

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

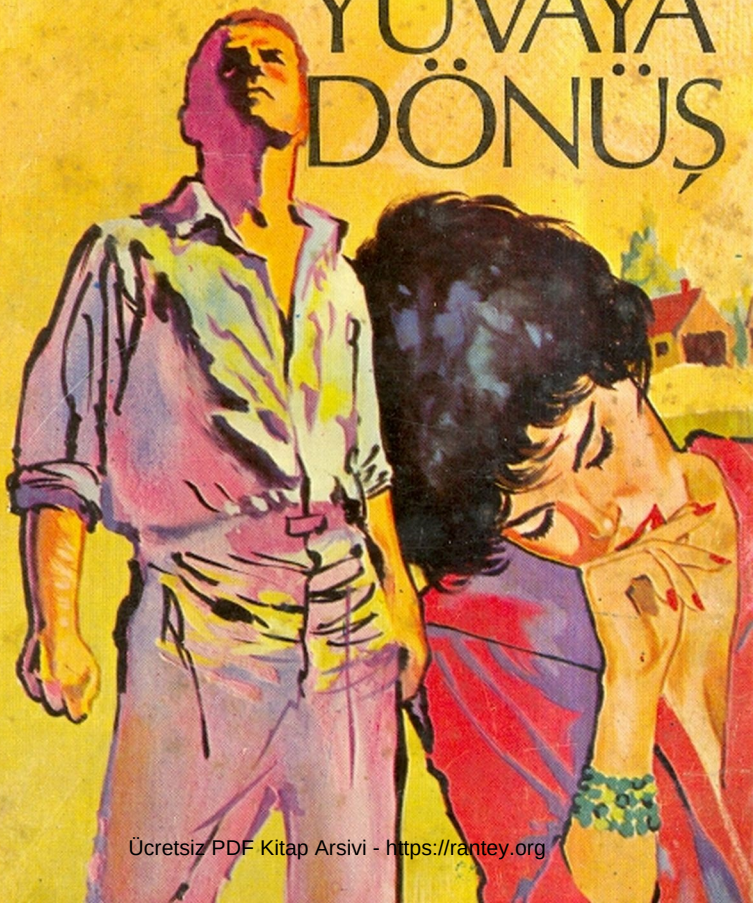
Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

THOMAS HARDY

YUVAYA DÖNÜŞ

THOMAS HARDY

YUVAYA DÖNÜŞ

(The Return of the Native)

Çeviren
SUNA ASIMGİL

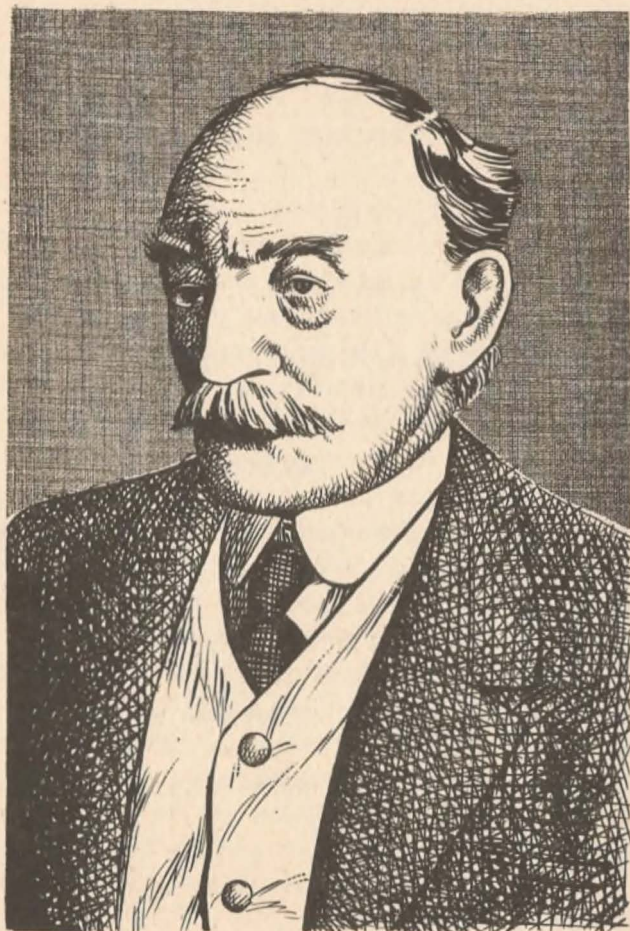

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>
HALK EL SANATLARI VE NEŞRİYAT A.Ş.

**ALTIN KALEM
KLASİK ROMANLAR**

İngiliz Edebiyatı: 18

**Bu roman
İngilizce aslından tam metin
Signet Classics baskısından
kısaltılmadan çevrilmiştir.**

THOMAS HARDY
(1840 - 1928)

ROMANDAKİ BAŞLICA KİŞİLER

CLYM YEOBRIGHT

(*klim yubrayt*)

: Aydın bir delikanlı

Bn.YEOBRIGHT

: Clym'in annesi

THOMASİN YEOBRIGHT

: Bn. Yeobright'ın yeğeni, iyi yürekli bir kız

EUSTACIA VYE

(*yustesya vay*)

: İhtiraslı bir kız

DAMON WILDEVE

(*deymın vayldiv*)

: Macerasever bir adam; han sahibi

DIGGORY VENN

(*digari ven*)

: Saf bir delikanlı; boyacı

Olay XIX. yüzyıl ortalarında İngiltere'nin bir taşra şehrinde geçer.

THOMAS HARDY

GÖZLERİNİ insan üzerine çevirmiş güçlü bir şair, aynı güçte bir romancıydı. İnsan'ı yalnız çevresinin etkileri açısından değil, davranışlarındaki yanılığın etkisi açısından da incelerdi. "İnsan kendi kaderinin sahibi değildir... Her kişi kendisine karşı ilgisiz, düşman güçlerle çevrilmiştir" inancına bağlanmıştı. Bunun için, Thomas Hardy'nin romanlarındaki kahramanlarda "olmak istediği kişilik"le "olmak zorunda kaldığı kişilik" boyuna çarpışır. Buna Kader de denilebilir; hayatın çeşitli olaylarının sonucu da.

Bu görüş Thomas Hardy'yi karamsar bir yazar gibi göstermiştir. Gerçekte ise, eserlerindeki facia havası onun hayata çok geniş bir açıdan bakmasından ileri gelir. Büyük yazar insanların davranışlarında, akıldan, bilinçten çok, bilinçaltının, duyguların, birtakım ruhi karmaşaların etkisi olduğuna inanmıştı. Bunu göstermek için, romanlarında çok değişik kişileri ele alır, gerçekten olabilecek bir konu örgüsü içinde, kişilerin gerek dış görünüşleriyle, gerekse iç dünyalarında duygular, düşünceler arasında geçen çarpışmaların, çatışmaların derinlemesine incelenmesiyle işlerdi. Çağının birçok gerçekçi yazarları gibi ruh tahlillerinden kaçınmaz, şöyle derdi: "Roman sanatı geri gidemez. Ruh tahlilleri aşamasına geldikten sonra aynı yolda daha ileri gitmelidir."

**

Thomas Hardy 2 haziran 1840'ta İngiltere'nin Dorset ilinde doğdu. Babası usta bir dülgerdi. Küçük Thomas titiz çalışmayı, sanatkarca iş çıkarmayı ilk önce ondan öğrendi. İl merkezi Dorchester'de okudu, mimarlık öğrenimine de orada başladı, Londra'da tamamladı (1862-1867). Bu arada edebiyata da merak sarmıştı,

şiiirler, hikâyeler yazıyor, romanlar tasarlıyordu. Dorset'e döndük-ten sora (1868) ilk romanını bitirdi. Pek başarılı bir eser değildi, yayınlanamadı. Bir cinayet romanı denedi, bunu kendi parasıyla bastırdı (1871). Adını ilk tanıtmayı üçüncü eseriyle başardı. "Under the Greenwood Tree" (Yeşil Ağaç Altında) adını taşıyan bu romanında doğa tasvirlerinde çok güçlü bir yazar olarak ortaya çıkıyordu. "Far from the Madding Crowd" (Çılgın Kalabalıktan Uzak) kendisini geniş çapta tanıtan ilk romanı oldu (1874).

Ondan sonra Thomas Hardy sanatının en güçlü dönemine giri-yordu. "The Mayor of Casterbridge" (Bir Hayatın Sırrı), "Hearts Insurgent" (Asi Kalpler) bu dönemin ilk eserleridir. (Bu iki roman Altın Kalem-Klasik Romanlar dizisinde çıkmıştır.) Bugün okurları-mıza yazarın üçüncü büyük eseri olan "The Return of the Native" (Yuvaya Dönüş)ü sunuyoruz.

Thomas Hardy 11 ocak 1928'de seksensekiz yaşında ölmüştür.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÜÇ KADIN

I

ZAMANIN PEK AŞINDIRAMADIĞI BİR YÜZ

EKİM ayında bir cumartesi akşamı, alacakaranlık basmak üzereydi. Egdon Fundalığı adıyla bilinen kırsal alanın uçsuz-bucaksız toprakları dakikadan dakikaya daha kararıyordu. Tepedeki akımtırak bulutun içerlek uzantısında, gökyüzü bir çadırı andırıyordu. Tüm fundalık bu çadırın tabanıydı.

Bu solgun sahneye yayılmış gökyüzü ile en koyu renkli bitki örtüsüne bürünmüş olan yeryüzünün kesiştiği çevren çizgisi açık seçik görülebiliyordu. Böylesine bir zıtlık içinde, fundalığa gece çökmüş, karanlık basmıştı. Öte yandan, gün de gökyüzünde bağimsızca durmaktaydı hâlâ. Bir ot biçici o sırada göğe baksa işine devam etmeye, yere baksa ot demetini tamamlayıp evine dönmeye karar verirdi.

Yeryüzünün de gökyüzünün de ırak kıyıları madde bakımından olduğu kadar, zaman bakımından da parça parça bölünmüş gibi görünüyordu. Fundalığın yüzeyi, salt çizgileriyle bile, akşama yarım saat daha ekliyordu. Bunun gibi fundalık da, günün ışımasını geciktirebilecek, öğle vaktini karartabilecek, fırtınaların kaş çatışını sezinleyebilecek, aysız bir gecenin donukluğunu yoğunlaştırabilecek güçte görünüyordu.

Gerçekten de tam bu geçiş evresinde —günden gecenin karanlığına yuvarlanış evresinde— Egdon yabanının kendine özgü büyük görkemi başlardı.

O sırada orada bulunmamış biri bunun ne demek olduğunu hiçbir zaman kavrayamaz. Açık-seçik görülemediği zaman en iyi duyulabilen, sezilebilen bir şeydir bu. Tüm etkisi, tüm anlamı bu saatle bir dahaki tan vakti arasında kalan saatlerde gizlidir.

Fundalık işte o zaman evet, ancak o zaman gerçek öyküsünü

anlatır. Burası gerçekten gecenin apaçık bir akrabasıdır. Gece kendini gösterince, fundalığın gölgelerinde apaçık bir eğilim görülür: Karanlıkla birlikte çökme eğilimidir bu. Çıkıntılarla çukur alanların koyu, loş uzantıları, yukarı doğru yükselerek, akşam karanlığını katışıksız bir sevgiyle karşılar. Fundalık aynı çabuklukla karanlığı kusar. Öyle ki, havadaki karanlıkla yerdeki karanlık dostluklarını pekiştirmek için yarı yola kadar ilerler, sonra kapkara bir içli-dışlılıkla birbirlerine kavuşup kaynaşırlar.

Fundalık tetik, uyanık bir yoğunlukla doluydu şimdi. Çünkü başka şeyler uykuya gömülürken, o ağır ağır uyanır, dinlerdi. Olağanüstü güçlü yapısıyla her akşam bir şey beklerdi sanki. Yüzyıllarca böyle kımıldamadan beklemiş durmuş, nice olaylara sahne olmuştu.

Kendisini sevenlerin belleğinden silinmeyen bir yerdı burası. Çiçeklerle, yemişlerle dolu güleç yüzlü kırlar bunu pek başaramaz; çünkü sürekli bir uyum vardır oralarda. Ancak verileri bakımından buradan daha iyi bir ün kazanmışlardır. Egdon Fundalığı'nın görünümüyle ise en iyi alacakaranlık bağdaşır. Şiddetten uzak ama görkemli, gösterişten uzak ama etkileyici, uyarıları üzerinde dikkatle durulması gereken, yalınlığı içinde yüce bir şey gelişir alacakaranlıkta Egdon'da.

Kabul edilmiş güzellik ölçülerinin büsbütün dışında bir yerdir burası. İnsanoğlu hüznle sızlayan kasvetli çevrelerden çok, kendisiyle alay eden güleç yüzlü yerlerde acı çeker. Yıpranmış, bitmiş, yabaml Egdon'ın ise çekici, zarif diye adlandırılabilir güzelliklerle ilgisi yoktur. Burası ancak daha ince, daha ender içgüdülere seslenebilecek bir yerdir.

En titiz, en kılı kırk yaran bir yobaz bile Egdon'da dolaşmayı kendine doğal bir hak sayar. Çünkü orada dolaşsa da, yasal hoşgörünün sınırları içinde kalacağını bilir. O âna kadar gördüğü renkler de, çiçekler de sofuluğuna zarar getirecek şeyler değildir.

Fundalığın ruh durumu ancak yazın en cıvıvli günlerinde neşe düzeyine yaklaşır gibi olur. Şiddet ise burada sık görülen bir şeydir;

hele kış karanlığında, fırtınalarda, sislerde. İşte böyle zamanlarda Egdon karşılıklı ilişkiye, anlaşmaya uyanır. Çünkü fırtına âşığı, rüzgâr dostudur. Kışın fundalık acayip olayların yuvası olur; hani şu sıkıntılı düşlerimizde, karabasanlarda görüp de bir daha hiç düşünmek istemediğimiz yerlere benzer.

Şimdi ise Egdon insan yaradılışıyla mükemmel bağdaşan bir yerdi. Ne korkunçtu, ne irkiltici, ne de çirkin. Sıradan, anlamsız, yavan bir yer de değildi. Tıpkı insanoğlu gibi, hem zayıf, hem dayanıklıydı. Yalık, esmer tekdüzelğinde tek başına olmanın verdiği bir yücelik, bir gizem vardı. Uzun süredir yalnız yaşayan insanlar gibi, ıssızlık akıyordu yüzünden. Akla üzücü olanaklar getiren acıklı bir yüzdü bu.

Bu karanlık, kasvetli, köhne yerden Domesday'de (x) de söz edilmiştir. Arazinin durumu orada şöyle kayıtlıdır: "Fundalarla, çalılarla, otlaklarla kaplı kırsal bir alan; fundalık." Sonra sıra bölgenin boyutlarına gelir. Her nekadardaki eski boyutları açık-seçik verilmemişse de, rakamlardan öyle anlaşılıyor ki, Egdon bölgesi bugüne dek eski boyutlarından pek az bir şey kaybetmiştir; fundalık arazi. Derken, bölge ahalisine fundalık bitkilerini kesme hakkı verilmiştir: bölgeyle ilgili eski belgelerde böyle görünüyor. Aynı karanlık bölge için Leland da "Fundalık, yosun bürümüş bir yer" diyor.

Burada hiç değilse toprakla ilgili anlaşılabilir gerçekler —büyük hoşnutluk doğurabilecek erişilmez kanıtlar— vardı. Bugün tam anlamıyla yabanıl, evçilleştirilmez bir yer olan Egdon oldum-olası hep böyleydi.

Uygarlık onun düşmanıydı. Üzerinde bitkiler yetişmeye başladığından beri Egdon'ın toprakları hep aynı eski, yıpranmış, koyu renk entariyi giymişti. Doğal oluşumun değişmez giysisiydi bu.

(x) *Domesday Book*: 1086'da İngiltere'de Kral William'in emriyle yapılan araştırmada toprak sahipleriyle topraklarının sayımını kapsayan kitap. (Çeviren)

Egdon, bu saygıdeğer, bu tek çuluyla, insanoğlunun giysilere aşırı düşkünlüğüyle alay ediyordu sanki. Çağdaş biçkiye, renklere uygun şık giysilerle fundalıkta dolaşan bir insanın az-çok kural-dışı bir görünümü vardır. Yeryüzünün giysilerinin bu denli ilkel olduğu bir yerde, insanoğlu ancak en eski, en yalın giysilerine bürünürse yadırganmaz.

Egdon'ın ana vadisinde —gözün dış dünyaya ait hiçbir şey göremediği, tüm görüş açısının tepelerle çevrelendiği bu yerde— şimdiki gibi ikinci vaktiyle gece arasındaki saatlerde bir küme çalıya yaslanıp çevredeki, toprağın altındaki her şeyin tarih-öncesi çağlardan kalma olduğunu, tepemizdeki yıldızlar kadar değişmeden durduğunu düşünmek yeniliklerden tedirgin olan zihne denge sağlar.

Bu muazzam, bu bozulmamış yerin çağlardan beri süregelen bir sürekliliği vardır; öyle bir süreklilik ki, denizde bile yoktur. Falanca denizin eskimiş olduğunu kim söyleyebilir? Güneşin damıttığı, ayın yoğurduğu deniz her yıl, her gün, her saat yenilenir. Evet, deniz değişir, kırlar, tarlalar, ırmaklar, köyler, kasabalar, insanlar değişir ama, Egdon hep aynı kalır.

Egdon'un yüzeyleri ne havanın aşındırıp bozabileceği kadar diktir, ne de sellerin, tortuların kurbanı olacak kadar yassıdır. İnsan eli de değmemiştir buraya. Eski, yıpranmış bir anayolla daha da yaşlı bir tepenin dışında —ki bunlar da zamanla billurlaşmış, doğal ürünlere dönüşmüştür— burada hiçbir şey kazmayla, sabanla, belle yapılmamıştır.

Yukarıda sözü geçen anayol fundalığın daha aşağı düzeylerinden geçiyor, çevrenin bir ucundan öbür ucuna kadar uzanıyordu. Bu yol Romalılar'dan kalma eski, büyük Batı Yolu'nun bir koluydu; Via Iceniana, ya da başka bir deyişle Ikenild Yolu. Karanlık, fundalığın küçük, ikinci derecedeki çizgilerini belirsizleştirse bile, bu yolun ak yüzeyi hep aynı kalır, gündüzki kadar açık-seçik görülebilirdi.

II

İNSANOĞLU DERTLE EL ELE SAHNEDE BELİRİYOR

YOLDA yaşlı bir adam gidiyordu. Dağbaşı gibi ak bir başı, çökük omuzları vardı. Genel olarak solgun bir görünüşteydi. Giyile giyile incelmış, sanki camlaşmış bir şapka, yıpranmış bir gemici paltosu, eski püskü ayakkaplar giymişti. Elinde gümüş başlı bir baston vardı. Adam bunu gerçek bir üçüncü bacak gibi kullanıyor, her on-onbeş santimetrede-bir bastonunun sivri ucuyla inatla yeri noktalıyordu. Vaktiyle kaptan, ya da onun gibi bir şey olduğu ilk bakışta anlaşıyordu.

Uzun, zahmetli yol kupkuru, bomboş, apak uzanıyordu adamın önünde. Kara saçlı bir baştaki ayrık çizgisi gibi, fundalığın koyu yüzeyini ikiye bölüyordu.

Yaşlı adam daha ne kadar yolu kaldığını anlamak için başını sık sık kaldırıp ileriye bakıyordu. Bir ara uzakta, ta ötede kıpırdayan bir nokta görür gibi oldu.

Yaşlı adamın gittiği yönde ilerleyen bu karaltı bir taşıta benziyordu. Uçsuz-bucaksız görünümdeki tek hayat zerresi bu noktacıktı. Öyleyken, genel ıssızlığı sanki daha da belirginleştiriyordu. Taşıt pek ağır yol aldığı için, yaşlı adam gitgide ona yaklaşıyordu.

Biraz daha yaklaşıncı, bunun üstü kapalı, yaylı bir yük arabası olduğunu gördü. Biçimce sıradan ama renkçe eşi bulunmaz bir arabaydı, doğrusu. Cırtlak kırmızıya boyanmıştı.

Sürücü arabanın yanı sıra yürüyordu. Tıpkı arabası gibi, o da tepeden tırnağa kıpkızıldı. Giysileri, başındaki takke, çizmeleri, yüzü, elleri boya kovaşına batırılıp çıkarılmış gibiydi. Üstelik, bu renkle geçici olarak kaplanmış da değildi. Kızıl renk içine dek işlemişti sanki.

Yaşlı adam bunun ne demek olduğunu biliyordu. Arabalı yolcu çiftçilere koyunlarını işaretlemek için al boya satan biriydi. Wessex'te hızla sönmekte olan bir esnaf sınıftandı. Geçen yüzyıl

hayvanlar dünyasında soyu tükenmiş bir güvercin türü neyse, bugünü kırsal dünyası için o da aynı şeydi. Hayatın çoktan modası geçmiş oluşumlarıyla bugünküler arasında meraklı, ilgi çekici, ner' deyse yok olmuş bir bağıdı.

Yaşlı deniz subayı ağır ağır yaya yoldaşına yaklaştı. Yanına varınca ona: "İyiakşamlar!" dedi.

Boyacı başını döndürüp ona baktı. Dalgın, üzgün bir sesle yaşlı adamın selâmına karşılık verdi.

Gençti. Yüzü tam anlamıyla yakışıklı sayılmasa bile buna o denli yakındı ki, rengi doğal olsaydı elbet. Gözleri —boyalı yüzünde öylesine garip garip ışıldayan gözleri— kendi başlarına yeteri kadar çekiciydiler. Bir tarla kuşunun gözleri kadar keskin güz sisleri kadar maviydi bu gözler. Ne yan sakal bırakmıştı, ne de bıyık. Bu sayede yüzün alt kesiminin yumuşak kıvrımları açık-seçik görülebiliyordu. Dudakları inceydi. Her nekadard görünüşte düşüncayle gerilmiş gibi duruyorlarsa da, arada-sırada köşelerinde sevimli bir seğirme belirliyordu.

Delikanlı fitilli kadifeden üzerine sımsıkı oturan bir elbise giymişti. En iyi cins, pek eskimemiş, hizmet edeceği amaca göre iyi seçilmiş ama, meslek gereği gerçek rengini yitirmiş bir elbiseydi bu. Genç adamın biçimli vücudunu daha da biçimli gösteriyordu.

Delikanlının görünüşündeki rahatlık, onun sınıfına göre hiç de yoksul sayılamayacağını belli ediyordu. Bir gözlemcinin doğal sorusu şu olurdu kuşkusuz: Böylesine umut vaadeden bir yaratık neden bu eşi bulunmaz mesleği benimseyip dış görünüşünü gözlerden saklasın?

Delikanlı yaşlı adamın selâmına karşılık verdikten sonra, konuşmayı sürdürme eğilimi göstermedi. Oysa hâlâ yan yana yürüyorlardı. Yaşlı yolcu yoldaşlık etmeye hevesliydi çünkü.

Ortalık sessizdi. Yalnız çevrelerindeki boz renk çalılarda uğuldayan yelin, gıcırdayan araba tekerleklerinin, bir de arabayı çeken uzun tüylü, tımarsız iki midillinin ayak sesleri duyuluyordu. Ufak-tefek ama, dayanıklı hayvanlardı ikisi de. Galloway ile Exmoor

arasındaki alanda yetiştirilen bu midillilere buralılar "funda kırkacı" derler, nedense.

*
**

Yol boyunca boyacı ikide-bir yoldaşının yanından ayrılıp arabanın arkasına geçiyor, ufak bir pencereden içeriye göz atıyordu. Bakışları hep kaygılıydı. Sonra gene yaşlı adamın yanına dönüyordu.

Yaşlı adam o zaman ülkenin durumu üzerinde, ya da buna benzer bir konuda birkaç laf ediyordu. Boyacı buna gene dalgın dalgın karşılık veriyor, sonra gene sessizliğe gömülüyordu. Sessizliği konuşmaktaki beceriksizliğinden ileri gelmiyordu. Bu ıssız yörelerde yaya yolcular ilk selâmlaşmadan sonra çoğu kez kilometrelerce yol alırlar tek kelime konuşmadan.

Boyacı ikide-bir arabasının penceresinden içeriye göz atmasaydı, besbelli bu iki yolcu da birbirlerinden ayrılana dek bir daha konuşmayacaklardı.

Boyacı beşinci kez pencereden içeriye göz atıp geri döndüğünde, yaşlı adam: "İçeride yükünden başka bir şey mi var?" diye sordu.

— "Evet."

— "Bakılmak isteyen biri falan mı?"

— "Evet."

Bu konuşmadan az sonra, arabanın içinden hafif bir hıçkırık duyuldu. Boyacı acele arabanın arkasına koştu, içeriye bakıp gene geri döndü.

— "Orada bir çocuk falan mı var yoksa, bey?"

— "Hayır, efendim. Bir kadın var."

— "Deme yahu! Neden ağlıyor peki?"

— "A, uyuyup kalmış. Yolculuk etmeye pek alışık olmadığı için rahatsız oluyor, boyuna düş görüyor."

— "Genç mi?"

— "Genç ya."

— "Kırk yıl önce olsaydı ilgilendirirdi bu beni. Yoksa, karın mı?"

Öbürü, acı acı: "Karım ha!" dedi. "Benim gibi biriyle evlenmeyecek kadar soylu bir hanımdır o. Ama, bunları size anlatmam için hiç bir neden yok."

— "Bak bu doğru işte. Anlatmaman için de bir neden yok ama. Sana da, ona da ne zararım dokunacak sanki?"

Boyacı yaşlı adamın yüzüne baktı.

— "Şey, onu eskiden beri tanırım." diye anlatmaya başladı. "Hoş, belki tanımasam daha iyi olurdu ya, neyse. Ama, benim yakınım falan değildir. Ben de onun için bir hiçim. Orada daha iyi bir araba bulabilseydi, benimkine binmezdi bile."

— "Orası dediğin neresi, sorabilir miyim?"

— "Anglebury."

— "O kasabayı iyi bilirim ben. Ne yapıyormuş peki kızcağız orada?"

— "A, pek... dedikodusu edilecek bir şey değil. Herneyse, ölü gibi yorgun şimdi. Durumu hiç de iyi değil. Böylesine tedirgin olması da bundan. Bir saat kadar önce uyuyakaldı. Sanırım, uyku iyi gelecektir ona."

— "Güzel bir kız olsa gerek?"

— "Görseniz, siz de güzel bulurdunuz, eminim."

Yaşlı yolcu gözlerini ilgiyle arabanın penceresine çevirdi. Sonra, gözünü oradan ayırmaksızın: "İçeri bir göz atıvereyim mi?" diye sordu.

Boyacı, birden sertleşerek: "Olmaz!" diye atıldı. "Hava kararıyor, göremezsiniz. Daha da önemlisi, onu görmenize izin vermeye benim hakkım yok. Tanrı'ya şükür, uykuya dalabildi. İnşallah eve varana kadar da uyanmaz."

— "Kim bu kız, kuzum? Bizim komşulardan biri mi yoksa?"

— "Kim olduğu sizi ilgilendirmez. Özür dilerim."

— "Blooms-End'deki o kız olmasın sakın? Hani şu son günlerde boyuna lafını ettikleri kızcağız? İyi tanırım ben onu. İçerideki

oysa, ne olup bittiğini kestirmek hiç de zor değil."

— "Bu sizi ilgilendirmez... Dinleyin şimdi, beyim. Az sonra yolumuz ayrılıyor. Atlarım yorgun. Önümde daha birhayli de yol var aşılacak. Onun için, atlarımı şu bayırın altında bir saat kadar dinlendireceğim."

Yaşlı yolcu tasasızca başını salladı.

Boyacı atlarıyla arabasını otlığa doğru döndürdü. Ötekine dönerek: "İyigeceler!" dedi.

Yaşlı adam da ona iyigeceler dileyerek, az önceki gibi, kendi yoluna düzüldü.

*
**

Boyacı onun ardından baktı. Yaşlı adamın yolda ufala ufala bir nokta haline gelişini, gecenin gitgide yoğunlaşan örtüsü içinde gözden silinişini seyretti.

Sonra arabanın altında duran ot demetinden bir tutam ot koparıp atların önüne attı. Geri kalan otları yere, arabanın yanına serdi. Üstüne oturup sırtını arabanın tekerleğine dayadı.

İçeriden doğru hafif, yumuşak bir soluma geldi kulağına. Delikanlı bundan hoşnut olmuş gibiydi. Dalgın, düşünceli, görünüşü seyre koyuldu. Bundan sonra ne yapması gerektiğini düşünüyor-du sanki.

Herşeyi uzun uzun düşünme taşına, derece derece yapmak Egdon koyaklarında, bu geçiş saatinde, insanın boynunun borcuydu adeta. Çünkü fundalığın ortamında uzatmalı, duraksamalı bir kararsızlık var gibiydi. Görünüşün uyumu, durgunluğuydu bunun nedeni. Havanın durgunluğunun değil, akıl almaz bir ağırlığın yol açtığı bir durgunluktan bu. Ölüm cansızlığına böylesine benzer sağlıklı bir hayat ortamı az görülür. Burada hem çölün durgunluğunu, hem de çayırın, ormanın bile güçlü canlılığını yaşayabiliyordu insan.

Boyacının gözleri önündeki görünüm, fundalığın göbeğine

doğru gitgide yükselen, sıra sıra bir yokuşlar dizisiydi. Birbiri ardınca uzanan sayısız tümsekler, tepecikler, çukurlar, bayırlar hâlâ aydınlık olan gökyüzüne doğru yükselen yüce bir tepede son buluyordu.

Genç yolcunun gözleri bir süre bunların üzerinde dolaştı; sonunda, ta tepedeki bir şeyin üzerinde durdu.

Tarih-öncesi mezarlıklarının bulunduğu bir tepeydi bu. Doğal düzeyin üzerinde yükselen bu üstün, sert kütle fundalığın en ıssız, en yalnız yükseltisinin en uç kesimiydi. Her ne kadar vadiden bakınca burası Atlas'inkine benzer bir alın üzerindeki siğil gibi duruyorsa da, gerçek oylumu muazzamdı. Süpürgeotu benzeri bitkilerle kaplı dünyanın kutbu, ekseniydi burası.

Yolcu, gözleri karşı tepede, dinlenmeye koyuldu.

Birden tepenin doruğundaki bir şey gözüne çarptı. Hayal gücü yüksek bir yabancınn ilk dürtüsü bu karaltıyı bir insan —bu mezarlığı kuran Keltler'den biri— sanmak olurdu. Çağdaş tarihlerden öylesine ırak bir yerdi çünkü burası. Tepede dikilen bu karaltı Keltler'in en sonuncusuydu sanki; tükenmiş ırkının ardından sonsuz geceye gömülmeden önce bir durmuş, düşünüyordu.

Karaltı altındaki dağ kadar kımıltısız, orada öylece duruyordu. Düzlüğün üzerinde tepe, tepenin üzerinde mezarların bulunduğu tümsek, tümseğin üzerinde de karaltı yükseliyordu. Karaltının üstünde gökküreden başka hiçbir şey yoktu.

Karaltı koyu renkli tepelerin görünümüne kusursuz, zarif bir sona-eriş sağlıyordu. Onsuz kubbe fenerden yoksun kalırdı. Kütle-nin mimarlık gerekleri ancak onunla bütünlenmiş oluyordu.

Bu koyakta görünüm tuhaf bir biçimde türdeşti: Yayla kesimi, mezarların bulunduğu tümsek, üzerinde yükselen karaltı, hepsi birden, bir birlik oluşturunyorlardı. Topluluğun şu, ya da bu üyesine bakmak tam bir şey görmeye yeterli değildi. Bunlar bir bütünün

ancak parçalarıydılar çünkü.

Karaltı tam anlamıyla durağan bir yapının bir parçasıydı sanki. Öyle ki, onun kımıldadığını görmek insanı acayip bir olgu gibi etkileyebilirdi. İnsan karaltısının da bir parçasını oluşturduğu bu bütünün belli başlı niteliği durağanlıktı. Onun için de bu bütünün herhangi bir kesiminde durağanlığın bozulması akli karıştırıyordu.

Öyleyken, olan oldu. Karaltı durağanlığından vazgeçti, biriki adım attı, sonra gerisin geri döndü. Ürkmüş gibiydi. Bir tomurcunun üzerinden süzülen su damlası akıcılığıyla, mezarların bulunduğu tümseğin sağından aşağıya indi, gözden kayboldu. Bu davranış karaltının özelliklerini belli etmeye, onun bir kadın olduğunu anlatmaya yetmişti.

Ansızın yer değiştirmesinin nedeni şimdi ortaya çıkmıştı. O gözden kaybolur kaybolmaz, tümseğin sol yanında başka bir karaltı belirdi. Sırtında yük gibi bir şey taşıyan bu yeni karaltı tümseğe tırmadı, yükünü tepeye bıraktı.

Bir ikinci, derken bir üçüncü, dördüncü, beşinci karaltı onu izledi. Sonunda, mezarların bulunduğu tepenin üzeri sırtlarında yük taşıyan biralay insanla doldu.

Bu sırtını gökyüzüne vermiş sessiz oyunun tek akla yakın anlamı şu olabilirdi: Kadının sonradan yerini alan öbür karaltılarla hiçbir ilgisi yoktu. Onlarla karşılaşmaktan kesinlikle kaçınıyordu. Hiç kuşkusuz, onlarınkinden başka bir nedenle oraya gelmişti.

Genç yolcunun hayal gücü az önce gözden kaybolan yalnız karaltıya takıldı kaldı. Onu yeni gelenlerden daha ilgiçekici, daha önemli, daha öyküsü dinlenmeye değer bulmuştu. Yeni gelenlere bilinçsizce istenmeyen konuk gözüyle bakıyordu şimdi.

Ne var ki onlar orali bile olmadılar; çekilip gitmedikleri gibi, oraya iyice yerleştiler. O dakikaya kadar ıssızlığın ecesi olan o yalnız karaltıya gelince, şimdilik geri dönmek niyetinde değil gibiydi.

III

ÜLKENİN GELENEKLERİ

MEZARLARIN bulunduğu tepenin yakınına giden biri bu karaltıların komşu köylerden gelen erkeklerle erkek çocuklar olduğunu görürdü. Tepeye tırmanırken hepsi ağır çalı demetleriyle yüklüydüler. Bunları her iki ucu da sivriltilmiş uzun bir sırk yardımıyla omuzlarında taşıyorlardı. Sırgın iki ucuna da ikişer demet çalı bağlamışlardı. Bu insanlar fundalığın az ötesindeki bir yerden geliyorlardı. Orada katırtırnağı öyle bol yetiştirdi ki ner'deyse bir ürün yerine geçerdi.

Herbiri demetlerini kendi taşıyordu. Öylesine katırtırnağına gömülmüşlerdi ki ayaklı birer çalıyı andırıyorlardı. Topluluk tek sıra halinde yürüyordu. En güçlüler önden gidiyor, zayıflarla gençler arkadan geliyordu.

Derken, yüklerini birer birer yere indirdiler. Mezarların bulunduğu yükseltide —ki burası uzak, yakın çevrelerde yağmurlu-Mezarlıktepe diye anılırdı— katırtırnaklarından oluşmuş kocaman bir kümbet vardı şimdi. Adamların kimisi en kuru çalı kümelerini çekip ayırıyor, kimisi de çalı demetlerini bir arada tutan böğürtlen dallarından bağları çözüyordu. Kimisi ise, ötekiler çalışadursun, gözlerini uçsuz-bucaksız kırlara dikmiş, çevreyi seyreliyordu.

Kırlar şimdi gölgeler yüzünden eni-konu silikleşmişti. Günün hiçbir saatinde fundalığın kendi yabanıl yüzünden başka hemen hiçbir şey açık-seçik görülemezdi bu dolaylarda. Ne var ki, adamların bulunduğu nokta hayli geniş bir alanı içine alan bir çevreni görüyordu. Fundalığın hiçbir ayrıntısı görünmüyordu şimdi ama, tümü belli-belirsiz, bulanık bir ıraklık halinde kendisini duyuruyordu.

Tepedeki topluluk çalıları üst üste yığarken, gölge kütesinde birden bir değişiklik oldu. Kızıl güneşleri andıran alev kümeleri, çevredeki tüm alanı benekleyerekten, hızla yükselmeye başladı.

Öbür kilise bölgeleriyle köylerin şenlik ateşleriydi bunlar. Onlar da aynı bayramı kutluyorlardı. Kimisi uzaktaydı; yoğun bir hava küre içinde duruyordu. Öyle ki, çevrelerinde yelpaze biçimi uçuk samanrengi ışın demetleri ışıyordu. Kimisi ise yakın, dolayısıyla büyüktü. Gölgelemin içinde kıpkızıl parlıyor, kara bir hayvan postundaki kanlı yaraları andırıyordu. Kimisi şarap tanrısı Bacchus'un buyruğundaki, coşkudan çılgına dönmüş kızlar gibiydi; yüzleri şaraba bulanmış, saçları darmadağın.

Bölgenin sınırları içinde belki otuz kadar şenlik ateşi sayılabilirdi. Bir duvar saatine bakarken, sayılar görünmese bile, nasıl saatin kaç olduğunu söyleyebilirsek, bu adamlar da çevre hiç görünmese bile açısına, yönüne bakarak hangi ateşin tam nerede olduğunu söyleyebiliyorlardı.

Derken, yağmurlu-Mezartepe'den ilk yüksek alev göğe doğru fışkırdı. Fışkırmasıyla birlikte de ırak ateşlere dikilmiş tüm gözleri kendi üzerine çekti. Çıtır çıtır yanan ateş çevresindeki insan halkasının iç yüzeyini yalayıp geçti.

Kalabalık, kadınlı-erkekli, yeni gelenlerle daha da yoğunlaşmıştı şimdi. Alev insan halkasına kendi altın urbasını yol yol giydirdi, çevresindeki karanlık, koyu çimenliği canlı bir aydınlıkla kapladı.

Bu aydınlık mezarların bulunduğu tümseğin aşağıya doğru kıvrılıp gözden kaybolduğu yerde karanlığın içine doğru yumuşadı, tümseği bir kürenin dilimi gibi gösterdi. Fırlatıldığı günkü kadar eksiksiz, kusursuzdu bu küre. Toprağın kazılıp alındığı küçük hendek bile olduğu gibi duruyordu. Hiçbir saban o inatçı toprakta bir tek tohumu bile yerinden tedirgin etmemişti. Fundalığın rençper açısından kiraçlığı tarihçi açısından verimliliğini sağlıyordu. Burada hiçbir şey yok edilmemiş, hiçbir şey silinmemişti. Çünkü buna kalkışan olmamıştı.

Şenlik ateşinin başındakiler sanki dünyanın ışıyan bir üst katmanında duruyorlardı. Aşağıdaki koyu, karanlık uzantılardan kopmuşlardı. Bağımsızdılar. Altlarında uzanan fundalık üzerinde

durmakta oldukları yerin bir devamı değildi artık; geniş, uçsuz-bucaksız bir tamu, bir uçurumdu. Çünkü alevin parlaklığına alışan gözler ateşin etki alanının ötesindeki derinliklerin hiçbirini göremez olmuştu.

Arada-bir çalı yığınınından doğru daha canlı bir alev yükseliyor, eğimlerden aşağıya doğru ok gibi ışınlar saçıyordu. O zaman uzak-taki bir su birikintisi, bir çalı, ya da ak bir kumluk aynı kızıl renklerle tutuşuyordu, ta ki herşey gene karanlığa gömülene dek. Çok zaman önce cenaze yakmak için tutuşturulan odun yığınlarının alevleri de aşağıdaki çukur alanların üzerinde böyle parıldamıştı.

Çepeçevre ateşin başında duranların tenleriyle giysileri üzerinde çarpışan ışıklarla gölgeler bu insanların yüzlerine, genel dış görünüşlerine Dürer-vari bir canlılık, bir dirilik kazandırıyor. Öyleyken, insan gene de hiçbir yüzün gerçek anlamını keşfedemiyordu. Çünkü kıvrak alevler yükseldikçe, başlarını sallayarak çevreyi kuşatan havanın üzerine saldırdıkça, topluluğun yüzlerine vuran gölgelerle ışıklar boyuna biçim, yer değiştiriyordu.

Herşey kararsız, kaypak, gel-geçti; yaprak gibi titrek, şimşek gibi uçucuydu. Bir ölü kafasındakiler kadar derin, gölgeli göz çukurları ansızın ıslıl-ıslıl oluveriyordu. Karanlıkta görünmeyen ince-uzun bir çenekemiği birden parıldayarak meydana çıkıyordu. Yüzlerdeki kırışıklar derinleşe derinleşe koyakları andırıyor, ya da değişiveren bir ışınla büsbütün siliniveriyordu. Burundelikleri kara kuyulara benziyordu; yaşlı boyunlardaki kırışıklar ise sırmalı tirizleri andırıyor.

Üzerlerine özel bir cila vurulmamış nesneler şimdi sırlanmış gibiydi. Parlak şeyler ise —adamlardan birinin elindeki orağın ucu gibi— sanki camlaşmıştı. Göz yuvarlakları küçük fenerler gibi ışıldıyordu. Doğa'nın hoş ama birazıcık tuhafça biçimlendirdikleri şimdi acayip, kaba soytarılar dönüşmüşlerdi. Doğa'çtan kaba olanlar ise olağandışı, doğaüstü şeyler olmuştu. Çünkü herşey son raddesinde, en aşırı halindeydi.

Yükselen alevlerin çağırısına uyarak ötekilerle birlikte tepeye

Burnuyla çenesi olduğundan daha büyük görünüyordu. Yaşlı adam, kendinden hoşnut, ateşin başında duruyor, alevlerin güneşinde ısınıyordu. Dışarı fırlamış çalıncırları sopasıyla ateşin içine itiyor, yığının tam ortasına diktiği gözlerini arada-bir kaldırıp alevin yüksekliğini ölçmeye çalışıyor, ya da alevlerle birlikte gökyüzüne yükselen koca koca kıvılcımların havaya fırlayıp karanlığa doğru süzülüşünü izliyordu. Parlak görüntüyle etkili, insanın içine işleyen sıcaklık yaşlı adamın yüreğinde gitgide çoğalan bir sevinç doğuruyordu sanki.

Çok geçmeden bu sevinç tam bir mutluluğa dönüştü. Adam, elinde sopası, oynamaya başladı. Yeleğinin altından sarkan bir destek bakır mühür sarkaç gibi sallanıyor, ateşin aydınlığında parılıyordu. Derken, adam arı vızıltısı gibi bir sesle bir türkü mırıldanmaya başladı:

Kral soylularını çağırdı

Birer birer, ikişer ikişer, üçer üçer

"Teşrifatçıbaşı, ben Kraliçenin günahlarını

Çıkaracağım. Sen de benimle geleceksin."

"Aman, ne nimet, ne nimet!" dedi Teşrifatçıbaşı.

Eğildi, diz-üstü kapandı.

Kraliçe ne anlattırsa anlatsın,

Ona dokunmazdı hiçbir zararı.

Soluksuz kalınca, çaresiz, türküyü yarıda kesti. Bu duraklama orada dimdik duran ortayaşlı bir adamın gözüne çarptı. Adam bumburuk yüzü oyuncuya doğru döndü.

— "Pek güzel bir türkü, Cantle Dede." dedi. "Yalnız, korkarım, senin gibi yaşlı bir adamın küflü gırtlak için birazıcık zorca. Türkü çağırmayı ilk öğrendiğin günlere, onsekiz yaşına geri dönmeyi ister miydin, ha?"

Cantle Dede, oynamayı bırakarak: "Ne?" diye sordu.

— "Gene genç olmayı istemez miydin diyorum. Görünüşe

bakılacak olursa ciğerlerin hapı yutmuş."

— "Ama, gene de beceriyorum ya, sen ona bak. Küçük bir türküyü bile söyleyemezsem, yaşlıların çoğundan nasıl daha genç dururum, değil mi ya, Timothy?"

Öbürü uzakta, anayoldan yana sönük bir ışığı gösterdi.

— "Oradaki, Sessiz Avrat Hanı'ndaki yeni evlilerden bir haber var mı?" diye sordu. "Şu işin doğrusu nedir, kuzum? Olsa olsa sen bilirsin bunu. Akıllı adamsındır doğrusu."

— "Ama, birazıcık da sefil görünüşlü, değil mi, ha? Kabul ediyorum. Cantle Usta sefildir, doğru; sefil değilse, hiçbir şey değildir. Ama, gene de yaşın iyileştirebileceği sevimli bir kusurdur onunki, komşu Fairway."

— "Duyduğuma göre, yeni evliler bu gece evlerine dönüyorlarmış. Şimdiye dek gelmiş olmaları gerekirdi. E, başka bir soracağın var mı?"

— "Başka bir şey yok. Bundan sonra yapılacak şey, gidip onlara mutluluk dilemek olabilir, öyle değil mi?"

— "Şey... olmaz."

— "Olmaz mı? A, mutlaka gitmeliyiz bence. Hiç değilse ben yapmalıyım bunu; yoksa, ben ben olmaktan çıkarım... Her cümbüşte en önde giderim ben."

"Sen keşiş cüppesi geçir sırtına,

Ben de bir başkasını.

Gidelim Kraliçe Eleanor'a,

Keşişle din kardeşi gibi.

"Bayan Yeobright'a —genç gelinin teyzesine— rastladım dün akşam. Oğlu Clym yılbaşında geliyormuş artık. Cin gibi çocuktur. Ah, o delikanlının saçlarının altındaki kafa bende olsaydı! Eh, işte Bayan Yeobright'la o her zamanki dillere destan neşemle konuştum. Bana dedi ki: "Doğrusu ya, böylesine saygıdeğer görünüşlü birinin böyle deli deli konuşmasına şaşıtm." İşte böyle dedi bana.

Hıh, umurumdaydı sanki! İnan olsun ki umurumda değil. Kendisine söyledim: "İnan olsun, umurumda değil söyledikleriniz." dedim. Onu orada bir-güzel... Ha?"

Fairway: "Bana öyle geliyor ki asıl o seni bir-güzel benzetmiş!" dedi.

Cantle Dede'nin az buçuk keyfi kaçmış gibiydi.

— "Hayır." diye karşılık verdi. "Okadar berbat mıyım yani ben?"

— "Görünüşe bakılırsa, öylesin. Herneyse, Clym yılbaşına neden geliyormuş? Düğün için mi? Annesi artık evde yalnız kala, cağı için yeni bir düzen mi düşünüyor açaba?"

Cantle Dede, içtenlikle: "Evet, evet... tam üstüne bastın!" dedi. "Ama, dinle beni, Timothy: Her nekadarm adım suluya çıkmışsa da, kimi vakit anlayışlı, ağırbaşlı bir adam da olabilirim. İşte şimdi de öyleyim. Yeni evli çift için çok şeyler anlatabilirim sana. Evet, bu işi bitirmek için basıp gittiler. O zamandan beri de kimsecikler görmedi onları. Ama, bugün öğleden sonra karı-koca... şey, hanım-bey olarak dönmüş olsalar gerek buraya. Ne kibar konuşuyorum ama, değil mi, Timothy? Bayan Yeobright yanılmış, değil mi, benim hakkımda? Söylesen-e, ha?"

— "Tamam, tamam, iyi konuştun. Geçen güzden beri o ikisinin kırıştırdığından haberim bile yoktu doğrusu; kızın teyzesi nikâhın ilânını yasakladığından beri yani. Bu yeni anlaşılan çift ne zamandan beri evlenmeye kararlı öyleyse? i Sen bir şey biliyor musun bu konuda, Humphrey?"

Cantle Dede de, Humphrey'e dönerek, cingöz cingöz: "Evet, ya, ne zamandan beri?" diye sordu.

Humphrey, gözlerini ateşten ayırmadan: "Kızın teyzesi, düşüncesini değiştirip, herşeye rağmen adamı damat olarak kabul edeceğini söylediğinden beri." diye karşılık verdi.

Oldukça ağırbaşlı, gençten bir adamdı bu. Çalı biçicilerinin kullandığı türden bir orağı, deri eldivenleri vardı. Bacakları, mesleğinin gereği olarak, sert, sağlam, esnek tozluklarla korun-

muştı.

— "Evlenmek için başka yere gitmelerinin nedeni de bu, sanırım." diye ekledi. "Öyle bir adamı tekmeyle kovduktan, hele nikâh ilânını da yasakladıktan sonra, Bayan Yeobright'ın gürültülü-patırtılı bir düğün yapması —üstelik, aynı kilise bölgesinde— pek çılginca bir şey olurdu besbelli."

Cantle Dede: "Tam üstüne bastın!" dedi. "Doğru, pek çılginca olurdu."

Fairway: "A, şey, o gün ben de kilisedeydim." diye atıldı. "Çok ilginçti hani yani."

Cantle Dede, üstüne basa basa: "İlginç değilse, bana da Cantle demesinler!" dedi. "Bu yıl adımımı bile atmadım daha kiliseye. Eh, şimdi de kış giriyor, sanmam ki bir daha gideyim."

Humphrey: "Hele ben, şu son üç yıldır kiliseye hiç uğramıyorum." diye atıldı. "Çünkü pazar günü oldu mu öyle bir ölüm uykusuna dalıp gidiyorum ki! Hem sonra, ta oraya dek gitmek de zoruma gidiyor doğrusu. Pek uzak. Ayrıca, gitsek bile, Tanrı'nın bizi seçmesi okadar az bir olasılık ki! Bunca insan buna erişemezken, biz mi kaldık yani Tanrı'nın talihli kulu? İşte bütün bunları düşünerek evimde oturuyor, kiliseye hiç uğramıyorum."

Fairway, taptaze bir canlılıkla: "Yalnız orada değildim, üstelik Bayan Yeobright'la da aynı sırada oturuyordum." diye yeniden anlatmaya başladı. "Belki siz öyle düşünmüyorsunuz ama, ne yalan söyleyeyim, kadının konuşmasını duyunca damarlarımda kanım dondu sanki. Evet, ilginç bir şeydi ama, kanımı dondurdu benim. Çünkü kadının hemen yanı-başında, dirseğinin dibindeydim."

Sustu, çevresindekilere göz gezdirdi. Ötekiler daha iyi duya-bilmek için şimdi ona daha da sokulmuşlardı.

Arkalardan bir kadın: "Kilisede insanın başına böyle şeyler gelmesi tuhaf." dedi.

Fairway anlatmaya devam etti:

— "Papaz: "Açıklayın" deyince, yanımdaki kadın bana sürüne-
rekten ayağa kalktı. "Su kalkan Bayan Yeobright değilse kahrolayım!"

dedim içimden. Evet, komşular, bir tapınakta bulunduğum halde, kendimi tutamadım, böyle dedim kendi kendime. Oysa, başkalarının yanında sövüp saymaya, küfür etmeye vicdanım elvermez benim. Umarım, buradaki hanımlar da kusuruma bakmazlar. Neyse, ne dedimse dedim işte. Demedim desem yalan olur."

— "Doğru, yalan olur, komşu Fairway."

Fairway, bir kez daha: "Şu kalkan Bayan Yeobright değilse kahrolayım!" dedim içimden." dedi. Kötü kelimeyi aynı heyecansız, katı yüzle söylemişti gene. Bu da, tekrarlamayı zevk için değil, salt gereklilikten yaptığını göstermek içindi. "Ondan sonra işittiğim şu oldu. Bayan Yeobright'ın ağzından: "Nikâh ilânını yasak ediyorum." Papaz: "Ayinden sonra sizinle konuşacağım." dedi. Oldukça gösterişsiz bir tavırla söyledi bu sözleri. Evet, ya, birdenbire sıradan bir adam olup çıkmıştı sanki; senin, benim gibi kutsallıktan nasibi olmayan biri yani. A, kadının yüzü nasıl da sapsarıydı! Weatherbury kilisesindeki o anıtı hatırlar mısınız bilmem? Şu bağdaş kurmuş asker anıtını? Hani okul çocuklarının kolunu kırdıkları asker, canım? Eh, besbelli ancak onun yüzü uyardı o kadının "Nikâhın ilânını yasak ediyorum!" derkenki yüzüne."

Dinleyiciler boğazlarını temizleyip ateşe birkaç çalı attılar. Bu işlemin acelesi olduğundan değil; öyküden çıkarılacak ahlâk dersini tartmak için kendilerine birazcık vakit bırakmak amacıyla yapmışlardı bunu.

Biri, dürüstçe: "İnan olsun, nikâh ilânının yasaklandığını duyunca, biri bana para vermiş gibi sevindim." dedi.

Olly Dowden'in —çalı süpürgesi yaparak geçimini sağlayan şu kadıncağızın— sesiydi bu. Kadının yaradılışı öyleydi ki, dostlarına olduğu kadar düşmanlarına da nazik davranmaya zorlardı onu. Yaşamasına izin verdikleri için tüm dünyaya, herkese minnet beslerdi.

Humphrey: "Eh, kızcağız gene de evlendi sonunda onunla." dedi.

Fairway: "Ondan sonra Bayan Yeobright ortaya çıktı." diye yeniden aldı. "Hayli yumuşakbaşlı görünüşü vardı."

Fairway umursamaz bir tavırla konuşuyordu şimdi. Sözlerinin Humphrey'in sözlerine bir ek olmadığını, tersine, kendi bağımsız düşüncelerinin eseri olduğunu göstermek ister gibiydi.

İri-yarı bir kadın: "Diyelim ki utandılar." dedi. Gene de ni-kâhı neden burada kıymadıklarını anlamıyorum." Kadın eğilip bü-küldükçe, korsesi ayakkabı gibi gıcırdıyordu. "Komşuları bir araya toplayıp güzel bir eğlence düzenlemek, kıyasıya eğlenmek doğrusu hoş bir şeydir." diye eklledi. "Fırsat düştükçe biz bunu yapıyoruz. Eğlenmek için düğünden iyi bir fırsat mı olur? Öyle gizli-kapaklı iş-ler hoşunma gitmez benim."

Timothy Fairway'in gözleri gene fıldır-fıldırdı.

— "A, belki inanmayacaksınız ama, neşeli düğünler vız gelir bana!" dedi. "Doğrusunu isterseniz, Thomasin Yeobright ile komşum Wildeve'i böyle sessizce evlendikleri için suçlamak aklımdan bile geçmez. Evde kutlanan bir düğünde bol bol oyun oynanır. Bu ise kırkını aşmış bir adamın bacaklarını mahvetmeye bire-birdir."

— "Doğru söyledin. İnsan bir kez düğün evine gitmeye-görsün. Yediğini, içtiğini hak etmek için, çaresiz, bütün toplu oyunlara kal-kar."

— "Yılbaşında oynarsın, çünkü yılın en önemli günüdür. Dü-ğünlerde oynarsın, çünkü hayatın en önemli günüdür. Vaftiz tören-lerinde de ilk toplu oyunla ikinciye katılmak gerek, ondan sonraki-lere katılmasan bile. Bana gelince, şöyle usturluplu, içten bir cenaze törenini herşeye yeğ tutarım. Cenaze törenlerinde de öbür toplantı-lardaki kadar nefis yiyecekler, içkiler vardır. Belki daha iyisini bile bulursun. Üstelik, bacaklarına da karasular inmez. Çünkü öbür top-lantılardaki gibi oynak havalara uymak zorunluluğu yoktur."

Cantle Dede: "Cenaze törenlerinde oynamak biraz ileri gitmek olur, sanırsam." diye atıldı. "On kişiden dokuzu bunu ayıp sayar besbelli."

— "Ağırbaşlı bir adamın kendisini güvenlikte sayabileceği tek toplantı cenaze törenleridir, hele koca içki kupası birkaç kez elden ele dolaştıktan sonra."

Susan Nunsuch —az önce konuşan o iri-yarı kadın— ilk konu üzerinde konuşmayı yeğ tutuyordu:

— "Eh, şey... Tamsin Yeobright gibi nazik, hayli hanımefendiden sayılabilecek, genç bir kızcağızın böyle aşağılık bir biçimde evlenmesini doğrusu aklım almıyor." dedi. "En yoksullar bile ondan daha iyi evleniyor. Ayrıca, adamın yakışıklı olduğunu söyleyenler varsa da, ben olsam ona dönüp bakmam bile."

— "İşin hakçasını konuşmak gerekirse, Wildeve akıllı, işini bilgili bir adam sayılır. Doğrusu ya, Clym Yeobright kadar akıllıdır. Sessiz Avrat Hanı'nı yönetmekten daha iyi işler başarmak üzere yetiştirilmiş. Bildiğiniz gibi, mühendislik eğitimi görmüş ama, ayağına gelen fırsatı tepmiş, o hanı satın alıp geçimini hancılıkla sağlamaya başlamış. Gördüğü eğitim boşa gitmiş, kısacası."

Süpürgeci Olly: "Çoğu kez öyle olur hep." dedi. "Gene de insalar nasıl çabalarlar eğitim yapmak için; üstelik, istediklerini elde ederler de! Kemiklerini ölü çukuruna, ya da çöplüğe atılmaktar kurtarmak için, vaktiyle bir O harfini bile doğru-dürüst yazamayanlar şimdi adam olup çıktılar. Mürekkebi oraya-buraya sıçratmadan, bir tek leke bile yapmadan adlarını yazabiliyorlar artık."

Humphrey: "Doğru..." dedi. "Dünyaya vurulan bu cila gerçekten şaşırtıcı."

Cantle Dede, neşeyle: "Öyle valla!" diye atıldı. "Ben askerliğimi yaparken dünyadan haberim bile yoktu. İçimizdeki en sıradan adamdan daha bilgili değildim. Oysa şimdi öyle mi ya?"

Fairway: "Deftere imzanı atabilirsin, kuşkusuz," dedi, "bir kadınla el ele tutuşacak kadar genç olsaydın yani; Wildeve'le Bayan Tamsin gibi örneğin. Ama, Humphrey bunu yapamaz. Çünkü öğrenmekten yana maşallah hâlâ babasının yolunda. Ah, Humphrey, evlendiğim gün babamın bana nasıl baktığını hatırlıyorum da şimdilik... Nasıl da bakmıştı imzamı atışıma! Senin annenle babamın nîkâhı hemen bizimkinden önce kıyılmıştı. Babamın yaptığı çapraz işareti hâlâ orada duruyordu; koskoca, şamataci bir korkuluk gibi! Ne korkunç, kapkara bir çaprazdı ama! Görünce kendimi tutamadım.

güldüm. O dakikaya kadar, evlendiğimi, karımın ömür boyu bana askıntı olacağını düşündükçe cayır cayır yanıyordum oysa. Üstelik, Jack Changley ile daha birsürü herif kilisenin penceresinden bana işmar ediyor, pis pis sırtıp duruyorlardı. Ama, hemen sonra dizlerimin bağı öyle bir çözülüyordu ki, hani bir saman çöpü bile beni yere yıkabilirdi! Annenle babanın nasıl hırıştıkları geliverdi aklıma. Kendimi de aynı patırtının içine düşmek üzere olan bir sersim gibi gördüm... Ah, ne gündü be!"

— "Wildeva yaşça Tamsin Yeobright'tan hayli büyük. Kız güzel de hani yani. Evi-barkı olan genç, güzel bir kızın böyle bir herif için eteğini yırtması yazık valla'."

Topluluğa yeni katılan biri söylemişti bu sözleri. Bir ot biçiciydi bu. Omzunda, bu mesleğe özgü yürek biçimi kocaman bir bahçıvan küreği vardı. Küreğin keskin bilenmiş ağzı gümüş bir ok gibi parlıyordu ateşin aydınlığında.

İri-yarı kadın: "Wildeva isteseydi, yüzlerce kız bulurdu kendisine evet diyecek." dedi.

Humphrey: "Hiçbir kadının evlenmek istemeyeceği bir adam tanıdınız mı ömrünüzde?" diye sordu.

Ot biçici: "Tanımadım." diye karşılık verdi.

Bir başkası: "Ben de." dedi.

Cantle Dede de: "Ben de öyle." diye ekledi.

Timothy Fairway, bir bacağına daha da yüklenerek: "Şey, dinleyin, ben bir zamanlar böyle birini tanımıştım." dedi. "Ama, yalnız birini. Bir ikincisini tanımadım." Sustu, öksürüp boğazını temizledi. "Evet, öyle birini tanıdım." diye ekledi.

Ot biçici: "E, nasıl biriydi bu zavallı, anlatsan-a, Fairway Usta?" diye sordu.

— "Şey, ne sağırdı, ne dilsizdi, ne de kör. Ne biçim bir şey olduğunu söylemeyeyim daha iyi."

Olly Dowden: "Buralarda tanınan biri mi?" diye sordu.

Timothy: "Pek değil," diye karşılık verdi. "Ama, gene de adını vermeyeceğim... Hey, delikanlılar, gelin de şu ateşi besleyin biraz."

Ateşin öte yanında duran bir delikanlı, dumanın, gölgelerin içinden: "Christian Cantle'm dişleri niye takırdıyor öyle?" diye seslendi. "Üşüdün mü yoksa, Christian?"

İncecik, titrek bir ses karşılık verdi:

— "Yok, hiç üşümüyorum."

Fairway, sesin geldiği yere sevgiyle bakarak: "Şöyle ileri çık, Christian, göster kendini." dedi. "Senin burada olduğunu bilmiyordum."

Bu sözler üzerine, kirpi saçlı, omuzsuz, sarsak, sıska biri belirdi. Önce kendi isteğiyle birkaç adım attı, sonra ötekilerin isteğiyle beş-altı adım daha ileri itildi. Cantle Dede'nin en küçük oğlu Christian'dı bu.

• Ot biçici, şefkatle: "Ördek gibi ne vıyaklıyorsun orada öyle, Christian?" diye sordu.

— "O adam benim."

— "Hangi adam?"

— "Hiçbir kadının evlenmek istemediği adam."

Timothy Fairway: "Yok canım!" dedi.

Christian: "Evet, o adam benim!" dedi gene. "Bu da, korkutuyor beni. Buna üzülüyor muyum diye soracaksınız. Kim sorsa hep "Umurumda değil." diyorum, yemin bile ediyorum ama, gerçekte ta içime işliyor bu iş."

Fairway: "Eh, Tanrı biliyor ya, bir söze böyle başladığını ilk kez duyuyorum." dedi. "Bundan tuhaf giriş görmedim. Ben hiç de seni demek istememiştim. Buralarda aynı durumda bir başka adam daha var öyleyse! Sen neden ortaya atılıp da talihsizliğini böyle ortaya vuruyorsun sanki, Christian?"

— "Olacaktan kaçınılmaz. Bu da nasıl olsa olacaktı. N'apayım, elimde değil, öyle değil mi?"

Ötekilere döndü. Acı dolu, yusuvarlak gözleri bir hedef tahtası gibi, ortak merkezli kırışıklarla çevrenmişti.

— "Doğru, haklısın. Ama, gene de acıklı bir şey bu. Sen konuşurken sanki kanım dondu. Çünkü ben tek bir zavallı var sanıyordum.

Oysa iki zavallı varmış. Sen konuşunca işte bunu öğrendim. Senin için çok üzücü bir şey olmalı, Christian. Nasıl anladın kadınların sefi istemediğini, peki?"

— "Sordum onlara."

— "Doğrusu buna yüzün olacağı aklımın ucundan geçmezdi. E, ne dedi son konuştuğun kadın sana? Üstesinden gelinmeyecek hiçbir şey yoktur belki de herşeye rağmen, ha, ne dersin?"

— "Çekil, gözüm görmesin seni, sarsak, beli bükük, sıska, kaçık!" dedi kadın bana."

Fairway: "Haklısın, pek de yüreklendirici sözler değil bunlar." diye atıldı. "Doğrusu ya, hayır demenin oldukça sert bir biçimi. Ama, zamanla, sabırla bunun bile üstesinden gelinebilir, bence. Aşıftenin kafasında birkaç tel ak saç çıksın da, bak gör o zaman! Sahi, kaç yaşındasın sen, Christian?"

— "Otuzbir, Bay Fairway."

— "E, çocuk sayılmazsın... çocuk sayılmazsın. Ama, gene de umut var, bence."

— "Bu benim vaftiz yaşı; yani kilisenin giyinme odasında saklı duran o koca hüküm defterinde öyle yazılı. Ama, annem dedi ki, vaftizden birkaç yıl önce doğmuşum."

— "Ya!"

— "Ama, tam ne zaman doğduğumu söyleyemedi. Yalnız, doğduğum gece ay yokmuş, onu hatırlıyor."

— "Ay yokmuş, ha?.. Bu kötü işte. Hey, komşular, duydu-nuz mu? Bu çok kötü işte Christian için."

Canlle Dede, başını sallayarak: "Evet, kötü." dedi.

— "Annem aysız bir gecede doğduğumu biliyormuş. Çünkü başka bir kadına sormuş. O kadında bir yıllık varmış da. Oğlan doğurdukça hep o kadına sorarmış. Çünkü her erkek çocuk dünyaya geldiğinde, şu deyişi hatırlayıp ürkermiş: "Aysız gecede doğan erkek çocuğun erkekliği olmaz." Doğduğum gece ay olmaması gerçekten önemli mi dersiniz, Bay Fairway?"

— "Evet. Aysız gecede doğan erkek çocuklar erkek olmaz.

Söylenmiş, söylenecek en gerçek, en doğru deyişlerden biridir bu. Bula bula o günü mü buldun doğacak, be Christian? Yazıklar olsun sana!"

Christian üzgün bir hayranlıkla Fairway'e baktı.

— "Siz doğduğunuzda ay tekerlek gibiydi besbelli, efendim." diye mırıldandı.

Fairway, ilgisizce ona baktı.

— "Eh, yeniay değildi, bu muhakkak."

Christian, aynı bozuk makamla: "Aysız gecede doğacağıma, ürün devşirme şenliğinde içki içmemeye razıyım." diye söylendi. "Dediklerine göre, ben ancak bir kukla olabilirmişim; soyuma hiç yararın olmazmış."

Cantle Dede, biraz yumuşakbaşlı bir halle: "Ya, öyle." dedi. "Oysa, anası saatlerce ağlayıp zırlardı bu daha bacak kadar çocukken. Oğlunun birden gelişip askere gideceğinden korkardı çünkü!"

Fairway: "Onun kadar kötü durumda olan daha niceleri var!" dedi.

— "İğdiş edilmiş koçlar da öteki koyunlar kadar kendi hayatlarını yaşamalıdır. Zavalılık!"

— "Eh, öyleyse ben de yaşamamı sürdürmeliyim belki de, ha? Gecelerden korkmalı mıyım sizce, Fairway Usta?"

— "Ömrün boyunca tek başına yatmak zorundasın sen. Hortlaklar da geldiler mi, evli çiftlere değil, senin gibi tek başına uyuyanlara görünürler. Şu son günlerde gene biri dolaşıyormuş ortalıkta; hem de pek garip bir hortlak."

— "Hayır, hayır! Hiç anlatma daha iyi! Yatağымda yalnız yattarken ödüм kopar, yoksa, korkudan! Ama, gene de anlatacaksın, ah, anlatacaksın, bilirim seni, Timothy! Ben de bütün gece bunu düşleyip duracağım! Demek pek tuhaf bir hortlakmış? Pek tuhaf derken, ne biçim demek istedin yani, Timothy?.. Yok, yok... sakın söyleme!"

— "Baştan ayağa kızıl bir hortlakmış. Evet, çoğu hortlaklar aktır. Bu, sanki kana batırılıp çıkarılmış gibi, kıpkırmızıymış."

Christian derin bir soluk aldı.

Humphrey: "Nerede görünmüş;" diye sordu.

Fairway: "Pek buralarda değil." diye anlatmaya başladı. "Bizim fundalıkta görmüşler. Neyse, konuşulacak şey değil şimdi bu. E, ne dersiniz?.."

Durdu, ötekilere döndü. Sanki bu düşünce Cantle Dede'nin değilmiş de doğrudan doğruya kendisininmiş gibi, daha canlı bir sesle sordu:

— "Evet, ne dersiniz, bu gece yatmadan önce gidip yeni evlilere küçük bir türkü çağırsak mı? Değil mi ki bugün düğün günleri... İnsanlar evlendikleri gün herkes hoşnutluk duymalı. Üzülmüş görünürsek, onların mutluluğunu paylaşmamış oluruz. Hepinizin bildiği gibi, ben içkici değilimdir. Ama, kadınlarla çocuklar eve döndükten sonra, biz gidip Sessiz Avrat'a çökebiliriz. Yeni evlilerin kapısında biraz oynarız. Genç gelin sevinir. Benim de istediğim bu. Çünkü Blooms-End'de teyzesiyle otururken, çok iyiliği dokundu kızcağızın bana."

Bu sözler üzerine, Cantle Dede öyle birden döndü ki, bakır mühürleri çılgınca sallandı.

— "Hey! Hadi, ne duruyoruz, gidelim öyleyse! Burada rüzgâra karşı dura dura yaprak gibi kurudum, inan olsun. Üstelik, bugün sabahtan beri içkinin rengini de görmedim daha. Dediklerine bakılırsa, Sessiz Avrat'taki son çıkan biralar enfesmiş. Bu akşam birazıcık geç kalsak n'olur sanki, komşular? Yarın günlerden pazar, istediğimiz kadar uyuyabiliriz."

İri-yarı kadın: "Cantle Dede!" diye çıkıştı. "Yaşlı-başlı bir adamsın ama, bakıyorum, herşeyi pek hafiften alıyorsun!"

— "Herşeyi hafiften alırım, doğrudur. Kadınları hoşnut edemeyecek kadar hafiften alırım hem de! Pöh! Yaşlı, zayıf bir adamcağızı ağlatacak kadar iyi söyleyebilirim ama, "Şen Tayfalar"ı, ya da herhangi başka bir türküyü. Tanrı biliyor ya, üstesinden gelemeceğim şey yoktur."

Cantle Dede türküye başladı:

*Kral yan yan bir baktı,
Ne bakişti o, Ulu Tanrı'm!
"Teşrifatçıbaşı," dedi, "andım olmasaydı,
Seni şuracıkla astırırdım!"*

Fairway: "Eh, biz de dediğini yapalım bari." dedi. "Gidip yeni evlilere bir türkü çağıralım da Tanrı hoşnut olsun. Thomasin'in teyzeoğlu Clym'in nikâh olup bittikten sonra gelmesinin ne yararı var, anlayamadım gitti. İş durdurup kızla kendisi evlenmek isteseydi, nikâhtan önce gelirdi besbelli."

— "Belki gelip bir süre annesiyle oturur. Kız da gittiğine göre kadıncağız yalnızlık duyuyordur."

Cantle Dede: "Bakın, belki çok tuhaf ama, ben hiç yalnızlık duymam." dedi. "Geceleri de bir amiral kadar yürekliyimdir!"

Bu arada şenlik ateşi sönmeye yüz tutmuştu. Çünkü kullanılan yakıt ateşi uzun süre sürdürebilecek türden dayanıklı değildi.

Geniş çevrendeki öbür şenlik ateşlerinin çoğu da küçülmüş, ilk alevli yanışını yitirmişti şimdi. Ateşlerin parlaklığı, rengi, dayanma süresi dikkatle gözlenecek olsa, yakılanın niteliği anlaşılabilirdi kolayca. Her şenlik ateşinin hangi yörede yakıldığı bile bir dereceye kadar kestirilebilirdi bu yoldan. Çünkü her yörenin kendine özgü bir bitki örtüsü vardı. Çoğu ateşlerin belli-başlı özelliği olan duru, görkemli, şahane parıltı burası gibi fundalık yörelere özgüydü.

Bu tür ateşler bir tek yönde kilometrelerce uzanmaktaydı. Pusanın öbür yanındaki başka yerlerde yanmakta olan hızla yükselen alevler ise yakıtın en hafifini belirtiyordu. Saman, fasulye sapı, işlenmiş toprağın her zamanki artıklarının yakılışıyla oluşmuş ateşlerdi bunlar. Hepsinden dayanıklısı ise, gezegenleri andıran, kararlı, değişmez, göz göz ateşlerdi ki, bunlar yakıt olarak odun kullanıldığını gösteriyordu; fındık dalları, dikenli çalılar, kalın

kütükler gibi. Bu son sözü edilenlerle yakılan ateşler azdı. Geçici ateşlerle ölçüştürüldüğünde, boyutları bakımından ufak olmakla birlikte, uzun süreklilikleriyle ateşlerin en iyisi haline gelmeye başlamışlardı şimdi. Büyük ateşler yok olduğu halde, bunlar hâlâ yanmaktaydı. Gözle görülebilir en ırak yerlerdeydi bu ateşler: Sık çalılıkların, fundalıkların üzerinde yükselen, arkasını gökyüzüne vermiş tepelerin doruklarında; kuzeye doğru uzanan fidanlık bölgelerde. Buralarda toprak değişikti; fundalıksa, yabancıydı, garipti.

Ateşlerin yalnız biri bütün bunların dışında kalıyordu. Hepsinden daha yakında bulunan bir ateşti bu. Tüm parıltılı kalabalık arasında bir aydı sanki. Aşağı koyaktaki küçük pencerenin aşağı-yukarı tam karşısındaydı. Boyut bakımından küçükse de, parlaklık bakımından bütün öbür ateşleri bastırıyordu.

Bu sessiz ateş zaman zaman kalabalığın gözüne çarpıyordu. Hele kendi ateşleri küçülüp sönünce, daha da göze çarpmaya başladı.

Fairway: "Amma da yakın bir yerde şu ateş!" dedi. "Görebildiğim kadarıyla, biri dolanıp duruyor çevresinde. Küçük ama, güzel bir ateş, doğrusu."

Delikanlılardan biri: "Bir taş atsam, oraya ulaşır." dedi.

Cantle Dede: "Ben de atabilirim!" diye atıldı.

— "Yok, yok, atamazsınız, yavrucuklarım! O ateş belki çok yakın gibi görünüyor ama, en azından bir kilometre uzaklıkta buradan."

Ot biçici: "Fundalıkta ama, çalı-çırpı ateşi değil." dedi.

Timothy: "Yarılmış odun ateşi bu, kalıbımı basarım!" dedi: "Katışksız, mis gibi odundan başka hiçbir şey böyle yanamaz. Mistover'de, yaşlı kaptanın evinin önünde yanıyor bence. Amma da tuhaf adam şu kaptan da! Başka kimse bakıp eğlenmesin, yanma yanaşmasın diye kendi topraklarında ateş yakıyor! Ne aptal, ne gülünç bir ihtiyar olmalı ki, evinde sevindirilecek gençler yokken, gene de, kalkmış, şenlik ateşi yakıyor!"

Cantle Dede: "Kaptan Vye bugün uzun bir yürüyüşe çıktı, çok

yorgun." dedi. "Onun için, sanmam ki ateşi yakan o olsun."

İri-yarı kadın: "Ayrıca, o bukadar iyi cins yakıta da kıyamaz." dedi.

Fairway: "Öyleyse torunu yakmıştır." dedi. "Onun yaşında bir kızın pek ateşe ihtiyacı da yok ya!"

Susan: "Pek acayip bir kız o." dedi. "Orada tek başına yaşıyor. İnsan içine katılmaktan da hoşlanmıyor."

Humphrey: "Oldukça da güzel bir kız, bence." diye atıldı. "Hele o süslü entarilerinden birini giydi mi, pek güzel oluyor."

Fairway: "Doğru." dedi. "Eh, bırakalım, kızın şenlik ateşi yansın dursun. Bizimkisi de söndü, sönecek hani yani."

Christian Cantle, tavşan gözüne benzer gözlerini arkaya çevirdi.

— "Ateş söneli beri ne de karanlık oldu ortalık!" dedi. "Artık evlerimize dönsek iyi olmaz mı, ha ne dersiniz, komşular? Fundalık tekin değildir, biliyorum. Ama, gene de eve dönsek iyi olur gibime geliyor... Ay! neydi o öyle?"

Ot biçici: "Rüzgâr, başka bir şey değil." diye karşılık verdi.

— "Beş Kasım şenlikleri kentlerden başka yerde kutlanmamalı, bence. Burası gibi ıssız, adı kötüye çıkmış yerlerde yalnız gündüzün yapılmalı kutlama şenlikleri."

— "Saçmalama, Christian! Kendini toparla, erkek ol biraz! Susy, canımın içi, var mısın seninle şöyle şakrak bir hava oynayalım, ha? Hey, tatlım, ne dersin? Hava iyice kararmadan gel oynayalım ki, hâlâ ne güzel olduğunu görebileyim! Kocan olacak o namussuz seni elimden kaptığından beri nice yıllar geçti ama, sen gene eskisi gibi güzelsin."

Bu sözler Susan Nunsuch'a söylenmişti. Hemen ardından da, kadının geniş gövdesi ateşin yanmakta olduğu yere doğru savruldu. Kadın daha ne olduğunu anlamadan, Fairway kolunu onun beline doladığı gibi oynamaya başlamıştı bile.

Ateşin bulunduğu yerde şimdi halka biçimi bir kül yığını vardı. Küllerin içinde yer yer kızıl korlarla kıvılcımlar parlıyordu.

Fairway halkanın içine dalar dalmaz, kadını fırıl fırıl döndürmeye başladı.

Susan'ın gürültülü bir yapısı vardı. Balina çubuğundan her yanını çerçeve gibi kuşatan korsesine ek olarak hava kuru da, yağmurlu da olsa, ayaklarına yaz-kız nalin giyerdi. Çizmeleri eskimesin diye yapıyordu bunu. Fairway onunla birlikte zıplayıp hoplamaya başlayınca, nalinların tıkırtısı, korsenin çatırtısı, kadının şaşkınlık çığlıkları birbirine karışarak pek gürültülü bir cümbüş oluşturdular.

Susan Nunsuch, ister-istemez, Fairway'le birlikte dönerken: "Senin o mankafanı patlatacağım, deli herif seni!" diye haykırıyor, öte yandan ayakları davul tokmakları gibi kıvılcımları dövüyordu. "Çalıların arasında yürümekten ayak bileklerim çoktan ateş gibi yanıyordu. Ayaklarımı büsbütün beter etmen şart mıydı sanki?"

Timothy Fairway'in çılgınlığı çok geçmeden bütün oradakilere bulaştı. Ot biçici yaşlı Olly Dowden'i yakaladı, nasılsa biraz daha nazikçe bir tavırla döndürmeye başladı. Delikanlılar büyüklerin verdiği örneğe uymakta sanki yarış ediyorlady şimdi. Çok geçmeden onlar da birer eş bulup dönmeye koyuldular.

Cantle Dede ile sopası ötekilerin arasında üç bacaklı garip bir nesne halinde sıçrayıp duruyordu. Yarım dakika sonra, kaynaşan bir kıvılcım kargaşalığı içinde fırıl fırıl dönen koyu karaltılardan başka hiçbir şey görünmez olmuştu.

Oynayanlar zıpladıkça, kıvılcımlar bellerine kadar yükseliyordu. Kadınların tiz çığlıkları, erkeklerin kahkahaları, Susan'ın takunyalarıyla korsesinden çıkan sesler, Olly Dowden'in "Hey, hey, hey!" diye haykırışıyla yelin sesi birbirine karışıyordu.

Yalnız Christian ötekilerden uzak duruyor, tedirginlik içinde, sallana sallana mırıldanıyordu:

— "Yapmamalılar bunu... Nasıl da uçuşuyor kıvılcımlar! Kötü ruhu kışkırtacaktır bu; evet, kışkırtacak!"

Delikanlılardan biri, birden durarak: "Neydi o?" diye sordu.

Christian, acele ötekilere sokuldu.

— "Ay!.. Hani, nerede?" diye haykırdı.

Oynayanların hepsi adımlarını yavaşlattılar.

— "Tam senin arkandaydı, Christian. Bir ses duyar gibi oldum. İşte, şurada!"

Christian: "Evet... benim arkamda!" diye mırıldandı. "Ey ermişler, kutsayın benim yattığım yatağı! Dört melek korusun..."

Fairway: "Kes sesini, be!" dedi. "Ne var, ne oluyor?"

Karanlıkların içinden bir ses duyuldu:

— "He-ey!"

Fairway: "Hey, merhaba!" diye karşılık verdi.

Aynı ses gene duyuldu:

— "Buradan Blooms-End'e, Bayan Yeobright'ın evine giden bir araba yolu var mı acaba?"

Sonra, tepenin doruğunda, ince-uzun, hayal gibi bir karaltı belirdi.

Christian: "Vakit epey geç oldu, komşular." dedi. "Koşa koşa evimize gitsek nasıl olur? Ayı ayrı değil elbet. Birbirimize iyice sokularak koşalım demek istiyorum."

Fairway: "Biraz çalı-çırpı toplayıp şu ateşe atın da, gelenin kim olduğunu görebilelim." dedi.

Alevler yükselince, üzerine sımsıkı oturmuş bir elbise giymiş, baştan tırnağa kıpkırmızı bir genç adam çıktı ortaya.

Bir kez daha: "Buradan Bayan Yeobright'ın evine giden bir yol var mı?" diye sordu.

— "Var ya... Şu keçiyolundan git."

— "Bir arabayla iki atın geçebileceği genişlikte bir yol demek istemişim."

— "Eh, o da var. Koyağın yukarisından dolaşabilirsin. Yol bozukçadır ama, yanında fener varsa, atların seni istediğin yere ulaştırabilir. Arabanı buraya dek getirdin mi, boyacı komşu?"

— "Hayır, aşağıda, beşyüz metre kadar ötede bıraktım. Gece olduğu için önce kendim çıkıp bir bakayım, yolu kolağan edeyim dedim. Üstelik, hanidir buralara gelmedim de."

Fairway: "Evet, çıkabilirsin yukarıya." dedi. Sonra, boyacı da

içinde olmak üzere, ötekilere dönerek ekledi: "Onu görünce yüreğim öyle bir ağzıma geldi ki! "Tanrı'm, sen bizi koru!" dedim içimden. "Bu ateşten hayalet de nedir böyle bizi ürkütmeye gelmiş?" Yanlış anlama, görünüşüne bir şey dediğim yok, boyacı. Çünkü hiç de yakışksız sayılmazsın aslında. Yalnız, cılan bir tuhaf. Pek şaştım, meraklandım, demek istiyorum. Oğlanın gördüğü şey-tan, ya da kızıl hortlak sanasım geldi hani ner'deyse seni."

Susan Nunsuch: "Benim de ödüm patladı valla!" dedi. "Çünkü dün gece düşümde bir ölü kafası görmüştüm."

Christian: "Artık söz etmeyin bundan, n'olur!" diye atıldı. "Kafasında bir de mendil olsaymış, "Günaha Kışkırtma" tablosundaki şeytan'ın ta kendisi olacaktı!"

Genç yabancı, gülümseyerek: "Eh, yolu gösterdiniz, sağolun!" dedi. "Hadi, hepiniz kalın sağlıklıkla."

Tepeden aşağıya yöneldi, gözden kayboldu.

Humphrey: "Bu delikanlının yüzünü daha önce de gördüm gibi geliyor bana." dedi. "Ama, nerede, nasıl, kimdir, nedir, bilmiyorum."

Boyacı gideli daha ancak birkaç dakika olmuştu ki, az-buçuk canlandırılmış olan şenlik ateşine bir başkası yaklaştı. Çevrede iyi tanınan, saygıdeğer bir dul kadındı bu. Tam anlamıyla kibar, soylu bir hanımefendiydi. Ortayaşlı, güzel yüzlüydü. Fundalığın soluduğu ıssızlık gene fundalığın içinden çıkagelen bu yüzde toplanmıştı sanki. Fundalıktakilere sanki onların varlığından habersizmiş gibi baktı. Bu saatte tek başına fundalıkta dolaşmasını kınamalarına aldırdığı da yoktu. Bu davranışıyla, dolaylı da olsa, bir bakıma onları kendinden aşağı gördüğünü belli eder gibiydi. Gerçekten de ondan aşağı düzeydeydiler hepsi. Çünkü hernekadar kocası küçük bir çiftçi ise de, kadının kendisi vaktiyle iyi şeyler yapmayı düşlemiş bir papaz kızıydı.

Yaradılışlarında hangi türden olursa olsun bir ağırlık bulunan

insanlar gezegenler gibidir; yörüngelerinde dönerken kendileriyle birlikte havalarını da sürüklerler. İşte şimdi sahneye giren bu orta-yaşlı hanımefendi de, içine girdiği topluluğa kendi havasını getirebilecek yaradılıştaydı.

Fairway: "A, Bayan Yeobright'mış!" dedi, "Daha on dakika bile olmadı, bir adam —bir boyacı— sizi soruyordu, Bayan Yeobright."

Bn. Yeobright: "Ne istiyormuş?" diye sordu.

— "Bize bir şey söylemedi."

— "Bir şey satmak istiyordur besbelli. Ama, ne, orasını bilemem."

Ot biçici Sam: "Oğlunuz Bay Clym yakında geliyormuş duyduğuma göre." diye atıldı. "Pek sevindim buna. Şenlik ateşlerine bayılırdı eskiden!"

Bn. Yeobright: "Evet, sanırım gelecek." diye karşılık verdi.

Fairway: "Aslan gibi delikanlı olmuştur şimdi." dedi.

Kadın, sakın bir sesle: "Yetişkin bir adam oldu." dedi.

Christian, büzülmüş olduğu köşeden çıkarak: "Fundalık da bu gece pek ıssız, hanımcığım." diye mırıldandı. "Böyle dolaşmasanız. Kaybolabilirsiniz. Egdon Fundalığı'nda yolunu kaybetmeye hiç gelmez. Tekin yer değildir. Üstelik, rüzgâr da bir acayip bu gece. Böyle uluduğunu hiç duymamıştım şimdiye dek."

Bn. Yeobright: "Sen misin, Christian?" diye sordu. "Neden saklanıyordun benden öyle?"

— "Bu karanlıkta sizi tanıyamadım da, ondan saklandım, hanımcığım. Ayrıca, zavallı bir adamcağız olduğum için biraz da ürk-tüm, hepsi okadar. Korkularım yüzünden sık sık öyle alt-üst oluyorum ki, inanın, kendi elimle kendimi öldüresim geliyor kimi zaman."

Bn. Yeobright, ateşe, Cantle Dede'nin durduğu yere göz atarak: "Hiç babana çekmemişsin, bakıyorum." dedi.

O sırada Cantle Dede, az önce ötekilerin yaptığı gibi, kıvılcımların içinde kendi kendine oynuyordu.

Timothy Fairway: "Bak, Dede, senden utanıyoruz." dedi. "Senin gibi yaşlı-başlı, saygıdeğer bir adam —yetmişinde varsın, sanırım, en azından— böyle kendi kendine hora tepsin!"

Christian: "İnsanı sinir eden bir ihtiyardır o!" dedi. "Kaçmak elimde olsa, onun gibi oyuncu biriyle bir hafta bile birlikte oturmazdım, Bayan Yeobright."

Korseci kadın: "Şöyle doğru-düzgün dur da, Bayan Yeobright'a hoşgeldin de, Cantle Dede." dedi. "Buradakilerin en saygını o olduğuna göre böyle yapman daha doğru olur."

Oyun düşkününü ihtiyar, birden pişman olmuş gibi, acele kendini toparladı.

— "Haklısın, öyle yapmalıydım sanırım." diye mırıldandı. "Öyle berbat bir belleğim var ki, Bayan Yeobright, bunların beni ne gözle gördüğünü unutuveriyorum. Keyfim hep yerinde sanıyorsunuz, değil mi? Hiç de öyle değil işte. Bir adama herkesin önder gözüyle bakması o adam için bir yükür. Ben çoğu kez duyuyorum bu yükü sırtımda."

Bn. Yeobright: "Konuşmanızı yarıda kestiğim için özür dileirim." dedi. "Neyse, hemen ayrılmak zorundayım. Kocasıyla birlikte bu gece evine dönecek olan yeğenimi görmek için Anglebury Yolu'nda geziniyordum ki, şenlik ateşi çarptı gözüme. Olly'nin ötekileri bastıran sesini de duyunca, buraya kadar uzanıp, ne oluyor diye bir bakayım dedim. Yolumuz bir olduğuna göre, Olly de benimle gelir, birlikte döneriz diye düşündüm."

Olly: "A, elbet, hanımefendi!" dedi. "Ben de artık gitmeyi düşünüyordum."

Fairway: "Yolunuzun üstünde o genç boyacıya mutlaka rastlarsınız." dedi. "Arabasını getirmek için az önce bayırdan aşağı indiydi. Duyduğuma göre, yeğeninizle kocası nikâhtan sonra hemen evlerine döneceklermiş. Biz de oraya kadar şöyle-bir uzanıp onlara bir hoşgeldin türküsü söyleyelim diyorduk."

Bn. Yeobright: "Eksik olmayın, sağ olun!" dedi.

— "Yalnız, biz çalıların içinden, kestirmeden gideceğiz oraya.

Uzun entarinizle siz o yoldan geçmezsiniz. Onun için, bizi beklemek zahmetine girmeyin."

— "Peki... Hazır mısın, Olly?"

— "Hazırım, hanımım. Bakın, bakın, yeğeninizin penceresinde ışık yanıyor. Keçiyolundan ayrılmamamızı sağlar belki bu ışık."

Koyağın dibindeki sönük ışığı gösterdi. Az önce Fairway'in gösterdiği ışıktı bu.

İki kadın tepeden aşağı inmeye başladılar.

IV

PARALI YOLDAKİ DURAKLAMA

İKİ kadın dikkatle bayırdan aşağı iniyorlardı. Etekleri çalı kümelerine takılıyor, omuzlarını eğreliotları süpürüyordu. Eğreliotları çoktan ölüp kurumuşlardı ama, gene de canlı gibi dimdik duruyorlardı. Çünkü onları döve döve yere çalacak olan kış daha gelmemişti.

İki kadının bu saatte, böyle ıssız bir yerde dolaşmaları belki uygunşuz sayılırdı. Ne var ki Olly de, Bn. Yeobright 'da buralara çok alışkıtlar. Saatin geç olmasına gelince, karanlık bir dostun yüzünü korkunç göstermez insana.

Yokuş öyle dikti ki her adımı dikkatle atmaları gerekiyordu. Eğim birazıcık azalır azalmaz, Olly'nin çenesi açıldı:

— "E, demek Tamsin sonunda evlendi onunla?"

Bn. Yeobright, ağır ağır: "Evet, sonunda evlendi." dedi.

— "Kimbilir nasıl arayacaksınız onu! Kendini bildi bileli sizin yanınızdaydı. Öz kızınız gibiydi."

— "Çoktan arıyorum."

Olly birtakım sözlerin yersiz olabileceğini kavrayacak kadar

ince düşünceli değildi ama, öyle yalın bir yaradılışı vardı ki insan ona kızamıyordu. Başkaları sorunca sinirlendirici olabilecek soruları, bu sayede, o rahatlıkla sorabiliyordu.

— "Bu işe razı olduğunuzu duyunca şaşırdım kaldım, hanım-cığım." dedi. "İnan olsun, pek şaştım."

— "Nekadar şaşsan, geçen yıl bu vakitler benim şaştığım kadar şaşamazsın, Olly. Bu evliliğin birçok iyi yanı var. İstesem bile sana bunların hepsini sayamam."

— "Bana öyle geliyor ki, adam ailenize katılacak kadar tutarlı biri değil. Han sahibi olmak... nedir ki? Ama, akıllı bir adam, bakın işte bu doğru. Hem, dediklerine bakılacak olursa, bir zamanlar bir beyefendi, bir mühendismiş. Ama, gösterişe düşkünlüğü yüzünden, sonradan düşmüş."

— "Bence herşeyden önemlisi, Tamsin'in istediği biriyle evlenmiş olması."

— "Zavallı yavrucak! Duygularına kapıldı, buna kuşku yok. Doğa'nın işi, elden ne gelir! Eh, n'apalım, adam için ne derlerse desinler. Handan başka, dönümlerce fundalık toprağı, birsürü de midillisi var. Davranışları da bir beyefendinininkine yakın sayılır. Hem, olan oldu bir kere. Elden ne gelir!.."

Bn. Yeobright: "Doğru, bir şey gelmez elden." diye karşılık verdi. "Bak, araba yolu güzüktü. Artık daha kolay ilerleyebiliriz." Kızın evlenmesi konusu bir daha açılmadı.

Çok geçmeden ikinci bir keçiyoluna vardılar. İki kadın burada birbirlerinden ayrıldı.

Ayrılmadan önce, Olly: "N'olur, Bay Wildeve'e hatırlatır mısınız?" dedi. "Evlendiği gün hasta kocama bir şişe şarap göndereceğine söz vermişti, daha göndermedi."

Sözlerini bitirince sola, evine doğru saptı.

Bn. Yeobright ise dümdüz uzanan yolda yürümesini sürdürdü. Yol daha ileride, Sessiz Avrat Hanı'nın önünde anayola kavuşuyordu. Yeni evliler şimdi oraya dönmüş olsalar gerekti.

Bn. Yeobright' ilkin Wildeve'in Toprakları denilen yere ulaştı.

Burası bedeli ödenip fundalıktan ayrılmış bir toprak parçasıydı. Yıllarca süren uzun, zahmetli çalışmalardan sonra, ekilip biçilir hale getirilmişti. Buranın sürülüp işlenebileceğini ilk keşfeden adam ağır çalışma koşullarına dayanamayıp ölmüştü. Onun ardından burayı satın alan adamcağız ise, toprağın verimini artırayım, gübreyeyim falan derken, erkenden göçüp gitmişti. Wildeve'e gelince, Amerigo Vespucci gibi buraya gelmiş, kendisinden önce gelip göçenlerin şerefini de kendisine mal etmişti.

*
**

Bn. Yeobright hana eni-konu yaklaşmış, içeri girmek üzereydi ki, ikiyüz metre kadar ötede bir atlı araba çarptı gözüne. Araba kendisine doğru geliyordu. Arabanın hemen yanı-başında, elinde feneriyle bir adam yürüyordu. Bn. Yeobright bunun biraz önce adamlara kendisini soran genç boyacı olduğunu anlamakta gecikmedi. Hemen, hana girmekten vaz geçerek, ona doğru ilerledi.

Araba şimdi iyice yaklaşmıştı. Adam tanımadan Bn. Yeobright'ın yanından geçip gidecekti ki kadın ona seslendi:

— "Beni arıyorsunuz sanırım. Blooms-End'den Bayan Yeobright'ım ben."

Boyacı irkildi, parmağını kaldırdı. Atları durdurarak, kadına birkaç metre öteye çekilmesini işaretle anlattı. Bn. Yeobright şaşırmıştı ama, gene de onun dediğini yaptı.

Boyacı: "Beni tanımadınız, sanırım, hanımefendi?" diye sordu.

Bn. Yeobright: "Hayır, tanımadım." diye karşılık verdi. "A, evet, şimdi tanıdım! Venn'lerin oğlusun sen, değil mi?.. Baban buralarda bir yerde mandıra işletirdi..."

— "Evet. Yeğeninizi de —Bayan Tamsin'i yani— biraz tanırım. Size kötü bir haberim var."

— "Yeğenimle mi ilgili?.. Olamaz! Az önce evine dönmüş olmalı kocasıyla birlikte. Bugün öğleden sonra... şey, şuradaki hana döneceklerdi." Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

— "Yeğeniniz orada değil."

— "Nereden biliyorsun?"

Boyacı: "Çünkü burada da, ondan." dedi. Sonra usulca ekledi: "Arabanın içinde."

Bn. Yeobright elini gözlerine kapadı.

— "Ne oldu?" diye mırıldand. "Yeni bir terslik mi çıktı?"

— "Çok bir şey açıklayacak durumda değilim, hanımefendi.

Bütün bildiğim şu: Bu sabah Anglebury'den bir kilometre kadar uzakta yol alıyordum ki, arımdan birinin düşe-kalka geldiğini duydum. Dönüp bakınca, yeğeninizi gördüm. Ölü gibi bembeyazdı yüzü. "Ah, Diggory Venn!" diye inledi. "Anlamıştım sen olduğunu... Yardım eder misin bana? Başım belâda." İşte böyle dedi bana."

Bn. Yeobright, kuşkuyla: "Küçükadınızı nereden biliyormuş?" diye sordu.

— "Ben bu mesleğe atılmadan önce, çocukken, tanırdık bir-birimizi. Bayan Tamsin arabama binip binemeyeceğini sordu. Sonra düşüp bayılıverdi. Onu kaldırıp arabaya aldım. Şimdi de orada yatıyor. Çok ağladı ama, pek az konuştu. Bu sabah evlenecekmiş, olmamış. İşte bütün söylediği bu. Ona bir şeyler yedirmeye çalıştımsa da, başaramadım. Sonunda uyuyakaldı."

Bn. Yeobright, arabaya doğru koşarak: "Bırak hemen göreyim onu!" dedi.

Boyacı da onun arkasından gitti. Arabaya önden bindi, Bn. Yeobright'ın yanına çıkmasına yardım etti. Kapı açılınca, Bn. Yeobright en dipte derme-çatma bir yatak gördü. Boyacı, küçük yatakta yatanı mesleğinin al renkli aş boyalarından elinden geldiğince korumak için, arabanın içinde nekadardır kumaş bulduysa oraya tikiştirmişti.

Gencecik bir kız yatıyordu yatakta. Üstü örtülüydü. Uyuyordu. Fenerin ışığı ortalığı aydınlatınca, dalgalı kumral saçlarla kuşatılmış tatlı, körpecik, dürüst bir köylü kızının yüzü belirdi. Güzelle hoş arası bir yüzdü bu. Gözleri kapalı olduğu halde, içlerinde

ışıldayan parıltıyı hayal etmek güç değildi. Yüzün temeli umutla örülmüştü ama, yüzeyinde incecik, yabancı bir kaygı örtüsü vardı şimdi. Üzgünlük oraya öyle kısa zaman önce gelip yerleşmişti ki, yüzün tazeliğinden, gençliğinden daha hiçbir şey eksiltememişti, üstelik, bu yüze daha önce dışarı vurmeyen bir ağırbaşlılık kazan-dırmıştı. Dudakların kızılığı solmaya vakit bulamamıştı daha. Yanakların daha kalımsız rengi yanında dudakların kızılığı şimdi daha bile yoğunlaşmıştı.

Kız arada-bir dudaklarını aralıyor, bir şeyler mırıldanıyordu.

Böylesine seyredilmek için yaratılmış bir kız değildi; apaçıktı bu. Genç boyacı da bunun farkında gibiydi. Çünkü Bn. Yeobright yeğenine bakarken, delikanlı kendisine pek yaraşan bir incelikle gözlerini başka yana çevirmişti.

Uyuyan kız da aynı şeyi düşünmüş olacak ki, gözlerini açiver-di bir dakika sonra.

O zaman, dudakları bir tür sezgiyle, daha doğrusu kuşkuyla aralandı. Kızın kafasından geçen düşünceler —ki yüzündeki de-ğişimler bunları açığa vurmaktaydı— en iyi biçimde sergilendi fene-rin ışığında. İçten, açıkyürekli, saydam bir hayat çıktı ortaya. San-ki varlığının akışı içinden geçip gidiyordu.

Genç kız durumu kavramakta gecikmedi.

— "A, evet, benim teyzeciğim!" diye haykırdı. "Biliyorum, çok korktun. Olanlara inanmadığını da biliyorum. Gene de, eve döndüm işte!"

Teyzesi kızın üzerine eğilip onu öptü.

— "Tamsin, Tamsin!" dedi. "Ah, canım kızım benim!"

Thomasin şimdi hıçkırıklara boğulmak üzereydi ama, beklen-medik bir çabayla kendini tuttu, ağlamamayı başardı. Hafifçe solu-yarak doğrulup oturdu. Çabuk çabuk konuşmaya başladı:

— "Sen beni bu durumda görmeyi beklemediğin gibi, ben de seni böyle görmeyi beklemiyordum. Neredeyiz, teyze?"

— "Eve yakın bir yerdeyiz, yavrum. Ne oldu, anlat. Nasıl bir felâket geldi başına?"

— "Anlatırım. Pek yakınız demek eve? Öyleyse arabadan inelim de eve kadar yürüyelim. Eve keçiyolundan dönmek istiyorum."

Teyzesi boyacıya dönerek: "Ama senin için bunca şey yapmış olan bu nazik bey, eminim, seni evine kadar da götürür arabasıyla." dedi.

Kız uyanınca boyacı arabanın önünden çekilmiş, gidip yolda durmuştu.

Bn. Yeobright'ın sözlerini duyunca: "Bana sormak gereğini neden duyuyorsunuz?" dedi. "Elbette götürürüm."

Thomasin: "Gerçekten, çok nazik davrandı bana karşı." diye mırıldandı. "Bir zamanlar onu tanırdım, teyze. bugün onu görünce, bir yabancının arabasına bineceğime onunkine binerim daha iyi, diye düşündüm. Ama, gene de yürümek istiyorum şimdi. Boyacı, atları durduruver, n'olur!"

Adam sevgi dolu bir isteksizlikle kıza baktı ama, atları durdurmaktan da geri kalmadı.

Teyze-yeğen arabadan indiler.

Bn. Yeobright, arabanın sahibine dönerek: "Seni şimdi iyice hatırladım." dedi. "Babanın sana bıraktığı güzelim işi bırakıp neden bu işi seçtin?"

Boyacı: "Öyle oldu işte." diyerek Thomasin'e baktı. Kız hafifçe kızardı. Boyacı: "Anladığıma göre, bu akşam artık bana ihtiyacınız olmayacak, hanımefendi?" diye ekledi.

Bn. Yeobright karanlık gökyüzüne, tepelere, sönmeye yüz tutmuş şenlik ateşlerine, iyice uzaklaşmış oldukları hanın ışıklı penceresine uzun uzun baktı.

— "Sanmam ki olsun." diye karşılık verdi. "Değil mi ki Thomasin yürümek istiyor... Keçiyolundan gidersek, biraz sonra eve varırız. Yolu iyi biliyoruz."

Üç-beş laf daha ettikten sonra ayrıldılar. Boyacı arabasına doğru yollandı. İki kadın yolda durup beklediler. Arabayla sürücüsü konuşmalar duyulamayacak kadar uzaklaşır uzaklaşmaz, Bn. Yeobright yeğenine döndü.

Sert bir sesle: "Anlat bakalım şimdi, Thomasin." dedi. "Bu utanç verici davranış ne demek oluyor?"

V

DÜRÜST İNSANLAR ARASINDA KARIŞIKLIK

TEYZESİNİN değişiveren tutumu Thomasin'i hayli etkilemişti. Zayıf bir sesle: "Ne demekse, o demek oluyor." diye karşılık verdi. "Bu talihsizlik yüzünden seni utandırdığım için bağışla beni, teyzeciğim. Çok üzüldüm. Ama elimde değildi."

— "Ne? Beni utandırdığın için özür mü dileyorsun? Sen önce kendi durumunu düşün şimdi, kızım."

— "Olanlarda kimsenin kabahati yok. Oraya gittiğimizde papaz nikâhımızı kıymadı. Çünkü evlenme izni belgesinde önemsiz bir yanlışlık varmış."

— "Ne gibi bir yanlışlık?"

— "Bilmiyorum. Bay Wildeve bunu açıklayabilir sana. Bu sabah giderken böyle döneceğim aklımın ucundan bile geçmiyordu."

Ortalık enikonu karanlık olduğu için, Thomasin duygularını sessizce dışarı vurmaktan çekinmedi, ağlamaya başladı. Gözyaşları kimse görmeden yanaklarından aşağıya süzülebilirdi.

Teyzesi: "Buna lâıyk olmadığını bilmesem, oh olsun derdim sana." dedi.

Birbirine zıt iki ruh durumu arasında bocalıyor, yeğenini uarmaya bile gerek görmeden, bir öfkeyle, bir sevgiyle konuşuyordu.

— "Bu işi isteyen ben değilim, Thomasin, bunu unutma. Ta baştan beri —o adam için deli olmaya başladığından beri— onun seni mutlu edemeyeceğini söyledim, seni uyarmaya uğraştım.

Mutlu olamayacağını öylesine kesinlikle biliyordum ki hiçbir zaman yapamayacağımı sandığım bir şeyi bile yapmaktan çekinmedim: Kilisede ayağa kalkıp nikâhın ilânını yasakladığımı bildirdim; böylece, herkesin haftalarca diline düşmeyi göze aldım. Ama, bir kez razı geldikten sonra, ortada elle tutulur bir neden olmadıkça, böyle saçmalıklara kulak asmam, bilmiş ol. Bütün bunlardan sonra onunla evlenmen şart oldu şimdi."

Thomasin içini çekti.

— "Onunla evlenmemeyi bir an bile düşünüyor muyum sanıyorsun? Onu sevmem yanlış bir şeydi, biliyorum. Gene de, böyle sözler söyleyerek bana acı verme, n'olur, teyzeciğim! Onunla evlenmeden orada kalmamı istemezdin, değil mi ya?.. Dönebileceğim tek yer de elbet gene senin evindi. Biriki gün içinde evlenebilirmişiz, öyle diyor."

— "Keşke hiç görmez olaydı seni!"

— "Peki, değil mi ki öyle istiyorsunuz, beni görmesine izin vermem. Ama, dünyanın en zavallı kadını da ben olurum o zaman. Hayır, evlenmeyeceğim onunla!"

— "Böyle konuşamazsın artık, çünkü iş işten geçti. Benimle gel. Hana gidelim bakalım Wildeve döndü mü, dönmedi mi. Bu işin içyüzünü hemen öğreneceğimden kuşkun olmasın. Wildeve bana da, yakınlarıma da oyun oynayabileceğini sanıyorsa aldanıyor!"

— "Mesele bu değil. Evlenme izni yanlış düzenlenmiş. Yenisini bir gün içinde çıkarttıramadı elbet. Ne olduğunu sana kendisi hemen açıklayabilir; elbet hana dönmüşse, demek istiyorum."

— "Neden kendisi getirmedi seni buraya?"

Thomasin yeniden hıçkırmaya başladı.

— "Ben istemedim! Evlenemeyeceğimizi anlayınca, onunla birlikte dönmek istemedim. Hasta gibi oldum. İşte o sırada Diggory Venn'i gördüm, beni eve getirmesini rica ettim. Durumu bundan daha iyi açıklayamam sana. İlle birine kızacaksan, bana kızmalısın."

Bn. Yeobright: "Ne gerekiyorsa onu yapacağım." dedi.

Çevrede Sessiz Avrat Hanı adıyla tanınan hana doğru yürüdüler.

Hanın tabelasında, başını kolunun altında taşıyan bir kadın resmi vardı. Bu korkunç resmin altında, han müşterilerince pek iyi bilinen şu iki dize göze çarpıyordu:

*Avrat ses etmedikçe,
Erkek hır çıkarmaz.*

Hanın ön kapısı fundalığa, daha ileride de Yağmurlu-Mezartepe'ye bakıyordu. Tepenin koyu karaltısı sanki gökyüzünden hana gözdağı veriyordu. Kapının önünde eski bir pirinç levha göze çarpıyordu. Üzerinde şu beklenmedik sözler yazılıydı: "Bay Wildeve, Mühendis." Yararsız ama, gene de değerli tutulan bir kalıntıydı bu. Wildeve'in Budmouth'ta bu mesleğe atıldığı günlerden kalma, kendisinden çok şey uman, sonunda hayal kırıklığına uğrayan dostlarından kalma bir anıydı.

Bahçe arkadaydı. Daha geride derin bir çay akıyordu. Fundalığın o yöndeki sınırını bu çay meydana getiriyordu. Çayın ötesinde ise otlaklar uzanıyordu.

Ne var ki, yoğun karanlık o sırada ancak çevren çizgisinin gözükmesine izin veriyordu. Evin arkasından suların gürleyişi duyuluyordu. Su burgaçlar çizerek dönüyordu. Kurumuş, tüy başlıklı kamışlar çayın her iki yakasında birer hendek oluşturunuyordu. Bunların varlığı ancak seslerle belirleniyordu. Hafif yelin etkisiyle kamışlar birbirine sürtündükçe bir hışırtı duyuluyordu. Alçakgönüllülikle dua eden bir din örgütüydü sanki bu kamışlar.

Pencere perdesizdi. Şenlik ateşinin başında toplananların gördüğü ışık işte bu pencereden geliyordu. Yalnız, pencerenin eşiği dışarıda durup içeriye bakmak isteyen birinin erişemeyeceği yükseklikteydi. Kocaman bir gölge görülebiliyordu yalnız. Tavanın

yarısını bir leke gibi kaplayan bu gölgenin bir erkeğe ait olduğu hemen belli oluyordu.

Bn. Yeobright: "Eve dönmüş, anlaşılan." dedi.

Thomasin, zayıf bir sesle: "Ben de içeri girmek zorunda mıyım, teyze?" diye sordu. "Gelmesem daha iyi olur gibime geliyor. Hem, doğru da olmaz, sanırım."

— "Gelmelisin elbette! Onu rahatlatmak için gelmelisin. Öyle ki bana yalan söyleyemesin. İçeride beş dakikadan çok kalacak değiliz. Sonra hemen döneriz."

Açık geçide girdiler. Bn. Yeobright özel bölmenin kapısını tıkırdattı. Sonra kapıyı açıp içeriye göz attı.

Kapının açılmasıyla birlikte, Bn. Yeobright'la ateşin arasına bir erkeğin sırtıyla omuzları girdi. Wildeve'in gövdesiydi bu. Genç adam hemen döndü, ayağa kalkıp konuklarını karşılamak için ilerledi.

Hayli gençten bir adamdı. Sahip olduğu iki şeyden —biçim ile davranıştan— ilkin ikincisi gözü alıyordu. Davranışlarındaki zarafet eşsizdi: Bir kadın avcısının gösterişli, yapmacıklı tavrı vardı onda. Daha maddi nitelikleri ancak bundan sonra geliyordu. Bunlardan biri de, başının tepesinden yüzüne doğru sarkan gür saçlarıydı. Boynu silindir gibi yuvarlak, pürüzsüzdü. Gövdesinin alt yarısı üstünden daha inceydi. Bütünüyle öyle bir adamdı ki hiçbir erkek onda hayran olunacak hiçbir şey bulamazdı; kadınlarsa, beyenilmeyecek hiçbir yanını göremezlerdi.

Wildeve Thomasin'i hemen tanıdı.

— "Demek, Thomasin eve döndü!" dedi. "Beni nasıl öyle yüz-üstü bırakıp gidersin, sevgilim?" Sonra Bn. Yeobright'a dönerek ekledi: "Onunla tartışmaya çalıştım ama, boşuna. İlle de gideceğim diye tutturdu; hem de, yalnız olarak."

Bn. Yeobright, küçümser bir tavırla: "Anladık ama, ne demek oluyor bütün bunlar?" diye sordu.

Wildeve, iki kadının oturması için koltukları çekerek: "Buyrun, oturun." dedi. "Şey, doğrusunu isterseniz, pek aptalca

bir yanlışlıktı. Ama, böyle şeyler her zaman olur. Bizim evlenme izni Anglebury'de geçersizmiş. Budmouth'a göre düzenlenmiş. Daha önce belgeyi okumadığım için bunlardan haberim yoktu."

— "İyi ama, Anglebury'de kalıyordunuz, sanırım?"

— "Hayır. Budmouth'taydım... iki gün öncesine kadar. Niyetim Thomasin'i de oraya götürmekti. Sonradan, birlikte Anglebury'ye gitmeye karar verdik. Yeni bir evlenme izni almamız gerektiği de aklımızın köşesinden bile geçmedi. Sonra da, Budmouth'a gidecek zamanımız kalmadı."

Bn. Yeobright: "Bence bu işte sizin kabahatiniz büyük." dedi.

Thomasin, yalvarırcasına: "Kabahat benim." diye atıldı. "Anglebury'ye gitmemizi isteyen ben oldum. Orayı önerdim, çünkü orada beni kimse tanıımıyordu."

Damon Wildeve, kısaca: "Kabahatin bende olduğunu çok iyi biliyorum." dedi. "Onun için, bunu başıma kakmanıza hiç gerek yok."

Bn. Yeobright: "Böyle şeyler durup dururken olmaz." dedi. "Bu iş benim için de, ailemiz için de büyük bir utançtır. Olanları herkes öğrendikten sonra, çok tatsız günler bekliyor bizi. Thomasin yarın arkadaşlarının yüzüne nasıl bakacak, sorarım size? Kolayca unutulmayacak, büyük bir talihsizlik bu. Korkarım, Thomasin'in yaradılışını bile etkileyecektir bu olay."

Wildeve: "Saçma!" dedi.

Thomasin'in iri gözleri bu tartışma süresince bir teyzesine, bir nişanlısına gidip geliyordu. Sonunda, teyzesine döndü.

— "İzin verir misin, teyze, Damon'la beş dakika baş başa kalayım da bu işi kendim konuşayım?" dedi. Sonra nişanlısına döndü: "Ne dersin, Damon, biraz konuşalım mı?"

Wildeve: "Elbette, canım." diye karşılık verdi. "Teyzen kusura bakmazsa, konuşalım elbet."

Sonra genç kızı bitişik odaya geçirdi. Bn. Yeobright ocağın başında yalnız kalmıştı.

*
**

Kapı kapanıp da iki genç baş başa kalır kalmaz, Thomasin solgun, ağlamaklı yüzünü nişanlısına çevirerek: "Öldürüyor bu iş beni, Damon!" diye inledi. "Bu sabah Anglebury'de senden öyle öfkeyle ayrılmak istemezdim. Ama, çok korkmuştum; ne dediğimi, ne yaptığımı kendim de bilmiyordum. Bugün ne kadar acı çektiğimi teyzeme belli etmemek için elimden geleni yaptım. Yüzüme, şesime söz geçirmek, olanlara aldırımıyormuşum gibi gülümsemek öyle zor geldi ki bana! Öyleyken, teyzem sana büsbütün kızmasın diye, acı çektiğimi ona gene de belli etmemeye uğraşıyorum. Teyzem ne düşünürse düşünsün, sevgilim, onların senin de elinde olmadığını biliyorum ben."

— "Teyzen çok tatsız bir kadın."

Thomasin: "Öyle." diye mırıldandı. "Sanırım, şu sırada benim de ondan pek farkım yok... Bana ne yapmak niyetindesin, Damon?"

— "Sana ne yapmak mı?"

— "Evet. Seni sevmeyenler öyle şeyler fısıldıyorlar ki, kimi vakit ben bile senden kuşkuya düşüyorum. Evlenmeye niyetliyiz, sanırım, öyle değil mi?"

— "Elbette. Yapacağımız tek şey pazartesi günü Budmouth'a gitmek. Orada hemen evlenebiliriz."

— "Öyleyse, hemen gidelim, n'olur! Ah, Damon, neler söylüyorsun bana!" Kızcağız yüzünü mendiline gömdü. "İşte karşıdayım, sana evlenme teklif ediyorum. Oysa, geleneklere, göreneklere göre, senin diz-üstü çöküp bana —zalim sevgiline— yalvarman gerekirdi. Seni geri çevirirsem, yüreğinin parça parça olacağını söylemen gerekirdi. Öteden beri böyle olacağını hayal eder, bunu çok hoş, çok tatlı bulurdum. Oysa herşey ne kadar başka türlü oldu!"

— "Öyle. Gerçek hayat hiçbir zaman hayallere benzemez."

Genç kız, biraz da vakarla: "Bana kalsa, evlenmesek de olur." diye ekledi. "Bence hiç önemi yok bunun. Yok, gerçekten, sensiz de yaşayabilirim pekâlâ. Düşündüğüm tek şey teyzem. Öyle

gururludur, ailesinin saygınlığına öylesine düşkündür ki, bu iş olup bitmeden olay ortalığa yayılırsa, yıkılır, perişan olur. Teyzem-oğlu Clym de çok üzülür."

— "Üzülmekle çok mantıksızlık eder. Doğrusu, üçünüz de hayli mantıksız sayılırsınız ya, neyse!"

Thomasin hafifçe kızardı. Aşkından, heyecanından değildi kızarması. Ancak, kızarmaya yol açan gelip geçici duygu herneyse, geldiği gibi çabucak geçti.

Genç kız, alçakgönüllülükle: "Elimden geldiği sürece mantıklı olmaya çalışırım ben." dedi. "Yalnız, bana öyle geliyor ki, sonunda teyzemin üzerinde de bir çeşit baskı kurmayı başardın."

Damon Wildeve: "Hak yerini buldu." dedi. "Herşey benim elimde şimdi. Teyzenin gönlünü edene kadar nasıl uğraştığımı bir düşün hele! Nikâh ilânını yasaklaması bir erkek için ne demek, düşündün mü hiç? Ne büyük aşağılama! Bunu hiçbir zaman unutmayacağım. Şimdi ise herşeyi yarım bırakarak teyzeni mahvetmek benim elimde. Daha kötü bir adam olsaydım, teyzene karşı elimde tuttuğum bu koz sevinçten uçururdu şimdi beni."

Wildeve onun gerçekten acı çektiğini fark edince, enikonu tedirgin olarak ekledi:

— "Salt düşünceden öte bir şey değil bu. Evlenme işlemini yarıda bırakmaya falan niyetim yok elbette, Tamsie'm benim... Dayanamam buna."

Genç kız birazıcık ferahlar gibi oldu.

— "Dayanamazsın, biliyorum." dedi. "Bir böceğin bile acı çekmesine, tatsız bir sese, kötü bir kokuya bile dayanamazsın sen. Onun için, eminim, bile bile acı çektirmezsin bana."

— "Çektirmeyeceğim de... elimde olduğu sürece."

— "Sözünü, Damon? Elini ver de, öyle söyle."

Damon Wildeve önemsemeksizin kıza elini uzattı.

Birden: "Aman yarabbi! O da nesi?" dedi.

Hanın önünde türkü çağırانların sesi şimdi onlara kadar geliyordu. Bu seslerin içinde iki ses acayıplikleriyle ötekileri bastırıyordu: Biri çok gür, kalın bir bas sesiydi; öteki ise düdük gibi kulak tırmalayıcı, tiz, hırıltılı bir ses.

Thomasin bu sesleri hemen tanıdı. Timothy Fairway ile Cantle Dede'nin sesleriydi bunlar.

Korka korka Wildeve'e bakarak: "Ne demek oluyor bu?" diye mırıldandı.

Fundalık ahalisi evlenmemizi kutlamak için türkü çağırmaya gelmiş olmalı. İşte buna dayanamam!"

Wildeve sinirli sinirli odada dolaşmaya başladı. Dışarıdakiler neşeyle türkü çağırıyorlardı:

Delikanlı "Hayatımın sevincisin sen!" dedi.

"Evet dersen evlenirim seninle."

Kız hayır diyemedi, gittiler kiliseye.

Genç Will unutuldu, genç Sue memnundu.

Delikanlı öptü karısını, dizlerine oturttu.

Hiçbir erkek onun kadar sevemezdi kimseyi.

Bn. Yeobright yandaki odadan dışarı fırladı. Öfkeyle Wildeve'e bakarak: "Thomasin, Thomasin!" diye haykırdı. "Bir bu eksikti. Hemen kaçalım buradan! Gel!"

Ne var ki geçitten kaçmak için geç kalmışlardı. Ön odanın kapısını sert sert yumruklamaya başlamışlardı bile.

Wildeve pencerenin önüne gitmişti, geri döndü. Elini Bn. Yeobright'ın koluna koyarak, zorbaca: "Durun!" diye buyurdu. "Her yandan kuşatılmış durumdayız. Belki elli kişi var dışarıda. Siz Thomasin'le burada, bu odada saklanın. Ben dışarı çıkıp onları oyalayım. Kalabalık çekilip gidene dek burada kalmalısınız ki herşey yolunda sansınlar. Gel, Tamsie, şekerim, telâşa kapılmana gerek yok... Bütün bu olanlardan sonra, ne olursa olsun muhakkak evlenmeliyiz. Benim kadar sen de görüyorsun bunun ne kadar

gerekli olduğunu. Kıpırdamadan otur, bütün yapacağın bu. Çok da konuşma sakın. Ben onları idare ederim. Düşüncesiz ahmaklar!"

Sinir içindeki kızı zorla bir koltuğa oturttu. Dış odaya dönüp kapıyı açtı. Cantle Dede'yi geçitte, hemen karşısında buldu.

Yaşlı adam, evin önünde biriken kalabalığa ayak uydurmuş, türkü çağırıyordu. Kapı açılır açılmaz da içeri daldı, Wildeve'e bakarak düşünceli düşünceli başını salladı. Koroya uyabilmek için dudakları aralanmış, yüzü acıyla gerilmişti.

Türkü sona erince, içtenlikle: "Yeni evlilere hoş geldin deriz!" dedi. "Tanrı ikisini de korusun!"

Wildeve, kupkuru bir öfkeyle: "Sağ olun!" dedi.

Yüzü fırtına bulutları gibi kapkaraydı.

Topluluğun geri kalan üyeleri birer birer sökün etmeye, Cantle Dede'nin arkasında toplanmaya başlamışlardı: Fairway, Christian, ot biçici Sam, Humphrey, on-onkiki kişi daha. Hepsi önce Wildeve'e, sonra handaki masalara sandalyelere bakarak gülümsüyorlardı. Sahiplerine olduğu kadar bu eşyalara da genel bir dostluk duydukları belliydi.

Fairway bulundukları salonla iki kadının saklandığı odayı birbirinden ayıran cam bölmeye göz atınca, Bn. Yeobright'ın başlığını tanıyıverdi.

— "Bayan Yeobright bizden önce gelmiş, gördünüz mü?" dedi. "Biz dosdoğru bayırdan aşağı indik, anlayacağınız, Bay Wildeve. Bayan Yeobright ise geçiyolundan geldi."

Cantle Dede de gözlerini cam bölmeye dikmişti şimdi. Teyzesinin yanında ne yapacağını bilemeden durup bekleyen zavallı Thomasin'i görünce: "A, gelinin küçücük başını da görüyorum!" diye atıldı. "Evine pek yerleşememişe benziyor daha.. A, zarar yok, zarar yok. Önünde bol bol vakit var nasıl olsa."

Wildeve sesini çıkarmadı. Nekadar çabuk içki ikram ederse onlardan okadar çabuk kurtulacağını düşünmüş olacak ki gidip bir testi dolusu içki getirdi.

İçki testisi hemen etkisini gösterdi. Olayların üzerine ılık bir

Cantle Dede: "En iyisinden olduğu belli!" dedi.

Görgülü görünmeye çalışıyor, içkinin tadına bakmaya can attığı halde acele etmez görünmek için elinden geleni yapıyordu.

Wildev: "Evet," diye karşılık verdi, "epeyce bekletilmiş bir içkidir. Umarım beyenirsiniz."

Konuklar, hep bir ağızdan: "Beyeniriz elbette!" diye hâykırdılar.

Görgünün gerektirdiği sözlerle en derin duyguları dile getiren sözler birbirine uygun oldu mu, insanoğlu en yürekten sesiyle haykırır.

— "Güneşin altında bundan daha güzel bir içki olamaz!" diyorlardı.

Cantle Dede: "Kalıbımı basarım, daha güzeli yoktur!" diye ekledi. "Bu içkiye karşı söylenebilecek tek şey kafayı bulandırabileceğidir. Bunu içen uzun süre sızar kalır besbelli. Bereket versin, yarın pazar!"

Christian: "Eskiden birkaç yudum içtim mi yürekli askerlere döner, tüm dünyaya kafa tutardım!" dedi.

Wildev, yapmacık bir alçakgönüllülükle: "Gene öyle olacaksınız." diye karşılık verdi. "Kadeh mi istersiniz, bardak mı, beyler?"

— "Şey, yani size bir sakıncası yoksa, büyük kupayı elden ele dolaştırarak içelim, daha iyi. Damla damla içmekten daha hoş oluyor böylesi."

Cantle Dede: "Bardakmış, kadehmış, cehenneme kadar yolu var hepsinin!" diye atıldı. "Kaygan kaygan şeyler. Külün içine koyup ısıtamayacağın bir şeyin ne yararı vardır ki? Hey, komşular, sorarım size, ne yararı vardır, ha?"

Sam: " Haklısın, Dede." dedi.

Böylece içki elden ele dolaşmaya başladı.

Timothy Fairway: "A, evlenmeye değer hani yani, Bay Wildev!" dedi. "Aldığımız kız da bir pırlanta, doğrusu. Evet, öyle."

Sonra Cantle Dede'ye döndü. Başıyla camlı bölmeyi işaret ederek sesini yükseltti:

— "Babası bu dünyaya gelmiş-gelecek insanların en iyisiydi. Karşısına çıkan her şeye öfkelenmeye hazırды her zaman, hem de ne öfke!"

Christian, bön bön: "Çok mu korkunç bir şey bu?" diye sordu.

Sam: "Buralarda hemen kimse ona zıt gitmezdi." diye atıldı, "Ne zaman bir toplu yürüyüş olsa, mızıkanın en önünde yürür, ömrü boyunca klarnetçilik yapmış gibi klarnet çalardı. Derken, topluluk kilisenin kapısına varınca klarneti fırlatır, galeriye tırmanıp bas violayı kapar, ömrü boyunca bas viola çalmış gibi çalardı. Onu dinleyenler —elbet gerçek müziğin ne olduğunu bilenler demek istiyorum— "Olamaz, olamaz! Az önce öylesine ustalıkla klarnet çalan adam olamaz bu!" derlerdi."

Kamış biçici de lafa karıştı:

— "Evet, ben de hatırlıyorum. Parmakları birbirine karıştırmadan her iki çalgıyı birden çalıştı inanılmaz bir şeydi."

Fairway, aynı ilgi madeninde yeni bir damar açarcasına, yenisinden sözü aldı:

— "Kingsbere'deki kilisede de öyle oldu."

— "Wildeva son derece canı sıkkın bir tavırla soludu, cam bölmenin ardındaki mahpuslara göz attı.

— "Eski dostu Andrew Brown'ı görmek için pazar günleri öğleden sonra yürüye yürüye giderdi oraya dek. Andrew Brown kilise orkestrasının birinci klarnetçisiydi. İyi bir adamcağızdı ama, pek cırtlak sesler çıkarırdı çalgısından. Hatırlayabildin mi, ha?"

— "Evet, öyleydi."

— "Komşumuz Yeobright dua sırasında Andrey'in yerini alırdı. Andrey'i de bırakırdı birazıcık şekerleme yapsın. Hoş, hangimiz olsak dostumuz için aynı şeyi yaparız ya."

Cantle Dede: "Evet, hangimiz olsak yaparız." diye yankıladı.

Öbür dinleyiciler daha kısa yoldan —başlarını sallayarak— bu sözlere katıldılar.

— "Andrey uyur uyumaz, komşu Yeobright soluğunun ilk esintisini onun klarnetine üfledi. İşte o zaman kiliseyi dolduran tüm

'kalabalık içlerinde büyük bir çalgıcının bulunduğunu anlar gibi oldu. Bütün başlar ona döndü. Herkes: "A, anlamıştım zaten o olduğunu!" diyordu birbirine. Bir pazar günüydü... iyi hatırlıyorum. Bas viola çalmıştı o kez. Üstelik, kendi violasını getirmişti. Yüz otuzüçüncü ilâhiyi çalıyorlardı. Tam, "Kutsal kanı sakalından, urbalarından aşağıya akıyordu" dizelerine sıra gelmişti ki, çalgısına daha yeni yeni ısınmaya başlamış olan Yeobright komşu, yayını violanın telleri üzerinde öyle bir çekiş çekti ki, hani ner'deyse çalgı ortasından ikiye bölünüverecekti. Kilisedeki pencerelerin tümü birden zangırzangır titredi; sanki fırtına patlamıştı. Bölgenin yaşlı papazı Williams ellerini havaya kaldırdı. Kendi kendine: "Ah, kilise bölgemizde böyle bir adamın bulunması ne şeref!" der gibiydi. Ne yalan söylemeli, Kingsbere'de kimse Yeobright'ın eline su dökemezdi."

Christian: "Pencereler zangırdayınca kimseye bir şey olmadı ya?" diye sordu.

Bu soruya kimse karşılık vermedi. Hepsi az önce anlatılan sahnenin etkisi altında kalmış, hayranlıktan kendinden geçmiş bir halde oturuyorlardı.

Humphrey: "Hiç de hayatının olgunluk çağında ölecek adam değildi o." dedi.

— "A, göçmeden birkaç ay önce toprağın özlemini çekmeye başlamıştı bana kalırsa. O zamanlar gelenektendi: Kadınlar elbise-lik kumaş kazanmak için Geenhill Panayırı'nda yarışıyorlardı. Şimdi-ki karım olacak hatun o vakit ince-uzun bacaklı bir kızcağızdı; böyle şişkolaşmadan önce iyi bir koşucuydu yani. İşte o da öteki kızlarla birlikte panayıra gitmişti o gün. Döndüğünde ona dedim ki —o zamanlar daha yeni yeni birlikte gezmeye başlamıştık— ona dedim ki: "Ne aldın, güzelim?" dedim. Yüzü kızararak: "Şey kazandım... şey... elbiselik bir kumaş!" dedi. Şimdi yüzü zerre kadar kızarmadan bana söylediği lafları düşünüyorum da, o zaman öylesine önemsiz şeyler için nasıl kızarıverdiğine şaşıyorum... Neyse, gelelim konumuza; şimdi söyleyeceklerimi daha iyi anlatmak için sözü bu kadar uzattım. Bizim hanım: "Ne kazanmış olursam olayım,

olanları görünce az kaldı kumaşı-mumaşı kaybediyordum." dedi. "Zavallı Bay Yeobright panayır yerine gider gitmez fenalaşmış, gerisin geri buraya dönmek zorunda kalmış." İşte böyle dedi bizimki. Yeobright'ın bizim kilise bölgesi dışına son çıkışı oldu bu."

— "Öyle. Günden güne kötüledi, çöktü zavalılık. Sonra da duyduk ki sizlere ömür."

Christian: "Ölürken çok acı çekti mi acep?" diye sordu.

— "A, yok canım, sanmam! Ne bedence acı çekti, ne de kafa, bana kalırsa, Tanrı'nın sevgili kullarındandı o. Talihliydi."

— "Ya öbür insanlar? Ölürken çok acı çekerler mi dersiniz, Bay Fairway?"

— "Korkup korkmamalarına bağlıdır bu."

Christian, coşkuyla: "Ben hiç korkmam, Tanrı'ya şükürler olsun!" diye atıldı. "Korkmadığım için memnunum. Çünkü korkmadığıma göre, acı da çekmeyeceğim demektir... Yo, sanmam ki korkayım. Korksam da elimde olmadan korkacağım. Acı çekmeye lâıyk değilim oysa. Keşke hiç korkmayabilseydim!"

Ağır bir sessizlik oldu. Timothy, perdeleri de, kepenkleri de açık pencereden dışarı göz atınca, haykırdı:

— "Ay! ne hoş bir şenlik ateşi var şurada!.. Kaptan Vye'm evinin yakınında. Hâlâ ilk baştaki gibi alev alev yanıyor, valla!"

Bütün gözler pencereye çevrildi. Yalnız, Wildeve'in o yana doğru kısa, kaçamak bir bakış fırlattığını kimse görmedi. Karanlık fundalıklar koyağının yukarısında, ta uzakta, Yağmurlu-Mezartepe'nin sağında gerçekten de ufak ama, kararlı, sürekli bir ateş görünüyordu.

Fairway: "Biz daha şenlik ateşlerini yakmadan önce de yanıyordu o ateş." dedi.

Christian: "Belki bir anlamı vardır bunun." diye mırıldandı.

Wildeve, sert sert: "Ne anlamı olacak?" dedi.

Christian karşılık veremeyecek kadar korkmuştu. Timothy ona yardım etti.

— "Demek istiyor ki, beyim, orada oturan o yalnız, kara gözli yaratık —kimisi cadı diyor ona— hep böyle tuhaf tuhaf şeyler

yapar. Onun gibi güzel bir kadına cadı demek benim aklımın ucundan geçmezdi doğrusu... Neyse, belki odur ateşi yakan."

Cantle Dede: "Hani ya beni kabul edeceğini bilsem, hiç durmaz bayıla bayıla evlenme teklif ederim ona." diye atıldı. "O iri kara gözlerinin beni büyülemesi tehlikesini de seve seve göze alırdım valla!"

Christian: "Deme öyle, baba!" diye inledi.

Fairway, büyük bir yudum içki aldıktan sonra, kupayı masaya bıraktı. Sulu bir sesle: "Eh, o kızla evlenecek adam, en iyi odası için eşi bulunmaz bir şeye sahip olmazsa, ben de neyim!" dedi.

Sam: "Kutup Yıldızı kadar da derin bir eşe!" diye ekledi.

Sonra kupayı kaptığı gibi, içinde kalan azıcık içkiyi başına dikti.

Humphrey, kupanın boşaldığını fark edince: "Eh, artık yavaş yavaş kalkalım derim." dedi.

Cantle Dede: "Kalkmadan önce yeni evlilere bir türkü daha çağırmalıyız." diye atıldı. "Bir kuş gibi ezgilerle dolu içim!"

Wildev: "Sağolasın, Dede." dedi. "Ama, artık zahmet vermeyelim sana. Başka bir güne —bir toplantı düzenleyeceğim zamana— bırakalım bunu."

Cantle Dede: "O gün için özel olarak on yeni türkü öğrenmezsem, bana da Cantle Dede demesinler!" diye karşılık verdi. "Yıkılıp yerlere yuvarlanarak sizi hayal kırıklığına uğratmayacağımdan da emin olabilirsiniz, Bay Wildev."

Wildev: "İnanıyorum sana." dedi.

Bunun üzerine, hep birlikte kalktılar. Evsahibine uzun ömürlü, mutlu bir evlilik dilediler. Wildev onları kapıya kadar uğurladı.

Dışarıda kopkoyu renklere bürünmüş fundalık onları bekliyordu. Ayaklarından tepenin doruğuna dek uzanan geniş bir karanlık kaplamıştı ortalığı.

Derken, Mezartepe'nin aşağıya doğru uzanan eteğinde ilk karaltı belirdi. Önde ot biçici Sam, arkada ötekiler, yoğun karanlığın içine daldılar; tek sıra halinde, yoldan yoksun evlerinin yolunu tuttular.

Adamların tozluklarına sürünen çalıkların sesi duyulmaz olunca, Wildeve Thomasin'le teyzesini bırakmış olduğu odaya döndü. Oda boştu. kadınlar gitmişlerdi.

Ancak bir yoldan dışarı çıkabilirlerdi: arka pencereden. O pencere de, açıktı.

Wildeve kendi kendine güldü. Bir ara durup düşündü. Sonra rasgele ön kapıya doğru yürüdü. Oraya varınca gözü ocak rafının jizerinde duran bir şişe şaraba ilişti.

— "A, sahi!.. Olly Dowden'i unuttum!" diye mırıldandı. Mutfak kapısına seğirterek seslendi: "Olly Dowden'e bir şey götürebilecek kimse var mı orada?"

Kimse karşılık vermedi. Oda boştu. Hanın kâhyalığını yapan delikanlı yatmaya gitmişti.

Wildeve döndü, şapkasını giydi, şişeyi alıp handan çıktı. Kapıyı anahtarla ardından kilitledi. Çünkü bu gece handa hiç müşteri yoktu. Yola çıkar çıkmaz, Mistover Knap tepesindeki küçük şenlik ateşi çarptı gene gözüne.

— "Hâlâ bekliyorsun, öyle mi, güzelim?" diye mırıldandı.

Bununla birlikte, hemen o yana yönelmedi. Tepeyi solunda bırakarak, derin tekerlek izleriyle dolu bir yola saptı. Güç-belâ ilerlemeye başladı.

Yol onu bir kulübeye getirdi en sonunda. Bu saatte fundalık-taki bütün evler ancak yatak odası pencerelerindeki ışık sayesinde görünmez olmaktan kurtulurdu. Wildeve'in vardığı küçük kulübenin de yalnız yatak odası penceresi aydınlıktı şimdi. Olly Dowden'in —korseci kadının— eviydi burası. Wildeve içeri girdi.

Alt kattaki oda karanlıktı. Wildeve el yordamıyla ilerleyerek bir masa buldu. Getirdiği şişeyi masanın üzerine bıraktı. Sonra gene dışarı çıkıp fundalığa daldı. Bir ara durdu, yukarıya, kuzeydoğudaki ölmeyen ateşe uzun uzun baktı.

Kadın isterse neler olur, hepimiz biliriz. Hele söz konusu kadın

genç, güzel olursa. Wildeve durup bekledi. Derin derin soluyordu. En sonunda uysallıkla: "Evet... Ne olursa olsun, gitmeliyim, sanırım ona!" diye söylendi.

Hana döneceğine, Mezartepe'nin eteğinden dolaşan keçiyoluna saptı. Bir işaret olduğu şimdi apaçık ortaya çıkan küçük şenlik ateşine doğru yürümeye başladı.

VI

GÖKYÜZÜNE KARŞI DURAN KARALTI

BÜTÜN Egdon ahalisi şenlik ateşlerinin yakıldığı alanı her zamanki ıssızlığına bıraktıktan sonra, mezarların bulunduğu tepenin doruğunda giysilerine sımsıkı sarınmış bir kadın karaltısı belirdi. Küçük şenlik ateşinin yanmakta olduğu yerden gelmişti oraya.

O sırada boyacı baksaydı, onu hemen tanıyabilir, tepenin doruğunda tek başına duran, sonra ötekilerin yaklaşması üzerine kaybolup giden kadın olduğunu anlardı.

Kız doruktaki eski yerine tırmandı gene. Sönmüş ateşten geriye kalan kızıl korlar günün ölüsünde yaşayan canlı gözler gibi karışladı onu. Kız orada kıpırdamadan durdu. Geniş, uçsuz-bucaksız hece havaşı bedenini kuşatıyordu.

Uzun boylu, dik duruşluydu. Davranışları hanımefendiceydi. Şimdilik onun için bildiklerimizin hepsi bukadar. Çünkü eski moda uygun biçimde katlanmış kocaman atkısını vücuduna öyle bir dolamıştı ki başkaca hiçbir şey görünmüyordu. Başına da geniş bir başörtü bağlamıştı. Burada, bu saatte hiç de aşırı sayılmayacak bir korunma önlemi sayılabilirdi bu. Sırtı kuzeybatıdan esen yele dönüktü. Ama, çevresinde oynayan soğuk esintilerden korunmak için mi sırtım yele vermişti, yoksa ilgisi o yöne değil, güneydoğuya

yönelik olduğu için mi o yana dönmüştü, orası şimdilik belli değildi.

Böylesine bir ölüm kımıltısızlığı içinde duruşunun nedeni de belirsizdi. Olağandışı hareketsizliği, dikkat çekici yalnızlığı geceden pervasızlığı tam bir korkusuzluğu belirtiyordu. Rüzgâra kulak vermişti sanki.

Gece ilerledikçe rüzgâr da artmış, ilgiyi çekecek hale gelmişti. Rüzgâr bile bu sahne için yapılmış gibiydi; sahne ise, bu saate göre ayarlanmıştı sanki. Hayli özeldi yelin uğultusu burada. Başka hiçbir yerde duyamazdınız burada duyulan sesleri.

Kuzeybatıdan doğru sayısız esintiler birbirini izliyor, bir süre birbiriyle yarıştıktan sonra, üçe ayrılıyorlardı. O zaman soprano, tenor, bas sesler duyuluyordu. Yelin çukurlarla çıkıntılar üzerindeki sekişi ezginin en ağır bölümünü oluşturuyordu. Derken, bir çobanpüskülünün bariton uğultusu çalınıyordu kulağa.

Bütün bu seslerin ötesinde, giderek kaybolan boğuk, kısık bir ses yükselmeye çabalıyordu var gücüyle. Az önce sözü edilen öbür seslerden daha ince, daha zor seçilebilen bu ses ötekilerin hepsinden daha etkileyiciydi. Fundalığın garip dili gizliydi çünkü bu seste. Bölünemeyecek kadar küçük bitkisel öğelerin birleşik ürünüydü bu ses.

Bu öğeler ne ağaç gövdeleriydi, ne yaprak, ne yemiş, ne diken, ne de yosundu. Geçen yazdan kalma, mumyalaşmış fundalık çanları, kara süpürgeotlarıydı bunlar. Fundalık çanı, tazeyken ince, narin, mor renkli bir bitkidir. Şimdi ise eylül yağmurları onları yıkayıp yuğmuş, renklerini soldurmuş, ekim güneşleri ise kavurup kupkuru, ölü deriler haline getirmişti.

Ansızın, mezarlığın bulunduğu tepeden bu yabancı gece söyleşmesine yeni bir ses daha katıldı. Bu ses ötekilerle öylesine doğal bir biçimde uyuşup bağdaşıverdi ki başlangıcını da, sonunu da kestirmek olanaksızdı. Kayalıklar, çalılar, süpürgeotları da katılmışlardı koroya. Derken, kız da öyle yaptı. Rüzgârlara doğru savrulan sesi, doğal öğelerin sesiyle birleşti; sonra onlarla birlikte uçtu gitti.

Uzatmalı bir iç çekişiydi bu. Besbelli kafasını kurcalayan, onu buralara sürükleyen şeyi düşünerek çekmişti içini. Bu iç çekişte tam bir kendini bırakış vardı. Sanki kadının beyni bu sesin ağzından çıkmasına yol vermekle, düzene sokamadığı bir şeye yol vermişti. Apaçık olan bir şey varsa o da şuydu: Kızın sinirleri gergindi, buraya da rasgele dolaşmak için gelmemiştir.

Ta uzakta, koyakta, hanın penceresinden süzülen sönük ışık hâlâ yanıyordu. Aradan birkaç dakika daha geçince, şu gerçek de iyice belli oldu: Kızın iç çekişi gerek kendi davranışlarından, gerekse içinde bulunduğu çevreden çok, o pencereyle, ya da pencerenin içindeki her kimse onunla ilgiliydi.

Kız sol elini kaldırdı. Kapalı bir gemici dürbünü vardı elinde. Bunu çarçabuk çıkarıp açtı; elinin bu işe çok alışık olduğu belliydi. Sonra dürbünü gözüne uydurdu, handan süzülen ışığa doğru yöneltip bakmaya başladı.

Başını gözlerden saklayan örtü şimdi birazıcık arkaya kaymış, yüzü az-çok meydana çıkmıştı. Arkadaki tek renkli, koyu bulutun önünde bir yüzün yandan görünüşü belirdi. Bir yüzün kaba-taslak dış çizgileri sahibinin yaradılışını az-çok ortaya koyar. Ama, yüzün ardındaki gerçek kişiliği asıl dışarı vuran yüzün aldığı değişik biçimlerdir. İşte bundan dolayı, gece de şimdi bedenini kucaklamış olduğu kızın pek az özelliğini yansıtabiliyordu. Çünkü kızın yüzünün değişken kesimleri görünmüyordu.

Kız sonunda casus gibi hanı gözetlemeyi bıraktı. Dürbününü kapayıp, sönmekte olan korlara doğru döndü.

Korlar enikonu kararmıştı şimdi; seçilebilir ateşler ısımıyordu içlerinden. Yalnız, her zamankinden daha sertçe bir esinti yüzlerini yalayıp geçtikçe, genç bir kız gibi birden kızarıp bozariyor, sonra gene soluveriyorlardı.

Kadın sönmekte olan korların üzerine eğildi. Yanmış odun parçalarının içinden en uzununu, ucunda en canlı kor bulunanını seçti. Odunu alıp, az önce durmakta olduğu yere döndü.

Yanık odunu yere doğru tutarak, ucundaki kızıl koru üflemeye

koyuldu. Köz parlayıp da yerdeki çimleri hafifçe aydınlatana kadar bu işi sürdürdü. Çimenler biraz aydınlanır aydınlanmaz, küçük bir nesne çıktı ortaya. Bir kum saatiydi bu. Oysa, kızın kolunda da saat vardı. Kum saatindeki bütün kumun aşağıya süzölmüş olduğunu görene dek, elindeki közlü odunu boyuna üfledi.

O zaman, şaşmış gibi: "A!" dedi.

Soluđuyla besleyip yaktığı ışık pek kararsızdı. Köz parladıkça kızın yüzü parça parça görünüp kayboluyordu. O zaman, karanlıkların içinde, iki eşsiz dudak, bir tek yanak belirliyordu. Başı ise hâlâ örtölüydü. Kız odun parçasını fırlatıp attı, kum saatini yerden aldı, gemici dürbününü kolunun altına sıkıştırdı, yürümeye başladı.

Yerde bayır boyunca uzanan belli-belirsiz ayak izleri vardı. Kız bunları izledi. Buraları iyi bilenler, bunu bir keçi yolu sayarlardı. Rasgele bir yabancı gündüzün bile bu izleri görmeden geçip giderdi ama, fundalık ahalisi, vakit geceyarısı bile olsa, bu izleri gözden kaybetmezdi. Bu yeni oluşmaya başlamış keçi yolunu karanlıkta bile kolayca izleyebilmelerini ayaklarındaki dokunma duyusunun gelişmiş olmasına borçluydular. Bu duyu ise, pek az çiğnenmiş yörelerde yıllarca taban tepmekle elde edilebilirdi ancak.

Bu belli-belirsiz ayak izlerinden giden yalnız karaltı, ölü süpürgeotları üzerinde hâlâ çalınmakta olan ezgiye artık kulak asmıyordu. Başını döndürüp ötede koşuşan kara yaratıklara da baktığı yoktu. Koyağın kıyısından geçerken, fundalıkta yaşayan küçük, yabanıl midilliler sağa, sola kaçıştılar. Bu hayvancıklar Egdon'un engebeli topraklarında sürüler halinde dolaşırlardı ama, sayıları ıssızlığı bozacak kadar çok değildi.

Yaya yolcu şimdilik hiçbir şeye aldırış etmiyor görünüyordu. Dalgınlığının derecesi çok geçmeden önemsiz bir olayla da kanıtlandı. Eteğine takılan bir böğürtlen dalı onu olduğu yere mıhladı. Kız, çalıyı eteğinden çıkarıp yoluna gideceğine, kendisini çalının çekişine bıraktı; hiçbir şey yapmadan durup bekledi. Kurtulmayı neden sonra akıl etti. O zaman da, dikenli çalıyı eteğinden döne döne sökme yolunu seçti: Umutsuz bir dalgınlık içindeydi.

Biraz önce Mezartepe'de toplanmış adamlarla aşağı koyakta duran Wildeve'in gözüne çarpan o küçük, ölmez ateşe doğru ilerliyordu. Ateşin kızıl aydınlığı çok geçmeden kızın yüzüne vurdu. Hâlâ yanıyordu. Ateş birbirine kavuşan iki bayır çitinin birleştiği yerde yakılmıştı. Dışarıda her yeri kurumuş bir hendek vardı. Yalnız, hemen ateşin altına düşen yerde geniş bir gölcük oluşmuştu. Çevresi baştanbaşa sazlarla, süpürgeotlarıyla kaplıydı. Gölün çarşaf gibi yüzeyinde ateşin yansıması ters görünüyordu.

Arkada birbiriyle birleşen kıyılar çitsizdi. Yalnız, düzensiz, gelişigüzel bitmiş küme küme kamışlar yer yer bir çit meydana getiriyordu. Kamışlar, saplarının üstündeki tüy öbekleriyle, kent surlarının tepesine konulan, kazığa geçirilmiş kesik başları andırıyordu.

Çubuklarla, daha başka denizcilik araçlarıyla desteklenmiş ak bir gemi direği çakılmıştı toprağa. Kara bulutlara karşı göğe yükseliyor, ateş alevlendikçe gözü alıyordu. Sahne, bütünüyle, işaret vermek için üzerinde ışık yakılan bir istihkâma benziyordu.

Kimse görünmüyordu ortalıkta. Yalnız, arkadaki bayırda arada-sırada akımtırak bir şey kımıldanıyor, sonra gene gözden kayboluyordu. Ufacık bir insan eliydi bu. Ateşe odun atıyordu. Arada-bir bayırdan aşağıya bir kor yuvarlanıyor, göledüşünce cızırdıyordu.

Gölün bir yanında keseklerden oluşmuş kaba basamaklar vardı. Bayırın tepesine tırmanmak isteyenler bu basamaklardan yukarıya rahatça çıkabilirlerdi. Kız da öyle yaptı.

İçeride çitle çevrili bakımsız bir otlak vardı. Buranın bir vakitler sürülüp işlendiğini gösteren birtakım izler göze çarpıyorsa da, çalılarla eğreltiotları sinsi sinsi çitten içeriye süzülüp otlığa sızmışlar, eski üstünlüklerini yeniden elde etmişlerdi. Daha ileride bakımsız bir ev, bir bahçe, ek binalar görülüyordu. Bunların ardında ise sık köknarlar vardı.

Kız aşağı inip otlığa girmede. Tepe boyunca yürümeye başladı. Ateşin yanmakta olduğu köşeye ulaştı. Ateşin sürekliliğinin nedeni şimdi iyice anlaşılmıştı: Yakıt sert odun parçalarından

oluşmuştu. Yarılmış, bıçkı makinesiyle biçilmiş, kalın odunlardı bunlar. Tepelerin eteklerinde ikili, üçlü kümeler halinde yetişen yabancı elma ağaçlarının yaşlı, budaklı gövdeleri idi. Daha kullanılmamış bir yığın odun da bayırın iç yanında duruyordu.

Odunların başında, yüzü yukarı kalkık, küçük bir oğlan oturuyordu. Arada-sırada ağır ağır ateşe bir odun atıyordu. Görünüşe bakılacak olursa, tüm akşamı bu işle uğraşarak geçirmişti. Çünkü yüzünde yorgun, yılğın bir anlam vardı.

*
**

Çocuk kızı görünce rahat bir soluk aldı.

— "Geldiğinize sevindim, Bayan Eustacia." dedi. "Tek başıma oturmayı hiç sevmiyorum."

— "Saçmalama! Şöyle-bir dolaşmak için biraz ileriye gittim, hepsi okadar. Topu topu yirmi dakika yalnız kaldın."

Üzgün çocuk : "Bana daha uzun gibi geldi." diye mırıldandı. "Hem, bir kez değil ki, kaç kez gittiniz!"

— "Sıkıldığına şaşıtm. Şenlik ateşiyle uğraşmak hoşuna gidiyor sanıyordum. Sana bir şenlik ateşi yaktığım için minnet duymuyor musun yoksa bana?"

— "Evet, duyuyorum. Ama, burada benimle oynayacak kimsecikler yok ki."

— "Ben yokken kimse gelmedi ya buraya?"

— "Hayır, dedenizden başka kimse gelmedi; o da, bir kez geldi, sizi sorup döndü. Öbür şenlik ateşlerini seyretmek için tepede gezindiğinizi söyledim ona."

— "Aferin sana!"

— "Dedeniz gene geliyor sanırım, Bayan Eustacia."

Evin bulunduğu yerden doğru yaşlı bir adam belirmişti. Ateşe doğru yaklaşmaya başladı. O gün öğleden sonra genç boyacıya ratlayıp onu lafa tutmuş olan adamdı bu. Dalgın, düşünceli gözlerle bayırın tepesine, orada duran kıza baktı. Dişleri —ki büyük bir

kısmı eksikti— aralık dudaklarının arasından mermer gibi parıldadı.

— "Eve ne zaman geleceksin, Eustacia? Yatma zamanı geldi. İki saattir evdeyim, yorgunum da. Saatlerce dışarıda kalıp şenlik ateşleriyle oyalanman, üstelik bu kadar çok odun ziyan etmen çocukça bir şey. Yılbaşı için sakladığın en iyi odunların, o değerli diken köklerinin ner'deyse hepsini yakmışsın!"

Eustacia: "Johnny'ye bir şenlik ateşi yakacağıma söz vermiş-tim de..." dedi. "Ateşin sönmesini istemiyor daha."

Kız oranın kesenkes ecesi olduğunu belli eden bir sesle söyle-mişti bunları.

— "Sen git yat, dede." diye ekledi. "Birazdan ben de gelirim. Ateş hoşuna gidiyor, değil mi, Johnny?"

Çocuk kuşkuyla ona baktı.

— "Artık hoşuma gitmiyor." diye mırıldandı.

Kızın dedesi, bu arada onlara arkasını döndüğünden, çocuğun verdiği karşılığı duymamıştı.

Ak saçlı adam gözden kaybolur kaybolmaz, Eustacia çocuğa döndü, kırılgan bir sesle: "Nankör çocuk!" diye söylendi. "Nasıl ya-lancı çıkarırsın beni? Bu ateşi beslemeyi bırakırsan bir daha hiçbir zaman şenlik ateşi göremezsin! Hadi, gel dediğime: Bana hizmet et-mekten hoşlandığını söyle. Hadi, saklama hoşlandığını!"

Çocuk, baskı altında kalınca, sıkıla sıkıla: "Evet, hoşlanıyorum elbette, Bayan Eustacia." dedi.

Sonra baştan savma bir tavırla gene ateşi canlandırmaya koyul-du.

Eustacia, daha tatlı bir sesle: "Biraz daha burada durursan, sana bir metelik veririm." dedi. "İki-üç dakikada-bir bir odun atı-ver ateşe, emi? Ama, sakın bir seferde birden çok atayım deme. Ben biraz daha dolaşacağım bayırın orada. Ama, sık sık gelip sana bakacağım. Göle bir kurbağanın atladığını duyarsan —yani suya taş atılmış gibi bir ses duyarsan— hemen koşup bana haber vermeyi sakın unutma. Çünkü yağmur yağacağını gösteren bir işarettir bu."

— "Peki, Eustacia."

Eustacia: "Bayan Vye, küçükbey!" diye düzeltti.

— "Bayan Vy... stacia."

— "Hadi öyle olsun. Şimdi bir odun daha at bakalım hele."

Küçük köle deminki gibi gene ateşi beslemeye koyuldu. Eustacia'nın isteğiyle konuşan, davranan bir makineydi sanki.

Kız, yeniden yürümeye koyulmadan önce, bayırın üstünde durup çevreye kulak verdi. Mezartepe'den daha alçak düzeyde olmasına karşın, orası kadar ıssız bir yerdi burası da. Birkaç köknar ağacı sayesinde kuzeyden gelen rüzgârlara karşı korunduğu için de, tepeden daha az rüzgârlıydı.

Evin bulunduğu yeri kuşatan, evi dışarıdaki yasa-tanımsız dünyadan koruyan bayır, dörtköşe keseklerden oluşmuştu. Bu kesekler dışarıdaki hendekten kazılıp alınarak buraya getirilmiş, hafif bir eğim verilerek bir tür duvar yapılmıştı. Rüzgârdan, çıplaklıktan ötürü çit bitkilerinin yetişmediği, duvar yapmak için gerekli gerecin bulunmadığı bir yerde hiç de zayıf bir korunak sayılmazdı. Bunun dışında, görünüm alabildiğine uzanıyordu. Wildeve'in evinin arkasındaki ırmağa kadar dayanan koyağa yukarıdan bakar durumdaydı burası. Sağda, ta tepede, Mezartepe'nin bulanık karaltısı gökyüzünü kaplıyordu.

Eustacia'nın gözleri yabanıl bayırları, kuytu, derin koyakları dikkatle taradı. Derken, kız sabırsızlık anlatan bir hareket yaptı. Sinirli sinirli bir şeyler mırıldandıysa da, sözlerin arasında iç çekmekten, sonra durup çevreye kulak vermekten gene de kendini alamadı. Sonra, tünediği yerden indi, gene tepeye doğru başıboş dolaşmaya başladı. Ancak, bu kez oraya dek gitmedi. İki kez dönüp ateşin bulunduğu yere geldi. Her seferinde de oğlana soruyordu:

— "Göle hâlâ kurbağa falan atlamadı sanırım, öyle değil mi, küçük adam?"

Çocuk, "Atlamadı, Bayan Eustacia." diye karşılık verdi.

En sonunda, Eustacia: "Şey..." dedi, "birazdan eve döneceğim ben. Seni de, meteliği verip, evine göndereceğim."

Yorgun kürek mahkumu rahat bir soluk aldı.

— "Sağolun, Bayan Eustacia." diye mırıldandı.

Eustacia gene ateşten uzaklaşıp yürümeye koyuldu. Yalnız, bu kez tepeye doğru gitmiyordu. Bayırın kıyısından geçip evin önündeki küçük kapının yanından dolandı. Sonra, kımıldamadan, durup çevreye göz gezdirdi.

Elli metre kadar ötede birbirine kavuşan iki bayır yükseliyordu. En tepede ise ateş yanıyordu. Bayırın iç kesiminde, tıpkı deminki gibi, odunları birer birer ateşe atan çocuğun karaltısı görünüyordu. Kız boş gözlerle oğlanı gözlüyordu. Çocuk ikide-bir bayırın köşesine tırmanıp odun yığınının yanında dikiliyordu. Rüzgâr dumanı savurdukça, çocuğun saçları, göğüslüğünün ucu da aynı yönde uçuşuyordu. Derken, esinti dindi, göğüslükle saçlar uçuşmaz oldu, duman dümdüz göğe yüksedi.

Eustacia uzaktan bakarken, oğlanın birden gözle görülür biçimde irkildiğini fark etti. Çocuk bayırdan aşağıya kaydı, ak bahçe kapısına doğru koşmaya başladı.

Eustacia: "E, ne var?" diye sordu.

— "Göle bir kurbağa sıçradı. Evet, duydum sıçradığını!"

— "Demek yağmur yağacak. Sen hemen eve dönsen iyi olur. Korkmazsın ya?"

Oğlanın sözleri üzerine kızın yüreği ağzına gelmiş gibiydi. Acele acele konuşuyordu.

— "Korkmam. Çünkü meteliğim yanımda olacak."

— "Evet. Al bakalım. Hadi şimdi koş koşabildiğin kadar... yok, yok, o yoldan değil... Şuradan, bahçeden geç. Fundalıktaki çocukların hiçbiri seninki gibi bir şenlik ateşi yakmamıştır!"

İyi bir şeye gereğinden çok sahip olmuş, bu yüzden usanç getirmiş olan oğlan, sevinçle, gölgelerin içine daldı, koşa koşa uzaklaşmaya başladı. O gidince Eustacia gemici dürbünüyle kum saatini bahçe kapısının yanına bıraktı; ateşin altında bayırın çıkıntı yaptığı dönemeçe doğru seğırtti.

Orada, çepeçevre her yanı kuşatılmış olan bu yerde, durup bekledi.

Birkaç dakika sonra dışarıdaki gölden bir su şıptırtısı çalındı kulağına. Çocuk hâlâ orada olsaydı, besbelli ikinci bir kurbağanın daha suya atladığını koşup haber verirdi ona. Ama, pek çok kişi bunun bir kurbağanın marifeti olduğunu aklından bile geçirmez, "Suya bir taş atıldı." derdi.

Eustacia ilerleyip bayırın tepesine çıktı.

— "Evet?" dedi.

Sonra soluğunu tuttu.

Gölün dış sınırının ötesinde, vadinin üzerine çökmüş olan gökyüzüne karşı bir erkek karaltısı belirdi. Adam gölün çevresini dolaşıp bayırın üstünden atladı, kızın yanına geldi.

Eustacia hafifçe güldü... Bu akşam ağzından çıkan üçüncü ünlemdi bu. 'Birincisi Mezartepe'nin doğunda dururken fırlamıştı ağzından; kaygı, merak anlatan bir ünlemdi o. İkinci ünlem ırmağın kıyısındaiken dudaklarından dökülmüştü; sabırsızlık belirtiyordu. Şimdiki ise zafer dolu bir hoşnutluğun belirtisiydi.

Kız sevinçten ışıldayan gözlerini adama dikti. Tek söz söylemedi. Sanki kaostan yarattığı harikulâde bir şeye bakar gibiydi.

Adam: "Geldim işte." dedi. Wildeve'di bu. "Bana rahat, huzur vermiyorsun. Neden kendi halime bırakmıyorsun beni? Bütün gece yaktığın şenlik ateşinden ayıramadım gözlerimi."

Duygudan hiç de yoksun değildi bu sözler.

Kız, sevgilisinin bu beklenmedik sertliği karşısında, bozuntuya vermedi.

— "Elbet görmüşsündür yaktığım şenlik ateşini." dedi. "Beş Kasım bugün. Tüni fundalıkta oturanlar şenlik ateşi yakıyor. Neden ben yakmayacakmışım?"

— "O ateşi benim için yaktığını biliyorum."

— "Nasıl bilebilirsin? Seninle tek laf ettiğim yok çoktandır..."

onu seçtiğinden, birlikte çekip gittiğinden beri yapayalnızım. Bıraktın gittin beni. Sanki ruhumla, bedenimle hiçbir zaman senin olmamışım gibi!"

— "Eustacia! Geçen güzü unutabilir miyim sanıyorsun? Kasımın beşiydi gene. Tam burada, tıpkı bunun gibi bir ateş yakmıştın. Gelip seni görmem için işaret vermiştin ateşinle. Öyle bir niyetin olmasa, Kaptan Vye'in evinin önünde neden gene şenlik ateşi yansın?"

Eustacia: "Peki, peki, kabul ediyorum..." diye mırıldandı. Uyuşuk bir istekle, o kendine özgü tuhaf sesiyle konuşuyordu. "Demin konuştuğun gibi konuşma sakın bir daha benimle, Damon. Söylemek istemediğim sözleri söylemeye zorlarsın yoksa beni. Senden vaz geçmiştim, seni bir daha düşünmemeye karar vermiştim. Sonra haberi duydum. İşte o zaman çıkıp ateşi yaktım. Çünkü ayrılmış olsak bile, gene de bana bağlısındır sanıyordum."

Damon Wildeve, şaşmış gibi: "Böyle düşünmene yol açan ne gibi bir şey duydun?" diye sordu.

Eustacia, gururla: "Onunla evlenmediğini duydum!" diye karşılık verdi. "Biliyorum, evlenmedin, çünkü beni daha çok seviyorsun... Onun için yapamadın... Damon, beni bırakıp gitmekle büyük zalimlik ettin. Seni hiç bağışlamayacağımı sana da söylemiştim. Şimdi bile seni hepten bağışlayabileceğimi sanmıyorum... Hiçbir kadın kolay kolay dayanamaz böyle bir şeye."

— "Beni buraya sırf sitem etmek için çağırdığını bilseydim, gelmezdim."

— "Neyse, artık aldırmiyorum. Değil mi ki onunla evlenmeyip bana döndün, seni bağışlamaya da hazırım!"

— "Onunla evlenmediğini kim söyledi sana?"

— "Dedem söyledi. Uzun bir yürüyüşe çıkmıştı bugün. Eve dönerken birine rastlamış. Adam ona bozulan bir evlenme işinden söz etmiş... Dedem de bozulan nikâhın seninki olabileceğini düşünmüş. Ben de hemen anladım böyle olduğunu."

— "Bunu başka bilen var mı?"

— "Sanmam. Şimdi anladın mı, Damon, neden ateş yakıp sana işaret verdiğimi? O kadının kocası olduğunu bile bile ateş yakıp seni çağıracak değildim besbelli. Bunu düşünemezsin. Böyle bir şeyi aklına getirmen gururumu incitir."

Wildeva sesini çıkarmadı.

Eustacia sözlerini coşkuyla sürdürüyordu:

— "Evlendiğini bile bile seni çağırdığımı mı sandın gerçekten? Öyleyse tanımamışsın beni. Benim için böylesine kötü düşünceler beslediğini görmek öldürüyor beni, inan! Damon, bana lâıyk değilsin sen... anlıyorum şimdi bunu. Öyleyken, gene de seni seviyorum. Neyse, boş ver, oluruna bırak herşeyi... Ben de, katlanabildiğim kadar katlanmaya çalışırım benim için beslediğin acımasız kanıya..." Sustu. Wildeva'in hiçbir açıklama yapmadığını görünce, saklayamadığı bir kaygıyla ekledi: "Doğru, değil mi, benden vaz geçmediğin? Gene eskisi gibi herkesten çok beni seveceksin, değil mi?"

Damon Wildeva, dokunaklı bir sesle: "Evet," dedi, "yoksa, kal-kar gelir miydin buraya? Değersizliğim üzerindeki tatlı sözlerinden sonra, bağlılığım pek büyük bir erdem sayılmasa gerek! Üstelik, kötü niyetle söyledin sen o sözleri. Ama, lânetli biriyim ben. Bu lânetin altında yaşamak, kadınların beni hiçe saymasını sineye çekmek zorundayım. O lânet beni mühendislik gibi onurlu bir meslekten aldı, hancılığa kadar düşürdü... Dağarcığında benim için daha ne gibi aşağılık durumlar hazırlıyor, bilmem. İleride göreceğim nasıl olsa..."

Kıza üzgün gözlerle baktı.

Eustacia bu fırsatı kaçırmadı. Başörtüsünü birden sıyrıp atı, ateşin yüzünü, boynunu aydınlatmasını sağladı.

— "Serseeriliklerin sırasında bundan daha güzel bir şey gördün mü, ha?" diye sordu, gülerek.

Damon Wildeva, soğukkanlılıkla: "Hayır, görmedim." diye

karşılık verdi.

— "Thomasin'in omuzlarından bile güzel mi omuzlarım, ha?"

— "Thomasin sevimli, toy bir kızdır."

Eustacia birden tutkuyla haykırdı: "Bununla bir ilgisi yok sorduğumun! Onu bir yana bırakalım; yalnız senle ben varız şimdi. Kendimizi düşünelim." Gözlerini dikip uzun uzun genç adama baktı. Sonra, az önceki uyuşuk sıcaklığıyla: "Bir kadının gizlemesi gereken şeyleri boyuna, zayıflık gösterip, sana itiraf etmem şart mı?" dedi. "İki saat öncesine kadar beslediğim o korkunç inançtan —beni bırakıp gittiğin inancından— ötürü kelimelerle anlatılamayacak kadar üzgün olduğumu söylemem şart mı?"

— "Sana acı verdiğim için üzülüyorum."

Kız, cilveli cilveli: "Ama, belki tek nedeni sen değilsin çektiğim acının." diye ekledi. "Yapım böyle benim... Doğuştan kanımda var sanırım."

— "Karasevda."

— "Ya da belki bu yabanıl fundalığa geldiğim için böyle oldum. Budmouth'ta yeterince mutluydum. Ah, o günler, Budmouth'taki o güzel günler! Ama, Egdon gene ışıldayacak benim için."

Damon Wildeve, sıkıntıyla: "İnşallah." dedi. "Bu çağırının nasıl bir sonuç vereceğini biliyor musun, eski sevgilim benim? Tıpkı eskisi gibi seni görmeye geleceğim gene."

— "Geleceksin elbet!"

— "Ama, gene söylüyorum bak: Bu gece buraya gelene dek, seni bir daha görmemeye kararlıyım."

Eustacia öfkeyle öte yana döndü.

— "Bunun için sana teşekkür etmemi bekleyemezsin besbelli. Canın istiyorsa gene Mezartepe'ye gelebilirim elbette ama, beni göremeyeceksin. Beni çağırırsan bile kulaklarımı tıkayacağım senin sesine. Beni ayartmaya da uğraşma boşuna, çünkü bir daha kendimi vermeyeceğim sana!"

— "Daha önce de söylemiştin bunları, tatlım. Ama, senin yaradılışındaki insanlar kolay kolay sözlerinde duramazlar. Bu bakımdan, benim yapımdakiler de öyledir ya."

Eustacia, acı acı: "Zahmetimin karşılığında elde ettiğim

mutluluk bu olacaktı demek!" diye mırıldandı. "Neden yeniden çağırmak istedim seni acaba? Kafamda acayip bir savaştır başlıyor sen beni yaraladıkça. Azıcık yatıştıktan sonra: "Sıradan bir adam, bir hiç mi yoksa böyle dört elle sarıldığım?" diye düşünüyorum. Sen bir bukalemunsun, Damon. Üstelik şu sırada en çirkin rengine bürünmüş durumdasın. Dön evine; yoksa, iğreneceğim senden!"

Damon boş gözlerle tepeye doğru baktı. Sonra, bütün bunlar sanki pek umurunda değilmiş gibi, mırıldandı:

— "Evet, eve döneyim. Gene görüşecek miyiz?"

— "Dünyada en çok beni sevdiğin için evlenmekten vaz geçtiğini söylersen, evet."

Damon Wildeve, gülümseyerek: "Bunu açıkça söylemem pek akıllıca bir şey olmaz, sanırım." dedi. "Gücünün derecesini öğrenmiş olursun çünkü o vakit."

— "Söyle, duymak istiyorum!"

— "Biliyorum zaten."

— "O nerede şimdi?"

— "Bilmiyorum. Seninle karşılıklı onu konuşmak hoşuma gitmiyor. Hem daha evlenmedim onunla. Senin çağırına uyarak buraya geldim. Bu yetmez mi?"

— "O ateşi yaktım, çünkü canım sıkılıyordu. Endor Büyücü-sü'nün Samuel'e yaptığı gibi, seni buraya çağırıp zaferimle öğünürsem, hayatıma birazıcık heyecan katmış olurum, diye düşündüm. Gelmeni istedim. Seni buraya, ayağıma getirtmeye kararlıydım. İşte geldin de nitekim! Gücümü gösterdim. Buraya kadar iki buçuk kilometre, iki buçuk kilometre de buradan eve dönüş... Karanlıkta tam beş kilometre yol yürüdün benim uğruma. Gücümü göstermedim mi yani?"

Wildeve başını salladı.

— "Seni çok iyi tanırım, Eustacia'cığım." dedi. "Yeterinden çok tanırım hem. Bilmediğim tek bir yanın yok. Onun için de, biliyorum ki şu sıcak küçük göğüs, canını kurtarmak pahasına bile olsa, böylesine soğukkanlılıkla hazırlanmış bir oyunu oynayamaz!"

Alacakaranlık bastırırken Mezertepe'nin doruğunda birini gördüm; aşağıya, benim eve bakıyordu. Bana öyle geliyor ki, sen beni kendine çekmeden önce ben seni kendime çektim."

Eski bir tutkunun yeniden canlanan korları şimdi apaçık parlıyordu Damon Wildevé'in varlığında. Genç adam öne doğru eğildi. Yüzünü kızın yanağına yaslamak ister gibiydi.

Eustacia, sönmüş ateşin öbür yanına çekilerek, inatla: "A! olmaz!" dedi. "Ne demek istiyorsun yani bu davranışınla?"

— "Elini öpmeme izin verirsin belki?"

— "Olmaz, öpemezsin."

— "Öyleyse izin ver de el sıkışalım bari?"

— "Hayır."

— "Madem öyle, iyigeceler dileyeyim sana. Hoşçakal. Hoşçakal!"

Eustacia karşılık vermedi.

Damon, bir dans öğretmeni zarafetiyle, eğilip kızı selâmladı, gölün öbür yanında, gelmiş olduğu yerde gözden kayboldu.

Eustacia içini çekti. Nazlı bir genç kız iç çekişi değildi bu; tersine, bir ürperti gibi sarsıcıydı. Ne zaman sağduyusu üstün gelip sevgilisinin kusurlarını ona olduğu gibi gösterse, böyle titrerdi.

Ne var ki, ürpertisi çabucak geçti; kız da, bu adamı eskisi gibi sevmeyi sürdürdü. Damon'ın kendisiyle gönül eğlendirdiğini, onu ciddiye almadığını biliyordu ama, gene de seviyordu onu.

Eustacia yarısına kadar yanmış odunları dağıttı, sonra hemen evden içeri girdi. Işığı yakmadan doğruca kendi yatak odasına çıktı. Duyulan hışırtılar onun karanlıkta soyunduğunu gösteriyordu. Hışırtıların arasında sık, derin solumalar da duyuluyordu.

On dakika kadar sonra yatağına yatmış, uyumuştı ama, gene arada-bir ürpertilerle sarsılıyordu.

VII

GECENİN KRALİÇESİ

EUSTACIA Vye tanrıçalara özgü hammaddelerden yapılmıştı. Olümpos Dağı'nda olsaydı, az bir çabayla, tam bir tanrıça olabilirdi. Örnek bir tanrıça için gerekli tutkularla içgüdülerin tümü vardı onda.

Yalnız, böyleleri hiçbir zaman örnek bir kadın olamaz. Bir ân için dünyayı, erkek milletini avucunun içine alabilseydi, kadın milletini eliyle yönetebilseydi, yönetimin değişmiş olduğunu pek az kişi anlardı dünyada. Talih konusunda her zamanki eşitsizlikler sürer giderdi. Tıpkı eskisi gibi, tüm iyilikler, lütuflar şuraya yığılır, tüm aşağılamalar, küfürler burada toplanırdı. Adalet karşısında aynı eliaçıklıklar, aynı bitmez-tükenmez çıkmaz durumlar, bugün hepimizin katlanmak zorunda olduğumuz aynı kayırmalar, aynı tokatlar sürüp giderdi. Hiçbir şey değişmez, herşey tıpkı şimdiki gibi olurdu, kısacası.

Güçlü bir yapısı vardı. Ne çok solgundu, ne de çok kanlı-canlı. Ona dokunan bir buluta dokunmuş gibi olurdu; öylesine yumuşacıktı teni. Saçları kapkaraydı. Bu saçlar okşanınca, öfkesi hemen yatışırırdı; o denli hoşlanırdı saçını okşatmaktan. Geceye özgü gizemlerle dolu, putatapanların gözleri vardı onda. Alt göz kapakları, İngiliz kadınlarının çoğunda görülemeyecek kadar şişkindi. Bu ise ona, belli etmeden, kendi düşüncelerine dalma kolaylığı sağlıyordu. Gözlerini kapamadan uyuyabileceği bile düşünebilirdi. İnsan ruhlarının gözle görülebilir, kendine özgü renkleri olan varlıklar olduğunu varsayarsak, Eustacia'nın ruhunun rengi alev rengine çaldı, kuşkusuz. Bu ruhtan koyu renkli gözbebeklerine yükselen kıvılcımlar karşısındakinde böyle bir izlenim doğuruyordu.

Ağzı konuşmaktan çok kıvrılmak, kıvrılmaktan çok da öpüşmek için yaratılmış gibiydi. Kimileri, öpüşmekten çok, bükülmek için yaratılmış da diyebilirlerdi. İki yandan bakınca, dudaklarının

linen o zarif kıvrımı meydana getiriyordu. Böylesine dudak kıvrımlarına en çok güneyde, yerin altında gömülü duran unutulmuş mermer heykellerin kalıntılarında rastlanabilir. Dudaklarının çizgileri okadar güzeldi ki, bu dudaklar dolgun olduğu halde, ağzının her köşesi bıçakla biçilmiş gibi keskindi. Köşelerdeki bu keskinlik ancak kız beklenmedik sıkıntı nöbetlerine tutulduğu zaman belirsizleşirdi.

Eustacia'nın varlığı insana Bourbon güllerini, yakutları, sıcak ülke gecelerini, ruh durumu ise karasevdaya yakalananları hatırlatırdı. Davranışları denizin kabarıp çekilmesini, sesi viyolayı düşündürdü. Saçlarının biçimini birazcık değiştirse, hafif bir aydınlıkta, en yüce tanrıçalardan biri sanılabilirdi. Ardında yeni doğmuş ay, başında miğfer, alnının çevresinde rasgele serpiştirilmiş çiğ tağneciklerinden bir taç ona av tanrıçası Artemis'in, sanat tanrıçası Atena'nın, ya da evlilik tanrıçası Hera'nın havasını vermeye yeterdi.

Ne var ki kutsal buyruk, ya da sevgi, zorbalık, gazap onu Egdon Fundalıklarına atmıştı. Eustacia'nın gücü kısıtlıydı. Bu kısıtlılığın bilinci ise onun gelişmesini etkilemişti. Egdon onun Öbür Dünya'sıydı. Orayla hiçbir zaman bağdaşamamış, fundalığın koşullarına ayak uyduramamıştı; uyduracağı da yoktu.

Öyleyken, oraya geleli beri Egdon'un rengindeki karanlıktan, koyuluktan çok şey kapmış, kendine mal etmişti. Varlığı bu yabani alanla, bu için için tutuşan ayaklanmayla iyi uyuşuyordu. Güzelliğinin gölgeli görkemi yüreğindeki umutsuz, bastırılmış sıcaklığın gerçek yüzeyiydi. Alnında gerçek bir Tatar vakarı vardı; bu, yapmacık olmadığı gibi, zoraki de değildi. Çünkü yıllar geçtikçe oluşup gelişmişti.

Saçlarının tepesine kara kadife bir kurdele bağlardı. Dağınık saçlarının gürlüğüne boğardı bu kurdele. Öte yandan, gene bu kurdele, alnını düzensizce bulutlandıran saçları sıkarak, kızın görkemi-ne görkem katardı.

Richter: "Güzel bir yüzü hiçbir şey alından geçen dar bir kurdele kadar güzelleştiremez" diyor.

Kimi komşu kızlar da aynı amaçla renkli kurdeleler takarlardı başlarına; saçlarının orasına-burasına da madenden süsler ilâştirirlerdi. Ama, biri çıkıp da Eustacia Vye'a başına renkli bir kurdele ile maden bezekler takmasını önerse, o buna gülüp geçer, gene bildiğini okurdu.

*
**

Böyle bir kadının Egdon Fundalığı'nda işi neydi, neden orada oturuyordu?

Doğma-büyüme Budmouth'luydu o. Budmouth, o çağların, deniz kıyısındaki en gözde yazlık yerlerinden biriydi. Babası orada üslenmiş askeri bir alayın bando şefiydi; doğuştan müzisyen bir adamdı. Evlendiği kadına —Eustacia'nın annesine— yolculuğu sırasında rastlamıştı. Genç kız iyi bir ailedendi, kaptan olan babasıyla birlikte yolculuk ediyordu. Bu evlilik yaşlı adamın kızı için beslediği dileklerine pek de uygun bir evlilik olmamıştı. Çünkü bando şefinin cepleri de mesleği kadar boştu. Ama, çalgıcı elinden geleni yapmaya çalıştı: Karısının soyadını taşımayı, İngiltere'ye yerleşmeyi kabul etti; kızının iyi yetişmesi uğrunda büyük fedakârlıklara katlandı; kızın eğitim masraflarını da kaptan dedesi karşılıyordu. Adam karısının ölümüne kadar da oranın başçalgıcısı olarak çalışıp iyi para kazandı. Karısı ölünce işi bıraktı, içmeye başladı, kısa süre sonra da öldü.

Kız dedesinin eline kalmıştı. Kaptan Vye, bir deniz kazasında üç kaburgası kırılılı beri, Egdon'daki bu havadar yerde tünemekteydi.

Burası yaşlı adamın hayalini okşuyordu. Çünkü ev açıklıktaydı, yakınlarda hiç komşu yoktu. Ayrıca, uzakta, tepelerin arasından görünen maviliğin Manş Denizi olduğuna inanıyordu. Kızcağız bu yer değişikliğini hiç sevemedi. Sürgüne gönderilmiş gibi oldu. Ama, ne düşünürse düşünsün, çaresiz, burada oturmak zorundaydı.

Sonunda öyle oldu ki, Eustacia'nın kafasında gerek eski, gerekse yeni günlerle ilgili en acayip, en olmadık düşünceler yer etmeye başladı. Onun görüş açısında yalnız çok uzakta kalmış görünümlemlerle en yakındakiler yer alıyordu; ortada hiçbir şey yoktu: Güneşli günlerin şiir dolu anıları, mızıkalar, subaylar, şık, çapkın delkanlıklar... Bütün bunlar, Egdon'u kuşatan kopkoyu renkli yazıtın üzerinde altın yaldızla yazılmış harfler gibi dikiliyordu. Fundalığın görkemli ağırbaşlılığı ile parıl parıl ışıldayan güneşli içmelerin rasgele birbirine örülüşünden doğabilecek her türlü acayip etki görülebilirdi kızın üzerinde. Şimdi pek az insan görebildiği için, daha önce görmüş olduklarını hayalinde alabildiğine büyütüyordu.

O kendine özgü soyluluğu, inceliği nereden geliyordu? Kimden almıştı bunu? Babasından mı? Yoksa, soylu dedesinden mi? Belki de Tanrı vergisi bir şeydi bu; doğal yasaların mutlu bir yaklaşımı sonunda elde etmişti soyluluğunu. Son yıllarda hep yalnız yaşadığı için, soysuzlaşmaya fırsat bulamamıştı belki de. Issız bir fundalıkta dünyadan el-etek çekmiş biçimde yaşamak, kabalığı, görgüsüzlüğü hemen hemen olanak dışı bırakır, Fundalık midillileri, yarasalar, yılanlar için kabalık nasıl söz konusu değilse, Eustacia için de söz konusu olamazdı. Oysa, Budmouth'ta kalmış olsaydı, yaşayacağı dar çerçeveli hayat onu tam anlamıyla alçaltabilirdi, soysuzlaştırabilirdi.

Buyruk salacağı bir ülkeden, ahaliden yoksun bir kraliçe, ancak bunları yitirdiği izlenimini yaratabilirse, kraliçe görünümünü sürdürebilir. İşte Eustacia'nın da yaptığı buydu; hem de büyük başarıyla. Kaptanın kulübesinde otururken, hiçbir zaman görmediği görkemli malikânelerin hayalini kuruyordu. Belki de tüm malikânelerden daha geniş, uçsuz-bucaksız bir malikânede —Egdon Fundalığının çevreye yukarıdan bakan, açıklık tepelerinde— sık sık do-laştığındandı bu. "Kalabalıkta yalnızlık" deyişinin cisimleşmiş örneği-ydi sanki. Görünüşte öylesine ilgisiz, boş, işsiz, suskunken, gerçekte tek boş saati yoktu; tıpkı çevresindeki yabanıl fundalığın yaz

aylarındaki hali gibi.

Çılgın bir aşkla sevmek... işte buydu en büyük dileği. Ona göre aşk, günlerinin kemirici yalnızlığını giderebilecek tek yürek ilâcıydı. Görünüşe bakılacak olursa da, belirli bir aşktan çok, tutku denilen soyutlamaya özlem çekiyordu.

Zaman zaman en küskün bir görünüme bürünebiliyordu. Ama, bu küskünlük insanlardan çok, kafasında yarattığı belli yaratıklara yönelikti. Bu yaratıkların en belli-başlısı Kader'di. Eustacia aşkın ancak akıp giden gençliği aydınlatabildiğini, elde edeceği her aşkın, Kader'in işe karışmasıyla, kum saatindeki kumlarla birlikte akıp yok olacağını düşünüyordu. Gittikçe artan bir acımasızlıkla düşünüyordu bunları. Bu acımasızlık dünyayı umursamazlığın, geleneklere, göreneklere uymayışın eylemlerini doğurma eğilimindeydi.

Elinde olduğu sürece, bir yılın, bir haftanın, bir saatin bile tutkusunu kapıp alakoymak: İşte bu amaçla, mutluluk duymadan türkü çağırır, tadına varmadan sahip olur, zafer sevincini tatmadan başkalarını gölgede bırakır, ışıldardı. Kesin yalnızlığı isteklerini, tutkularını daha da derinleştiriyordu. Egdon'da en soğuk, en aşağılık öpüşler bile ateş pahasıydı. Onunkine eş koşulacak bir ağız ise nerede bulunabilirdi ki?

Öbür kadınlar gibi düşünmez, aşкта salt bağlılık uğruna bağlılığa ötekiler kadar inanmazdı. Aşkın kavrayışından doğan bir bağlılığa değer verirdi o. Birden alevlenip sönen bir aşk yıllarca sürebilecek fener ışığı gibi sönük bir sevgiden çok daha değerliydi onca.

Bu konuda başka kadınların ancak denemeyele öğrenebildiklerini o sağduyusuyla, önsezisiyle biliyordu. Zihinde aşkın çevresinde dolaşmış, oradaki burçları, kaleleri bir bir saymış, sarayları görmüştü, sonunda da şu sonuca varmıştı: Acı dolu bir sevinçti aşk. Öyleyken, gene de istiyordu aşkı; çölde susuz kalan birinin acı suyu isteyişi gibi.

Sık sık aynı sözlerle Tanrı'ya yakarırdı ama, gerçek dindarlar gibi belirli zamanlarda yapmazdı bunu. Tersine, canı ne zaman

isterse, aklına ne zaman eserse, o zaman dua ederdi. Yakarışı hep içinden geldiği gibiydi. Çok kez de şöyleydi: "Tanrı'm, yüreğimi bu korkunç sıkıntıdan, yalnızlıktan kurtar! Bana bir yerden büyük bir aşk gönder. Öleceğim, yoksa!"

Gönlündeki en yüce tanrılar Fatih William, Strafford, Napoleon Bonaparte'tı. Ana olsaydı, oğullarına hiçbir hayranlık duymadığı Yakup, ya da Davud'un adlarını değil, Saul, ya da Sisera gibi adlar takardı. Okuldayken, pek çok savaşlarda Filistinliler'i tutmuş, Pontius Pilateus genç dürüst olduğu kadar da yakışıklı mıydı acaba?" diye merak etmekten kendini alamamıştı.

*
**

İşte böyle değişik, ileri düşünceleri olan bir kızdı Eustacia.

Bu başkılığının kökeni topluma ayak uydurmasına engel olan içgüdülerine dayanıyordu. Tatil günlerinde ruh durumu atlarındaki gibi olurdu; o atlar ki otlamaya bırakıldıkları zaman anayolun üzerinde çalışmakta olan kardeşlerine bakmaktan zevk duyarlar. Eustacia da ancak başka insanlar zahmetle çalışırken dinlenmekten hoşlanırdı.

Bu yüzden de pazar günlerini hiç sevmezdi, çünkü o gün herkes dinlenirdi. Ölecek kadar sıkılırdı pazar günleri. Fundalık insanlarını pazarlık halleriyle görmek deli ederdi onu: Elleri ceplerinde dolaşırlardı; kunduraları parıl parıl boyalıydı ama, bağları bağlanmamıştı. (özellikle bu, pazar günlerine özgü bir şeydi); hafta içinde biçmiş oldukları otların, katırtırnağı demetlerinin arasında tembel tembel dolaşırlar, sanki yararlarını bilmiyorlarmış gibi bunları tekmelerlerdi.

Bütün bunları görünce korkulu bir ağırlık çökerdi Eustacia'ya. Bu biçimsiz günün sıkıntısını hafifletmek için dedesinin dolaplarını karıştırır dururdu. Eski deniz haritaları, o çağ köylülerinin cumartesi geceleri mırıldandıkları saçma-sapan türküler vardı bu dolaplarda. Gelgelelim, cumartesi günleri Eustacia ilâhi okumayı severdi. İncil'i ancak hafta içindeki günlerde okurdu; öyle, ki görevini

yaptığı duygusuna kapılıp içi sıkılmasın.

Bu gibi hayat görüşleri Eustacia yaradılışında bir genç kız için doğal sayılırdı. Anlamaya çalışmadan, incelemeye gerek görmeden bir fundalıkta yaşamak, tıpkı dilini bile bilmediğiniz bir yabancıyla evlenmek gibi bir şeydir. Eustacia için fundalığın ince güzellikleri yitikti. Bu güzelliklerin ancak buğularını yakalayabiliyordu. Hoşnut bir kadını şair, acı çeken bir kadını dindar, dindar bir kadını tarikat üyesi, hatta uçarı bir kadını düşünceli yapabilecek bir çevre isyankar bir kadını suskun, pusarık yapmıştı.

Eustacia'nın hayalinde anlatılamayacak derecede görkemli bir evlilik vardı. Bununla birlikte, duyguları tam bir canlılık içinde olduğu halde, daha sıradan bir birleşmeye de karşıçığı yoktu.

İşte böylece onu garip bir ruh durumu, dünyadan bir el-etek çekmişlik içinde görüyoruz. Her istediğimizi yapabileceğimiz düşüncesini güden o tanrısal kendini-beyenmişliği yitirmiş olmak, öte yandan yapabileceklerimizi düşünerek alabileceğimiz yalın zevki alamamak: Ancak pek ince, pek güzel yaradılışta insanlara özgü bir şeydir bu; salt soyutluk belirtir. Çünkü hayal kırıklığına uğramakla birlikte, uzlaşmaya yanaşmayan bir zihnin ürünüdür. Şu var ki, böyle bir yaradılış felsefe açısından değerli olsa bile, ulusun çıkarları açısından tehlikeî olma eğilimindedir.

İşte böylece Eustacia'mızı —çünkü kimi vakit büsbütün sevil-meyecek bir kız da değildir— belli bir kavrayışa varmış görüyoruz. Eustacia şimdi hayatın bir şeye değmediğine inanıyor, yaşamının boş saatlerini Wildeve'i gözünde büyütmeyle dolduruyordu. Çünkü daha iyi bir hedefi yoktu. Wildeve'in üstünlüğünün tek nedeni işte buydu.

Eustacia'nın gururu kimi vakit Wildeve'e beslemekte olduğu tutkuya başkaldırıyor, o zaman genç kız bağımsızlığın özlemini bile duyuyordu. Ama, yalnız bir koşulla Wildeve'i kafasından çıkarıp atabilirdi: Karşısına Wildeve'den daha yüce, daha büyük biri çıkarsa.

Eustacia geri kalan zamanda ruhsal bir çöküntü içinde acı

çeker, kendisini toparlayabilmek için fundalıkta ağır ağır dolaşırdı. Bu gezintiler sırasında dedesinin gemici dürbünü ile ninesinin kum saatini de yanına almayı unutmazdı. Kum saatini yanına alması vaktin derece derece akıp gidişini gözüyle görmekten zevk aldığından idi.

Eustacia pek ender olarak tasarı kurardı. Bu tasarılar kadınca küçük kurnazlıklardan uzaktı. Daha çok, bir generalin geniş kapsamlı savaş tasarılarını andırırdı. Oysa, dürüstlüğü bırakıp dolambaçlı yolları seçseydi, Delfi Tapınağı'nın kâhinini aratmayacak kehanetler yumurtlayabilirdi. Öbür Dünya'da ise, büyük olasılıkla, Heloise'lerle Kleopatra'ların arasında oturacaktı.

VIII

ISSIZ SANILAN YERDE DOLAŞANLAR

PUSARIK küçük oğlan ateşin yanından uzaklaşır uzaklaşmaz, cesaretini toplamak ister gibi, parayı avucunda sıkı sıkı tutaraktan, koşmaya başladı. Egdon fundalığının bu kesiminde bir çocuğun tek başına eve dönmesinde hemen hiçbir tehlike yoktu.

Oğlanın evi şenlik ateşinin bulunduğu yerden olsa olsa beş-altı yüz metre kadar uzaktaydı. İlk ev çocuğun eviydi; birkaç yüz metre ötede bir başka ev daha vardı. Üçüncü evse Kaptan Vye'la Eustacia'nın oturduğu evdi. Bu üç ev küçük bir köycük oluştuyordu. Kaptan Vye'in evi öbür kulübelerden hayli uzakta kalıyordu; nüfus yoğunluğunun pek az olduğu bu bayırlardaki en ıssız ev buydu.

Çocuk soluğu kesilene dek koştu. Sonra, birazıcık yüreklenecek, ağır ağır yürümeye, bir yandan da eski bir türkü mırıldanmaya başladı. Çağırdığı türkü genç bir denizciyle sevgilisi, bir de parlak altınlar üzerineydi.

Oğlan türkünün ortasında birden sustu. Karşı tepedeki çukurlukta yanan ışık gözüne çarpmıştı. Aynı yerden doğru havaya bir toz bulutu yayılıyor, garip gürültüler geliyordu.

Çocuğu ancak olağanüstü görünümle sesler korkutabilirdi. Fundalığın kısık sesi ürktümüyordu onu. Çünkü alışık olduğu bir sestti bu. Sık sık yolunu kesen dikenli çalılar daha tatsızdı, çünkü kötü kötü ıslık çalıyorlardı. Üstelik, korkunç da bir yanı vardı çalılarının: Karanlık bastırdıktan sonra hoplayıp sıçrayan delilere, serserpe yerlere uzanıp yatmış devlere, iğrenç sakat adamlara benziyorlardı...

Bu akşam ışıklarda bir olağanüstülük yoktu. Bununla birlikte, bir şey oğlanı dönüp arkaya bakmaya zorladı. Çocuk Bn. Eustacia Vye'i bulup eve kadar kendisine eşlik etmesini rica etmek niyetiyle gerisin geri döndü.

Koyağın yukarılarına varınca, bayırdaki ateşin hâlâ yanmakta olduğunu gördü. Yalnız, şimdi âlevler deminki kadar yüksek değildi. Ateşin yanında ise Eustacia'dan başka bir karaltı daha vardı. Bir erkek karaltısıydı bu.

Çocuk bayıra tırmandı. Bocalıyordu. Kendi küçük sorunları için Bn. Eustacia gibi görkemli bir yaratığın konuşmasını yarıda kesmesi doğru olur muydu acaba?

Bayırın altına gizlenip, bir süre, konuşmaları dinledi. Sonra, kuşkulanmış, kafası karışmış bir halde, gerisin geri döndü, geldiği gibi sessizce oradan uzaklaştı. Eustacia ile Wildeve'in konuşmasını yarıda kesmeyi göze alamamış, kızı öfkelenlendirmekten ürkmüştü.

Onların kendisini göremeyeceği kadar oradan uzaklaşınca, az önce çukurda görmüş oldukları ona daha az korkunç geldi. Derin derin içini çekti, yokuş aşağı inmeye koyuldu.

Işık sönmüş, havaya yükselen toz bulutları yok olmuştu. Çocuk yüreklendi, yiğitçe yürümeye koyuldu. Kum çukuran birkaç metre yaklaşana kadar da onu korkutacak bir şey olmadı.

Oraya varınca hafif bir gürültü duyarak durakladı. Ama, bu ancak bir dakika sürdü. Çünkü gürültünün nedenini anlamıştı:

Otlamakta olan iki midillinin sesiydi bu.

Çocuk, kendi kendine: "İki midilli!" diye söylendi. "Buralara kadar geldiklerini bilmezdim, doğrusu."

Hayvanlar çocuğun tam yolu üstündeydiler. Ama, o buna aldırmadı. Bebekliğinden beri atların ayakları altında oynamaya alıştı. Bununla birlikte, biraz daha yaklaşıncı, ufak yapılı atların kaçmadığını gördü. Buna şaştı. Hayvanlar, başlarını alıp gitmesinler diye, kösteğe vurulmuşlardı. Bu da onların evcil olduklarını gösteriyordu.

Çocuk şimdi çukurun içini görebiliyordu. Çukur tepenin eteğindeydi. Dolayısıyla, çocuk boyu hizasına gelen giriş yerini seçebiliyordu.

Derken, çukurun en içerek yerinde bir arabanın keskin köşeli karaltısı belirdi. Arabanın arkası çocuğa dönüktü. İçerisinde ışık yanıyordu.

Çocuk bunu bir Çingene arabası sandı. Bu gezginci insanlardan ölesiye korkardı. Arabanın görüntüsüyle birlikte korkusu öyle ılımlı bir doruğa ulaştı ki artık, 'acı duymaktan çok, içi gıcıklanıyordu. Oysa topu topu birkaç santim kalınlığında çamurdan bir duvardı onu da, ailesini de Çingenelik'ten koruyan.

Çocuk dibi çakıl döşeli çukurun epeyce uzağından dolanarak bayıra tırmandı, yamaca vardı. Amacı arabanın açık kapısından gizlice içeriye göz atıp gölgenin kim olduğunu anlamaktı.

Gördüğü şey karşısında çocuğun ödü patladı. Arabanın içindeki küçük sobanın başında tepeden tırnağa kızıla boyanmış biri oturuyordu. Thomasin'in ahabası olan adamdı bu. Kendisi gibi kırmızı bir çorabı yamamakla uğraşıyordu. Bir yandan çorabı onarıyor, bir yandan da piposunu tütürüyordu. Pipo da kıpkırmızıydı.

*
**

Tam o sırada, dışarıdaki gölgelikte otlayan iki midilliden biri ayağındaki kösteği gürültüyle silkelemeye başladı. Boyacı gürültüyü

duyunca kalktı, elindeki çorabı bıraktı, yanı-başında asılı duran feneri alıp arabadan dışarı çıktı. Mumu yakıp yerine taktıktan sonra, feneri yüzü hizasına kaldırdı. Işık gözlerinin akını, fildişi rengi dişlerini aydınlattı. Çevrelerindeki kızıl ortama zıt olan bu renkler adama şaşırtıcı bir görünüş verdi, tüm gençliğini ortaya vurdu.

Çocuk kimin inine düştüğünü şimdi çok iyi anlamıştı. Çingene-ler'den bile daha çirkin insanların zaman zaman Egdon fundalı-ğından geçtiği bilinen bir şeydi. Boyacı da bunlardan biriydi işte.

Çocuk: "Keşke Çingene olsaydı, razıydım!" diye mırıldandı.

Bu arada adam da atların yanına varıp geri dönmüştü. Çocuk görülmekten korka korka, sinirli hareketlerle çevreyi keşfe ko-yuldu. Süpürgeotları, çalılar, turbalar birbirine dolaşmış bir halde çukurun yanlarından aşağıya sarkıyordu. Öyle ki çukurun gerçek sınırı belli olmuyordu.

Oğlan şimdi sağlam toprağın ötesine adımını atmıştı. Süpür-geotlarına basınca ayağı boşluğa kaydı; çocuk kurşuni kumların içine, adamın ayakları dibine yuvarlandı.

Adam: "Kimsin sen?" dedi.

— "Johnny Nunsuch, efendim!"

— "Ne yapıyordun yukarıda?"

— "Bilmem."

— "Beni gözetliyordun ha?"

— "Evet, efendim."

— "Neden gözetliyordun peki beni?"

— "Bayan Vye şenlik ateşi yakmıştı da... Oradan eve döner-ken sizi gördüm..."

— "Bir yerine bir şey olmadı ya?"

— "Yok, olmadı."

— "A! olmuş işte. Baksan-a... Elin kanıyor. Gel benim tente-nin altına da elini sarayım."

— "Bırakın da düşürdüğüm meteliği bulayım, n'olur!"

— "Nereden buldun o parayı?"

— "Bayan Vye verdi, şenlik ateşini sürdüreyim diye."

Çocuğun parası bulundu. Adam arabasına doğru gitti. Oğlan da korkudan soluğunu tuta tuta ardından seğirtti.

Adam dikiş malzemesi dolu bir çantadan bir paçavra aldı; şerit biçiminde bir parça yırttı. Bu bez de arabanın içindeki her şey gibi kıpkırmızıydı. Sonra çocuğun elindeki yarayı sarmaya koyuldu.

Çocuk: "Gözlerim kararıyor..." diye mırıldandı. "Oturabilir miyim, efendim, n'olur?"

— "Elbet oturabilirsin, zavallı yavrucağ. Başını döndürmeye yetecek kadar şey oldu. Şu bohçanın üstüne oturuver."

Adam yarayı sarmayı bitirmişti.

Çocuk: "Ben artık eve dönsem, efendim?" dedi.

— "Benden korktuğun belli. Kimim ben, biliyor musun?"

Çocuk büyük bir kuşku, korku içinde adamın kıpkızıl vücudunu baştan ayağa süzdü. Sonra: "Evet, biliyorum." diye mırıldandı.

— "Kimim, peki?"

Çocuk: "Kızıl boyacısınız siz!" diye kekeleydi.

— "Evet, tastamam öyle. Yalnız, boyacı çok. Tek kızıl boyacı ben değilim. Siz, küçük çocuklar yalnız bir tek gugukkuşu, bir tek tilki, bir tek dev, bir tek şeytan, bir tek kızıl boyacı var sanırsınız. Oysa bunların hepsinden biralay vardır."

— "Sahi mi? Beni torbanıza tıkıp kaçırmayacaksınız, değil mi, efendim? Kızıl boyacıların kimi vakit öyle yaptıkları söylenir de..."

— "Saçma! Kızıl boyacının yaptığı tek şey, boya satmaktır. Arabanın arkasındaki şu torbaları görüyorsun ya? Onların içi salt kızıl boyayla dolu, küçük oğlanlarla değil!"

— "Doğuştan mı boyacısınız?"

— "Hayır, sonradan boyacı oldum. Bu işi bırakacak olsam, ben de senin kadar ak-pak olurum... yani, daha doğrusu, zamanla rengim ağarır... altı ay sonra falan. Hemencecik ak-pak olamam, çünkü, kızıl boya derime işledi, hemen çıkmayacak hale geldi. Bir daha hiç korkmayacaksın, değil mi, bir kızıl boyacı görünce? Söyle,

korkmayacaksın, değil mi?"

— "Hayır, hiç korkmayacağım. Willy Orchard geçen gün burarlarda kızıl bir hortlak görmüş, öyle söylemişti. siz miydiniz o yoksa?"

— "Bendim ya. Öteki gün geldim ben buraya."

— "Az önce gördüğüm o tozlu aydınlığı yapan da siz miydiniz?"

— "A, evet! Torbaları silkeliyordum da. E, söyle bakalım, güzel miydi senin şenlik ateşi? Alevleri gördüm. Bayan Vye neden sana bir metelik verecek kadar istedi acaba o ateşi sürdürmeni?"

— "Bilmiyorum. Yorulmuştum ama, beni zorla orada oturttu, ille de ateşi besleyeyim istedi. Kendisi ise boyuna Mezartepe yoluna gidip gidip dönüyordu."

— "Ya? Nekadar sürdü peki bu?"

— "Göle bir kurbağa atlayıncaya dek."

Boyacı, birden, laf olsun diye konuşmayı bıraktı. Heyecanla: "Kurbağa mı dedin?" diye sordu. "Yılın bu mevsiminde kurbağalar göllere atlamaz ki."

— "Atlıyorlar. Kulağımla duydum."

— "Emin misin bundan?"

— "Evet, eminim. Bayan Vye daha önceden söylemişti de bana. Dediği gibi oldu. O çok akıllı, çok derin bir kızmış öyle söylüyorlar. Kimbilir, belki de büyü yapıp getirtmiştir kurbağayı oraya."

— "Sonra ne oldu?"

— "Sonra buraya geldim. Korkup gene gerisin geri döndüm ama, Bayan Vye'la konuşmak istemedim. Çünkü yanında bir bey vardı. Sonra gene buraya geldim işte."

— "Bir bey mi?.. Ya? Ne diyordu Bayan Vye o beye, ha, delikanlı?"

— "Öbür kadınla evlenmediğine inanıyorum, çünkü eski sevgili ni daha çok sevdiğini biliyorum." diyordu. Buna benzer daha başka şeyler de söyledi."

— "Adam ne dedi peki, oğul?"

— "En çok onu sevdiğini, geceleri gene Mezartepe'ye gelip onu göreceğini söyledi, okadar."

Boyacı: "Ya, demek öyle!" diye haykırarak arabaya bir yumruk patlattı. Araba bütünüyle sarsıldı. "Demek buymuş işin içyüzü!"

Küçük oğlan oturduğu yerden sıçradı.

Boyacı: "Korkma, aslanım!" dedi. "Senin burada olduğunu unutmuştum. Kızıl boyacılar kimi vakit böyle çılgınlıklar yaparlar, kusura bakma. Ama, kimseyi incitmezler. Peki, Bayan Vye ne dedi bu sözlere karşılık?"

— "Unuttum. N'olur, Boyacı usta, artık evime gidebilir miyim?"

— "A, elbette gidebilirsin. Ben de biraz geleyim seninle."

Boyacı önde, çocuk arkada kum çukurundan çıktılar. Boyacı çocuğu annesinin evine giden keçiyoluna kadar uğurladı. Küçük karaltı karanlığın içinde gözden kaybolur kaybolmaz boyacı arabası naal döndü. Ateşin başına oturup çorabını yamamaya koyuldu.

IX

AŞK AÇIKGÖZ BİR ADAMI SAVAŞA YÖNELTİYOR...

ESKİ günlerin kızıl boyacılarına şimdi pek seyret rastlanıyor. Demiryolları ülkeye girdi gireli, Wessex'li çiftçiler bu Şeytan'a benzer konuklar olmadan da yapabileceklerine karar verdiler. Sonuç olarak, koyunlarını panayıra hazırlayan çobanların alabildiğine kullandığı bu parlak boya başka yollarla elde edilmeye başlandı. Hâlâ kızıl boyacılık yapan üç-beş kişi ise varlıklarının şiirini gideyerek yitiriyorlar. Şiirsellikleri davranışlarından ileri gelir: Mesleklerinin gereği olarak toprak boya çukuruna aydan aya giderler, oradan gerekli maddeyi kazıp çıkarırlar; böylece ancak belli zamanlarda kamp kurarlar. Yalnız, kışın en soğuk günlerinde kamp kurmayı

bırakırlar. Çiftliklerin arasında bir yabancı gibi dolaşırlar. Bu göçebe Arap yaşantısına karşın, saygınlıklarını korurlar. Bu saygınlıkla, şişkin bir cüzdanın hiçbir zaman azalmayan ürünü sayesinde sağlanırlar.

Al boya canlı rengini her yere bulaştırır. Yarım saat kendisiyle uğraşan kişiyi, üzerine Kabil'in işaretini vurarak, kesinlikle damgalar.

Bir çocuğun kızıl boyacıyı ilk görüşü hayatında yeni bir çılgın açacak kadar önemli bir olaydır. Bu kan rengi adam çocuğun, hayal gücü çalışmaya başladığından beri körpe ruhunu tedirgin eden tüm korkulu düşlerin arıtılmış bir simgesidir.

— "Kızıl boyacı seni almaya gelecek!"

Wessex'li anaların sayısız kuşaklardan beri çocuklarına verdiği kalıplaşmış gözdağıdır bu. Yüzyılın başlarında kızıl boyacının yerini Bonaparte almıştı bir süre için; hem de büyük bir başarıyla. Ama, zamanın akışı bu ikinci kişiliği yıpratıp bayatlattığı, etkisizleştirdiği halde, kızıl boyacı eski önemini olduğu gibi korumuştur.

Kızıl boyacı bir Çingene gibi yaşarsa da, Çingene'yi küçümser. Gezginci sepetçiler, hasırcılar kadar yerindedir kazancı. Ama, bu gezginci satıcılarla hiçbir ilişkisi yoktur. Gezgincilikten yana kendisini kat kat geçen davar tüccarlarından, celeplerden doğuştan daha soylu, daha iyi yetişmiştir. Ama, celepler selâm bile vermeden geçerler çoğu kez kızıl boyacının yanından. Kızıl boyacının malları gezginci satıcınınkinden çok daha değerlidir. Öyleyken, gezginci satıcılar böyle düşünmezler, nedense; kızıl boyacının arabasının yanından bakmadan, gözleri dümdüz karşıya dikili, geçip giderler.

Kızıl boyacı, öylesine doğadışı bir renktedir ki, çevredeki insanlar olsun, balmumundan yapılmış heykeller olsun, hepsi beyefendi gibi kalırlar onun yanında. Öyleyken, kızıl boyacı onları küçümser, yakın dostluktan kaçınır, herkesten irak durur, herkese soğuk davranır. Boyuna yolculuk eder, yolu üstünde sürüyle insana rastlar. Öyleyken, hiçbir zaman onlardan biri olmamıştır. Mesleği

onu herkesten ayırma eğilimindedir. O da, herkesten ayrı, ırak yaşar.

Kızıl boyacıların canı oldukları düşüncesi bile atılmıştır zaman zaman ortaya. Sözde, işledikleri günahların cezasını bir yanlışlık sonucu, kendileri değil de, başkaları çekmiş. Ama, yasalardan kaçabilmişlerse de, kendi vicdanlarından kaçamadıkları için, ömür boyu sürecek bir ceza olan bu mesleğe atılmışlar; yoksa, neden kızıl boyacılığı seçsinler, değil mi ya?

Bizim kızıl boyacıya gelince, bu masal hele ona pek uygun düşüyordu. Sevimli bir yaratığın kendisini bile bile yalnızlık içine gömmesine bundan daha iyi örnek olamazdı çünkü. Tüm bedenini kaplayan renkten sıyrılır sıyrılmaz, kırsal adamın en canayakın örneklerinden biri olabilirdi. Öyleyken, kızıl boyacılığı seçmişti. Üstelik, keskin, ince bir zekâsı, doğuştan iyi bir yaradılışı vardı.

*
**

Çorabını yamarken yüzü önce kasıldı, sonra yeniden yumuşadı. Derken, o dokunaklı üzünlüğe büründü. O gün öğleden sonra anayolda arabasıyla yolculuk ederken de hep aynı üzgün anlam vardı yüzünde.

Sonunda, dikiş iğnesinin gidip gelişi durdu. Adam elindeki çorabı bıraktı. Yerinden kalktı, arabanın köşesindeki çiviye asılı duran meşin torbayı aldı. Torbanın içi öteberiyle doluydu. Bir de esmer bir kâğıt paketi vardı. İyice yıpranmış olan kat yerlerine bakılacak olursa, defalarca dikkatle açılıp kapanmış olduğu anlaşılıyordu.

Boyacı üç ayaklı bir süt sağma iskemlesini çekip oturdu. Arabadaki tek oturacak yer buydu. Mumun loş ışığında paketi evirip çevirdikten sonra, içinden eski bir mektup çıkarıp açtı. Mektup ilk yazıldığında temiz beyaz kâğıda yazılmıştı ama, şimdi, bulunduğu yerden ötürü, soluk kırmızı bir renk almıştı. İki yıl kadar önce yazılmıştı, altındaki imza ise Thomasin Yeobright'in imzasıydı.

Mektup şöyleydi.

Sevgili Diggory Venn,

Pond-close'dan eve dönerken sorduğun soru beni öyle şaşırttı ki, korkarım, ne demek istediğimi tam anlatamadım sana. O sırada teyzem gelip beni karşılamasaydı elbet sana herşeyi hemen orada açıklardım ama, teyzem çıkagelince buna fırsat bulamadım.

O zamandan beri enikonu tedirginim. Çünkü, bilirsin, sana acı çektmeyi hiç istemem. Öyleyken, o gün söylediklerimin tam tersini söyleyerek şimdi seni üzeceğim, korkarım.

Seninle evlenemem, Diggory. Beni sevgilin saymana da izin veremem. Yapamam bunu, inan, Diggory.

Umarım, bunları yazdığım için bana darılmaz, benim yüzümden acı çekmezsin. Benim yüzümden acı çektiğini düşündükçe çok üzülüyorum. Çünkü seni çok severim. Zihnimdeki yerin teyzem-oğlu Clym'inkinden hemen sonragelir. Evlenmememiz için okadar çok neden var ki, bunların hepsini bir mektuba sığdıramam bile.

Beni izlediğini gördüm ama, böyle bir şeyden söz açacağın aklımın köşesinden bile geçmiyordu. Çünkü sana hiçbir zaman bir sevgili gözüyle bakmadım, seni bir sevgili gibi görmedim. Sen konuşurken güldüğüm için darılmamalıydın bana. Seni çılgın bulduğum için gülüyorum sandın besbelli. Yanlış. Güldüm, çünkü söylediklerin öyle tuhafıma gitti ki! Sana değil, söylediğin şeye güldüm, kıscası.

Bana yakınlık göstermene izin vermeyişimin başlıca nedeni ise şu: Karın olmak niyetiyle yanında seninle birlikte yürümeye razı olacak bir kadının içinde duyması gereken şeyleri duymuyorum sana karşı. Sandığın gibi değil; hayır, bir başkası yok gönlümde. Kimseye cesaret vermiyorum çünkü; ömrüm boyunca da vermedim.

Bir başka neden de teyzem. Bu işe razı olmayacaktır, biliyorum. Ben seni istemiş olsam bile, o razı gelmez. Hakkı da yok değil. Seni çok sever sevmesine ama, benim küçük bir çiftlik sahibinden

biraz daha yüksekçe biriyle, iş-güç sahibi bir adamla evlenmemi ister.

Sana her şeyi böyle açık açık yazdığım için umarım bana düşman olmazsın. Ama, böyle açık davranmazsam, beni gene görmek isteyebileceğini düşündüm. Bir daha görüşmesek daha iyi olur. Seni her zaman iyi bir insan olarak düşünecek, mutluluğun için her zaman kaygılanacağım.

Bu mektubu sana Jane Orchard'ın küçük hizmetçisiyle gönderiyorum, Diggory. Her zaman sana bağlı kalacak olan arkadaşın.

Thomasin Yeobright.

Bir güz sabahı bu mektup geldiğinden beri, uzun zamandır kızıl boyacı ile Thomasin birbirlerini görmemişlerdi. İlk karşılaşmaları bugün olmuştu. Aradan geçen zaman içinde, Diggory Venn genç kızdan da daha çok durum değiştirmiş, hâlâ paraca çok iyi durumda olmasına rağmen boyacılık işine girmişti. Giderinin geliri- nin ancak dörtte-biri kadar olduğu düşünülürse, ona zengin bile denebilirdi.

Geri çevrilmiş aşıklar kovansız kalmış arılar gibi dolanır dururlar. Diggory Venn'in herşeyi çiğneyerek kendini adadığı meslek de birçok bakımdan ona uygundu. Ne var ki, eski duygularının zoruyla gezintileri çoğu kez Egdon yönünde oluyordu. Bununla birlikte, genç adam istenmediğini bile bile kendisini çeken kıza yaklaştırmaya hiçbir zaman yanaşmıyordu. Thomasin'in yaşadığı fundalıkta olmak, onun yakınında bulunmakla birlikte ona görünmemek tek zevkiydi artık.

Derken, o gün karşılaşmışlardı. Thomasin'e hâlâ eskisi kadar tutkun olan boyacı ona rastlamış, sevdiği kıza güç bir durumda yardım etmek heyecanını tatmıştı. Şimdiye dek yaptığı gibi içini çekip genç kızdan uzak durmak yerine, ona etkin bir bağlılık gösterme olanağını bulmuştu. Olanlardan sonra Wildeve'in niyetlerinin dürüstlüğünden kuşku duymamak elde değildi. Diggory Venn

de bundan kuşkulanıyordu. Ama, Thomasin'in bütün umudu Wildeve'deydi; apaçık ortadaydı bu.

Venn, üzgünlüğünü belirttikten sonra, genç kıza yardım etmeye kesin karar vermişti. Thomasin'in seçtiği yolda mutlu olabilmesi için elinden geleni yapacaktı. Bu yol Venn'in açısından bütün yolların en umutsuzu bile olsa yardım edecekti ona. Çünkü aşkı bunu yapabilecek kadar engin, cömertçeydi.

*
**

Diggory Venn Thomasin'in çıkarlarını kollama yolundaki ilk etkin adımı ertesi akşam saat yedi sularında attı. Üzgün küçük oğlandan öğrendiği haberi dikkatle dinledi. Wildeve'in evlenme konusundaki umursamazlığının bir nedeni de Eustacia idi demek. Wildeve'le Eustacia'nın gizli gizli buluştuklarını öğrenince Venn'in aklına ilk gelen bu oldu. Ama, Eustacia'nın Wildeve'e gönderdiği aşk çağrısının Kaptan Vye'in evine getirdiği haberle ilintili olabileceği aklının köşesinden bile geçmedi. Diggory Venn'in ilk dürtüsü Eustacia'ya bir oyunbozucu gözüyle bakmak oldu. Onu Thomasin'in mutluluğunu çok daha eskiden beri gölgeleyen bir engel olarak düşünemedi.

Gün boyunca kaygılar içinde kıvranıp durmuş, Thomasin'in durumunu öğrenmeye can atmıştı. Öyleyken, yabancı olduğu bir evin kapısından ulu-orta içeri dalma saygısızlığını göstermemişti. Hele böylesine tatsız bir sırada onları rahatsız etmekten çekinmişti. Midillileriyle birlikte fundalıkta gezinmiş, her zaman durduğu yerden birazıcık daha doğuda bir yerde yükünü yükleyerek vakit geçirmeye çalışmıştı. Gene orada, rüzgârla yağmurdan korunabilmek için, kuytuca bir köşe seçmişti kendisine, ki bu da orada öteki konaklama yerlerinden daha uzunca kalacağını gösteriyordu.

Bundan sonra, yayan olarak geldiği yolun bir kısmını gerisin geri yürüdü, havanın kararmasını bekledikten sonra sola saptı. Mezartepe'ye iyice yaklaşıncaya durdu. Bir çukura sindi, çobanpüskülü

çalışmalarının ardına saklanıp beklemeye başladı.

Dikkatle çevreyi gözlüyor, bir buluşmaya tanık olmaya hazırlanıyordu. Boşuna bekledi. Buluşma yerine o akşam kimsecikler gelmedi. Ama, zahmetinin boşa gitmesi boyacıyı pek etkilemişe benzemiyordu. Zahmete mahkumların ayakkaplarını giymişti çünkü ayaklarına. Tüm gerçekleştirmelerde bir miktar hayal kırıklığına uğranabileceğini de hesaba katmış gibiydi.

Ertesi akşam o saatte gene oradaydı. Ne var ki Eustacia ile Wildeve —beklenen buluşmacılar— gene gelmediler. Diggory Venn tam dört gece bekledi, hiçbir başarı elde edemedi.

Ertesi akşam, yani iki sevgilinin buluşmalarının üzerinden tam bir hafta geçtikten sonra, bayırdan aşağıya süzülen bir kadın karaltısı çarptı gözüne. Koyaktan yukarı doğru da gençten bir adam tırmanıyordu. İki karaltı mezarlığın bulunduğu yükseltiyi çevreleyen küçük hendekte karşı karşıya geldiler.

Diggory Venn, Thomasin'e kötülük edecekleri kuşkusuyla irkilerek, hemen savaş durumuna geçti. Arkasına saklandığı çalıktan ayrılarak, elleriyle dizleri üstünde emekleye emekleye yukarı tırmandı. Kendisi görülmeden iki sevgiliyi dinleyebileceği bir yere varıncaya kadar sürünerek ilerledi. Uygun bir yere varınca durdu. Rüzgâr ters yönden esiyordu. Bu yüzden Eustacia ile Wildeve'in konuşmalarını duyamayacağını ancak o zaman anladı.

Fundalığın birçok yerinde olduğu gibi, Diggory'nin hemen yakınında da geniş örtüler serili alanlar vardı. Uçları aşağıda, başaşağı duran bu örtüler karakış bastırmadan önce Timothy Fairway'in gelip kendilerini kaldırmasını bekler gibiydiler. Diggory Venn bunlardan ikisini tutup kendine doğru çekti. Biriyle başıyla omuzlarını, ötekiyle sırtıyla bacaklarını örtüp gözden sakladı. Boyacıyı şimdi gün aydınlığında bile kimse göremezdi. Yukarı kalkık uçlarıyla boyacının üstünde dimdik duran örtüler sanki yerden bitmiş gibi görünüyordular. Boyacı yeniden sürünmeye koyuldu. Üstündeki örtüler de onunla birlikte ilerliyordu. Alacakaranlık eni-konu bastıracağı için, kendisini gözden saklamaya çalışmasa bile bu saatte kimse

onu kolay kolay göremezdi. Ama, şu haliyle, yeraltında açılmış bir geçitten ilerler gibiydi. İşte böylece, iki karaltının bulunduğu yere iyice yaklaştı.

*
**

Diggory'nin kulağına ilk önce Eustacia Vye'in gür, sert sesi geldi.

— "Bu konuda bana mı danışmak istiyorsun? Bana danışacak-sı ha? Ama, bu bana hakarettir!.. Bukadarına dayanamam!" Ağla-maya başladı. "Seni sevmiştim. Sevdiğimi sana da göstermiştim. Şimdi buna çok pişmanım ya, neyse. Bütün bunları bile bile bura-ya gelebiliyor, soğuk bir tavırla bana akıl danışmak istediğini söy-lüyor, Thomasin'le evlenmenin daha uygun olup olmayacağını sorabiliyorsun! Elbet daha uygun olur... Onunla evlen... Hayatta-ki mevkiin bakımından o sana benden daha yakın sayılır!"

Damon Wildeve, dikbaşlılıkla: "Evet, evet, hepsi iyi, hoş!" dedi. "Ama, gene de olayları olduğu gibi görmeye çalışmalıyız. Olaylara yol açtığım için beni neyle suçlarsa suçlasınlar, muhak-kak olan bir şey varsa o da şu ki Thomasin'in durumu şu sırada seninkinden çok daha kötü. Sana şukadarını söyleyeyim ki, tam bir çıkmazın içindeyim."

— "Hayır, söyleme, istemiyorum! Bu beni usandırmaktan başka hiçbir şeye yaramaz, anlamalısın bunu. İyi davranmadın, Damon. Gözümden düştün. Benim gösterdiğim inceliğe —seni seven bir hanımefendinin gösterdiği inceliğe— gereken değeri vermedin. O hanımefendi ki, çok daha tutkunca şeyler düşünüyordu. Ama, hepsi Thomasin'in kabahati. Seni benden çaldı. Oh olsun, şimdi biraz da o çeksin bakalım! Nerede kalıyor şimdi? Umurumda oldu-ğundan sormuyorum. Kendime bile aldırdığım yok artık. Ah, ölüp gitseydim, Thomasin nasıl sevinirdi kimbilir! Nerede o, sana soru-yorum?"

Damon Wildeve, ilgisizce: "Evinde, teyzesinin kendisini kapattığı Yuvaya Dönüş: 7

odada kalıyor." dedi. "Kimsenin yanına çıkmıyor."

Eustacia, birden keyiflenerek: "Şimdi bile onu pek umursadığını sanmıyorum." dedi. "Çünkü sevseydin, böylesine serinkanlılıkla söz edemezdin ondan. Benden ona söz ederken de bu denli soğukkanlı olabiliyor musun? A, benim, öyledir. Neden baştan beni bırakıp gittin? Hiçbir zaman bağışlamayacağım seni. Ancak bir şartla bağışlarım: Beni bırakıp gittiğine pişman olduğunu söyler, gene bana dönersen."

— "Ben seni bırakıp gitmek istemedim ki hiç."

— "Bundan dolayı sana teşekkür edecek değilim. Herşeyin hep dümdüz gitmesini hiç sevmem ben. İnan bana, arada-sırada beni bırakıp gitmen hoşuma bile giderdi. Aşık çok dürüst olursa, aşk dünyanın en tatsız şeyi haline gelir. A, böyle konuşmam ayıp belki ama, gerçek!" Kısa bir kahkaha attı. "Bunu düşünmek bile canımı sıkmaya yetiyor. Bana uysal, yumuşacık bir aşk önerelim deme sakın! Böyle bir aşksa istediğin, hemen çek git!"

Damon Wildeve: "Keşke Tamsie insanı bu denli utandıracak kadar iyi bir kadıncık olmasaydı!" diye mırıldandı. "O zaman değerli bir insanı incitmekten ürkmeden sana bağlanabilirdim. Asıl suçlu olan benim. Her ikinizin de tırnağı bile etmem."

Eustacia: "Ama, sırf, hak yerini bulsun diye kendini ona adamamalısn." diye atıldı. "Onu sevmiyorsan, ileriye düşünerek yapabileceğin en doğru şey onu kendi haline bırakmaktır. Her zaman en iyi yol budur. İşte gene pek kadınca davrandım sanırım. Sen yanımdan ayrıldıktan sonra, sana söylediklerimden dolayı hep kendime kızıyorum."

Damon Wildeve fundaların içinde birkaç adım attı. Karşılık vermedi.

Eustacia, biraz pişman, yeniden aldı:

— "Son buluşmamızdan beri düşünüyorum da, Thomasin'le evlenmeyişin sanki benden dolayı değil gibime geliyor. Doğruyu söyle bana, Damon... Katlanmaya çalışacağım. Olanlarla benim hiçbir ilgim yok muydu?"

— "İlle söylememi istiyor musun?"

— "Evet, bilmeliyim. Kendi gücüne pek güveniyormuşum. Şimdi anlıyorum bunu."

— "Şey, doğrusunu istersen, en önemli neden evlenme izninin orada geçersiz oluşuydu... Ben yeni bir izin belgesi edinene kadar da Thomasin kaçıp gitti. Buraya kadar olanların seninle hiçbir ilişkisi yok, doğru. Daha sonra Thomasin'in teyzesi hiç hoşuma gitmeyen bir tarzda konuştu benimle."

— "Evet, evet! Benim en küçük bir payım yok olanlarda... hiçbir payım yok! Sen gönül eğlendiriyorsun benimle, başka bir şey değil. Önemsemiyorsun beni. Ah! ben —Eustacia Vye— ne biçim bir kadını ki hâlâ seni düşünüyorum!" Sustu. Üzgünlük dolu bir sesizliğe gömüldü. Sonra: "Evet." dedi. "Üstelik, nasıl da alay etmişim seninle benim peşime takılmaya cesaret ettiğin için! Ama, o zamandan beri iyi acı çektiirdin bana doğrusu."

— "Söylediklerin doğru. Senden daha iyisini bulduğuma inanıncaya kadar, yeterince zalim davrandın bana karşı. Bunları öğrenmek gerçekten pek hoş oldu benim için, Eustacia!"

— "Benden iyisini bulduğuna hâlâ inanıyor musun?"

— "Kimi vakit inanıyorum. kimi vakit inanmıyorum. Terazinin gözleri öylesine tam dengede duruyor ki bir kuştüyü bile dengeyi bozabilir."

Eustacia, ağır ağır: "İyi ama, seninle buluşup buluşmamam hiç mi umurunda değil yani?" diye sordu.

Genç adam, gevşekçe: "Az buçuk umurumda elbette!" diye karşılık verdi. "Ama, geri kalan herşeyi yıkmama yetecek kadar da değil. Hayır, hepsi geçti artık. Bir tek çiçek var sandığım yerde iki çiçek birden buldum. Belki de üç, dört, ya da istediğim kadar çok çiçek vardır... Benimki garip bir alınyazısı. Bütün bunların gelip beni bulacağı kimin aklına gelirdi ki?"

Eustacia içindeki ateşi bastırmaya çalışıyor gibiydi. Bu öfke ateşi miydi, aşk ateşi mi; orası hiç belli değildi.

— "Beni seviyor musun şimdi?"

— "Kimbilir!"

— "Söyle bana. Bilmek istiyorum!"

Damon sinsi sinsi: "Hem seviyorum, hem sevmiyorum." diye karşılık verdi. "Demek istiyorum ki saatim saatime, günüm gününe uymuyor. Bir bakıyorsun, seni aşırı uzun boylu buluyorum. Sonra tembelin biri olduğunu düşünüyorum. Sonra aşırı esmer, sonra aşırı karamsar, sonra, ne bileyim... Şu var ki, eskiden olduğu gibi herşey değilsin artık benim için sen, şekerim. Ama, insanın tanımaktan, buluşmaktan büyük zevk duyacağı hoş bir hanımefendisin, bu muhakkak. Ayrıca, şunu da söyleyebilirim ki eskisi kadar —hemen hemen eskisi kadar— da tatlısın!"

Eustacia susuyordu. Sonra birden Damon'a arkasını döndü. Zorla bastırılmış güçlü bir sesle: "Ben gidiyorum." dedi. "Bu yoldan gideceğim."

— "Eh, ben de arkandan geleyim bari."

Kız, küstahça: "Başka türlüünü yapamayacağını kendin de bilirsin!" diye karşılık verdi. "Boyuna değişsen, saatin saatine, günün gününe uymasa bile! İsteddiğini söyle; istediğin kadar uğraş; elinden geldiğince benden uzak durmaya çalış... Gene de hiç unutamayacaksın beni! Ömrün boyunca beni seveceksin. Benimle evlenmeye can atacaksın!"

Damon Wildeve: "Can atarım ya, yalan değil hani yani." dedi. "Zaman zaman bu tür acayip düşüncelere kaptırmıyor değilim kendimi, Eustacia; şimdi olduğu gibi, örneğin. Fundalıktan hâlâ eskisi kadar tiksiniyorsun, biliyorum."

Eustacia, derinden gelen bir sesle: "Evet." dedi. "Benim çilem, benim utancım burası!.. Ölümüm de burada olacak, biliyorum!"

Damon Wildeve: "Ben de iğreniyorum buradan." diye mırıldandı. "Rüzgâr da nekadardır yaşlı yaşlı esiyor çevremizde!"

Kız karşılık vermedi. Rüzgârın uğultusu gerçekten pek heybetli, pek yaygındı. Bileşik sesler iki karaltının duyularına sesleniyor, komşu çevrelerin özellikleri kulakla işitilebiliyordu. Kararmış görünümünden sesteki resimler yansıyıp geri dönüyordu. Süpürgeotu

alanlarının nerede başlayıp nerede bittiğini, katırtırnaklarının nerede daha iyi serpilip geliştiğini, neredekilerin biçilmiş olduğunu, köknarların ne kadar yakında olduğunu kulaklarıyla işitebiliyorlardı. Çünkü bu değişik bitkilerin biçimleri, renkleri olduğu gibi, sesleri de vardı.

Damon Wildeve: "Tanrı'm, ne ıssız yer burası!" diye mırıldandı. "Resim gibi koyaklar, yoğun sisler... Gelgelelim, başka hiçbir şey görmeyen bizlere bunlar ne der? Neden burada kalalım sanki? Amerika'ya gider misin benimle? Wisconsin'de akrabalarım var."

— "Üzerinde düşünülecek bir soru."

— "Burada mutlu olamayız. Ancak yırtıcı kuşlarla manzara resimleri hoşnut olabilir buradan. E, ne diyorsun?"

Eustacia genç adamın elini tuttu. Tatlı bir sesle: "Bana biraz vakit bırak." dedi. "Amerika okadar uzak bir yer ki! Benimle birlikte birazıcık yürüyeceksin, değil mi?"

Eustacia, bunları söylerken, mezarların bulunduğu tümsekten aşağı inmeye koyulmuştu bile. Damon Wildeve de onun arkasından gitti. Boyacı tek kelime duyamıyordu artık. Çalıları üstünden atıp ayağa kalktı. Wildeve'le Eustacia'nın koyu karaltıları gitgide uzaklaştı, sonunda büsbütün gözden kayboldu.

Boyacı Diggory Venn aıabasına döndü. Sobada hâlâ ateş yanıyordu. Mumu yakmadan, üç ayaklı iskemlesine çöktü, derin derin düşünmeye başladı.

Hâlâ sevdiği kızla ilintili şeyler düşünüyor, az önce görüp işittiklerini değerlendirmeye çalışıyordu. Derken, bir garip ses çıktı ağzından. Buna ne iç çekmesi denebilirdi, ne de hıçkırık. Ama, kar-karışık olmuş, sıkıntılı bir zihni belirtmesi açısından, her ikisinden de daha etkili bir sestti, kuşkusuz.

Boyacı: "Tamsie'm benim!" diye mırıldandı. "Elden ne gelir ki? Evet, gidip şu Eustacia Vye olacak kadınla konuşacağım."

X

İNANDIRMA YOLUNDA ÜMUTSUZ BİR GİRİŞİM

ERTESİ sabah Diggory Venn erkenden üs kurduğu böğürtlen çahlılarıyla kaplı kuytuluktan çıktı, Mistover Knap bayırlarına tırmanmaya koyuldu.

Bu sarp tepeler hernekadar görünüşte pek ıssızsa da, gerçekte ortalıkta görünmeyen garip hayvancıklarla doluydu. Bir toykuşu sık sık uğrardı oralara. Damon Wildeve'in hanının bulunduğu koyağın yanındaki koyakta üsküflüdoğanlar dolaşırdı. Samanrengi bir koşucu sukuşu da sık sık uğrardı bu tepeye. Bu öyle az-bulunur bir kuştur ki İngiltere'de en çok oniki tane görülmüştür. Ne var ki bir Barbar, gece demeden, gündüz demeden ardına düşmüştü Afrikalı kaçak kuşun. Sonunda da onu vurmuştu. İşte bu olaydan sonra, samanrengi koşucu sukuşları Egdon'a bir daha uğramadılar.

Yayan yolculuk eden, şimdi Diggory Venn'in yaptığı gibi bu konukları gözlemleyebilen bir yolcu bilinmeyen yörelerle kendi arasında dolaysız bir bağlantı kurabilir. Venn'in hemen önünde bir yaban ördeği duruyordu; yeni gelmişti daha kuzey rüzgârları ülkesinden. Kendisiyle birlikte kuzeye özgü biralay da haber getirmişti: Buzlu afetler, kar fırtınası öyküleri, parıltılı kutup ışıklarının etkileri, en yüksek noktasındaki Kutup Yıldızı. Kuş olağanüstü şeyler görmeye alıştı ama, çoğu öbür düşünürler gibi, boyacıya bakarken sanki o da şöyle düşünüyordu: "Şu sıradaki gerçek rahatlığım on yıllık anılara bedeldir."

Diggory Venn bütün bu yabanın içinde yaşayan, gene de yaşadığı ortamı horgören, tünyadan el-etek çekmiş güzelin oturduğu eve doğru seğırtti.

Günlerden pazardı. Ama, gömülme, ya da evlenmek dışında

hiçbir nedenle kiliseye gidilmeyen Egdon'da pazar olup olmaması pek bir şeyi değiştirmiyordu.

Diggory Venn korkusuz bir girişim yapıp Eustacia Vye'la görüşmeye kararlıydı. Thomasin'in ortağı olarak ortaya çıkmış olan bu kıza düşman kesilmişti. Ona karşı saldırıya geçecek, duruma göre onu ya kurnazlıkla, ya da sertlikle yola getirecekti. Güzel Arşidüşes'e savaş ilân eden Büyük Friedrich, dilber Prusya Kraliçesi'nin koşullarını geri çeviren Napoleon, Eustacia'yı düşürmeyi tasarlayan kızıl boyacıdan daha ilgisiz değillerdi aradaki cinsiyet ayrılığı karşısında.

Kaptanın kulübesine uğramak daha aşağı sınıftan fundalık ahalisi için birçok bakımdan sakıncalıydı. Zaman zaman konuşkan da olsa, Kaptan genellikle kararsız, ne-idüğü-belirsiz bir adamdı. Hiç kimse emin olamazdı ne zaman, nasıl davranacağından. Eustacia ise içine kapanık bir kızdı; kendi yalnız hayatını yaşıyordu.

Komşu kulübede oturan bir kızcağızdan başka eve giren çıkan yok gibiydi. Bu kız Vye'ların hizmetçisiydi. Bir de bähçeyle ahırda çalışan bir uşak vardı. Vye'lar, Yeobright'ların dışında, yöredeki tek soylu kişilerdi. Zengin olmaktan çok uzaksalar da insanlara da, hayvanlara da güler yüz gösterme gereğini duymazlardı. Oysa, bunlar öbür yoksul komşuları pek etkilerdi.

Diggory Venn bahçeye girdiği sırada, yaşlı kaptan, elinde dürbünü, uzaktaki mavi deniz lekesine bakmaktaydı. Düğmelerindeki küçük çapalar güneşte parılıyordu.

Kaptan, Venn'i —bir gün önceki yoldaşını— hemen tanıdıysa da, bundan söz etmedi. Neşeli bir sesle: "A, boyacı, buraya mı geldin?" dedi. "Bir kaden içkiye var mısın?"

Diggory Venn daha çok erken olduğunu ileri sürerek istemediğini belirtti. Onunla değil, asıl torunu ile görüşmek istediğini söyledi.

Kaptan onu baştan ayağı, uzun uzun süzdü, sonra içeri buyur etti.

Eustacia Vye ortalıkta görünmüyordu. Diggory mutfağın

penceresi önündeki tahta sıraya oturup beklemeye koyuldu. Elleri ayırık duran dizlerinden aşağı sarkıyordu; kasketi de elinden.

Birhayli bekledikten sonra, hizmetçiye sordu:

— "Küçükhanım daha kalkmadılar sanırım?"

— "Daha kalkmadı ya. Günün bu saatinde kimse hanımefendileri görmeye gelmez."

Diggory Venn: "Ben de, dışarıda beklerim öyleyse." dedi. "Hanımın benimle görüşmek isterse, bir zahmet bana haber versin. O zaman gelir görüşürüm kendisiyle."

Diggory Venn evden çıktı, en yakın tepede aylak aylak dolaşmaya başladı. Aradan epeyce bir zaman geçtiyse de, kimse gelip onu eve çağırmadı.

Delikanlı tam tasarısının suya düştüğünü düşünmeye başlamıştı ki, birden, Eustacia'nın ağır ağır o yana doğru geldiğini gördü. Bu yalnız adama kulak vermenin doğurduğu yenilik duygusu kızı oraya çekmeye yetmişti.

Diggory Venn'in tuhaf bir iş için kendisini görmeye geldiğini Eustacia bir bakışta anladı. Onun ilkin sandığından daha yufkayürekli biri olduğunu fark etmekte de gecikmedi.

Diggory Venn kızın yaklaşmasını sakın sakın bekledi. Ne tedirgin tedirgin kıvrandı, ne de ayakları birbirine dolandı. Toy bir köylünün güzel bir kadın görünce kendisini ele verdiği o önemsiz davranışların hiçbirini göstermedi.

Kız iyice yaklaşıncı, Diggory Venn: "Sizinle biraz görüşmek istiyorum." dedi.

Eustacia: "Olur." diye karşılık verdi. "Yanımdan gelebilirsiniz."

Birlikte yürümeye başladılar. Pek uzağa gitmemişlerdi ki, keskin zekâlı boyacı kıza olduğundan sert görünmekle yanlışlık ettiğini anladı. Fırsat bulur bulmaz bu yanlışlığını düzeltmeye karar verdi.

— "Böyle ileri atılıp size o adam için duyduklarımı iletmekle

biraz atak davrandım sanırım, bayan."

— "A! hangi adam?"

Boyacı dirseğiyle güneydoğuyu —Sessiz Avrat Hanı'nı— gösterdi.

Eustacia çabucak ona doğru döndü.

— "Bay Wildeve'i mi demek istiyorsunuz?" diye sordu.

— "Evet, ta kendisi. O adam yüzünden bir aile büyük sıkıntı içinde şimdi. Bunu size haber vermek için geldim buraya. Çünkü sizin bu işi düzeltebilecek güçte olduğunuza inanıyorum."

— "Ben mi? Nedir bu iş, peki?"

— "Oldukça gizli tutulması gereken bir şey. Bay Wildeve Thomasin Yeobright'la evlenmekten büsbütün cayabilir."

Eustacia'nın yüreği bu sözler karşısında hop ettiyse de, heyecanlandığını belli etmekten kaçındı. Soğuk soğuk karşılık verdi:

— "Sizi dinlemek bile istemiyorum! Ben bu işte yoğum! Boşuna beni de bu işe karıştırmaya kalkmayın!"

— "Ama, bayan, bir kelime olsun dinlemeyecek misiniz?"

— "Dinlemem! Bu evlenme işi ilgilendirmiyor beni. İlgilendirse bile, Bay Wildeve'i benim istediğim biçimde davranmaya zorlayamam."

Diggory Venn, kurrzca bir dolaylılıkla: "Fundalıkta bunu yapabilecek tek hanımefendi sizsiniz." dedi. "Demek istediğim şu ki, işin içinde başka bir kadın olmasaydı Bay Wildeve Thomasin'le hemen evlenir, her şeyi düzeltebilirdi. Bu öbür kadın Wildeve'in daha önce ahabalık ettiği biri. Bildiğim kadarıyla da, Wildeve arada sırada fundalıkta onunla buluşuyor. Onunla hiçbir zaman evlenmeyecektir. Ama, gene de bu kadın yüzünden, kendisini candan seven yavuklusuyla da evlenmeyebilir. Şimdi, siz, bayan —siz ki biz erkekler üzerinde öylesine büyük bir etkiniz var— Wildeve'e genç komşunuz Tamsin'in onurunu zedelemeyecek biçimde davranması, öbür kadını bırakması için diretirseniz, olur ya, belki sizi dinler. Böylece Tamsin de büyük bir acıdan kurtulmuş olur."

Eustacia: "Aman yarabbi!" diyerek güldü. Gülerken dudakları

açıldı. Güneş bir lâleyi aydınlatır gibi ağzının içine vurdu, bu ağzı aynı kızıl ateş rengine boyadı. "Erkekler üzerindeki etkimi gözünde büyütüyorsun, inan, boyacı. Ayrıca, senin sandığın gibi bir gücüm olsaydı, bu gücü bana iyiliği dokunmuş birinin iyiliği için kullanırdım. Thomasin Yeobright'ın ise öyle özel bir iyiliği falan dokunmadı bana, bildiğim kadarıyla."

— "Dokunmuştur da belki siz bilmiyorsunuzdur, olamaz mı yani?.. Onun sizi ne kadar düşündüğünü bilerseniz!"

— "Bu konuda tek bir söz duymuş değilim. Evlerimiz birbirinden topu topu üç kilometre uzaklıkta; öyleyken, teyzesinin evine ömrümde bir kez bile adımımı atmadım."

Kızın davranışlarının altına gizlenen gurur Venn'e şimdiye kadar en küçük bir başarı bile elde edemediğini anlatmaya yetti. Üzülerek, ikinci tartışma yolunu denemeye sıra geldiğini düşündü.

— "Peki, bunu bırakalım, Bayan Vye. Yalnız, inanın bana, bir başka kadına büyük bir iyilik etmek elinizde."

Eustacia başını salladı.

Diggory Venn: "Güzelliğinizin Bay Wildeve'i çok etkilediği kuşkusuz." dedi. "Sizi gören her erkek güzelliğiniz karşısında etkilenir. "Bu gelen güzel hanım kim? Adı ne? Bu ne güzellik!" derler. Evet, Thomasin Yeobright'tan çok daha güzelsiniz, gerçekten."

Bir yandan konuşuyor, bir yandan da: "Tanrı'm, yalan söylediği için bu alçağı bağışla!" diye düşünüyordu.

Eustacia gerçekten de Thomasin'den çok daha güzeldi ama, boyacı böyle düşünmüyordu. Eustacia'nın güzelliğinde karanlık, anlaşılmaz bir şey vardı sanki. Diggory'nin gözleri ise böylesine ince bir güzelliği ayırtedebilecek kadar iyi eğitilmiş değildi.

Eustacia vakarını hemen oracıkta tehlikeye attığını bile bile, dayanamadı, karşılık verdi:

— "Thomasin'den güzel pek çok kadın var. Onun için, bu birşey demek değildir."

Boyacı bu yumruğun acısına katlanarak, konuşmasını sürdürdü:

— "Bay Wildeve kadınların görünüşüne kapılan bir adam. Kafanıza koyduktan sonra siz onu fırıldak gibi döndürürsünüz... yeter ki isteyin."

— "Thomasin'in yapamadığını ben yapabilirim elbette. Üstelik, o orada onun okadar yakınında; bense çok daha uzaktayım."

Boyacı döndü, kızın yüzüne baktı:

— "Bayan Vye!"

— "Neden öyle dedin?.. sanki dediklerinden kuşkun varmış gibi..." Eustacia hafif bir sesle konuşuyor, hızlı hızlı soluyordu. Sonra, zoraki bir kibirle: "Ya benimle bu tarzda konuşmana ne demeli?" diye kekeledi. "Böyle konuşabildiğine göre, kafandan kimbilir neler geçiyor."

— "Bayan Vye, neden bu adamı tanımadığınıza beni inandırmaya çalışıyorsunuz?.. Yo, biliyorum nedenini: Wildeve sizden aşağı durumda, bundan dolayı utanıyorsunuz!"

— "Yanılıyorsun. Hem sen ne demek istiyorsun, kuzum?"

Boyacı artık son kozunu —gerçeği ileri sürme kozunu— oynamaya kararlıydı.

— "Dün gece ben de Mezartepe'deydim. Buluştuğunuzu gördüm, konuştuklarınızı teker teker duydum. Wildeve ile Thomasin'in arasına giren kadın sizsiniz!"

Perde birden kalkmış, Eustacia küçük düşmüştü. Elinde olmadan dudağının titrediği, iç çekişini tutamadığı ân gelmişti.

— "İyi değilim." diye telâşla mırıldandı. "Yok, yok... öyle değil... Sizi daha çok dinleyecek durumda değilim demek istiyorum. Rica ederim, yalnız bırakın beni!"

— "Konuşmak zorundayım, Bayan Vye... Size acı çektirme pa-hasına konuşmak zorundayım. Size önerim şu: Herne olursa olsun —kabahat ister sizde, ister Thomasin'de olsun— o kızın durumu hiç kuşkusuz sizinkinden daha kötü. Bay Wildeve'den vaz geçmeniz, inanın, sizin yararınıza olur. Çünkü siz nasıl evlenebilirsiniz onunla, değil mi ya? Ama, Thomasin bukadar kolay sıyrılamaz bu işin içinden. Wildeve'i kaybederse, herkes onu suçlayacaktır çünkü. İşte

onun için, sizden rica ediyorum. Wildeve'le evlenmek Thomasin'in hakkı olduğu için değil, hayır; Thomasin'in durumu sizden çok daha kötü olduğu için: Wildeve'i bırakın, Thomasin'le evlensin."

Eustacia, sert sert: "Hayır... bırakmayacağım, bırakmayacağım işte!" diye haykırdı. Az önce delikanlıya karşı küçümser bir tavır takınmış olduğunu şimdi büsbütün unutmuş gibiydi. "Kimseye karşı böyle davranılmamıştır! Herşey iyi gidiyordu... Yenilme-yeceğim işte! Thomasin gibi kendimden aşağı bir kadının beni alt etmesine göz yummayacağım! Ayağıma kadar gelip onun adına bana yalvarmanız iyiyürekliğinizi gösteriyor, anladık. Ama, bütün bu sıkıntılara yol açan Thomasin kendisi değil mi sanki? Seçtiğim, hoşlandığım bir adama ilgi göstermek için komşu kulübelerde oturanlardan izin mi almaklığım gerek yani? Thomasin benimle sevgilim arasına girdi. Şimdi de haklı olarak cezasını buluyor. Bir de utanmadan sizi bana gönderiyor... onun adına yalvarasınız diye!"

Diggory Venn, açıkyüreklilikle: "Thomasin'in bu olanlardan hiç haberi yok, inanın." diye karşılık verdi. "Wildeve'i bırakmanız için size ricacı olan yalnız benim. Böylesi hem sizin için, hem de Thomasin için daha iyi. Kibar bir hanımefendinin bir başka kadını kötüye kullanmış bir adamla buluştuğu çevrede duyulursa herkes ne der? Pek iyi şeyler söylemezler besbelli."

— "Ben Thomasin'e bir şey yapmadım... Wildeve onun olma- da önce de benimdi! Bana döndü... çünkü... çünkü beni daha çok seviyor!" Eustacia çıldırmış gibi konuşuyordu. "Ama, sizinle konuşurken, kendime beslediğim tüm saygıyı yitiriyorum." diye ekledi. "Nelere göz yumuyorum böyle!.."

Diggory Venn, nazik bir sesle: "Sır tutmasını bilirim ben." dedi. "Korkmanıza gerek yok. Onunla buluştuğunuzu benden başka kimse bilmiyor. Konuşulacak bir tek şey kaldı, ondan sonra çekilip gideceğim. Onunla konuşurken, burada yaşamaktan tiksindiğinizi, Egdon Fundalığı'nın sizin için bir zından olduğunu söylediniz..."

— "Evet, öyle söyledim. Bu çevrenin kendine özgü garip bir

güzelliği var gerçekten; bunu biliyorum ama, gene de zından burası benim için. Sözüünü ettiğiniz adamın burada oturması bile beni bu duygudan kurtaramıyor. Yakınımda daha iyi bir erkek olsaydı, Wildeve bana vız gelirdi."

Boyacı umutlanmış gibiydi. Kızın ağzından duyduğu bu sözlerden sonra, yapacağı üçüncü girişim ona daha umut verici göründü.

— "Artık zihnimizden geçenleri biraz olsun birbirimize açtığımıza göre, size ne önermeyi düşündüğümü açıklamamda bir sakınca yok, bayan." dedi. "Boya işine atıldığımdan beri sık sık yolculuk ediyorum, biliyorsunuz."

Eustacia başını eğdi. Gözleri aşağıdaki sisli çukur yerlere daldı. Diggory Venn: "Yolculuklarım sırasında sık sık Budmouth'a da uğrarım." diyordu. "Doğrusu, Budmouth harikulâde bir yer... harikulâde, gerçekten. Karayı yay gibi kuşatanengin, parıl parıl bir deniz... Kıyı boyunca gezinen binlerce kibar, soylu insan, Bandolar çalınıyor; kara, deniz subayları ahaliye karışmış, yürüyor.. Rastladığınız on kişiden dokuzu âşık..."

Eustacia, küçümseyerek: "Hepsini biliyorum ben." dedi. "Budmouth'u sizden çok daha iyi bilirim. Orada doğdum. Babam askeri muzikada çalışıyordu. Budmouth'a orduyla birlikte dışarıdan gelmiş. Ah, Budmouth! Keşke orada olabilseydim şimdi!"

Boyacı küçük bir kıvılcımın fırsat düşünce nasıl birden parlayıp koca bir yangın halini aldığını görmekten dolayı şaşırılmıştı.

— "Oraya gitseniz, bayan, inan olsun, bir haftada unutursunuz Wildeve'i. Şimdi dinleyin beni: İsterseniz sizi oraya götürebilirim."

Eustacia, büyük bir merakla: "Nasıl?" diye sordu.

— "Amcam zengin bir dul hanımın en güvenilir adamıdır. Yirmibeş yıldır onun yanında çalışıyor. Hanımın deniz kıyısında çok güzel bir evi var. Kadın yaşlı; topalda, üstelik. Genç bir kız almak istiyor yanına; ona arkadaşlık etsin, kitap okusun, türkü söylesin diye. Gazetelere ilânlar vermiş, gene de birtürlü istediği gibi birini bulamamış. Beş-altı kız denediyse de, hiçbirini beyenmemiş. Sizi görse bayılır, mutlaka yanında alakoymak ister. Amcam oraya

girmenize yardım edebilir."

— "Çalışmam gerekecek, sanırım?"

— "Hayır, buna pek çalışma da denmez... Pek az iş yapmanız gerek, okumak falan gibi. Yılbaşına kadar da vakit var zaten."

Eustacia gene umutsuzlaşmıştı. Gönülsüzce: "Biliyordum zaten çalışmak gerekeceğini." dedi.

— "Yaşlı hanımı eğlendirmek için birazcık çaba harcamanız gerekecek elbette, bunu saklayacak değilim. Ama, ancak tembeller iş der buna; çalışanlar içinse, oyundur bu ancak. Gireceğiniz kibar çevreyi, süreceğiniz yaşayışı düşünün, bayan. Göreceğiniz görkemli şeyleri, ileride evleneceğiniz kibar beyefendiyi düşünün. Amcam kentli kızlardan pek hoşlanmaz. Onun için, köyden bir kız bulmaya uğraşıyordu."

— "O yaşlı hanımı hoşnut etmek için kendimi yıpratmam ge-kecek, kısacası! Gitmeyeceğim işte oraya! Ah, güzel bir kentte bir hanimefendi gibi yaşayabilsem, keyfimin istediğini yapabilsem, kendi yolumda yürüyebilsem... ömrümün yarısını seve seve verirdim! Evet, boyacı, bunu yapardım işte!"

Diggory Venn: "Thomasin'i mutlu etmeme yardım edin, bayan!" diye üsteledi. "Fırsat ayağınıza gelecek o zaman."

Eustacia, gururla: "Fırsat, ha!" diye karşılık verdi. "Bu fırsat falan değil ki, ayol! Senin gibi yoksul bir adam ne verebilir ki bana?.. Ben içeri giriyorum. Söyleyecek hiçbir şeyim kalmadı. At-ların acıkmadı mı senin? Boya torbaların onarılmak istemiyor mu? Mallarını satacak alıcılar bulmaya niyetin yok mu ki böyle aylak aylak buralarda dolanıyorsun?"

Bu sözleri işittikten sonra Diggory Venn bir daha ağzını aç-madı. Elleri arkasında, sırtını kıza döndü. Yüzündeki umutsuz hayal kırıklığını ona göstermek istemiyordu. Bu yalnız genç kııda buldu-ğu zihin açıklığı, güçlülük daha ilk dakikadan beri onda kuşku, kor-ku uyandırmıştı. Kızın gençliğine, körpeliğine güvenerek buraya gelmişti. Ne var ki, daha zayıf kişilikli köylü çocuklarını sürükleye-bilecek bir inandırma gücü Eustacia'yı ancak uzaklaştırmaya

yaramıştı. Budmouth adının Egdon'da büyüleyici bir anlamı vardı. Eustacia ise oraya gidebilmek için bile bağımsızlığını elden bırakmıyordu.

**

Diggory Venn epeyce uzaklaşınca, Eustacia bayıra doğru yürüdü. Güneşe doğru uzanan geniş, yabanıl koyağa baktı. Baktığı yön aynı zamanda Wildeve'in evinin bulunduğu yöndü.

Sis şimdi öylesine çökmüştü ki ancak evin çevresindeki ağaçların tepeleri görülebiliyordu. Bunlar kendilerini günden gizleyen muazzam bir örümcek ağını delip yukarı çıkmış gibi duruyorlardı.

Hiç kuşku yok, kızın aklı oradaydı. Hayaller içindeydi. Wildeve'i gözünde bir büyütüyor, bir küçültüyordu. Çünkü çevresinde üzerinde düşünülebilecek tek kişi oydu. Bir süre önce kızın eğlencesi haline gelmeye başlayan adam şimdi yeniden onun başlıca tutkusunu oluvermişti. Oysa uygun zamanlarda Eustacia'yı bırakıp gitmek kurnazlığını göstermeseydi, hiçbir zaman onun eğlencesi olmaktan öte gidemezdi.

Wildeve'in sevişme tarzındaki kesiklikler, Eustacia'nın aşkını yeniden canlandırmıştı. Onun Wildeve'e düşünmeden verdiği duyguyu Thomasin bir seli durdurur gibi durdurmuştu. Eskiden Eustacia Wildeve'e satışır, onunla alay ederdi. Bütün bunlar bir başka kadın ona yüz vermeden önceydi. Bir damla acı alay ilgisizliğin bütün mayhoşluğunu gideriverir çoğu kez.

Eustacia, düşünmeden: "Ondan hiçbir zaman vaz geçmeyeceğim... hiçbir zaman!" diye mırıldandı.

Aleyhinde dedikodular çıkabileceği konusunda boyacının söyledikleri Eustacia'yı ürkütmüşe benzemiyordu. Bu olasılık umurunda bile değildi. Çıplak bir tanrıça çıplaklığını nasıl umursamazsa, o da öyleydi. Bu umursamazlık yaradılıştan utanmaz oluşundan ötürü değildi; kamu oyunun etkisini duyamayacak kadar herkesten uzak yaşadığı içindir ki hiç kimseyi umursamıyordu. Çöldeki

Zenobia'ya da Roma'da kendisi için söylenenler vız gelmiştir. Eustacia, duygusal bakımdan ince zevk sahibi olmasına karşın, toplumsal ahlâk söz konusu olduğu zaman yabanıldı. Duygusallığın gizemli kuytuluklarına yaklaşmıştı ama, toplumsal geleneklere bağlılığın eşiğini daha aşamamıştı.

XI

ONURLU BİR KADININ ONURSUZLUĞU

BOYACI, Eustacia'nın yanından ayrılırken, Thomasin'in gelecekteki mutluluğundan hemen hemen umut kesmiş gibiydi. Ama, gözü bir başka gerçeğe açılmış, denenmemiş bir başka yol daha bulunduğunu hatırlayıvermişti. Arabasının bulunduğu yere doğru yürürken Bn. Yeobright'ı görmüş, bu son çare işte o zaman aklına gelmişti.

Bn. Yeobright ağır ağır Sessiz Avrat Hanı'na doğru gidiyordu. Boyacı ona doğru seğirtti. Kadının yüzüne bakar bakmaz, onun da aynı amaçla —kendisini Eustacia'ya sürükleyen amaçla— Wildeve'in evine gittiğini anladı.

Bn. Yeobright gerçeği saklamaya kalkışmadı.

Boyacı, bunu öğrenince: "Öyleyse, boşuna uğraşıyorsunuz, Bayan Yeobright." dedi. "Herşeyi oluruna bıraksanız da aynı hesap."

— "Ben de yarı yarıya öyle düşünüyorum. Ama, Wildeve'i zorlamaktan da başka yapılabilecek bir şey kalmadı ki."

Diggory Venn, sertçe: "Önce bir çift lafım var size." dedi. "Bay Wildeve Thomasin'le evlenmek isteyen tek adam değil. Neden bir başkasına da aynı olanağı tanımayasınız? Yeğeninizle seve seve evlenirim ben, Bayan Yeobright. Şu son iki yıl içinde ne zaman

olsa yapabilirdim bunu. İşte, baklayı ağzımdan çıkardım en sonunda. Bugüne dek kendimden başka kimseye de söylemiş değilim bunu."

Bn. Yeobright duygularını belli eden bir kadın değildi ama, gözleri istemeden Diggory Venn'in eşi bulunmaz renkteki biçimli vücudunda dolaştı.

Boyacı, bu bakışı fark ederek: "Dış görünüş herşey demek değildir!" diye atıldı. "Sorun paraysa, benim kadar kazanan pek az kimse gösterebilirsiniz. Ayrıca, Wildeve'den daha kötü durumda da değilimdir belki, olur ya. Başarısızlığa uğramış olan bu tür adamlar kadar yoksul insan yoktur. Al rengimi beyenmiyorsanız... şey, doğuştan al değilim ben de, biliyorsunuz. Bu işe sırf tuhafılık olsun diye atıldım. Kısa süre içinde başka bir iş tutabilirim elbette."

— "Yeğenime ilgi gösteriyorsunuz, sağolun. Gelgelelim, kor-
karım ki birtakım sakıncaları var bunun. Daha da önemlisi, Thomasin o adama çok bağlı."

— "Doğru. Bunu bilmesem ben de bu sabah yaptığımı yapmazdım ya."

Bn. Yeobright: "Öyle olmasa, üzülecek bir şey de olmazdı." dedi. "Siz de beni Wildeve'in evine giderken görmezsiniz şimdi. Duygularınızı açınca, Thomasin size ne karşılık verdi?"

— "Bana mektup yazdı, sizin bu işe karşıçakacağınızı bildir-
di. Daha başka şeyler de yazmış."

— "Bir bakıma haklı sayılabilir. Söyleyeceklerimi kabalık say-
mayın, n'olur! Bir gerçeği belirtmek istiyorum yalnızca. Thomasin'e karşı iyi davrandınız, biz de bunu unutmuş değiliz. Ama, değil mi ki Thomasin kendisi sizinle evlenmeyi istememiş, mesele kalmıyor. Bu durumda benim de ayrıca isteklerimi belirtmem gereksiz."

— "Evet. Yalnız, o günle bugün arasında fark var, hanımefendi. Thomasin üzgün şimdi. Düşündüm ki, ona benden söz edecek olursanız, kendiniz de benim için iyi şeyler düşünürseniz, belki de onu kazanabilirim. Böylece, onu Wildeve'in elinde oyuncak

olmaktan da kurtarırım."

Bn. Yeobright başını salladı.

— "Thomasin herkesin karşısına lekesiz bir adla çıkmak istiyorsa, Wildeve'le evlenmelidir. Kendisi de, ben de böyle olması gerektiğine inanıyoruz. Vakit geçirmeden evlenirlerse, herkes nikâhın gerçekten bir yanlışlık yüzünden ertelendiğine inanır. Yok, evlenmezlerse, Thomasin'i yaralayabilir bu. Hiçbir şey olmasa bile, onu herkesin gözünde küçük düşürebilir. Kısacası, herhangi bir engel çıkmazsa, evlenmeleri şart oldu artık."

— "Yarım saat öncesine kadar ben de böyle düşünüyordum. Ama, Thomasin'in topu topu birkaç saatliğine onunla birlikte Anglebury'ye gitmiş olmasından ne çıkar? Bu ona ne zarar verebilir? Onun nekadardan temiz, toy bir kız olduğunu bilenler kötü şeyler düşünmezler besbelli. Bu sabah bu evlenmenin —Thomasin'le Wildeve'in evlenmelerinin— gerçekleşmesi için elimden geleni yaptım. Evet, yaptım ya, hanımefendi. Thomasin ona öylesine kendini adanmış ki, bunu yapmam gerektiğine inanıyordum. Ama, şimdi kuşku içindeyim; o zaman doğru düşünüp düşünmediğimden emin olamıyorum. Hoş, çabalarım da boşa gitti ya. İşte bundan dolayı, kendimi ileri sürüyorum şimdi."

Bn. Yeobright konuya daha çok girmeye yanaşmadı.

— "Ben gideyim artık." dedi. "Başka çıkar yol göremiyorum." Başka birşey söylemeden yoluna koyuldu.

Bu konuşma Thomasin'in teyzesini Wildeve'le görüşmekten caydırmamıştı ama, ona birtakım yararlar kazandırmıştı. Boyacının bilmeden eline verdiği silah için Tanrı'ya şükrediyordu şimdi.

*
**

Bn. Yeobright hana vardığında, Wildeve oradaydı. Birşey söylemeden onu misafir odasına buyur etti, kapıyı kapadı.

Bn. Yeobright: "Bugün size gelmeyi görev saydım." diye söze başladı. "Beni pek şaşırtan yeni bir öneri yapıldı da. Thomasin'i

çok etkileyecektir bu, eminim. Size de bundan söz etmenin yerinde olacağını düşündüm."

Wildeve, kibarca: "Evet? Nedir?" diye sordu.

— "Sizden daha uzun süredir oru seven biri var. İki yıl kadar önce Thomasin'e evlenme önermiş. Thomasin o zaman onu geri çevirmiş."

— "Peki?"

— "Bu delikanlı geçenlerde yeğenimi gene görmüş. Benden de, önerisini ona iletmemi rica etti. Thomasin belki bu kez geri çevirmez onu."

— "Adı neymiş bu delikanlının?"

Bn. Yeobright ad vermekten kaçındı.

— "Thomasin'in de hoşlandığı biri." demekle yetindi. "Hiç değilse, sevgisinin sürekliliğine saygı beslediği biri. Bana öyle geliyor ki, yeğenim o zaman geri çevirdiği delikanlıyı şimdi seve seve benimseyecektir. Bugün düştüğü gülünç duruma çok üzülüyor çünkü."

— "Thomasin bana bu eski âşığından hiç söz etmemişti."

— "Kibar kadınlar ellerindeki her kozu gösterecek kadar budala değildirler."

— "Şey, Thomasin istiyorsa, onunla evlensin elbet."

— "Bunu söylemek dile kolay. İşin zor yanını göremiyorsunuz siz. Delikanlı Thomasin'i kızın onu istediğinden daha çok istiyor. Ayrıca, ben de böyle bir şeyi üstelemeden önce sizinle görüşmeyi, bu işi bozmayacağınıza sizden söz almayı daha uygun buldum. Tutalım ki nişanlandılar, evlenmeleri için herşey ayarlandı... ya tam o sırada aralarına girer, önerinizi yenilerseniz ne olacak? Belki Thomasin'in gönlünü yeniden kazanamazsınız ama, büyük mutsuzluğa yol açarsınız, bu muhakkak."

Damon Wildeve: "Böyle bir şey yapmam doğru olmaz elbette." dedi. "Ama, daha nişanlanmış falan değiller. Hem, Thomasin'in onu isteyeceğini nereden biliyorsunuz?"

— "Bu benim titizlikle kendi kendime de sorduğum bir soru. Ayrıca, bütün olasılıklar Thomasin'in onu isteyeceğini gösteriyor.

Böbürlenmek gibi olmasın ama, sanırım, benim de yeğenim üzerinde az-buçuk etkim vardır. Thomasin uysal bir kızdır. Ben de var gücümle delikanlıyı ona salık verebilirim."

— "Aynı zamanda beni de kötüleyebilirsiniz."

Bn. Yeobright, kupkuru bir sesle: "Doğrusu, sizi övmeyeceğimden emin olabilirsiniz." dedi. "Elbet bütün bunlar size uydurma gibi görünebilir. Yalnız, durumun pek garip olduğunu, Thomasin'in kötüye kullanıldığını da hatıranızdan çıkarmayın. Onun şimdiki utanç verici durumundan kurtulması için elimden gelen her şeyi yapmaya hazırım. Bu gibi durumlarda bir kadının kırılmış benliği onu türlü yollara sürükleyebilir. Onu kendine getirmek için birinin birazıcık elinden tutması, yardım etmesi, işi yönetmesi gerekebilir. Bu ise, işten bile değil benim için. Yalnız, bir şartla: Zorunlu olan tek şeyi yapmanız şartıyla. Kısacası, kendisiyle evlenmek niyetinde olmadığınızı Thomasin'e kesinlikle söylemenizi istiyorum. Bu onu ötekini seçmeye kıskırtacaktır."

— "Bunu hemen söyleyemem, Bayan Yeobright. Herşey öyle apansız oldu ki!"

— "Demek, bütün tasarımı şimdiden bozuyorsunuz? Ailemizle hiçbir ilişkiniz kalmadığını açıklamak gibi ufacık bir işi yapmaktan bile kaçınıyorsunuz?.."

Wildeva tedirginleşti. Düşünceye daldı. Sonunda: "Açıkçası, böyle bir şeye hazırlıklı değildim." dedi. "Thomasin'den elbette vazgeçerim; değil mi ki siz öyle istiyorsunuz... değil mi ki gereklymiş. Oysa, onun kocası olabileceğimi sanıyordum ben."

— "Bunu daha önce de dinledik."

— "Bakın, Bayan Yeobright. İzin verin, anlaşılmaya çalışalım. Bana birazıcık vakit bırakın. Thomasin'in karşısına daha iyi bir fırsat çıkarsa, ona engel olmak istemem. Yalnız, keşke bunu daha önce söyleseydiniz bana. Biriki gün içinde mektupla, ya da kendim gelerek kararımı bildireceğim. Bu yeter mi?"

— "Yeter. Yalnız, bir şartla: "Söz verip, benim haberim olmadan Thomasin'le görüşmeyeceksiniz."

Damon Wildeve: "Söz veriyorum." dedi.

*
**

Görüşme sona ermişti. Bn. Yeobright geldiği yoldan gerisin geri evine döndü. Ne var ki, işler hiç de onun umduğu gibi gitmedi.

Kadıncağızın yaptığı bu görüşme Damon Wildeve'in o akşam karanlık basar bazmaz Eustacia'nın evine doğru yola koyulmasıyla sonuçlandı.

Ev o saatte dışarının soğuşuna, karanlığına karşı sımsıkı perdelenmiş, kapanmıştı. Wildeve küçük bir çakıltası alıp pencereyle kepengin arasındaki aralıktan içeriye atmayı tasarladı; öyle ki, taş fare tıptırtısı gibi bir ses çıkararak kepekle pencerenin arasından düşsün. Kaptan Vye'in kuşkularını uyandırmadan Eustacia'nın dikkatini çekebilmek için yapmıştı bunu.

İçeriden Eustacia'nın: "Duydum. Bekle, geliyorum." diye fısıldadığını duyunca, kızın odada yalnız olduğunu anladı.

Her zamanki gibi, çitle gölün çevresinde gezinerek onu beklemeye koyuldu. Çünkü alçakgönüllü ama, aşırı gururlu bir kız olan sevgilisi onu hiçbir zaman evine almazdı. Dışarı çıkmakta da hiç acele etmezdi, üstelik. Bu kez de aradan hayli zaman geçti. Eustacia görünmedi. Bunun üzerine, Wildeve enikonu sabırsızlanmaya başladı.

Yirmi dakika sonra kız köşede belirdi. Sanki hava almaya çıkmış gibi, salına salına o yana doğru gelmeye başladı.

Wildeve, acı acı: "Ne için geldiğimi bilseydin, beni bu kadar beklétmezdin." dedi.

Eustacia: "Ne oldu?" diye sordu. "Başının sıkıntıda olduğunu bilmiyordum. Hoş, kendim de yeterince sıkıntılıyım ya."

— "Başım sıkıntıda falan değil. Mesele şu: Olaylar çığıırından çıktı. Kesin bir yol tutturmam şart oldu."

Eustacia, nazik bir ilgiyle: "Nasıl bir yol?" diye sordu.

— "Geçen gece sana ne önerdiğimi daha şimdiden unuttun

mu yoksa? Seni buradan alıp yurt dışına götürmeyi düşündüğümü söylememiş miydin hani?"

— "Unutmadım. Yalnız, bu soruyu bir kez daha sormak için neden böyle beklenmedik bir zamanda çıkageldin, onu anlayamadım. Hani önümüzdeki cumartesi günü gelecektin? Düşünmek için epeyce vaktim var sanıyordum."

— "Öyleydi ama, durum değişti şimdi."

— "Anlat öyleyse."

— "Anlatmak istemiyorum. Çünkü bu sana acı verebilir."

— "Peki ama, bu acelenin nedenini bilmeliyim."

— "Bunu benim ateşliliğime ver, Eustacia'cığım. Herşey yoluna girdi artık."

— "Öyleyse neden bu kadar telâşlısın?"

— "Telâşlı olduğumun farkında değilim. Herşey olması gerektiği gibi oldu. Bayan Yeobright... Neyse, bize ne, canım, ondan!"

— "A, onun bu işte parmağı olduğunu biliyordum! Anlat hadi. Böyle gizli-kapaklı işlerden hoşlanmam ben!"

— "Hayır, onun bu işle hiçbir ilişkisi yok. Bütün istediği, benim Thomasin'den vaz geçmem. Onunla evlenmeye can atan bir başkası varmış da. Bayan Yeobright'ın artık bana ihtiyacı kalmadı; onun için, kalkmış, gösteriş yapıyor!"

Damon Wildeve böylece, istemeden, öfkesini açığa vurmuş oluyordu.

Eustacia uzun süre ağzını açmadı. Neden sonra, değişik bir sesle: "Artık istenmeyen bir görevlinin gülünç durumuna düştün demek." dedi.

— "Öyle görünüyor. Ama, Thomasin'le konuşmadım daha."

— "Bu da seni sinirlendiriyor. İnkâr etme, Damon, ummadığın bir yerden gelen bu aşağılama seni adamakıllı öfkelenirmişe benziyor."

— "E, peki, sonra?"

— "Beni almaya geldin, çünkü onu alamıyorsun. Hiç kuşkusuz,

yepyeni bir durum bu. Kısacası, ben senin için geçici bir çare olacağım."

— "Rica ederim, geçen gün de sana aynı şeyi önermiş olduğumu unutma."

Eustacia gene şaşırtıcı bir sessizliğe gömüldü. Ne tuhaf bir duygu-ydu bu böyle üstüne çöken! Damon Wildeve'e duyduğu ilginin tek nedeni ona karşı duyduğu hınç mıydı gerçekten? Öbür kızın artık kendisinin sevdiği adamda gözü olmadığını duyar duymaz ondan soğumuş olabilir miydi?

Damon'ın bütün çekiciliği, bütün görkemi birden yok oluvermişti sanki. Öyleyse, ondan kurtulmuştu en sonunda. Thomasin artık Damon'ı istemiyordu. Ne küçük düşürücü bir utku! Eustacia ise Damon'ın daha çok kendisini sevdiğini sanıyordu.

Kendinizden aşağı bir kadının değer vermediği bir adamın değeri nedir ki? Bütün canlılarda gizliden gizliye az-çok var olan duygu —başkalarının istemediğini istememek duygusu— Eustacia'nın üstün incelikteki keyif düşkünü yüreğinde bir tutku kadar canlıydı.

Eustacia'nın Damon Wildeve'e göre toplumsal üstünlüğü —ki buraya kadar genç kızı pek az etkilemişti— şimti tatsız bir biçimde yoğunlaşmış gibiydi. Eustacia ilk kez olarak Damon'ı sevmekle kedisini küçültmüş olduğunu düşündü.

Kız, gevşek gevşek: "Amerika değil de, Roma, Budmouth olsaydı..." diye mırıldandı. "Peki, düşüneyim. Hemen karar veremeyeceğim kadar büyük bir şey bu benim için. Keşke şu fundalıktan bu kadar tiksınmeseydim... Seni de, daha çok sevseydim!"

— "İnsana acı verecek kadar açık sözlü olabiliyorsun, bakıyorum. Daha bir ay önce, birlikte nereye olsa gidecek kadar seviyordun beni."

— "Sen de Thomasin'i seviyordun."

Damon Wildeve kıza döndü, alay eder gibi: "Evet, belki asıl neden de bu." dedi.

— "Tam üstüne bastın! Tek sorun şu ki artık onu elde edemiyorsun."

— "Yapma!.. alayı bırak şimdi, Eustacia; yoksa, kavga ederiz. Benimle gitmeye razı olmazsan —ki hemen karar vermeni istiyorum— ben yalnız gideceğim."

— "Ya da bir kez daha Thomasin'i deneyeceksin. Benimle, ya da onunla evlenmek senin için hiç fark etmiyor. Bu bana öyle tuhaf geliyor ki, Damon! Bana gelişinin tek nedeni ise... benim daha ucuz olmam! Evet, evet, doğru söylüyorum. Eskiden olsa, senin gibi bir adama bağırıp çağırır, öfkelenirdim. Şimdi bütün bunlar geçti artık."

— "Gelir misin benimle, bir tanem? Birlikte gizlice Bristol'a gidelim, orada evlenelim. Sonra da İngiltere'nin bu köpek inine sonsuzluğa dek sırtımızı dönelim? Hadi, olur, de."

Eustacia, usança: "Herne pahasına olursa olsun, buradan kurtulmak istiyorum, bu doğru." diye karşılık verdi. "Ama, seninle gelmek istemiyorum. Bana biraz daha vakit ver, rahat rahat düşüneyim."

Damon Wildeve: "Verdim ya." dedi. "Peki, hadi bir hafta daha bekleyeyim."

— "Birazıcık daha uzun zaman ver. Ancak böylelikle sana kesin kararımı bildirebilirim. Düşün hele: Thomasin senden kurtulmaya can atıyor! Bunu unutamayacağım işte!"

— "Boş ver! Önümüzdeki pazartesi diyelim. Tam bu saatte, burada olacağım."

Eustacia: "Mezar-tepe'de buluşalım, daha iyi." dedi. "Burası eve çok yakın, dedem görebilir."

— "Sağol, canım. Gelecek hafta pazartesi günü, bu vakit Mezar-tepe'de seni bekleyeceğim. O güne dek, hoşçakal."

— "Güle güle. Yok, yok! bana elini sürmemelisin şimdi. El sıkışalım, yeter. Ben kararımı verene kadar böyle olması daha doğru."

Kız Damon Wildeve'in gölgeler içinde uzaklaşan karaltısının ardından uzun uzun baktı. Damon gözden kaybolunca, elini alına götürdü, derin derin soludu. Sonra dalgın, duyarlı dudakları o kaba dürtüyle aralandı; esnedi.

Damon Wildeve'e karşı beslemekte olduğu tutkunun birden geçip yok olmasını kendisi bile içine sindiremiyordu. Onu gözünde çok büyütmüş olduğunu hemen kabul etmek ağır geliyordu. Çünkü onu olduğu gibi görmek, sıradan bir adam olduğunu kabul etmek kendisinin de şimdiye dek çılgınlık etmiş olduğunu kabul etmek demekti.

Bn. Yeobright'ın siyasetinin meyvası, hernekadar kendisinin umduğu gibi değilse de, gerçekten harikulâdeydi. Wildeve'i fark edilir biçimde etkilemişti ama, Eustacia'yı daha da çok etkilemişti. Sevgilisi sayısız kadını peşinden koşturan o heyecan verici adam değildi artık. Eustacia ise başka kadınlarla birlikte onu elde etmeye uğraşmaktan hoşlanıyordu ancak. Damon Wildeve şimdi sıfırın da altındaydı.

Eustacia tam üzünlük de sayılamayan o acayip iç sıkıntısı içinde eve girdi. Yanlış değerlendirilmiş süreksiz bir aşkın son günlerindeki zihinsel aydınlanmaya eşlik eden sıkıntıydı bu. Düşün sonunun yaklaştığını, öyleyken kesin sonun daha gelmediğini bilmek bir tutkunun başıyla sonu arasındaki yolun yalnız en yorucu değil, aynı zamanda da en tuhaf evresidir.

Kaptan eve dönmüştü. Kız içeri girdiğinde, dedesi dörtköşe içki şişelerine yeni gelen romdan dolduruyor, sonra şişeleri içki dolabına diziordu. Evdeki içkiler tükenir tükenmez yaşlı kaptan soluğu Sessiz Avrat Hanı'nda alır, sırtını ocaktaki ateşe verip, bir elinde içkisi, oradakilere ilginç denizcilik hikâyeleri anlatırdı. Onlar da, anlatılanların doğruluğundan kuşku duymamak için, anlatandan bir yudum içki ikram etmesini beklerler.

Kaptan bu akşam da hana uğramıştı. Şişelerden gözünü ayırmadan: "Egdon'daki haberleri duydun sanırım, Eustacia?" dedi. "Sanki ulusal önemi olan bir şeymiş gibi, bütün handakiler bundan söz ediyorlardı."

Eustacia: "Bir şey duymadım." dedi.

— "Clym Yeobright gelecek hafta geliyormuş. Yılbaşını annesiyle geçirecekmiş. Aslan gibi delikanlı olmuştur şimdi. Onu hatırladın mı?"

— "Ömrümde görmedim ki hatırlayayım."

— "A, öyle ya! Sen buraya gelmeden önce gitti. Geleceği parlak bir delikanlıya benziyordu."

— "Bunca yıldır neredeydi peki?"

— "Paris'teydi... sefillerin tünediği şu bebdebeli, tantanalı kentte."

İKİNCİ BÖLÜM

ÜÇ KADIN

I

GELENİN GETİRDİKLERİ

YILIN bu dönemindeki güneşli günlerde kısa ömürlü, bir günlük işlemler Egdon fundalığının görkemli sessizliğini kendi önemsiz yöntemleriyle bozardı.

Bunlar öyle işlerdi ki bir kentin, kasabanın, köyün, hattâ çiftliğin işleri yanında salt durgunluğun mayalanması, ya da uyku ağırlığının ete yayılışı gibi görünebilir. Ama, burada, ölçüştürmelerden uzak olan bu yerde, bu tepelerle kuşatılmış fundalıkta —ki buralarda salt yürümekte bile alay törenlerinin soyluluğu vardır; insan kendini hiç zorluk çekmeden Adem Baba gibi görebilir— her kuşun, daha uykuya dalmamış her sürüngenin, olup bitenleri emin uzaklıktan merakla seyreden her çevre tavşanının dikkatini çeker bu işler.

Humphrey'in daha önce kesmiş olduğu katırtırnaklarını demetleyip bir büyük yığın halinde toplaması işiydi bu. Kaptan Vye'in kışlık yakacağı olacaktı bu çalılar. Çalı yığını evin en ucundaydı. Yığını yapmakta Sam da Humphrey'e yardım ediyordu. Yaşlı kaptan ise onları seyrediyordu.

Güneşli, sessiz bir ikindi vaktiydi. Saat üç sularıydı ama, bir yandan güneşin alçalmış oluşu, öte yandan sinsice bastıran kış görünümü saatin olduğundan daha geç görünmesine yol açıyordu. Sanki Doğa fundalık ahalisine gökyüzünün bir saat göstergesi gibi kullanılamayacağını hatırlatmak ister gibiydi.

Günlerdir, haftalardır, tan yeri kuzeydoğudan güneydoğuya doğru kayıyor, güneşin battığı yerse kuzeybatıdan güneybatıya doğru çekiliyordu. Gelgelelim, Egdon bu değişikliğin pek farkında değil gibiydi.

Eustacia evde, yemek odasındaydı. Gerçekte burası, yemek

odasından çok, mutfığı andırıyordu. Yer taşıtı, köşede de ayrı bir ocak yeri vardı.

Eustacia rasgele orada duruyordu ki, birden bacadan doğru birtakım sesler duydu, kulak kesildi. Önce bu seslerin ne olduğunu anlayamadıysa da, sonradan çalı-çırpı yığınının buradan pek uzakta olmadığını hatırladı.

Bu sesler konuşan işçilerin sesleri olsa gerekti. Eustacia ocağa iyice yaklaşıp dinlemeye koyuldu.

Derken, dedesinin sesi de konuşmaya katıldı:

— "O delikanlı evini-barkını bırakıp gitmeyecekti. Onun için en uygun iş babasının işiydi. Delikanlı da o işi sürdürebilirdi bal gibi. Ailelerdeki bu yeni moda akımları onaylamıyorum ben. Babam denizciydi, ben de öyle. Oğlum olsaydı, o da denizci olsun isterdim."

Humphrey: "Delikanlı Paris'te kalıyordu." dedi. "Dediklerine bakılacak olursa, yıllarca önce bir kralın kafasını kesmişler orada. Zavallı anacığım anlatırdı bana bunları. "O zamanlar gencecik bir kızdım, Hummy." derdi. "Bir gün öğleden sonra annemin başlıklarını ütülüyordum ki, papaz efendi çıkageldi. "Kralın başını kesmişler, Jane. Bundan sonra neler olur, ancak Tanrı bilir." dedi. "Ya, işte böyle dediydi anacığım."

Kaptan, kıkır-kıkır gülerек: "Papaz kadar biz de biliyoruz bunu." dedi. "Çocukluğumda bu yüzden tam yedi yıl su altında yaşadım... Neler gördüm, neler Zafer adındaki o batasınca geminin revirinde! Kolu bacağı kopmuş adamlar getirirlerdi. Neyse... Demek bizim delikanlı Paris'te yerleşmiş. Bir elmas tüccarının yanında yöneticilik mi ne yapıyormuş sanırım."

— "Evet, efendim, öyle. Parlak bir iş, doğrusu. Annesinin öyle dediğini duydum... Sarayda yaşamak gibi bir şey; elbet, elmaslar satıldığı sürece."

Sam: "Onun buradan ayrıldığı günü çok iyi hatırlıyorum." dedi.

Humphrey: "Delikanlı için iyi oldu." diye atıldı. "Burada kalıp

at uşaklığı yapacağına, elmas satıyor!"

— "Öyle bir yerde oturmak epeyce pahalıya patlasa gerek."

Kaptan: "Patlar ya, oğlum." diye karşılık verdi. "İnsan ayyaş, ya da obur olmadan da dünyanın parasını yiyebilir elbet."

— "Clym Yeobright'in acayip bir adam olduğunu da söyleyenler var. Olaylar üzerinde olmadık görüşleri varmış. Okula erken başladı... ondan elbette."

Yaşlı kaptan: "Demek acayip görüşleri varmış, öyle mi?" diye sordu. "Aman, bugünlerde herkes çocuğunu okula gönderiyor! Ancak zararı oluyor bunun. Bütün sundurmaların, bahçelerin kapıları çiçeği burnunda çapkınların tebeşirle yazdığı kötü laflarla doldu... Kadınlar kimi vakit zor geçiyorlar bunların önünden, utançtan yüzleri kızarıyor, inan olsun! Çocuklara yazı yazmayı hiç öğretmeselerdi, böyle pislikleri yazmayı da elbet beceremezlerdi. Babaları böyle şeyler yapmazlardı. Bu sayede de ülke o zamanlar şimdikinden bin kat daha iyiydi."

— "Bana öyle geliyor ki, Kaptan, okumaktan yana senin Eustacia buradakilerin hepsini geride bırakır."

Kaptan, kısaca: "Eustacia'nın kafasında da biraz daha az şairane saçmalıklar bulunsaydı, belki kendisi için daha iyi olurdu." dedi.

Sözlerini bitirir bitirmez de yürüdü gitti.

Yaşlı adam uzaklaşınca, Humphrey: "Biliyor musun, Sam," dedi, "bence Eustacia ile Clym pek güzel, kumru gibi bir çift olabilirler. Hem de ne... he-hey! Olmazlarsa bana ne dersiniz deyin! İkisi de güzellikten yana aynı durumdalar, buna kuşku yok. Sonracığıma, okuma-yazma biliyorlar. Hep düşüncelerini, açıkça söylüyorlar... Hani, ismarlasan, bundan daha uygun bir çift bulamazdın! Clym'in ailesi de kızınki kadar iyi bir ailedir. Clym'in babası çiftçiydi, bak bu doğru. Ama, anası, hepimiz biliriz, tam bir hanımefendidir. O iki genci karı-koca olarak görmek kadar hiçbir şey beni sevindiremez!"

— "Sırtlarındaki yabanlık elbiseleri, kol kola pek hoş dururlar

besbelli. Hele delikanlı eskisi kadar da yakışıklıysa!"

— "Pek hoş olurlar gerçekten, Humphrey. Eh, doğrusu, bunca yıldan sonra onu yeniden görmeye can atıyorum. Tam ne zaman geleceğini bilsem, sırf onu karşılamak için beş-altı kilometre yol tepir, eşyasını taşımasına seve seve yardım ederdim; epeyce değişmiş, o eski çocukluk halinden eser kalmamış bile olsa. Diyorlar ki, bir köylü kızı nasıl çabuk çabuk böğürtlen yiyebilirse, o da öylesine hızlı fransızca konuşuyormuş. Gerçekten dedikleri gibiyse, bizleri küçümseyecektir besbelli."

— "Gemiyle Budmouth'a geliyormuş, değil mi?"

— "Evet. Ama, Budmouth'tan buraya neyle gelecek, bilmiyorum."

— "Teyze-kızı Thomasin'in başına gelen de oldukça kötü bir iş ya. Bilmem ki Clym gibi yüksek düşünceli bir genç eve döner dönmez böyle bir durumla karşılaşmaktan hoşlanacak mıdır? O gece Thomasin'le Damon sanki karı-koca olmuşlar gibi onlara, git-tik, bir de türkü çağırdıktı! Evlenmemişler bile. Bunu öğrenince hepimiz nasıl da apışıp kaldıktı! Yabancı bir herif bir yakınımı böyle aptal yerine koysa, doğrusu benim de hiç hoşuma gitmez. Aileyi küçük düşürmekten başka bir şey değildir bu."

— "Öyle. Zavallı kız, bu yüzden yeterince üzüntü çekti. Sağlığı da bozuldu, üstelik. Çünkü, duyduğuma göre, hiç sokağa çıkmıyormuş; hep eve kapanıyormuş. Hiçbir yerde görmez olduk onu. Eskiden yanakları gül gibi al al, nasıl da koşardı fundaların içinde!"

— "Duyduğuma göre, artık Damon Wildeve istese bile onunla evlenmeyecekmiş."

— "Deme! İşte bu yeni bir haber!"

Çalı-çırpı toplayıcılar böyle kesik kesik konuşurlarken, Eustacia'nın yüzü ağır ağır ocağa doğru eğildi. Derin düşüncelere dalmış gibiydi. Ayakları bilinçsizce ocakta yanan yerkömürlerini dövüyordu.

Dışarıdaki tartışmanın konusu son derece ilgilendirmişti onu. Bu ıssız fundalığa genç, akıllı bir adam geliyordu; hem de

dünyanın en çekici yerlerinden birinden: Paris'ten. Gökten düşmüş-
tü sanki. Daha da tuhafı şu ki, fundalık insanları içgüdüsel olarak
bu genç adamla kendisini birbirlerine yakıştırıyorlardı.

*
**

Bu beş dakikalık kulak misafirliği, Eustacia'nın kafasını bütün
gün oyalayabilecek hayallerle doldurmaya yetti. Zihin boşluğun-
dan ileri gelen bu tür ansızın yüceltmeler kimi vakit öyle sessizce
yer alır. Eustacia renksiz iç dünyasının bir günde böylesine canlana-
bileceğine dünyada inanmazdı. Üstelik, bu canlanış konuğun gel-
mesinden önce olmuştu.

Eustacia kendini bu hayallere öylesine kaptırmıştı ki, saatten
haberi bile yoktu. Kendisinin dışındaki şeylerin farkına varmaya
başladığında, alacakaranlık basmıştı bile. Çalıların kümelenmesi işi
de bitmişti bu arada. Adamlar evlerine gitmişlerdi.

Eustacia yukarı çıktı. Niyeti, her zamanki gibi gene bu vakit,
yürüyüşe çıkmaktı. Bu kez Blooms-End'e, genç Yeobright'ın doğ-
duğu, şimdi ise annesinin oturmakta olduğu eve doğru yürüyecekti.
Başka yana gitmek için hiçbir nedeni yoktu. Hem, neden gitmeye-
cekti sanki o yöne? Ondokuz yaşında bir gezgin için bukadar gözü
açık düş görmek yeterdi. Gidip Yeobright'ların evinin önündeki
tahtaperdeye bakmak hiç de ayıp olmazdı besbelli. Ama, ne tuhaf,
böyle küçük bir avarelik büyük bir iş gibi görünüyordu gözüne.

Başlığını giydi. Evden çıktı. Tepenin Blooms-End'e doğru
giden eteğinden aşağıya inmeye başladı. Koyak boyunca iki buçuk
kilometre kadar yürüdü. Ağır ağır yürüyordu.

Sonunda, vadinin yeşil yatağının genişlemeye başladığı bir
yere vardı. Toprağın verimi gittikçe arttığı için, burada katırtırnak-
ları seyrekleşiyordu. Düzensiz çimen örtüsünün ötesinde, bir sıra
ak çit kazığı göze çarpıyordu. Bunlar fundalığın bu yöndeki sını-
rını belirtiyordu.

Çit kazıklarının arkasında küçük bir bahçe vardı; bahçenin

ötesinde de eski, bakımsız, saz damlı bir ev. Ev fundalığa bakıyor, bütün koyağı görüyordu. Son yıllarını Fransız başkentinde —moda dünyasının merkezi, kasırgası olan bir kentte— geçirmiş bir adamın dönmek üzere olduğu gösterişsiz, ırak köşe işte burasıydı.

II

BLOOMS—END'DE HAZIRLIK

BÜTÜN öğleden sonra Eustacia'nın düşüncelerinin öznesi olan adamın gelişi Blooms-End'de de bir hazırlık telâşi doğurmuştu. Bn. Yeobright en sonunda Thomasin'i harekete geçirmeyi başarmıştı. Kız, hayatının bu en üzüntülü günlerinde, yaradılışına aykırı düşen bir neşe, çeviklikle kolları sıvayıp işe koyulmuştu. Çünkü Clym'i çok severdi.

Eustacia çalı-çırpı yağanların Clym'in dönüşü üzerindeki gevezeliklerini dinlerken, Thomasin de, teyzesinin güvercinliğine tırmanmaktaydı. Kışa saklanan elmalar buradaydı. Thomasin bunların en irilerini, en gizellerini, seçmek için tırmanmıştı güvercinliğe.

Güvercinlik yarım çember biçimi bir delikten aydınlık alıyordu. Aynı delikten güvercinler de yuvalarına girip çıkıyorlardı. Kız diz çöküp çıplak kollarını yumuşak, koyu renkli eğreltiotlarının içine daldırdıkça, delikten parlak sarı bir leke gibi görünen güneşin ışınları üzerine vuruyordu. Egdon'da eğreltiotu öyle bol yetiştirdi ki, her çeşit nesneyi sarıp sarmalamakta bunlardan yararlanılırdı.

Güvercinler büyük bir umursamazlıkla kızın başının üstünde uçuyorlardı. Derken, güvercinliğin döşemesinin hemen altında, Bn. Yeobright'ın yüzü görüldü. Birkaç güneş ışını bu yüzü aydınlattı.

Bn. Yeobright merdivenin ortasında durdu, yukarıya —çıkmayı göze alamadığı güvercinliğe— baktı.

— "Şimdi birkaç da kış elması ayır, Tamsin. Clym pek sever o elmaları."

Thomasin döndü, başka bir yığını örten eğreltiotlarını araladı. Olgun yemişlerin hoş kokusu burnuna çarptı. Elmaları ayırmadan önce bir duraladı.

— "Sevgili Clym," diye mırıldandı, "kimbilir yüzün ne kadar değişmiştir şimdi!"

Dalgin gözlerle güvercin deliğine baktı. Delikten süzülen güneş ışığı kumral saçlarına, saydamlaşmış giysilerine öylesine dosdoğru vuruyordu ki, sanki kızın içinden geçip parıldıyor gibiydi.

Bn. Yeobright, merdivende duruyordu.

— "Clym'i başka türlü sevebilseydin, pek mutlu bir buluşma olabilirdi bu." dedi.

— "Olmayacak şeylerden söz etmenin bir yararı var mı, teyze?"

Teyzesi, sıcak bir sesle: "Evet," dedi, "geçmiş talihsizliklerden söz etmenin elbette yararı vardır: Başka kızlar senden ders alıp böyle pis işlere bulaşmazlar, hiç değilse."

Thomasin başını gene elmalara eğdi.

— "Ben başkalarına ders olacağım demek? Tıpkı hırsızlar, ayyaşlar, kumarbazlar gibi..." diye mırıldandı. "Ne de hoş bir sınıftanmışım maşallah! Gerçekten, ben de onlardan biri miyim yoksa? Gülünç bir şey bu! Öyleyken, neden herkes bana karşı onlardan biriymişim gibi davranıyor, teyze? Neden insanlar beni kendi davranışlarıma göre yargılamıyorlar? Şu halime bak: Eğilmiş, elma topluyorum... Yitik, mahvolmuş bir kadına benzer halim var mı?.. Keşke tüm iyi kadınlar benim kadar iyi olabilse!"

Teyzesi: "Yabancılar seni benim gözümle göremezler, yavrum." diye karşılık verdi. "Yalan-yanlış bilgilere bakarak yargıya varır onlar. E, bu da, saçma bir şey, elbet. Hoş, bir bakıma kabahat ben-de sayılır ya."

Kızcağız: "Düşünmeden yapılan şeyler ne de çabuk olup bitiveriyor!" dedi.

Dudakları titriyordu. Göz pınarlarında yaşlar öylesine

birikmişti ki, güçsüzlüğünü saklamak için harıl-harıl elma aramayı sürdürürken elmaları eğreliotlarından zor ayırdediyordu.

Teyzesi merdivenden inmeye koyuldu.

— "Elmaları toplamayı bitirir bitirmez, aşağı gel." dedi. "Birlikte fundalığa gideceğiz. Bugün kimsecikler yok ortada. Onun için, görülmekten korkman gereksiz. Birazıcık da böğürtlen toplamalıyız; yoksa, Clym kendisi için hazırlık yaptığımıza dünyada inanmaz."

*
**

Thomasin elmaları toplayınca aşağı indi. Teyze-yeğen birlikte bahçe çitini aşip ötedeki fundalığa doğru yollandılar.

Açık tepelerin havası tertemizdi. Uzaktan hava, kış günlerinde çoğu kez olduğu gibi, bağımsızca renklenmiş ayrı ayrı ışık düzlemlerine bölünmüş gibi görünüyordu. Görünümün en yakın alanlarını aydınlatan güneş ışınları, ırmak gibi, daha uzak alanlara doğru uzanıyordu. Koyu mavi bir başka katmanın üzerine safran rengi bir aydınlık tabakası düşmüştü. Ta uzakta, bunların da ötesinde, gökyüzü buz gibi soğuk bir kurşuniye bürünmüştü.

İki kadın çobanpüsküllerinin yetiştği yere varmışlardı. Huni biçimi bir çukurluktan burası. Thomasin çalılardan birinin çatal biçimi dalına bastı, yanlarında getirdikleri küçük, kısa saplı baltayla böğürtlendenden ağırlaşmış dalları kesmeye başladı.

Teyzesi: "Dikkat et, çalılar yüzünü yırtmasın." dedi. Çukurun kıyısında durmuş, kıza bakıyordu. "Bu akşam benimle gelir misin? Gidip Clym'i birlikte karşılayalım?"

Thomasin yemiş dolu bir dalı aşağı attı.

— "Gelirim." diye karşılık verdi. "Yoksa, kendisini unuttum falan sanır. Bunun pek önemi de yok ya, gerçekte. Başka bir adamın malıyım ben; hiçbir şey de bunu değiştiremez. Onurumu kurtarmak için o adamla evlenmekten başka çarem de yok."

Bn. Yeobright: "Korkarım ki..." diye başlayacak olduysa da,

Thomasin onun sözünü kesti.

— "A, senin ne düşündüğünü biliyorum ben! Bu güçsüz kız adamı nasıl razı edecek evlenmeye, diye düşünüyorsun. Ama, sana bir şey söyleyeyim mi, teyze? Damon Wildeve uçarı, çapkın bir adam değildir; nasıl ki ben de uygunsuz bir kadın değilsem. Yazık ki davranışları yüzünden talihsizliğe uğruyor. Onu kendiliğinden sevmeyenlere de zorla kendini sevdirmeye uğraşmıyor."

Bn. Yeobright, gözünü yeğenine dikti, sakın bir sesle: "Thomasin," dedi, "Damon Wildeve'i savunayım derken, sakın beni aldatıyor olmayasın?"

— "Nasıl yani?"

— "Bana öyle geliyor ki, çoktan beri —Damon Wildvee'in daha önce sandığın gibi hiç de ermiş falan olmadığını anladığından beri— ona beslediğin aşkın rengi de değişti. Ama, onu gene eskisi kadar seviyormuşsun gibi bana oyun yapıyorsun."

— "Damon Wildeve benimle evlenmek istedi bir kez. Şimdi ben de onunla evlenmek istiyorum."

— "Peki, şöyle sorayım: Hiçbir zorunluluğun olmasaydı, gene onunla evlenmek ister miydin?"

Thomasin gözlerini böğürtlen çalsına dikti. Çok tedirgin görünüyordu.

— "Teyze," dedi, "sanırım, bu soruyu karşılıksız bırakmaya hakkım var."

— "Evet,öyle."

— "İstedliğini düşünebilirsin. Ne sözle, ne de davranışlarımla onun için artık başka türlü düşünmeye başladığımı sana belli etmiş değilim. Hiçbir zaman da yapmayacağım bunu. Hem de, onunla evleneceğim."

— "E, bekle öyleyse Damon Wildeve önerisini yenileyinceye kadar. Sanırım, yapacaktır da bunu... şeyi bildiğine... kendisine söylediğime göre. Tartışmaya bile gerek görmem: Senin için en doğrusu elbet onunla evlenmektir. Buna kuşku yok. Eskiden seninle bu konuda çok tartıştım, onunla evlenmene karşı çıktım, doğru.

Ama, inan ki, seninle aynı düşüncedeyim şimdi. Uygunsuz bir durumdan kurtulmanın tek çaresi, tek çıkar yol bu. Üstelik, son derece de tatsız bir yol."

— "Ne dedin ona?"

— "Seni seven başka biri olduğunu, kendisinin onun yolunu kösteklediğini söyledim."

Thomasin'in gözleri faltaşı gibi açıldı.

— "Ne demek istiyorsun, teyze?"

— "Telâşlanma. Bu benim görevimdi. Şimdilik bu konuda başka bir şey söyleyemem ama, herşey olup bittikten sonra, ona ne dediysem birer birer sana da anlatacağım, neden böyle bir şey yaptığımı da açıklayacağım."

Thomasin kendisini zorlayarak hoşnut görünmeye çalıştı.

— "Bizim şu sözde evlenmemizden de şimdilik Clym'e söz etmeyeceksin, değil mi?"

Teyzesi: "Buna söz verdim." dedi. "Ama, ne yararı var sanki? Kısa süre sonra nasıl olsa öğrenecek olup bitenleri. Senin yüzüne şöyle bir bakması yeter. Bir tatsızlık olduğunu hemen anlayacaktır."

Thomasin döndü, böğürtlenlerin üzerinden teyzesine baktı.

— "Şimdi dinle beni." dedi. İnce, yumuşak sesi, maddi olmaktan öte bir güçle, gittikçe sertleşiyordu. "Ona birşey söylemeni istemiyorum. Clym beni kendisine değer bir akraba kızı saymazsa, bırak istediğini düşünsün. Ama, madem bir zamanlar beni seviyordu, başıma gelenleri vaktinden önce söyleyerek onu üzmemelim, daha iyi. Olanlar herkesin dilinde, biliyorum. Ama, sanmam ki dedikoducular ilk birkaç gün ona birşey fısıldamaya cesaret etsinler. Clym'in bana yakınlığı olayın ona erken ulaşmasını önleyecektir, eminim. Biriki hafta içinde alaylardan, dudak bükmelerden kurtulamazsam, ona kendanlatırım hepsini."

Thomasin'in bu açıkyürekli konuşması teyzesinin daha ileri karşıcıkışlar yapmasını önledi.

Bn. Yeobright: "Peki, istediğin olsun bakalım." demekle yetindi. "Zaten bu evlenme işinden ona daha önce haber vermemiz

gerekirdi. Doğrusu buydu. Her şeyi ondan sakladığın için seni hiç bağışlamayacak, korkarım."

— "Görürsün, bağışlayacaktır, hele bunu sırf kendisini esirgemek için yaptığımı öğrenince. Ayrıca, onun buraya bu kadar erken döneceğini de bilmiyordum. Düzenleyeceğin yılbaşı toplantısına engel olmak istemiyorum. O toplantıdan vazgeçmek her şeyi daha beter etmekten başka bir işe yaramaz."

kendimi yenik düşmüş göstermek istemem. Hele Damon Wildeve gibi birinin alay konusu olmaya hiç mi hiç gelemem. Sanırım, yeterli kadar böğürtlen topladık, artık eve dönsek iyi olur. Bunlarla evi süsleyip ökseotlarını da astık mı, işimiz tamam. Sonra hemen onu karşılamaya hazırlanmalıyız."

Thomasin daldan indi. Saçlarına, entarisine yapışan böğürtlenleri silkeledi. Teyzesiyle birlikte tepeden aşağı inmeye koyuldu. Topladıkları dalları birlikte taşıyorlardı.

Saat dörde gelmek üzereydi. Güneş koyakları bırakıp çekilmeye başlamıştı. Gökyüzünün batı kesimi kızıllara bürünürken, iki kadın gene evden çıktılar, başka bir yöne doğru fundalığa daldılar. Beklenen adamın geleceği anayola doğru yürümeye başladılar.

III

BİR SES NASIL BÜYÜK DÜŞLER DOĞURUR

EUSTACIA fundalıkta durdu, gözlerini Bn. Yeobright'ın evine doğru dikti. Ne bir ışık görünüyordu, ne de bir ses, bir kıpırtı duyuluyordu baktı yerde. Akşam hayli serindi. Ortalık karanlık, ıssızdı.

Eustacia, bunlara bakarak, beklenen konuğun daha gelmediği

sonucunu çıkardı. On-onbeş dakika kadar oralarda oyalandıktan sonra gerisin geri döndü, kendi evine yöneldi.

Daha eve varnamıştı ki, aynı keçiyolundan o yana doğru yaklaşan insanların konuşmaları geldi kulağına. Çok geçmeden, gelenlerin başları da göründü.

Ağır ağır yürüyorlardı. Hava görünüşe bakıp karşısındakinin ne yaradılıştaki biri olduğunu anlayamayacak kadar karanlıksa da, gelenlerin yürüyüşü bunların fundalık işçilerinden olmadığını göstermeye yetiyordu.

Eustacia ötekilerin geçebilmesi için keçiyolundan çekildi, biriki adım geriledi. Gelenler iki kadınla bir erkekti. Kadınların sesleri ise Bn. Yeobright'la Thomasin'in sesleriydi.

Uç yolcu kızın önünden geçtiler. Geçerlerken onun koyu kahraltısını fark etmiş olmaları ki, Eustacia bir erkek sesinin: "İyiakşamlar!" dediğini duydu.

Eustacia bir şeyler mırıldandı, ötekilerin yanından kayar gibi süzülerek gerisin geri döndü. Böylesine merak ettiği adamı kaderin ayağına getirmiş olmasına kendi de şaşmış gibiydi.

Onları daha iyi görebilmek için gözlerini zorladıysa da pek bir şey göremedi. Bununla birlikte, merakı o denli yoğundu ki, kulakları işitmek kadar görmek görevini de yüklenmişlerdi sanki. Bu gibi durumlarda bu gücün gelişip artmasına şaşmamak gerek. Sağır Dr. Kitto da uzun çabalar sonunda bedeninin böyle bir duyarlık kazandığından söz eder. -

Eustacia üç yolcunun ağzından çıkan her sözü duyabiliyordu. Konuştukları gizli-kapaklı şeyler değildi. Ruhça olmasa bile, bedence birbirinden uzun süre uzak kalan hısımların sıradan, neşeli yarenlikleriydi bunlar.

Yalnız, Eutacia'nın üzerinde durduğu hiç de sözler değildi. Birkaç dakika sonra konuşulanların tek sözünü bile hatırlayamazdı belki. Konuşmaların ancak onda-birini oluşturan o dalgalı sestini onu ilgilendiren.

Evet, ona "İyigeceler!" dileyen sestini. Bu ses; konuşmalar

arasında kimi vakit "evet", kimi vakit "hayır" diyordu. Kimi vakit de yörenin zaman aşımına uğramış yurttaşlarıyla ilgili sorular soruyordu. Aynı ses bir kez de çevredeki tepelerin dostluğuna, güler-yüzlülüğüne değinerek Eustacia'yı eni-konu şaşırttı.

Üç ses geçip gitti. Gittikçe hafifledi, sonunda hiç duyulmaz oldu. Karaltılar gözden kaybolunca, kadınların bol konuşmaları Eustacia'nın belleğinden büsbütün silindi. Yalnız ötekinin —erkeğin— sesi kaldı aklında.

Bn. Yeobright'ın oğlunun —çünkü hiç kuşku yok, Clym'di o delikanlı— sesinde bir tuhaflık, şaşırtıcı bir şey mi vardı? Hayır. Yalnız, anlayışlı, kapsamlı bir sestti, okadar. O "İyiakşamlar" diyen o sesin sahibi için tüm duygusal şeyler olanaklıydı. İşin geri yanını Eustacia'nın hayal gücü sağladı. Yalnız, bir şey vardı ki, birtürlü çözümleyemiyordu: Bu yontulmamış tepelerde dostluk, güler-yüzlülük gören bir adamın duyduğu zevk nasıl bir duyguydu acaba?

Bu gibi durumlarda bir kadının işlek kafasından binlerce düşünce geçer. Bu düşünceler kadının yüzünde de kendilerini belli eder. Ne var ki bu değişik yüz halleri, hernekadar gerçekse de, ancak bir ânlıktır. Eustacia'nın yüz çizgileri uyumlu bir ardıllıkla düşüncelerini yansıtmaktaydı. Kızcağz kızarıyor, ışıyordu. Bir ara hayal gücünün yalancılığını hatırlıyor, keyfi kaçıyordu. Sonra, birden canlanıyor, tutuşuyordu. Sonra gene yatışıveriyordu. Yüzü imgelerin doğurduğu görünümleri art arda sergiler gibiydi.

Evden içeri girdi. Heyecanlıydı. Dedesi, ocağın başında durmuş, külleri karıştırıyordu.

Eustacia ona doğru yürüdü, yumuşacık ellerini ateşe uzattı.

— "Neden Yeobright'larla hiçbir ahabplık etmiyoruz, dede?" diye sordu. "Keşke etsek. Pek iyi insanlara benziyorlar."

Kaptan: "Ne bileyim neden!" diye karşılık verdi. "Yaşlı adam kabaydı ama, severdim doğrusu. Ancak, ahabplık etsek bile, sen oraya gitmek istemezsin, eminim."

— "Neden istemeyeyim?"

— "Senin o kentli zevklerin onları pek köylümsü bulur da

ondan. Mutfakta yaşarlar, bal şerbetiyle yıllanmış şarap içerler, temiz dursun diye yere kum serperler. Bence akıllıca bir yaşayış ama, senin nekadard hoşuna gider acaba?"

— "Bayan Yeobright hanımefendiden bir kadın gibi geldi bana. Babası da papazmış sanırım, öyle değil mi?"

— "Evet. Gelgelelim, kadıncağız kocasına ayak uydurmak zorunda kaldı. Sanırım, bugüne dek de hoşlandı bundan. 'A, hatırlıyorum... Bir gün istemeyerek gücendirdiydim onu. İşte o zamandan beri bir daha görmedim kendisini.'"

*
**

O gece Eustacia'nın beyni için olaylı bir gece oldu. O geceyi bir daha hiç unutamayacaktı.

Bir düş gördü. Pek az insan görmüştür düşün böylesine renklisini. Böylesine incelikle gelişmiş, böylesine şaşırtıcı, heyecanlı bir düşü hele Eustacia durumundaki hiçbir kız görmemiştir besbelli.

Bu düşte dolambaçlı Girit mahzenlerindeki kadar bol dallanmalar, kuzey ışıkları kadar çok değişimler, haziran çiçek bahçelerindeki kadar sayısız renkler, bir taç giyme törenindeki kadar büyük bir insan kalabalığı vardı. Şehrazat Sultan için böyle bir düş belki sıradan sayılabilir. Avrupa'nın tüm saraylarını dolaşıp yeni dönmüş bir kız içinse ilgiçekici olmaktan öte olmayabilir. Ama, Eustacia'nın yaşadığı koşullar altında bundan daha olağanüstü, daha harikulâde bir düş düşünülemezdi.

Bununla birlikte, düşün dönüşüm sahnelerinin içinde derece derece gelişen bir olay vardı. Bu olayda düşün genel parlaklığının ardında, zaman zaman fundalık belirip kayboluyordu. Eustacia, harikulâde bir çalgıya ayak uydurmuş, oynuyordu. Büyüleyici değişiklikler süresince ona eşlik eden erkek ise gümüşten zırh giymişti. Miğferinin açılır-kapanır ön parçası kapalıydı. Kız kendinden geçercesine oynuyordu. Erkeğin o parıl parıl miğferinin altından doğru, kulağına tatlı, yumuşak sözler geliyordu. Eustacia kendini

cennette sanıyordu.

Birden ikisi, döne döne, kalabalığın içinden sıyrıldılar, fundalıktaki göllerden birine daldılar, üstü alkumlarla donanmış renk renk bir mağaradan dışarı çıktılar.

Eustacia'nın yanı-başında bir ses: "Burası olsa gerek." dedi.

Kızcağız, kızarak, başını kaldırdı, delikanlının kendisini öpmek üzere miğferini çıkarmakta olduğunu gördü.

Tam o sırada bir çatırtı duyuldu. Delikanlının vücudu, iskam-bil destesi gibi, düşüp paramparça oldu...

Eustacia: "A! daha önce görmüştüm ben bu yüzü!" diye haykırdı.

Uyandı. Düşünde duyduğu çatırtı alt kattaki kepengin sesiydi. Hizmetçi kız, gün ışığı içeri dolsun diye, kepenkleri açmıştı.

Eustacia, bir kez daha: "A! görmüştüm ben bu yüzü!" diye mırıldandı. "Clym Yeobright'ın yüzü bu!"

Biraz yatışınca, anladı ki düşün evrelerinin pek çoğu bir önceki günün hayallerinin, kuruntularının doğal bir ürünüydü. Ne var ki, düşün ilginçliğinden pek az şeyi eksiltiyordu bu.

Eustacia ilgisizlikle aşk arasındaki geçiş evresindeydi; hani şu "hoşlanma" denen evrede. En büyük, en olağanüstü tutkuların tarihinde bile bir kez olur bu. Bu dönemde en büyük tutkular bile en güçsüz istemin ellerindedir. Ateşli kadın bu dönemde bir hayale yarı tutkudur. Tutkusunun olağanüstü yapısı, onu, akılca alçaltırken, ruhça yüceltir.

Eustacia kendini tutmayı başarabilirse, bu tutkuyu salt mantıkla söndürebilir, hepten bile öldürebilirdi. Biraz daha az gürurlu olabilseydi, Yeobright'ların evleri dolayına gider, onu görene dek oralarda dolaşırdı.

Eustacia bunların hiçbirini yapmadı. En örnek olacak biçimde davrandı. Öylesine etkilenmişti çünkü.

Her gün iki-üç kez hava almak bahanesiyle Egdon tepelerine

yollandı. Gezintileri boyunca da gözünü dört açtı.

İlk gezinti boşa gitti. Eustacia düşlerinin kahramanına rastlamadı. İkinci kez de öyle oldu.

Üçüncü gezintisine çıktığında, ortalığı yoğun bir sis kaplamıştı. Eustacia dikkatle çevresine baktıysa da, pek umutlu değildi. Çünkü Clym yirmi metre ötesinde bile olsa, sisten onu göremezdi.

Clym'le karşılaşmak için yaptığı dördüncü girişimde, bir fırtınadır koptu, bardaktan boşanırcasına yağmur yağmaya başladı. Eustacia apar-topar eve dönmek zorunda kaldı.

Beşinci saldırı bir öğleden sonra yapıldı. Hava açık, güzeldi. Eustacia uzun süre dışarıda kaldı. Evin bulunduğu koyağın ta tepesine kadar yürüdü. Sekizyüz metre kadar ileride ak çit kazıkları görünüyordu. Clym ortada yoktu.

Eustacia, yüreği kırık, halde eve döndü. Güçsüzlüğünden ötürü kendinden utanıyordu. Paris'ten gelen adamı bir daha aramamaya karar verdi.

Ne var ki, Tanrı'nın istemi cilvelidir. Eustacia bu kararı verdikten hemen sonra, bunca zamandır ardından koştuğu fırsat ayağına geliverdi...

IV

EUSTACIA BİR SERÜVENE SÜRÜKLENİYOR

BU son umut dolu bekleyiş gününün akşamı —aralık ayının 23'üydü— Eustacia evde yalnızdı. Son bir saati kulağına çalınan bir söylenti yüzünden yas tutarak geçirmişti: Clym Yeobright'ın annesini görmeye gelişi pek kısa sürecekmış, delikanlı gelecek hafta dönecekmış.

Eustacia: "Elbette..." diye düşündü, "şen bir kentte, işlerinin

en canlı noktasında bulunan genç bir adam Egdon Fundalığı'nda uzun süre kalmayı elbette istemez."

Böyle sınırlı bir tatil süresi içinde, kendisini uyandırmış olan sesin sahibiyle bir daha karşılaşması olmayacak bir şeydi. Eustacia ancak Yeobright'ların evi dolaylarında bir tarlakuşu gibi dolaşmasını sürdürürse, bu karşılaşma belki gerçekleşebilirdi. Bu ise, zordu, üstelik de uygunsuz bir şey olurdu.

Bu gibi durumlarda, taşralı genç kızlarla delikanlıların bulduğu geleneksel çare kiliseye gitmektir. Sıradan bir köyde, ya da kasabada, tatil için yurda dönen, ister yaşıandan, isten can sıkıntısından görmek, görülmek hevesini yitirmemiş her kişi, yılbaşı günü, ya da hemen sonraki gelen pazar günü eninde-sonunda kilisede bir sıraya oturmuş bulur kendini. Yepyeni, yabanlık giysileri içinde, umut-tan, kendini-beyenmişlikten ısıldayaraktan oturur.

Dolayısıyla yılbaşı sabahı kilisede toplanan kalabalık, çoğu kez, komşu evlerde dünyaya gelmiş ünlülerden oluşma bir tür dermedir. Bütün yıl savsaklanmış, yüz-üstü bırakılmış sevgili kendisini unutmuş olan sevenindeki gelişmeleri burada gizlice gözlemleyebilir. Dua kitabının üzerinden ona kaçamak bakarken, yenilikler çekiciliklerini yitirince onun kendisine dönebileceğini düşünebilir. Gene burada, Eustacia gibi ötekilerle ölçüştürülünce yeni sayılan bir kimse kendisinin sahneye çıkışından önce oralardan ayrılmış buralı bir oğulun kişiliğini inceleyebilir; ailelerin ahbap olması için uğraşmaya değip değmeyeceğine karar verebilir.

Ne var ki, bu duygusal, sevgi dolu tasarılar, Egdon Fundalığı'nın dağınık kişileri arasında uygulanacak şeyler değildi. Adına bakarsanız, buradakiler bir kilise topluluğunun üyesiydiler ama, gerçekte hiçbir kilise topluluğunun üyesi değildiler. Yılbaşını dostlarıyla, yakınlarıyla birlikte geçirmek üzere bu ıssız, dünyadan ırak birkaç eve gelen konuklar, ocak köşelerinden ayrılmazlar, vakitlerini bal şerbeti, ya da daha başka avutucu, rahatlatıcı içkileri içerekten geçirirlerdi.

Konuk kaldıkları evden temelli ayrılana dek bu böyle sürerdi.

Yağmur, kar, buz, çamur kaplardı her yeri. Islak ayakkaplarla, boğazlarına kadar suya batmış bir halde kilisede oturmak için üç-dört kilometrelik yolu bata-çıka yürümeyi göze alamazlardı. Ancak daha yakınca evlerde oturanlar kiliseye tertemiz, kupkuru ulaşırlardı.

Eustacia Clym Yeobright'ın birkaç günlük tatilinde kiliseye uğramasının pek az bir olasılık olduğunu biliyordu. Onu orada görmek umuduyla tek midillinin çektiği küçük arabayla o kötü yolda dolaşmanın kendisi için boş bir çaba olacağını da biliyordu.

*
**

Akşam, alacakaranlıktı. Eustacia yemek odasında, ocak başında oturuyordu. Yılın bu zamanında burada oturmak misafir odasında oturmaktan daha çok hoşuna giderdi. Çünkü buradaki ocak genişti, içinde yerkömürü yakılmak üzere yapılmıştı. Kaptan kış mevsiminde bu yakacağı özellikle severdi.

Oda pek sade döşenmişti. Göz alan tek yer pencerenin içiydi. Orada, en ortada, eski bir kum saati duruyordu. İki yanında ise bir çift eski İngiliz vazosu vardı. Ayaklı olan bu vazolar yakınlardaki eski bir mezarlıktan çıkarılmıştı. Vaktiyle ölü küli koymakta kullanıldıkları belliydi. Şimdi ise bıçak gibi keskin yapraklı iki atlas-çiçeğine saksı işi görüyorlardı.

Biri kapıyı vuruyordu. Hizmetçi dışarıdaydı. Kaptan da öyle. Gelen kimse, bir dakika kadar bekledikten sonra, içeri daldı, odanın kapısını tıkırdattı.

Eustacia: "Kim o?" diye seslendi.

— "Rica ederiz, Kaptan Vye, izin verirsiniz biz..."

Eustacia ayağa kalktı, kapıya doğru ilerledi.

— "Böyle teklifsizce içeri dalmanıza izin veremem. Beklemeliydiniz."

Tatlı bir delikanlı sesi: "Kaptan gürültü yapmamak şartıyla

içeri girebileceğimizi söylemişti de..." diye karşılık verdi.

Eustacia, daha yumuşak bir sesle: "Ya, öyle mi?" dedi. "Ne istiyorsunuz peki, Charley?"

— "Rica etsek, acaba dedeniz bu akşam saat yedide oyunluğunu kullanmamıza izin verir mi? Deneme yapmak istiyoruz'da."

— "Nasıl? Bu yılki maskeli oyuncularından biri de sen misin, yoksa?"

— "Evet, küçükhanım. Kaptan bizden önceki oyuncuların burada deneme yapmalarına izin veriyormuş da..."

Eustacia, isteksizce: "Biliyorum." dedi. "Peki, istiyorsanız oyunluğu kullanabilirsiniz."

Deneme yeri olarak Kaptan Vye'in oyunluğunun seçilmesinin nedeni kaptanın evinin fundalığın tam ortasında oluşuydu. Odunluk ambar kadar genişti. Böyle bir amaç için daha uygun bir yer bulunamazdı. Oyuncu topluluğunu oluşturan delikanlılar çevrede dağılmış olan evlerde oturuyorlardı. Burada toplandılar mı, bütün gelenlerin aşması gereken uzaklıklar aşağı-yukarı eşit olabiliyordu.

Eustacia maskeli oyunları da, oyuncularını da horgörürdü. Oyuncular kendi sanatlarına karşı böyle incitici bir duygu beslemiyorlardı belki ama, sanat aşkıyla yanıp tutuştukları da söylenemezdi, doğrusu.

Geleneksel bir eğlence yeni bir yapının sahneye konuşundan ayırılmazdır. Yeni bir yapıtta herşey coşkulu, ilgiçekicidir. Geleneksel oyunlarda ise vurdumduymazlık, cansızlık üstün gelir. Öyle ki insan böylesine sıkıcı, âdet yerini bulsun diye yapılan bir şeyin neden zoraki sürdürüldüğüne şaşmaktan kendini alamaz. Oyuncular Ermiş Balaa (x) gibi isteksiz, gönülsüzdürler; kendi paylarına düşen sözleri söylerken, özümstedikleri kişiyi oynarken

(x) *İsrailîler'i lânetlemesi emredildiği halde, bindiği eşek kendisini azarlayınca, onları kutsayan Mezopotamyalı ermiş. (Çeviren)*

içten bir zorlamayla dürtülmüş gibidirler. Yeniden parlayan çağda taşıl-
laşmış bir gösteriyi taklit bir yapıttan ayırdeden en önemli özellik
işte taşıllaşmış gösterinin bu zoraki havasıdır.

Delikanlıların oynayacakları parça ünlü Ermiş George oyunudur. Hazırlıklar yalnız sahnede değil, sahne arkasında da sürdürülüyordu. Her evin kadınları bu hazırlıklara katılırlardı. Kızkardeşlerin, ablaların, sevgililerin işbirliği olmadıkça oyuncuların giysileri bir şeye benzemiyordu. Öte yandan, bunun da kendine göre sakıncaları vardı. Kızlar zırhlarla silâhları çizip süslerken, nekadar zorlanırlarsa zorlansınlar, geleneğe eski saygıyı göstermiyorlardı. Zırhlara, silâhlara salt kendi zevklerine göre, akıllarına nasıl eserse o biçimde ilmekler, halkalar, ipek ya da kadife kurdeleler eklemekte ayak diriyorlardı. Zırhlı yakalık, elbise, ya da eldivenin üçköşeli peşi, çelik miğfer, göğüslük zırh, zırh eldiveni, elbise kolu... hepsi birdi bu kadın gözleri için. Çünkü bunların hepsi renk renk parçacıklar iliştirebilecekleri elverişli boşluklardı.

İşte bu yüzden, oyunda sözde Hristiyanlık için savaşan Joe ile Müslümanlık için savaşan Jim üstlerinde aynı takıları, bezekleri taşıyorlardı. Kostümünün yapılışı sırasında, Joe'nun sevgilisi Jim'in sevgilisinin miğferin açılır-kapanır ön parçasına taktığı kurdelelere ek olarak sevgilisinin cüppesinin ucuna parlak renkli ipekten tarak desenleri işlediğini hatırlayıveriyordu. Bunun üzerine, Joe'nun sevgilisi de söz konusu giysinin ucuna hemen parlak ipekle tarak desenleri işliyordu; sonra, birazcık daha ileri giderek, omzuna da kurdeleden püsküller ekliyordu. Bu arada, Jim'in sevgilisi, ondan aşağı kalmamak için, cüppenin her yerine fiyonklar, yapma güller iliş-tirmeye girişiyordu.

Sonunda öyle oluyordu ki, Hristiyan ordusunun Yiğit Askeri ile Türk Askeri giyeceklerinin özelliğiyle birbirinden ayırdedilemez hale geliyordu. Daha da kötüsü, oyunun kahramanı olan Ermiş George, amansız düşmanı Arap'la karıştırılabiliyordu.

Kıyafetleri giyen oyunculara gelince, hernekadar bu kargaşalıktan için için sıkılıyorsa da, yardımlarından yararlandıkları

kızlarla kadınları incitmekten kaçınıyorlar, bu yüzden de yapılan yeniliklere katlanıyorlardı.

Bu benzetme eğiliminin elbette bir sınırı da vardı. Örneğin, hacamatçı, ya da Hekim kendi kişilik bozulmamışlığını korurdu. Ötekilerden daha koyu renk giysileri, acayip şapkası, kolunun altından sallanan ilâç şişesiyle hiçbir zaman öbür oyuncularla karıştırılmazdı. Aynı şey Noel Baba'nın geleneksel kıyafeti için de söylenebilirdi: Koskocaman şapkası, sırtındaki çuvalıyla, ötekilerden daha yaşlı bir adamdı Noel Baba. Bölgeden bölgeye yapılan uzun gece yolculuklarında genel bir koruyucu havasıyla kafiye eşlik ederdi.

Saat yedi oldu. Deneme vakti gelmişti. Çok geçmeden, Eustacia odunluktan doğru birtakım sesler duydu. Can sıkıntısından, biraz da serserilik olsun diye, oyuncuların deneme yaptıkları odunluğa bitişik sundurmaya gitti. Kerpiç duvarda küçük bir delik vardı. Sundurma yapılırken, bu delik güvercinler için açılmıştı. Delikten bakınca, yandaki odunluk görünüyordu. Odunluktan ışık geliyordu şimdi. Eustacia, daha iyi görebilmek için, bir iskemle bulup üstüne çıktı.

Odunluktaki bir rafın üstünde uzun uzun üç mum yanıyordu. Bu mumların ışığı altında altı-yedi delikanlı bir ileri, bir geri yürüyorlar, uzun söylevler veriyorlar, oyundaki kişileri kusursuz oynamaya çabalarken birbirlerinin ayağına dolaşıyorlardı. Timothy Fairway ise, duvardan sarkmış, her lafa karışıyor, oğlanlara söyleyecekleri sözleri hatırlatıyordu. Çünkü gençliğinde kendisi de Egdon'un seçkin oyuncularındandı.

Fairway: "Eh, kötü sayılmaz." dedi. "Olabileceğiniz kadar iyisiniz hatta. Hoş, bizim zamanımızda oyunculuğun böylesi hiç sökmeydi ya, neyse. Arap kişiliğine bürünmüş olan Harry birazıcık daha çalım satmalı. John'un da içi dışına çıkarcasına haykırması gereksiz. Elbiselerinizin hepsi hazır mı bari?"

— "Pazartesi hazır olacak."

— "İlk sahneye çıkışınız da pazartesi olacak sanırım?"

— "Evet. Bayan Yeobright'ın evinde vereceğiz ilk oyunu."

— "A, demek Bayan Yeobright'ın evinde? Ne için görmek istedi sizleri acaba? Ortayaşlı bir kadın böyle maskaralıklardan usanmış olsa gerek."

— "Toplantı gibi bir şey yapıyor da. Clym uzun süredir ilk kez yılbaşını evde geçireceği için annesi eşi-dostu çağırmış."

— "Öyle ya, öyle ya... Bayan Yeobright'ın toplantısı! Ben de gidiyorum oraya. Az kaldı unutuyordum, yahu!"

Eustacia'nın yüzü asılıverdi. Yeobright'ların evinde bir toplantı düzenlenecekti demek! Kendisinin ise hiçbir ilişkisi yoktu bu toplantıyla ki bu da doğal bir şeydi. Bu tür yerel toplantılara hep yabancı kalmış, hiçbirine ilgi duymamıştı. Ama, bu toplantıya gidebilseydi, ne büyük bir fırsat geçerdi eline!.. Yaz güneşi gibi kendisini etkileyen adamı görebilirdi orada!

Bu etkiyi artırmak imrenilecek bir heyecandı; bu etkiden kurtulmaya çalışmak Eustacia'yı yeniden huzura kavuşturabilirdi; bu etkiyi olduğu gibi, kendi haline bırakmak ise boşuna umutlanmak, hayal kırıklığını göze almak olacaktı.

Erkeklerle delikanlılar gitmeye hazırlanıyorlardı. Eustacia gene eski yerine, ocağın başına döndü. Bir süre derin düşüncelere daldıysa da, bu hali pek uzun sürmedi.

Birkaç dakika sonra Charley —odunluğu kullanmak için izin istemeye gelen delikanlı— anahtarla birlikte mutfığa döndü geldi.

Eustacia, onun geldiğini duyunca, geçide açılan kapıyı aralayarak: "Charley, gel buraya!" diye seslendi.

Delikanlı afalladı. Ön odaya girerken de, yüzü kıpkırmızıydı. Çünkü birçokları gibi o da kızın güzelliğinin etkisi altındaydı.

Eustacia ateşin önündeki bir sandalyeyi gösterdi. Kendisi de, ocağın öbür yanına geçti. Delikanlıyı neden içeri buyur ettiğini az sonra açıklayacağı yüzünden belliydi.

Dilber kız, ateşten tüten dumanların arasından öte yanda oturan delikanlıya bakarak: "Sen hangi kişiyi oynuyorsun, Charley?" diye sordu. "Türk Askeri'ni, değil mi?"

Delikanlı, ilgisizce: "Evet, bayan, Türk Askeri'ni oynuyorum." diye karşılık verdi.

— "Uzun mu?"

— "Aşağı-yukarı dokuz söylev var."

— "Onları bana ezbere okuyabilir misin? Dinlemek istiyorum da."

Delikanlı alev alev yanan kömürlere bakarak gülümsedi, sonra başladı:

— *"İşte ben geldim, Yiğit Türk Askeri,
Savaşmayı Türk topraklarında öğrenen biri."*

Eustacia bu sözleri daha önce de duymuştu. Delikanlı susunca o başladı, hemen hemen aynı sözlerle söylevi sürdürdü. Hiçbir yanlışlık yapmadan, dili sürçmeden de söylevi sona erdirdi. İkisinin de söylediği sözler aynıydı. Öyleyken, arada ne büyük fark vardı!

Charley'in gözleri şaşkınlıktan faltaşı gibi açılmıştı.

— "A, akıllı bir bayansınız siz!" dedi. "Ben oyundaki kendi payımı ancak üç haftada ezberleyebildim."

Eustacia, sakın sakın: "Daha önce de seyretmişim ben bu oyunu." diye karşılık verdi. "Şimdi, dinle beni, Charley: Beni sevindirecek bir şey yapmak ister misin?"

— "Sizi sevindirmek için çok şey yapabilirim, Bayan Eustacia."

— "İzin verir misin, senin payını yalnız bir gecelik ben oynayayım?"

— "Ah, Bayan Eustacia! Ama, üstünüzdeki kadın giysileriyle... yok, yapamazsınız!"

— "Erkek giysileri giyerim ben de. Sen bana giysilerini verirsen, pazartesi gecesı biriki saatliğine senin yerini almama göz yumarsan, herne olursa olsun benim kim olduğumu kimseye söylemezsen, bunların karşılığında benden ne istersin? O akşam, bir özür uydu-
rup oynayamayacağını önceden bildirmelisin elbette. Birinin
—Bayan Vye'in bir akrabası bir delikanlının— senin yerini alacağını

söyleyebilirsin. Oyunda öbür oyuncular benimle hiç konuşmadıkları için korkulacak bir şey yok. Nasıl olsa tanıyamazlar beni. Tanı-salar da vız gelir bana. Şimdi, söyle bakalım, bu işe razı olman için ne vermeliyim sana? İki buçuk şilinge ne dersin?"

Delikanlı başını iki yana salladı.

— "Beş şiling vereyim?"

Delikanlı gene başını salladı.

— "Parayla elde edemezsiniz beni." diye mırıldandı.

Bir yandan da eliyle ocağın demir ayaklığını okşuyordu.

Eustacia hayal kırıklığına uğramıştı.

— "Öyleyse, nedir istediğin, Charley?" diye sordu.

Delikanlı ona bakmadan gene ocağın demir ayaklığını okşuyordu.

— "Bahar Bayramı'nda bana neyi yasak ettiniz, biliyorsunuz, Bayan Eustacia..." diye mırıldandı.

Eustacia, biraz daha kibirli bir tavırla: "Evet." dedi. "Halka-da benimle el ele tutuşmak istemiştin, doğru hatırlıyorsam?"

— "Yarım saat için buna izin verin, istediğinizi yaparım, Bayan Eustacia."

Eustacia delikanlıya dik dik baktı. Charley kendisinden üç yaş küçüktü. Ama, yaşına göre pek geri kalmış sayılmazdı. Delikanlının ne demek istediğini anladığı halde, anlamamış gibi sordu:

— "Yarım saat neye izin verecekmişim?"

— "Elinizi tutmama."

Kız buna önce karşılık vermedi. Biraz düşündükten sonra: "On-beş dakika olsun." dedi.

— "Peki, Bayan Eustacia, olur ama, elinizi öpmeme de izin verirsiniz. Onbeş dakika! Yemin ederim, kimse bilmeden yerimi almanızı sağlamak için elimden geleni yapacağım. Yalnız, ya biri sizi konuşmanızdan tanırsa? Hiç düşündünüz mü bunu?"

— "Olabilir. Ama, dilimin altına bir çakıлтаşı koyarsam, konuşmam hayli değişir. Peki. Giysilerini, kılıcını, öteni-berini getirir getirmez, ben de elimi tutmana izin vereceğim. Hadi şimdi git artık,

burada istemiyorum seni."

*
**

Charley çıkıp gitti.

Eustacia'nın hayata ilgisi gittikçe artıyor gibiydi. İşte yapılacak bir şey bulmuştu: Görmeye değer birini bulmuştu. Üstelik, büyüleyici, serüven dolu bir yoldan görebilecekti onu.

— "Ah, uğrunda yaşanacak bir şey olmalı insanın hayatında!" diye mırıldandı kendi kendine. "İşte bütün istediğim buydu."

Eustacia genel olarak uyuşuk yaratılışlıydı. Tutkusu, canlı olmaktan çok, ağır, etkili türden idi. Ama, bir uyandırılmaya-görsün, hemen saldırıya geçebilirdi. Üstelik, bu saldırı doğuştan canlı bir insanın devinişinden hiç de aşağı kalmazdı.

Tanınmaktan pek korkmuyordu. Oyuncu delikanlıların onu tanınması olasılığı yok gibiydi. Toplantıya katılacak öbür konuklardan yana ise, aynı derecede güvenlikte sayılamazdı. Öyleyken, keşfedilmek okadar da korkulacak bir şey değildi Eustacia için. Çünkü keşfetseler keşfetseler oyuncuların arasına karışmış olduğunu keşfedebilirlerdi. Eyleminin gerçek nedenini ise nasıl olsa kimse anlayamazdı. Davranışları zaten acayip olan bir kızın gelip geçici bir tuhaflığı sayılacaktı bu. Gerçek neden ise bir sır olarak kalacaktı.

*
**

Ertesi akşam Eustacia tam kararlaştırılan saatte odunluğun karşısındaydı. Kendisine Charley ile birlikte süslü giysiler getirecek olan alacakaranlığın basmasını bekliyordu. Dedesi bu akşam evdeydi. Dolayısıyla, Eustacia arkadaşını içeri buyur edemeyecekti.

Az sonra Charley bir Zenci'nin üzerine konmuş bir sinek gibi, fundalığın sınırında belirdi. Takım-taklavatını da yanında getirmişti. Odunluğa vardığında soluk soluğaydı.

Eşyaları kapının eşiğine yığarak: "İşte getirdim hepsini." diye fısıldadı. "Şimdi de, Bayan Eustacia..."

— "Sıra ödemeye geldi. Eh, bu da hazır sayılır. Ben sözümü tutarım."

Kız kapının direğine dayandı, elini delikanlıya uzattı.

Charley, sözle anlatılamayacak bir duygusallıkla, bu eli iki elinin içine aldı. Ancak tutsak bir serçeyi elinde tutan bir çocuk böylesine sevecen olabilir.

Derken, birden öfkeyle haykırdı:

— "A! eldiven var elinizde!"

Eustacia: "Yürüyüşten döndüm de." dedi.

— "Ama, bayan!"

Eustacia: "Eh doğru ya, bu pek dürüstlük sayılmaz." dedi.

Eldiveni çekip çıkardı, çıplak elini delikanlıya uzattı.

Başka hiçbir şey konuşmadan dakikalarca böyle durdular. İkisi de gitgide kararan çevreye bakıyordu, ikisi de kendi düşüncelerine dalmıştı.

Aradan beş-altı dakika geçtikten sonra, Charley, derin bir sevgiyle: "Sanırım, bütün hakkımı bu akşam kullanmayacağım." dedi. "Kalan birkaç dakikayı bir başka sefer kullanabilirim, değil mi?"

Eustacia, en küçük bir duygusallık bile göstermeksizin: "Sen bilirsin. Nasıl istersen." diye karşılık verdi. "Yalnız, bir hafta içinde bitmeli bu iş. Şimdi, dinle beni. Yapmanı istediğim yalnız bir tek şey var: Ben elbiseleri giyene dek bekle, sonra da oyunumu iyice yapıp yapamadığımı bana söyle. Ama, önce dur da, içeriye bir göz atayım."

Eve girip gözden kayboldu.

Dedesı koltuğunda uyuyakalmıştı. Korkacak bir şey yoktu. Biriki dakika sonra Eustacia geri döndü.

— "Şimdi git, bahçede biraz dolaş." dedi. "Hazır olunca ben seni çağırırım."

Charley gezine gezine beklemeye koyuldu. En sonunda, hafif bir ısıklık sesi duyunca odunluğun kapısına döndü.

— "Islık çalan siz miydiniz, Bayan Eustacia?" diye sordu.

Oyunluğun arkalarından bir yerden Eustacia'nın sesi duyuldu:

— "Evet. Gir içeri. Kapıyı kapayana dek ılık yakamam; yoksa, dışarıdan görülebiliriz. El yordamıyla yolunu bulabilirsen, şapkanı çamaşırlığın duvarındaki deliğe tıkıver."

Charley denileni yaptı.

Eustacia ışığı yaktı. Cinsiyet değiştirmiş haliyle, parıl parıl renkler içinde tepeden tırnağa silahlara bürünmüş olarak, ortaya çıktı. Belki Charley'in etkin bakışları altında birazıcık ürker gibi oldu ama, yüzünde erkek kılığına girmiş olmanın utancı belirmiş olsa bile, gene de bir şey görülemezdi. Çünkü başındaki Ortaçağ miğferinin önünü kaplayan renkli kurdeleler yüzünü gözlerden saklıyordu.

Ayağındaki beyaz tuluma bakarak: "Üstüme iyi oturdu." dedi. "Yalnız, gömleğin kolları biraz uzunca. Tulumun paçalarını yukarı kıvrabilirim. Şimdi iyi dikkat et."

Hemen ardından, oyunda söyleyeceği sözleri sıralamaya başladı. Gözdağı sözlerine sıra geldikçe kılıcını sahne davranışlarına uygun biçimde mızrağına, sopasına vuruyor, caka sataraktan bir aşağı, bir yukarı gidip geliyordu.

Charley, hayranlığını en nazik bir eleştiriyle tatlandırır gibiydi. Çünkü Eustacia'nın elinin dokunuşu aklından çıkmamıştı.

Eustacia: "Şimdi gelelim senin ötekilere uyduracağın özüre." dedi. "Yeobright'lara gitmeden önce nerede buluşacaktınız?"

— "Sizce bir sakıncası yoksa, burada buluşmayı düşünüyorduk, Bayan Eustacia. Saat sekizde. Öyle ki, dokuzda orada olabilelim."

— "Peki. Eh, elbet sen hiç gözükmemelisin ortalıkta. Ben, giyimli olarak, beş dakika geç giderim, ötekilere senin gelemeyeceğini söylerim. Düşündüm, taşındım. Uyduracağımız bahanenin elden geldiğince gerçeğe yakın olabilmesi için en iyisi, ben seni bir yere göndermiş olayım. Bizim iki midillinin huyudur, sürüden ayrılıp çayırılara giderler ha-bire. Yarın akşam gidip onları arar gibi yapabilirsin. Gerisini bana bırak, ben yoluna koyarım. Şimdi gidebilirsin artık."

— "Peki, bayan. Yalnız, sizce bir sakıncası yoksa, bir dakikalık daha hakkımı kullanmak istiyorum."

Eustacia önceki gibi ona elini verdi.

— "Ama, yalnız bir dakika." dedi.

Sonra dakikaları saymaya başladı.

Aradan yedi-sekiz dakika kadar bir zaman geçer geçmez, elini çekti, oğlandan uzaklaştı. Şimdi gene eski vakur tavrını takınmıştı.

Anlaşma tamamlanmıştı. Tamamlanır tamamlanmaz da, Eustacia delikanlı ile kendisi arasına duvar gibi aşılmaz bir engel koyuvermişti.

Charley içini çekti.

— "İşte hepsi bitti!" diye mırıldandı. "Oysa niyetim hepsini birden kullanmak değildi."

Eustacia, ona arkasını dönerek: "Hakkını bol bol aldın." dedi.

— "Öyle, bayan. Eh, herşey bitti. Evde döneyim bari."

V

AY AYDINLIĞINDA

ERTEŞİ akşam oyuncular aynı yerde toplandılar. Türk Askeri'nin gelmesini beklemeye başladılar.

— "Sessiz Avrat Hanı'nın saatine göre yirmi dakika geçti, Charley ortada yok."

— "Blooms-End'deki saate göre daha on dakika geçti."

— "Cantle Dede'nin saatine göre daha on dakika var."

— "Kaptaninkine göre beş dakika geç kaldı."

Egdon'da günün kesin saatleri diye bir şey yoktu. Değişik ev topluluklarına göre zaman kavramı da değişirdi. Bu kavramlar ilkin genel bir kökten türemiş, sonra bölünüp kimisi başlangıçtakinden

ayrılmıştı. Batı Egdon'lular Blooms-End saatine inanırlardı: Doğu Egdon'lular ise Sessiz Avrat Hanı'ndaki saate. Cantle Dede'nin saati geçmiş yıllarda hayli yandaş toplamıştı kendine ama, Cantle Dede yaşlanalı beri yandaşlarının inancı da sarsılmaya yüz tutmuştu.

Sonuç olarak, dağınık yörelerden gelip burada toplanmış olan oyuncuların her biri kendi yörelerinin zaman kavramına göre gelmişlerdi buraya. Dolayısıyla, birazıcık beklemeyi de göze almışlardı.

Eustacia gençlerin toplanışını duvardaki delikten gözetlemişti. Örtaya çıkmak için uygun zamanın geldiğini görünce, ilerledi, ürkmekten odunluk kapısını açtı. Dedesinden korkusu yoktu. Çünkü Kaptan Vye o sırada Sessiz Avrat Hanı'ndaydı.

— "Hele şükür, Charley gelebildi en sonunda! Nerede kaldın, Charley? Geç oldu."

Türk Askeri miğferinin kurdelelerinin ardından karşılık verdi:

— "Charley değilim ben. Bayan Eustacia Vye'in bir akrabasıyım. Charley'in yerini almaya geldim. Charley gelemedi, çünkü çayıra kaçan bizim atları aramaya gitti. Akşama kadar dönemeyeceğini bildiği için de benden yerini almamı rica etti. Ben de, olur, dedim. Söyleyeceklerimi ezberledim, onun kadar biliyorum."

Kızın zarif yürüyüşü, ince gövdesi, ağırbaşlı tavırları öbür oyuncularını hemen etkilemişti. Yeni gelen, oyunu gerçekten iyi biliyorsa, bu değiş-tokuşun kendileri için kazançlı olabileceğini düşündüler.

Ermiş George: "Bizce bir sakıncası yok..." dedi. "Yalnız, sen çok gençsin sanırım."

Charley'in kavalı andıran sesiyle ölçüştürülünce, Eustacia'nın sesi çocuk sesi gibi kalıyordu.

Kız, kararlı bir tavırla: "Teker teker biliyorum bütün sözleri, söylüyorum size." dedi. Başarıya ulaşmak için ne gerekiyorsa yapmaya kararlıydı. "Hadi, delikanlılar, göreyim sizi. Hemen denemeye girişelim. Bir kusurumu bulacak olanın alnını karışlarım!"

Oyuna geçildi. Öbür oyuncular yeni oyuncuyu pek beyenmişlerdi. Saat sekiz buçukta mumları söndürdüler. Blooms-End'de Bn. Yeobright' evine doğru yola düzuldüler.

Hafif bir kırağı düşmüştü o akşam. Ay yarımdaydı ama, oyuncular takımının acayip karaltıları üzerine canlı, baştan çıkarıcı ışınlar salıyordu. Oyuncular yürüdükçe kurdeleleriyle sorguçları güz yaprakları gibi hışırıyordu.

Yolları bu kez Mezartepe'den geçmiyordu. Tepenin biraz doğusuna düşen bir koyak boyunca ilerliyorlardı. Koyağın tabanı yemyeşildi. Sağındaki, solundaki funda öbekleri ise gene her zamanki gibi koyu renkti. Yarım ay tek başına böylesine karanlık öbekleri aydınlatacak kadar güçlü değildi.

Gençler konuşa, gülüşe gidiyorlardı. Yarım saat kadar sonra, ev gözüktü. Eustacia, yol boyunca, gelip geçici birkaç kuşkuya kapılmıştı. Evi karşısında görünce, bu serüveni göze aldığına yeniden sevindi. Ruhunu ölüm derecesinde büyük bir sıkıntıdan kurtarabilecek güçte bir adamı görmek için gelmişti buralara. Damon Wilde neydi ki? İlgiçekici ama, yetersiz bir adam. Eustacia belki pek yeterli bir kahraman görecekti bu akşam karşısında.

Kafile evin önüne yaklaşırken, içeriden taşan çalgı, oyun sesleri duyulmaya başladı. Arada-bir de uzun, pes bir ses duyuluyordu. O çağda pek kullanılan üfleme bir çalgının sesiydi bu. Öbür çalgıların tiz sesinden daha ilerilere yayılan bu ses fundalığı aşip delikanlılara kadar ulaşıyordu.

Derken, oynayanlardan birinin olağanüstü tepinişi duyuldu. Daha yaklaşınca, bu bölük-pörçük sesler birleşip bir bütün oluşturdu, "Nanny'nin Düşü" adındaki türkünün belli-başlı ezgileri ortaya çıktı.

O oradaydı elbette. Birlikte oynadığı kız kimdi acaba? Bilgiden, görgüden yana Eustacia'dan çok aşağı, kimin nesi olduğu belirsiz bir kadın, besbelli. Belki de bu kadın şu sırada tuzakların en ustacası, en kurnazcasıyla Clym'in yazgısını mühürlemekteydi.. Bir erkekle oyun oynamak o erkeğin yüreğinde oniki ay sürecek bir ateşi bir saatlik bir zaman parçasına sığdırmak demektir. Tanışmadan

ilgi gösterme dönemine, ilgi göstermeden evlilik dönemine girerler dönem atlarlar. O dönem ki tadını ancak bu şahane yolda yürüyenler bilir. Eustacia Clym'in bu dönemlerde ne biçimlere gireceğini görecekti.

Girgin kız, oyuncular kafilesinin ardından bahçe kapısından içeri daldı. Sundurmanın önünde durdular. Ev ağır saz bir damla örtülüydü. Ön yüzü —ki ay aydınlığı buraya doğrudan doğruya vuruyor, ışık oyunları yapıyordu şimdi— bina ilk yapıldığında beyazmış. Ancak ulu bir kuşalıcı ağacı şimdi ön cephenin büyük bir kesimini karartmaktaydı.

Oyun kapının hemen iç yanında oynanıyordu. Aynalık tahtalarına eteklerin, dirseklerin sırtındığı, arada-bir omuzların tosladığı duyuluyordu.

Eustacia oradan topu topu üç kilometre uzakta oturmasına karşın, bu eski, tuhaf evin içini ilk kez görüyordu. Kaptan Vye ile Yeobright'lar arasında hiçbir zaman sıkı-fıkı bir ahbablık kurulmamıştı. Kaptan bir yabancı olarak buraya gelmiş, Bn. Yeobright'ın kocası ölmeden az önce de Mistover Knap'teki uzun süredir boş duran eve satın almıştı. Derken B. Yeobright ölmüş, oğlu Clym de bir süre sonra yurt dışına gitmişti. Bu iki olaydan sonra iki ailenin ilişkisi büsbütün kesilmişti.

Oyuncular sundurmanın önünde bekliyorlardı.

Eustacia: "Kapının içinde başka bir geçit yok, anlaşılan?" diye sordu.

Arap'ı oynayacak olan delikanlı: "Yok." diye karşılık verdi. "Kapı dosdoğru öndeki oturma odasına açılır; yani, cümbüşün yapıldığı yere."

— "Oyunu yarıda kesmeden kapıyı açamayız, öyle mi?"

— "Tastamam öyle! Onlar oyuna doyuncaya dek burada durup beklemek zorundayız. Çünkü karanlık basar basmaz arka kapıyı sürgülerler."

Noel Baba: "Çok sürmez, canım!" diye lafa karıştı. "Biter az sonra."

Ne var ki, pek öyle dediği gibi olmadı. Çalgılar bir kez daha ezgiyi sona erdirdiler; sonra yeni başlarcasına ateşli, etkili, yeniden çalmaya koyuldular.

Şimdi çalınan hava belli bir başlangıçtan, ortadan, sondan yoksundu. Şu ünlü ezgiyi, "Şeytan'ın Düşü"nü çalıyorlardı. Dışarıda, ay aydınlığında sıralarını bekleyen oyuncular içeride notalarını çılgınlığıyla tutuşup alevlenen insanların oyununu az-çok gözlerinin önüne getirebiliyorlar, kapıya ikide-bir çarpan topuklara, atılan tekmelere bakarak oynayanların dönüşünün ne zaman olağanüstü hızlandığını kestirebiliyorlardı.

İlk beş dakika içerideki gürültüye kulak vermek oyuncu kafilelerindekiler için yeterince ilgiçekiciydi. Ne var ki, beş dakika, on dakika, derken onbeş dakika oldu, gene de içeride sürüp giden canlı "Düş"te işitilebilir hiçbir duraklama olmadı. Kapıya çarpmalar, kahkahalar, tepinmeler ilk baştaki kadar etkindi. Öyle ki, dışarıda olmanın verdiği zevk gitgide azaldı.

Eustacia sevincin, neşenin bu yoldan dışarı vuruluşuna biraz şaşmış gibiydi.

— "Bayan Yeobright neden bu tür toplantılar düzenler sanki?" diye sormaktan kendini alamadı.

— "Onun en iyi salon toplantılarından biri değil bu. Basit komşularıyla işçileri çağırdı bu toplantıya, sırf onlara iyi bir akşam yemeği yedirmek için. Konuklara da oğluyla kendisi hizmet ediyorlar."

Eustacia: "Anlıyorum." dedi.

Ermiş George, kulağı aynalık tahtasında: "Sanırım bu son parça." dedi. "Genç bir adamla genç bir kadın oynaya oynaya tam bu köşeye geldiler şimdi. Adam kadına: "Ah, ne yazık! Bu sefer de oyunumuz sona erdi, bir tanem!" dedi..."

Türk Askeri, ayağını yere vurarak: "Tanrı'ya şükür!" diye söylendi.

Her oyuncunun taşıdığı geleneksel şeridi duvardan aldı. Çizimleri öbür delikanlılarınkinden daha ince olduğu için, ayakları

ıslanmış, üşümüştü.

Yiğit Asker, ezginin durmaksızın bir başka ezgiye dönüştüğünü duyunca, gözünü anahtar deliğine uydurup içeriye baktı.

— "Eyvahlar olsun! On dakika daha bekleyeceğiz!" diye söylendi. "Cantle Dede bu köşede durmuş, sıranın kendisine gelmesini bekliyor."

Hekim: "Uzun sürmez." dedi. "Altı kollu bir oyun bu."

Arap: "Neden içeri girmiyoruz sanki?" diye atıldı. Oynasak da olur, oynamasak da. Bizi çağırtan kendileri."

Eustacia, yetkili bir tavırla: "Olmaz öyle şey!" diye kestirip attı. Bir yandan da, biraz olsun ısınmak için evin kapısıyla bahçe kapısı arasında gidip geliyordu. "Ortalarına atılıp oyunu yarıda kesmiş oluruz. Bu da, ayıp olur."

Hekim: "Şuna bak! Kendini bir şey sanıyor, çünkü bizden biraz daha okul görmüş." diye homurdandı.

Eustacia: "Hadi or'dan sen de!" diye karşılık verdi.

Üç-dört delikanlı aralarında bir şeyler fısıldaştılar.

Sonra biri Eustacia'ya döndü. Oldukça nazik bir sesle: "Bize bir şey söyler misin?" dedi. "Bayan Vye mısın sen yoksa? Bize öyle gibi geldi de."

Eustacia, ağır ağır: "İstediğinizi düşünmekte serbestsiniz." diye karşılık verdi. "Ama, onurlu delikanlılar bir hanımefendi hakkında masallar uydurmazlar benim bildiğim."

— "Kimseye bir şey söylemeyiz, bayan. Namusumuz üzerine söz veriyoruz."

Eustacia: "Sağolun!" dedi.

Tam o sırada kemanlar tiz bir sesle ezgiyi sona erdirdiler. Üfleme çalgılardan da öyle bir son soluk yükseldi ki, hani ner'deyse evin damı içeri çökecekti.

İçerisi birazıcık yatıştır gibi olunca, bizim oyuncular oyun oynayanların yerlerine oturduğunu anladılar. Bunun üzerine, Noel Baba ilerledi, kapının mandalını kaldırdı, başını aralıktan içeri uzattı.

Birsürü konuk, hep bir ağızdan: "A, oyuncular! Oyuncular!" diye bağırıştılar. "Oyunculara yer açın!"

Kambur Noel Baba bu sözler üzerine tam bir giriş yaptı. Kocaman cüppesini savurarak, oyuncuların rahatça girebilmesi için sahnede yer açtı. Sonra, uyaklı sözlerle, toplantıya geldiğini, iyi karşılanıp karşılanmayacağını elbet bilemeyeceğini dinleyicilere bildirdi. Söylevini şu sözlerle bitirdi:

— *"Yer açın, yer açın, çapkın delikanlılar, siz.
Bize yer verin ki şüirlerimizi söyleyelim;
Ermiş George'un oyununu sunmak için geldik biz.
Şu Noel gecesi sizi eğleyelim!"*

Konuklar şimdi odanın bir ucuna toplanmışlardı. Kemancı kemanının yayını ayarlamaya koyuldu. Borazancı çalgısının ağızlığını boşaltıp temizledi. Derken, oyun başladı. Dışarıda bekleyenlerden ilk içeri giren Yiğit Asker oldu.

— *"İşte ben geldim, Yiğit Asker;
İnsan Biçici'dir adım."*

Bu sözlerle başlayan söylevini kâfirlere meydan okuyarak sona erdirdi.

Söylevin sonunda Eustacia'nın Türk Askeri kılığında içeri girmesi gerekiyordu. O da ötekilerle birlikte sundurmanın altında sırasının gelmesini beklemişti. Sırası gelince, hiçbir zorluk çekmeden, en küçük bir isteksizlik belirtisi göstermeden, serbestçe içeri girdi, söze başladı:

— *"İşte ben geldim, Yiğit Türk Askeri,
Türk topraklarında dövüşmeyi öğrenmiş biri.
Yiğitçe dövüşeceğim bu adamla,
Donduracağım kanını damla damla."*

Eustacia başını dimdik tutarak söylevini tamamladı. Tanınmıyacağından emindi ya, elinden geldiğince kaba bir sesle konuşuyordu. Ne var ki kim olduğunun anlaşılmasında için göstermesi gereken dikkat, sahnenin yeniliği, mumların parlak ışığı, yüzünü saklayan kurdeleli miğfer seyircileri görüp tanınmasına hepten engel oluyordu. Üzerine mumlar dizilmiş bir masanın öbür ucunda belli-belirsiz birtakım yüzler görebiliyordu, hepsi okadar.

Bu arada, Yiğit Asker'i oynayan Jim Starks ilerlemiş, Türk Askeri'ne dik dik bakarak konuşmaya başlamıştı:

— *"Madem sen o şanlı Türk Askeri'sin,
Çek kılıcını öyleyse, gel dövüşelim."*

Dövüşmeye başladılar.

Savaşın sonunda Eustacia'nın yetersiz bir itişiyile Yiğit Asker'in yere düşüp ölmesi gerekiyordu. Jim, gerçek bir facia sanatçısına yaraşır bir şevkle, omzunun yerinden çıkması pahasına kendisini taş döşemeye attı.

Derken, Türk Askeri bir şeyler daha söyledi. Bu söylev gereğinden zayıf bir biçimde söylenmişti. Bu arada Ermiş George'a da, bütün adamlarına da meydan okudu.

Bunun üzerine Ermiş George pek görkemli bir biçimde sahneye girdi, şu ünlü söylevi çekti:

— *"İşte geldim, ben, Ermiş George, şu ünlü kahraman.
Yalın kılıç bir elimde; bir elimde kalkan.
Ejderhayla dövüşüp onu öldürenim,
Bu sayede Mısır Kralı'nın güzel kızı Sabra'ya
Sahip olan da benim!
Kılıcım elimdeyken, şaşarım o insana,
Karşıkoymak cesaretini gösterebilir bana!"*

Bu sözleri söyleyen Eustacia'yı ilk tanıyan delikanlıydı.

Türk Askeri kılığındaki Eutacia ona uygun bir meydan okuyuşla karşılık verdi, sonra hemen savaşımaya başladı.

Delikanlı kılıcını onu incitmeden kullanmak için elinden gelen özeni gösteriyordu şimdi.

Oyun gereği paralanan Türk Askeri diz-üstü yere çöktü. O zaman Hekim sahneye girdi, bir şişeden ona ilâç içirdi.

Türk Askeri kendini toparlayınca savaş yeniden başladı. Türk Askeri ağır ağır, binbir güçlükle ölene kadar da sürdü.

Yere bu ağır ağır çöküş gerçekte Eustacia'nın Türk Askeri'ni oynamayı seçmesinin nedenlerinden biriydi. Oysa, oyunun bu bölümü hiç de kısa sayılmazdı. Öbür savaşçıların hepsi oyunun sonunda dümdüz düşüp yere seriliyorlardı. Böyle bir düşüş ise bir kız için zarif, güzel olamazdı. Ağır ağır, derece derece ölmek ise, kolaydı.

Eustacia da şimdi kılıçtan geçirip ölenlerin arasındaydı ama, ötekiler gibi yerde yatmıyordu. Çünkü ne yapıp etmiş, eğri bir düşüşle duvar saatinin üzerine kaymıştı. Öyle ki, başı yerden hayli yüksekte duruyordu.

Oyun Ermiş George, Arap, Hekim, bir de Noel Baba arasında sürüp gidiyordu. Eustacia yapacak başka işi kalmayınca, sahneye girdiğinden beri ilk kez olarak çevresini gözetlemeye, kendisini buraya kadar çekmiş olan delikanlıyı aramaya koyuldu.

VI

İKİSİ KARŞI KARŞIYA GELİYORLAR

ODA oyuncuların rahatça görülebileceği biçimde düzenlenmişti. Meşe tahtasından yapılmış büyük masa ocağa siper olacak biçimde geri çekilmişti. Konuklar masanın her iki ucunda, arkasında, bir de ocak köşesinde toplaşmışlardı. Çoğu soluk soluğaydı, yüzleri kızarmıştı.

Eustacia bunların arasında fundalığın zengin, sözügeçer kimse-
lerinin de bulunduğunu görünce şaşmaktan kendini alamadı.
Düşündüğü gibi, Thomasin ortada yoktu.

Eustacia, oyuncularla birlikte dışarıda beklediği sırada, evin
üst pencerelerinden birinde ışık yandığını birden hatırladı. Besbelli
Thomasin'in odasıydı bu.

Derken, ocağın yanından doğru bir burun, bir çene, eller, diz-
ler, sonra da ayaklar belirdi. Eustacia neden sonra bunların Cantle
Dede'ye ait olduğunu anladı. Cantle Dede kimi vakit Bn. Yeobright'a
bahçe işlerinde yardım ederdi. Bu gece de buraya bundan ötürü
çağırılmış olsa gerekti.

Çok geçmeden, Eustacia'nın gözüne odanın başka bir bölümü
ilişti. Ocağın öbür yanındaki siperdi bu. Bu denli açıkta yanan bir
ateşe böyle bir ek gerekliydi. Çünkü ancak en güçlü rüzgârlar böyle
açık bir ocağın dumanını çekip götürebilirdi.

Açık, kırsal yerler için doğudaki ağaç şeridi, ya da bir bahçe
için kuzey duvarı neyse, eski biçim ocaklar için de siper oydu. Si-
perin dışında mumlar eriyiverir, saç lüleleri dalgalanır, genç kadın-
lar ürperir, yaşlı adamlar aksırıp tıksırırdı. Siperin içi ise cennetti.
En küçük bir esinti bile duyulmazdı. Oturanların sırtları da yüzleri
kadar iyi ısınırdı. Sıcaklığın rahatlığında türküler çağırılır, öyküler an-
latılırdı.

Gelgelelim, Eustacia'nın ilgilendikleri siperin içinde oturanlar
değildi. Üst kesimdeki koyu renk tahtaların arasında ötekilerden
belirgin bir başkalığı olan bir yüz görünüyordu. Clement Yeob-
right'ın, ya da burahlının çağırışıyla Clym'in yüzüydü bu.

Eustacia bu yüzün Clym'den başkasının yüzü olamayacağını
biliyordu. Bu yüzde öyle garip bir çekicilik vardı ki, delikanlının
tüm bedeni görüldüğü halde, bakanın gözü yalnız yüzüne takılıp
kalıyordu.

Ortayaşlı biri bu yüze genç bir adamın yüzü derdi. Bir delikan-
lı ise olgunlaşmamış hiçbir şey bulamazdı bu yüzde. Biçimli, hattâ
kusursuz bir yüzdü. Şu var ki, ardındaki beyin bu yüzü üzerine

özelliklerinin gelişmesini yazabileceği boş bir sayfa yerine kullanmaya başlamıştı. Beynindeki asalak —yani düşünceler— çok geçmeden bu yüzün güzelliğini acımasızca yiyip bitirecekti. Oysa daha yalın bir beyinde, hiçbir şeye zarar vermeden aynı biçimde beslenebilirdi; çünkü zarar verebilecekleri bir şey yoktur.

Tanrı Clym Yeobright'ı yıpratıcı düşüncelere dalma huyundan esirgemiş olsaydı, insanlar "yakışıklı bir adam" derlerdi ona. Clym'in beyni daha keskin çizgilerle yüzüne yansımış olsaydı, o zaman da "düşünceli bir adam" derlerdi, kuşkusuz. Ne var ki, içteki yorucu didinme dıştaki bir düzenlilik üzerinde avlanmaktaydı. İşte bu yüzden de, insanlar Clym'in görünüşünü "eşi bulunmaz" diye değerlendiriyorlardı.

Clym'e bakmakla işe başlayan biri onu incelemekle işi sona erdirirdi. Yüzü açık, okunabilir anlamlarla doluydu. Bu yüz daha düşünceden yıpranmış sayılmasa bile, gene de belirli izlerle doluydu. Çevresindekileri görüp kavramanın doğurduğu izlerdi bunlar. Yumuşakbaşlı bir öğrencilik döneminden hemen sonraki dört-beş yıllık ağır çalışma çoğu erkeğin yüzünde böyle izler bırakır.

Clym daha şimdiden düşüncenin etin bir hastalığı olduğu gerçeğini kanıtlar gibiydi. Tam bir maddi güzelliğin duygusal gelişmeyle, olayları kavrayışla bağdaşamayacağının dolaylı bir örneği idi. Kafaca aydınlanma hayatın yağıyla beslenmelidir. Clym'de ise daha şimdiden hayat yağının eksikliği duyuluyordu.

Filozof, kimi adamların karşısında dururken, düşünürlerin ölümlü dokudan yapılmış olmasına üzülmür. Sanatçı ise ölümlü dokunun düşünmek zorunda oluşuna yerinir. Filozof da, sanatçı da Clym Yeobright'ı görselerdi, kendi açılarından ayrı ayrı üzülmürlerdi, kuşkusuz. Çünkü onda ruhla bedenın karşılıklı yıkıcı dayanışmasını görürlerdi.

Doş görünüşüne gelince, umutsuzluğa karşı savaşıyan, pek de başarılı olamayan doğal bir neşe görürdünüz onun yüzünde. Parlak yaradılışlı kişilerde çoğu kez olduğu gibi, kısacık ömürlü insan bedenine alçakça zincirlenmiş olan tanrısal varlık Clym'in de

içinden dışına doğru ışırdı.

Clym'in Eustacia'yı çok etkilediği açıkça belliydi. Kızın daha önce ulaşmış olduğu doruğuna varan olağanüstü coşku en sıradan adamın bile onu kolayca etkilemesine yol açabilirdi. Eustacia şimdi Clym Yeobright'ın karşısında tedirginlik duyuyordu.

**

Oyunun geri kalan kısmı da oynandı. Arap'ın kafası kesildi, Ermiş George utku kazandı.

Oyun sona erince, hiç kimse herhangi bir yorum yapmaya kalkışmadı. Güzün mantarların bitmesi, ilkyazın kardelenlerin çıkması ne kadar doğalsa, oyunun böyle sonuçlanması da o denli doğaldı. Oyuncular gibi seyirciler de oyunu soğukkanlılıkla karşılamışlardı. Her Noel'de salt âdet yerini bulsun diye sürdürülen sıradan eğlencelerden biriydi bu da. Dolayısıyla, bu konuda söylenecek başka bir şey de yoktu.

Oyuncular oyunu izleyen ağlamaklı türküyü çağırdılar. Türkü çağırılırken, bütün ölmüşler canlanıp ayağa kalktı sanki.

Derken kapı açıldı, eşikte Fairway belirdi. Christian'la birisi daha vardı yanında. Oyuncular nasıl dışarıda durup oynayanları bekledilerse, onlar da oyuncuların işlerini bitirip sıranın kendilerine gelmesini beklemişlerdi.

Bn. Yeobright: "Gelin içeri, gelin içeri!" dedi.

Clym de yeni gelenleri karşılamak üzere ilerledi.

— "Neden bu kadar geç kaldınız? Cantle Dede geleli çok oldu. Siz de onunla geleceksiniz sanıyorduk. Okadar yakın oturduğunuza göre..."

Fairway: "Şey... evet, daha erken gelmeliydim" diye karşılık verdi.

Sustu, gözlerini tavana dikti, şapkasını asacak bir çivi aradı. Her zaman şapkasını astığı çiviye ökseotu asılmıştı; duvardaki bütün öbür çiviler de çobanpüskülleriyle doluydu. Fairway bu

durumu görünce, çaresiz, şapkasını mum kutusu ile duvar saatinin arasına bıraktı. Sonra daha sakın bir tavırla konuştu.

— "Evet, daha erken gelmeliydim, hanımefendi. Ama, bu gibi toplantıları bilmez değilim. Böyle zamanlarda herkesin yer bulmakta zorluk çektiğini de bilirim. Onun için, herkes yerli yerine yerleşsin de, öyle gideyim, diye düşündüm."

Christian, içtenlikle: "Ben de aynı şeyi düşündüm, Bayan Yeobright." diye atıldı. "Ama, babam gelmeye öyle hevesliydi ki, görgüyü falan unuttu, daha karanlık basmadan evden fırladı. "Yaşlı bir adamın toplantıya bu kadar erken gitmesi hiç doğru değil." dedim ona. "Yakışık almaz bu yaptığın." dedim ama, kulak asmadı bile."

Cantle Dede, ocağın başındaki yerinden, çatlak bir sesle: "Hıh! Eğlencenin yarısı bitene dek seni bekleyecek değildim ya!" diye karşılık verdi. "Böyle bir eğlence çıktı mı, uçurtma kadar hafif olurum ben, inan olsun!"

Bu arada Fairway eleştiren gözlerle Clym Yeobright'ı incelemekteydi. Sonra, odadaki öbür konuklara döndü.

— "Belki inanmazsınız ama, bu beyefendiye başka bir yerde görsem, dünyada tanımazdım. Öyle değişmiş ki!"

Clym Yeobright, Fairway'in katılaşmış vücuduna bakarak: "Sen de değişmişsin, Timothy." dedi. "Daha iyi olmuşsun."

Cantle Dede yerinden kalktı, iyice eleştirebilmesi için Clym'in ta burnunun dibine sokuldu.

— "Üstat Yeobright, bana da bir bakın hele!" dedi. "Ben de daha iyi olmuşum, değil mi?"

Fairway mumu alıp Dede'nin yüzüne doğru tuttu.

— "Üzülme, canım, elbet sana da bakacağız." dedi.

Cantle Dede mum ışığında parıl parıl ortaya çıkmıştı şimdi. Gülümsüyor, genç, dinç olduğunu göstermek için yerinde sıırıyordu.

Clym: "Pek değişmemişsin." dedi.

Fairway, kararlı, kesin bir tavırla ekledi:

— "Değiştiiyse bile, olsa olsa daha gençleşmiştir!"

Cantle Dede hoşnuttu.

— "N'apayım, elimde değil genç kalmamak." dedi. "Ama, doğrusu. çılgınlık hastalığımı ne yapsam geçiremiyorum. Kabahat bende değil, çılgınlıklarımda. Evet, Cantle Usta hep böyleydi işte, hepinizin bildiği gibi. Ama, Bay Clym'in yanında hiç kalırım ben."

Humphrey, hayranlık dolu gür bir sesle: "Hepimiz hiç kalırız onun yanında." diye atıldı.

Cantle Dede: "İnan olsun, burada kimsecikler boy ölçüşmezdi onunla... benden başkası, elbet." dedi. "Bir zamanlar pek cakalı bir askeri alayın üyesiydim. Güney Wessex'in en yakışıklı erkeği olduğumu söylerler. Ya, komşular, askerlik günlerimde görecektiniz siz asıl beni!"

Timothy: "Bay Clym annesinin ailesine çekmiş." dedi. "Bayan Yeobright'ın ağabeylerini iyi tanırdım. Bütün Güney Wessex'te onlarınki kadar uzun tabutlar yapılmamıştır, inan olsun. Öyleyken, dediklerine bakılacak olursa, zavallı George'un dizlerini gene de birazıcık bükme zorunda kalmışlar tabuta koyarken."

Christian, Timothy'ye iyice sokularak: "Tabutlar mı? Hani? Nerede?" diye sordu. "Hortlakları fala mı gören olmuş yoksa, Fairway Usta?"

Timothy, paylar gibi: "Yok canım!" diye karşılık verdi. "Ak-lının kulaklarını da şaşırtmasına izin verme, Christian. Erkek ol, erkek!"

Christian: "Peki, olurum." diye mırıldandı. "Ama, şimdi düşünüyorum da, dün gece gölgem bana tıpkı tabut biçiminde görünüydü. İnsanın gölgesi tabut biçimini alırsa ne demektir bu, komşular? Korukulacak bir şey değildir, değil mi?"

Cantle Dede: "Korkulacak bir şey mi? Yok canım!" dedi. "Tanrı biliyor ya, Boney'den (x) başka hiç kimseden korkmadım ben ömrümce. Yoksa, öyle anlı-şanlı bir asker olamazdım. Evet,

çok yazık, doğrusu! Beni o zamanki halimle hiçbiriniz göremediniz!"

Bu arada oyuncular da gitmeye hazırlanıyorlardı. Bn. Yeobright onları durdurdu, oturup bir şeyler yemelerini söyledi. Bu çağırısı üzerine Noel Baba ötekilerin adına öneriyi kabul ettiğini bildirdi.

Eustacia, orada biraz daha kalma fırsatı eline geçtiği için sevinmişti. Dışarıdaki soğuk, buz gibi gece şimdi ona daha da soğuk görünüyordu. Gelgelelim, orada kalmaları da birtakım zorluklara yol açtı.

Bn. Yeobright onlara yer açmak için oturma odasına bakan kiler kapısının önüne tahta bir sıra yerleştirdi. Oyuncular bir dizi halinde buraya oturdular. Aradaki kapı açık bırakıldı. Sonra Bn. Yeobright oğlunun kulağına bir şeyler fısıldadı.

Clym odayı boydan boya aşırıp kiler kapısına doğru ilerledi. Geçerken başı duvara asılı ökseotuna süründü.

Oyunculara rosto ile ekmek, kek, pasta, yıllanmış şarap, ballı içki getirdi. Küçük hizmetçi kız bir konuk gibi rahatça oturabilsin diye, yiyecekleri Clym'le annesi dağıttılar.

Oyuncular miğferlerini başlarından çıkardılar, yiyip içmeye koyuldular.

Clym, elinde tepsi, Türk Askeri'nin önünde durdu.

— "Biraz bir şey yersin canım elbet." dedi.

Eustacia az önce sunulan yiyecekleri geri çevirmiş, yüzü-gözü sımsıkı kapalı, yerinde oturuyordu. Yüzünü örten renkli kurdelelerin arasından yalnız gözlerinin ışıltısı görülebiliyordu.

— "Yiyemeyeceğim, sağolun!" diye karşılık verdi.

Arap, özür dilercesine: "Yaşı küçüktür, kusuruna bakmayın." diye atıldı. "Bizim eski takımdan da değil. Asıl arkadaşımız gelemediği için bu onun yerini aldı."

Clym: "Evet ama, bir şeyler yemeli." diye üsteledi. "Bir bardak ballı içki, ya da yıllanmış şarap içmeyi dene hiç olmazsa."

Arap: "Öyle ya, bir dene hele." diye atıldı. "Eve dönerken

üşümeni de önler."

Eustacia yüzünü açmadan yemek yiyemese bile, bir şeyler içebilirdi, kuşkusuz. Sonunda, yıllanmış şaraptan içmeye razı oldu. Şarap kadahi kızın yüzünü örten kurdelelerin içinde gözden kayboluverdi.

Bütün bunlar olup biterken, Eustacia zaman zaman durumunun güvensizliğinden yana kuşkuya düşmekten kendini alamamıştı. Öyleyken, bu ona korkulu bir sevinç veriyordu. Ömründe ilk kez hayranlık duyar gibi olduğu bir adam ona birtakım nazik davranışlarda bulunuyordu.

Eustacia Clym'i bir bakıma çevredeki en parmakla gösterilecek kişi olduğu için, bir bakıma da onu sevmeye kesin karar verdiği için seviyordu. Ama, Clym'i sevmesinin en önemli nedeni, Wildeve'den bıktığından beri birini var gücüyle sevmeye ihtiyacını duymasındandı. Bir kız bir delikanlıya yıldırım aşkıyla vurulma düşüncesini bir kez benimsemeye-görsün, olay olmuş kadar gerçekleşmiş sayılır.

O sırada 'anlaşılmaz bir sezi Clym'e bu göz alıcı giysilere bürünmüş yaratığın cinsiyeti üzerinde bir şey mi düşündürdü? Kızın gerek duygulanmaktan, gerekse başkalarını duygulandırmaktan yana etki alanı neydi? Kavrayışı, görüş yeteneğiyle takımdaki öbür oyun arkadaşlarını ne dereceye kadar aşmış olabilirdi?

Aşk tanrıçası, Aeneas'a (x) görüldüğü zaman doğaüstü güzellikte bir koku yayılmış çevreye. Tanrıça'nın varlığına eşlik eden bu koku onun ne çapta biri olduğunu da ele vermiş. Belki Eustacia'nın gerçek varlığını ele veren de böyle güzel bir kokuydu, kimbilir.

Clym Yeobright dalgın, düşünceli gözlerle kıza baktı. Sonra daldı gitti. Ne gördüğünü unutmuş gibiydi. Derken, bu bir ânlık olay sona erdi. Clym geçip gitti.

(x) İlkçağ efsanelerinde Aşk tanrıçası Afrodite ile Turova prensi Anhis's'in oğludur; Turova Savaşı'nda Yunanlılar'a karşı yiğitçe savaşmıştır. (Çeviren)

Eustacia ne içtiğini kendisi de anlamadan şarabını yudumladı. Tutkulanmaya niyetlendiği adam küçük odaya geçmiş, oradan da salonun ta öbür ucuna gitmişti.

Oyuncular, daha önce de söylediğimiz gibi, tahta bir sıraya oturtulmuşlardı. Sıranın bir ucu kilerin içinde kalıyordu. Eustacia, biraz da utangaçlıktan, en ortada oturuyordu. Bu sayede hem kilerin içini, hem de konukların bulunduğu salonu görebiliyordu.

Clym kilerden geçerken kızın gözleri onu izledi. Kilerin öbür ucunda bir kapı vardı. Clym tam bu kapıya elini uzatmıştı ki, içerdiden biri kapıyı açtı. Karanlık kiler birden ışığa boğuldu.

*
**

Kapıyı açan Thomasin'di. Elinde bir mum tutuyordu. Kaygılı, solgun, ilgiçekici bir görünüşü vardı.

Clym onu gördüğüne sevinmiş gibiydi. Koşup elini tuttu. İçtenlikle: "Aferin, Tamsie!" dedi. "Aşağıya gelmeye karar verdin demek en sonunda? Çok sevindim buna."

Thomasin, telâşla: "Sus!" diye fısıldadı, "Sandığın gibi değil. Sırf seninle konuşmak için indim aşağıya."

— "İyi ama, neden bize katılmayasın?"

— "Katılamam. Katılmasan daha iyi olur. Pek iyi değilim daha. Hem, uzun süre burada kalacağına göre, birlikte olmak için daha bol bol vaktimiz de var."

— "Sensiz bir şeyin tadı çıkmıyor. Gerçekten hasta mısınız?"

Thomasin yapmacıklı bir tavırla elini kalbine götürdü.

— "Birazıcık." dedi. "Şuradan."

— "Ya? Annem belki birini daha çağırmalıydı bu akşam buraya."

— "A, yok canım, inan ki değil. Aşağıya inmemin tek nedeni, sana şunu sormak içindi, Clym..."

Bu sözler üzerine Clym, kızın ardından, kapıdan geçti, öbür yandaki özel odaya girdi. Kapı arkalarından kapandı.

Eustacia ile yanındaki delikanlı —ki olayın tek tanığı onlardı— ne başka bir şey görebildiler, ne de bir şey duyabildiler.

Eustacia'nın başına, yanaklarına bir ateştir yayıldı. Olanları hemen sezindi: Clym geleli daha ancak iki, üç gün olmuştu. Besbelli Thomasin'in Wildeve yüzünden içine düşmüş olduğu acıklı durumdan daha haberi yoktu. Thomasin'i gene eskisi gibi evde bulunca da elbet kuşkulanmak aklına gelmemiştir.

Eustacia birden Thomasin'e karşı çılgınca bir kıskançlık duydu. Evet, Thomasin belki başka bir erkeği seviyordu ama, bu görmüş-geçirmiş, dünyayı dolaşmış ilgiçekici teyze-oğluyla birlikte eve kapanırsa, Wildeve'e beslemekte olduğu sevgi ne kadar sürebilirdi?

Clym'le Thomasin aynı çatının altında oturuyorlardı, sürekli birlikteydiler. Üstelik, onları ayıracak bir engel de yoktu yakınlarında. Böyle olunca, ikisi arasında bir aşkın doğup doğmayacağını kim bilebilirdi ki? Clym'in Thomasin'e karşı beslediği çocukça aşk sönmüştü sönmesine ama, kolayca yeniden alevlenebilirdi.

Eustacia şimdi böyle bir dolap çevirdiği için kendi kendisine öfkeleniyordu. Bir başkası Clym'in karşısında parıl parıl dururken, ne diye bu gülünç kılığa girip kendisini küçültmüştü sanki? Karşılaşmalarının doğuracağı etkiyi tam anlamıyla önceden bilseydi, doğal bir tavırla buraya gelebilmek için yeri, göğü yerinden oynatabilirdi. Yüzünün görünümünü yitirmiş, duygularının bütün büyüleyiciliğini giysilerin altına saklamıştı. Civelekliğinin çekiciliğinden oksundu. Herşeyini yitirmişti. Kala kala bir sesi kalmıştı ona. Yank'nın kötü alınyazısına uğramış gibiydi.

— "Burada kimse saymıyor beni." diye düşündü.

Delikanlıların arasına karışıp buraya gelirken, kendisine de bir delikanlı gibi davranılacağını hesaplayamamıştı. Durumu onu öylesine duygusal, öylesine içli hale getirmişti ki, kimsenin kendisini önemsemeyişine gene kendisi yol açmış olduğu halde, bunu birtürlü içine sindiremiyordu.

Kadınlar sahne giysilerine bürünerek çok şeylere ulaşmışlardır.

Bu sayede yalnız kendilerine sevgili kazanmamış, aynı zamanda sultanlara yaraşır taçlar da elde etmişlerdir. Sürüyle kadın bu sayede sevilmenin doygunluğuna erişmiştir. Ne var ki, Türk Askeri yüzünün önünde uçuşan, eliyle itip açmaya cesaret edemediği kurdeleler yüzünden, bu fırsatı bile elde etme olanağından yoksundu.

*
**

Clym Yeobright az sonra yalnız olarak salona döndü. Thomasin yanında değildi. Eustacia'ya bir metre kadar yaklaşmıştı ki, birden durdu. Sanki bir düşünce durdurmuştu onu. Gözlerini kıza dikti.

Eustacia sıkılmış, şaşırmıştı. Başını öte yana çevirdi.

— "Bu işkence daha nekadur sürecek bakalım?" diye düşündü.

Clym biriki saniye kadar orada oyalandıktan sonra, gene çekilip gitti.

Kimi ateşli kadınlar uğradıkları yenilgiyi aşkla gidermeye çalışırlar. Birbiriyle çarpışan aşk, korku, utanç duyguları Eustacia'yı korkunç bir tedirginliğe uğratmıştı. Tek dileği hemen buradan kaçmaktı.

Öbür oyuncular ise gitmekte hiç de acele etmiyorlardı. Eustacia yanında oturan delikanlıya döndü.

— "Ben dışarı çıkıyorum. Sizi orada beklerim." diye fısıldadı.

Elinden geldiğince kimseye görünmemeye çalışarak kapıya doğru seğırtti. Kapıyı açtı, dışarı süzüldü.

Dışarıdaki durgun, ıssız görünüm kendine güvenini tazeledi. Çit kazıklarına doğru ilerleyip tahtaperdeye abandı. Ayı seyretmeye koyuldu.

Orada duralı daha çok olmamıştı ki, kapı gene açıldı. Eustacia oyun arkadaşlarını göreceğini sanarak dönüp baktı. Hayır, onlardan biri değildi gelen; Clym Yeobright'tı.

Genç adam, tıpkı demin Eustacia'nın yaptığı gibi, yumuşak, gürültüsüz adımlarla dışarı çıktı, kapıyı usulca ardından kapattı.

Gelip Eustacia'nın yanında durdu.

— "Tuhaf bir duyguya kapıldım." dedi. "Size bir şey sormak istiyorum. Kadın mısınız... yoksa ben mi yanıliyorum?"

— "Kadınım."

Clym'in gözleri büyük bir ilgiyle kızın üzerinde dolaştı.

— "Artık kızlar da bu oyunlara katılıyorlar demek? Eskiden hiç katılmazlardı da."

— "Şimdi de katılmıyorlar."

— "Siz neden katıldınız peki?"

Eustacia, boğuk bir sesle: "Birazıcık heyecan duymak, sıkıntıdan kurtulmak için." dedi.

— "Sizi sıkkan ne?"

— "Hayat."

— "Pek çoklarının katlanmak zorunda olduğı bir sıkıntıdır bu."

— "Öyle."

Uzun bir sessizlik oldu.

Sonunda Clym: "Peki, ya heyecan?" diye sordu. "Aradığınız heyecanı bulabildiniz mi bari?"

— "Belki... şu anda."

— "Öyleyse, keşfedilmek sizi üzmuş olmalı?"

— "Evet. Oysa, keşfedilmeyi göze almıştım."

— "Gelmek istediğınızı bilseydim, sizi seve seve toplantıya çağırırdım. Çocukken tanışmış mıydık acaba?"

— "Hayır, hiç tanışmadık."

— "İçeri buyurmaz mısınız? İstediğiniz kadar kalabilirsiniz."

— "Hayır, yeterince tanındım. Dahasını istemem."

Clym: "Eh, bundan yana kaygınız olmasın. Bana güvenebilirsiniz." dedi. Sustu. Biraz düşündükten sonra ekledi: "Sizi daha çok rahatsız etmek istemem. Tuhaf bir tanışma oldu bu. Okumuş, bilgili bir kadının neden böyle bir oyuna kalkıştığını sormaya çağım."

Eustacia Clym'in duymaya can attığı nedeni açıklamaya

istekli görünmüyordu.

Genç adam ona: "İyigeceler!" dedikten sonra dönüp uzaklaştı. Evin arka bahçesinde bir süre bir ileri, bir geri dolaştıktan sonra içeri girdi.

İçten gelen bir ateşle tutuşan Eustacia bu olaydan sonra oyun arkadaşlarını daha çok bekleyemedi. Yüzünü gözlerden saklayan renkli şeritleri çekip çıkardı, bahçe kapısını açtı, fundalığa daldı.

Acele etmesine gerek yoktu. Bu saatte dedesi yatağında olurdu. Eustacia ay aydınlığı gecelerde okadar sık dağlarda gezinirdi ki, dedesi artık onun ne zaman eve girip çıktığına aldırmaz olmuş, onu kendi haline bırakmıştı.

Eustacia'nın kafasını şimdi eve girmekten daha önemli bir konu kurcalıyordu: Clym Yeobright, azıcık merak etse, onun kim olduğunu öğrenebilirdi; hem de, kesin olarak. O zaman ne olacaktı?

Eustacia serüvenin böyle sona ermesinden dolayı ilkin sevinir gibi oldu. Bununla birlikte, sevincinin arasında utanç da duyuyor, yüzü kızarıyordu.

Derken, şu düşünce onu yeniden titretti, kanını dondurdu: Bu serüvenin ne yararı olmuştu sanki ona? Şu sırada tam anlamıyla bir yabancıydı Yeobright ailesi için. Clym'in çevresini nedensiz, mantıksız, aşırı duygusal bir aşk aylasıyla kuşatmıştı. Bu ise kendisini en zavallı durumlara düşürebilirdi. Bir yabancının aklını böyle sine çelmesine nasıl izin verebilirdi?

Eustacia'nın pişmanlık bardağını doldurup taşıracak son damla ise Thomasin'di; günlerce ateş alabilir bir yakınlıkta Clym ile aynı çatı altında yaşayacak olan Thomasin. Çünkü Eustacia Clym Yeobright'ın ilkin sandığı gibi hemen gitmeyeceğini, orada oldukça uzun bir süre kalacağını yeni öğrenmişti.

*
**

Eustacia Mistover Knap'teki iç içe kapılara ulaştı. Kapıyı açmadan önce döndü, bir kez daha fundalığa baktı. Mezartepe'nin

karaltısı tepelerin üstünde yükseliyordu. En tepede ise ay vardı. Hava sessizlik, kırağı yüklüdü.

Bu görünüm Eustacia'ya o âna dek büsbütün unutmuş olduğu bir şeyi hatırlattı: Wildeve'le Mezartepe'de buluşmak üzere söz vermişti; hem de o akşam, saat sekizde. Wildeve'in birlikte kaçıp evlenmek önerisini kabul edip etmediğini de bu akşamki buluşmada bildirecekti güya.

Hangi akşam, hangi saatte buluşacaklarına Eustacia kendisi karar vermişti. Besbelli Wildeve buluşma yerine gitmiş, ayazda beklemiş, sonunda da büyük hayal kırıklığına uğramıştı.

Eustacia, soğukkanlılıkla: "Eh, böylesi daha iyi oldu belki..." diye mırıldandı. "Kalbi kırılmadı hiç değilse."

Wildeve güneşin buzlu camdan süzülen ışınsız, donuk taslağından başka bir şey değildi artık Eustacia için.

Gene derin düşüncelere daldı. Birden, Thomasin'in Clym'i kazanıcı davranışları geldi aklına.

— "Ah, keşke bütün bunlar olmadan önce Damon'la evlenseydi!" diye mırıldandı. "Ben olmasaydım, evlenecekti de, üstelik. Bilseydim... ah, bilmiş olsaydım!"

Eustacia bir kez daha derin, içlerinde fırtınalar kopan gözlerini ay aydınlığına doğru kaldırdı. İçini çekti. Çatının gölgesine daldı. Üstündeki alacalı-bulacalı giysileri sundurmada çıkarıp bir çıkın yaptı, sonra içeriye girdi.

VII

DİLBERLE GARİP ARASINDA BİR ANLAŞMA

YAŞLI kaptanın torununun davranışlarına aldırış etmemesi Eustacia'yı istediğini yapmakta bir kuş kadar özgür bırakıyordu.

Ama, ertesi sabah nasılsa kaptanın torununa hesap soracağı tutuverdi.

— "Dün akşam neden okadar geç döndün eve?"

Eustacia, pencereden dışarıya bakarak: "Hiç" dedi. "Belki bir şeyler olur diye geç saate kadar dışarıda dolaştım, dede."

— "Bir şeyler olur diye, ha? Duyan da yirmi, yirmibir yaşlarımdayken tanıdığım kendi-başına-buyruk delikanlılardan biri sanır seni!"

— "Öyle ıssız ki burası!"

— "İyi ki öyle. Bir kentte otursaydık, besbelli bütün vaktim senin ardında koşmakla geçecekti. Sessiz Avrat Hanı'ndan döndüğümde seni evde bulacağım sanıyordum."

— "Ne yaptığımı saklayacak değilim. Canım bir serüvene karışmak istiyordu. Bu yüzden de oyuncularla birlikte Yeobright'ların evine gittim. Türk Askeri'ni oynadım."

— "Deme, yahu? Hah-ha! Hey yarabbi! İşte bunu beklemiyordum senden, Eustacia!"

— "İlk sahneye çıkışımdı, besbelli son da olacak. İşte söyledim sana... Unutma, bir sırdır bu."

— "Elbette. Ama, Eustacia, sen hiç... hah-ha! Hey gidi hey, kırk yıl önce olsaydı, nasıl da uçardım sevinçten! Ama, bir daha olmasın böyle bir şey, kızım. Unutma bunu. Gece, gündüz, canın istediği kadar dolaşabilirsin fundalıkta; yeter ki beni rahatsız etme. Ama, bir daha pantolon giyin sahneye-mahneye çıktığını duymayayım."

— "Benim için korkman gereksiz, dede."

Konuşma burada sona erdi. Kızın düşünceleri çok geçmeden kendi kişiliğinden uzaklaştı. Adını bile bilmeyen genç adama karşı tutkulu, içi anlatılmaz bir istekle dolu, gene evden dışarı fırladı.

Evden sekizyüz metre kadar uzaklaşmıştı ki, ilerideki bir koyaktan doğru ürkütücü bir kızılık çarptı gözüne. Güneş altındaki bir alev gibi donuk, solgun bir kızılıktı bu.

Eustacia bunun Diggory Venn olabileceğini düşündü. Kızıl

boyacı bir aydır Egdon Fundalığı'ndaydı. Oysa fundalık, çobanlardan çok, ot biçicilerle doluydu şimdi. Davar sürücülerin kimisi kuzeye, kimisi güneye gitmişti. Dolayısıyla, Venn'in neden hâlâ buralarda dolandığını anlamak zordu.

Ne var ki, Diggory Venn'in fundalıkta kalışının gerçek nedeni boyalarını satmak değildi; hele yılın böyle geç bir döneminde, kendi sınıfından gezgin satıcıların çoktan kışlaklarına çekildiği bir zamanda burada kalması anlamsızdı.

Eustacia gözlerini bu garip, yalnız adama dikti. Son buluşmalarında Wildeve Bn. Yeobright'ın Diggory Venn için söylediklerine değinmiş, Venn'in Thomasin'i teyzesinden istediğini, kendi yerini almaya can attığını anlatmıştı. .

Diggory Venn'in vücut yapısı kusursuzdu; yüzü genç, yakışıklıydı; gözleri ıslıl ıslıl, zekâsı parlaktı. İstese, toplumda şimdikinden çok daha iyi bir yer edinmesi işten bile değildi. Ne var ki, olanaklara rağmen, Thomasin'in bu tuhaf yaratığı seçmesi pek olacak şey gibi görünmüyordu; hele hemen dirseğinin dibinde Clym gibi bir teyze-oğlu varken.

Ayrıca Wildeve de Thomasin'e karşı büsbütün ilgisiz sayılmazdı. Eustacia Wildeve'le Bn. Yeobright arasında geçenleri az-çok sezinleyebiliyordu: Zavallı Bn. Yeobright, yeğeninin geleceğini sağlama kaygısıyla, Wildeve'in aşkını kamçılarak için elinden geleni yapmış, ona Thomasin'in bu yeni aşığından söz etmiş olsa gerekti.

Eustacia şimdi Yeobright'lardan yanaydı. Bn. Yeobright'ın dileği şimdi onun da dileği olmuştu.

Kızıl boyacı tavşan postundan şapkasını başından çıkararak kızı selâmladı:

— "Günaydın, bayan."

Son karşılaşmalarının anısı genç boyacıda kötü bir etki bırakmamış gibiydi.

Eustacia, gözlerini ona kaldırma zahmetine girmeksizin: "Günaydın, boyacı." dedi. "Böyle yakınlarda olduğunuzu bilmiyordum. Arabanız da burada mı, yoksa?"

Diggory Venn, eliyle, arabasının bulunduğu yeri gösteriyordu. Böğürtlen çalıllarının içinden arabanın damıyla bacası görünüyordu.

Eustacia, daha da ilgilenerek: "Hep buralarda mı kalıyorsunuz?" diye sordu.

— "Evet, işim var burada."

— "Salt boya satmak değil işiniz besbelli?"

— "Hiç ilgisi yok."

— "Genç Bayan Yeobright'la ilgisi olmasın sakın?"

Diggory Venn, içtenlikle: "Evet, bayan." diye karşılık verdi. "Onun için kaldım burada."

— "Yakında onunla evlenmek için mi?"

Delikanlının yüzü boyaların altından kızardı.

— "Alay etmeyin benimle, Bayan Vye." diye mırıldandı.

— "Doğru değil mi yani?"

— "Değil elbette."

Eustacia: "Anlaşılan ben yanılmışım." diye düşünerek oradan uzaklaşmak üzereydi ki, birden ileride sağda bir karaltı ilişti gözüne. Acı verecek kadar iyi tanıdığı bu karaltı tepeye çıkan keçi-yollarından birinden yukarıya, Eustacia'nın bulunduğu yere doğru tırmanıyordu.

Yol döne döne tepeye çıktığı için, o sırada adamın sırtı dönüktü. Eustacia çabucak çevreye göz gezdirdi. Adamdan kaçabilmek için tek çaresi olduğunu gördü.

Diggory Venn'e dönerek: "Birkaç dakika arabanızda dinlenme izin verir misiniz?" dedi. "Bayır ıslak, yere oturmaya gelmiyor."

— "Elbette, bayan. Size yer açayım."

O önde, Eustacia arkada, böğürtlen çalıllarının içinden ilerleyip arabanın olduğu yere vardılar. Diggory arabaya atladı, üç ayaklı iskemleyi tam kapının önüne koydu.

— "Sizi rahat ettirmek için ancak bu kadarı geliyor elimden, kusura bakmayın." dedi.

Sonra arabadan inip keçi yoluna döndü; bir aşağı, bir yukarı dolaşarak piposunu tütürmeye koyuldu.

Eustacia arabaya girdi, iskemleye yerleşti. Böylece, gözden saklandı. Çok geçmeden, yabancı ayak sesleri geldi kulağına. Boyacının ayak sesleri değildi bunlar.

Derken, iki adamın pek de dostça sayılmayacak bir sesle birbirlerine "İyigünler!" dilediğini duydu. Sonra adamlardan biri yenden yoluna koyuldu.

Eustacia başını ileri uzatıp baktı, adamın giderek uzaklaşan sırtıyla omuzlarını gördü. Nedenini kendisi de bilmeden, aşağılık bir acıyla yüreği burkuldu birden. Bir zamanlar sevilen, artık ilgi duyulmayan birini görünce yüreğimizi saran iç bulandırıcı duyguydu bu.

Eustacia kendi yoluna koyulmak üzere arabadan inmişti ki Diggory Venn yanına geldi.

Ağır ağır konuşarak: "Az önce geçen Bay Wildeve'di, bayan." dedi.

Genç kızın buna üzülmelerini beklediği belliydi.

Eustacia: "Evet, biliyorum." diye karşılık verdi. "Onu tepeye tırmanırken gördüm. Bana ne bundan?"

Densizce bir soruydu bu. Geçmiş aşkını boyacının bildiğini düşünerek, mahsus böyle konuşmuştu.

Boyacı, açık yüreklilikle: "Böyle konuşabilmenize sevindim, bayan." diye karşılık verdi. "Şimdi düşünüyorum da, dün gece gördüklerime de uyuyor bu."

— "Ya?.. Neymiş o dün gece gördüğünüz?"

Eustacia ondan ayrılıp gitmek istiyordu ama, merakını yeneemediği için birtürlü çekilip gidemiyordu.

Boyacı: "Bay Wildeve dün gece Mezartepe'de saatlerce bir hanımı bekledi." dedi. "Beklediği kimse gelmedi."

— "Görünüşe bakılırsa, siz de beklemişsiniz."

— "Evet, hep beklerim ben. Onun hayal kırıklığına uğradığını görmem hoşuma gitti. Yarın akşam gene orada olacağız ikimiz de."

— "Bir kez daha hayal kırıklığına uğramak için besbelli. Gerçek şu ki, boyacı, o sözünü ettiğiniz hanımın aklının ucundan bile

geçmiyor Thomasin'le Bay Wildeve'in arasına girip evliliklerini bozmak. Diyebilirim ki, bu evliliği çabuklaştırmaktan sevinç bile duyacaktır."

Diggory Venn pek belli etmediyse de, bu açıklama karşısında şaşırıldığı açıktı.

— "Sahi mi, bayan?" diye mırıldandı.

Eustacia: "Bay Wildeve'in bu gece gene Mezartepe'ye geleceğini nereden biliyorsunuz?" diye sordu.

— "Onun kendi kendine konuştuğunu duydum. Geleceğini söylüyordu. Sözüne tutacak birine de benziyor."

Eustacia duraladı, kendi duygularını yokladı. Sonra derin, kara gözlerini boyacıya dikerek, kaygıyla mırıldandı:

— "Ne yapacağımı bir bilsem. Ona karşı kaba davranmak istemiyorum. Ama, onu bir daha görmek de istemiyorum. Ayrıca, ona geri vermek istediğim birkaç ufak-tefek şey de var."

— "Onları benimle göndermek isterseniz, bayan, kimseye birşey söylemeden yaparım istediğinizi. Bir de pusula ekleyin, isterseniz; onu artık görmek istemediğinizi bildirin. Ne düşüncede olduğunuzu ona anlatmanın en açık, en kısa yolu bu olur, bence."

Eustacia: "Anlaştık." dedi. "Benimle eve kadar gelin, emanetleri vereyim size."

Yürümeye başladı. Boyacı da ardından seğırtti.

Az sonra uzaktan kaptanı gördüler. Yaşlı adam, yamaca çıkmış, dürbünüyle çevreyi tarıyordu.

Eustacia, Diggory Venn'e dönerek: "Siz burada bekleyin beni." dedi.

Tek başına eve yollandı.

On dakika sonra, elinde bir paket, bir de mektup, döndü geldi. Bunları delikanlının eline tutuşturarak: "Neden bunları benim adıma ona götürmeye bu kadar heveslisiniz?" diye sordu.

— "Bunu sormaya hakkınız var mı?"

— "Sanırım, Thomasin'e yardım etmek için yapıyorsunuz bütün bunları. Onun başkasıyla evlenmesi için elinizden geleni

yapmaya gene eskisi kadar istekli misiniz?"

Diggory Venn az-buçuk duygulanmış gibiydi.

— "Bana kalsa, onunla tez elden kendim evlenmeye bakardım." diye karşılık verdi. "Ama, değil mi ki Thomasin Wildeve'siz mutlu olamıyor, onu elde etmesine çalışmak boynumun borcudur. Gerçek bir erkeğe de ancak böylesi yaraşır."

Eusitacia bunları söyleyen yalnız adama merakla baktı. Ne tuhaf bir sevgiydi boyacının! Tutkunun çoğu kez başlıca, kimi vakit de tek ögesi olan bencillikten eser yoktu bu sevgide! Boyacının kendi çıkarını gözetmeyişinde öylesine saygıya değer bir şey vardı ki insan bunu anlayınca ona karşı aşırı saygı duymaktan kendini alamıyordu. Eustacia bunu gülünç, anlamsız buldu.

— "Öyleyse, en sonunda aynı görüşe vardık." dedi.

Diggory Venn, sıkıntılı bir sesle: "Evet." diye karşılık verdi. "Yalnız, Thomasin'le neden bu kadar ilgilendiğinizi bana da söyleyiniz, daha da rahatlarım, bayan. Öyle beklenmedik, öyle tuhaf bir şey ki bu!"

Eustacia afalladı. Soğuk soğuk: "İşte bunu söyleyemem size." dedi.

Diggory Venn başka bir şey sormadı. Mektubu cebine yerleştirdi, eğilip Eustacia'yı selâmladıktan sonra oradan ayrıldı.

*
**

Damon Wildeve uzun yokuşun üstbaşına vardığında, Mezartepe' gene geceyle öğür olmuştu. Damon tepeye ulaşır ulaşmaz, hemen ardında, topraktan bitercesine bir karaltı beliriverdi ansızın.

Eustacia'nın özel ulağının karaltısıydı bu. Diggory Venn ilerleyip Wildeve'in omzuna dokundu. Ateşli genç hancı, eski mühendis, korkuyla yerinden sıçradı.

Diggory Venn: "Buluşma hep saat sekizde, tam burada." diye söze başladı. "İşte buradayız... üçümüz de!"

Damon Wildeve, telâşla çevresine göz gezdirerek: "Üçümüz

mü?" diye kekeleydi.

— "Evet, üçümüz. Siz, ben, o. İşte o."

Eustacia'nın verdiği paketle pusulayı Damon'a uzattı.

Damon Wildeve kendisine verilenleri merakla aldı.

— "Anlayamadım, ne demek oluyor bu?" diye mırıldandı. "Ne işiniz var sizin burada? Bu işte bir yanlışlık olmalı."

— "Mektubu okuyunca, herşeyi anlarsınız. Şu mumu yakalım hele."

Boyacı bir kibrit çaktı, donyağından yapılmış bir mum çıkarıp yaktı, kasketini aleve siper ederek bekledi.

Damon Wildeve, Kuşkuyla: "Kimsin sen?" diye mırıldandı.

Mumun ışığında karşısındaki garip kızılığ dikkatle inceledi. Sonunda onu tanıdı.

— "Tamam! Bu sabah tepede gördüğüm boyacısın sen." dedi. "Öyle ya, o adamsın, ta kendisi..."

— "Rica ederim, lafı bırakın da mektubu okuyun."

Damon Wildeve: "Öbürünün ulağı olarak gelseydin, bu kadar şaşmazdım." dedi.

Mektubu açıp okumaya koyuldu. Okudukça yüzü daha ağırbaşlı bir anlama büründü.

Eustacia'nın mektubu şöyleydi:

Bay Wildeve'e,

Düşündüm-taşındım, artık görüşmesek daha doğru olacak sonucuna vardım. Düşündükçe, dostluğumuzun sona ermesi gerektiğine daha çok inanıyorum.

Bu iki yıl boyunca bana sürekli bağlı kalmış olsaydın, şimdi beni kalpsizlikle suçlamaya belki hakkın olurdu. Ama, beni bırakıp gittiğin zaman neler çektiğimi, bir kez bile aranıza girmeden bir başkasıyla ilgilenmene nasıl sesimi çıkarmadan katlandığımı soğukkanlılıkla düşünecek olursan, sanırım, sen de bana hak verirsin.

Benim duygularımı da hesaba katmalıydın, Damon. Thomasin için beni nasıl yüz-üstü bırakıverdiğini hatırlarsan, bana pek sitem

edecek durumda olmadığını da anlarsın.

Dostluğumuzun ilk günlerinde bana armağan etmiş olduğun ufak-tefeği bu mektubu getirenle sana geri yolluyorum. Bunları çok daha önce —Thomasin'le nişanlandığını öğrendiğim gün— geri vermeliydim.

Eustacia

Damon Wildeve mektubun ilk yarısını okurken tuhaf bir boşluk duygusunun içine düşmüştü. Mektubun sonuna vardığında, bu duygu daha da yoğunlaştı, gitgide utanca dönüştü.

Sonunda hırçın bir tavırla: "Tam anlamıyla aptal yerine konuldum!" dedi. "Bu mektupta neler yazılı, biliyor musun, boyacı?"

Boyacı ağzının içinde bir ezgi mırıldanmaya koyuldu.

Damon Wildeve, tatlılıkla: "Bana karşılık veremez misin?" diye sordu.

Boyacı: "Ra-ram! Tam-tam!" diye mırıldandı.

Damon Wildeve yere, Diggory Venn'in ayakları dibindeki toprağa bakıyordu. Derken, gözlerini yukarı, Diggory Venn'in vücuduna, sonra da mum ışığıyla aydınlanmış başına, yüzüne kaldırdı.

Yarı ona yarı kendisine söylercesine: "Ha-ha!" dedi. "Sanırım, hak ettim bunu; her ikisiyle de nasıl oynadığım düşünülürse. Yalnız, şaşıttığım bir şey var: Ömrümde çok tuhaf şeylerle karşılaştım ama, senin davranışın kadar tuhafını görmedim. Bana bu mektubu getirmekle, kendi çıkarlarını nasıl çığnediğinin farkında mısın?"

— "Çıkarlarım mı?"

— "Elbette. Thomasin seninle evlenmeyi kabul ettiğine göre, onunla yeni baştan dostluk kurmama yol açacak bir şey yapman senin çıkarlarına aykırıdır. Teyzesi senin onunla evleneceğini söyledi. Doğru değil öyleyse bu?"

— "Ah! Bunu daha önce de duydum ama, kulaklarıma inanmadıydım. Ne zaman söyledi Bayan Yeobright bunları?"

Damon Wildeve, az önce boyacının yaptığı gibi, ağzının içinde bir ezgi mırıldanmaya başladı.

Diggory Venn: "İnanmıyorum dediklerinize!" diye haykırdı.

Damon: "Ra-ram! Tam-tam!" diye mırıldandı.

Diggory, küçümser bir tavırla: "Aman yarabbi, insanlar nekadar da taklitçi olabiliyorlar!" diye haykırdı. "Bu işin aslını anlayacağım. Hemen şimdi, dosdoğru ona gideceğim."

Bir adım ilerledi. Damon Wildeve'in gözü aşağılayıcı bir alayla onun üzerinde gezindi. Boyacıyı küçük gördüğü belliydi. Diggory Venn'in karaltısı gözden kaybolunca, Damon Wildeve de tepeden aşağı inmeye koyuldu, koyağın ışsız kuytulduğuna daldı.

Bir zamanlar kendisini gerçekten seven iki kadını birden kaybetmek dayanılmayacak kadar ağır geliyordu ona. Ancak Thomasin'le evlenerek bu aşâğılık durumdan kurtulabilirdi.

— "Thomasin'le evleneyim hele, Eustacia görür gününü! Pişmanlığın ne demek olduğunu işte o vakit anlar!" diye düşündü.

Sahnenin arkasındaki yeni adamdan haberi olmadığı için, Eustacia o mektubu geçici bir öfkeyle yazdı sanıyor, onun kendisinden böyle kolayca vazgeçip Thomasin'le evlenmesini isteyebileceğine inanmıyordu. Eustacia'nın yeni bir tutkunun eşiğinde olduğunu, genç Yeobright'lardan biriyle uğraşmayı bırakırken öbürüne dört elle sarıldığını nereden bilebilirdi?

Damon Wildeve, acele Thomasin'le evlenip kibirli Eustacia'nın burnunu kırmaya kesin kararlı olarak, hana yollandı.

*
**

Bu arada, Diggory Venn de arabasına dönmüş, sobanın başına çökmüştü.

Çok düşünceli görünüyordu. Önünde yeni ufuklar açılmıştı. Ama, Bn. Yeobright'ın kendisi üzerindeki umut verici görüşleri ne olursa olsun, bir koşul vardı ki Thomasin hesabına yerine getirilmeliydi. O da, şimdiki yabanıl yaşayışından vazgeçmekti. Bunda az-çok zorluk çekeceğini biliyordu.

Ertesi güne kadar beklemeyi göze alamadı. Thomasin'i hemen

görüp tasarılarını ayrıntılarıyla ona anlatmak istiyordu.

Acele, süslenme işlemlerine girişti. Sandıktan takım elbisesini çıkardı. Yirmi dakika sonra arabanın feneri altında duran adamın —yüzü dışında— kızıl boyacılıkla hiçbir ilişkisi yoktu. Boyanın yüzünde bıraktığı al gölgeler ise bir günde silinemeyecek kadar tene sinmişti.

Diggory Venn arabanın kapısını kapadı, üzerine asma kilidi vurdu, Blooms-End'e doğru yola düzüldü.

Ak tahtaperdeye varıp elini bahçe kapısına uzatmıştı ki, evin kapısı açıldı, sonra çabucak gene kapandı. Bir kadın karaltısı usulca içeriye süzüldü.

Gene o sırada, besbelli az önce kadınla birlikte sundurmada duran bir adam da bahçe kapısına doğru ilerledi. Adam tam kapının önünde Venn'le burun buruna geldi. Wildeve'di bu.

Diggory Venn, acı bir alayla: "Yaman adamsın, doğrusu!" dedi. "Hiç vakit kaybetmemişsin, bakıyorum."

Damon Wildeve: "Sense hayli ağırdan aldın işi, ahbap!" diye karşılık verdi. "Bunu kendin de göreceksin ya. Evet, geç kaldın. Hiç içeri girmesen de olur artık, hepsi bir hesap. Önerimi yeniledim, onu yeniden elde ettim, İyigeceler, boyacı."

Söylevini bitirir bitirmez, yürüdü gitti.

Az önce haklı olarak umutlara kapılmış olan Diggory Venn birden çöküverdi. Kararsızlık içinde bocalayarak tahtaperdeye dayandı. Orada öylece kalakaldı. Ancak on-onbeş dakika sonra kendini toparlayabildi. Bahçe yolundan yürüyüp eve vardı, kapıyı çaldı. Bn. Yeobright'la görüşmek istediğini söyledi.

Bn. Yeobright onu içeri buyur edeceğine, kendisi sundurmaya çıktı. Görüşmeleri on dakika kadar sürdü. Sonra Bn. Yeobright eve girdi. Venn de, üzünlük içinde, gerisin geri fundalığa yollandı.

Arabasına ulaşınca, feneri yaktı. Yüzü cansız, soğuktu. İlk işi sırtındaki yabanlık elbiseyi parçalarcasına çıkarmak oldu. Birkaç dakika sonra gene o eski, bildik kızıl boyacı oluvermişti.

VIII

YUFKA BİR YÜREĞİN KATILIĞI

AKŞAM Blooms-End'deki evin içi, sıcak, rahat olmasına karşın, hayli sessizdi. Clym Yeobright evde değildi. Noel toplantısından hemen sonra, onbeş kilometre kadar uzakta oturan bir arkadaşını görmeye gitmiş, daha dönmemişti.

Diggory Venn'in kapıda gördüğü karaltı elbette ki Thomasin'den başkası değildi. Genç kız sundurmada Damon Wildeve'den ayrılmış, hemen eve girmişti.

Thomasin içeri girer girmez sırtındaki pelerini çıkarıp attı, ancak ondan sonra aydınlığa çıktı. Teyzesinin oturmakta olduğu ocak başına doğru ilerledi.

Teyzesi, başını işinden kaldırmadan: "Karanlık bastıktan sonra tek başına dışarı çıkman hoşuma gitmiyor, Thomasin." dedi.

— "Hemen kapının önündeydim."

Bn. Yeobright yeğeninin sesindeki değişikliği hemen fark ederek gözlerini ona dikti.

— "E, ne haber?" diye sordu.

Thomasin'in yanakları gene eski günlerdeki gibi al al olmuştu. Gözleri de ıslıl ıslıl yanıyordu.

— "Gelen oydu" dedi.

— "Ben de öyle düşünmüştüm."

— "Hemen evlenelim istiyor."

— "Sahi mi? Seninle evlenmeye can atıyor, öyle mi?" Bn. Yeobright yeğenine merakla bakıyordu. "Neden içeri gelmedi?" diye ekledi.

— "İstemedi. "Teyzen benden hoşlanmıyor." dedi. "Öbürsüğün sessizce evlenelim istiyor. Düğün onun kilise bölgesinde yapılacak, burada değil."

— "Ya! Peki, sen ne dedin?"

Thomasin, kararlı bir sesle: "Kabul ettim." diye karşılık verdi.

"Her şeyin elverişli yanını düşünen bir kadın oldum artık. Aşka hiç inanmıyorum. Damon'la her ne koşul altında olursa olsun evlenmeye hazırım... hele Clym'in şu mektubundan sonra."

Bn. Yeobright'ın dikiş sepetinin üzerinde bir mektup duruyordu. Thomasin'in sözlerinden sonra teyzesi mektubu yeniden açtı, belki de onuncu kez içinden okumaya koyuldu:

Thomasin'le Bay Wildeve üzerine ağızdan ağıza dolaşan bu saçma söylentinin anlamı nedir? Gerçek olabileceğine en küçük bir inanç beslesem, böyle bir rezaleti son derece utanç verici bulurum. Böylesine büyük bir yalan nasıl uydurulur? Derler ki, insan eviyle ilgili haberleri duymak için uzağa gitmeliymiş. Anlaşılan, ben de bilmeden öyle yapmışım. Bu masalın bir uydurma olduğunu her yerde söylüyorum elbette ama, gene de son derece sinir bozucu bir şey bu.

Söylentiyi ilk çıkaran kim, merak ediyorum doğrusu. Thomasin gibi bir kız düğün gününde nasıl atlatılır? Ailesini nasıl böylesine küçük düşürebilir? Gerçek olamayacak kadar gülünç bir şey bu. Nedir Thomasin'in yaptığı, bilmek istiyorum.

Bn. Yeobright mektubu eski yerine bıraktı. Üzgün bir sesle: "Evet" dedi, "onunla evlenmek elindeyse, hiç durma, kızım. Değil mi ki düğünün törensiz olmasını istiyor, varsın öyle olsun, n'apabilirsen kendin yapacaksın artık. Bu evden ayrılıp onunla birlikte Angleburry'ye gittiğin gün, senin üzerindeki gücüm de tükendi." Sustu. Sonra yarı buruk bir sesle sözlerini sürdürdü: "Sanırım, şunu sorsam hiç de yersiz kaçmaz: Neden hâlâ bana damşırıyorsun? Bana tek laf etmeden gidip onunla evlenseydin, gene de kızmadım sana... Neden, biliyor musun, kızcağızım? Çünkü daha iyi bir şey yapamazsın da ondan."

— "Böyle konuşup cesaretimi büsbütün kırma, teyze."

— "Haklısın. Yapmam bir daha."

— "Onunla evlenmeye bayılmıyorum, teyze. İnsan yaradılışı

zayıftır. Ben de onun kusursuz olduğunda ayak direyecek kadar kör değilim. Başlangıçta onu gerçekten kusursuz sanıyordum ama, şimdi öyle olmadığını anlamış bulunuyorum. Ancak, hangi yolu tutmam gerektiğini biliyorum. Sen de benim yanlış yolda olmadığını biliyorsun. İnşallah hayırlı olur."

— "Teyzesi de: "İnşallah." dedi. "İkimiz de umudumuzu yitirmeyelim. Senin için en iyisi neyse öyle olmasını dileyelim." Sonra kalkıp yeğenini öptü. "Öyleyse düğün gerçekleşirse, elbet—Clym'in eve döneceği günün sabahı yapılacak?"

— "Evet. Clym gelmeden herşey olup bitsin istiyorum. Ancak o zaman onun yüzüne bakabilirim çünkü. Sen de öyle. Döndüğünde evlenmiş olursam, şimdiye kadar her şeyi kendisinden sakladığımız için de bize darılmaz."

Bn. Yeobright düşünceli bir onaylayışla başını salladı.

— "Seninle gelmemi ister misin?" diye sordu. "Bunu seve seve yaparım, biliyorsun. Geçen sefer de söylemiştim."

Thomasın, isteksiz ama, kararlı bir tavırla: "Gelmeni isteyeceğimi pek sanmıyorum." dedi. "Tatsız olacak, biliyorum ama, nihâhında yakınlarım bulunmasın, daha iyi. Varsın yalnız yabancılar gelsin. Senin saygınlığına dokunacak herhangi bir şey yapmak istemiyorum. Olanlardan sonra seni orada görmek beni tedirgin eder. Öte yanı, yeğeninim ancak. Benimle daha çok ilgilenmeni gereksiz buluyorum."

Teyzesi: "Eh, Wildeve bizi alt etti sonunda." diye mırıldandı. "Sanki bütün bunları salt öç almak için yapmış gibi geliyor bana. Başlangıçta onu istemeyip küçük düşürdüğün için seni böyle avucunda oynatmış olmalı..."

Thomasın: "A! yok canım, sanmam." diye karşılık verdi.

Bu konuda başka bir şey konuşmadılar.

Diggory Venn işte o sırada kapıyı çaldı. Bn. Yeobright gidip sundurmada onunla görüştüktan sonra döndü geldi. Önemsiz bir şeyden söz eder gibi, yeğenine: "Bir hayranın daha geldi seni istemeye." dedi.

— "Yok, canım?"

— "Evet. Şu acayip delikanlı: Diggory Venn."

— "Bana evlenme önermeye mi gelmiş?"

— "Evet. Geç kaldığını söyledim kendisine."

Thomasin gözlerini mumun alevine dikmiş, konuşmadan oturuyordu.

— "Zavallı Diggory!" diye mırıldandı.

Hemen ardından kendini topladı, dikkatini başka yerlere yöneltti.

*
**

Bütün ertesi gün hazırlıkla geçti. Her iki kadın da, durumun duygusal yönünden kaçabilmek için, hazırlıklarla uğraşmaya dünden razıydılar.

Thomasin'in giysileri, daha başka öteberisi toplanıp yerleştirildi. Sık sık evcil ayrıntılar üzerine dokundurmalar yapıyorlardı. Böylelikle, Thomasin'in geleceği konusunda içlerinden geçen kuşku, korkuları bastırmaya çalışıyorlardı.

Derken, kararlaştırılan gün geldi. Damon Wildeve gelini kilisede bekleyecekti. Yolda bir arada görülmekten kaçınmışlardı. Çünkü tatsız meraklılar canlarını sıkabilirdi.

Teyze-yeğen gelinin giyinmekte olduğu odada karşılıklı duruyorlardı şimdi. Güneş Thomasin'in saçlarının erişebildiği kesimlerini ayna gibi parlatıyordu. Kız saçlarını hep örerd; hem de belirli bir takvim düzenine uyarak: Günün önemine göre saç örgülerinin sayısı da artardı. Sıradan iş günlerinde üç, pazar günlerinde dört, bayramlarda beş örgü örerd. Yıllarca önce, evleneceği gün saçına yedi örgü öreceğini söylemişti. İşte bugün yedi örgü öriyordu.

— "Düşünüyorum da, mavi ipeklimi giysem daha iyi olacak sanırım. Ne de olsa düğün günüm bugün. Tatsız yanları da olsa... yani, demek istiyorum ki..." Duraladı. Yanlış bir izlenim bırakmak için acele düzeltmeye girişti: "Evlenmemin tatsız bir yanı yok

elbette. Yalnız, önce öyle büyük bir hayal kırıklığına uğradım ki..."

Bn.Yeobright derin derin soludu. Buna hiç çekiş de denebilirdi.

— "Hani, keşke Clym de burada olsa diyeceğim geliyor." dedi. "Biliyorum, o burada olmadığı için bugünü seçtin sen."

— "Bir bakıma öyle. Ona herşeyi anlatmamakla dürüstçe davranmadım gibi geliyor. Ama, bunu sırf onu üzmemek için yaptığımı göre, tasarımı sonuna kadar sürdürmem, herşey tamam olduktan sonra onunla konuşmam daha iyi olur, sanırım."

Teyzesi gülümsedi.

— "İşini bilen bir kızsındır sen. İsterdim ki, oğlumla sen... hayır, bir şey istediğim falan yok." Aşağıda saatin dokuzu çaldığını duyunca ekledi: "Saat dokuz oldu."

Thomasin, telâşla: "Damon'a tam dokuzda evden çıkacağımı söylemiştim!" diyerek odadan dışarı fırladı.

Bn. Yeobright da yeğeninin ardından seğirtti. Kız bahçe kapısından çıkıyordu ki teyzesi: "Ayıp valla!" dedi. "Yalnız gitmene göz yummamalıydım."

Thomasin: "Gerekli bu." diye karşılık verdi.

Bn. Yeobright, zoraki bir neşeyle: "Neyse, oldu bir kere." dedi. "Bugün öğleden sonra muhakkak seni görmeye geleceğim. Pastayı da elimle getireceğim. O zamana kadar Clym eve dönerse, beki o da gelir benimle. Bay Wildeve'e kin bağlamadığımı göstermek istiyorum. Geçmiş unuttu, en iyisi bu. Eh, Tanrı seni korusun! Eski boşınançlara kulak asmam genellikle ama, gene de yapacağım işte!"

Uzaklaşan kızın ardından bir terlik fırlattı.

Thomasin döndü, gülümsedi, sonra gene yoluna koyuldu. Birkaç adım daha attıktan sonra, dönüp arkasına baktı.

Titrek bir sesle: "Beni mi çağırдың, teyze?" diye sordu. "Hadi hoşçakal!"

Teyzesinin çökmüş, gözşaslarıyla ıslanmış yüzünü görünce, öneyemediği bir duygusallığa kapılarak, döndü, ona doğru koştu.

Bn. Yeobright da ona doğru ilerledi. Teyze-yeğen yeniden

kavuştular.

Yaşlı kadın, hıçkırarak: "Ah, Tamsie!" dedi. "Seni böyle bırakmaya gönlüm hiç razı değil!"

— "Ben... ben..."

Teyzesi gibi Thomasin de gözyaşlarıyla boşanmaya hazırды ama, kendini tutmayı bildi. Üzgünlüğünü bastırarak, bir kez daha: "Hoşçakal!" dedikten sonra yoluna koyuldu.

Bn. Yeobright ufak-tefek bir karaltının çalıların içinde uzaklaştığını gördü. Karaltı koyakta gözden kayboldu, alabildiğine uzanan boz tarlaların ortasında soluk mavi bir benek haline geldi; kendi umut gücünden başka hiçbir şeyi olmayan, yapayalnız, savunmasız bir benek.

*
**

Thomasin'le Wildevе'in tören için seçtikleri saat iyi ayarlanmıştı. Öyle ki, Thomasin aynı sabah eve dönecek olan teyze-oğlu Clym'le karşılaşmayacaktı. Olayın yol açtığı alçaltıcı durum düzelmedikçe, Clym'in kulağına çalınan yarı gerçek söylentileri kabul etmek üzücü olacaktı. Thomasin ancak kiliseye yapacağı ikinci —bu kez başarılı— bir yolculuktan sonra başını dik tutabilir, ilk girişimin başarısızlıkla sonuçlanmasının salt rastlantı olduğunu kanıtlayabilirdi.

*
**

Thomasin evden ayrılalı daha yarım saat bile olmamıştı ki, Clym Yeobright ters yöndeki kırlardan doğru çıkageldi.

Clym eve girip annesiyle selâmlaştıktan sonra: "Erken kahvaltı ettim." dedi. "Biraz bir şeyler daha yiyebilirim."

Ana-oğul yeniden kurulan kahvaltı sofrasına oturdular.

Clym, Thomasin aşağıya daha inmedi sanarak, kaygılı bir sesle: "Thomasin'le Bay Wildevе için birtakım şeyler duydum." dedi,

"Nedir bu işin içyüzü?"

Annesi, sakın bir sesle karşılık verdi:

— "Duydukların birçok bakımdan doğru sayılır. Ama, şimdi herşey yoluna girdi... inşallah girmiştir."

Saatine baktı.

— "Nasıl? Doğru mu?"

— "Thomasin bugün Wildeve'le evlenmeye gitti."

Clym önündeki kahvaltı tabağını itti.

— "Öyleyse gerçekten bir rezalet olmuş! Thomasin'in keyifsizliği de demek bundandı. Hastalığının nedeni buydu, değil mi?"

— "Evet. Rezalet değil... bir talihsizlik oldu. Hepsini anlatacağım sana, Clym. Kızmadan dinlemelisin, yalnız. Olanları öğrenince yapılabilecek en iyi şeyi yaptığımızı sen de anlayacaksın."

Sonra olup bitenleri anlattı. Clym'in Paris'teyken bu konuda bildiği tek şey, Thomasin'le Wildeve arasında bir bağlılık olduğuydu. Annesi önceleri bu ilişkiye karşı çıkmıştı ama, Thomasin sonunda onu birazıcık yumuşatmayı başarmıştı. İşte bundan dolayı, Clym şimdi annesini dinlerken hem şaşıyor, hem canı sıkılıyordu.

Bn. Yeobright: "Thomasin ille de sen gelmeden düğün yapılınsın istedi." diyordu. "Düğünden önce seninle karşılaşmaktan çekiniyordu. Wildeve'in ayağına gitmesi de bundan. Bu sabah evlenecekler."

Clym, ayağa kalkarak: "Ama, anlamıyorum!" dedi. "Hiç Thomasin'in yapacağı iş değil bu. İlk girişiminden sonra eve döndüğünü bana neden yazmadığını şimdi anlıyorum. Ama, evleneceğini —yani ilk sefer— sen neden bana bildirmedi, işte onu anlayamadım."

— "Şey... o sıralarda Thomasin'e dargındım. Dikkafahlık ediyor gibi gelmişti bana. Ayrıca, bu konuda seni hiç mi hiç aklımdan geçirmediğini anlayınca, "İnşallah Clym de onu umursamıyordur." diye düşündüm. Öte yanı yeğenimdi, daha başka bir şeyim değil. Ona istiyorsa Wildeve'le evlenebileceğini ama, benden ilgi beklememesini söyledim. Bu konuda seni de rahatsız etmeyeceğimi

bildirdim."

— "Hiç de rahatsız olmadım. Yanlış davranmışsın, anne."

— "Senin iş hayatını olumsuz etkilemesinden, işlerini yüz-üstü bırakmandan, tasarılarının alt-üst olmasından korktum. Onun için, bir şey yazmadım sana. Elbet ilk seferinde, gerektiği biçimde evlenmiş olsalardı, hemen haber verirdim sana."

— "Tamsin evleniyor, bizse burada oturuyoruz!"

— "Öyle. Elbet ilk seferki gibi bir terslik olmazsa, ki olabilir. Çünkü adam gene o adam."

— "Evet. Korkarım, olacaktır da. Thomasin'i böyle tek başına bırakman doğru muydu? Ya Wildeve gerçekten kötü bir adamsa?"

— "O vakit kararlaştırılan yere gelmez, Thomasin de gene eve döner."

— "Bu işi daha iyi soruşturmalıydın."

Bn. Yeobright sabırsız bir üzgünlükle karşılık verdi:

— "Bunu söylemenin hiçbir yararı yok. Şu son haftalarda neler çektiğimi bir ben bilirim, Clym. Böyle bir durumun bir kadın için ne büyük utanç olduğunu sen bilemezsin. Bu evde geçirdiğimiz o uykusuz geceleri, o uğursuz Beş Kasım gününden beri birbirimize söylediğim o acı sözleri de bilemezsin. Umarım, öyle bir yedi haftayı bir daha hiç yaşamam. Tamsin kapı dışarı çıkmadı. Ben de kim-selerin yüzüne bakamadım utançtan. Şimdi de sen, kalkmış, yapabileceği tek şeyi yapmasına bıraktım diye beni suçluyorsun!"

Clym, ağır ağır: "Hayır, inan ki seni suçlamıyorum, anne." dedi. "Yalnız, bir düşün, bütün bunlar nekadardan birdenbire oldu benim için! Buraya hiçbir şey bilmeden geldim. Derken, ansızın Tamsie'nin evleneceğini duydum. Eh, sanırım, yapılabilecek daha iyi bir şey de yoktu. Biliyor musun, anne..."

Clym birden sustu. Kendi geçmiş günlerine birden büyük bir ilgi duymuş gibiydi. Biraz düşündükten sonra yeniden konuşmaya baladı:

— "Bir zamanlar Tamsin'i bir sevgili gibi görürdüm. Evet, ya;

öyle görürdüm, gerçekten. İnsan delikanlılık çağında ne de tuhaf duygulara kapılıyor! Bu sefer eve döndüğümde, Tamsin'in her zamankinden öylesine daha sıcak bir hali vardı ki, ister-istemez o günleri —özellikle de Tamsin'in hasta olduğu o toplantı akşamını— hatırladım. O hasta olduğu halde, birşey olmamış gibi toplantıyı yaptık... Bu ona karşı biraz zalimlik olmadı mı dersin?"

— "Toplantıyı ha yapmışız, ha yapmamışız. birşey fark etmedi ki. Bir toplantı düzenlemeye karar vermiştim. Herşeyi buna göre ayarlamıştım. Ayrıca, işi olduğundan çok büyütmenin de gereksiz olduğunu düşündüm. Eve kapanıp, seni görür görmez Tamsin'in talihsizliklerinden dem vurmaya başlasaydım, senin için pek hoş bir karşılama töreni olmazdı, sanırım."

Clym hep düşünceli görünüyordu.

— "Gene de, keşke yapmasaydın o toplantıyı." dedi. "Hem, bunun başka nedenleri de var. Biriki gün sonra sana söylerim. Neyse şimdi onu bırakalım da, Tamsin'i düşünelim biz."

Sessizliğe gömüldüler. Sonunda gene Clym konuşmaya başladı:

— "Ne düşündüğümü söyleyeyim mi sana anne? Tamsin'in bu biçimde evlenmesine izin vermemiz doğru değil, bence. İkimiz de böyle bir gününde yanında.yoğuz. Onu desteklememiz gerekirdi. Tamsin ne kendini alçalttı, ne de bunu hak edecek bir şey yaptı. Düğününün böylesine aceleye getirilmesi, törensiz olması yeteri kadar kötü. Üstelik, biz de kendimizi çekiyor, ondan uzak duruyoruz. Ayıp valla! Kiliseye, nikâha gidiyorum ben!"

Annesi içini çekti.

— "Şimdiye dek bitmiş olsa gerek." dedi. "Geç kalmadıysa, ya da adam gene..."

— "Bitmiş de olsa, hiç olmazsa kiliseden çıkarlarken yetişirim. Beni herşeyden habersiz bırakman, doğrusu, pek hoşuma gitmedi, anne. İnşallah Wildeve daha onunla buluşmamıştır, diyeceğim geliyor hani ner'deyse!"

— "Bu Thomasin'i yıkar."

— "Saçmalama! Thomasin böyle bir şeyden yıkılmaz."

Clym şapkasını aldı, acele evden ayrıldı.

*
**

Bn. Yeobright mutsuz görünüyordu. Derin düşüncelere dalmış, oturuyordu. Yalnızlığı pek uzun sürmedi. Birkaç dakika sonra Clym döndü geldi. Diggory Venn de yanındaydı.

Clym: "Yetiyecek kadar vaktim olmadığını öğrendim." dedi.

Bn. Yeobright, istekle isteksizliğin çarpıştığı tuhaf bir yüzle boyacıya döndü.

— "Evlendiler mi?" diye sordu.

Diggory Venn eğilip onu selâmladı.

— "Evlendiler, efendim."

Clym: "Ne tulaf geliyor insana..." diye mırıldandı.

Bn. Yeobright: "Bay Wildeve bu kez olsun hayal kırıklığına uğratmadı ya onu?" diye sordu.

— "Hayır, uğratmadı. Thomasin'in adı gene temize çıktı. Bak tım, orada yoksunuz, gelip tez elden size haber vereyim dedim."

Bn. Yeobright: "Peki ama, sizin ne işiniz vardı orada?" diye sordu. "Nereden biliyorsunuz bütün bunları?"

Boyacı: "Bir süredir o bölgede bulunuyordum." diye karşılık verdi. "Onların kiliseye girdiklerini gördüm. Wildeve tam vaktinde kilisenin kapısında idi. Doğrusu, ondan bunu pek beklemiyordum."

Orada bulunuşunun bir raslantı olmadığından hiç söz etmedi.

Bn. Yeobright: "Kimler vardı kilisede?" diye sordu.

— "Pek kimse yoktu. Ben kıyıda durdum. Thomasin beni görmedi."

Boyacı bunları boğuk bir sesle söyledi, sonra gözlerini pencere'den dışarıya dikti.

— "Thomasin'e kim tanıklık etti peki?"

— "Vye'in torunu."

— "Ne tuhaf! O, ha! Bunu bir şeref saymak gerekir, sanırım."

Clym: "Kim bu Vye'in torunu?" diye sordu.

— "Kaptan Vye'in torunu... Mistover-Knap'tan."

Bn. Yeobright: "Budmouth'lu kendini-beyenmiş bir kız." diye atıldı. "Pek hoşlanmadığım biri. Burahlılar onun büyücü olduğunu söylerler. Elbet saçma bir şey bu ya."

Diggory Venn güzel kızla tanışıklığından hiç söz etmemeyi daha uygun buldu. Eustacia'yı kiliseye kendisinin getirmiş olduğundan da söz etmedi.

— "Onlar geldiği sırada ben kilise bahçesinin duvarında otuyordum." demekle yetindi. "Biri bir yönden, öbürü öbür yönden geldi. O sırada öbür kız da oralarda dolaşüyor, mezartaşlarına bakıyordu. Onlar içeri girer girmez, kapıya koştum. Töreni görmek istiyordum. Çizmelerimi çıkarıp kapıda bıraktım. Çünkü çok gıcırdayorlardı. Sonra salona girdim. İşte o zaman, papazla kilise kâtibinin de gelmiş olduklarını gördüm."

— "Peki ama, Vye'in torunu olacak o kızın ne ilgisi var bu işle? Değil mi ki sırf gezmek için gitmiş oralara?"

— "Başka kimse olmadığı için o tanıklık etti. Benden hemen önce kiliseye girmişti ama, salona geçmemişti. Papaz, törene başlamadan önce, salona şöyle-bir göz gezdirdi. İçerideki tek kişi o kız olduğu için de, işaret edip onu çağırdı. Kız papazın yanına gitti. Daha sonra, sıra defteri imzalamaya gelince, peçesini açıp imzasını attı. Tamsin gösterdiği yakınlıktan dolayı ona pek minnettar görünüyordu."

Boyacı hikâyesini düşünce düşünce anlatmıştı. Çünkü Eustacia yüzünü gizleyen kalın peçeyi kaldırıp serinkanlılıkla Wildeve'in yüzüne bakınca genç adamın nasıl kızarıp bozardığı gözünden kaçmamıştı.

Boyacı, üzgün bir sesle ekledi:

— "Ondan sonra ben kalkıp buraya geldim. Çünkü Tamsin'in Thomasin Yeobright adı altındaki hayatı sona ermişti."

Bn. Yeobright, pişmanlık dolu bir sesle: "Ben de geleyim, dedim ama, Thomasin bunun gereksiz olduğunu söyledi." dedi.

Diggory Venn: "Zarar yok." diye karşılık verdi. "Önemli olan

nikâhın kıyılmış olması. Tanrı mutlu etsin. İyigünler, efendim."
Kasketini başına geçirdi, yürüdü gitti.

*
**

O günden sonra Egdon Fundalığı dolaylarında boyacı aylarca görünmedi. Hepten yok olmuştu sanki. Arabasının durduğu kuytu çalılık düğünün ertesi günü bomboştu. Kızıl boya satıcısının orada konakladığını gösteren hiçbir iz de kalmamıştı. Yalnız, arabanın durduğu yerde otlar hafifçe kızıla boyanmıştı, birkaç sap da saman görünüyordu., hepsi okadar. Onlar da ilk yağmurlarla birlikte sili-nip yok oldular.

Diggory Venn'in düğün töreni üzerine getirdiği haberlerin hepsi doğruydı. Yalnız, boyacı kilisede biraz uzakta kaldığı için, anlamlı bir ayrıntıyı gözden kaçırmıştı.

Thomasin eli titreyerekten deftere imzasını atarken, Wildeve Eustacia'ya: "İşte şimdi seni cezalandırdım!" der gibilerden bir bakmıştı.

Eustacia ise bu bakışa alçak sesle, Wildeve'in hayal bile edemeyeceği kadar büyük bir içtenlikle şu karşılığı vermişti:

— "Yanılıyorsun. Onu senin karın olarak görmek bugün bana içten bir sevinç veriyor!"

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BÜYÜLENME

I

AKLIM BENİM İÇİN KOCA BİR ÜLKEDİR

CLYM Yeobright'ın yüzünde gelecek çağın örneklik insanını görebilirdiniz. Bundan sonra gene klasik bir sanat çağı olursa, hiç kuşkusuz, ancak o çağın Fedias'ı böyle yüzler yaratacaktır. İlk uygarlıklarda öylesine yoğun olan varoluş zevkinin yerini bu yüzde hayatı katlanılması gereken bir şey olarak görme eğilimi almıştı.

Gerçek şu ki, aradan geçen yüzyıllar insanoğlunun gözünü açmış, o çağdan kalma hayat görüşünü sürekli değiştirmiştir. Eskilerin ancak tahmin edebildiklerini bugün bizler kesinlikle biliyoruz. Onların o ünlü Ahileus'unun hayal ettiklerini bizim süt çocukları bile biliyor. Doğal yasaların kusurlarını kaldırıp baktıkça, bunlara yol açanın insanoğlu olduğunu görüp şaşırıyor, bu yüzden eski sevincimizi yitiriyoruz.

Bu yeni anlayış üzerine kurulacak olan ülkelerde cisimlenecek olan ayırtedici özellikler, büyük olasılıkla, Clym Yeobright'ın yüzündeki özellikleri andıracaktır. Ona bakan biri, bu yüze bir resme bakar gibi değil, bir sayfayı okur gibi bakardı. Bu yüzün ne olduğu önemli değildi; ne anlatmak istediği önemliydi. Yüz çizgileri ancak simgelerin ışığında çekicilik kazanırdı; nasıl ki gerçekte sıradan olan bir ses konuşunca çekici olabilir, gerçekte yalın olan harfler yazmaya başlayınca anlam kazanırsa.

Herkesin bir şeyler beklediği bir delikanlıydı o. Şu, ya da bu yoldan başarı kazanmış, bu önemli değildi. Onun üzerine kesinlikle bilinen tek şey, dünyaya gelmiş olduğu çevrede kalmayıp, yükseliyordu.

İşte bundan ötürü, komşu köy ağalarından biri onun adını

anınca, dinleyicilerden biri hemen atılırdı:

— "A, Clym Yeobright mı?.. Şimdi ne yapıyor?"

Oysa sıradan bir insan için aynı soruyu: "Ne yapıyor?" diye sorarız.

Çoğumuz gibi, Clym'in da önemli sayılabilecek hiçbir şey yapmadan oturabileceğine kimse inanamıyordu. İyi mi yapıyordu, kötü mü yapıyordu, bilinmez ama, Clym o sıralarda eşsiz bir ülkeyi fethetmeye uğraşıyordu. Hemşerilerinin en büyük umudu ise onun iyi bir iş sahibi olması, bol para kazanmasıydı.

Arabalarıyla geçerken Sessiz Avrat Hanı'na uğramayı alışkanlık edinmiş beş-altı pazarcı konuşmalara kulak misafiri oldular. Bunların hiçbiri gerçekte Egdon'lu değildi ama, pipolarını tütürerek pencereden fundalığı seyrederken, konuşulanları ister-istemez dinliyorlardı.

Clym çocukluğunda fundalıkla öylesine öğür olmuştu ki hiçbir Egdon'lu fundalığa bakıp da onu düşünmemelik edemezdi.

Adamlar gene aynı konuya dönmüşlerdi: Clym işi sayesinde hem ün, hem servet yapıyorsa, elbette ki böylesi onun için çok daha iyiydi. Yok, şu yeryüzünde acıklı bir karaltıysa, böylesi de öyküyü anlatan için çok daha iyiydi.

Mesele şu ki, Yeobright'ın ünü daha evinden ayrılmadan önce şaşılacak kadar geniş bir alana yayılmış bulunuyordu. İspanyollar'ın ünlü Cizvit papazı "Ünün insanın olanaklarını aşması kötü bir şeydir" der.

Clym altı yaşındayken şu bulmacayı sormuştu:

— "İlk pantolonu giyen adam kimdir?"

Bu soru fundalığın dört yanından alkışlar kopmasına yol açmıştı.

Yedisinde, Waterloo Savaşı'nın resmini yapmıştı; suluboya bulamadığı için de resmi parşambağının çiçek tozlarıyla, kara frenküzümü suyuyla boyamıştı.

Oniki yaşına vardığında, sanatçılara, bilim adamlarına yaraşır bu davranışlarıyla en azından üç kilometre çapında bir alanda

çoktan ün salmıştı bile. Çok geçmeden bu ün daha ötelere de yayıldı. Büyük olasılıkla Clym, tıpkı Homeros gibi, ününü birtakım raslantılara borçluydu. Ama, sonucu değiştirmiyordu bu; gene de ünlüydü işte.

Derken, büyüdü, hayata atıldı. Clive'ı bir kâtip, Gay'i bir keten tüccarı, Keasts'i bir operatör olarak hayata başlatan, daha binlerce adamı en olmadık binlerce işe koyan kaderin cilvesi, Clym'i —bu yabanıl, sofı fundalık çocuğunu— da göz kamaştırmaktan başka hiçbir işe yaramayan bir mesleğin içine attı.

Clym'in bu mesleği seçişinin öyküsünü burada uzun uzadıya anlatmamız gereksiz. Kısaca geçelim:

Babası ölünce, komşu beylerden biri oğlanın yetişmesini üzerine aldı. Bu amaçla delikanlıyı Budmouth'a gönderdi. Çocuk oraya gitmeyi hiç istemediyse de, yapabileceği en akla-yakın şey buydu. Oradan Londra'ya gitti. Pek az kaldıktan sonra Paris'e geçti. Orada yerleşti.

*
**

Clym'den önemli bir şeyler yapması bekleniyordu artık. Eve döneli epey olmuştu ki, Egdon'da neden bu kadar uzun kaldığı büyük bir merak konusu olup çıktı. Doğal tatil süresi çoktan geçmişti. O ise hâlâ oradaydı.

Thomasin evleneli bir hafta oluyordu. O pazar sabahı, Fairway'in evinin önünde saç-sakal tıraşı olanlar arasında bu konuda bir tartışmadır sürüp gidiyordu.

Bu mahalle berberliği işi hep o gün, o saatte yerine getirilirdi. Tıraşı bitenler öğleyin evlerine dönüp büyük pazar banyosu yaparlardı. Bir saat sonra da giyinip kuşanır, yabanlık giysilerine bürünürlerd. Egdon Fundalığı'nda pazar günü ancak ta akşam yemeğinde başlardı.

Pazar sabahı saç tıraşını Fairway uygulardı. Kurban evin önündeki bir kütüğün üzerine ceketsiz olarak otururdu. Komşular

çevresinde dedikoduya dalar, rüzgârın uçurduğu kesik saç lülelerine boş gözlerle bakarlardı.

Yaz-kış bu görünüm değişmezdi. Yalnız, rüzgâr biraz zorluca esti mi, iskemle az beriyе çekilirdi, okadar.

Fairway'in makası işlemediği zaman çenesi işlerdi. O böyle gerçek öyküler anlatırken, şapkasız, paltosuz dışarıda oturduğunuz için soğuktan yakınmak erkek olmadığınızı ilân etmek demekti. Tıraş olurken kaçınmak, ürkmek, haykırmak, ya da yüzünüzde bir kası oynatmak korkunç görgüsüzlük sayılırdı. Çünkü Fairway zahmetlerine karşılık kimseden on para almazdı. Pazar günü öğleden sonra başlarındaki herhangi bir kanamayı Egdon'lular şöyle açıklarlardı: "Saç tıraşı oldum da, sizin anlayacağınız..."

Clym Yeobright üzerindeki konuşma, delikanlının uzakta, fundalıkta dolaşırken görülmesi üzerine başlamıştı.

Fairway: "Başka bir yerde işi tıkırında giden bir adam burada boşu boşuna iki üç hafta kalmaz." dedi. "Kafasında başka bir tasarı var besbelli... Kalıbımı basarım, başka bir şey var kafasında!"

Sam: "Eh, burada bir elmas dükkânı açacak değil ya!" diye karşılık verdi.

— "Burada kalmaya niyetli olmasa, neden koca koca iki sandıkla gelsin? Birtürlü akıl erdiremedim doğrusu bu işe! Tanrı biliyor ya, burada onun yapabileceği bir tek iş yok."

Daha başka tahminler yürütmelerine vakit kalmadı. Çünkü Clym yanlarına gelmişti. Saç tıraşı olanları görünce, o da onlara katıldı. Aralarına karışıp eleştiren gözlerle hepsinin yüzlerine baktı.

Sonra, bir giriş yapmaya gerek görmeden: "E, dostlar, ne konuştuğunuzu tahmin edeyim mi?" diye sordu.

Sam: "Ha, elbette. Tahmin et bakalım!" dedi.

— "Beni konuşuyordunuz."

Fairway, dürüstçe: "Bakın, başka koşullar altında olsa, bunu açıklamayı aklımın ucundan bile geçirmezdim, açıkçası, Yeobright Üstat." dedi. "Ama, değil mi ki üstüne bastınız, sizden söz ettiğimizi saklamayacağım. Elmas ticaretinde dünya çapında bir ün

kazandıktan sonra, sizi neyin böyle burada tuttuğunu merak etmiştik de... İşin doğrusu bu işte."

Clym, umulmadık bir içtenlikle: "Söyleyeyim öyleyse." diye karşılık verdi. "Buna fırsat bulduğuma hiç de üzülmiş değilim. Eve döndüm geldim. Çünkü burada başka herhangi bir yerdekinden olsa olsa birazıcık daha yararsız olacağımı düşündüm. Ne var ki daha yeni anlamış bulunuyorum bunu. Memleketten ilk ayrılışımda, buranın düşünölmeye bile değer bir yer olmadığı kanısındaydım. Buradaki yaşayışı küçömsüyor, pek bayağı buluyordum. Çizmelerimizi boyayacak yerde yağıyoruz, ceketimizin tozunu fırçayla değil, çalı süpürgesiyle alıyoruz... Dünyada bundan daha gülünç bir şey olamayacağına inanıyordum."

— "Öyle ya, öyle ya!"

— "Yok, yok... yanılıyorsunuz. Hiç de öyle değil!"

— "Özür dileriz, az önce kendiniz öyle dediniz gibi geldi ydi de bize..."

— "Şey, görüşlerim değıştikçe izlediğim yol gitgide daha sıkıcı görönmeye başladı gözöme. Benimle hiçbir ortak yanı olmayan insanlara özendiğimi, onlar gibi olmaya çalıştığımı anladım. Belli bir yaşayışı bırakıp yerine bir başkasını koymaya çabalıyordum. Bu yeni yaşayış ise öteden beri bildiğimden daha iyi değildi. Tek özelliğı değışik oluşuydu."

Fairway: "Doğru, değışik bir göröntü." dedi.

Humphrey: "Evet, Paris göz kamaştırıcı bir yer olsa gerek." diye atıldı. "Koca koca mağaza camekânları, borazanlar, davullar... Bizse burada, rüzgâra, çamura bakmadan, boyuna dışarıda çalışıyoruz."

Clym, yalvarırcasına: "Ama, beni şaşırtıyorsunuz!" dedi. "Bütün bunlar son derece sıkıcıydı... Gene de daha sonra anladığım bir şey kadar üzücü değildi hiçbiri: Tuttuğum meslek bir kimsenin tutabileceğı en boş, en saçma, en kadınca meslekti.

"İşte beni karar vermeye zorlayan da bu oldu. Bu mesleğı bırakıp, en yakında tanıdığım insanların arasına dönecek, akla-yakın

bir iş tutmayı deneyecektim. Ayrıca, herkesten çok bu insanlara yararlı olabileceğime de inanıyordum. İşte bu niyetle memleketime döndüm.

"Egdon'a elden geldiğince yakın bir yerde bir okul açmak istiyorum. Öyle ki, oraya yürüyerek gidebileyim. Ayrıca, annemin evinde de bir akşam okulu açacağım. Yalnız, mesleği iyice kavramak için, önce birazıcık çalışmam gerek. Evet, komşular, işte böyle. Ben gideyim artık."

Döndü, fundalığa doğru uzaklaşmaya başladı.

Fairway: "Taş çatlasa yapamaz bu dediğini!" diye atıldı. "Birkaç haftaya kalmaz, bezer, herşeyi başka türlü görmeye başlar."

Bir başkası: "Delikanlı iyiyürekli de, onun için böyle düşünüyor." dedi. "Ama, bana kalırsa, böyle şeylere burnunu sokacağı yerde, kendi işiyle uğraşsa daha iyi eder."

II

CLYM YENİ YOLUNDA HAYAL KIRIKLIĞINA UĞRUYOR

CLYM Yeobright insanları severdi. İnsanların çoğunun, zenginlikten çok, bilgelik sağlayacak bilgilere gereksinme duyduğuna inanırdı. Bundan dolayı, insanları geliştirmek için okulu geliştirmek istiyordu; okulu geliştirmek için insanları geliştirmek değil. Dahası da şu ki, bu uğurda kendinden vazgeçecek ilk insan olmaya hazırdı.

Çiftçilikten aydın kişi yaşayışına geçerken, aradaki evreler genellikle en aşağı iki tanedir; çoğu kez de, ikinin üstündedir. Bu evrelerden biri kesinlikle dünya nimetleri bakımından ileri durumda olmaktır. Toplumsal amaçları geçiş evresi olarak düşünmedikçe, kırsal huzurun hızla aydın amaçlara dönüşebileceğini de hayal

edemeyiz.

Clym'in acayıplığı şuydu ki, yüksek düşünmeye çabalarken bile hâlâ yalın yaşamaya bağlı kalmak istiyordu. Hayır, buna yalın yaşayış bile denemezdi. Birçok bakımlardan yabanıl, yetersiz, yavan bir yaşayıştı onun istediği. Kasabada köylülerle, soytarılarla kardeşlik etmeye kalkışıyor.

Bir Hz. Yahya'ydı o; yazacağı kitaba konu olarak, pişmanlıktan çok, soylulaşmayı, yücelmeyi seçen bir Hz. Yahya. Zihinsel açıdan bir taşralı geleceği kurmaktaydı; pek çok noktada gününün kent düşünürleri gibi düşünüyordu.

Bu gelişmeyi Paris'teki çalışkan öğrencilik yaşayışına borçlu olduğu düşünülebilirdi. Orada bulunduğu sırada o zamanlar gözde olan ahlâk kurallarını tanıyıp bellemişti.

Bu kısıtlı ilerleyişi dolayısıyla Clym Yeobright'a talihsiz de denebilirdi. Kırsal dünyanın benimseyebileceği kadar olgun değildi. Bir kimse yalnız kimi bakımlardan kendi çağının ilerisinde olmalıdır. Yüce amaçlarda aşırı ileri olmak ünü öldüren bir şeydir. Makedonya Kralı Filip'in savaş-sever oğlu, bir damla kan dökmeden uygarlık kurmaya kalkışacak kadar kafaca ileri olsaydı, olduğunun iki katı tanrısal bir kahraman olurdu. Ama, o zaman kimse Büyük İskender'in adını bile duymazdı.

Ünlülerin ilgilerinde ilericilik özellikle olayları yönetme yeteneğiyle belirlenmelidir. Bir düşüncüyü yaymasını iyi bilenler hep başarılı olmuşlardır. Çünkü ileri sürüp biçimlendirdikleri öğreti dinleyicilerinin bir süredir biçimlendiremeksizin sezinlemekte oldukları öğretilerdir.

Güzellik alanında çabayı savunup toplumsal çabayı küçümseyen bir adam ancak bir sınıfça —toplumsal çabayı bayat bir şey sayan sınıfça— anlaşılabilir. Çiftçi dünyasında şatafattan önce bilgili olmanın gerekli olduğu üzerinde tartışmak belki doğru bir tartışmadır. Ama, bu aynı zamanda insanlığın çok uzun bir süreden beri alışmış olduğu bir ardıllığı da bozma girişimi sayılır. Egdon'ın dünyadan el-etek çekmişlerine öğüt veren Yeobright onları,

ceplerini doldurınsızın, yüce bir kavrayış düzeyine ulaştırmaya çabalıyordu.

Clym Yeobright'ın zihni dengeli bir zihin miydi? Hayır. Dengeli bir zihin belli bir eğilim göstermeyen zihindir. Böyle bir zihin sahibinin bir deli olarak hapse tıkulmasına, bir sapkın olarak işkence edilmesine, ya da bir zındık olarak haça gerilmesine hiçbir zaman meydan vermez. Öte yandan, sahibinin bir peygamber gibi alkışlanmasına, bir keşiş gibi saygı görmesine, ya da bir kral gibi ululanmasına da göz yummaz. Böyle bir zihnin en büyük nimetleri, genellikle mutluluk, bir de sıradanlıktır.

Rogers'in şiirlerini West'in resimlerini, North'un devletçiliğini, Tomline'in ruhsal yol göstericiliğini yaratan hep böyle zihinler olmuştur. Böyle bir zihin sahibine zenginliğin yolunu bulma olanaklarını hazırlar; sahneye saygınlıkla adım atmalarını, yataklarında rahatça ölmelerini, öldükten sonra da başlarına anıtsal mezartaşları dikilmesini sağlar. Yeobright'ın böyle bir akılsaydı, onu hemşerileri uğruna işini-gücünü bırakmak gibi gülünç bir şey yapmasına hiçbir zaman bırakmazdı.

*
**

Clym keçiyollarına dalmadan evine doğru yürüyordu.

Fundalığı avucunun içi gibi bilen biri varsa, o da Clym'di, hiç kuşkusuz. Fundalığın çeşitli görünümüleriyle, tözüyle, kokularıyla öğür olmuştu. Öyle ki, fundalık ürünü bile denebilirdi ona.

Gözleri dünyaya ilk kez orada açılmıştı. Fundalığın görünümü ile belleğinin ilk anıları birbirine karışmıştı. Dünya görüşü fundalığın renkleriyle renklenmişti. Oyuncakları orada bulduğu çakmaktaşıdan bıçaklarla ok uçlarıydı. Taşların nasıl olup da böyle tuhaf biçimlere girdiğini oldum-olası merak ederdi.

Bildiği çiçekler mor çançiçekleriyle sarı katırtırnaklarıydı. Tanıdığı hayvanlar yılanlarla midilliler, bildiği toplumsa fundalık insanların oluşturduğu toplumdu. Eustacia Vye'in fundalığa

karşı beslemekte olduğu çeşitli soğuk duyguların tümünü alın, bunları sevgiye, aşka dönüştürün; Clym Yeobright'ın yüreğini görürsünüz.

Clym bir yandan yürüyor, bir yandan da uçsuz-bucaksız fundalığa göz gezdiriyordu. Hoşnuttu.

Pek çok kimseler için bu Egdon Fundalığı kuşaklar önce kendi yüzyılından kopup ayrılmış, kaba, incelikten yoksun bir biçimde bu yüzyıla dalmış bir yerdi. Modası geçmiş, eskimiş bir köşeydi burası. Öyle ki, birkaç kişinin dışında hiç kimse burayı öğrenilmeye, incelenmeye değer bulmazdı. Dörtköşe tarlaların, çalıdan бүkүlmüş çitlerin, güneşli günlerde gümüş ızgaraları andıracak kadar düzgün dikdörtgenlere bölünmüş otlakların gözde olduğu bir çağda başka ne beklenebilirdi ki?

Atıyla dolaşırken yapay çimlere gülümseyerek bakan, bitmekte olan ekini görünce kaygılanan, böcek yeniği salgamların karşısında içini çeken çiftçi, fundalığın ırak tepelerine bakarken ancak öfkeyle kaş çatardı. Yeobright'a gelince, yolu üzerindeki tepelerden aşağısını seyrederken gözüne ilişen bir şey onu yabanıl bir sevince boğdu: Yararlanılmayan toprakları tarıma elverişli hale getirmek için yapılan girişimler ancak biriki yıl sürdürülebilmiş, olumlu sonuç alınamayınca bu işten vaz geçilerek toprak gene kendi haline bırakılmıştı. Çahırlarla katırtırnakları sürülmek istenen topraklarda şimdi gene inatla başlarını kaldırmışlardı.

Clym yamaçtan aşağı indi. Az sonra Blooms-End'deydi.

Annesi pencerelerin önündeki çiçeklerin kurumuş yapraklarını kesip ayıklıyordu. Clym'in geldiğini duyunca dönüp baktı. Oğlunun orada uzun süredir kalışına şaşıyor gibiydi. Günlerdir yüzünde bu merak okunuyordu.

Clym annesinin yüzünde de biraz önce tıraş olanların yüzünde gördüğü anlamı kavramakta gecikmedi. Yalnız şu farkla ki, annesi soruyu dudaklarıyla sormuyordu. Kadıncağız Clym'in sandığı gelip de oğlunun daha bir süre orada kalacağı anlaşıldığı zaman bile tek soru sormamıştı. Annesinin bu suskunluğu sözlerden daha yüksek

sesle Clym'den bir açıklama bekler gibiydi.

Clym: "Paris'e dönmeyeceğim ben, anne." dedi. "Hiç değilse, eski mesleğime dönmeyeceğim kesin. O işi bıraktım."

Bn. Yeobright acılı bir şaşkınlıkla oğlundan yana döndü:

— "Sandıkları görünce ben de kötü bir şeyler olduğunu anlamıştım. Neden daha önce söylemedin bana?"

— "Haklısın, söylemeliydim. Yalnız, tasarımı beyenip beyenmeyeceğinden pek emin değildim. Birkaç nokta vardı ki ben kendim bile kesin karar verememiştim. Yepyeni bir yaşayışa başlamak niyetindeyim, anne."

— "Beni şaşırtıyorsun, Clym. Bugüne dek yaptığından daha iyi bir şey yapmayı nasıl düşünebilirsin?"

— "Sandığından da kolay bir iş bu. Yalnız, ben senin dediğin anlamda daha iyi işler yapmak niyetinde değilim. Sanırım, daha iyi diye değil, daha kötü diye adlandırılacaktır yapacaklarım. Ama, eski mesleğimden soğudum artık. Ölmeden önce de yaşamaya değer bir şeyler yapmak istiyorum. Niyetim bir okul açmak; yoksulların, bilgisizlerin okuyacağı bir okul. Bu okulun başına geçip başka kimsenin öğretemeyeceği şeyleri öğreteceğim onlara."

— "Hayata atılman için harcanan bunca emekten sonra, zengin olmak için kurulu-düzenli işini sürdürmekten başka hiçbir şey yapman gerekmediği bir sırada, tutmuş, yoksullar için bir okul açmaktan dem vuruyorsun. Hayallerin seni mahva sürükleyecek, Clym."

Bn. Yeobright soğukkanlılıkla söylemişti bunları. Ne var ki bu sözlerin ardındaki gerçek duyguları oğlu gibi onu iyi tanıyan herkes anlayabilirdi.

Clym karşılık vermedi. Yüzünde anlaşılmamış olmanın doğruduğu umutsuz bir anlam belirdi.

*
**

Akşam yemeği sona erene kadar bu konuda başka bir şey konuşmadılar.

Yemekten sonra Bn. Yeobright, sanki araya hiç zaman girmemiş gibi, söze bıraktığı yerden başladı:

— "Eve böyle düşüncelerle döndüğünü görünce çok tedirgin oldum, Clym. Kendiliğinden buraya dönmek isteyeceğin hiç aklıma gelmezdi. Zengin olmanın yolunu tutmuş öbür erkekler gibi —erkek demeye değer olanlar gibi— sen de hep ilerleyeceksin sanıyordum."

Clym, sıkıntılı bir sesle: "Elimde değil." diye karşılık verdi. "O gösterişli işten soğudum artık, anne. Erkek denmeye değer erkeklerden söz ediyorsun. Sorarım sana: Erkek sıfatını tışamaya değer hangi erkek dünya nüfusunun yarısının bilgisizlik yüzünden mahvolup gittiğini görür de, vaktini böylesine kadınca bir uğraşla geçirebilir? Ermiş Paulus'un dediği gibi, her sabah uyanınca bütün canlıların acı içinde kıvrandığını, inlediğini görüyorum. Öyleyken, zengin kadınlarla, soyluluk unvanı taşıyan çapkınlarla parıl parıl görkemler içinde gezip tozuyor, en aşağılık saçmalıklarla vakit öldürüyorum; ben ki hangi iş olursa olsun yapabilecek kadar güçlü, sağlıklıyım. Bütün yıl kafamı kurcaladı durdu bu düşünceler. Sonunda bu yaşayışa artık katlanamayacağımı anladım."

— "Başkaları yapabiliyor da sen neden yapamayacaksın?"

— "Bilmiyorum. Yalnız, birçok şey var ki başkaları önemseddiği halde ben umursamıyorum. Tasarladığımı yapmam gerektiğini bana düşündüren şeylerden biri de bu, bir bakıma. Sonra şu da var: Bedenim benden çok bir şey istemiyor. İnceliklerden tat almıyorum. İyi şeyler bende ziyan olup gidiyor. Eh, işte, ben de bu kusurumu yararlı bir işe dönüştürmeliyim, diye düşündüm. Başkalarının istediği şeyler olmadan da yapabildiğime göre, herkesin böyle şeylere harcadığı parayı ben başka şeylere harcayabilirim."

Clym sözünü ettiği içgüdülerin bir bölümünü doğrudan doğruya karşısındaki kadından, annesinden almıştı. Onun için, bu sözlerin annesini yumuşatacağını da biliyordu.

Bn. Yeobright, gerçekten, yumuşamıştı ama, oğlunun iyiliği için duyularını belli etmemeye çalıştı.

Daha güvensiz bir sesle: "Gene de zengin olabilirdin." dedi. "Ayak diremen yeterdi. O koskoca elmas işinin yöneticisiydin. Bir erkek bundan başka ne isteyebilir? Ne büyük güven, saygı uyandıran bir iş! Korkarım, sen de tıpkı baban gibi olacaksın. Onun gibi zenginlikten usanmaya başlamışsın sen de."

Clym: "Hayır," dedi, "zenginlikten usanmış falan değilim ama, bununla dokundurmak istediğin şeyden usandım. Zenginlik dediğin nedir ki, anne?"

Bn. Yeobright hazır tanımlamalarla yetinmeyecek kadar düşünceli bir kadındı. Plato'nun Sokrates'e "Akıl nedir?", Pontius Pilatus'un da "Gerçek nedir?" soruları nasıl karşılıksız kaldıysa, Clym'in annesine sorduğu atışli soru da karşılıksız kaldı.

Sessizliği bahçe kapısının gürültüyle açılıp kapanması bozdu. Derken, sokak kapısı vuruldu. Christian Cantle, pazar giysileri içinde kapıda belirdi.

Bir eve gelince, içeri girmeden önce bir öykü anlatarak giriş yapmak Egdon'da gelenektendi. Christian da kapı daha tam kapanmadan söze başladı.

— "Evinden kırk yılda-bir dışarı çıkan benim gibi bir garibin bu sabah orada olduğunu sanmak olacak şey mi!"

Bn. Yeobright: "Bize yeni haberler getirdin sanırım, Christian?" diye sordu.

— "He, getirdim ya. Bir büyücüyle ilgili haberler, hem de. Bu saatte rahatsız ettiğim için kusuruma bakmazsınız inşallah. "Akşam yemeğinden daha kalkmamışlarsa bile, gidip onlara anlatmalıyım." diye düşündüm de. İnan olsun, yele kapılmış bir yaprak gibi titredim bu işi duyunca. Ne dersiniz, kimseye bir zarar gelir mi acaba?"

— "Neden zarargelir mi? Anlat hele şunu."

— "Bu sabah kilisede hepimiz ayağa kalkmıştık. Papaz: 'Dua

edelim!" dedi. "Ha ayakta durarak dua etmişim, ha diz çökmüşüm." diye düşündüm. Ossaat yere çöktüm. Üstelik, bütün öbürleri de can atıyorlardı diz çökmeye. Aradan ancak bir dakika geçmişti ki, tüyler ürpertici bir çığlık duyuldu. Herkes yerinden sıçradı. İşte o zaman Susan Nunsuch'ın Eustacia Vye'a uzun bir çorap iğnesi batırmış olduğunu öğrendik. Eustacia Vye kiliseye öyle pek sık uğrayanlardan değildir ama, Susan onu orada görür görmez böyle yapacağını söyleyerek daha önceden gözdağı vermişmiş. Meğer haftalardır bu fırsatı beklermiş. Çoktan beri Eustacia Vye'in büyülediğine inandığı çocukları üzerindeki büyüü çözmekmiş amacı. İşte bu amaçla kızın teninden kan çıkartmak istemiş. Eustacia'nın kiliseye girdiğini görünce, o da ardından içeriye dalmış hemencecik. Kızın tam yanına oturmuş. Fırsatını bulur bulmaz da iğneyi küçükhanımın koluna saplayıvermiş."

Bn. Yeobright: "Amanın! Ne korkunç!" dedi.

— "Susan iğneyi öyle derine batırmış ki, kızcağız bayılıverdi. Bir çingar çıkmasından korktuğum için kontrbasın arkasına kaçıp saklandım. Bu yüzden de daha sonra ne olduğunu göremedim. Dediklerine göre, kızı dışarıya, açık havaya çıkarmışlar. Susan'ı her yerde aramışlar ama, birtürlü bulamamışlar. Amanın ne çığlıktı o! Zavallı kızcağız! Derken, papaz cüppesinin içinden elini kaldırarak: "Oturun! Oturun, ey mübarek insanlar!" dedi. Ama, gel de anla, kimsecikler oturmadı yerine. Ya sonra ne gördüm dersiniz, Bayan Yeobright? Papaz cüppesinin altına sıradan birtakım elbise giymemiş mi! Kolunu yukarı kaldırdıkça, elbisesinin kara yenleri gözüküyordu!"

Clym: "Zalimce bir şey bu." dedi.

Annesi: "Öyle." diye mırıldandı.

Christian: "Sanırım Humphrey geldi." diye atıldı.

Tam o sırada Humphrey de içeri daldı.

— "E, olanları duydunuz mu? Görüyorum ki duymuşsunuz. Bizim Egdon'lulardan biri ne zaman kiliseye gitse böyle acayip bir şey olur hep."

Clym: "Bu zalimliğin kurbanı olan kızcağız evine yürüyerek dönebildi mi bari?" diye sordu.

Christian: "Duyduğuma göre, az sonra toparlanmış." dedi. "Evine de sapasağlam dönmüş. Eh, artık herşeyi anlattığıma göre, ben de evime dönebilirim."

Humphrey: "Ben de!" diye atıldı. "Kız için söylenenler doğru mu, değil mi, anlayacağız artık."

Konuklar fundalıkta gözden kaybolunca, Clym annesine döndü, sakın bir sesle: "Çok mu erken davranıyorum öğretmen olmak için, sence?" diye sordu.

Annesi: "Öğretmenlik, okul yöneticiliği gibi meslekler seçen adamlar da olmalı bu dünyada elbet." diye karşılık verdi. "Ancak, benim seni buradaki yaşayıştan uzaklaştırıp daha varlıklı bir yaşayışa itmeye çalışmamı da yadırgamamalısın."

**

Birkaç saat sonra Sam çıkageldi.

— "Sizden bir şey ödünç istemeye geldim, Bayan Yeobright." dedi. "Tepede oturan dilberin başına gelenleri duyduunuz besbelli?"

— "Duyduk, Sam. Gelip haber verdiler."

Clym: "Dilber mi?" diye sormaktan alamadı kendini.

Sam: "Dilber ya." dedi. "Bir içim su. Öyle güzel bir kadının gelip burada oturmasına herkes şaşıyor, valla"

— "Sarışın mı, esmer mi?"

— "Durun bakayım... Onu belki yirmi kez görmüşlüğüm var ama, sarışın mı, esmer mi bilemeyeceğim şimdi."

Bn. Yeobright: "Tamsin'den daha esmercedir." diye mırıldandı.

— "Hiçbir şeyi umursamayan bir kadın deyebilirsiniz ona."

Clym: "Karasevdalı falan olmalı, öyleyse?" dedi.

— "Tek başına dolaşır. İnsan içine karışmaz."

— "Serüvene meraklı bir genç hanım olmasın sakın?"

— "Vall', orasını bilemem."

— "Bu ıssız yerde birazıcık eğlenmek için delikanlıların oyunlarına falan katılmaz mı?"

— "Hayır."

— "Maskeli oyunlara falan?"

— "Hayır. Onun hayalleri başka türden şeyler. Bana kalırsa, kafasından geçen düşüncelerin bizim burayla hiç mi hiç ilgisi yok. Hiçbir zaman tanıyamayacağı beyefendilerde, hanımefendilerde, hiçbir zaman göremeyeceği büyük malikânelerde onun aklı."

Bn. Yeobright, Clym'in pek ilgilendiğini görünce, Sam'a dönerek, tedirgin bir sesle: "Çoğumuzdan daha çok şeyler buluyorsun nedense sen o kızda." dedi. "Bana kalırsa, çekici olamayacak kadar tembel bir kız o. Kendisine de, başkalarına da yararı dokunacak bir şey yaptığını duymadım bugüne dek. Ayrıca, iyi kızlar Egdon'da bile büyücü diye mimlenmez."

Clym: "Saçma!" dedi. "Hiçbir şeyi kanıtlamaz bu!"

Sam, tatsız bir tartışmadan kaçınma çabasıyla: "Şey... ben öyle inceliklerden pek anlamam elbet." diye atıldı. "Onun ne olduğunu zaman nasıl olsa gösterecek. Bize düşen ise, beklemekten başka bir şey değil. Buraya gelişimin asıl nedenine gelince: Uzun, sağlam bir urganınız varsa, ödünç olarak isteyecektim. Kaptanın kovanı kuyuya düşmüş de. Bu yüzden susuz kalmışlar. Bugün bütün delikanlılar evde olduğuna göre, gidip kovayı kuyudan çıkaralım diye düşündük. Üç tane araba ipi bulduk ama, kuyunun dibine yetişmiyor."

Bn. Yeobright: "Git yandaki ek yapıya bak." dedi. "İşe yarar nekadar ip bulursan al."

Sam ip aramak üzere çıktı.

Kapının önünden geçerken Clym de ona katıldı, bahçe kapısına kadar onu uğurladı.

— "Bu genç büyücü hanım çok kalacak mı daha Mistover'de?" diye sordu.

— "Sanırım kalacak."

— "Onu böyle kötüye kullanmaları ne ayıp! Kimbilir ne acı çekmiştir kızcağız bu yüzden!"

— "Gerçekten çirkin bir oyun ona aynanan... Üstelik, öyle de güzel bir kız ki! Onu mutlaka görmelisiniz, Bay Yeobright. Uzaklardan gelen bir gençsiniz. Çoğumuzdan da bilgilisiniz."

Clym: "Ne dersin, Eustacia Vye çocuklara ders vermek ister mi?" diye sordu.

Sam başını iki yana salladı.

— "Bana kalırsa, öğretmenlik yapmak için yaratılmış bir kadın değildir o."

— "A, öyle mi? Ben de laf olsun diye sordum ya. Elbet önce onu görüp bu konuda konuşmak gerek. Bu da, pek kolay değil, doğrusunu istersen. Çünkü bizimkilerle onun dedesinin arası pek iyi değildir."

Sam: "Onu nasıl görebileceğinizi ben size söyleyeyim, Bay Yeobright." dedi. "Bu akşam saat altıda kovayı kuyudan çıkarmak için onların evinde toplanacağız. Siz de yardıma gelebilirsiniz. Gelecekler beş-altı kişi kadar. Kuyu hayli derin. Nekadar kalabalık olursak okadar iyi. Eustacia muhakkak oralarda olacaktır."

Clym: "Bir düşünüyüm." dedi.

Ayrıldılar.

Clym uzun uzun düşündü. Annesi ise, Sam gittikten sonra, bir daha Eustacia'nın sözünü etmedi.

Boşınançların bu şairane kurbanı ile bir gece dolunayın altında konuşmuş olduğu o karamsar maskeli oyuncu aynı kişi miydi? Bu soru Clym için bir süre karşılıksız kaldı.

III

BAYATLAMIŞ BİR FACİANIN İLK PERDESİ

O GÜN öğleden sonra hava güzeldi. Clym annesiyle birlikte bir saat kadar fundalıkta dolaştı. Blooms-End koyağını bitişik

koyaktan ayıran yüksek bayıra ulaşınca, durup çevreyi seyretmeye koyuldular. Uzakta Sessiz Avrat Hanı görünüyordu. Öbür yanda ise Mistover Knap yükseliyordu.

Clym: "Sanırım Thomasin'e uğramak niyetindesin?" diye sordu.

— "Evet. Ama, senin gelmen gereksiz bu sefer."

— "Öyleyse ben burada senden ayrılayım, anne. Mistover'e gideceğim."

Bn. Yeobright döndü, oğluna merakla baktı.

Clym: "Kaptanın kuyusundan kovayı çıkarmalarına yardım edeceğim." diye açıkladı. "Kuyu pek derinmiş, belki benim de bir yardımım dokunur. Ayrıca, şu ünlü Bayan Eustacia Vye'ı da görmek istiyorum. Güzelliğini merak ettiğim için değil, başka bir şey için."

Annesi: "Gitmen şart mı?" diye sordu.

— "Gitsem iyi olur diye düşündüm."

— "Ana-oğul ayrıldılar."

— "Bn. Yeobright, uzaklaşan oğlunun ardından üzgün üzgün baktı.

— "Elden bir şey gelmez ki!" diye mırıldandı. "Birbirlerini nasıl olsa görecekler. Keşke Sam bu haberi bize yetiştireceğine başka evlere gitseydi! Clym yufkayürekli. Öyle olmasaydı, aldırmazdım. Nasıl da koşa koşa gidiyor!"

Gerçekten de genç adam sanki bütün yaşayımı oraya yetişmesine bağlıymış gibi çalıların içinde hızla yol alıyordu.

Annesi derin derin içini çekti. Thomasin'e uğramaktan vaz geçerek gerisin geri eve döndü.

Akşamın örtüleri koyaklarda bulanık, dumanlı resimler çizmeye başlamıştı. Ama yüksek alanlar hâlâ kış güneşinin giderek zayıflayan ışınlarıyla taranıyordu. Güneş ışınları Clym'i de aydınlatıyor, önünde kendisiyle birlikte ilerleyen upuzun bir gölge meydana getiriyordu.

Kaptan'ın bahçesini çevreleyen çalı-çırpıdan yapılmış çite

yaklaşınca, Clym'in kulağına evden doğru sesler geldi. Demek kovayı çıkarma çalışmalarına başlanmıştı. Yan bahçe kapısına varınca, durup içeriye göz attı.

Güçlü-kuvvetli beş-altı adam kuyunun ağzına dizilmişler, çırıktan aşağı, derinlere doğru sarkan urganın ucuna asılmışlardı. Herhangi bir kazaya karşı korunmak için beline daha kısa bir ip dolamış olan Fairway kuyunun ağzından içeriye sarkmıştı. Sağ eliyle kuyunun içine giden öbür ipe asılıyordu.

Fairway: "Şimdi susalım, arkadaşlar!" dedi.

Konuşmalar birden kesildi. Fairway ipe çember-vari bir devinş verdi. Bir dakika sonra kuyunun dibinden doğru donuk bir su şıptırsı yansıdı. Fairway'in ipe verdiği sarmal kıvrım aşağıya ulaşmıştı.

Fairway: "Çekin!" diye haykırdı.

Adamlar ipi makaraya sarmaya başladılar.

İpi çekenlerden biri: "Yakaladık sanırım!" dedi.

Timothy Fairway: "Öyleyse daha dikkatli çekin!" diye seslendi.

İpi yavaş yavaş çekip çırığa dolamaya başladılar, derinden düzgün bir damlama sesi duyulana dek. Kova yukarıya yaklaştıkça, bu ses de daha iyi duyulur oldu.

Derken, Fairway fenerini yaktı. Bunu bir başka ipe bağlayıp kuyuya sarkıttı.

Clym ilerleyip aşağıya baktı. Fener aşağıya inince, acayip, ıslak yeşillikler görüldü. Yılın mevsimlerinden habersiz bitkilerle yabanıl yosunlardı bunlar. Derken, fenerin ışığı karanlık boşlukta duran bir ip yığını ile kovayı aydınlattı.

Timothy Fairway: "İp ancak kulpuna takılmış kovanın." dedi. "Aman, dikkat edin, gözünüzü seveyim!"

Adamlar binbir özenle ipi çektiler. Su dolu kovayı, dirilip yenden toprağın altından çıkan ölmüş bir dost gibi, birkaç metre aşağıda belirene kadar çektiler, çektiler. Üç-dört el kovayı yakalamak için ileri uzandı.

Derken, birden ip havaya fırladı, çırık korkunç bir hızla

döndü, en öndeki iki adam sırt-üstü yere yuvarlandı. Düşen bir şeyin sesi duyuldu. Sonra gökgürültüsünü andıran bir gümbürtü koptu kuyunun dibinde. Kova gene kuyunun dibini boylamıştı.

Timothy Fairway: "Hay senin gibi kovaya da!.." diye haykırdı.

Sam: "İpi gene aşağıya sarkıtın!" diye buyurdu.

Timothy Fairway doğruldu, eklemeleri çatırdayana dek gerindi.

— "Eğilmekten belim tutuldu." diyordu.

Clym: "Sen birkaç dakika dinlen, Timothy." diye atıldı, "en geçerim senin yerine."

Kanca yeniden aşağıya sarkıtıldı. Ta dipteki suya öpercesine çarpışı yukarıdaki adamların kulağına ulaştı. Clym Yeobright diz çöktü. Kuyuya iyice sarkarak, az önce Fairway'in yaptığı gibi ucu kacalı ipi döndürmeye koyuldu.

Arkalardan doğru tatlı, kaygılı bir ses duyuldu:

— "Beline bir ip bağlayın... Tehlikeli böyle sarkması!"

Herkes sesin geldiği yana baktı. Bunları söyleyen bir kadındı. Evin üst kat pencerelerinden birinden aşağıdakilere bakıyordu. Dudakları aralanmıştı. Nerede olduğunu unutmuş gibi bir hali vardı.

Clym'in beline ipi doladılar. Sonra yeniden işe koyuldular. Az sonra, kancaya bir şey takılınca, ipi yukarı çekmeye başladılar. Ama, takılan herneyse pek ağır değildi.

Çok geçmeden, kovadan kopan ipin bir kangalını yakaladıklarını anladılar. Dolaşmış ip yığınının çıkarıp arkaya attılar. Clym Yeobright'ın yerini Humphrey aldı. Kanca bir kez daha kuyuya sarkıtıldı.

Clym Yeobright düşünceli bir tavırla urgan yığınının yanına çekildi. Hiç kuşkusu kalmamıştı; az önce pencereden haykıran kızın sesiyle karamsar maskeli oyuncunun sesi birdi. Kızın onu tehlikeye korumaya çalıştığını hatırlayınca, içinden: "Nekadar da düşünceli!" dedi.

Eustacia, seslenişinin aşağıdaki topluluk üzerindeki etkisini görünce, kızarak pencereden içeriye çekilmişti. Clym ise onu yeniden orada görmek için can atıyordu.

Kuyunun başındaki adamlar, sonunda, kazasız-belâsız kovayı çıkarmayı başardılar. İçlerinden biri Kaptan'a haber vermek için eve doğru seğırtti. Kuyu palangasının onarılması için ne gibi emirleri olduğunu sorup öğrenecekti.

Gelgelelim, Kaptan Vye evde yoktu. Bu arada Eustacia, Clym'i tehlikeden korumak için yaptığı ateşli atılımdan beri, yatışmış, soğukkanlılığına yeniden kavuşmuştu.

— "Bu akşam kuyudan su çekebilecek miyiz acaba?" diye sordu.

— "Hayır, küçükhanım. Kovanın dibi delinmiş. Şimdilik elimizden başka bir şey gelmez. Onun için, şimdi gidip yarın sabah gene gelelim diyoruz."

Eustacia, öbür yana dönerek: "Demek gene su yok!" diye mırıldandı.

*
**

Adam oradan uzaklaşır uzaklaşmaz, Clym kızın yanına yaklaştı. Şapkasını çıkarıp selâm vererek: "Blooms-End'den size bir miktar su yollayabilirim." dedi.

Birden göz göze geldiler. İkisnin aklına da o ayaydınlığı gece geldi. Eustacia'nın yüzündeki soğuk karanlık kayboldu; yerini sıcak, nazik bir anlam aldı.

— "Sağolun!" diye karşılık verdi. "Pek gerekli olmayacak, sanırım."

— "Evet ama, suyumuz yok diyordunuz?"

Eustacia kızardı. Uzun kirpikli gözlerini kaldırarak: "Şey... yani bence su yok." dedi. "Ama dedeme sorarsanız, yeteri kadar su varmış... Gelin de ne demek istediğimi size göstereyim."

Birkaç metre ötedeki çite doğru ilerledi. Clym de ardından seğırtti.

Çitin köşesinde basamaklar vardı. Buraya ulaşınca, Eustacia çevik bir atılışla ileri fırladı. Deminki ilgisiz, durgun halinden

sonra bu çeviklik tuhaftı. Görünüşteki isteksizliğinin, gevşekliğinin güçsüzlüğünden ileri gelmediğini gösteriyordu bu.

Clym kızın ardından basamakları indi. Bayırın üstünde çember biçimi yanmış bir leke gördü.

— "Kül mü bunlar?" diye sordu.

Eustacia: "Evet." diye karşılık verdi. "Son Beş Kasım'da ufak bir şenlik ateşi yakmıştık burada. Küller o ateşten kalma."

Eustacia'nın Wildeve'in dikkatini çekmek için yaktığı ateşin külleri idi bunlar.

Kız, küçük göle bir taş atarak: "Su niyetine kullanabileceğimiz bir bu var." dedi. Attığı taş suya düştüyse de, geçen seferki gibi gölün öbür yanında Wildeve belirmedi bu kez. "Dedem denizlerde, bunun iki katı berbat sularda, yirmi yılı aşkın bir zaman yaşamış. Onun için, bu gölün suyunu pek temiz buluyor."

— "Eh, doğrusunu isterseniz, yılın bu mevsiminde bu göllerin suyu hayli temizdir."

Kız başını salladı.

— "Böyle yabanıl bir yerde yaşamayı az-çok beceriyorum ama, gölden de su içemem, doğrusu!"

Clym şimdi ıssız kalmış olan kuyuya baktı. Adamlar gitmişlerdi. Bir süre konuşmadan durdu.

— "Pınar suyu getirtmek için burası hayli uzak." dedi. "Ama, değil mi ki göl suyundan içmek istemiyorsunuz, size kendim gidip su getireceğim." Kuyunun başına gitti. "Evet, şu gerdeli ipin ucuna bağlarsam, sanırım, su çekebilirim kuyudan."

— "Ama, öbür adamlardan bile istemedim bunu. Hele size bu zahmeti hiç veremem."

— "Hiç de zahmet olmaz."

Clym gerdeli uzun ipin ucuna bağladı, ipi çıkırığa doladı. Sonra ipi yavaş yavaş ellerinin arasından kaydırarak tahta kovayı kuyunun dibine doğru saldı.

Bu arada, Eustacia da yanına gelmişti.

Clym: "Önce ipin ucunu bağlamalı." dedi. "Yoksa hepsini

birden kaybedebiliriz. Bir dakika şunu tutabilir misiniz? Ben de öbür ucu tutturayım. Yoksa, hizmetçinizi mi çağırırsam?"

Eustacia: "Ben tutarım." dedi.

Clym ipi kızın eline tutuşturdu. Kendi de öbür ucunu aramaya koyuldu.

Eustacia: "Gevşek bıraksam olur, değil mi?" diye sordu.

— "Pek de gevşek bırakmayın, daha iyi. Aşağı bıraktıkça ağırlaşır çünkü. Siz de göreceksiniz ya."

İş işten geçmişti bile. Çünkü Eustacia, hemen ardından: "Durduramıyorum ipi!" diye haykırdı.

Clym koşup onun yanına geldi. İpi yakaladı.

— "Canınız acıdı mı?" diye sordu.

— "Evet."

— "Çok mu acıdı?"

— "Hayır, sanmam."

Kız ellerini açıp gösterdi. Bir eli kanıyordu. Kalın ip deriyi enj-konu sıyırmıştı. Eustacia mendiliyle yarayı sardı.

Clym: "Bıraksaydınız keşke ipi elinizden." dedi. "Neden salıvermediniz gitsin?"

— "Sıkı tutmamı söyleyen siz değil miydiniz bana? Bugün bu ikinci yaralanışım."

— "A, evet, duydum başınıza gelenleri. Doğup büyüdüğüm yer olan Egdon hesabına yüzüm kızarıyor. Kilisede aldığınız yara derin miydi, Bayan Vye?"

Clym'in sesinde öyle derin bir sevecenlik vardı ki, Eustacia Vye ağır ağır entarisinin kolunu sıyırdı, dolgun, apak kolunu gösterdi. Kolunun pürüzsüz, yumuşacık düzeyinde parlak kızılımtırak bir benek göze çarpıyordu. Mermer üzerinde bir yakutu andırıyordu bu bene.

Kız, parmağıyla bençeği göstererek: "İşte." dedi.

Clym: "Çok çirkin bir şey o kadının size yaptığı!" diye söylendi. "Kaptan Vye onun cezalandırılmasını isteyecek mi?"

— "Dedem bunun için gitti ya bugün. Büyücü diye ün saldıgımı

bilmiyordum, doğrusu."

Clym öperek iyileştirmek ister gibi o küçük kızıl yaraya baktı.
— "Bayılmışınız sanırım?" diye sordu.

— "Evet, bayılmışım. Çok korkmuştum çünkü. Uzun zamandır kiliseye gitmiyordum. Bundan sonra da uzun süre gideceğimi sanmam. Belki de hiç gitmem bir daha. Bu olanlardan sonra onların karşısına çıkamam. Korkunç derecede alçaltıcı, utanç verici bir şey bu! Sizce de öyle değil mi? Olaydan sonra, ölmek istedim. Saatlerce bu duygudan kurtulamadım. Ama, şimdi geçti. Artık aldırış etmiyorum."

Clym: "Ben de bu örümcek ağlarını temizlemek için döndüm geldim ya buraya." dedi. "Bana yardım etmek ister misiniz?.. Yetişkinlere ders vermekte, demek istiyorum. Sanırım, el ele verirse, onlara çok yararlı olabiliriz."

— "Buna pek hevesliyim diyemem, doğrusunu isterseniz. Buradaki insanları pek sevdiğimi de söyleyemem. Kimi vakit tiksiniyorum bile onlardan."

— "Tasarımı dinlerseniz, gene de ilgi duyarsınız belki. İnsanlardan tiksinden bir yararı yoktur... İlle bir şeyden tiksinecekseniz, onları yaratanlardan tiksinin, daha doğru olur."

— "Yani Doğa'dan, öyle mi? Ben Doğa'yı da hiç sevmiyorum ya. Ama, ne zaman isterseniz, seve seve dinlerim sizi."

Söylenecek ne varsa söylenmişti. Bundan sonra yapmaları gereken en doğal şey, birbirinden ayrılmaktı. Clym bunun farkındaydı.

Eustacia konuşmanın bittiğini belirten bir hareket yaptı. Ama, Clym söyleyeceği bir şey daha varmış gibi, gözlerini ayırmadan ona bakıyordu. Paris'te bulunmamış olsaydı, belki de hiçbir zaman söyleyemezdi şimdi söyleyeceğini.

— "Daha önce de karşılaşmıştık sizinle."

Eustacia kendini tuttu. Clym'e dik dik bakarak: "Hatırlamıyorum." dedi.

— "Siz hatırlamasanız bile, ben istediğimi düşünebilirim."

— "Öyle..."

— "Burada çok yalnızsınız."

— "Fundalığa katlanamıyorum. Burada her yerin morlara büründüğü mevsimi severim yalnız. Bunun dışında fundalık ancak katlanılması gereken, acımasız bir yerdir benim için."

Clym: "Nasıl böyle söyleyebiliyorsunuz!" dedi. "Bence fundalık son derece canlı, renkli, insanı hem güçlendiren, hem de yatıştıran bir yer. Burada, bu dağlık bölgede yaşamayı dünyanın herhangi bir yerinde yaşamaya değişmem."

— "Ressamlar için belki yeterince güzel bir yer burası. Ne yazık ki benim resme hiç yeteneğim yoktur!"

Clym: "Üstelik, hemen şuracıkta Keltler'den kalma pek ilgicekici taş bir anıt da var." dedi. Yerden bir çakıl taşı alıp gösterdiği yere doğru fırlattı. "Sık sık gider misiniz oraya... taşı görmeye?"

— "Orada öyle bir taş bulunduğundan bile haberim yoktu. Bildiğim bir şey varsa, o da Paris'te pek geniş caddeler bulunduğu."

Clym düşünceli düşünceli yere bakıyordu.

Sonunda: "Bu çok şey anlamına gelir." dedi.

Eustacia: "Öyle, gerçekten." diye karşılık verdi.

— "Bir zamanlar ben de tıpkı sizin gibi büyük bir kentte yaşamının özlemini çekerdim. Şimdi o günleri hatırlıyorum da... Büyük bir kentte beş yıl kalmak bu hastalığı iyileştirmeye birebirdir."

— "Ah, Tanrı'm, bana da bu hastalığın devasını gönder! Evet, Bay Yeobright, artık içeri girip şu elimdeki yarayı sarsam iyi olur." Ayrıldılar.

Eustacia gitgide koyulaşan gölgelerin içinde gözden kayboldu. Türü tüygular kaynaşıyordu yüreğinde. Geçmiş yoktu sanki; gerçekten yaşamaya daha şimdi başlamıştı.

Clym'e gelince, bu karşılaşmanın üzerinde ne gibi bir etki yaptığını ancak bir süre sonra anlayacaktı. Evine doğru dönerken, en anlaşılır duygusu şuydu: Kurduğu tasarı şimdi daha da yücelmişti; çünkü güzel bir kadın da karışmıştı şimdi bu tasarıya.

Clym eve varınca doğru çalışma odasına daldı. Bütün akşamı sandıklardan kitaplarını çıkarıp raflara yerleştirmekle geçirdi. Sonra

başka bir sandıktan bir lâmba ile bir teneke yağ çıkardı. Lâmbayı ayarladı, masasının üstünü düzeltti.

— "İşte artık başlayabilirim..." diye marıldandı.

*
**

Ertesi sabah Clym erkenden kalktı.

Kahvaltıdan önce lâmbanın ışığında bir süre kitap okudu. Kahvaltıdan sonra da bütün sabahı, bütün öğleden sonrayı okuyarak geçirdi. Güneş batana dek bu böyle sürdü. Ancak o zaman okumaktan gözlerinin yorulduğunu fark etti, kitapları bırakıp koltuğunun arkasına yaslandı.

Odası dışarıdaki ek yapılarla arkalarındaki fundalığa bakıyordu. Kış güneşinin en yatık ışınları evin gölgesini bahçe parmaklıklarının, çimenlerin üzerine düşürüyordu. Clym bütün gün, oturduğu yerde, çalışmıştı. Onun için, hava iyice kararmadan çıkıp tepelerde biraz dolaşmaya karar verdi. Mistover'e doğru uzandı.

Bir buçuk saat kadar sonra eve döndü. Kepenkler kapatılmıştı. Gün boyunca bahçede el arabasıyla gübre taşımış olan Christian Cantele de evine dönmüştü.

Clym, eve girince, annesinin, uzun süre onu bekledikten sonra, geleceğinden umudu keserek yemeğini tek başına yemiş olduğunu gördü.

Bn. Yeobright onu görünce: "Nerelerdeydin, Clym?" diye sordu. "Dışarı çıkacağını neden bana haber vermedin?"

— "Fundalıktaydım."

— "Oraya gidersen, Eustacia Vye ile karşılaşırın."

Clym bir duraksadı.

Sonra: "Evet." dedi. "Bu akşam karşılaştım onunla."

Bunu açıklamak istemediği, salt dürüstlüğünden açıkladığı belliydi.

— "Ben de öyle düşünmüştüm."

— "Bir buluşma değildi bu."

— "Hayır. Bu tür karşılaşmalar hiçbir zaman önceden kararlaştırılmaz."

— "Ama, bana güvenmedin, değil mi, anne?"

— "Gücenmek mi? Hayır, gücenmiş değilim. Yalnız, geleceği parlak gençlerin herkesi hayal kırıklığına uğratmalarına yol açan engellerin çoğu kez neler olduğunu düşündükçe tedirgin oluyorum."

— "Böyle düşünmekte haklısın, anne. Ama, inan ki benim için kaygılanman gereksiz bu konuda."

Bn. Yeobright, üstüne basa basa: "Seni, senin o yeni, tuhaf tutkularını düşündükçe, bir yıl önceki kadar rahatlık duyamıyorum elbette." dedi. "Paris'in, büyük kentlerin alımlı kadınlarına alışık bir adamın fundalıkta yaşayan bir kıza böyle kolayca tutuluvermesi akıl alır bir şey değil, doğrusu. İlle oraya gitmen şart mıydı? Başka yöne doğru yürüyebilirdin..."

— "Akşama kadar çalıştım."

Bn. Yeobright, umutla: "A, evet." diye atıldı. "Değil mi ki eski işinden soğumuşsun artık, hiç olmazsa bir okul yöneticisi olarak başarı kazanırsın, diye düşünüyordum."

Clym'in amacı başarı kazanmak değil, yararlı olmaktı ama, işi tartışmaya döküp annesi nin canını sıkma istemedi.

*
**

Clym'in kaderini çizen ikinci olay birkaç gün sonra oldu.

Fundalıkta mezarlık bir tümsek açılmış, kazı çalışmalarına Clym de katılmıştı. Öğleden sonra Christian kazının yapıldığı tepeden Blooms-End'e döndü. Bn. Yeobright hemen onu sorguya çekmeye girişti.

Christian anlattı:

— "Bir çukur kazdılar. Çukurun içinden baş-aşağı konmuş tes-tiye benzer bir şeyler çıktı, Bayan Yeobright. Testilerin içinde ne vardı dersiniz? Sahici ölü kemikleri! Adamlar o kemikleri aldılar evlerine götürdüler. Öyle kemiklerin bulunduğu bir yerde ben

ölsem yatamam! Ölüler gelip ya kemiklerini geri isterlerse... Öyle derler, bilirsiniz. Bay Clym de içi kemik dolu bir saksı aldı. Eve getirecekmiş... Sahici iskelet kemikleri... Ama, duyunca rahatlayacaksınız, eminim: Testiyi de, içindekileri de başkasına verdi sonradan. Şükür, kurtuldunuz, Bayan Yeobright!"

— "Başkasına mı verdi dedin?"

— "Evet. Bayan Eustacia Vye'a verdi. Görünüşe bakılacak olursa, bu hanımın yamyamca bir tutkusu var bu gibi mezarlık mallarına."

— "E o da mı oradaydı?"

— "He ya, oradaydı."

Biraz sonra Clym eve geldi.

Annesi, tuhaf bir sesle: "Bana getirmeyi düşündüğün testiyi bir başkasına vermişsin duyduğuma göre." dedi.

Clym buna hiç karşılık vermedi.

Yılın ilk haftası gelip gitti. Clym Yeobright evde bol bol çalışıyordu ama, sık sık yürüyüşe çıkmaktan da geri kalmıyordu. Gezintilerinin yönü ise hep aynıydı: Mistover ile Mezartepe arasında belli bir yere gidiyordu hep.

*
**

Derken, mart geldi. Fundalık, kış uykusundan uyanışının ilk cılız belirtilerini göstermeye başladı.

Bu için için uyanış biraz sinsiceydi. Kıpırdanan, gürültü yapan bir gözlemci, Eustacia'nın evinin yakınındaki gölü cansız, ıssız sanabilirdi belki. Ama, aynı gölü sessizce gözlediniz mi, bir süre sonra muazzam bir canlanış, bir kaynaşma görürdünüz.

Çekingen, ürkek hayvancıklarla dolu bir dünya mevsim dolayısıyla canlanmaktaydı. Suyun yüzünde minik iribaşlar, semenderler belirmeye başlamıştı. Ördek palazları gibi sesler çıkaran karakurbağalar ikiye, üçer gölün kıyısına doğru ilerliyorlardı. Tepede, gide-rek yoğunlaşmakta olan aydınlıkta, yaban arıları oraya-buraya

uçuşuyorlardı. Arıbeyi gong sesini andıran bir vızıltıyla gelip gidiyordu.

İşte böyle bir akşamüstü Clym Yeobright gölün kıyısından Blooms-End'e doğru iniyordu. Doğa'daki bu yeniden dirilişi duyabilecek kadar uzun süre sessizce durmuştu gölün başında ama, o sırada yanında biri vardı ki o hiçbir şey duymamıştı.

Clym bayırdan aşağı hızlı, çevik adımlarla iniyordu. Annesinin bahçesine girmeden önce durup derin bir soluk aldı. Evin penceresinden vuran ışık genç adamın kızarmış yüzünü, parıl parıl yanan gözlerini aydınlattı.

Çay hazırды. Clym içeri girdi, sofrada annesinin karşısındaki yerine oturdu.

Bn. Yeobright ancak biriki laf etti. Clym'e gelince, az önce tepede öyle şeyler olmuş, öyle şeyler söylenmişti ki, bunlar şimdi onu annesiyle tutarsız, gelişigüzel bir konuşmaya girişmekten alakoyuyordu. Annesinin suskunluğunda bir tekinsizlik sezinlediyse de, oralı olmadı. Annesinin neden bu kadar az konuştuğunu biliyordu ama, onun kendisine yüklenmesinin nedenini ortadan kaldırmıyordu. Bu yarı suskun oturmalar şimdi evde bir alışkanlık olmuştu.

En sonunda, Clym konuyu kökünden çözümleyecek bir girişim yapmaya karar verdi.

— "Tam beş gündür yemeklerimizi sessiz, suskun yiyoruz, anne. Konuşmamakta ne gibi bir yarar görüyorsun, anlamıyorum?"

Annesi, yüreği kabarmış gibi: "Hiç." dedi. "Ama, konuşmamak için yeterince neden var."

— "Herşeyi öğrenince, eminim, böyle düşünmeyeceksin, anne. Seninle bu konuda çoktandır konuşmak istiyordum. Onun için konunun açıldığına sevindim. Konuşmak istememin nederri elbet Eustacia Vye. Şey... son zamanlarda onu sık sık gördüm, bunu kabul ediyorum."

— "Evet, evet. Bu işin sonu neye varacak, onu da biliyorum. İşte beni bu üzüyor, Clym. Burada hayatını boşuna harcıyorsun.

Bütün bunların nedeni de o kız. O olmasaydı, bu okul işine de kal-kışmazdın, biliyorum."

Clym annesine dik dik baktı.

— "Okul işinin onunla hiçbir ilişkisi yok. Bunu sen de biliyor-sun."

— "Evet. Bu işe onu tanımadan önce niyetlendiğini biliyorum. Ama, o araya girmeseydi, okul işi ancak bir düşünce olarak kala-caktı. Lafta kaldığı sürece tasarın oldukça akla-yakındı ama, uygu-lamaya gelince gülünç bir şeydi bu okul açma düşüncesi. Aradan biriki ay geçince, böylesine bir kendinden vazgeçişin çılgınlık oldu-ğunu görüp anlarsın, yakında da Paris'e dönüp yeni bir iş tutarsın sanıyordum. Elmas ticareti yapmak istememeni anlıyorum... İleride seni milyoner etse bile, senin yaradılışında bir adama göre bir iş de-ğil, kabul. Ama, şimdi, bu kız konusunda nekadardan yanıldığını göre-li beri, başka konularda da doğru düşünüp düşünemediğinden kuş-ku duyuyorum..."

— "Ne bakımdan yanılmışım Eustacia konusunda?"

— "Tembel, karamsar bir kız. Hepsı bu kadar da değil. Herhan-gi bir kadın onun kadar iyi olabilir. Üstelik, o iyi de değil. Öyleyse, acelen ne, oğlum? Neden hemen bir kıza bağlanmak istiyorsun?"

Clym: "Şey... çünkü birtakım elverişli nedenler var." diye baş-ladı. Sonra birden patladı: "Bir okul açarsam, bilgili, görgülü bir kadının yardımına ihtiyacım olacak!"

— "Ne! Onunla evlenmek mi yoksa niyetin?"

— "Bunu şimdiden söyleyemem. Daha erken. Ama, düşün bir kere, böyle bir evliliğin ne büyük yararları olabilir! Eustacia..."

— "Parası var mı sanıyorsun? Beş parası yok onun."

— "Çok iyi yetişmiş, bilgili bir kız. Yatılı bir okulda iyi bir yönetici olabilir. Görüşlerimde birtakım değişiklikler oldu, kabul ediyorum. Ama, buna sen de sevinmelisin. En aşağı tabakadan in-sanlara temel eğitim vereceğim diye tutturumuyorum artık. Bundan da daha iyisini yapabilirim. Çiftçi çocukları için iyi bir özel okul açabilirim. Okul yürüyüp giderken kendim de sınavlara girebilirim.

Bu sayede, ayrıca onun gibi bir eşin de yardımıyla..."

— "Ah, Clym!"

— "Ülkenin en iyi okullarından birinin sahibi olacağım, göreceksin!"

Bn. Yeobright, tatlılıkla: "Kör olmuşsun sen, Clym!" dedi. "Onu ilk gördüğün gün senin için günlerin en talihsizi oldu. Hayal içindesin. Gökyüzünde şato kurmak istiyorsun. Üstelik, bunu sırf tutulduğun çılgınlığı haklı göstermek için yapıyorsun."

Clym, sert sert: "Hayır, anne doğru değil bu!" diye karşılık verdi.

— "Bütün istediğim seni sonraki pişmanlıklardan, üzünlüklerden kurtarmak. Öyleyken, oturup yalanlar uydurduğumu nasıl söyleyebilirsin? Utan, Clym! Ama, bütün bunlar o kadının --o şıfıntının-- yüzünden..."

Clym kıpkırmızı oldu, ayağa fırladı. Elini annesinin omzuna koydu. Yalvarmakla çıkışmak arası tuhaf bir sesle: "Dinlemeyeceğim senin söyleyeceklerini." dedi. "Yoksa, sonradan her ikimizin de pişmanlık duyacağı bir karşılık verebilirim sana."

Bn. Yeobright bir şey daha söylemek üzere ağzını açmıştı ki, oğluna gözü ilişince bundan vazgeçti.

Clym birkaç kez odada bir aşağı, bir yukarı dolaştı. Sonra ansızın evden dışarı fırladı. Evin yakınlarında dolaştı durdu.

Dönüp geldiğinde saat onbirdi. Annesi yatmıştı. Masanın üzerine yanan bir lamba bırakılmış, gece yemeği hazırlanmıştı. Clym hiçbir şey yemeden doğruca yukarıya, odasına çıktı.

IV

BİR SAATLİK MUTLULUKTAN SONRAKİ MUTSUZ SAATLER

ERTEŞİ gün Blooms-End yeterince sıkıntılıydı. Clym çalışma odasına kapandı, açık duran kitapların başına çöktü ama, pek

az çalışabildi. Annesine karşı dikkatli olmaya, surat asmamaya kesin kararlıydı. Bu niyetle onunla gelişigüzel konular üzerinde konuşmuş, onun verdiği karşılıkların kısalığına aldırış etmemeye çalışmıştı.

Gene aynı iyi niyetle, görünüşte olsun konuşmayı sürdürme çabasıyla, akşam yedi sularında: "Bu gece ay tutulacak." dedi. "Gidip seyredeceğim."

Sonra, paltosunu giyip dışarı çıktı.

Yeni doğmakta olan ay evin bahçesinden görünüyordu. Clym yamaçtan yukarı tırmanmaya başladı. Ay aydınlığı şimdi tam üstüne vuruyordu. Mezartepe'ye doğru yürümeye koyuldu.

Yarım saat sonra tepenin doruğundaydı. Gökyüzü dupduruydu. Ay bütün fundalığı baştan aşağı ışığa boğmuştu. Clym bir süre durup çevreyi seyre daldı. Sonra eğilip süpürgeotlarını elledi. Baktı otlar ıslak değil, sırt-üstü yere uzandı.

Son zamanlarda, nereye gittiğini annesine söylemeden sık sık buraya geliyordu. Bugün ilk kez olarak nereye gideceğini ona söylemişti ama, gerçek amacını gene de gizlemişti. Üç ay önce, böyle bir şey yapabileceğini, annesine yalan söyleyebileceğini düşünemezdi bile.

Çalışmak üzere bu ıssız yöreye dönerken, toplumsal gereklerden kaçabileceğini ummuştu. Ne var ki aynı toplumsal gerekler burada da karşısına dikilmişti. Kişisel hırsın ilerlemenin tek yolu sayılmadığı bir dünyada yaşamaya oldum-olası özlem duymuştu. Belki de başının üzerinde parıldayan bu gümüşü küreydi aradığı yer.

Genç adamın gözleri o ırak ülkede gezindi. Gökyüzü Koyu'nu, Fırtınalar Okyanusu'nu, Düşler Gölü'nü taradı... ayın yabanıl görünümünde kendisini gerçekten yolculuk eder görene dek. Şimdi hayalinde, ayın ortası çukur tepelerinde durmuş, çevreyi seyreliyor, çöllerini aşıyor, koyaklarına iniyor, denizlerinin dibine dalıyor, yanardağ ağızlarının kıyılarına tırmanıyordu.

Clym bu ırak görünüme dalmış seyrederdursun, ayın alt sınırında bir gölge belirdi. Ay tutulması başlamıştı. Önceden beklenen bir

olaydı bu. Gökteki bu olay yeryüzündeki bir buluşmanın işareti olarak kullanılmıştı çünkü.

Ay tutulmaya başlar başlamaz, Clym'in zihni de dünyaya dönerdi. Uzandığı yerden kalktı, üstünü-başını silkeledi, çevreye kulak verdi. Dakikalar geçiyordu. Belki on dakika geçti aradan. Aydaki gölge gözle görülür biçimde genişlemişti şimdi. Clym sol yanından doğru hafif bir hışırtı duydu.

Derken, mezarların bulunduğu tümseğin eteğinde, yüzü yukarı kalkık, pelerinli bir karaltı belirdi.

Clym aşağı koştu. Bir dakika sonra pelerinli karaltı kollarının arasındaydı...

— "Eustacia'm!"

— "Clym, bir tanem!"

Bu durum hemen üç aydır böyle sürüp gidiyordu.

Uzun süre tek kelime konuşmadan öylece durdular. Çünkü hiçbir dil onların durumunun düzeyine erişemezdi... Sözler geçmiş bir barbarlık çağının paslı-araçlarından başka neydi ki!

Eustacia biraz geri çekilince, Clym: "Nerede kaldın?" diye sordu. "Merak etmeye başlamıştım."

— "Ayın alt sınırına ilk gölge düştükten on dakika sonra dememiş miydin? İşte şimdi tam on dakika geçiyor."

— "Neyse. Burada birlikte olduğumuzdan başka hiçbir şey düşünmeyeğim şimdi."

El ele tutuştular, yeniden sessizliğe gömüldüler. Aydaki gölge şimdi daha da yaygınlaşmıştı.

— "Beni son gördüğünden beri aradan çok uzun zaman geçmiş gibi geldi mi sana, Clym?"

— "Üzgünlük dolu bir süreydi bu."

— "Uzun gibi gelmedi mi yani? Sen başka şeylerle uğraşıyorsun, benim yokluğumu duymuyorsun, ondan elbette. Elinden seni sevmekten başka bir şey gelmeyen benim içinse, durum büsbütün başka. Sensiz geçen zaman durgun suyun altında yaşamak gibi bir şey benim için."

— "Benimkiler gibi vakti kısaltan araçlarla uğraşıp zamanı kısaltmaktansa, senin gibi sakıntıya katlanmayı daha uygun bulurum, sevgilim."

— "Nasıl olur ama bu? Beni sevmemeyi dilemişsin sen."

— "Bir erkek nasıl hem sevmemeyi diler, hem de gene sever? Olmaz öyle şey, Eustacia."

— "Erkekler yapabilir bu dediğini, kadınlar yapamaz yalnız."

— "Herneyse. Ne düşünmüş olursam olayım, kesin olan bir şey varsa, o da... Seni seviyorum... hem de sınırsız, anlatılamaz ölçüde! Seni öyle seviyorum ki sanki acı çekiyorum bu yüzden. Ben ki, hiçbir kadına gelip geçici bir ilgiden öte bir duygu beslememişimdir bugüne dek. Dur da, ay aydınlığında yüzüne bakayım. Yüzündeki her çizgiyi, her kıvrımı ezberleyeyim! Seni tanımadan gördüğüm sayısız yüzle bu yüz arasında ancak kıl payı fark var. Öyleyken, ne büyük bir fark bu, bilsen! Evet, herşeyle hiçbir şey arasındaki farktı bu. Şu ağza bir kez daha dokunayım! Şurasına, şurasına, sonra şurasına! Gözlerin ağırlaşmış gibi, Eustacia."

— "Hayır, genel görünüşüm böyledir benim. Kimi vakit doğduğuma, doğacağıma öyle pişman oluyorum, kendime öyle acıyorum ki!.. Sanırım, ondan ileri geliyor bu halim."

— "Şimdi öyle değilsin ama, değil mi?"

— "Hayır. Yalnız, gene de biliyorum ki sonsuzluğa dek böyle sine sevemeyeceğiz birbirimizi. Aşkın sürekliliğini hiçbir şey kesin kılamaz. Bir gün gelecek, aşkımız bir ruh gibi uçup buhar olacak. İşte onun için şimdiden ağlamak geliyor içimden."

— "Ağlamana gerek yok ki."

— "A, bilmiyorsun sen! Benden çok yaşamış, çok şey görmüşsün sen. Kentlere gitmiş, benim salt varlığını duyduğum insanların içine karışmışsın. Evet, benden yaşça büyüksün ama, bu konuda ben senden yaşlı sayılırım. Senden önce bir başka erkeği sevdim. Şimdi ise seni seviyorum."

— "Tanrı aşkına, böyle konuşma, Eustacia!"

— "Ama, sanmam ki içimizde ilk usanan ben olayım. Korkarım,

bu işin sonu şöyle olacaktır: Annen benimle buluştuğunu öğrenecek, seni benden soğutmak için elinden gelen herşeyi yapacak!"

— "Hiçbir zaman olmayacak böyle bir şey. Çünkü annem buluştuğumuzu daha şimdiden biliyor."

— "Benim için de kötü şeyler söylüyor, değil mi?"

— "Söylemeyeceğim, sorma."

— "Hadi, durma git, öyleyse! Onun dediğini yap! Ben seni mahvedeceğim. Benimle böyle buluşman delilik! Öp beni, sonra da git buradan. Bir daha da dönme geri. Dönme bir daha, anlıyor musun, dönme bir daha!"

— "Boşuna konuşuyorsun. Gitmeye falan niyetim yok."

— "Tek kurtuluş yolu bu senin için. Pek çok erkeğin aşkı lânet gibi üzerine çökmüştür."

— "Camın sıkkın senin, Eustacia. Kafanın içi türlü kuruntularla dolu. Üstelik, dikkafalısın. Herşeyi yanlış anlıyorsun. Bu akşam seni görmek isteyişimin tek nedeni sana beslediğim sevgi değil. Bir başka neden daha var. Çünkü ben senin gibi düşünmüyorum. Aşkımız sonsuzluğa kadar sürebilir, bence. Ama, bugünkü durumumuz böyle süremez, bu bakımdan sana hak veriyorum."

— "Ah! annenin işi bu! Evet, onun işi! Biliyordum ya böyle olacağını."

— "Kimin işi olursa olsun, önemi yok. Şunu iyi bil ki, seni kaybetmeye razı olamam ben. Sen her zaman yanımda, benimle birlikte olmalısın. Bu akşam bile seni bırakmak istemiyorum. Bütün bu kaygıları, üzüntüleri gidermenin bir tek yolu var, sevgilim: Benimle evlenmen."

Kız irkildi. Sonra, soğukkanlılığını takınmaya çalışarak: "Yüzsüz filozoflar, üzüntüyü gidermenin en iyi yolu aşkı gidermektir derler." diye mırıldandı.

— "Ama, karşılık ver sorduğuma. Gelip seni isteyeyim mi dedenden? Hemen şimdi demek istemiyorum; bir gün gelip isteyeyim mi?"

Eustacia: "Düşünmem gerek." diye karşılık verdi. "Şimdi

bunları bırak da, Paris'i anlat sen bana. Paris gibi bir yer daha var mı bu dünyada?"

— "Paris çok güzeldir. Ama, sen söyle bakayım: Benim olacak mısın?"

— "Yaşadıkça senden başka kimsenin olmayacağım... Bu yeterli mi sana?"

— "Evet, şimdilik yeter."

Eustacia, kaçamak bir tavırla: "Hadi şimdi bana Tuileries'yi, Louvre'u anlat." dedi.

— "Paris'ten söz etmeyi hiç sevmiyorum! Eh, Louvre'da güneşli bir oda vardı... tam sana göre bir yer: Apollon Galerisi. Galerinin çoğu pencereleri doğuya bakar. Sabahın erken saatlerinde, gün ışıırken, bütün galeri anlatılmaz bir görkemle parıl parıl parıldar. Güneş ışınları altın kaplamaların, yıldızların, o görkemli oymalı sandıkların, altın, gümüş tabakların, değerli taşların, minelerin üzerinde oynar. Derken, kusursuz bir ışıktan ağ göz kamaştırıcı bir biçimde her yanı kaplar... Neyse, şimdi bunları bırakalım da, evlenmemize gele..."

— "Peki, ya Versailles?.. Kral Galerisi pek debdebeli olmalı, öyle mi gerçekten?"

— "Evet. Ama, debdebeli-tantanalı salonları konuşmamızın ne yararı var, anlamıyorum! Sahi, içinde oturmak için Küçük Trianon tam bize göre bir yer. Ay aydınlığında bahçelerde gezinebilir, bir İngiliz fundalığında gezindiğini hayal edebilirsin. Oradaki bahçeler İngiliz biçimi düzenlenmiştir."

— "Bunu düşünmek bile iğrendiriyor beni!"

— "Öyleyse, sen de, Büyük Saray'ın önündeki çimenlikte dolaşırsın. Tarihsel bir şiir havası eser orada."

Clym, Eustacia'nın büyük bir ilgiyle dinlediğini görünce, anlatmasını sürdürdü. Fontainebleau'yu, Saint-Cloud'yu, Kori'yu, Parisliler'in daha başka uğrak yerlerini ballandıra ballandıra anlattı.

Eustacia: "Buralara ne zamanlar giderdin?" diye sordu.

— "Pazar günleri."

— "A, evet! İngiliz pazarlarını hiç sevmem ben. Ah, oradaki-
lere ayak uydurabilmeyi nasıl isterdim! Gene oraya dönecek misin,
Clym'ciğim?"

Clym "hayır" der gibi başını iki yana salladı, artık iyice tutul-
muş olan aya baktı.

Eustacia, başını onun göğsüne yaslayarak, sevgiyle: "Gene ora-
ya döneceksen, ben..." diye mırıldandı. "Oraya dönmeye razı olur-
san, ben de bir dakika bile bekletmeden sana söz verebilirim."

Clym: "Şaşılacak şey!" dedi. "Nasıl oluyor da annemle sen bu
konuda tıpatıp aynı şeyi düşünüyorsunuz! Bir daha oraya dönme-
meye andıçtım ben, Eustacia. Paris'i sevmediğimden değil. İşime
bir türlü ısınamadığım için dönmeyeceğim."

— "Evet ama, başka bir sıfatla gidebilirsin bal gibi oraya!"

— "Olmaz. Ayrıca tasarımı aksatır bu. Üsteleme, Eustacia.
Söyle evlenecek misin benimle?"

— "Bilmiyorum."

— "Boş ver Paris'e!.. Dünyanın başka yerlerinden hiç de daha
iyi bir yer değil orası. Hadi, söz ver bana, tatlım!"

— "Okul açma tasarına hiçbir zaman bağlı kalamayacaksın,
bunu iyi biliyorum. Böylece, benim bakımından herşey de yoluna
girmiş olacak. İşte onun için, her zaman senin olacağıma söz veri-
yorum."

Clym onu yavaşça kendine doğru çekip yüzünden öptü.

Eustacia: "A, ama, benim ne biçim bir kız olduğumu bilmi-
yorsun sen!" dedi. "Kimi vakit ben bile Eustacia Vye'in iyi, evine
bağlı bir eş olabileceğinden kuşkuya düşüyorum. Neyse, bırakalım
en iyisi her şeyi kendi haline... Bak, vaktimiz nasıl akıp gidiyor, gi-
diyor, gidiyor!"

Parmağıyla, yarı tutulmuş ayı gösterdi.

— "Hep böyle üzgünsün sen."

— "Değilimdir. Ancak, ileriye düşünmekten korkuyorum. Yal-
nız yaşadığımız ânı düşünelim istiyorum. Şimdi birlikteyiz ya,
önemli olan bu. Nekadar zaman daha birlikte olabileceğiz, orası

belli değil. Bilinmeyen şeyler hep ürkütür beni... zihnimi korkunç olasılıklarla doldurur. Mutlu olmak için herşeyim varken bile, bunları düşünmekten kendimi alamam... Clym, bak... tutulmuş ayın ışınları ne garip, yabancı bir renge bürüyor yüzünü! Yüzün sanki altından dökülmüş gibi görünüyor... Bu ne demektir, bilir misin? Şimdi yaptığından daha iyi şeyler yapmalısın, demektir."

— "Hırslısın, Eustacia... Yok, tam hırslı da denemez sana... Şatafata düşkünsün. Seni mutlu edebilmek için sanırım benim de aynı yaradılıştan olmam gerek. Ben ise, bundan çok uzağım. Burada, bu ıssız yerde ömrümün sonuna kadar yaşayabilir, burada ölebilirim ben... yeter ki düzgün bir işim olsun."

Clym'in sesinde bir kaygı, bir kuşku vardı. Kendi durumundan emin değil gibiydi. Zevkleri kendi zevklerine pek az uyan sevgilisine haksızlık edip etmediğinden kuşku duyuyordu.

Eustacia onun sözlerinin ardındaki anlamı sezinlemekte gecikmedi.

— "Beni yanlış anlama, Clym." diye fısıldadı. "Paris'i seviyorum, doğru. Ama, seni salt kendin için seviyorum, inan bana. Hem senin karın olmak, hem Paris'te yaşamak büyük mutluluk olurdu benim için. Ama, sensiz kalmaktansa, seninle birlikte bu ıssız yerde yaşamak isterim. Her ikisi de kazançtır benim için, hem de büyük bir kazanç. İşte aşırı içten bir açıklama aldın ağzımdan!"

— "Bir kadına yaraşır biçimde konuştun. Birazdan senden ayrılacak zorundayım. Gel seni evine kadar götürüyüm."

Eustacia: "Hemen eve dönmen şart mı?" diye atıldı. "Evet, öyle ya! Kum saatindeki kumun hemen hepsi aktı aşağıya. Anlıyorum. Ay tutulması da gitgide yoğunlaşıyor... Gitme daha! Bekle, hiç değilse bir saat dolsun! Ondan sonra kal diye tutturmayacağım, zorlamayacağım seni. Evine gidip mışıl mışıl uyuyacaksın. Bense uykumun içinde bile iç çekiyorum boyuna! Düşünde beni gördüğün oluyor mu hiç, Clym?"

— "Seni pek açıkça göremiyorum düşümde."

— "Ben her düşümde senin yüzünü görüyorum, sesini duyuyorum."

Keşke görmesem, duymasam! Aşırı duygusalım, sanırım, bu konuda. Derler ki, bu tür aşklar hiçbir zaman uzun sürmezmiş. Ama, sürmeli! Öyleyken, şimdi hatırlıyorum da... Budmouth'ta bir gün bir süvari subayı görmüştüm. Benim için tam anlamıyla bir yabancıydı, ömrümde bir kez bile konuşup görüşmemiştim; öyleyken, onu sevdim. Hem de, aşkımdan ölecek kadar sevdim... Ama, ölmedim. Sonunda da, büyük aşkım sönuverdi. Bir gün gelip seni de artık sevezsem, ne korkunç olur, Clym'im benim!"

— "Yalvarırım, böyle olur-olmaz şeyler söyleme. Öyle bir gün gelirse, "İnancımdan da, amacımdan da çok yaşadım." deyip ölmekten başka yapılacak bir şey kalmaz benim için. İşte bir saat doldu... Hadi gel, gidelim."

El ele tutuştular, Mistover'e giden keçi yolunda yürümeye başladılar.

Eve yaklaşıncı, Clym: "Vakit geç oldu." dedi. "Dedenle bu akşam konuşmam pek doğru olmaz. Ne dersin, karşıcık mı evlenmemize?"

— "Onunla ben konuşurum. Kendi kendimin efendisi olmaya okadar alışığım ki, dedeme sormamız gerektiğini bile düşünmedim."

İstemeye istemeye birbirlerinden ayrıldılar. Clym döndü, Blooms-End'e doğru uzaklaşmaya başladı.

*
**

Tanrıçaları andıran sevgilisinden uzaklaştıkça genç adamın yüzü gitgide üzgünleşiyordu. Az öncekinden hayli değişik bir üzgünlüktü bu. Sevgilisinin kendisini içine düşürmüş olduğu çıkmaz durum bütün ağırlığıyla yeniden aklına geldi. Yeni işini kurana kadar süresi belirsiz bir nişanlılık dönemi geçirmek zorundaydılar.

Eustacia bu dönem boyunca onu beklemeye istekli görünmüştü. Bunula birlikte, kimi vakit onun kendisini daha çok o şen dünyadan gelme bir adam olduğu için sevdiğini düşünmekten de kendini alamıyordu.

Gerçekte Eustacia böylesine büyük ilgi duyduğu o dünyaya Clym'den daha yakındı. Clym'in Fransız başkentine dönmesi konusunda hiçbir koşul öne sürmemiştii sürmesine ama, evlilikten beklediği buydu, besbelli. Clym bunu biliyordu; bundan dolayı da canı sıkılıyordu.

Bu yetmiyormuş gibi, annesiyle kendisi arasında gitgide açılan uçurum da onu üzüyordu. Bu yüzden, gündüzün uzun yürüyüşlere çıkıyor, geceleri gözüne uyku girmiyordu.

Bn. Yeobright oğlunun amacının ne sağlam, ne değerli bir amaç olduğunu bilseydi, bunun Clym'in Eustacia'ya beslediği aşkla nekadaz az ilintili olduğunu anlayabilseydi, hiç kuşkusuz, oğluna başka gözle bakardı.

İşte böylece Clym aşkla güzelliğin çevresinde tutuşturduğu ilk göz kamaştırıcı aylaya alışıkça, ne büyük bir çıkmaz içinde bulunduğunu da görmeye başladı. Kimi vakit Eustacia'yı hiç tanımamış olmayı diliyordu için için. Hemen ardından, böyle bir şeyi isteye-bildiği için kendisini hayvanlıkla suçluyordu.

Birbirine zıt üç değerli şeyi elde tutması gerekiyordu: Annesine beslemekte olduğu güven; öğretmen olmak için kurduğu tasarı; Eustacia'nın mutluluğu. Clym'in ateşli yaradılışı bunlardan herhangi birinden vaz geçmesine elvermiyordu.

Gerçekte ise, bu üç şeyden olsa olsa ikisini korumayı umabilirdi. Aşkı Petrarca'nın Laura'ya duyduğu aşk kadar duru, temizdi ama, son zamanlarda ona salt üzüntü kaynağı olduğu, elini kolunu bağladığı da bir gerçektii.

Clym yalnızken büyük bir yüreklilikle durumuna dayanabilmişti. Ne var ki o zamanlar ona pek basit gibi görünen şeyler Eustacia'nın işe karışmasıyla anlatılamayacak kadar karışık hale gelmişti. Annesi tam bir tasarısını hoşgörmeye başladığı sırada, Clym kadıncağızın önüne yeni bir tasarı —ilkinden de acı bir tasarı— sürüvermişti. Bu ise Bn. Yeobright'ın kaldıramayacağı kadar ağır bir şeydi.

V

KARŞILIKLI ACI SÖZLER SÖYLENİYOR, BUNALIM PATLAK VERİYOR

CLYM Eustacia ile buluşmadığı saatleri hep kitaplarının başında, çalışarak geçiriyordu. Çalışmadığı zamanlar da Eustacia ile buluşuyordu. Bu buluşmalarda gizliliğe son derece dikkat ediyorlardı.

Bir sabah 'n. Yeobright gidip Thomasin'i gördükten sonra eve döndü. Clym annesinin yüzündeki tedirgin çizgileri görür görmez, tatsız bir şey olduğunu anladı.

Bn. Yeobright, üzgün bir sesle: "Akıl almaz bir şey duydum." dedi. "Kaptan, Sessiz Avrat Hanı'nda, Eustacia Vye'la senin evlenmek üzere nişanlandığınızı açıklamış."

Clym: "Doğru, nişanlandık." diye karşılık verdi. "Ama, daha uzun süre evlenebileceğimizi sanmıyorum."

Annesi, yorgun, umutsuz bir sesle: "Ben de, uzun süre bekleyeceğinizi sanmıyorum." dedi. "Onu Paris'e götüreceksin besbelli?"

— "Paris'e dönmek niyetinde değilim."

— "Öyleyse ne diye evleniyorsun?"

— "Budmouth'ta bir okul açacağım. Sana daha önce de söylemiştim bunu."

— "Olacak bir şey değil bu! Öğretmen, okul dolu orası. Sense bu alanda özel eğitim görmüş falan değilsin. Senin durumunda biri için orada ne gibi olanaklar var sanıyorsun?"

— "Zengin olma olanağı yok, bu kesin. Bununla birlikte, yepyeni bir eğitim düzeniyle yurttaşlarıma çok yararlı olabileceğime inanıyorum."

— "Düş görüyorsun sen, düş! Keşfedilecek yeni bir düzen olsaydı, üniversitelerde senden çok önce bulurlardı onu."

— "Hiç bile bulamazlardı, anne. Bulamazlar, çünkü üniversite öğretmenleri böyle bir düzen gerektiren bir sınıfla hiçbir zaman

ilişki kuramazlar gerçek anlamda. Sözünü ettiğim sınıf ilk eğitim görmemiş ahali sınıfıdır. Tasarım şu: Bugüne dek bomboş kalmış beyinlere yavaş yavaş yüksek bilgiler aşılayacağım."

— "Kendini olmadık şeyleri üstlenmekten korumayı bilseydin, sana inanabilirdim. Ama, o kadın... İyi bir kız bile olsaydı ona böyle sine bağlanman yanlış olurdu. Üstelik, iyi de değil..."

— "İyi bir kız o."

— "Sana öyle geliyor. Korfu'lu bir bando şefinin kızı! Ne olabilir ki? Taşıdığı soyadı bile gerçek soyadı değil!"

— "Kaptan Vye'in torunu. Babası annesinin soyadını almış, hepsi bu. Kız kendisi ise yaradılıştan tam bir hanımefendi."

— "Ona kaptan diyorlar ama, marifet mi kaptanlık sanki? Herkes kaptan olabilir."

— "Kaptan Vye Donanma'da kaptanlık yapmış!"

— "Evet, iyi-kötü bir tekneyle denize açılmış, bu belli. Peki, neden hiç torunuyla uğraşmıyor? Bir tek genç kız yok onun gibi gece demeden, gündüz demeden fundalıkta dolaşan. Hepsı bu kadarla kalsa neyse. Bir zamanlar onunla Thomasin'in kocası arasında bir şeyler olmuş... Hiç kuşku yok bundan."

— "Eustacia bana hepsini anlattı. Bir yıl kadar önce Damon Wildeve ona ilgi duymuş. Ama, bunda bir kötülük yok ki. Bundan dolayı onu daha da çok seviyorum."

Bn. Yeobright, inatla: "Clym," dedi, "Yazık ki elimde onun aleyhine ileri sürebileceğim kanıtlar yok. Ama, o kız sana iyi bir eş olabilirse, dünyada hiç kötü kadın yok demektir!"

Clym, öfkeyle: "Çileden çıkarıyorsun beni, inan!" dedi. "Oysa, tam da bugün ikinizi karşılaştırmak için bir buluşma düzenlemeyi tasarlıyordum. Ama, sen rahat-huzur vermiyorsun ki bana. Her konuda benim dileklerime karşı çıkmaya çalışıyorsun."

— "Oğlumun kötü bir evlilik yapması hoşuma gitmiyor! Keşke ölseydim de bunları görmeseydim! Katlanamayacağım kadar ağır bir şey bu benim için. Korktuğumdan da ağır."

Bn. Yeobright pencereye döndü. Hızlı hızlı soluyor, aralık duran

solgun dudakları titriyordu.

Clym: "Anne," dedi, "ne yaparsan yap, benim için her zaman azizsin... bunu sen de bilirsin. Yalnız, sanırım şunu söylemekte haklıyım: Benim yaşımda bir adam kendisi için neyin iyi, neyin kötü olduğunu bilecek yaştadır."

Annesi bir süre konuşmadı. Tek söz daha söyleyecek hali kalmamış gibiydi. Öylesine sarsılmış görünüyordu. En sonunda, güçlkle konuşabildi:

— "Kendin için en iyi şeyin ne olduğunu bildiğini mi sanıyorsun? Onun gibi ateşli, avare bir kadın için tasarılarını mahvetmekten başka yapabileceğin iş mi yok yani? Anlamıyor musun ki, salt onu eş olarak seçmekle bile, kendin için neyin en iyi olduğunu bilmediğini gösterdin? Herşeyden vazgeçiyorsun... aklını, ruhunu veriyorsun... Bütün bunlar bir kadını hoşnut edebilmek için!"

— "Doğru. O kadın da sensin!"

Bn. Yeobright oğluna döndü. Gözlerinde yaşlar parıldıyordu.

— "Benimle nasıl bu kadar düşüncesizce konuşabilirsin! Şaşırmışsın sen, Clym! Böyle bir şey beklemezdim senden."

Clym, sıkıntılı bir sesle: "Şaşkıyım, doğru." dedi. "Beni şaşırtan da sensin."

— "Bana karşılık veriyorsun! Yalnız onu —o kızı— düşünüyorsun. Her konuda dört elle ona sarılıyorsun."

— "Bu da onun değerli olduğunu gösterir. Şimdiye dek hiçbir kötü yanını görmedim. Ayrıca, düşündüğüm yalnız o değil. Seni de, kendimi de düşünüyorum. İyi olan her şeyi düşünüyorum. Bir kadın bir başka kadını bir kez sevmedi mi, ona karşı acımasız kesilir!"

— "Ah, Clym, n'olur, kendi dikkafalılığını benim kabahatimmiş gibi göstermeye kalkışma bir de! Değil mi ki ille değersiz birine bağlanmak istiyordun, bu iş için neden kalktın ta buraya geldin? Neden Paris'te evlenmedin? Orada böyle evlilikler daha modadır. Buraya gelişinin tek nedeni beni —benim gibi yalnız bir kadını— üzme, ömrünü kısaltmak!"

Clym, boğuk bir sesle: "Annemsin," dedi., "başka bir şey

söylemeyeceğim. Ayrıca, bu evi şimdiye dek kendi evim saydığım için beni bağışla. Bundan sonra yük olmayacağım sana. Gidiyorum."

Gözleri yaşararak, dışarı fırladı.

*
**

Yaz başlarında günlük-güneşlik bir öğleden-sonraydı. Fundalığın ıslak çukur alanları esmer renklerinden sıyrılmış, yeşil evrelerine geçmişlerdi.

Clym Mistover'dan Mezartepe'ye doğru uzanan havzanın kıyısına kadar yürüdü. Oraya vardığında enikonu yatışmış, soğukkanlılığını yeniden kazanmıştı. Görünüme göz gezdirdi. Tepelerin arasındaki küçük koyaklara körpe eğreltiotları serpilmeye başlamıştı.

Clym biraz aşağı indi, yere çöktü. Küçük çukur alanlardan birine giden bir keçiyolu geçiyordu buradan. Beklemeye başladı. Annesini buraya getireceğine dair Eustacia'ya söz vermişti. Birbirlerini tanıyıp dost olsunlar istemişti. Ne yazık ki bu girişim tam anlamıyla suya düşmüştü şimdi.

Clym canlı yeşil bir yuvanın içinde gibiydi. Çevresindeki yeşillikler bol olmakla birlikte, yaprak yapısı bakımından hemen hepsi aynı türdendi. Makineyle yapılmış gibi tıpatıp aynı biçim bir yaprak bolluğu. Gelgelelim, tek çiçek yoktu.

Hava ılıktı. Buğulu bir sıcak vardı. Her yer durgun, sessizdi. Çekirgelerle karıncalardan başka gözle görülür canlı yoktu. Bitki çeşitleri az, üstelik hepsi de eğreltiotu türünden olduğu için, görünüm eski karbon çağı dünyasından kalma gibiydi. Ne tomurcuk vardı, ne konca. İçinde tek kuşun cıvılamadığı tekdüze bir yapraklanmadan başka hiçbir şey yoktu burada.

Clym orada uzun süre öyle uzanıp kaldı. Üzgün, dalgın görünüyordu. Derken, uzakta, eğreltiotlarının içinde beyaz ipek bir başlığın o yana doğru yaklaşmakta olduğunu gördü.

Bu başlığın sevgilisinin başını koruduğunu kesinlikle biliyordu. Yüreği, içinde bulunduğu duyumsuzluktan silkinip, uyanıverdi; ılık

bir coşku bürüdü içini.

Clym ayağa fırladı.

— "Geleceğini biliyordum!" diye mırıldandı.

Eustacia birkaç dakika kadar bir çukur alanda gözden kayboldu. Derken, tüm varlığıyla ortaya çıktı.

Hayal kırıklığına uğramış gibi: "Yalnız mı geldin?" diye sordu. Sonra yarı suçlu, hafif bir kahkaha attı. "Bayan Yeobriht nerede?"

Clym, yumuşatmaya çalıştığı bir sesle: "Gelmedi." diye karşılık verdi.

Eustacia, ağırbaşlı bir tavırla: "Seni burada yalnız bulacağımı bilseydim!" dedi. "Böyle tatlı, işsiz-gücsüz bir gün geçireceğimizi bilseydim... Önceden bilinmeyen zevkler yarı yarıya boşa gider. Zevki beklemekse, onu iki katına çıkarır. Bütün bu öğleden-sonrayı seninle baş başa geçireceğim aklıma bile gelmedi bugün. Oysa zaman öyle çabuk akıp gidiyor ki!"

— "Öyle, gerçekten."

Eustacia genç adamın yüzüne sevgiyle baktı.

— "Zavallı Clym! Üzgünsün. Evinde tatsız bir şey olmuş, belli. Boş ver, aldırma... Biz şimdi şu ânı yaşamaya bakalım."

— "Ama, sevgilim, ne yapacağız?"

— "Hiç. Şimdiye kadar ne yaptık, gene onu yapacağız... Buluşmadan buluşmaya yaşayacak, yarını düşünmeyeceğiz. Ama, sen hep yarını düşünüyorsun... Görüyorum bunu. Düşünmemelisin yarını... Düşünmeyeceksin, değil mi, Clym'ciğim?"

Clym: "Sen de bütün kadınlar gibisin." dedi. "Kadınlar yaşayışlarını önlerine çıkan rasgele bir olay üzerine kurabilirler. Bu arada, erkekler onlara uygun bir dünya yaratma çabası içindedirler. Beni iyi dinle şimdi, Eustacia. Daha çok ertelememeye karar verdiğim bir konu var. Gününü gün etmek üzerindeki düşüncelerin etkilemiyor bugün beni. Bugünkü yaşayışımız kısa süre içinde bir sona ermeli."

— "Gene annen!"

— "Evet, annem. Sana bunları söylüyorum diye, seni daha az

sevdiğimi sanma. Yalnız, olanları bilmek hakkındır diye düşündüm."

Eustacia: "Mutluluğum beni ürkütüyordu zaten." diye mırıldandı. "Aşırı yorucu, tüketici bir mutluluktan benimkisi."

— "Gene de umut var. Kırk yıl daha çalışacak kadar güçlüyüm. Neden umutsuzluğa kapılıyorsun hemen? Tatsız bir dönüş noktasına gelmiş bulunuyorum, hepsi bu. Dilerim insanlar düzen olmadan ilerleme olmaz düşüncesine böylesine saplanmasınlar."

— "A... kafan hemen işin felsefi yanına kayıyor. Doğrusunu istersen, bu üzücü, umutsuzluk verici engeller bir bakıma da iyi sayılabilir. Çünkü bu engeller Kader'in acımasızca karıştırmaya koyulduğu olaylara umursamadan bakmamızı kolaylaştırıyor. Birdenbire mutluluğa kavuşunca, bunun tadına varmaya bile vakit bulamadan kaygıdan ölen insanlar varmış. Son zamanlarda tuhaf bir tedirginlik bürüdü içimi. Ama, artık kurtulacağım bundan. Yürüyelim, hadi."

Clym kızın uzattığı eldivensiz eli tuttu. El ele tutuşup yürümeye alışmışlardı. Birlikte çalıların içinden geçtiler. Tam çiçek açmış bir aşkın pek hoş bir tablosunu çizer gibiydiler.

İkinci vaktiydi. Güneş alçalmıştı. İki gencin ince-uzun gölgeleri ilerideki fundaların üzerine düşüyordu. Eustacia başını arkaya atmıştı. Hayal içindeydi. Gözlerinde zaferini kutlayan hoşnut, duygusal bir anlam vardı. Kimseden yardım görmeden, tek başına gerek görünüşçe, gerek yaşça kendisinin kusursuz bir bütünleyicisi olan bir adamı elde etmeyi başarmıştı.

Genç adama gelince Paris'ten kendisiyle birlikte getirdiği o solgun, düşünceli, kırışmaya başlamış yüz enikonu gençleşmiş, renklenmişti şimdi. Sağlıklı bir anlam kazanmıştı yüzü.

Fundalığın alt sınırına ulaşınca kadar yürüdüler. Burada fundalık bozkıra dönüşüyordu.

Eustacia: "Burada ayrılmalıyız, Clym." dedi.

Kımıldamadan durdular. Birbirlerine veda etmeye hazırlandılar. Karşılarındaki herşey kusursuz bir düzeydeydi. Çevren çizgisi üzerinde duran güneş soluk yeşil gökyüzünde tabaka tabaka uzanan mor, bakırrengi bulutların arasından ışınlarını yeryüzüne gönde-

riyordu. Yerdeki bütün koyu renkli nesneler vızıldayan tatarcıklar-la kaynaşan mor bir aylayla kuşatılmıştı. Bu mor ayla zaman zaman yukarı doğru yükseliyor, içindeki tatarcıklar ateşten fırayan kıvılcımlar gibi oynayıyordu.

Eustacia birden büyük bir acıyla mırıldandı:

— "Ah! seni böyle bırakıp gitmek yok mu! Dayanılmaz bir şey bu! Biliyorum, annen seni etkileyecek... Beni hakkıyla yargılamayacak. Çevrede iyi bir kız olmadığım söylentileri dolaşacak. Büyücü masalını da ekleyecekler buna... Evet, beni daha da lekelemek için onu da ekleyecekler..."

— "Yapamazlar bunu. Senin için de, benim içinde saygısızca konuşmaya kimse kalkışamaz."

— "Ah, nasıl isterdim, seni hiçbir zaman kaybetmeyeceğimden emin olmayı! Ne olursa olsun beni bırakmayacağını bilmeyi!"

Clym sessizliğe gömüldü. Duyguları yüceydi. İçinde bulundukları ân da duygulu, coşku dolu bir ândı. Bir çırpıda kararını verdi.

Eustacia'ya sarılarak: "Benden emin olacaksın, sevgilim." dedi. "Hemen evleneceğiz."

— "Ah, Clym!"

— "Razı mısın?"

— "Olabilecekse, evet."

— "Elbette olacak. İkimiz de yetişkin yaşıyız. Bunca yıldır boşuna çalışmadım. Biraz birikmiş param var. Ben okul için Budmouth'ta ev alana kadar fundalığın bir köşesinde ufak bir kulübede yaşamaya katlanırsan, çok az bir masrafla geçiniriz."

— "O küçük kulübede nekadardır zaman yaşamamız gerekecek, Clym?"

— "Aşağı-yukarı altı ay. Bu sürenin sonunda kitaplarımı bitirmiş olurum... Evet, evlenelim hemen. Ancak böylelikle bu yürek ağrısından kurtulabiliriz. Elbet tam bir ıssızlık içinde yaşamamız gerekecek. Evlilik yaşayışımız ancak Budmouth'ta ev alınca dışarıya açılacak. Ben Budmouth'a bu iş için bir mektup yazdım bile. Deden benimle evlenmene izin verir mi dersin?"

— "Sanırım verir. Yalnız, altı aydan uzun sürmemeli bu iş."

— "Buna söz verebilirim. Elbet, herhangi bir talihsizlik olmazsa."

Eustacia, ağır ağır: "Evet, herhangi bir talihsizlik olmazsa." diye mırıldandı.

— "Olacağı da benzemiyor. Hadi, bir tanem, nikâhımızın kesin gününe karar ver."

Bundan sonra evlenmeleri üzerinde konuşup tartıştılar. Sonunda, düğün gününü kararlaştırdılar: Tam onbeş gün sonra evleneceklerdi.

Konuşmaları böylece sona erdi. Eustacia Clym'den ayrıldı. O güneşe doğru uzaklaşırken Clym ardından baktı. Eustacia gitgide uzaklaştı, sonunda güneşin parlak ışınları onu büsbütün yuttu. Ot-ların üzerinde eteğinin sürtünmesinin yol açtığı hışırtı duyulmuyordu artık.

Clym her ne kadar ilkyaz yeşilinin güzelliğinin farkındaysa da, görünümün cansız düzlüğünün etkisi altında kaldı. Görünümün ezici yataylığında öyle bir şey vardı ki ona yaşayımın bir dövüş alanı olduğunu hatırlatıyordu. Bir şey ona güneşin altında yaşayan en yalın canlıyla eşit olduğunu, hiçbir üstünlüğü bulunmadığını fısıldar gibiydi.

Clym için Eustacia artık tanrıça değil, kadındı. Uğrunda savaşılacak, üzülmenecek, desteklenecek, yardım edilecek bir varlıktı. Deminkine göre hayli yatışmıştı şimdi. Dolayısıyla evlenmelerinin böyle aceleye getirilmemiş olmasını isterdi. Ama, olan olmuştu bir kez. Sonuna dek sözünü tutacaktı. Eustacia uzun süre, kendisini gerçekten sevmeyecek kadar ateşli bir aşkla sevenlerin arasına bir kişi daha mı ekleyecekti? Yakında yer alacak olan olay elbet bunu en iyi biçimde gösterecekti.

VI

CLYM YEOBRIGHT GİDİYOR, UÇURUM İYİCE BÜYÜYOR

ÜTÜN o akşam Clym'in odasında eşya toplama hazırlıkları sürdü. Bn. Yeobright aşağıda otururken bu sesleri duyuyordu.

Ertesi sabah Clym evden ayrıldı, gene fundalığa doğru yola düzüldü. Önünde yürünmesi gereken bir günlük yol vardı. Amacı küçük bir ev tutmaktı. Eustacia ile evlenince orada oturacaklardı. Bir rastlantı sonucu, bir ay kadar önce böyle küçük bir ev çarpmıştı gözüne. Doğru Egdon köyünün üç kilometre kadar ilerisinde, küçük, iyi korunmuş, pencereleri tahta kaplı bir evdi bu. Clym işte oraya gidiyordu şimdi.

Hava bir önceki akşamdan çok değişmişti. Bir gün önce Eustacia'yı sarıp Clym'in gözlerinden saklayan o dumanlı gün batışı da havanın değişeceğini göstermişti.

Sık sık rastlanan, İngiltere'ye özgü haziran günlerinden biriydi. Böyle günler kasım günleri kadar nemli, esintili olur. Soğuk bulutlar bir kitle halinde hızla kayıp gidiyorlardı; tıpkı devingen bir levha üzerine çizilmiş resimler gibi. Başka anakaralardan rüzgârla gelen buharlar Clym'in çevresinde dönüp dolanıyordu.

Bir süre sonra Clym doğduğu yıl fundalık topraklarından ayrılp çevresi çitle kuşatılan köknar, kayın ağaçlarının oluşturduğu bir koruya ulaştı. Körpe, ıslak yapraklarla ağırlaşmış ağaçlar kışın en zorlu rüzgârlarından çekmediklerini şimdi çekiyorlardı. Çünkü kışın dallar fırtınayla iyi cebelleşebilmek için yapraklarından özellikle soyunmuştur. Şimdi ise ıslak, körpe kayınlar rüzgârın elinde öğelerini yitiriyor, bereleniyor, hoyratça sakatlanıyordu. Bu sakatlıklar sonunda boşa giden özsuyn kanaması günlerce sürüyordu.

Gene bu yaralanmalar, ağaçta yakılacağı güne dek kalacak bereizleri bırakıyordu. Bütün ağaçların gövdeleri köklerinden burulmuştu. Burulan yerde gövde, yuvasının içindeki kemik gibi, oynuyordu. Rüzgârın her saldırısında, dallar kıvrılır gibi sesler çıkarıyorlardı.

Sanki acı çeker gibiydiler.

Yakınlardaki kırılmış bir dalın üstünde bir ispinoz kuşu şakımaya çabalıyordu. Ama, rüzgâr kuşun tüylerini öylesine uçuruyordu ki sonunda kuşçağız çabalamaktan vazgeçmek zorunda kaldı.

Buna karşın, Clym'in birkaç metre ötesinde, soldaki açıklık fundalıkta fırtına pek etkisiz kahyor, boşuna dış gıcırdatıyordu. Ağaçları paramparça eden zorlu esintiler eğreltiotlarıyla katırtırnaklarını hafifçe okşayıp dalgalandırıyordu ancak. Egdon işte tam böyle günlere göre bir yerdi.

Clym boş kulübeye vardığında vakit öğleyi bulmuştu. Ev Eustacia'nın dedesinin evi kadar ıssızdı. Yalnız, evi bir kuşak gibi saran bir sıra köknar onu gözden gizlediği gibi, fundalıktan da ayırmaktaydı.

Clym evin sahibinin oturduğu bir buçuk kilometre kadar ilerideki köye doğru gitti. Sonra adamla birlikte gene küçük kulübeye döndü. Anlaşmaya vardılar. Adam hemen ertesi gün en az bir odayı hazırlayacağına söz verdi. Clym'in niyeti Eustacia'yla evlenene kadar orada tek başına oturmaktı.

Herşey tamam olunca, Clym annesinin evine doğru yola koyuldu. Çiseleyen yağmur görünümü şaşılacak kadar değiştirmişti. Daha dün üstlerine rahatça uzanıverdiği eğreltiotlarının her yaprağından sular damlıyor, Clym'in bacaklarını sırlıklam ıslatıyordu. Genç adamın önü-sıra kaçışan yabanıl tavşanların postları da, aynı sulak çevre yüzünden, kara lülecikler halinde top top olmuştu.

Clym onbeş kilometrelik bir yürüyüşten sonra eve vardığında sırlıklam ıslanmış, iyice de yorulmuş bulunuyordu. Umut verici olmaktan uzak bir başlangıçtı bu, kuşkusuz. Ama, Clym yolunu seçmişti bir kez; ne olursa olsun, yolundan dönmeyecekti.

O akşamı da, ertesi sabahı da evden ayrılmasıyla ilgili son hazırlıklarla geçirdi. Bu karara vardıktan sonra gereğinden bir dakika çok evde kalmak annesine daha çok acı vermekten başka bir işe yaramayacaktı. Herhangi bir davranışıyla, sözüyle, bakışıyla onu kırabilirdi ki bunu kendisi de istemiyordu.

Önceden bir araba kiralamış, o gün saat iki sularında eşyalarını bu arabaya yükleyip göndermişti. Bundan sonra yapılacak şey, birkaç parça ev eşyası almak olacaktı. Bu eşyalar geçici konutları olacak kulübede bir süre kullanıldıktan sonra, Budmouth'ta tutacakları geniş eve taşınacaktı. Anglebury'de şimdilik işlerini görebilecek eşyaları alabilecekleri küçük bir çarşı vardı. Clym'in konut olarak seçtiği kulübeye de oldukça yakındı bu çarşı. Geceyi orada geçirmeye karar verdi.

Geriye bir tek şey kalıyordu: Annesiyle vedalaşmak.

Aşağı indiğinde, annesi her zamanki gibi pencerenin önünde oturuyordu.

Clym, elini uzatarak: "Anne, senden ayrılıyorum." dedi.

Bn. Yeobright, duygusalıktan uzak, acı bir sesle: "Eşya toptamandan anlamıştım gideceğini." diye karşılık verdi.

— "Dostça ayrılacaksın, değil mi, benden?"

— "Elbette, Clym!"

— "Bu ayın yirmibeşinde evleniyorum."

— "Evleneceğini tahmin etmiştim."

— "O zaman... o zaman gelip göreceksin, değil mi, bizi? Mutlaka gelmelisin. O zaman beni daha iyi anlayacaksın, eminim buna. Sonra, durumumuz da düzelmiş olacak, şimdiki kadar çaresiz olmayacağız..."

— "Seni görmeye geleceğimi sanmıyorum, Clym."

— "Öyleyse kabahat bende, ya da Eustacia'da olmayacak, anne. Hoşçakal!"

Annesini yanağından öptü, büyük bir üzüntü içinde baba ocağından ayrıldı. Kendisini toparlayabilmesi için aradan saatler geçmesi gerekecekti. Durum böyleydi ki, annesiyle arasındaki belli bir engeli kırmadıkça, tek laf etmesi doğru olmayacaktı. Bu ise olmamış, engel aşılammıştı.

**

Clym evden gideli daha çok olmamıştı ki Bn. Yeobright'ın

yüzündeki o katı anlam da değişiverdi; yerini donuk bir umutsuzluk aldı. Az sonra kadıncağız ağlamaya başladı. Gözyaşları onu az-az-çok rahatlatmış gibiydi. Günün geri kalan kesiminde bahçe yolunda bir ileri, bir geri yürümekten başka hiçbir şey gelmedi elinden.

Derken, akşam oldu. Bn. Yeobright o geceyi pek tedirgin geçirdi. Ertesi gün, üzgünlüğünü hafifletme yolunda bir şeyler yapmış olmak çabasıyla, oğlunun odasına çıktı. Odayı elceğiziyle topladı, düzene soktu. Belki Clym bir gün gene döner gelirdi, kimbilir! Sonra bir süre çiçekleriyle oyalandı. Ne var ki, dikkatini vermeden, makine gibi yapıyordu işini. Çünkü çiçekler eskisi gibi büyülemiyorlardı artık onu.

Öğleden sonra Thomasin ansızın çıkagelince, Bn. Yeobright enikonu rahatladı. Thomasin'in evleneli beri elbet ilk görüşmeleri değildi bu. Geçmiş yanlışlıklar kaba-taslak da olsa düzeldiğinden beri, teyze-yeğen sık sık görüşüyor, birlikte olmaktan büyük bir sevinç, rahatlık duyuyorlardı.

Açık kapıdan bir demet halinde Thomasin'in ardından vuran güneş ışınları onu olduğundan da hoş gösteriyordu. Genç kadın nasıl bir ışık gibi fundalığı aydınlatıyorsa, güneş de onu aydınlatıyordu.

Thomasin'in davranışları, bakışları çevrede yaşayan kuşların davranışlarını, bakışlarını andırırdı. Thomasin'le ilgili tüm benzetmeler, tüm dokundurmalar kuşlarla başlar, kuşlarla biterdi.

Genç kadının davranışları kuşların uçuşu kadar değişkendi. Thomasin düşünürken bir kerkenezi —kanatlarının görünmez devnişiyle havada asılı duran bir kerkenezi— andırırdı. Şiddetli yele karşı dururken, ince, hafif gövdesi kırlara, bayırlara, ağaçlara doğru savrulurdu; tıpkı bir balıkçıl gibi. Ürktü mü, bir yalıçapkını gibi, gürültüsüzce ileri atılırdı. Keyfi yerindeyken ise serçeler gibi seke seke yürürdü. İşte şimdi de öyleydi.

Bn. Yeobright, üzgün üzgün gülümseyerek: "Pek neşeli görünüyorsun, Tamsie." dedi. "Damon nasıl?"

— "Çok iyi."

Teyze: "Sana karşı da iyi mi, Thomasın?" diye sordu. Gözlerini kısarak yeğenini süzdü.

— "İyi sayılır."

— "Doğru söylüyorsun ya?"

Thomasın: "Evet, teyze, doğru söylüyorum." dedi. Sonra, kızarıp bozarak, acele acele ekledi: "Şey... yalnız... Damon... Bilmem ki bu konuda sana yakınmalı mıyım ama, ne yapacağımı pek bilemiyorum da. Paraya ihtiyacım oluyor, bilmem anlıyor musun, teyze... kendime ufak-tefek bir şeyler almak için. Ama, Damon hiç para vermiyor bana. İstemekse pek hoşuma gitmiyor. Ama, belki de ihtiyacım olduğunu bilmediği için vermiyordur, ne bileyim işte. Kocama bu işi açmalı mıyım sence, teyzeciğim?"

— "Elbet açmalısın. Bu konuda daha hiç mi konuşmadın onunla?"

Thomasın, kaçamak bir tavırla: "Şey... bir miktar kendi param vardı da..." diye karşılık verdi. "Bu sayede şimdiye dek ondan para istemeden idare edebildim. Geçen hafta parasız olduğumu şöyle-bir çıkıttım ama... anlaşılan, unuttu."

— "Öyleyse hatırlatmalısın ona. Biliyorsun, eski altınlarla dolu ufak bir kasa var bende. Dayın vermişti bana; vakti gelince altınları Clym'le senin aranda bölüştürmen için. Sanırım zamanı geldi artık bunun. İstedığın zaman bu altınları bozdurup paraya çevirebilirsin."

— "Kendi payımı alsam iyi olur sanırım.. sence bir sakıncası yoksa."

— "Gerekiyorsa elbette alabilirsin. Yalnız, önce kocana paran kamadığını kibarca hatırlatsan daha iyi olur. Bakalım ne diyecek."

— "Peki, dediğin gibi yapayım... Teyze, Clym'in evi bırakıp gittiğini duydum. Başının onunla dertte olduğunu biliyorum. Buraya da onun için geldim."

Bn. Yeobright öbür yana döndü. Duygularını belli etmemeye çalıştığı belliydi. Neden sonra, biraz olsun kendini toparladı, konuşacak hale geldi. Ağhyordu.

— "Ah, Thomasin, ne dersin, soğudu mu benden? Bunca yıldır yalnız onun için yaşadım. Beni çok üzeceğini bile bile nasıl yapar bunu!"

Thomasin teyzesini yatıştırmaya çalıştı:

— "A! senden soğur mu hiç! Mesele şu ki, oğlun seni aşırı seviyor. Olup bitenlere telâşlanmadan, soğukkanlılıkla bakmaya çalış. O zaman Clym'in yaptığıнын pek de kötü bir şey olmadığını göreceksin. Biliyor musun, pek okadar da kötü bir evlenme sayılmaz bu, Clym için, bence. Eustacia'nın annesinin ailesi oldukça iyi insanlarmış. Babasına gelince şair ruhlu bir gezginmiş... Odüsseus gibi biri senin anlayacağını."

— "Boşuna uğraşıyorsun, Thomasin... boşuna uğraşıyorsun! Neyse, tartışma zahmetine sokmayacağım seni. Clym'le ben kavga ederek ayrılmadık; çok daha beter bir biçimde ayrıldık. Duygusal bir kavga değil benim kalbimi kıran. Clym'in direnişi, o kararlı karşıcılığı yıktı beni asıl. Ah, Thomasin'ciğim, küçükken öyle iyi bir çocuktu ki! Öyle yüfkayürekli, öyle tatlı, öyle incedi ki!.."

— "Öyleydi, biliyorum."

— "Oğlum diye bağırma bastığım bir çocuğun büyüüp bana böyle davranacağı kırk yıl düşünsem aklıma gelmezdi. Benimle öyle bir tarzda konuştu ki, salt onu incitmek için bu işe karşı çıktığıma inanıyordu sanki. Onun için kötü şeyler isteyebilirmişim gibi."

— "Dünyada Eustacia Vye'dan çok daha kötü kadınlar var, teyze."

— "Ama, çok daha iyileri de var. İşte beni üzen de bu ya. Senin kocanı öyle davranmaya zorlayan da oydu, Thomasin. Evet... yalnız o! Yemin edebilirim buna!"

Thomasin: "Hayır!" diye atıldı. "Damon beni tanımadan tanımış onu. Hem sonra, önemsiz bir hoşlanmadan öte bir şey de değilmiş aralarındaki."

— "Peki, dediğin gibi olsun. Bunu kurcalamanın hiçbir yararı yok şimdi. Oğullar gerçeklere ille gözlerini kapamak istiyorlarsa, sonunda gerçekten görmez olurlar. Bir erkeğin burnunun

dibindeyken göremediği bir şeyi, nasıl oluyor da kadınlar ta uzaktan görebiliyorlar? Clym istediğini yapmakta özgürdür... Benim için bir hiçtir artık o. İşte analık dediğin bu, kızım: En büyük sevgini, en güzel yıllarını verir, karşılığında hiç alır, harcanırsın!"

— "Çok katısin, teyze. Düşünsen-e bir: Şu dünyada nice analar var ki oğulları işledikleri gerçek suçlarla onları yerin dibine batırmış, herkese rezil etmişlerdir. Böyle önemsiz bir sürtüşmeye bu denli önem vermeden önce, bunları da bir düşün."

— "Thomasin, bana söylev çekme! Dayanamam buna, Yediğimiz yumruğun şiddetini meydana getiren umduğumuzun üstündeki aşırılıklardır. Belki o kadınların başına gelenlerde bu aşırılık benimki kadar değildi... Belki olacıklardan daha kötüsünü sezinlemişlemişlerdi." Üzgün üzgün gülümseyerek ekledi: "Benim yapım bozuk Thomasin. Kimi kadınlar yüreklerinde çocuklarının açtığı yarayı yüreklerini başka bir kocaya verip yeni bir yaşayışa başlayarak iyileştirme yolunu arıyorlar. Bana gelince, kendimi bildim-bileli zavallı, çaresiz, tek düşünceye sıkı sıkı bağlı bir yaratığım... O kadınların yaptığını yapabilecek kadar genişyürekli olmadığım gibi, bu iş için gerekli girişkenlikten de yoksunum. Kocamın ruhu uçup gider gitmez nasıl bir yalnızlığa, umutsuzluğa, uyuşukluğa düştümse, bugün de öyleyim. Hiçbir zaman olayları onarmaya kalkışmadım. O zamanlar oldukça genç sayılabilecek bir kadındım. Evlenseydim, şimdiye dek başka bir ailem olabilirdi. Tek oğlum başarısızlığa uğrayınca da, onlar beni avuturdu hiç değilse."

— "Böyle bir şey yapmamış olman senin daha soylu olduğunu gösterir."

— "İnsan ne kadar soyluysa, okadar da akılsızdır."

— "Unut bunları, sakın ol, teyzeciğim. Ben de seni yalnız bırakmayacağım, merak etme. Her gün seni görmeye geleceğim."

Thomasin bir hafta boyunca gözünü gerçekten tuttu. Yapılacak evlenmeyi elinden geldiğince teyzesine hoş göstermeye çalıştı. Hazırlıklara ilişkin haberler getiriyordu ona. Kendisini de düğüne çağırdıklarını anlattı.

Ertesi hafta biraz rahatsız olduğu için hiç görünmedi. Bu arada eski altınlarla ilgili hiçbir girişim de yapılmamıştı. Çünkü Thomasin bu konuyu yeniden kocasına açmaktan çekinmişti. Oysa teyzesi onun kocasıyla konuşmasını ille istemişti.

*
**

Bunlar olmadan birkaç gün önceydi. Damon Wildeve Sessiz Avrat Hanı'nın kapısında duruyordu. Fundalıktan geçip Mezartepe ile Mistover'e giden yokuş yukarı geçiyolundan başka o yöne giden bir yol daha vardı. Hanın az ötesinden anayoldan ayrılan bu yol, hafif bir eğimle, dolambaçlı bir biçimde Mistover'e varırdı. O kesimde Kaptan'ın evine giden tek araba yolu bu yoldu.

Yakın kasabalardan birinden gelen atlı bir araba bu yolda ilerlemekteydi şimdi. Arabayı süren delikanlı bir şey içmek için hanın kapısında durdu.

Wildeve: "Mistover'den mi geliyorsun?" diye sordu.

— "Evet. Biralay eşya taşınıyor oradan. Bir düğün olacakmış sanırım."

Sürücü büyük bardağı ağzına dikti.

Damon Wildeve böyle bir habere hazırlıklı değildi. Birden acı dolu bir anlam бүрүdü yüzünü. Bunu delikanlıya göstermemek için, döndü, geçide doğru biriki adım attı. Sonra gene döndü geldi.

— "Kaptan Vye'in torunu mu evleniyor yoksa? Nasıl olur!.. Nasıl bu kadar çabuk evlenir!"

— "Tanrı'nın emriyle, onunla evlenmeye can atan genç bir adamın da isteğiyle, besbelli."

— "Evleneceği delikanlı Clym Yeobright olmasın sakın?"

— "Ta kendisi. Bütün ilkyaz boyunca birlikte gezip tozmuşlar."

— "Clym Yeobright için deli oluyormuş. Vye'ların evindeki hizmetçi kız öyle diyor. Charley —şu, midillilerin bakımıyla uğraşan delikanlı— da pek şaşkınmış. Aptal çocuk, kıza tutkunmuş sanırım..."

— "Kız mutlu mu... hoşnut mu bari? Bukadar yakın bir tarihte evleneceğine göre..."

— "Sandığınız kadar yakında değil düğün."

— "Ya, öyle mi? Demek pek yakında değil?.."

Damon Wildeve içeri girdi, boş bir odaya daldı. Tuhaf bir yürek sızısı duyuyordu. Dirseğini ocağını rafına dayadı, yüzünü de eline.

Thomasin içeri girince de, Damon az önce duyduğu haberi ona iletmekten kaçındı. Eustacia'ya duyduğu eski özlem ruhunda yeniden dirilmişti... Bunun başlıca nedeni de başka bir erkeğin ona sahip olmak istemesiydi.

Güç elde edilir olana özlem çekmek, kendisine sunulandan çabucak bıkmak; ırakta olanı sevmek, yakında olanı horlamak... İşte Damon Wildeve'in yaradılışı böyleydi.

Duygularının kölesi olan adamın gerçek belirtisi budur. Wildeve'in yeniden alevlenen duygusu şiirsel düzeyde değilse bile, kabul edilmiş değer ölçülerine uygun türdendi. Buna bakarak ona Egdon'un Rousseau'su da diyebiliriz.

VII

BİR GÜNÜN SABAHİ, AKŞAMI

DÜĞÜN sabahı geldi çattı. Hiç kimse görünüşe bakıp da o gün Blóoms-End'in Mistover'le herhangi bir ilişkisi olabileceğini düşünemezdi. Clym'in annesinin evinin çevresini ağır bir sessizlik kaplamıştı. Evin içi de dışından daha canlı değildi.

Bn. Yeobright nikâh töreninde bulunmayı istememişti. Sundurmaya bitişik odada, kahvaltı sofrasının başında tek başına oturuyordu şimdi. Üzgün gözleri kapıya dikilmişti.

Altı ay kadar önce Eustacia'nın kılık değiştirerek gizlice

katıldığı eğlentinin yapıldığı odaydı bu. Şimdi içeri giren tek canlı ise bir serçeydi. Serçe içeride korkacak bir şey olmadığını görünce, rahat rahat odada sekmeye başladı. Amacı pencereden uçup gitmekti. Bunun için çiçek saksılarının arasında uçup duruyordu.

Kuşun bu çırpınışı kadını daldığı düşüncelerden uyandırdı. Ayağa kalktı, kuşu dışarı saldı, sonra kapıya doğru seğırtti.

Thomasin'i bekliyordu. Thomasin bir gece önce ona bir pusula yazmış, eski altınları bozdurma zamanının geldiğini bildirmişti. Teyzesi için bir sakınca yoksa, ertesi gün gelip bu konuda onunla görüşmek istiyordu.

Bn. Yeobright dalgın dalgın fundalığa doğru baktı. Thomasin'i bekliyordu ama, aklı onda değildi. Fundalık şimdi iyice canlanmıştı. Fundaların içinde kelebekler, çekirgeler kaynaşıyordu. Çekirgelerin kuru, kısık sesi, fısıltıdan bir koro gibi, her yandan birden duyuluyordu.

İki-üç kilometre uzaktaki bir evde hazırlıkları yapılmakta olan bir ev faciası canlanıyordu yaşlı kadının gözlerinde. Bu facia gerçekten onun gözleri önünde oynanmış olsaydı, elbette ki çok daha canlı olurdu.

Bn. Yeobright bu görüntüyü kafasından uzaklaştırmaya çalıştı. Bahçede yürümeye koyuldu. Ne var ki, gözleri boyuna Mistover'in bağlı bulunduğu bölge kilisesinden yana kayıyor, coşmuş hayal gücü kendisiyle köyün yapıları arasına giren tepeleri tarıyordu.

Vakit geçiyordu. **Derken**, saat onbiri çaldı. Nikâh töreni başlamış mıydı acaba? Öyle **olsa** gerekti. Bn. Yeobright bu kez de kilisedeki töreni hayal etmeye **koyuldu**: Clym, kolunda karısı, ilerliyordu şimdi besbelli. Gelinle güvey midillilerin çektiği küçük paytona binmişlerdi. Ufak bir çocuk kalabalığı, bahçe kapısının önünde durmuş, onları uğurluyordu.

Bn. Yeobright yeni evlilerin küçük bir paytonla kiliseye gideceklerini Thomasin'den öğrenmişti. İki gencin paytondan inip kiliseye girişlerini, mihraba doğru ilerleyişlerini, diz çöküşlerini, sonra törenin başlayışını gözlerinde canlandırdı.

Sonra, elleriyle yüzünü kapadı.

— "Ah! Büyük bir yanlışlık bu!" diye inledi. "Clym bu yaptığına bir gün çok pişman olacak, o zaman beni hatırlayacak!"

Bn. Yeobright, böyle önsezilerine kapılmış, orada dururken, içerideki eski duvar saati onikiyi çaldı. Hemen arkasından da kadın-çağızın kulaklarına tepelerin ardından doğru gelen çan sesleri çalındı. Rüzgâr o yandan esiyor, ırak çanların sesini getiriyordu: Bir, iki, üç, dört, beş... Evet, Doğu Egdon'daki çan çalıcılar Clym Yeobright'la Eustacia Vye'in evlendiklerini bildiriyorlardı.

Bn. Yeobright: "Demek tören bitti..." diye mırıldandı. "Hadi hayırlısı! Hayat da yakında sona erecek. Ya ben? Ne oluyor bana böyle? Hayatta bir şey için ağlamak herşey için ağlamak demektir. Bir iplik çekince bütün kumaş sökülür..."

*
**

Akşama doğru Damon Wildeve çıkageldi. Thomasin'le evlendiğinden beri Bn. Yeobright ona karşı soğuk bir dostluk göstermekteydi. Bütün bu tür ilişkilerin sonunda böyle gönülsüz dostluklar doğar. Doğrusunu söylemek gerekirse, Damon da evleneli beri karısının teyzesine son derece nazik davranıyordu. Dolayısıyla Bn. Yeobright şimdi onu karşısında görünce hiç şaşmadı.

Kaygılı bir sesle: "Thomasin nerede? Neden gelmedi?" diye sordu.

Kaygılıydı, çünkü Thomasin'in paraya çok ihtiyacı olduğunu biliyordu.

Damon Wildeve: "Size söz vermiş ama, gelememi." dedi. "Dün akşam Kaptan bize geldi, Thomasin'in de bugün onlarla birlikte kiliseye törene gelmesi için çok üsteledi. Thomasin de, tatsızlık olmasın diye, gitmeye razı oldu. Gelip onu paytonla evden aldılar. Gene paytonla getirip bırakacaklar."

Bn. Yeobright: "Öyleyse herşey oldu bitti?" dedi. "Yeni evlerine gittiler mi?"

— "Bilmiyorum. Thomasin evden ayrıldığından beri Mistover'den yeni bir haber almadım."

Bn. Yeobright: "Siz onunla gitmediniz mi?" diye sordu.

Damon Wildeve, hafifçe kızarak: "Gidemedim." diye karşılık verdi. "İkimiz birden hanı bırakamadık. Bugün Anglebury'de Büyük Pazar kuruluyor. Bundan dolayı, sabah han epeyce kalabalıktı. Thomasin'e vereceğiniz bir şey varmış sanırım. İsterseniz, ben götürebilirim..."

Bn. Yeobright duraksadı. Verilecek şeyin ne olduğunu Damon'ın bilip bilmediğini düşündü.

— "Thomasin mi söz etti size bundan?" diye sordu.

— "Tam söz etti sayılmaz. Sizden bir şey alacağına değindi bir aralık, okadar."

— "Sizinle göndermem gereksiz, sanırım. Ne zaman isterse gelsin, kendisi alsın."

— "Şimdilik gelemez. İçinde bulunduğu sağlık durumu göz önüne alınırsa, eskisi gibi uzun yürüyüşlere çıkması pek doğru olmaz." Damon bir durdu,. Sonra, hafif alaycı bir sesle ekledi: "Güvenip bana veremediğiniz ...şu harikulâde şey nedir, sorabilir miyim?"

— "Size zahmet vermeme değmeyecek bir şey."

Damon Wildeve güldü ama, öfkeden yüzü kızarmıştı. Sinirlenince hep böyle yüzü kızarırdı.

— "Bir duyan olsa, dürüstlüğümden kuşkunuz var sanır." dedi.

Bn. Yeobright, kuru bir sesle: "Böyle düşünmenize hiç gerek yok." diye karşılık verdi. "Bütün mesele şu ki, herkes gibi ben de kimi işlerin belli kişilerce yapılmasını daha doğru bulurum."

Damon Wildeve, kısaca: "Nasıl isterseniz, nasıl isterseniz..." dedi. "Tartışmaya değmez. Eh, sanırım, ben eve dönsen iyi olur. Hanın uzun süre hizmetçiyle uşağın eline bırakılması pek doğru değil."

Damon Wildeve hanın yolunu tuttu. Yaşlı kadından ayrılışı onu ilk selâmlayışı kadar candan değildi. Bn. Yeobright'a gelince, bu adamı artık iyice tanımıştı. Bunun için de, davranışları ister iyi,

ister kötü olsun, pek umurunda değildi.

*
**

Damon Wildeve gidince Bn. Yeobright gene düşüncelere daldı. Adama emanet etmek istemediği altınları nasıl edip de Thomasin'e ulaştırıyordu? Besbelli Thomasin kocasına gidip teyzesinden altınları istemesini söylememişti. O altınları bozdurmak istemesinin nedeni kocasından para almakta zorluk çekmesi değil miydi?

Öte yandan, genç kadının bu altınlara gerçekten ihtiyacı vardı. Sağlığı dolayısıyla belki daha bir hafta Blooms-End'e uğrayamayacaktı. Hana parayı götürmek, ya da biriyle göndermek de ayıptı. Çünkü büyük olasılıkla Damon da orada bulunacaktı. Bulunmasa bile, eninde-sonunda bu işi nasıl olsa öğrenecekti.

Damon Wildeve karısına gerektiği kadar iyi davranmıyorsa —ki Bn. Yeobright öyle düşünüyordu— bütün parayı Thomasin'in nazik elinden alacağına kuşku yoktu. Ama, bu özel gün dolayısıyla Thomasin akşam Mistover'deydi. Orada olduğuna göre, teyzesi kocasına belli etmeden, ona istediğini gönderebilirdi. Hazır böyle bir fırsat çıkmışken, bunu denemek yerinde olurdu, kuşkusuz.

Clym de oradaydı şimdi; evlenmişti. Ona o altınlardan payını vermek için bundan daha uygun bir zaman olamazdı. Bn. Yeobright oğluna bu armağanı gönderirse, kötü niyetli olmadığını da gösterebilirdi. Bu fırsat ayağına geldiği için zavallı üzgün anne şimdi sevinçliydi.

Yukarı kata çıktı, kilitli bir sandıktan küçük bir çekmece çıkardı, açtı, içindeki çil çil altınları boşalttı. Tam tamına yüz altın vardı. Bunları ikiye böldü; elli altın bir yana, elli altın öbür yana ayırdı. Bu kümelerin herbirini küçük birer beze bağlayıp iki çıkın yaptı.

Sonra, bahçeye çıkıp, Christian Cantle'ı çağırdı. Christian belki akşam yemeği verirler umuduyla oralarda oyalanıp duruyordu. Bn. Yeobright para çıkınlarını ona verdi.

— "Bunları Mistover'e götüreceksin." dedi. "Birini Clym'e, öbürünü Thomasin'e vereceksin. Ne olursa olsun, başka hiç kimseye vereyim deme sakın."

Biraz düşündükten sonra, çıkınların içinde ne bulunduğunu Christian'a söylemeyi daha uygun buldu. Böylece Chiristian nekadar önemli bir işle görevlendirildiğini bilir, daha dikkatli olurdu.

Christian para dolu keseleri cebine yerleştirdi. Çok dikkat edeceğine söz verdikten sonra Mistover'e doğru yola çıkmaya hazırlandı.

Bn. Yeobright: "Acele etmen gereksiz." dedi. "Hava karadıktan sonra git, daha iyi. Karanlıkta seni kimse fark etmez. Vakit çok geç olmazsa, dönüşte buraya uğra. Sana yemek veririm."

*
**

Christian Mistover'e doğru giden yamaçtan aşağı inmeye koyulduğunda, saat dokuza geliyordu. Ancak, yazın en uzun günleri olduğu için, akşamın ilk karanlığı görünümü karartmaya daha yeni başlamıştı.

İşte o sırada, Christian birtakım sesler duyarak kulak kesildi. Çok geçmeden, bu seslerin kadınlı-erkekli bir kalabalıktan geldiğini anladı. Az ilerisindeki bir çukurluktan geliyordu sesler. Çukurda kaldıkları için kalabalıktakilerin yalnız başlarının tepesi görünüyordu.

Christian durdu, cebindeki paraları düşündü. Vakit daha çok erkendi. Öyle ki, onun gibi bir ödlele bile bu saatte soygundan korkmazdı. Bununla birlikte, bir önlem almaktan da geri durmadı. Çocukluğundan beri üzerinde biriki kuruştan çok para taşıdı mı, hep aynı çareye başvururdu.

Çizmelerini çıkardı, para çıkınlarının ağzını açtı; birindeki altınları bir çizmesinin, öbüründekileri de öbür çizmesinin içine boca etti. Paraları elinden geldiğince düzgün bir biçimde çizmelerin tabanına yaydı. Çizmelerini yeniden ayağına geçirdi, ta tepelerine

kadar sımsıkı bağladıktan sonra yeniden yola düzüldü. Kafasının içi ayaklarından daha rahattı şimdi.

Yolu bir noktada gürültücü kalabalığın yoluyla birleşiyordu. Kalabalığa yaklaşıncı, rahat bir soluk aldı. Çünkü adamların çoğu pek iyi tanıdığı Egdon'lulardan başkası değildi. Fairway de bunlardan biriydi.

Timothy Fairway, Christian'ı tanıyınca: "Kimi görüyorum!" diye haykırdı. "Christian da bizimle geliyormuş meğer! Elbiselik kumaş verilecek ne karın var, ne sevgilin, ayol, senin!"

Christian: "Nasıl yani? Ne demek istiyorsun?" diye sordu.

— "Bilmiyor musun, yahu? Piyango çekilecek. Hani her yıl gidiyoruz ya. Sen de bizim gibi oraya mı gidiyorsun?"

— "Adını bile duymadım piyangoğun. Çelik-çomak oynamak falan gibi bir şey mi?.. Yoksa, başka bir kandökücü oyun mu? Yok, ben gitmem, sağolun, Bay Fairway. Gücenmeyin sakın bana."

Etine-buduna dolgun bir kadın: "Christian piyangoğun ne eğlenceli bir şey olduğunu bilmiyor besbelli!" diye atıldı. "Bir görse, bayılır. Bu işin hiçbir tehlikeli yanı yok, Christian. Herkes ortaya bir kuruş koyuyor, karşılığında karısı, ya da sevgilisi için bir entarilik kumaş kazanıyor."

— "Şey... benim ne karın var, ne de sevgilim. Onun için, piyangoya katılmam da anlamsız. Ama, gene de eğlenceyi seyretmek isterim... İşin içinde büyü-müyü yoksa elbet. Seyretmek için ayrıca para vermek gerekli mi acaba? Sonra, boğuşma falan da yok, değil mi?"

Timothy Fairway: "Gürültüsüz-patırtısız bir şeydir, korkma!" dedi. "Gelirsen, sana bir zarar gelmemesine elbet biz de dikkat ederiz, Christian."

— "Öyle kötü eğlenceler falan da yok, değil mi, komşular? Çünkü varsa, babama kötü bir örnek olurum. Onun ne kadar uçar olduğunu bilirsiniz hepiniz. Ama, bir kuruşa bir entarilik kumaş hiç de kötü değil hani yani... Üstelik, işin içinde büyü falan da yokmuş değil mi ki. Evet, seyretmeye değer. Hem, olsa olsa yarım saat

geciktirir bu beni. Peki, ben de geliyorum sizinle. Yalnız, bir şartım var: Piyango çekildikten sonra benimle birlikte birazıcık Mistover'e doğru geleceksiniz. Çünkü az sonra gece iyiden iyiye bastıracak. Kimse yok mu içinizde o yana giden?"

Biriki kişi onunla geleceklerine söz verdiler. Böylece, Christian düz yolundan döndü, arkadaşlarıyla birlikte Sessiz Avrat Hani'na giden yola saptı.

Hanın geniş salonuna girdiklerinde, komşu yerlerden gelen on kadar adamın orada toplanmış olduğunu gördüler. Bizimkiler de katılınca içeridekilerin sayısı yirmiyi buldu.

Adamların çoğu salonun duvarları boyunda çepeçevre dizilmiş tahta sıralarda oturuyorlardı. Bu sıraların üzerine ömürlerini burada tüketen geçmiş günlerin ünlü ayyaşları adlarını kazmışlardı.

Uzun masanın üzerindeki kadehlerin arasında açık bir paket duruyordu. İçinde ince bir kumaş vardı. Piyangonun ikramiyesi olan entarilik kumaştı bu. Hancı Damon Wildeve, sırtı ocağa dönük, yaprak sigarasını tütürüyordu. Piyangocu ırak bir kasabadan gelen bir bohçacıydı. Adam kumaşın yazlık bir elbise olarak , değerini belirtmeye uğraşıyordu şimdi.

Yeni gelenler masaya yaklaşıncı, piyangocu: "Evet, baylar..." diye söylevini sürdürdü, "beş kişi katıldı piyangomuza. Sayıyı tamamlamak için dört kişi daha ister. Yeni gelen bayların yüzlerine bakıyorum da, öyle anlıyorum ki hepsi bu bulunmaz fırsattan yararlanıp küçük bir para karşılığında hanımlarını süslemek için can atıyorlar!"

Fairway, Sam, sonra bir kişi daha paralarını masanın üzerine koydular. Piyangocu bunun üzerine Christian'ı gözüne kestirerek ona döndü.

Christian geri geri kaçarak: "Yok, yok, beyim!" dedi. "Ben salt seyre gelmiş yoksul bir adamım. Bu işin nasıl yapıldığını bile

bilmem. Entarilik kumaşı kesinlikle alacağıma inansam, elbette parayı bastırırdım ama, başka türlüünü yapamam, doğrusu."

Gezgin piyangocu: "Bana öyle geliyor ki, piyango size vura-cak!" diye atıldı. "Kazanacağınızı kesinlikle söyleyemem elbette ama, yüzünüze baktıkça siz kazanacakmışsınız gibime geliyor. Öm-rümde hiç bu kadar talihi açık bir yüz görmedim valla'."

Sam: "Parayı verirsen, hiç değilse bizim kadar senin de kazan-ma olasılığın olur, bu muhakkak." dedi.

Bir başkası: "Hem sonra, en son para koyanın talihi iyi gider-miş derler." diye atıldı.

Christian gevşemeye başlamıştı bile.

— "Üstelik, ben başımın çevresinde uğurlu bir zarla doğmu-şum." diye mırıldandı. "Oynarsam, olduğumdan daha da beter ola-cak değilim ya!"

Sonunda Christian masaya bir kuruş bıraktı. Piyango başladı. Zarlar elden ele dolaşıyordu şimdi. Sıra Christian'a gelince, elleri titreyerek zarları aldı, korka korka sallayıp attı. Çift altılı atmıştı. Ondan önce zar atanlardan üçü daha çift atmayı başarmışlardı ama, onların tutturduğu sayı daha düşüktü.

Piyangocu: "Demedim mi size!" diye atıldı, "Belliymi bu bayın kazanacağı. Buyrun, bayım, alın, kumaş sizin."

Fairway: "Ha-ha-hay!" diye bir kahkaha koyuverdi. "Ömrüm-de görmedim böylesini!"

Christian o patlak gözleriyle boş boş bakıyordu.

— "Nasıl yani, benim mi?.." diye kekeledi. "Ama ben... benim ne karım var, ne kızım, ne de sevgilim. Onun için, korkarım kumaşı alırsam arkadaşların alay konusu olurum, piyangocu usta. Piyangoyu merak ettiydim, bak bu doğru. Ama, katılırsam kazanacağım aklımın ucundan bile geçmiyordu, inan olsun! Yatakodamda bir kadın entarisini n'apayım ben! O orada durursa, günaha girerim... Saygınlığımı nasıl korurum sonra?"

Fairway: "Uğur diye saklarsın." diye karşılık verdi. "Hem, bel-ki kimi kadınları da kıskırtıverir, bakarsın. Elin boşken onların

üzerinde hiçbir gücün yoktu, belki şimdi olur."

Damon Wildeve, uzaktan, olanları seyrediyordu. Burada lafa karıştı:

— "Sakla, elbette."

Bunun üzerine masanın üzerindeki kiler kaldırıldı, adamlar içmeye başladılar.

Christian, yarı yarıya da kendi kendine konuşur gibi: "Eh, elbet öyle olmalı!" diye söylendi. "Meğer nekadar talihliydim! Oysa bugüne dek haberim bile yoktu bundan! Ne de tuhaf şeyler şu oyun zarları! Hepimize söz geçiren güçlü zorbalara. Öyleyken, benim buyruğum altına giriyorlar! Bundan böyle, hiçbir şeyden korkmama gerek yok. İnandım artık buna."

Zarlarla oynuyor, sevecenlikle onları bir elinden öbür eline geçiriyordu. Yakınında duran Wildeve'e dönerek, sır verir gibi fısıldadı:

— "Düşünün, beyim, içimdeki bu gücü para çoğaltmakta kullanacak olsam, sizin bir yakınınıza belki de büyük bir iyilik edebilirim... Bakın, neler var yanımda o hanıma verilecek! Ya, gördünüz mü?"

İçi para dolu çizmelerinden birini yere vurdu.

Damon Wildeve: "Ne demek istiyorsun?" diye sordu.

— "A! bu sırdır işte! Eh, artık ben gideyim."

Kaygılı gözlerle Fairway'e baktı.

Damon Wildeve: "Nereye gidiyorsun?" diye sordu.

— "Mistover Knap'a. Orada Bayan Thomasin'i görmem gerek... Hepsi okadar."

Damon: "Ben de oraya gidiyorum, hanımı almaya. İstersen birlikte gidebiliriz." dedi.

Düşüncelerinin içinde kaybolmuş gibi bir hali vardı. Birden, bir şey anlamış gibi bir bakış geldi gözlerine. Anlamıştı: Bn. Yeobright'ın ona güvenip de emanet edemediği şey paraydı. "Bana güvenemedi ama, bu aptala güvendi!" diye düşündü acı acı. "Kadının olan bir şey neden kocasının da sayılmasın?"

Bulaşıkçı çocuğu çağırıldı.

— "Gi t şapkamı getir." dedi.

Şapka gelince de, Christian'a döndü:

— "Evet, Christian, ben hazırım."

Christian yürümeye hazırlanırken, utana sıkıla: "Bay Wildeve," dedi, "şu ufacık şeyleri —talihimi içlerinde taşıyan şu harikulâde şeyleri— bana ödünç verebilir misiniz acaba? Kendi kendime birazıcık zar atıp alışayım diyorum da..."

Ocak rafının üzerinde duran zarlarla kutuya büyük bir istekle bakıyordu.

Damon Wildeve, baştan savma bir tavırla: "Veririm elbette." dedi. "Delikanlılardan biri çıkısıyla yontarak yaptıydı bunları. Değersiz şeylerdir."

Bu sözler üzerine Christian geri döndü, zarları raftan alıp gizlice cebine attı.

Damon kapıyı açtı, dışarıya göz gezdirdi. Bulutlu, ılık bir geceydi.

— "Amma da karanlık!" diye söylendi. "Neyse, yolumuzu buluruz sanırım."

Christian: "Bir de yolu kaybedersek, korkunç olur!" dedi. "İyisi mi, fener alalım yanımıza. O zaman daha emin olabiliriz."

— "Evet, fener alalım, gerçekten."

Ahırın lambası getirilip yakıldı. Christian piyangoda kazandığı entarilik kumaşı aldı, Damon Wildeve'le birlikte tepeden aşağı inmeye başladı.

*
**

İçerideki salonda adamlar iyice lafa dalmışlardı. Derken, birden gözleri bacanın bulunduğu köşeye çevrildi. Baca genişti. Esas girintisine ek olarak, Egdon'daki pek çok bacalarda olduğu gibi, bunun da pervazlarının içinde, geriye doğru, oturacak bir yer vardı. Öyle ki, bir insan orada kimseye görünmeden rahatça oturabilirdi.

Yalnız, ocakta ateş yanarken bu olamazdı elbette. Şimdi yaz olduğu için ateş falan yanmıyordu.

Duvardaki oyuktan dışarı doğru bir şey fırlamıştı. Masadaki mumların ışığında bunun ne olduğu az-çok seçilebiliyordu. Toprak bir pipoydu bu. Rengi kırmızıya çalıyordu. Salondaki adamların gözleri birden o yana çevrilmişti. Çünkü piponun ardında bir ses kibrit istemişti.

Timothy Fairway, mumu uzatarak: "Amanın! bayağı korktum, yahu, adam birden konuşverince!" dedi. "A... bizim kızıl boyacıymış! Di lsiz gibi oturuyordun, ahbab!"

Diggory Venn: "Öyle!" dedi. "Söyleyecek hiçbir şeyim yoktu." Az sonra da kalktı, masadakilere iyigeceler dileyip çıktı.

*
**

Bu arada, Damon Wildeve'le Christian da fundalığa dalmışlardı.

Durgun, ılık, puslu bir geceydi. Kızgın güneşin daha kurutamadığı yeni bitkilerin ağır kokuları her yanı sarmıştı. Bu kokuların arasından eğreltiotu türünden bitkilerin kokusu özellikle seçiliyordu. Christian'ın elinden sallanan lamba, tüylü eğreltiotlarını süpürüyor, pervanelerle öbür kanatlı böcekleri ürkütüyordu. Saklandıkları yerden fırlayan böcekler uçup lambanın camlarına konuyorlardı.

Uzunca bir sessizlikten sonra, Damon Wildeve: "Demek, bizim hanıma götürülecek bir para var yanında?" diye sordu. "Bu paranın bana verilmemesi çok tuhaf değil mi sence?"

Christian: "Karı-koca bir kişi diye kabul edildiğine göre, ha size vermişim, ha hanıminıza, aynı şey olsa gerek." diye karşılık verdi. "Ama, parayı dosdoğru sizin hanımın eline teslim etmemi sıkı sıkı tembih ettiler bana... Bir işi tam istenildiği gibi yapmak yerinde olur."

Damon Wildeve: "Elbette." dedi.

Durumu bilen herhangi biri, Damon Wildeve'in emanetin para olduğunu fark edince eni-konu bozulduğunu anlardı. İlk

emaneti salt iki kadını ilgilendiren ıvır-zıvır kabilinden bir şey sanmıştı. Böyle düşündüğü için de Bn. Yeobright'a isterse emaneti kendisinin götürebileceğini söylemişti. Bn. Yeobright ise buna yanaşmamıştı. Demek, karısının parasını götürecek kadar bile güvenilir biri saymıyordu onu.

Mezartepe'nin eteğine ulaşmak üzereydiler. Damon Wildeve soluk soluğa kalmıştı.

— "Aman! bu akşam da hava ne sıcak, Christian!" dedi. "N'olur, şurada birkaç dakika oturup dinlenelim, kuzum!"

Kendisini yumuşacık eğretilotlarının üzerine attı.

Christian da, lambayla kumaş paketini yere bıraktı, yere çöktü. Dizleri ner'deyse çenesine değecek biçimde kıvrılıp oturdu. Derken, bir elini ceketinin cebine daldırdı, sallamaya başladı.

Damon Wildeve: "Nedir o öyle takır-tukur öten cebinde?" diye sordu.

Christian, acele, elini cebinden çekerek: "Hiç. Zarlarla oynuyordum, efendim." diye karşılık verdi. "Ne büyülü zimbirtılar şu ufacak şeyler, Bay Wildeve! Hiçbir zaman oynamaktan bıkmayacağım bir oyun varsa, o da işte bu. Zarları bir dakika için cebimden çıkarıp seyretsem, rahatsız olur musunuz? Nasıl yapılmış olduklarını görmek istiyorum da. Öbür adamların yanında yakından bakmaya çekindim. Beni ayıplarlar, alay ederler diye korktum."

Zarları cebinden çıkardı, lambanın ışığında incelemeye koyuldu.

— "Şu ufacak şeylerin böylesine büyük talih taşımaları olacak şey mi?" diye mırıldandı.

Büyülenmiş gibiydi, gözlerini zarlardan ayıramıyordu. Zarlar, kırsal bölgelerde çoğu kez olduğu gibi, tahtadandı; üstlerindeki noktalar ise kızgın bir telin ucuyla yakılarak yapılmıştı.

Damon: "Küçücük bir şeyin içine ne çok şey sığdırmışlar, değil mi?" dedi.

— "Evet ya. Ne dersiniz, Bay Wildeve, bu zarlar gerçekten dedikleri gibi Şeytan'ın oyuncağı mıdır? Gerçekten öyleyseler, bu denli talihli oluşum hiç de iyi bir işaret sayılmaz."

— "Değil mi ki zarlar sende şimdi, para kazanmaya bakmalısın. Paran oldu mu, hangi kadını istesen evlenir seninle. Tam zamanıdır, Christian, ayağına gelen bu fırsatı tepmemelisin. Kimileri talihli doğmuştur, kimileri talihsiz. Ben bu ikinci sınıftan, yani talihsizlerdenim."

— "Benden başka talihli kişiler de tanıdınız mı, Bay Wildeve?"

— "A! evet. Bir kez bir İtalyan'dan söz edildiğini duymuştum. Kumar masasına cebinde bir tek altınla oturmuş. Tam yirmidört saat kumar oynamış, sonunda onbin lira kazanmış. Sonra, bir başka adam daha varmış, bin lira kaybetmiş. Ertesi gün, kumar borcunu ödeyebilmek için, malını-mülkünü satacakmış. Bu amaçla bir simsara gitmiş. Borçlu olduğu adam da onunla gelmiş. Bir payton kiralamışlar. Vakit geçirmek için, paytonun parasını kimin ödeyeceği üzerinde zar atmışlar. Herşeyini kaybetmiş olan adam kazanmış. Ötekini bir daha oynamaya kışkırtmış. Böylece bütün yol boyunca zar atmışlar. Arabacı paytonu durdurunca, iki adam gene geldikleri yere dönmek istediklerini söylemişler. Malını-mülkünü kaybetmiş olan adam kaybettiği o bin liranın tümünü yolda yeniden kazanmamış mı."

Christian: "Hah-ha!.." diye güldü. "Harikulâde! Anlatın daha... anlatın daha!"

— "Sonra, Londra'da bir adam varmış. Bir klüpte garsonmuş. İlk yarım liralıklar sürerek başlamış kumara. Talihi artıkça, o da ortaya koyduğu parayı yükseltmiş. Sonunda, çok zengin olmuş, Hindistan'da bir göreve —Madras valiliğine— atanmış. Kızı bir milletvekiliyle evlenmiş; torunlarından birinin vaftiz babalığını Carlisle Piskoposu yapmış."

— "Harikulâde! Harikulâde!"

— "Sonra, bir zamanlar Amerika'da yaşayan gençten bir adam varmış. Son meteliğini kaybedene kadar kumar oynamış. Bunun üzerine, saatiyle kösteğini ortaya sürmüş, onları da kaybetmiş. Şemsiyesini ortaya sürmüş, onu da kaybetmiş. Şapkasını koymuş, gene kaybetmiş. Paltosunu koymuş, gene kaybetmiş. Sırtında bir,

gömleği kalmış. Derken, pantolonunu çıkarmaya girişmiş. O sırada, seyredenlerden biri, onu yüreklendirmek için, birkaç kuruş vermiş eline. Delikanlı bu parayı kumara yatırmış kazanmış. Ardından ceketini kazanmış... şapkasını, şemsiyesini, saatini, parasını geri almış. Kapıdan çıkarken artık zengin bir adammış."

— "Aman yarabbi! Dayanamayacağım kadar harikulâde şeyler bunlar! Soluğum kesiliyor! Bay Wildeve, ben de bu talihli adamlardan olduğuma göre, sizinle bir kez daha zar atsam... Nasıl olsa hiçbir tehlikesi yok benim bakımımından. Size gelince, birkaç kuruş kaybetmeniz sarsılmazsınız."

Damon Wildeve, ayağa kalkarak: "Peki öyleyse." dedi.

Lambayı alıp bir taş aramaya koyuldu. Sonunda büyük, yassı bir taş buldu geldi. Taşı Christian'la kendisi arasına yerleştirdi, sonra gene oturdu. Daha iyi ışık versin diye lambanın camını açtı. Işık şimdi tam yassı taşın üzerine vuruyordu.

Christian taşın üzerine beş kuruş koydu, Damon Wildeve de beş kuruş koydu.. Sonra sırayla zar atıldılar. Christian kazandı. Yeniden oynadılar. Gene Christian kazandı.

Damon Wildeve: "Dört el daha oynayalım." dedi.

Dört el daha oynadılar. Bu kez talih Wildeve'in yüzüne güldü.

— "A! üzülme. Böyle ufak-tefek terslikler dünyanın en talihli adamının bile başına gelebilir elbet." dedi.

Christian, heyecanla: "Ama, benim hiç param kalmadı!" diye haykırdı. "Biraz daha oynayabilsem, kaybettiklerimi kolayca kazanırım yeniden, biliyorum. Keşke şunlar benim olsaydı..."

Çizmesini yere vurdu. Tabanının altındaki altınlar şingirdadı.

— "Ne! yoksa, bizim hanımın parasını çizmenin içine mi koydun?"

— "Evet. Güvenlikte olsun diye koydum. Evli bir hanımın parasıyla kumar oynamamdan bir zarar gelir mi dersiniz? Kazanırsam, yalnız kazandığım kadarını alır, hanımın parasını kendisine teslim ederim. Siz kazanırsanız, hanımın parası kocasına, yani kanun açısından bu paraya sahip olan birine gitmiş olur. Bu durumda o

parayla kumar oynamamda bir sakınca var mı sizce?"

— "Bence hiçbir sakınca yok."

Bn. Yeobright'ın kendisine gösterdiği güvensizlik Damon'un pek gücüne gitmişti. Vakit geçtikçe de bu gücenikliği hınca dönüştürüyor, öç alma isteğiyle tutuşuyordu. Bn. Yeobright'a öyle bir ders verecekti ki! Yeğeninin kocası nasıl adammış ona gösterecekti!

Christian: "Hadi bakalım, hayırlısı!" diyerek çizmesinin bağlarını çözmeye başlamıştı bile.

Derken, bir elini çizmenin içine daldırdı, zavallı Thomasin'in çizmenin içinde sıcak olmuş altınlarından birini çıkarıp yassı taşın üzerine koydu.

Damon Wildeve parasını daha önceden koymuştu.

Böylece oyun yeniden başladı. İlk eli Damon kazandı. Christian çizmenin içinden bir altın daha çıkardı. Bu kez o kazandı. Oyun sürüp gidiyor, bir Damon, bir Christian kazanıyordu ama, genellikle durum Damon'dan yana gibiydi.

İki adam da oyuna kendilerini öylesine kaptırmışlardı ki, yassı taştan, açık lambadan, zarlardan, bir de lambanın yakınındaki birkaç eğreltiotundan başka hiçbir şey görmüyordu gözleri.

Bir süre sonra Christian hızla para kaybetmeye başladı... Thomasin'in elli altını suyunu çekince de, korku içinde kalakaldı!

— "Vız gelir bana! Vız gelir bana!" diye homurdandı.

Sonra, öbür elli altını çıkarmak üzere sol ayağındaki çizmenin bağlarını çözmeye koyuldu.

— "Bu gece yaptıklarımдан ötürü Şeytan beni üç boynuzlu catalıyla cehennem ateşinin içine iteleyecek, biliyorum!" diye söylendi. "Ama, olur ya, belki kazanırım... O zaman, geceleri benimle oturacak bir karı alırım kendime... O yanı-başımda olunca hiç kokmam karanlıktan... hiç korkmam! Al sana, bir altın daha!"

Bir altın çıkarıp yassı taşın üzerine fırlattı. Yeniden zar atmaya başladılar.

Vakit ilerliyordu. Damon Wildeve de Christian kadar heyecanlıydı şimdi. Oyuna ilk başlarken, niyeti Bn. Yeobright'a tatsız bir

şaka yapmaktan başka bir şey değildi. Dürüstçe, ya da hileyle parayı kazanacak, sonra teyzesinin önünde küçümser bir tavırla Thomasin'e verecekti. Ne var ki, yirminci altını kazandıktan sonra bütün bunları unuttu. Artık tek amacı vardı: Kendi çıkarı için parayı kazanmaya bakmak. Üstelik, şimdi üzerinde kumar oynadıkları para Thomasin'in parası da değildi; Clym'in parasıydı. Ama, Christian korkusundan, telâşından bunun böyle olduğunu Damon'a söylemekten kaçındı. Ancak iş işten geçtikten sonra gerçeği ona söyledi.

Christian Clym'in son altınını adeta haykırarak yassı taşın üzerine koyduğunda, saat onbire geliyordu. Otuz saniye içinde bu son altın da öbür arkadaşlarının yanını boyladı.

Christian döndü, büyük bir pişmanlık içinde kendisini eğretilerinin üzerine fırlattı.

— "Eyvah! ne yapacağım ben şimdi?" diye inledi. "İğrenç bir adamım ben... Ne yapacağım şimdi? Benim gibi sefil ruhlu birine Tanrı acır mı ki?"

— "Ne mi yapacaksın? Hiç. Eskiden nasıl yaşıyorduksan, gene öyle yaşayacaksın."

— "Bir daha öyle yaşayamam! Ölürüm! Siz bir... bir..."

— "Komşusundan daha keskin zekâlı bir adamım."

— "Evet, pek keskin zekâlısınız. Herkesi dolandırıp parasını alıyorsunuz! Basbayağı bir dolandırıcısın sen!"

— "Vah zavallı! Bakıyorum, terbiyeni de bozdun i yiden iyiye!"

— "Onu-bunu bilmem ben! Asıl terbiyesini bozan sensin! Kendinin olmayan bir paraya el koydun. Paraların yarısı zavallı Bay Clym'in."

— "Nasıl olur?"

— "Nasıl olacak, altınların yarısını ona verecektim. Bayan Yeobright öyle tembih ettiydi bana."

— "Ya?.. O parayı oğluna değil, gelinine verseydi daha kibarca davranmış olurdu. Hoş, bunun hiç önemi yok ya artık. Paralar ben-de nasıl olsa."

Christian çizmelerini giydi, ta uzaktan duyulacak kadar derin derin soluyarak güç-belâ ayağa kalktı, sendeleye sendeleye uzaklaştı.

Damon Wildeve hana dönmeye hazırlandı. Lambanın camlarını kapamaya koyuldu. Vakit hayli geç olduğu için, karısını almak üzere Mistover'e gitmekten vaz geçmişti. Nasıl olsa Kaptan onu arabasıyla hana bırakacağına söz vermişti. Tam lambanın küçük kapağını kapatıyordu ki, yakındaki çalılardan birinin ardından bir karaltı belirdi, ilerleyip lambaya yaklaştı. Kızıl boyacıydı bu gelen.

VIII

YENİ BİR GÜÇ AKINTININ YÖNÜNÜ DEĞİŞTİRİYOR

DAMON Wildeve irkildi. Diggory Venn soğuk soğuk baktı, tek kelime söylemeden, gidip az önce Christian'ın oturmakta olduğu yere oturdu. Elini cebine daldırdı, bir lira çıkarıp yassı taşın üzerine koydu.

— "O çalının ardından bizi gözetliyordun, demek?"

Kızıl boyacı başını salladı.

— "Bastır bakalım parayı!" dedi. "Yoksa, oynayacak kadar paran yok mu?"

Kumar öyle bir eğlence türüdür ki cebi doluyken başlamak çok daha kolaydır ama, kalkarken çoğu kez cebi boş kalkarsınız. Damon Wildeve şimdiki kadar heyecanlı olmasaydı, büyük olasılıkla çağırışı geri çevirirdi. Ama, az önceki başarısının coşkunluğuna öylesine kendini kaptırmıştı ki dayanamayıp yeniden oynamaya koyuldu. Cebinden bir altın çıkarıp kızıl boyacının lirasının yanına koydu.

— "Ben bir altın koyuyorum." dedi.

Diggory Venn; alaylı alaylı: "Senin olmayan bir altın!" diye karşılık verdi.

Damon Wildeve, kendini-beyenmiş bir tavırla: "Kim demiş benim değil diye!" dedi. "Benim param elbette. Karımın parası... Karımın olan herşey de benim sayılır."

— "Hadi öyle olsun. Başlayalım mı?"

Diggory Venn kutuyu salladı. Önce sekiz, sonra on, sonra dokuz tutturdu. Üçü birden yirmiyedi ediyordu.

Damon'ı yüreklendirdi bu. O da kutuyu aldı, sallayıp zar atmaya başladı. Üç elde kırkbeş tutturmayı başardı.

Kızıl boyacı bir lira daha çıkarıp yassı taşın üzerine koydu. Damon da az önce boyacıdan kazandığı lirayı ileri sürdü. Bu kez ellibir tutturdu ama, hiç çift zar atamamıştı.

Boyacının suratı asılmıştı. Art arda en yüksek zarları atmayı başardı, taşın üzerindeki iki lirayı alıp cebine attı.

Damon Wildeve, küçümseyerek: "Al bakalım!" dedi. "Altınları ikileyelim bu kez."

Thomasin'in altınlarından iki tanesini taşın üzerine koydu. Boyacı da iki lira sürdü. Oyunu gene o kazandı.

Yassı taşın üzerine yeni paralar kondu, kumarbazlar deminki gibi oyunu sürdürdüler.

Damon Wildeve sinirli, heyecanlı bir adamdı. Dolayısıyla, bu oyun onun sinirini bozmaya başlamıştı. Kıvrıyor, piposunu tütürüyor, yerinde duramıyordu. Yüreğinin atışları ner'deyse dışarıdan duyulacaktı. Diggory Venn'e gelince, dudakları sımsıkı kapalı, duygusuz, oturuyordu. Öyle hareketsizdi ki, soluk alıp almadığı bile belli değildi. Al kumtaşından yapılmış bir heykeldi sanki. Kıpırdayan tek yeri zar kutusunu sallayan eliydi.

Oyun başa baş gidiyordu. Bir biri kazanıyor, bir öteki kazanıyordu. Sonunda kimin kazançlı çıkacağı şimdilik belli değildi.

Aşağı-yukarı yirmi dakika kadar oyun böylece sürüp gitti. Bu arada lambanın ışığı fundalık sineklerini, tatarcıkları, pervaneleri, daha başka kanatlı böcekleri çevresine toplamıştı. Bunlar şimdi lambanın çevresinde dönüyor, alevin içine dalıp yanıyor, ya da iki oyuncunun yüzüne çarpıyorlardı.

İki adam oralı bile değildiler, gözleri önlerindeki yassı taştan başka hiçbir şey görmüyor gibiydi. Bu taş onlar için şimdi bir savaş alanı kadar önemliydi.

Aradan vakit geçtikçe, oyunun gidişi de değişti. Kızıl boyacı şimdi boyuna kazanıyordu. Tam altmış altın kazanmıştı. Damon Wildeve kendini bile bile tehlikeye atıyordu artık. Çileden çıkmıştı, çılgın gibiydi. Öfkesinden küplere biniyordu.

Diggory Venn, sinsi sinsi: "Oyunu kazanmış, ceketini geri almış!" dedi.

Yeniden zar attılar, gene Diggory kazandı.

— "Şapkasını geri almış!" dedi.

Damon Wildeve: "Ah, ah!" diye inledi.

Diggory her zar atıştan sonra paralar cebine aktıkça, az önce Damon'un Christian'a söylediklerini birer birer, tekrarlıyordu:

— "Saatini geri almış! Parasını geri almış!.. Kapıdan çıkarken artık zengin bir adammış!"

Damon Wildeve: "Beş daha!" diye haykırarak paraları taşın üzerine fırlattı. "Üç atışa boş verelim... bir atış yeter!"

Karşısında oturan kızıl heykel sessizliğe gömülmüştü şimdi. Sonra başını salladı, Damon Wildeve'i izledi. Damon kutuyu salladı; iki altılı, bir beşli attı. Ellerini sevinçle çırparak: "Bu kez başardım işte... yaşasın!" diye haykırdı.

Kızıl boyacı, sakın sakın kutuyu aldı:

— "İki kişi oynuyoruz sanırım." dedi. "Daha yalnız birimiz arttık."

İki adamın da gözleri şimdi yassı taş öylesine dikilmişti ki, gözlerinden saçılan ışıklar görülebiliyordu sanki.

Diggory Venn kutuyu sallayıp zarları attı: Üç altılı atmıştı!

Damon Wildeve öfkesinden çıldıracaktı. Boyacı paralarını toplayıp cebine yerleştirirken, o, zarlarla kutuyu kapıldığı gibi, karanlığın içine fırlattı. Bir yandan da korkuyla ileniyordu.

Sonra, ayağa kalktı, deli gibi bir aşağı, bir yukarı yürümeye başladı.

Diggory: "Eh, demek oyunumuz bitti?" dedi.

Damon: "Yok, yok! Bitmedi!" diye haykırdı. "Bir kez daha talihimi denemek istiyorum. Denemem şart!"

— "İyi ama, dostum, zarlar nerede?"

— "Attım... Bir ara öfkeye kapıldım, attım. Ne yapalım! Hadi, gel bana yardım et de şunları bulalım... Ne olursa olsun, bulmalıyız zarları."

Wildevle lambayı kaptı, eğreltiotlarıyla çobanpüsküllerinin içinde kaygıyla dolaşmaya başladı.

Venn, onu izleyerek: "Zarları bulabileceğini pek sanmıyorum." dedi. "Neden böyle çılgınca bir şey yaptın sanki? İşte kutu burada. Öyleyse zarlar da buralarda bir yerde olmalı."

Damon Wildevle hevesle o yana doğru seğirtti, lambayı Venn'in kutuyu bulduğu yere çevirdi. Sağdaki, soldaki yeşillikleri hoyratça karıştırmaya koluydu.

Birkaç dakika sonra zarlardan biri bulunmuştu. Aramayı daha sürdürdülerse de, öbür zarları bulamadılar.

Wildevle: "Boş ver!" dedi. "Tek zarla oynarız biz de."

Venn: "Hayhay!" diye karşılık verdi.

İki adam gene karşılıklı oturdular, birer altın sürerek oyuna başladılar. Oyun sürüp gidiyordu. Ne var ki Talih bu gece kesinlikle kızıl boyacının yüzüne gülüyordu. Diggory Venn boyuna kazanıyordu.

Ondört altın daha kazanana dek bu böyle sürüp gitti. Yüz altının yetmişdokuzu şimdi önünde. Wildevle'e yalnız yirmibir altın kalmıştı.

Wenn'in yüzü kalıp gibiydi, sevincini dışarı vurmuyordu. Wildevle'e gelince, umutsuzluğun verdiği pervasızlıkla oynayıp duruyordu.

Birden, bir hışırta duyunca ikisi de o yana baktılar.

Wildevle: "Neydi o?" dedi.

Bir buçuk metre kadar boyunda koyu renkli karaltılarla çepeçevre kuşatılmış olduklarını o zaman anladılar... Çok geçmeden,

bunların fundalık midillileri olduğunu görüp rahatladılar. Hayvanların hepsinin başı oyunculara dönüktü, merakla oyunu seyrediyorlardı.

Damon Wildeve: "Hişt!" diye haykırınca, kırk-elli hayvanın tümü birden gerisin geri dönüp dört-nala uzaklaştı. Oyun yeniden başladı.

Aradan on dakika geçti. Derken, karanlıktan doğru kocaman bir gece kelebeği belirdi. İki kez lambanın çevresinde döndükten sonra, dosdoğru mumun alevine doğru uçtu. Mumu devirip alevi söndürdü. Wildeve daha yeni zar atmıştı ama, ne attığını görmek için kutuyu zarların üzerinden kaldırmaya vakit bulamamıştı. Şimdi ise hiç göremeyecekti.

— "İğrenç yaratık!" diye haykırdı. "N'apacağız şimdi? Belki de altı atmışımıdır... Yanında kibrit var mı?"

Venn: "Yok." dedi.

— "Christian'da kibrit olacaktı... Nerede acaba şimdi? Christian!"

Wildeve'in seslenişine kimse karşılık vermedi; yalnız, koyağın daha aşağılarında yuvalanmış olan balıkçılar ağlamaklı sesler çıkardılar, okadar.

İki adam da, yerlerinden kalkmadan, boş boş çevreye bakıyorlardı. Gözleri karanlığa biraz alışır gibi olunca, otların arasında soluk yeşilimtırak benekler seçtiler. Bütün yamaç bu yıldız gibi beneklerle doluydu.

Damon Wildeve: "A! ateşböcekleri!" dedi. "Dur bir dakika. Oyunu sürdürebiliriz."

Diggory Venn yerinden kalkmadı. Wildeve karanlıkta otları araştırmaya girişti. Onüç ateşböceği yakalayana kadar bu işi sürdürdü. Bunları dört-beş dakika içinde, tersine çevirdiği bir yüksikotu yaprağının altında bulmuştu.

Kızıl boyacı, düşmanının böceklerle birlikte geldiğini görünce, alaylı alaylı gülmekten kendini alamadı. Sonra, kuru bir sesle: "Demek oyunu sürdürmeye kararlısın?" diye sordu.

Wildeve, öfkeyle: "Ben her zaman kararlıyım!" diye karşılık verdi.

Ateşböceklerini yapraktan aldı, elleri titreyerekten, bir halka biçiminde, yassı taşın üzerine dizdi. Ortada zar kutusuna yetecek kadar yer bırakmaya da dikkat etmişti. Onüç minik lamba şimdi solgun, fosforlu bir ışık salıyorlardı zar kutusunun üzerine.

Oyun yeniden başladı. Ateşböceklerinin en çok parladığı bir mevsimdeydiler. Dolayısıyla minik yaratıkların saçtığı ışık gereğinden bile parlaktı. Böyle gecelerde iki, üç ateşböceğinin sağladığı ışıktaki bir mektubu bile rahatça okuyabilirdiniz.

Adamların yaptığı işle çevreleri arasındaki uyumsuzluk büyüktü. Oturmakta oldukları çukurca yerin yumuşak, bol özsuğu bitkilerinin ortasında kımıltısız, ıssız yalnızlığın içinde, altınların şingirtisi, sallanan zarların tıkırtısı, pervasız oyuncuların ünlemleri pek aykırı kaçıyordu.

Işık sağlanır sağlanmaz, Wildeve kutuyu kaldırıp kaç attığına baktı. Gene kaybettiğini gördü.

— "Ben oynamıyorum!" diye mızıklandı. "Karanlıktan yararlanıp, zarları değiştirmişsin!"

— "İstesem bile yapamam bunu." diye karşılık verdi. "Son zarı atan sendin."

— "Oyunu değiştirelim: "En küçük zarı atan kazansın parayı. Belki kötü talihim değişir böylece. Kabul ediyor musun?"

— "Kabul! Devam et."

Wildeve başını kaldırıp çevreye baktı.

— "A, gene gelmişler... kör olasıcalar!" diye haykırdı.

Gerçekten de, fundalık midillileri sessizce gene yaklaşmışlardı. Az önceki gibi, başları dimdik, ürkek bakışlarla oyunu seyrediyordu. "Bu geç saatte insanoğlunun burada ne işi var!" diye şaşar gibiydiler.

Wildeve: "Ne baş belâsı şeyler bu hayvanlar!" diye homurdandı. "Gözlerini dikmiş, bana bakıyorlar!"

Bir taş bulup hayvanlara doğru attı. Midilliler ürküp sağa, sola

kaçıştılar. Oyun yeniden başladı.

Damon Wildeve'in ancak on altını kalmıştı şimdi. İki oyuncu da beşer altın sürdüler yassı taşın üzerine. Damon Wildeve üç attı, Diggory Venn iki.

Venn paraları toplayıp cebine koydu. Wildeve hışımla zarları kaptı, ağzına götürüp öfkeyle dişledi. Sanki paramparça etmek istiyordu.

Sonra: "Yenilgiyi hiçbir zaman kabul etmem..." dedi. "İşte, son beş altınımı da koyuyorum!"

Altınları taşın üzerine fırlattı.

— "Batasıca ateşböcekleri! Sönmeye başladılar. Neden yanmıyorsunuz, küçük çılgınlar? Şimdi sizi bir dikênle yerinizden kımıldatayım da görün!" diye söylendi.

Bir çomak bulup ateşböceklerini dürtükledi, sırt-üstü döndürdü. Böceklerin kuyruklarının parlak yanı şimdi yukarı doğru kalkmıştı.

Diggory Venn: "Yeteri kadar aydınlık oldu." dedi. "At zarları."

Damon Wildeve kutuyu parlak halkanın ortasına koydu, merakla kaldırıp baktı. Bir atmıştı.

— "Yaşasın!.." diye haykırdı. "Biliyordum talihimin döneceğini. İşte, döndü sonunda!"

Diggory Venn karşılık vermedi ama, eli hafifçe titredi. O da bir attı.

Damon Wildeve: "Ah!" diye inledi. "Tanrı benim belâ mı versin?"

Zar bir kez daha yassı taş a çarptı. Gene bir. Venn'in keyfi kaçmış gibiydi. Kutuyu alıp zarı attı. Zar ikiye bölündü, bölünen yerleri yukarıya bakacak biçimde durdu.

Venn: "Böylece, sıfır atmış oldum." dedi.

— "Haklısın. Lâyîgımı bulmuş oldum... zarı dişleyip kırılmasına yol açan benim. İşte... al paranı."

— "İstemem."

— "Al diyorum sana!.. Kazandın!"

Damon Wildeve böyle diyerek paraları boyacının göğsüne fırlattı. Diggory Venn altınları topladı, doğrulup kalktı. Çekilip gitti. Damon Wildeve, uyuşmuş bir halde, oturduğu yerde kaldı.

*
**

Kendine gelince, o da kalktı, lambayı alıp anayola doğru yürümeye başladı.

Anayola varınca durdu. Gecenin sessizliği bütün fundalığa çökmüştü. Yalnız bir yönden sesler geliyordu: Mistover'den. Oradan doğru gelen hafif bir arabanın tekerlek sesleri duyuluyordu.

Çok geçmeden yokuştan aşağı inen bir arabanın iki feneri göründü. Damon Wildeve bir çalının ardına saklanıp beklemeye koyuldu.

Araba gelip önünden geçti. Kiralık bir paytondu bu. Sürücünün arkasında oturan iki kişi yakından tanıdığı kimselerdi: Eustacia ile Clym. Clym kolunu Eustacia'nın beline dolamıştı. Az sonra payton keskin dönemeci kıvrıldı, Clym'in tutup döşediği, üç kilometre kadar doğudaki küçük eve doğru yöneldi.

Damon Wildeve eski sevgilisini görünce kaybettiği paraları falan birden unutmuş gibiydi. Eustacia gittikçe daha büyük değer kazanıyordu şimdi gözünde. Yüreği duyguyla dolup taşarak, hanına giden ters yöndeki yola yöneldi. Damon Wildeve anayola ayak attığı dakikada, Diggory Venn de yüz metre kadar ötede aynı anayola varmıştı. Aynı tekerlek seslerini duyunca, o da durup beklemişti.

Paytonda oturanların kim olduğunu görünce büyük bir hayal kırıklığına uğradı. Biraz düşündükten sonra yolun karşı kıyısına geçti, fundaların arasındaki kestirme bir yoldan ilerleyerek anayolun dönemeç yaptığı bir noktaya vardı.

Şimdi gene paytonun önüne çıkmıştı. Payton ağır ağır ona doğru yaklaşıyordu. Venn ilerleyip ortaya çıktı.

Lamba kızıl boyacıyı aydınlatınca, Eustacia ürktü. Clym kolunu isteksizce karısının belinden çekti.

— "Nasıl, sen misin, Diggory?" dedi. "Pek ıssız bir yerde yürüyüşe çıkmışsın, doğrusu."

— "Öyle... Sizi yolunuzdan alakoyduğum için bağışlayın beni. Yalnız, Bayan Thomasin Wildeve'i bekliyordum da. Teyzesi ona bir şey gönderdi, kendisine vermem gerek. Söyleyebilir misiniz bana, Bayan Thomasin Wildeve toplantıdan evine döndü mü?"

— " Hayır, daha dönmedi. Ama, az sonra o da çıkacaktı. Büyük olasılıkla köşede onunla karşılaşabilirsin."

Diggory Venn saygıyla eğilip onlardan ayrıldı, ilk durduğu yere döndü.

Mistover'den gelen dar yol burada anayolla birleşiyordu. Orada yarım saat kadar bekledi. Derken, tepeden aşağıya doğru iki araba fenerinin inmekte olduğunu gördü.

Kaptanın eski biçim, hiçbir türe girmez arabasıydı bu. Thomasin arabanın içinde yalnızdı. Sürücü Charley'den başka kimse yoktu yanında.

Araba ağır ağır köşeyi dönerken, Diggory Venn ileri doğru çıktı.

— "Sizi durdurduğum için özür dilerim, Bayan." dedi. "Bayan Yeobright size özel olarak verilmesi gereken bir şey gönderdi de. Onu size teslim etmek zorundayım."

Küçük paketi genç kadına uzattı. Az önce kazandığı yüz altın vardı bu pakette. Paraları kaba-taslak bir kâğıda sarıvermişti.

Thomasin'in şaşkınlığı geçti, uzanıp paketi aldı.

Venn: "Hepsi bu kadar, hanımefendi... İyigeceler." diyerek gözden kayboldu.

*
**

İşte böylece Diggory Venn, olayları düzeltme çabasıyla, Thomasin'in eline onun payı olan elli altından başka Clym'in hakkı olan elli altını da vermiş oldu. Bu yanlışlığa onu sürükleyen, Damon Wildeve'in oyunun başındaki konuşmasıydı. Wildeve, onun

dokundurmasına karşılık olarak, öfkeyle, altınların kendisinin olduğunu söylemişti. Venn de paranın Thomasin'den başkasının olabileceğini aklına bile getirmeden oyunu sürdürmüştü. Bu yanlışlık sonradan para kaybından çok daha önemli talihsizliklere yol açacaktı ne yazık ki!

Gece hayli ilerlemişti. Diggory Venn fundalığa daldı. Arabasının durduğu küçük koyağa varıncaya dek hiç durmadı. Burası az önce kumar oynadıkları yere olsa olsa ikiyüz metre kadar uzaklıktaydı.

Venn taşınabilir evine girdi, lambasını yaktı, kapıyı kapattı. Yatmadan önce, durup, son olayları düşündü.

O öyle dururken, göğün kuzeydoğu kesiminde tan yeri ağarmaya başladı. Bunun üzerine, yorgun bir tavırla arabasının kapısını kapadı, kendisini yatağına attı.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KAPALI KAPI

I

GÖL KIYISINDAKİ KARŞILAŞMA

TEMMUZ güneşi Egdon'un üzerinde parlıyor, fesrengi süpürgeotlarını açık kızıla dönüştürüyordu. Fundalığın pek güzel olduğu tek mevsimdi bu.

Clym'le Eustacia Doğu Egdon'un ilerisinde, Alderworth' teki o küçük evlerinde mutlu bir tekdüzelik içinde yaşıyorlardı. Fundalık da, hava değişimleri de şimdilik onlardan uzaktı. Yaldızlı bir sisle kuşatılmış gibiydiler. Bu sis uyumsuz renkteki bütün çevreyi gözlerinden saklıyor, herşeye ışıklı bir görünüm sağlıyordu.

Yağmur yağınca seviniyorlardı, çünkü böylece bütün gün başbaşa eve kapanabileceklerini düşünüyorlardı. Hava açınca gene seviniyorlardı, çünkü birlikte tepelerde oturabileceklerini biliyorlardı.

Birbiri çevresinde durmaksızın dönen, uzaktan bakınca bir tekmiş gibi görünen o çifte yıldızlara benziyorlardı. İçinde yaşamakta oldukları kesin ıssızlık karşılıklı düşüncelerini daha da yoğunlaştırıyordu. Öyleyken, karşılıklı sevginin böylesine tutumsuzca harcanması, bu sevgiyi korkulur derecede tüketmekteydi.

Clym kendi açısından korkmuyordu. Ne var ki Eustacia'nın evlenmeden önce aşkın süreksizliği üzerine söylediği sözleri hatırladıkça kuşkuya düşmekten kendini alamıyordu. Genç kadın ise şimdi bunları büsbütün unutmuş görünüyordu. Böyle ânlarda Clym Cennet'in bile bir sınırı olduğunu düşünerek irkiliyordu.

Düğünün üzerinden üç-dört hafta geçince, Clym gene

kitaplarına gömüldü. Kaybettiği zamanı kazanmak için yorulmak bilmeden çalışıyordu. Çünkü yeni mesleğine elinden geldiğince çabuk atılmak istiyordu.

Eustacia'ya gelince, Clym'le evlendikten sonra ne yapıp edip onu gene Paris'e döndüreceğini umuyordu. Bunun için gerekirse kocası üzerindeki bütün gücünü kullanacaktı.

Clym şimdiye kadar Paris'e döneceği konusunda söz vermekten dikkatle kaçınmıştı. Ama, Eustacia dil döker, tartışır, ne yoldan olursa olsun onu kandırmaya savaşırsa, belki Clym'in direnci kırılırdı. Eustacia er-geç bunu başaracağına öylesine emindi ki, dedesine Budmouth'ta değil, Paris'te yerleşeceklerini bile söylemişti.

Genç kadının tüm umutları bu düşün gerçekleşmesine bağlıydı. Evleneli beri yaşadıkları sakin günlerde Clym onun dudaklarını, gözlerini, yüzünün çizgilerini incelerken, Eustacia durmaksızın bunu düşünmüştü. Kocasının bakışlarına karşılık verirken bile Paris'e gitme düşü aklından çıkmamıştı.

Şimdi ise, kitaplar gene ortaya çıkmıştı; o kitaplar ki Eustacia'nın düşüne aykırı bir geleceğin belirtisiydiler. Eustacia kitapları ilk gördüğünde acıyla titremişti. Paris'in geniş caddelerinden birinin yakınında küçük ama, güzel bir evin sahibi olacağı günlerin düşünü kuruyordu o. Bu şen dünyanın hiç değilse yakınında oturacağını umuyordu.

Eustacia bu hayallere ne denli bağlıysa, kocası da kendi amaçlarında o denli kararlı, katıydı. Sanki hemşerilerine daha iyi hizmet edebilmek için evlenmişti Eustacia ile.

Sonunda Eustacia'nın kaygıları doruğuna vardı. Gelgelelim, Clym'in sapmaz toplumcul tutumunda öyle bir şey vardı ki Eustacia'yı duraksamaya düşürüyor, bu konuyu açmaktan alakoyuyordu.

Durum böyleyken, bir olay genç kadına yardım etti.

Evlenmelerinin üzerinden aşağı-yukarı altı ay geçmişti. Clym'in eline geçmesi gerekirken Diggory Venn'in bilmeden

yanlış yere verdiği paralar yüzünden çıkan olayı Eustacia fırsat bildi.

Thomasin paraları aldıktan biriki gün sonra teyzesine mektup yazıp "Sağol!" demişti. Paranın çokluğu onu şaşırtmıştı ama, teyzesi paranın ne kadar olduğundan hiç söz etmediği için, Thomasin bunu dayısının eliaçıklığına yormuştu.

Bn. Yeobright yeğenine bundan Damon Wildeve'e hiç söz etmemesini sıkı sıkı tembih etmişti. Elbet Wildeve de Thomasin'e fundalıktaki kumar gecesinin lafını bile etmeye yanaşmamıştı. Bunun gibi, Christian'ın dili de korkudan bağlanmış, olup bitenlerdeki payından hiç kimseye dem vurmamıştı. Paranın şu ya da bu yoldan gerçek sahibine ulaştığını ummuş, bu konuda ayrıntılı bilgi vermekten dikkatle kaçınmıştı.

Onun için, aradan biriki hafta geçtiği halde oğlundan armağanı alıp almadığı konusunda hiçbir haber çıkmayınca, Bn. Yeobright enikonu meraklandı. Aklına Clym'in kendisine dargın olabileceği, bu yüzden suskunluğa gömüldüğü gelince, zavallı kadının şaşkınlığına bir de üzünlük katıldı. Buna hiç inanmak istemiyordu ama, Clym'in birşey yazmayışına da bir anlam veremiyordu. Sonunda, Christian'ı sorguya çekmeye karar verdi.

Christian'ın verdiği karşılıklar öyle tutarsızdı ki işin içinde bir yanlışlık olduğunu anlamak işten bile değildi. Şu var ki Thomasin'in mektubu Christian'ın anlattıklarının hiç değilse yarısını doğrular nitelikteydi.

*
**

İşte Bn. Yeobright böyle kararsızlık içinde bocalamaktaydı ki, bir sabah Eustacia'nın, dedesini görmek üzere, Mistover'e geleceğini duydu. Mistover'e gidip gelinini görmeye, gönderdiği altınları alıp almadıklarını öğrenmeye karar verdi.

Christian hanımının nereye gideceğini duyunca pek

ilgilendi. Bn. Yeobright tam evden çıkacağı sırada da dayanamadı, daha çok yalan söyleyemeyeceğini anlayarak parayı kumarda kaybettiğini ona açıkladı. Bildiği yere kadar bütün gerçeği —yani altınları kumarda Damon Wildeve'e kaptırdığını— anlattı.

Bn. Yeobright: "Ne!" diye haykırdı. "Yani Wildeve altınları kendisinde mi alakoyacak?"

Christian: "Sanırım alakoyamaz... yani inşallah alakoyamaz!" diye inledi. "İyi adamdır, belki de dürüstçe davranır. Laf arasında: "Bayan Yeobright Clym'in payını da Eustacia'ya vermeliydi... Belki de ben veririm" dedi." "

Bn. Yeobright, soğukkanlılıkla düşünecek hale gelince, bu konuda Christian'a hak verdi. Clym'in payı olan bir parayı Wildeve'in bile bile alakoyacağını o da sanmıyordu. Parayı Eustacia'nın eline verme meselesine gelince, besbelli Wildeve'in ancak kendi hayalini okşamak için uydurduğu bir şeydi bu. Öyleyken gene de Bn. Yeobright'ı öfkeliendirmeye yetti.

Herşeye rağmen Wildeve'in aile altınlarını ele geçirmesi, onları kime, nasıl dağıtacağına karar vermesi, Clym'in payını Eustacia'nın eline teslim etmek istemesi kadıncağızı üzdüğü kadar da sınırlendirdi. Wildeve Clym'in parasını Eustacia'ya vermek istiyordu, çünkü Eustacia onun eski sevgilisiydi. Belki de hâlâ sevgilisiydi ya, neyse.

Bn. Yeobright'ın ilk işi Christian'ın işine son vermek oldu. Yalnız, ona öyle alıştı ki, öyle de çaresizdi ki, sonradan bundan vazgeçti; Christian'a isterse bir süre daha yanında kalabileceğini söyledi.

Sonra Eustacia'yı görmek üzere yola düzüldü. Geline karşı yarım saat önce beslediği umut verici duygudan eser yoktu şimdi yüreğinde. Yarım saat önce onu görmek üzere Mistover'e gitmeyi tasarlarken, amacı dostça konuşmak, paranın başına bir kaza gelip gelmediğini sormaktı. Şimdi ise tek amacı vardı: Wildeve'in Clym'e gönderilmiş kutsal bir armağan olan parayı

gizlice Eustacia'ya verip vermediğini öğrenmek.

**

Bn. Yeobright saat ikide yola çıktı. Eustacia'yı umduğundan erken karşısında buldu. Çünkü genç kadın dedesinin topraklarının sınırındaki gölün başındaydı. Orada durmuş, çevreyi seyreliyor, ya da belki geçmiş günlerde burada yaşadığı şairane saatleri düşünüyordu.

Bn. Yeobright kendisine yaklaşıırken, Eustacia bir yabancı gibi soğuk soğuk süzdü onu.

İlk konuşan Bn. Yeobright oldu:

— "Sizi görmeye geliyordum." dedi.

Eustacia şaşırmıştı.

— "Ya, öyle mi?" diye karşılık verdi.

Çünkü Bn. Yeobright gelinini küçük düşürme pahasına düğüne gelmekten kaçınmıştı.

Eustacia: "Doğrusu hiç beklemiyordum sizi." dedi.

Bn. Yeobright, deminkinden daha da soğuk bir sesle: "Sırf bir iş görüşmek için geldim." dedi. "Size şunu sorsam, kusuruma bakmazsınız, değil mi? Thomasin'in kocasından bir armağan aldınız mı?"

— "Armağan mı?"

— "Yani para demek istiyorum."

— "Nasıl... ben mi?"

— "Özel olarak... Bunu bu biçim sormak istememiştim gerçekte."

— "Bay Wildeve'den para mı almışım? Yo, hayır... hiçbir zaman! Bununla ne demek istiyorsunuz, açıklar mısınız, hanımefendi?"

Eustacia bu konuda gereğinden çabuk öfkeye kapılmıştı. Wildeve'le arasındaki geçmiş ilişki neden olmuştu buna. Bn. Yeobright da bu ilişkiyi biliyor, kendisini Wildeve'den onurlu

bir kıza yaraşmayacak armağanlar kabul etmekle suçluyor sanmıştı.

Bn. Yeobright: "Size yalnız şunu sormak istiyorum." dedi. "Ben..."

Eustacia: "Benim için daha iyi bir kanı beslemeliydiniz!" diye haykırdı. "Daha ilk baştan beri bana karşı olduğunuzdan korkuyordum ya."

Bn. Yeobright, açıkyüreklilikle: "Yanıyorsunuz." dedi. "Ben yalnız Clym'i düşünüyorum. Çocuğunu düşünmek her ananın doğal içgüdüsüdür."

Eustacia, gözlerinden yaşlar fışkırarak: "Clym'in bana karşı korunması gerek mi demek istiyorsunuz yani?" dedi. "Nasıl yaparsınız bunu? Onunla evlenmekle ona bir kötülük etmedim ki ben! Benim için bu denli kötü düşünmeniz neden? Ne günah işledim ben? Size en küçük bir kötülüğüm dokunmadığı halde, Clym'e beni çekiştirmeye ne hakkınız vardı?"

Bn. Yeobright, daha yumuşak bir sesle: "O koşullar altında en doğru olan neyse onu yaptım." diye karşılık verdi. "Bana kalsa, bu konuyu şu sırada açmaya hiç niyetim yoktu ama, siz zorladınız beni. Öyleyse, gerçeği açıkça söylemekten utanç duymuyorum. Oğlumun sizinle evlenmemesi gerektiğine içtenlikle inanıyordum... Bunun için de, var gücümle onu bu işten vazgeçirmeye çalıştım. Neyse, olan oldu artık. Onun için de, yakınmak aklımdan geçmiyor. Sizi iyi karşılamaya, bağrıma basmaya hazırım."

Eustacia: "A, evet!" dedi. "Olayları böyle iş açısından görmek çok iyidir. Yalnız, Bay Wildeve'le benim aramda bir şey olduğunu nereden çıkarıyorsunuz? Sizin gibi benim de bir ruhum var. Öfkeliyim. Benim yerimde hangi kadın olsa öfkele-nirdi. İzin verirsiniz, size şunu hatırlatmak isterim: Clym'le dalavere çevirip evlenmedim ben! Onunla evlenmem bir lütuftu. Bundan dolayı da bana karşı aileyeye nasılsa girdiği için katlanılması gereken bir düzenbazmışım gibi davranmanıza izin

vermeyeceğim!"

Bn. Yeobright öfkesini bastırmaya çalıştıysa da başaramadı.

— "Ya, demek öyle?" diye karşılık verdi. "Oğlumun soy-sop bakımından Vye'lardan daha aşağı olduğuna dair hiçbir şey duymadım şimdiye kadar kimseden. Daha aşağı değil, belki daha üstündür! Hele sizin onunla evlenmekle bir lütuf yapmaktan söz etmeniz pek gülünç, doğrusu!"

Eustacia, öfkeyle: "Ama, gene de lütuftu onunla evlenmem!" diye karşılık verdi. "Şimdi bildiklerimi o zaman bilmiş olsaydım —evlendikten bir ay sonra da gene bu yabanıl fundalıkta yaşayacağımı bilseydim— evlenmeye razı olmadan önce... evet, razı olmadan önce daha iyi düşünürdüm!"

— "Bunu söylemeseniz daha iyi olur. Çünkü size kimse inanmaz. Oğlumun sizi kandırdığından haberim yoktu. Böyle bir şeyi yapmayacağını, yapmadığını kesinlikle biliyorum. Ama, öbür bakımdan durum nedir, bilemem elbet."

Genç kadının yüzü mosmor kesildi, gözlerinden ateşler fışkırdı. Öfkeyle: "Bundan daha sinirlendirici bir şey olamaz!" diye haykırdı. "Benimle nasıl böyle konuşabiliyorsunuz? Size gene söylüyorum: Hayatımın eskisi gibi süreceğini bilseydim, oğlunuza "Hayır!" derdim. Halimden yakınmıyorum. Clym'e tek kelime söylemiş değilim bu konuda. Ama, gene de söylediklerim gerçek. Onun için, umarım, hiç değilse bundan sonra inanırsınız benim bu evliliğe sandığınız kadar hevesli olmadığımı. Oğlunuza da bu konuda bir şey söylemezsiniz. Şimdi beni incitmekle, kendi kendinizi yaralamış oluyorsunuz."

— "Sizi incitmek mi? Ben kötü niyetli bir insan mıyım sanıyorsunuz?"

— "Evlenmeden önce de incittiniz siz beni. Şimdi de parâ için başka bir adama yüz vermekle suçluyorsunuz."

— "Böyle düşünmemek elimde değildi. Ama, evimin dışında hiçbir yerde sizin için konuşmadım."

— "Ama, evinizin içinde, hem de Clym'e beni çekıştirdi-

niz. Bundan daha kötüsünü yapamazdınız."

— "Ben görevimi yaptım."

— "Ben de kendi görevimi yapacağım öyleyse."

— "Görevlerinizden biri de besbelli Clym'i annesine karşı döndürmek olacak. Bu her zaman böyle olagelmıştır. Benden öncekilerin katlanabildiği bir şeye ben neden katlanamayayım!"

Eustacia heyecandan adeta soluksuz kalmıştı.

— "Anlıyorum." dedi. "Hertürlü kötülüğü yapabilecek biri sanıyorsunuz siz beni. Sevgilisini kışkırtan kötü bir kadın; kocasını zehirleyen, annesine karşı kışkırtan bir kadın... N'apayım, yaradılışım böyle benim! Bir daha buraya gelip de onu benim elimden koparmaya kalkışayım demeyin!"

Bn. Yeobright da ateş püskürüyordu şimdi.

— "Bukadar kızmayın bana, hanımefendi! Güzelliğinize zarar gelir sonra. Benim yüzümden güzelliğinizi bozmanıza değmez, inanın. Oğlunu kaybetmiş zavallı bir kadından başka bir şey değilim ben."

Eustacia'nın gözlerinden yaşlar boşandı.

— "Benim onurumu kırmasaydınız, oğlunuz gene sizin olurdu." dedi. "Çılgınlık ettiniz. Hiçbir zaman onmayacak bir ayrılığa yol açtınız!"

— "Ben bir şey yapmadım. Genç bir kadının bu denli denizlik etmesine alışık değilim. Dayanamam buna."

— "Bunu siz istediniz. Benden kuşkulandınız, beni suçladınız. Beni kocama karşı konuşmaya zorladınız. Siz kışkırtmasaydınız ben de yapmazdım bunu. Biliyorum, söylediklerimi ona iletacaksınız; aramızı açacaksınız. Çekilip gider misiniz artık buradan? Dostum değilsiniz siz benim!"

Bn. Yeobright: "Söyleyecek bir tek sözüm daha kaldı. Onu da söyledikten sonra gideceğim." dedi. "Ortada hiçbir elle tutulur neden yokken buraya gelip sizi sorguya çektiğim söyleyen olursa, o kimse yalan söylüyor demektir. Dürüstçe olmayan yollara başvurarak evliliğinize engel olmaya çalıştığımı söyleyen

olursa, o da yalan söylüyor demektir. Talihsiz bir insanım ben. Beni incitmenize göz yummakla Tanrı bana karşı haksız davrandı! Korkarım oğlum bu dünyada mutlu olamayacak. Çünkü anasının öğütlerine sırt çeviren bir çılgın o. Siz, Eustacia, bir uçurumun kıyısında duruyorsunuz, ama, bunun farkında değilsiniz. Bugün bana gösterdiğiniz öfkenin yalnız yarısını oğluma gösterin hele—öyle görünüyor ki, yakında da yapacaksınız bunu— o zaman göreceksiniz ki, şimdi size bir çocuk kadar nazik davranmasına karşın, zamanı gelince çelik kadar sert olabilir!"

Üzgün. anne sözlerini bitirir bitirmez uzaklaştı. Eustacia, soluk soluğa orada kaldı, gözlerini göle dikti.

II

CLYM ÇIKMAZA GİRİYOR, GENE DE BİLDİĞİNİ OKUYOR

U tatsız karşılaşmanın sonunda, Eustacia, öğleden sonrayı dedesiyle geçireceğine, acele eve döndü. Beklendiğinden üç saat önce gelmişti.

Eve vardığında yüzü kıpkırmızıydı. Az önceki heyecanının izleri de hâlâ gözlerinde okunuyordu. Clym karısının halini görünce şaşırdı. Onu daha önce hiç böyle görmemişti.

Eustacia bir şey söylemeden onun yanından geçti. Niyeti görünmeden yukarı kata çıkmaktı. Ama, genç kadının hali Clym'in okadar dikkatini çekmişti ki o da ardından yukarı fırladı.

— "Ne var, Eustacia? Ne oldu?" diye sordu.

Eustacia yatak odasındaki halının üzerinde ayakta duruyordu. Gözlerini yere dikmiş, ellerini birbirine kenetlemişti. Başlığını bile çıkarmamıştı daha. Bir süre kocasına karşılık

vermedi. Sonra alçak sesle konuşmaya başladı:

— "Annemi gördüm. Bir daha hiçbir zaman görmeyeceğim onu!"

Clym'in üzerine taş gibi bir ağırlık çöktü. Daha o sabah, Eustacia dedesini görmeye gideceğini söylediği vakit, Clym: "Blooms-End'e kadar uzanıp annemi de yoklarsan sevinirim. Bir yolunu bulup onun gönlünü al." demişti. Eustacia evden çıkarken pek keyifliydi. Dolayısıyla Clym de barışacaklarını umarak sevinmişti.

— "Neden böyle konuşuyorsun?" diye sordu.

— "Söyleyemem... hatırlamıyorum. Anneme rastladım. Bir daha hiç rastlamamaya bakacağım."

— "Niçin?"

— "Bay Wildeve'in ne yaptığını nereden bilebilirim ben artık? Kimsenin benim için kötü kanılar beslemesine göz yumamam. Ah! korkunç alçaltıcı bir şeydi annenin yaptığı! Bana ne sorsa beyenirsin? Wildeve'den para alıp almadığını, ona yüz verip vermediğimi... ne bileyim, işte öyle bir şey sordu bana. Ne olduğunu tam hatırlayamıyorum şimdi!"

— "Nasıl böyle bir şey sorar sana?"

— "Sordu işte."

— "Öyleyse bir nedeni vardır mutlaka. Başka neler söyledi annem?"

— "Ne dedi, bilmiyorum. Bildiğim bir şey varsa şu ki o da, ben de hiçbir zaman bağışlanamayacak şeyler söyledik birbirimize!"

— "A! bir anlaşmazlık olmuş, besbelli. Neden annemin ne demek istediğini tam anlamaya çalışmadın? Bu işin böyle sarp sarmaşı kimin kabahati?"

— "Söylemesem daha iyi. Koşulların kabahati desem belki daha yerinde olur. Ah, Clym! Düşündüklerimi söylemeden yapamayacağım artık: Beni çok tatsız bir duruma düşürdün. Ama, düzeltmelisin bu durumu... Hadi, söyle düzeltereceğini! Çünkü

şimdi daha da iğreniyorum durumumdan! Evet, al Paris'e götür beni, oradaki eski mesleğine dön, Clym! Başlangıçta alçakgönüllü bir hayat da sürsek olur; yeter ki Egdon Fundalığı'nda değil, Paris'te olalım!"

Clym, şaşırarak: "Ama, ben oraya dönmeyi düşünmüyorum bile artık." dedi. "Sanırım, bu konuda sana da umut vermedim?"

— "Vermedin, doğru. Ama, öyle düşünceler vardır ki, insan ne yapsa kafasından atamaz. Bu da benim için öyle. Artık karın olduğuma, kaderini paylaştığıma göre, bu konuda benim de bir söz hakkım yok mu?"

— "Öyle şeyler vardır ki, tartışma sınırının dışındadır. Bu konunun da özellikle öyle olduğunu sanıyordum. Üstelik, karşılıklı anlaşmaya da varmıştık bu konuda."

Eustacia, hafif bir sesle: "Clym, duyduklarım beni çok mutsuz etti." dedi.

Gözleri birden ağırlaşmış gibiydi. Öbür yana döndü.

Eustacia'nın yüreğindeki bu beklenmedik umut madeni kocasını şaşırtmış, alt-üst etmişti. Bir kadının, dileğine ermek için, böyle dolaylı bir yol tuttuğunu ilk kez görüyordu.

Bununla birlikte, Clym'in niyetlerinde en küçük bir değişiklik olmadı. Eustacia'yı çok sevmesine karşın, yolundan sapmaya hiç de niyetli değildi. Tam tersine, kitaplarına dört elle sarıldı.

*
**

Ertesi gün aile altınlarının sırrı anlaşıldı.

Thomasin apar-topar onlara geldi, Clym'in payını kendi eliyle ona verdi. O sırada Eustacia orada değildi.

Clym: "Demek, annemin dediği buymuş!" diye haykırdı. "Thomasin, biliyor musun, annemle Eustacia adamakıllı kavga etmişler?"

Thomasin şimdi teyze-oğluna karşı eskisi kadar açıksözlü

değildi. Belki de evliliğin doğal bir sonucuydu bu.

Sakin bir sesle: "Evet, annen anlattı bana" diye karşılık verdi. "Eustacia'yla görüştükten sonra bana geldi."

— "En korktuğum şey başıma geldi. Annem sana geldiğinde çok mu üzgündü, Thomasın?"

— "Evet."

— "Çok mu, gerçekten?..

— "Evet."

Clym dirseğini bahçe kapısına dayadı, eliyle gözlerini kapadı.

Thomasın: "Üzülme böyle, Clym." dedi. "Bakarsın, günün birinde birden dost oluverirler."

Clym başını salladı.

— "Onlar gibi çabucak alevleniveren iki yaratık hiçbir zaman dost olamaz. Napalım, Tanrı ne yazdıysa o olur."

— "Hiç değilse sevinilecek bir şey var: Altınlar kaybolmadı."

— "Bunlar olacağına, keşke altınlar kaybolsaydı!"

*
**

Bu üzücü olayların ortasında Clym Yeobright bir şeyin zorunlu olduğunu bütün varlığıyla duyuyordu: Okul açma tasarısında hızla bir ilerleme göstermeliydi. Bu düşünceyle sabahlara kadar okumaya koyuldu.

Bir sabah, her zamankinden de daha zorlu bir çalışmadan sonra, gözlerinde garip bir duyarlılıkla uyandı.

Güneş pencereden dosdoğru odaya doluyordu. Clym o yana bakar bakmaz öyle keskin bir acı duydu ki, hemen gözlerini yummak zorunda kaldı. Çevresine bakınmak için yaptığı her girişimde ışığa karşı aynı duyarlılığı duydu, her seferinde gözlerinden yaşlar boşandı. Giyinirken alnına bir sargı sarmak zorunda kaldı.

Bu bütün gün böyle sürdü. Eustacia telâş içindeydi. Ne yapacağını şaşırmıştı. Ertesi sabah da durumun düzelmediğini

görünce, Anglebury'den bir hekim çağırmaya karar verdiler.

Doktor akşama doğru geldi.

— "Gözlerinizde yangı var." dedi. "Daha önce geçirdiğiniz bir soğuk algınlığında başlamış olsa gerek. Bir de üstüne, geceleri kitap okuyunca, hastalık iyice azmış, gözlerinizin adamakıllı bozulmasına yol açmış."

Clym tez elden bitirmek istediği çalışmalarının bu hastalık yüzünden bir süre erteleneceğini duyunca çok üzüldü. Çaresiz bir hasta haline gelmişti.

Onu ışıksız bir odaya yatırdılar. Eustacia ona siperlikli bir lâmbanın ışığında kitap okumasaydı, hiç kuşkusuz, Clym derin bir umutsuzluğun içine düşebilirdi. En berbat günlerin yakında sona ereceğini düşünmek tek umuduydu.

Ne var ki, doktorun üçüncü gelişinde, bir ay sonra, gözlerini ışıktan iyice korumak şartıyla, dışarıya çıkabileceğini öğrendiyse de, kitap okunanın kesinlikle yasak olduğunu duyunca çok üzüldü.

*
**

Aradan iki hafta geçti.

Genç çiftin üzerine çöken sıkıntıyı hiçbir şey hafifletmedi. Eustacia korkunç kuruntular içindeydi. Ama, düşündüklerini kocasına söylemekten dikkatle kaçınıyordu. Ya Clym büsbütün kör olursa? Ya bir daha gücünü toplayamazsa? O zaman dağların ortasındaki bu ıssız evde ömürlerini tüketmek zounda kalacaklardı. O güzelim Paris rüyası da hiçbir zaman gerçekleşemeyecekti.

Günler geçiyor, Clym'de en küçük bir iyileşme belirtisi görülüyordu. Eustacia'nın sinirleri gittikçe bozuluyordu. Sık sık bahçeye kaçıp gizlice ağlıyordu.

Clym bir ara annesini çağırtmayı düşündüyse de sonra bundan hemen vazgeçti. Annesi durumunu öğrenirse büsbütün

mutसuz olacaktı. Genç çift hemen hiç kimseyle görüşmediği için, Clym'in hastalığını annesinin başkasından duyması olasılığı pek yoktu. Ancak özel bir ulakla ona haber gönderirlerse durumu öğrenebilirdi.

Clym durumunu elinden geldiğince kalenderce kabul etmeye çalıştı. Hastalığın üzerinden üç hafta geçmesini sabırla bekledi.

Üç hafta sonra ilk kez dışarıya, gün ışığına çıktı. Bu arada, doktor gene onu görmeye gelince, Clym adamı kesin kanısını söylemeye zorladı. İşte o zaman gözlerini bir daha hiç zorlamaması gerektiğini öğrendi: Gözleri yürürken sağını, solunu görebilecek kadar güçlüyse de, okumasına elvermeyecek kadar zayıfmış. Doktor çalışmalarına yeniden ne zaman başlayabileceği konusunda kesin bir şey söyleyemedi.

Clym bunları öğrenince çok üzüldü elbette ama, umutsuzluğa da kapılmadı. Sakin bir kararlılık, tuhaf bir metanet, hattâ neşe bürüdü yüreğini. Kör olmayacaktı ya, bu yeterdi ona. Belirsiz bir süre için dünyayı kara camlı gözlükler ardından seyretmek elbet tatsız bir şeydi; üstelik, herhangi bir ilerleme de gösteremeyecekti. Ama, Clym Yeobright ancak toplumsal durumunu sarsabilecek talihsizlikler karşısında sarsılmadan dimdik durmayı becerebilen kişilerdendi. Eustacia olmasaydı, en alçakgönüllü bir hayata bile seve seve katlanabilirdi. Daha olmazsa, bu kulübede küçük bir köy okulu açardı.

Kısacası, başına gelen talihsizlik Clym'in ruhsal durumunu bozmadı. Onun yerinde bir başkası olsaydı, hiç kuşkusuz, çok sarsılırdı.

Sık sık yürüyüşlere çıkıyor, annesinin evi yakınlarında, fundalığın en iyi bildiği kesimlerinde dolaşıyordu.

Bir gün ileride bir maden parıltısı görünce, o yana doğru seğırtti. Çok geçmeden, parıldayan şeyin bir orak olduğunu anladı. Katırtırnağı biçen bir adamın orağıydı bu. Adam da Clym'i tanıdı. Clym adamın sesinden onun Humphrey olduğunu anladı.

Humphrey, Clym'in hastalığına çok üzüldüğünü belirttikten sonra: "Sizin işiniz de benimki gibi aşağılık bir iş olsaydı, çalışmanızı sürdürebilirdiniz gene, bir şey olmamış gibi." dedi.

Clym, dalgın, düşünceli bir tavırla: "Evet, sürdürebilirdim, gerçekten." diye karşılık verdi. "Bu işe karşılık kaç para alıyorsun?"

— "Yüz çalıya karşılık yarım lira. Şimdi günler de uzun olduğu için iyi kazanıyorum. geçinip gidiyorum."

Clym eve dönerken yol boyu düşündü. Hiç de karamsar düşünceler değildi bunlar.

Eve vardığında Eutacia onu açık pencereden karşıladı. Clym doğruca onun yanına gitti.

— "Sevgilim," dedi, "şimdi çok daha mutluyum. Annem de bizimle barışsa, sanırım, benden mutlu biri olamazdı şu dünyada."

Eustacia o güzel, içlerinde fırtınalar kopan gözlerini başka yana kaçırarak: "Korkarım, bu dediğin hiçbir vakit olmayacak." diye karşılık verdi. "Hem, hiçbir şey değişmemişken, nasıl oluyor da "şimdi daha mutluyum" diyebiliyorsun, anlamadım?"

Clym: "En sonunda, yapabileceğim bir iş bulduğum için mutluyum." dedi. "Hayatımızın böyle tatsız bir döneminde, gene çalışarak geçimimizi sağlayabileceğimize seviniyorum."

— "E, neymiş bu iş?"

— "Çalı-çırpı, ot biçerek geçineceğim."

Eustacia: "Olmaz öyle şey, Clym!" diye karşıçtı.

Yüzünde az önce belirmiş olan hafif umut ışığı da birden kayboluvermişti. Şimdi deminkinden de daha umutsuzdu.

Clym: "Neden olmasın?" dedi. "Dürüst bir işte çalışarak günlük giderlerimiz için gerekli parayı kazanmam kötü mü olur yani? Yoksa, elimizdeki üç-beş kuruş da yakında suyunu çekecek. Ayrıca, açık havada çalışmak bana iyi de gelecektir, eminim. Bakarsın, birkaç ay sonra gene çalışmalarına başlayabilirim..."

— "Ama, dedem bize yardıma hazır olduğunu söyledi,

biliyorsun. Ondan yardım istememiz yeter."

— "Kimseden yardım istemeyeceğiz. Ben çalı biçsem, gül gibi geçiniriz."

— "Köleler gibi, Mısır'daki İsrailoğulları gibi çalışacaksın demek!"

Eustacia'nın yanaklarından bir damla acı gözyaşı süzüldü.

Clym bunu görmedi. Sesi sakın, heyecansızdı. Bu da sonucun onu pek üzmediğini gösteriyordu. Aynı sonuç Eustacia'yı ise korkudan çılgına döndürmeye yetmişti.

*
**

Clym hemen ertesi gün Humphrey'in kulübesine yollandı. Humphrey'in tozluklarını, eldivenlerini, bileğitaşını, orağını ödünç aldı. Biçicilik için gerekli olanları kendisi alana dek bunları kullanacaktı.

Sonra eski ahababı, şimdiki iş arkadaşıyla birlikte yola düzüldü. Katırtırnaklarının en sık olduğu bir yere varınca durdu, orağını savurmaya koyuldu. Gözlerinin gücü asıl büyük amacı için belki yeterli değildi ama, ot biçmeye yetiyordu.

Çok geçmeden, orak sallamaktan avuçlarının içi kabarıp su topladı. Ama, zamanla işe alışıp elleri nasır tutunca, bu sorun da ortadan kalkacaktı.

O günden sonra Clym her gün güneş doğarken kalkmaya başladı. Ayağına tozluklarını geçirdiği gibi, dışarı fırlıyor, Humphrey'le buluşmaya koşuyordu. Sabahın dördünden öğleye kadar ara vermeden çalışmayı ilke edinmişti. Öğleyin, günün en sıcak saatinde, eve dönüp biriki saat kadar kestiriyor, sonra yeniden fundalığa yollanıp karanlık basana dek çalışıyordu.

Paris'ten gelen bu adam yeni mesleğinin gereği olan deri donanımının içinde, takmak zorunda olduğu koca güneş gözlüğüyle öylesine tanınmaz hale gelmişti ki, en yakın arkadaşı bile yanından onu tanımadan geçebilirdi. Zeytin yeşili bir bitki örtüsünün

ortasında esmer bir lekecikti o, başka bir şey değil. Çalışmadığı zamanlar Eustacia'nın durumunu, bir de annesinin kendisine yabancı gibi davranışını düşünerek üzülyorsa da, kendini işe kaptırdı mı hepsini unutuyor, yatışıyordu.

Günlük yaşayışı tuhaf, kısır bir türdendi; bütün dünyası varlığının birkaç metre ötesine kadar uzanan küçük bir çemberdi. Ahbapları ufak tırmanıcı hayvancıklarla kanatlı yaratıklardı. Arılar teklifsizce kulaklarında vızıldıyor, hemen yanbaşındaki katırtırnağı çiçeklerinden balözü emiyorlardı. Egdon'a özgü o acayip, amber renkli kelebekler yüzünün az ötesinde titreyerek uçuyor, eğik sırtına konuyor, bir aşağı, bir yukarı sallanan orağın parlak ucuyla oynuyorlardı. Zümrüt yeşili çekirgeler sürü sürü gelip ayaklarına çarpıyor, acemi cambazlar gibi tepe-üstü, ya da sırt-üstü yere düşüyorlardı; ya da eğreliotu yapraklarının altında pek gürültülü bir biçimde birbirleriyle oynuyorlardı. İri iri sinekler, onun bir insan olduğunu akıllarına bile getirmeden, hayli çılgın bir uçuşla pek yakınında vızıldıyorlardı. Kuytu yerlerde en parlak mavi, yeşil giysilerine bürünmüş yılanlar süzülerek dolaşıyordu. Eski derilerinden daha yeni sıyrılmış oldukları için, bu mevsimde yılanların rengi en parlak olurdu. Yavru tavşanlar inlerinden çıkıp tepeciklerde güneşleniyorlardı. Güneşin kızgın ışınları incecik, ince derili kulaklarını tutuşturuyor, onları kan kırmızısı bir saydamlığa bürüyordu. Bütün bu hayvanların hiçbiri Clym'den korkmuyordu.

Yapmakta olduğu işin tekdüzeliği Clym'i yatıştırıyor, ona başlıbaşına bir zevk veriyordu. Keyfinden kimi vakit türkü bile çağırıyordu. Kestiği çalıları bağlamak için Humphrey'yle birlikte böğürtlen dalları aramaya çıktıklarında da, Paris yaşayışından sahneler anlatarak, orada tanıdığı garip kişileri tanımlayarak arkadaşını eğlendiriyordu.

**

Gene böyle ılık bir öğleden sonraydı. Eustacia tek başına

evden çıkıp kocasının çalışmakta olduğu yere çıkageldi.

Clym harıl harıl katırtırnağı biçiyordu. Bir günlük emeğinin ürünü olan çalı demetleri az ötesine sıralanmıştı. Eustacia'nın geldiğini görmedi.

Eustacia onun iyice yakınına kadar sokuldu. İşte o zaman kocasının türkü çağırmakta olduğunu gördü. Buna da pek şaşı. Clym'i —bu zavallı, sakat adamı— alnının teriyle ekmeğini kazanmaya çalışır görünce ilkin çok duygulanmış, gözleri yaşarmıştı. Ama, onun türkü çağırdığını duymak, kendisi yeterli saysa bile karısının pek aşağılık bulduğu böyle bir işte çalışmak zorunda kalışına başkaldırmadığını görmek Eustacia'yı derinden yaraladı.

Clym karısının orada olduğundan habersiz, fransızca türküsünü mırıldanıyordu:

*Sabah olur, güneş doğar
Koruyu süslere boğar.*

*Daha güzelleşir çiçek.
Gün doğunca hemencecik.*

*Gün Doğunca bayram eder
Yaprak, çiçek, kelebekler.*

*Kimi gece uzun sürer,
Kimisi tez sona erer.*

*Ne de çabuk geçer gece!
Sabahı beklemeyince.*

*Çoban sevdiğinden ayrılacaksa
Ona gece gelir kısa.*

Eustacia acı acı anladı ki, başarısızlık kocasının umurunda değildi. Bu güzel, gururlu kadın başını eğdi, derin bir umutsuzluk içinde ağladı. Neden sonra ileri doğru çıkıp kocasıyla konuşmaya başladı:

— "Ben olsam, bu işi yapacağıma, açlıktan ölürüm daha iyi! Sen ise, türkü çağırabiliyorsun! Ben eski evime dönüp gene dedemle oturacağım!"

— "Eustacia! Bir şeyin kımıldadığını duyar gibi oldum ama, seni görmedim."

Clym bunları tatlı bir sesle söylemişti. Sonra karısına doğru ilerledi, elindeki kocaman deri eldiveni çıkardı, onun elini tuttu.

— "Neden böyle tuhaf tuhaf konuşuyorsun? Paris'teyken hoşuma giden eski, küçük bir türküydü bu.. Şimdi de tam benim hayatıma uyuyor. Artık zarif bir beyefendi görünüşünde olmadığım için, bana beslediğin bütün aşk söndü mü yoksa?"

— "Sevgilim, bana böyle tatsız sorular sorma... yoksa, senden gerçekten soğurum!"

— "Böyle bir tehlikeyi göze alabileceğime inanıyor musun?"

— "Eh, sen nasıl olsa hep kendi bildiğini okuyorsun; benim düşüncelerime kulak bile asmıyorsun. Biliyorsun ki, ben senin bu aşağılık, bu utanılacak işi bırakmanı istiyorum ama, sen oralı bile olmuyorsun. Bende sevmediğin bir şey mi var da, benim isteklerime böylesine aykırı davranıyorsun? Karınım ben senin, neden dinlemiyorsun beni? Evet, karınım, gerçekten!"

Clym: "Sen bu sesle konuştun mu, bunun ne anlama geldiğini ben bilirim!" dedi.

Eustacia: "Hangi sesle?" diye sordu.

— "Karınım gerçekten" derkenki sesinle. "Karın olmak talih-sizliğine uğradım!" anlamına gelir bu."

— "Böyle dokundurmalar yaparak ağzımı araman hiç de hoş bir şey değil! Bir kadın kalpsiz olmadan da mantıklı olabilir. Karın olduğum için kendimi talih-siz buluyorsam, bu pek doğal bir şey; hiçbir şekilde de benim bir alçak olduğumugöstermez.

Görüyorsun ya, ne pahasına olursa olsun, yalana, dolana başvuruyorum. Bilmem hatırlar mısın, evlenmeden önce sana iyi bir eş olamayacağımı söylemiştim?"

— "Böyle bir zamanda bunu hatırlatman benimle alay etmektir, Eustacia. Hiç değilse, bu konuda dilini tutmalıydın. Çünkü sen hâlâ benim başımın tacı, biricik sultanımsın.. hernekadar ben artık senin efendin değilsem de."

— "Sen benim kocamsın. Bu yetmiyor mu sana?"

— "Sen hiçbir pişmanlık duymadan benim karım olmadığın sürece yetmiyor."

— "Buna karşılık bir şey söyleyemem sana. Seni uğraştıracığımı evlenmeden önce de söylemiştim."

Clym: "Evet, bunu yakından gördüm." dedi.

— "Öyleyse, pek çabuk açılmış gözün! Gerçek bir sevgili böyle şeyleri görmez. Bana karşı aşırı sert davranıyorsun, Clym... Benimle böyle konuşman hiç hoşuma gitmiyor."

— "Eh, bütün bunları bile bile evlendim seninle. Pişman da değilim. Nekadar soğuk bir halin var bu akşam! Ben ise seninkinden daha sıcak bir yürek bulunmaz sanırdım!"

Eustacia: "Evet, korkarın birbirimizden soğumaya başladık... senin gibi ben de bunun farkındayım." dedi. Üzgün bir tavırla içini çekti... Oysa daha iki ay önce nasıl çılgınca sevişiyorduk! Bana bakmaktan, beni düşünmekten hiç bıkmıyordun. Ben de öyle. Kimin aklına gelirdi ki, aradan iki ay geçer geçmez, gözlerim sana artık eskisi kadar parlak görünmeyecek? Senin dudakların da bana eskisi kadar tatlı gelmeyecek? Topu topu iki ay geçti aradan... Olacak şey mi bu! Evet, yazık ki hepsi gerçek!"

— "İçini çekiyorsun, sevgilim. Sanki üzülmüş gibisin. Umut verici bir belirti sayılır bu."

— "Hayır. Onun için çekmedim içimi. İçimi çekmemi gerektirecek daha başka şeyler var. Benim yerimde hangi kadın olsa, o da aynı şeyi yapardı."

— "Talihsiz bir adamla çarçabuk evlenmekle hayattaki bütün

olanakları yitirdiğin için mi çekiyorsun içini?"

— "Neden beni acı şeyler söylemeye zorluyorsun, Clym? Ben de en az senin kadar acınacak durumdayım. Senin kadar mı dedim? Hayır, senden daha çok, besbelli. Çünkü sen türkü çağırabiliyorsun! Böyle kara bir bulut altında ben hiçbir zaman türkü çağırmam, doğrusu! İnan bana, tatlım, seninki gibi esnek bir yüreği şaşırtabilecek, alt-üst edebilecek şeyi bir öğrensem, ağlayabilirim! Gözlerinin hastalığına kendin üzülmesen bile, hiç olmazsa bana acıdığın için türkü çağırmaktan kaçınabilirdin. Ah! ben bu duruma düşmüş bir adam olsaydım, türkü çağıracağıma, ilenirdim!"

Clym elini karısının koluna koydu.

— "Ah, benim toy kızım!" dedi. "Senin gibi benim de kadere karşı başkaldırmadığımı nereden biliyorsun? Başıma gelenler karşısında düşünemeyeceğin kadar öfkelen dim, ateş püskürdüm. Ama, hayatı tanıdıkça şunu daha iyi anlıyorum ki en büyük, en parlak işlerde bile özellikle büyük olan bir şey yok. Dolayısıyla, benim ot biçmemde de özellikle küçültücü bir yan göremiyorum. Bizlere bağışlanan en büyük nimetlerin bile gerçekte pek değerli şeyler olmadığına inanıyorum. Bu nimetler elimden alınca neden büyük üzüntüye düşeyim öyleyse? Gerçekten, bana beslediğin bütün sevgi öldü mü? Öyle olmasa bana birkaç mutlu dakikayı çok görmez din."

— "Sana karşı hâlâ biraz sevgi besliyorum."

— "Sözlerinde o eski tatlılık yok artık. Talihsizlik aşkı da öldürüyor, derler."

Eustacia, kırık-dökük bir sesle: "Bunları dinleyecek değilim, Clym." dedi. "Yoksa, iş tatsızlığa dökülecek. Ben eve dönüyorum."

III

EUSTACIA UMUTSUZLUĞA KARŞI SAVAŞA GEÇİYOR

AHA ağustos çıkmamıştı. Fundalıktaki tartışmadan birkaç gün sonra Eustacia ile Clym, oturmuş, öğle yemeği yiyorlardı.

Son günlerde Eustacia'nın davranışları enikonu duyumsuzlaşmış, canlılığını yitirmişti. O güzel gözlerine umutsuz bir bakış çökmüştü. Onu Clym'e çılgınca tutkun olduğu günlerden tanıyanların, bu hali karşısında, yürekleri sızlardı.

Karı-kocanın duyguları bir ölçüde tersine dönmüş gibiydi. Clym —o hasta adam— neşeliydi. Ömrü boyunca sağlığından hiçbir sıkıntısı olmamış karısını bile o avutmaya çalışıyordu.

— "Hadi, neşelen birazıcık, bir tanem! Gene eskisi gibi olacağız. Günün birinde gözlerim gene eskisi gibi görebilecek belki... Sana söz veriyorum: Daha iyi bir iş yapabilecek kadar güçlenir güçlenmez, biçiciliği bırakacağım. Bütün gün hiçbir şey yapmadan miskin miskin evde oturmamı, eminim, sen de istemezsin?"

— "Ama, bu öyle korkunç bir şey ki! Bir çalı biçicisi! Hem de sen... Sen ki dünyayı gezip görmüşsün. Fransızca, almanca konuşabiliyorsun. Bundan çok daha iyi işler yapabilecek yaradılıştasın!"

— "Öyle sanıyorum ki, beni ilk gördüğünde, benim için konuşanları ilk duyduğunda, bir tür altın aylaıyla kuşatmışsın çevremi. Beni gözünde alabildiğine büyütmüşsün... Parlak şeyler bilen bir adam, görkemli olaylar yaşamış... Kısacası, hayran olunacak, hoş, çekici mi çekici bir kahraman olup çıkmışım senin gözünde."

Eustacia: "Evet." diye hıçkırdı.

— "Şimdi ise, kara derilere bürünmüş yoksul bir adamcağızdan başka bir şey değilim."

— "Benimle uğraşma! Yeter artık. Bundan sonra kendimi boşuna üzmeyeceğim. Karşı çıkmazsan, bugün öğleden sonra dışarıya çıkacağım. Doğu Egdon'da bir kır yemeği var —Çingene toplantısı dedikleri türden— oraya gideceğim."

— "Oyun oynamaya mı?"

— "Neden oynamayayım? Sen türkü söyleyebiliyorsun ya."

— "Peki, peki, nasıl istersen. Seni almaya geleyim mi?"

— "İşinden erken dönersen gel. Ama, bunun için işlerini bozma. Yolu biliyorum, fundalıktan da hiç korkmam."

— "Demek, bir köy şenliğine katılabilmek için kilometrelerce yol yürümeyi göze alacak kadar eğlenceye can atıyorsun?"

Eustacia: "Anlaşıldı, oraya yalnız gitmemi istemiyorsun!" dedi. "Yoksa kıskanıyor musun, Clym?"

Clym: "Hayır." dedi. "Yalnız, sevineceğini bilsem, seninle gelirdim. Gelgelelim, öyle görünüyor ki benden bıkmışsın bile. Gene de, keşke oraya gitmeyi bu kadar istemeseydin! Evet, belki de kıskanıyorum. Yerden göğe kadar da haklıyım kıskanmakta. Benim gibi yarı kör bir adam senin gibi güzel bir kadının kocası olur da nasıl kıskanmaz!"

— "Böyle düşünmemelisin. Bırak da gideyim... Keyfimi kaçırma, n'olur!"

— "Peki, tatlı karıcığım, benim bütün keyfimin kaçması pahasına da olsa, istediğin olsun. Git, istediğin gibi eğlen. Keyfin istediği için kim engel olabilir ki eğlenmene? Seni hâlâ bütün kalbimle seviyorum. Bana katlandığın için sana borçlu görüyorum kendimi. Çünkü, görüyorum ki şu halimle sana yük oluyorum. Evet, git... Git, güneş gibi parla orada! Bana gelince, kötü alınyazıma katlanmaktan başka çarem yok. Öyle bir toplantıda herkes bucak bucak kaçar benim gibi adamlardan. Orağımın eldivenlerim cüzamlıların çingırağı gibi etkileyecektir insanları... Kendilerini üzecek bir görünümünden kaçmaları için onları uyacaktır..."

Clym karısını öptü, tozluklarını ayağına geçirip dışarı fırladı.

*
**

O gidince Eustacia başını ellerinin arasına aldı.

— "İşte harcanmış, boşa gitmiş iki hayat... onunkiyle benimki!"

diye mırıldandı. "Ben böyle olacak kız mıydım! Ya bu yüzden çıldırırsam?"

Bugünkü durumlarını birazcık olsun düzeltebilecek bir yol aradı ama, bulamadı. Onu eski günlerinden tanıyan Budmouth'luların, başına gelenleri öğrenince: "Şu kimsecikler beyenmeyen kızın şimdiki haline bakın hele!" dediklerini duyar gibiydi.

Kader Eustacia'nın umutlarıyla eğleniyordu sanki. Genç kadın buna öyle içtenlikle inanmıştı ki durum böyle giderse tek kurtuluş çaresinin ölüm olduğunu düşünüyordu.

Birden yerinden doğruldu.

— "Hayır, atacağım bu sıkıntıyı üzerimden!" diye haykırdı. "Evet, ne olursa olsun, atacağım! Ne acılar çektiğimi kimse bilmeyecek. Buruk bir mutluluk, alaylı bir neşe içinde yaşayacağım... Güleceğim acımdan! İlk işim de şu çayırda oyuna gitmek olacak!"

Yukarıya, yatak odasına çıktı. Titizliğe varan bir özenle süslenip püslendi. Öyle güzel olmuştu ki kim görse ona hak vermekten kendini alamazdı.

Eustacia evden çıktığında saat akşamın beşini bulmuştu. Öyle hoştu ki, yeni yeni zaferler kazanması işten bile değildi. Gündelik giysileriyle evde otururken pek açıkça belli olan o başkaldırıcı üzümlük, sokak elbiselerini giyince yumuşamış, silinmişti. Hiçbir sivriliği bulunmayan bu bulutumsu giysiler içinde yüzü buluttan bir çerçeveye kuşatılmış gibi duruyordu; öyle ki, etle giysi arasında hiçbir sınır çizgisi çarpıyordu göze.

Güneşin sıcaklığı hâlâ duyuluyordu. Eustacia güneşli tepelerde, hiç acele etmeden, ağır ağır yol alıyordu. Acele etmiyordu, çünkü eğlencenin başlamasına daha epeyce vakit vardı.

Şenlik için seçilen yer bitek otlaklardan biriydi. Fundalığın kimi kesiminde, pek az da olsa, böyle otlaklara rastlanırdı. Otlakların sınırında alabildiğine serpilen çalılar otların bozulmadan kalmasını sağlamıştı.

Otlağa giden bir tek keçiyolu vardı. İşte Eustacia şimdi bu yoldan gidiyordu. Amacı, şenliğe katılmadan önce, kalabalığı uzaktan

incelemekti.

Derken, Doğu Egdon bandosunun canlı sesi çarptı kulaklarına. Biraz daha ilerleyince, çalgıcıların kendilerini de gördü. Al tekerlekli mavi bir arabanın içinde oturuyorlardı. Arabanın üzeri dallarla çiçeklerden yapılmış kemerlerle donatılmıştı. Bandonun tam önünde, onbeş-yirmi çiftin katıldığı Büyük Oyun başlamıştı. Bunun çevresinde de daha küçük topluluklar oyuna kalkmıştı.

Delikanlıların elinde mavi-beyaz demetçikler vardı. Kızara-bozara bunları birlikte oynamak istedikleri kızlara sunuyorlardı. Kızların yüzleri gerek heyecandan, gerekse oyunun canlılığından, üzerlerindeki kurdelelerden bile daha koyu pembe bir renge bürünmüştü. Saçları kısa lüleli, uzun lüleli, kâküllü, örgülü güzeller uçarcasına dönüyor, dönüyorlardı.

Şenliğe topu topu biriki köy katılmasına karşın, böylesine birbirine benzer yapıda, hemen hemen aynı yaşta, bukadar çok kızın, genç kadının bir araya gelmesi şaşılacak şeydi, doğrusu.

Biraz daha arkada pek keyifli bir adam tek başına oynuyordu. Gözlerini yummuş, kendinden geçmişti. Ötekilerden habersiz gibiydi.

Birkaç adım ötede, budanmış bir ağacın altında ateş yakılmıştı. Dallardan birine üç çaydanlık asılmıştı. Hemen ağacın yanında bir de masa vardı. Daha geçkince kadınlar burada çay hazırlıyorlardı.

Eustacia bunların arasında davar tüccarının karısını boşuna aradı. Oysa kadın şenliğe geleceğini söylemiş, Eustacia'yı orada beklemeye söz vermişti.

Eustacia şenlikte bu tek tanıdığını da bulamayınca, o akşamı alabildiğine eğlenerek geçirme tasarısı suya düşer gibi oldu. Bocalıyor, ötekilere katılıp katılmamaya birtürlü karar veremiyordu. İlerleyip aralarına karışsa, bu neşeli kadınlar hemen koşup ona çay getirecekler, ona kendilerinden gerek güzellik, gerek bilgi açısından üstün bir yabancı gözüyle bakacaklardı.

Eustacia iki oyun boyunca şenliği seyrettikten sonra, biraz daha ileri doğru yürümeye karar verdi. Orada bir kulübede soğuk

bir şey için dinlenir, sonra da akşam serinliğinde eve dönerdi.

Düşündüğü gibi yaptı. Alderworth'a giden yol oyun'oynayanların içinden geçiyordu. Genç kadın ister-istemez onların arasına karıştığı sırada güneş batmak üzereydi. Hava öyle durgundu ki Eustacia ta uzakta çalan bandonun sesini rahatça duyabiliyordu. Çalgıcılar şimdi daha da coşmuşlardı sanki.

Eustacia tepeye vardığında güneş batmıştı. Ama bu, Eustacia'yı da, şenliktekileri de pek etkilemedi. Çünkü hemen karşıda sapsarı, yusuvarlak bir ay doğmaktaydı. Oyunlar deminki gibi sürüp gidiyordu. Yalnız, yeni gelenler olmuştu. Bunlar bir halka meydana getirilmişlerdi. Hepsi yabancı olduğu için, Eustacia tanınmadan gidip yanlarında durabileceğini düşündü.

Bütün yıl boyunca sağa, sola saçılmış bir köy dolusu duygusal coşkunluk, bir saatliğine bir tek odak noktasında toplanmışçasına buraya akıyordu. Dalgalandıran yirmi çiftin kırk yüreği sanki oniki aydır ilk kez hızlı hızlı çarpmanın tadına varıyordu. Şenliğin coşkusuyla eski putataparlıklarına dönmüşlerdi sanki. Yaşamının kıvancını alabildiğine duyuyor, kendilerinden başka hiç kimseye hayranlık beslemiyorlardı.

Bu coşkun ama, geçici kucaklaşmaların acaba kaç tanesi sürekli olacak kadar güçlüydü?

Eustacia bunları düşünerek şenliği seyrederken, bu fırl fırl dönen insanlara imrenmekten kendini alamadı. Oyunun büyüünün bu insanların yüreklerinde doğurduğu umutlara, mutluluğa o da susamıştı. Kendisi de umutsuzca düşküncü oyuna, eğlenceye. Paris'e gitmek istemesinin nedenlerinden biri de orada bol bol eğlenebileceğini ummasıydı. Ne yazık ki bu umut da şimdi tam anlamıyla suya düşmüştü.

Oyuna kalkanlar gitgide yoğunlaşan ay aydınlığında dönüyor, dalgalanıyorlardı. Eustacia dalgın dalgın onları seyrediyordu ki birden omzunun dibinde birinin kendisine seslendiğini duydu, irkildi. Dönüp arkasına baktı. Hemen dirseğinin dibinde öyle birini gördü ki saçlarının dibine kadar kızarıverdi.

Damon Wildeve'di bu. Evlendiği günün sabahından beri Eustacia'yı görmemişti. Son gördüğünde Eustacia kilisede dolaşmaktaydı. Derken, tanık olarak gelip nikâh kütüğüne imzasını atmış, Eustacia da bu sırada peçesini birden kaldırarak onu şaşırtmıştı. Öyleyken, şimdi birden karşısında görünce neden kızarmıştı acaba? Eustacia bunu kendisi de bilemiyordu.

Genç kadın daha bir şey söylemeye vakit bulamadan Damon atıldı:

— "Oyun oynamayı gene eskisi kadar seviyor musun?" diye fısıldadı.

Eustacia, güçlükle duyulur bir sesle: "Sanırım evet." diye karşılık verdi.

— "Birlikte oyuna katılalım mı?"

— "Benim için büyük bir değişiklik olur bu. Yalnız, tuhaf karşılansın?"

— "Akrabaların birbiriyle oyuna kalkmalarında ne gibi bir tuhafılık olabilirmiş ki?"

— "A... evet. Akrabayız artık, öyle ya."

— "Kimse görsün istemiyorsan, tülünü yüzüne indiriver. Hoş, bu karanlıkta tanınma tehlikesi de yok ya. Üstelik, biralay da yabancı var burada."

Eustacia genç adamın dediğini yaptı. Onun önerisini benimsemesi sessiz bir onaylama yerine geçmişti.

Damon Wildeve ona kolunu uzattı. Oyun oynayanların oluşturduğu halkaya doğru ilerleyip aralarına karıştılar. İki dakika içinde oyuna ayak uydurup en baştakilere doğru ilerlediler.

Yarı yola varıncaya dek, Eustacia Damon'm bu isteğini geri çevirmediği için enikonu pişmanlık duydu. Ama, yarı yoldan sonra bu düşüncesi değişti. Değil mi ki buraya eğlenmek için gelmişti, eğlenmeye çalışması kadar doğal bir şey olamazdı.

Şimdi en baştaki çift onlardı. Süzülüyor, kayıyor, pek zarif dönüşler yapıyorlardı. Eustacia'nın yüreği şimdi öyle hızlı atıyordu ki, hiçbir şey düşünecek hali kalmamıştı.

Yirmibeş çiftin meydana getirdiği sıra boyunca, Eustacia ile Damon Wildeve başdöndürücü bir hızla ilerlediler. Eustacia'ya yepyeni bir canlılık gelmişti. Akşamın solgun aydınlığı da olaya ayrı bir çekicilik katıyordu.

Işığın belli bir derecesi, belli bir gücü vardır ki duygusal dengeyi bozar; insanı tehlikeli biçimde daha duygusal ruh hallerine sokar. Oyunun canlı devinişine bir de bu eklenince, duygular adamakıllı yoğunlaşır, keskinleşir.

İşte dolunay aydınlığında da bu iki kişinin üzerine böyle bir ışık düşmekteydi. Oynayan kızların hepsi bunun belirtilerini az-çok benliklerinde duyuyorlardı ama, içlerinde bunu en çok duyan hiç kuşkusuz Eustacia idi.

Ayaklar altında çiğnenen, ezilen otlar ay aydınlığında cilâlı bir yüzey gibi ıslık ıslık parıldıyordu. Hava durgunlaşmıştı; çalgıcıların bulunduğu arabanın tepesindeki bayrak artık dalgalanmıyordu. Çalgıcılar da gökyüzüne karşı hiç kımıldamaz gibi duruyorlardı. Yalnız, trombonun, kornonun yuvarlak ağızları arada-bir kocaman gözler gibi karaltıların üzerinde parıldayıveriyordu. Genç kızların süslü entarileri gündüzki canlı renklerini yitirmişti şimdi. Hepsi açık-koyulu puslu bir beyaza bürünmüş gibiydi.

Eustacia, Damon'un kolunda, dönüyor, dönüyordu. Kendinden geçmişti. Yüzü bir heykel gibiydi.

Nekadar da yakındı Damon Wildeve'e! Düşünmek bile korkunçtu bunu. Genç adamın soluyuşunu kulağının dibinde duyuyordu. Ona nekadar da kötü davranmıştı! Öyleyken, işte buradaydılar, aynı havaya ayak uydurmuş, oynuyorlardı.

Oyunun büyüleyiciliği Eustacia'yı şaşırtıyordu. Bu canlı kalabalığın içindeki yaşayışıyla dışındaki yaşayışı bir çitle bölünmüş gibi birbirinden ayrılmıştı. Oyuna kalkması bir hava değişimi gibi olmuştu. Buradaki sıcak duygularla ölçüştürülünce, dışarısı Kuzey Kutbu gibi soğuk, ıslaktı. Şu son sıkıntılı günlerinden biraz olsun sıyrılabilmek için oyuna katılmıştı. Karanlık bir ormanda gece yürüdükten sonra parıl parıl ışıklandırılmış bir odaya giren biri

gibiydi şimdi. Damon Wildeve kendisi başlı-başına bir heyecan kaynağıydı; oyunun coşkusuna coşku katıyordu. Ay aydınlığı, gizemli gece de bununla birleşince, Eustacia hayattan yeniden zevk almaya başlamıştı.

Türlü duyguların bileşimi olan bu tatlı duyguda en büyük pay Damon Wildeve'in miydi; yoksa, 'oyunla çevre mi en büyük payı alıyordu, bunu Eustacia kendisi de bilemiyordu.

Çevredeki insanlar: "Kim bunlar?" diye sormaya başlamışlardı bile. Yalnız, kimse tatsız, sinirlendirici sorular sormuyordu. Eustacia günlük yaşayışında öbür kızların arasına karışmış olsaydı, hiç kuşkusuz durum başka türlü olurdu. Burada ise kimse onu inceleyip soguya çekerek rahatsız etmiyordu. Çünkü herkes şenliğin keyfine dalmış, gününü gün etmeye bakıyordu.

Batan güneşin ışıltısıyla kuşatılmış Merkür gibi, Eustacia'nın sürekli parlaklığı da durumun getirdiği gelip geçici parıltı içinde her zamanki kadar göz almıyordu.

Damon'a gelince, duygularını kestirmek zor değildi. Engeller aşkını olgunlaştırıcı bir güneş gibi etkilemişti. Yüreğindeki ince sızı onu ner'deyse çıldırtacaktı. Bütün yıl boyunca bir başkasının olan bir kadını kendisininmiş gibi beş dakika kollarında tutmak tam onun bayıldığı türden bir şeydi.

Damon çoktan Eustacia için iç geçirmeye başlamıştı. Thomasin'le birlikte nikâh kütüğünü imzalamak yüreğini eski aşkına döndürmeye yetmişti. Hele Eustacia da hemen ardından evlenince, Damon'ın ona beslediği aşk büsbütün alevlenivermişti.

İşte böylece, başkaları için neşelendirici olan bir şey, değişik nedenlerle, bu ikisi için kasırgaya tutulmaktan farksızdı. Oyun karşısızdurulmaz bir saldırı haline gelmişti; kafalarında toplumsal düzenle ilgili nekadardüşünce varsa hepsini ezip geçiyor, onları eski yollara—şimdi yasak, topluma aykırı olan yollara—sapmaya kışkırtıyordu.

Birbiri ardı-sıra üç oyuna kalktılar. Sonra Eustacia yoruldu, gereğinden çok kalmış olduğu halkadan çıkmak üzere döndü.

Damon Wildeve onu aldı biraz ilerideki çimenlik bir tümseğe

götürdü. Genç kadın hemen yere oturdu. Damon onun hemen yanbaşında ayakta duruyordu. Oyun başlayalı beri birbirleriyle tek kelime konuşmamışlardı.

Damon duygulu bir sesle: "Oyun seni yordu sanırım?" diye sordu.

— "Yok, pek yorulmadım."

— "Birbirimizi bu denli özledikten sonra burada karşılaşmamız ne tuhaf!"

— "Özledik, çünkü özlemek istiyorduk."

— "Öyle. Yalnız, unutma ki bu işi ilk başlatan sensin... Sen sözünü tutmadığın için oldu bütün bunlar."

— "Bunları konuşmanın pek anlamı yok artık. O amandan beri yeni bağlarla başkalarına bağlandık... Yalnız ben değil, sen de öyle!"

— "Kocanın hastalığına üzuldüm."

— "Hasta değil... güçsüz yalnızca."

— "Evet... benim de demek istediğim buydu. Başına gelenlerden dolayı senin için üzülüyorum. Kader sana kötü davrandı, doğrusu."

Eustacia bir süre konuşmadı.

Sonra, ağlamaklı bir sesle: "Bilmem, duydun mu, meslek olarak kendine seçe seçe çalı biçmeyi seçti!" diye mırıldandı.

Damon Wildeve duraksadı.

— "Evet, duydum" diye karşılık verdi. "Ama, pek inanamadım."

— "Duydukların gerçek. Bir çalı biçicisinin karısı olarak nasıl buluyorsun beni?"

— "Bence, gene eskisi gibisin, Eustacia. Bu tür şeyler seni hiçbir zaman alçaltamaz; tersine, kocanın işini sen yüceltiyorsun."

— "Keşke buna ben de inanabilsem!"

Damon: "Kocanın iyileşme umudu var mı bari?" diye sordu.

Eustacia: "O iyileşeceğine inanıyor. Benimse kuşku var bundan." dedi.

— "Bir kulübecik kiraladığını duyunca doğrusu hayli şaşmıştım. Başkaları gibi ben de, evlenir evlenmez seni alıp Paris'e götürecekti sanıyordum. 'Ne şen, ne parlak bir gelecek bekliyor Eustacia'yı!' diye düşünüyordum. Gözleri iyileşirse, seninle birlikte Paris'e döner gene besbelli?"

Baktı Eustacia sesini çıkarmıyor, gözlerini ona dikti.

Genç kadın dokunsalar ağlayacak haldeydi. Hiçbir zaman tadamayacağı bir geleceğin imgeleri, yeniden canlanan acı hayal kırıklığı, Damon'un sözleriyle depreşen komşuların alay konusu olma korkusu... bütün bunlar benlik sahibi Eustacia'nın soğukkanlılığını yitirmesine yetmişti.

Genç kadının sessiz acı çekişini görünce, Damon Wildeve de bir ara soğukkanlılığını yitirecek gibi oldu. Kendini hemen toparladı, Eustacia'nın bocalayışını görmemezlikten geldi. Çok geçmeden Eustacia da kendini toparladı.

Damon Wildeve: "Eve yalnız dönmek niyetinde değilsin sanırım?" diye sordu.

Eustacia: "A, evet, yalnız döneceğim." diye karşılık verdi. "Kaybedecek hiçbir şeyim olmadığına göre, neden korkayım!"

Damon: "Yolumu biraz uzatırsam ben de eve senin gideceğin yoldan dönebilirim. Throope Dönemeci'ne kadar sana eşlik etmek bana sevinç verir." dedi. Eustacia'nın duraksadığını görünce ekledi: "Geçen yaz olanlardan sonra benimle birlikte görünmeyi doğru bulmuyorsun sanırım?"

Eustacia, kurumlu bir tavırla: "Böyle bir şey aklımdan bile geçmedi." diye karşılık verdi. "Canım yolda kiminle birlikte yürümek istiyorsa, onunla yürürüm! Sefil Egdon'luların söyleyecekleri bana vızgelir!"

— "Öyleyse, hadi gel, yolumuza koyulalım... sen yeterince dindendinse, demek istiyorum. En kestirme yol şuradaki gölgelik çobanpüskülü çalılarının arasından geçen yoldur."

Eustacia yerinden kalktı, sözü geçen çobanpüskülü yığına doğru Damon Wildeve'in yanı sıra yürümeye başladı. Arkalarında,

oyun oynayanlar cümbüşü sürdürüyorlardı. Ay şimdi parlak, gümüşü bir renk almıştı. Ne var ki fundalık böyle bir aydınlanmaya karşıydı. Doruğundan en ırak uzantısına dek ışıkların en akıyla yüklü bir hava altında kopkoyu ışısız kırlar göz alıyordu. Bu karanlığın içinde Eustacia ile Damon'ın yüzleri uçsuz-bucaksız bir abanoz masanın üzerinde duran iki inciye andırıyordu.

Karanlıktan ötürü keçiyolunun bozukluğu gözüküyordu. Bu yüzden Damon Wildeve ikide-bir sendeliyordu. Eustacia ise, ayaklarına görünmeyen bir çalı, bir ağaç kökü takıldıkça, dengesini koruyabilmek için tutunacak yer arıyordu. Bu sırada bir el uzanıp ona yardım ediyor, o ayağını yeniden yumuşak toprağa basıncaya dek onu sıkı sıkı tutuyordu. Sonra hemen kibarca geri çekiliyordu.

Yolun büyük bir kesimi konuşmadan geçti. Throope Dönemeci'ne varmak üzereydiler. Oradan az ileride bir keçiyolu ayrılıyor, Eustacia'nın evine doğru gidiyordu. Tam oraya varacakları sırada, karşıdan belli-belirsiz iki karaltının geldiğini gördüler. Gelenlerin iki erkek olduğu belli oluyordu.

İki karaltı biraz daha yaklaşıncı, Eustacia: "Bu adamlardan biri kocam!" diye mırıldandı. "Gelip beni şenlik yerinden alacağını söylemişti."

Damon Wildeve: "Öbürü de benim en büyük düşmanım!" dedi.

— "Diggory Venn'e benziyor."

— "Evet, o. Ta kendisi!"

Eustacia: "Ne gülünç bir raslantı!" dedi. "Ama, benim talihim hep böyledir. Venn benimle ilgili çok şey biliyor. Şimdi bildiklerinin hiç sayılacağını bilmesi için, daha çok şey bilmesi gerek. Hadi, öyle olsun, bakalım... Beni onlara aktarmalısın!"

Damon: "Beni buna zorlamadan önce daha iyi düşünmelisin." dedi. "Şurada gördüğün adam, eminim, bizim Mezartepe'deki buluşmalarımızın en küçük bir noktasını unutmamıştır... Şimdi de, kocana yoldaşlık ediyor. İçlerinden hangisi bizi burada birlikte görür de, şenlikte karşılaşp oynamamızın salt raslantı olduğuna inanır dersin?"

Eustacia, sıkıntılı bir sesle: "Peki öyleyse." diye mırıldandı. "Onlar gelmeden ayrılalım."

Damon Wildeve pek dokunaklı bir sesle ona: "Güle güle!" dedi, fundalığın içine dalıp gözden kayboldu.

Eustacia ağır ağır yoluna yürüdü. İki, üç dakika sonra Clym'le arkadaşının karşısındaydı.

Clym onu tanıyınca Diggory Venn'e döndü:

— "Bu akşamlık yolculuğum burada sona eriyor, boyacı. Karşıdan gelen hanımefendiyle birlikte döneceğim eve. İyi geceler!"

Diggory Venn: "iyi geceler, Bay Yeobright!" dedi. "İnşallah yakında iyileşmiş görürüm sizi."

Diggory Venn konuşurken ay aydınlığı dosdoğru yüzüne vurmuş, bu yüzün tüm çizgilerini Eustacia'nın gözleri önüne sermişti. Delikanlı onu kuşkulu gözlerle süzüyordu şimdi. Clym'in zayıf görüşünden kaçan bir şeyi Venn'in keskin gözleri görmüş müydü? Büyük olasılıkla, evet.

Eustacia kızıl boyacıyı izleme olanağını bulabilseydi, bu kuşkusunun yerinde olduğunu anlar, şaşırırdı.

**

Clym kolunu karısına uzatıp onunla birlikte uzaklaşır uzaklaşmaz, Diggory Venn az önce Clym'le birlikte yürüdüğü Doğu Egdon'a giden keçi yolundan gerisin geri döndü. Arabası bir süredir gene o dolaylardaydı. Uzun bacaklarını açarak fundalığın yol veremeyen kesimini aşmaya koyuldu.

Az önce Damon Wildeve'in gittiği yöne doğru yol alıyordu. Ancak gece gezintilerine alışık bir adam bu saatte o engebeli yamaçları böylesine bir hızla aşabilirdi. Diggory Venn yolu üzerindeki çukurlara tepe-üstü düşme, ya da tavşan inlerine takılıp bacağı kırma tehlikesine aldirmeden, yoluna gidiyordu. Hedefi Sessiz Avrat Hanı'ydı.

Yarım saat kadar sonra da, oraya ulaştı. Çok iyi biliyordu ki

kendisi yola çıktığı sırada Throope Dönemeci'nde olan biri ondan önce hana varamazdı.

Görünürde kimse olmamakla birlikte, ıssız han kapanmamıştı daha. Hanın müşterileri genellikle uzun yoldan gelip orada mola veren kişilerdi. Bunlar da şimdi çoktan yollarına gitmişlerdi.

Diggory Venn solana girdi. Bir bardak bira ısırladı. Bu arada hizmetçiye ilgisiz bir sesle B. Wildeve'in orada olup olmadığını sordu.

O sırada iç odalardan birinde oturmakta olan Thomasin, Diggory Venn'in sesini tanıdı, dışarı çıktı. Handa müşteri varken genellikle ortaya çıkmaktan hoşlanmazdı ama, bu gece kimse olmadığına göre çıkmasında bir sakınca yoktu.

Tatlı bir sesle: "Damon evde yok, Diggory." dedi. "Ben de daha erken gelecek sanıyordum. At almaya Doğu Egdon'a gittiydi."

— "Başında dar kenarlı hafif bir şapka var mıydı?"

— "Evet."

Diggory Venn, kuru bir sesle: "Öyleyse Throope Dönemeci'nde gördüğüm oymuş." dedi. "Birini —ak yüzlü, gece kadar kara yeleli bir dilberi— eve götürüyordu. Birazdan burada olur, kuşkusuz."

Doğruldu, Thomasin'in tertemiz, tatlı yüzüne baktı. Onu son gördüğünden beri üzünlüğün gölgesi düşmüştü bu yüze. Venn dayanamadı:

— "Bay Wildeve bu saatlerde sık sık dışarı çıkıyor, anlaşılan." diye ekledi.

Thomasin, sözde neşeli bir sesle: "A, evet!" diye haykırdı. "Kocalar okul kaçağı gibidirler, bilirsin. Bu konuda bana yardım edebilirsen sevinirim. Akşamları onu nasıl evde tutabilirim?.. Bu konuda gizli bir tasarın varsa, aman, bana da söyle!"

Diggory Venn: "Bilsem söyledim." diye karşılık verdi.

Şaka eder gibi konuşuyordu ama, gerçekte, söyledikleri şaka değildi. Sonra kendine özgü bir tavırla eğilip genç kadını selâmladı, gitmeye hazırlandı.

Thomasin ona elini uzattı. Venn, içinden iç çekmek geldiği

halde, kendini tuttu, başka bir şey söylemeden ayrıldı.

O gittikten onbeş dakika sonra da Damon Wildeve çıkageldi.

Thomasin: "Hani, at ner'de, Damon?" diye sordu.

Yeni huy edindiği o yalın, utandırıcı sesle söylemişti bunları.

— "A! caydım. Adam çok para istedi."

— "Ama, biri seni atı Throope Dönemeci'ne doğru sürerken görmüş... Ak yüzlü, gece kadar kara yeleli bir dilbermiş!"

Damon Wildeve gözlerini karısına dikti.

— "Ya öyle mi!" dedi. "Kim söyledi sana bunu?"

Diggory Venn... Kızıl boyacı."

Damon Wildeve'in yüzündeki anlam şaşılacak kadar yoğunlaşmıştı şimdi.

— "Bir yanlışlık olsa gerek" dedi, ağır ağır: "Başka biriyle karıştırmış besbelli."

Sinirlenmişti. Çünkü Venn'in karışıt davranışlarının gene başlamış olduğunu anlıyordu.

IV

AĞIR BASKI ALTINDA

THOMASİN'İN şu kısa ama, anlamlı sözleri Diggory Venn'in kulaklarından çıkmıyordu: "Geceleri onu evde tutmama yardımı et."

Bu kez Venn'in Egdon Fundalığı'na gelişinin tek nedeni fundalığın öbür yanına geçmek içindi. Yeobright'ların bundan sonraki çıkarları onu ilgilendirmiyordu. Kendi işiyle ilgili şeyler için gelmişti oraya. Bununla birlikte, gene kendisini eskisi gibi Thomasin hesabına çalışır bulmakta gecikmedi.

Arabasında oturup düşünmeye başladı. Thomasin'in sözleriyle tavırlarından, kocasının ona önem vermediği sonucuna varmıştı.

Damon Wildeve'in gözündeki onu kim ikinci dereceye itmişti? Olsa olsa Eustacia. Öyleyken, Eustacia'nın onu boyuna yüreklandirdiğini düşünmek haksızlık olurdu. Diggory Venn, Damon Wildeve'in hanından Clym'in Alderworth'teki evine giden ıssız yolu dikkatle kollamaya karar verdi.

Gerçekte Damon Wildeve o sıralarda hayli suçsuz sayılırdı.

Eustacia'yı da evlendiğinden beri görmemişti. İlk karşılaşmaları şenlikteki oyunda olmuştu. Ne var ki gizli-kapaklı işler çevirmeye oldum-olası düşkün bir adamdı. Bu huyu ona son zamanlarda hayli şairane bir alışkanlık da kazandırmıştı: Karanlık bastıktan sonra her gün Alderworth'e doğru yürüyor, orada durup aya, yıldızlara, Eustacia'nın evine uzun uzun bakıyor, sonra ağır ağır hana dönüyordu. Şenlik gününden beri bu hep böyle sürüyordu.

Sonunda Diggory Venn onu dar keçiyolundan Clym'in evine doğru giderken yakaladı.

Damon Wildeve gidip Clym'in bahçesinin ön kapısına yaslandı, derin derin içini çekti, sonra gerisin geri döndü. Eustacia ile buluşmak üzere sözleşmediği, salt hayal gücünün etkisiyle oraya gittiği belliydi.

Diggory Venn ondan önce davranıp tepeden aşağıya indi, keçiyolunun çalılıklarla kaplı bir çukur haline geldiği yere varınca durdu. Yere eğilip bir şeyler yapmaya koyuldu.

Az sonra Damon Wildeve de aynı noktaya varmıştı. Tam oradan geçerken ayağı bir şeye takıldı, boylu boyunca yere kapaklandı. Kendini toparlayıp soluk alacak hale gelir gelmez, doğrulup oturdu, çevreye kulak verdi.

Ortalık karanlıktı. Yaz yelinin hafif esintisinden başka ses duyulmuyordu. Wildeve düşmesine yol açan engeli el yordamıyla aramaya koluydu.

İşte o zaman keçiyolunun iki yanında çalıların bir ilmek meydana getirecek biçimde birbirine bağlanmış olduğunu gördü. Besbelli oradan geçecek birini düşürmek için hazırlanmış bir tuzaktı bu.

Wildeve çalıları birbirine bağlayan ipi çekti, sonra hızla oradan

YUVAYA DÖNÜŞ

uzaklaştı. Hana varınca, ilk işi ipi incelemek oldu. İpin kızılımtırak renkte olduğunu gördü. Korktuğu da buydu.

Belki korkusu elle tutulur bir şey değildi ama, kendisine karşı hazırlanmış olan bu tuzak onu tedirgin etmeye yetti. Gene de, davranışlarında bir değişiklik olmadı.

Birkaç gün sonra, karanlık başınca gene Alderworth koyağına yollandı. Yalnız, bu kez küçük bir önlem almış, dar keçiyollarına sapmaktan kaçınmıştı. Gözetlenmekte olduğunu sezmek, serserice davranışlarından dolayı kendisini tuzağa düşürmeye can atan kişilerin var olduğunu bilmesi salt duygusal nedenlerle yapılan bu yolculuğa ayrı bir çekicilik katıyordu. Diggory Venn'le Bn. Yeobright'ın birlik olduklarını hayal ediyor, böylesine bir ortaklık kurdukları için onlara az-çok hak veriyordu.

Fundalık bu akşam tam anlamıyla ıssızdı. Damon Wildeve, ağzında yaprak sigarası, bir süre Eustacia'nın bahçe kapısına baktıkta sonra, gidip pencereden içeriye göz atmak için dayanılmaz bir istek duydu.

Perde yar aralıktı, içeriyi görebiliyordu. Eustacia odada tek başına oturuyordu.

Damon bir süre onu seyrettikten sonra, gene gerisin geri fundalığa döndü. Eğreltiotlarını hafifçe silkeledi. Ürken pervaneler havalandı. Damon bunlardan birini yakalayıp gene pencerenin önüne döndü. Pervaneyi pencerenin aralığına doğru tutarak, elini açtı.

Pervane Eustacia'nın oturmakta olduğu masanın üzerindeki muma doğru uçtu; iki-üç kez mumun çevresinde döndükten sonra, kendini aleve attı.

Eustacia irkildi. Damon'un gizlice Mistover'e geldiği günlerden kalma, pek iyi bildiği bir işaretti bu. Eski sevgilisinin dışarıda olduğunu hemen anladı. Yalnız, o daha ne yapacağına karar veremedi, kocası aşağıya inip içeri daldı. Olayların bu beklenmedik gelişmesi karşısında genç kadının yüzü kıpkırmızı kesildi.

Clym, iyice yaklaşıncı, karısının yüzünün al al olduğunu gördü.

— "Yüzün kıpkırmızı, sevgilim." dedi. "Hasta gibi duruyorsun."

Eustacia: "Sıcak bastı." diye karşılık verdi. "Biraz açık havaya çıksam belki iyi gelir."

— "Seninle geleyim mi?"

— "Yo, hayır. Bahçe kapısına kadar gidip döneceğim."

Eustacia ayağa kalkmıştı. Daha odadan çıkmaya vakit bulmadan, ön kapı gümbür-gümbür vurulmaya başladı.

Eustacia, yaradılışına aykırı bir telâşla: "Ben bakıyorum... Ben bakıyorum!" dedi.

Az önce pervanenin içeriye girdiği pencereye göz attı. Görünürde hiçbir şey yoktu orada.

Clym: "Akşamın bu saatinde kapıyı senin açman doğru olmaz." dedi.

Sonra karısının önüne geçip kapıya doğruldu. Eustacia merakla bekliyordu. Uykulu görünüşü sayesinde, içinde kopmakta olan fırtına dışarıya vurmuyordu.

Eustacia kulak kesilmişti. Clym gidip kapıyı açtı. Hiçbir konuşma sesi duyulmadı. Derken, Clym kapıyı kapatıp döndü geldi.

— "Kimse yok." dedi. "Bu ne demek oluyor, anlayamadım."

Bütün gece bunu düşündü durdu. Eustacia da bir şey söylemediği için, Clym kapıyı kimin çaldığını anlayamadı.

*
**

Bu arada, dışarıda küçük bir facia oynanmaktaydı. Bu küçük oyun Eustacia'nın hiç değilse o akşam sevgiliyle buluşmasına engel olacaktı.

Az önce Damon Wildeve pervaneyle işaret verme hazırlıklarıyla uğraşırken, bir başkası daha onun ardından bahçe kapısına gelmişti. Adamın elinde tüfek vardı. Adam, bir süre, Damon Wildeve'in pencerenin önündeki uğraşmasını seyrettikten sonra, eve doğru yürüdü, kapıyı sert sert çaldı. Sonra köşeyi dönüp çitin üzerinden atladı, gözden kayboldu.

Damon Wildeve: "Kahrolasıca!" diye söylendi. "Gene beni

gözetliyor!"

Kapının böyle gümbür gümbür çalınışı yüzünden Wildeve'in işareti boşa gidince, genç adam bahçe kapısından dışarı fırladı. Kimseye görünmeden oradan uzaklaşmaktan başka düşüncesi yoktu şimdi. Koşa koşa yokuştan aşağı inmeye koyuldu.

Yokuşun yarı yerinde geçiyolu bodur çobanpüskülü kümelerinin yakınından geçiyordu. Wildeve oraya ulaşınca, bir patlama sesi durarak kulak kesildi. Hemen çevresindeki yapraklara biriki el ateş edilmişti.

Hiç kuşkusuz, ateş eden ona nişan almıştı. Damon Wildeve çılgın gibi çobanpüskülü yığınının içine daldı, bastonuyla çalılara vurmaya başladı. Kimsecikler yoktu orada.

Wildeve'in uğradığı bu ikinci saldırı ilkinden daha ciddiydi. Genç adam kendini toparlayıncaya kadar aradan hayli zaman geçti. Yeni, tatsız mı tatsız bir gözdağı verme işi başlatılmıştı. Görünüşe bakılacak olursa, bundan amaç onu bedence yaralamaktı. Wildeve Venn'in ilk girişimine eşek şakası gözüyle bakmıştı. Şimdi ise, sinirlendirici ile tehlikeliyi birbirinden ayıran sınır çizgisi aşılmıştı.

Damon Wildeve Diggory Venn'in içinden geçenleri okuyabilseydi, daha da çok korkardı, kuşkusuz. Gerçekten de kızıl boyacı onu Clym'in evinin penceresinde görünce öfkesinden küplere binmişti. Öyle ki, genç hancıyı korkutmak için onu vurmaya bile göze almıştı.

Böylesine kaba güce dayanan bir zorbalığa hakkı olup olmadığı Venn'in umurunda bile değildi. Bu gibi durumlarda pek az kişi haklı olup olmadığını düşünür. Çoğu kez de pişman olunacak bir şey değildir bu. Adaletin kazandığı pek çok zafer vardır ki kanunları maskara etmiştir.

Clym'in ağaçlarla çevrili evinin bir kilometre kadar aşağısında küçük bir köy vardı. Alderworth bölgesinde güvenliği sağlamakla görevli iki polisten biri bu köyde otururdu. Wildeve doğruca oraya yöneldi, soluğu polis görevlisinin evinde aldı.

Kapıyı açar açmaz gözüne çarpan ilk şey, polislin duvardaki bir çiviye asılmış sopası oldu. Buna bakarak polislin evde olduğu sonucuna vardırısa da, adamın karısı kocasının evde olmadığını söyledi.

Wildev: "Zarar yok, beklerim." dedi.

Aradan epeyce bir zaman geçtiği halde polis gözükmedi. Wildev'in öfkesi gitgide yatıştı, yerini tatsız bir hoşnutsuzluk aldı. Kendisinden de, bulunduğu yerden de, polislin karısından da, bütün olanlardan da sıkılmıştı.

Sonunda, kalkıp evden çıktı. Sonuç olarak o geceki serüveni, yanlış yere yöneltilmiş aşkını soğutmadırısa da, az-çok yatıştırdı. Wildev bundan böyle Eustacia'yı görebilmek için karanlık bastıktan sonra Alderworth'ta dolaşmayı göze alamayacaktı.

Diggory Venn, buraya kadar, Wildev'in akşam gezintilerini önleme yolundaki kaba güce dayanan girişimlerinde başarılı olmuş sayılırdı. Eustacia ile eski sevgilisinin bu akşamki buluşmalarını tam zamanında önlemişti. Yalnız, hesaplayamadığı bir şey vardı: Yaptıklarının Wildev'i, durdurmak yerine, büsbütün kıskırtacağını düşünememişti. Wildev eski aile altınlarıyla oynadığı kumar yüzünden Clym'in evinde iyi karşılanan bir konuk olmaktan çıkmıştı. Öte yandan, karısının akrabalarını görmeye gitmesi pek doğal bir şeydi. Wildev ne olursa olsun Eustacia'yı görmeyi kafasına koymuştu. Elbet bu kez gecenin onundan daha uygun bir saat seçmesi gerekiyordu.

Wildev: "Karanlık bastıktan sonra oraya gitmek sakıncalı olduğuna göre, ben de gündüz giderim." diye söylendi.

Bu arada, Venn de fundalığı aşmış, Bn. Yeobright'ın evine doğru yola koyulmuştu.

Bn. Yeobright, aile altınlarının gereken yere ulaşması için Venn'in gösterdiği çabayı öğreneli beri, ona karşı pek dostça davranıyordu. Venn'in böyle geç bir saatte kendisini görmeye

gelmesini yadırgadıysa da, onunla görüşmekten de geri kalmadı.

Venn yaşlı kadına Clym'in hastalığını, bu yüzden nasıl bir yaşayış sürmek zorunda kaldığını ayrıntılarıyla anlattı. Sonra Thomasin'den söz açarak, yaşlı kadının üzüntülerine değindi:

— "İnanın bana, hanımefendi," diyordu. "sizin için en iyisi, ya Thomasin'le, ya da oğlunuzla oturmak; onların evlerini kendi eviniz bilmek. Belki başlangıçta birazıcık zorluk çekersiniz ama, sonradan herşey düzelir, eminim."

Bn. Yeobright: "Oğlum da, yeğenim de evlenirken beni hiç saydılar." dedi. "Dediklerimi dinlemediler. Onun için, şimdi ne yaptıkları beni hiç ilgilendirmiyor. Çektikleri sıkıntılar kendi eserleridir."

Bn. Yeobright sert görünmek için elinden geleni yapıyordu ama, oğlunun hastalığı onu, gerçekten, çok sarsmıştı.

Venn: "Thomasin'i sık sık görmeye giderseniz, belki Wildeve de aklını başına toparlar." diye atıldı. "Böylece, büyük bir mutsuzluğu da önlemiş olursunuz."

Bn. Yeobright: "Ne demek istiyorsun?" diye sordu.

Venn anlattı:

— "Bu akşam fundalıkta hiç hoşuma gitmeyen bir şey gördüm. Keşke oğlunuzun eviyle Bay Wildeve'in evi birbirine bu kadar yakın olmasaydı!"

Yaşlı kadın anlamıştı.

— "Öyleyse, Clym'in karısıyla Wildeve arasında gerçekten bir şeyler vardı... Wildeve'in Thomasin'i aptal yerine koyması da demek bundandı?"

— "Umalım ki şimdi bir şey olmasın aralarında."

— "Korkarım bu umudumuz pek boş bir umut olma yolunda.

Ah, Clym! Ah, Thomasin!"

— "Şimdilik kötü bir şey olmadı. Daha açıkçası, Wildeve'i kendi işleriyle uğraşmaya zorladım."

— "Nasıl?"

— "A! konuşarak değil elbette... Sessiz usul adını verdiğim,

kendime özgü bir yolla onu yola getirmeye çalışıyorum."

— "İnşallah başarırısın."

— "Oğlunuzu arayıp onunla yeniden dost olarak bana yardım ederseniz, başaracağıma eminim. O zaman kendi gözünüzle herşeyi görme olanağını da bulacaksınız."

Bn. Yeobright, üzgün bir sesle: "Eh, değil mi ki iş buraya kadar geldi dayandı," dedi, a bak sana açıkça söylüyorum, boyacı: Gitmeyi ben de düşünüyordum. Barışsaksak, çok daha mutlu olurum. Evlilikleri nasıl olsa bozulamaz; benimse, ömrüm sandığımdan kısa olabilir. Huzur içinde ölmek isterim elbet. Clym benim tek oğlum. Evlâtların neler yapabileceğini öğrendiğimden beri, iyi ki başka çocuğum olmamış, diye düşünüyorum. Thomasin'e gelince ondan hiçbir zaman çok şey beklemedim. O da beni hayal kırıklığına uğratmadı, doğrusu. Onu çoktan bağışlamıştım; şimdi oğlumu da bağışlıyorum. Peki, boyacı, onu görmeye gideceğim."

*
**

Blooms-End'de Bn. Yeobright'la Venn konuşurlarken, Alderworth'te de aynı konu tartışılmaktaydı.

O gün Clym pek dalgındı. Dış olaylarla hiç ilgilendiği yoktu. Sanki kafasını sürekli bir şey kurcalar gibiydi. İşte şimdi kafasını neyin kurcaladığı yavaş yavaş ortaya çıkıyordu. Kapının o anlaşılmasız çalınışından hemen sonra, Clym konuyu açtı:

— "Bugün evden uzak kaldığım için, rahat rahat düşünme olanağını buldum, Eustacia. Ne yapıp edip, anacığımın aramızdaki bu korkunç soğukluğu gidermeliyiz. Annemle aramın açık olması beri korkunç rahatsız ediyor."

Eustacia, dalgın dalgın: "Ne yapmayı öneriyorsun?" diye sordu.

Dalgındı, çünkü az önceki olayın etkisinden daha kurtulamamıştı. Wildev'e in onunla görüşebilmek için yaptığı son girişim birtürlü aklından çıkmamıştı.

Clym, elinden geldiğince sıcak bir sesle: "Söylediklerime pek az ilgi duymuşa benziyorsun." dedi.

Clym'in bu tutumu Eustacia'yı birden kendine getirmişti.

Canlı bir tavırla: "Yanılıyorsun." diye karşılık verdi. "Düşünüyordum, hepsi okadar."

— "Ne düşünüyordun?"

Eustacia, ağır ağır: "Mumun alevinde yanıp kül olan şu pervaneyi düşünüyordum." dedi. "Senin söylediklerine her zaman ilgi duyarım, bilirsin."

Clym: "Peki, sevgilim. Öyleyse, sanırım yapacağım en doğru iş gidip annemi görmek olacak..." dedi.

Bir ara sustu. Sonra pek dokunaklı bir şeale ekledi:

— "Bu pek övünülecek bir şey değil ama, kendisini sinirlendirmekten korktuğum içindir ki bunca zamandır ondan uzak durdum. Ama, bir şeyler yapmalıyım artık. Böyle bir şeyin sürüp gitmesine göz yummam yanlıştı."

Eustacia: "Kendini kabahatli bulman için ne gibi bir neden var sanki ortada!" diye sordu.

Clym: "Annem yaşılanıyor..." dedi. "Üstelik, yapayalnız. Ben-se, onun tek oğluyum."

— "Thomasin var ya."

— "Thomasin öz evlâdı değil. Öyle olmasaydı bile, bu benim için bir özür sayılmazdı. Neyse, konumuz bu değil şimdi. Ben kararımı verdim. Gidip annemi göreceğim. Senden bütün istediğim ise, bana yardım etmen... geçmişî unutmaya çalışman. Annem barışmaya istekli görünürse, gelip onu yarı yoldan karşılar, evimize buyur eder misin? Ya da, onun evine gidip barışır mısın?"

Eustacia ilkin kasıldı, dudaklarını sımsıkı kıstı. Clym'in istediğini yapmaktansa, ne olsa yapmaya hazır gibiydi. Yalnız, düşün-dükçe gerginliği geçti, dudakları yumuşadı.

— "Sana engel olmayacağım." dedi. "Ama, annenle aramızda geçenlerden sonra, gidip ona yanaşmamı istemekle benden biraz çok şey istemiş olmuyor musun?"

— "Annemle aranızda neler geçtiğini bana doğru-dürüst anlatmadın bile."

— "Evet, o zaman anlatmadımdı. Hoş, şimdi de anlatamam ya. Kimi vakit beş dakikanın içine bütün bir öbür boyu unutamayacağın kadar kırgınlık sığdırılabilir. Sanırım bizimki de öyle oldu."

Eustacia bir ara sustu. Sonra ekledi:

— "Keşke doğduğun yer olan Egdon'a giç dönmeseydin, Clym... Bu hem senin kaderini, hem de..."

Clym: "Hem de iki kişinin daha kaderini değiştirirdi." diye tamamladı.

Eustacia: "İki değil, dört kişinin." diye düşündüyse de, bir şey söylemedi.

V

FUNDALIKTA YOLCULUK

AĞUSTOSUN otuzbiri perşembeye gelmişti. Evlerin içi fırın gibi sıcak, boğucuydu. İkram edilen ték şey serinletici içkilerdi. Killi bahçelerin toprağı yer yer çatlamıştı. Kuruntulu çocuklar bunları gördükçe: "Deprem!" diyorlardı. Yer, gök sokucu böceklerle doluydu. Bunlar nerede bir damla su bulsalar oraya üşüşüyorlardı.

Bn. Yeobright'ın bahçesindeki geniş, ince yapraklı bitkilerden biri sabah saat on sularında birden pörsümeye başladı. Saat onbir dolaylarında da raventler soluverdi. Dimdik duran lahanalar bile sıcağa dayanamayıp öğleyin yapraklarını yere indirdiler.

Gene o gün, Bn. Yeobright oğlunun evine gitmek üzere fundalıkta yola çıktı. Venn'e verdiği sözü tutmuştu: Oğluyla da, geliniyle de barışmak için elinden geleni yapacaktı.

Sıcak adamakıllı bastırmadan önce yolu yarılacağını hesaplamıştı ama, evdeki hesap çarşıya uymamıştı. Güneş bütün

fundalığa damgasını vurmuştu. Mor funda çiçekleri bile son günlerin kuraklığına dayanamayıp kararmışlardı. Çukur yerlerde hava fırın gibiydi. Kışın suların açtığı sel yatakları —ki bunlar yazın keçiyolu niyetine kullanılırdı— kupkuruydu. İçlerindeki temiz duru kumlar sıcak küle dönmüştü.

Açık, serin bir havada Alderworth'e kadar yürüye yürüye gitmek Bn. Yeobright için işten bile değildi. Ne var ki orta yaşı geçmiş bir kadın için böylesine kavurucu bir sıcakta yolculuk etmek hayli zordu.

Dört kilometre kadar yol aldıktan sonra, Bn. Yeobright sıcakta iyice bunaldı.

— "Keşke Fairway'e söyleseydim de beni arabayla getirseydi." diye düşündü.

Yolu aşağı-yukarı yarılamıştı. Buraya kadar geldikten sonra, ha geri dönmüş, ha Clym'in evine gitmiş, hepsi birdi. O da, yolunu sürdürdü. Çevresindeki ağır hava sessiz bir nabız gibi atıyor, sıcak toprağı yorgunluktan bitkin düşürüyordu.

Bn. Yeobright başını kaldırıp gökyüzüne baktı. İlk yazın gökyakut renginde olan başucu noktasının madensel bir mora dönmüş olduğunu gördü.

Derken, öyle bir yere geldi ki, burada ömrü bir güncük böcekler bağımsız dünyalarında çılgın bir cümbüşle vakit geçiriyorlardı. Kimisi havada, kimisi kızgın toprağın, bitkilerin üzerinde, kimisi hemen hemen kurumuş bir gölün ılık, ipliksi sularında eğleniyordu.

Daha sığ göller enikonu küçülmüş, buğulaşan bir çamur yığını haline gelmişti. Çamurların ortasında sayısız kurtlar, solucanlar oynuyor, başlarını havaya dikip keyifle salınıyorlardı.

Bn. Yeobright arada-bir bu su birikintilerinin başına çöküp oturuyor, güneş şemsiyesini açarak dinleniyor, bu minik yaratıkların mutluluğunu seyrediyordu.

Umutluydu; girişiminin iyi sonuç vereceğine inanıyordu. Bundan ötürü de içi rahatlamış gibiydi. Kafasındaki önemli düşüncelere biraz ara verip, gözüne ilişen ufacık şeylerle oyalanabiliyordu.

Oğlunun evine daha önce hiç gitmediği için evin yerini tam bilmiyordu. Bu yüzden, aşağı doğru inen keçiyollarından önce birini, sonra öbürünü denemek zorunda kaldı. Heriki yolun da başka yöne gittiğini o zaman anladı. Gerisin geri döndü, açıklık bir alana ulaştı. Az ileride çalışan bir adam görünce, o yana doğru seğırtip yolu sordu.

Adam, ne yana gitmesi gerektiğini eliyle gösterdikten sonra: "Şu ot biçen adamı görüyor musunuz, hanımcığım?.. Hani şu keçiyolundan yukarı doğru çıkıyor?"

Bn. Yeobright gözlerini kısıp gösterilen yere baktı. Güç-belâ adamı seçebildi.

— "Eh, işte o adamı izlerseniz, bir daha yolunuzu şaşırırmazsınız. Çünkü o da gitmek istediğiniz yere gidiyor, hanımcığım."

Bn. Yeobright uzaktaki karaltıyı izlemeye koyuldu.

Adam kuru yaprak rengindeydi. Yeşil bir tırtıl kemirdiği yapraktan nasıl ayırdedilemezse, o da görünümünden öylesine ayırdedilemiyordu.

Adam Bn. Yeobright'tan daha hızlı yürüyordu. Öyleyken, yaşlı kadın onunla arasındaki belli uzaklığı korumakta zorluk çekmiyordu. Çünkü adam yolu üzerinde rastladığı her böğürtlen çalılığında durup bir süre oyalanıyordu.

Bn. Yeobright onun durakladığı yerlere her geldiğinde, yolun kıyısına düzgün bir biçimde bırakılmış beş-altı uzun böğürtlen dalı buluyordu. Besbelli adam bunları dönüşünde almak üzere oralara koyuyordu. Anlaşılan, bunlarla kestiği çalıları bağlayacaktı.

Bu sessiz yaratığın bir böcekten pek farkı yoktu. Fundalıkta yaşayan yalın bir asalaktı sanki. Bir güve kumaşı nasıl kemirirse, o da fundalığın yüzeyini öylesine budamaktaydı. Akli-fikri fundalığın ürünlerindeydi; eğreltiotundan, katırtırnağından, fundadan, yosundan başka şey bilmiyordu.

Adam işine öylesine dalmıştı ki, bir kez olsun dönüp arkasına bakmıyordu. Öyle ki, bir süre sonra Bn. Yeobright onu kendisine yolu gösteren ayaklı bir işaret.direği gibi görmeye başladı.

Derken, ansızın adamın yürüyüşündeki bir özellik gözüne çarptı. Ancak bundan sonra onun kimliğine ilgi duymaya başladı. Daha önce bir yerde görmüştü bu yürüyüşü.

Birden hatırladı.

— "Tıpkı kocam gibi yürüyor!" diye düşündü.

İşte o zaman gerçeği anladı: Önü-sıra yürüyen adam oğluydu.

Kadıncağızın bu garip gerçeği benimsemesi pek kolay olmadı. Clym'in çalı biçiciliği yaptığını duymuştu elbette ama, bunu geçimini sağlamak için yaptığını düşünmemişti bile. Boş vakitlerini yararlı bir iş yaparak geçirmek istiyor sanmıştı. Şimdi ise, karşısındaki adam tam bir çalı biçicisiydi; işinin gerektirdiği biçimde giyinmiş, işinin gerektirdiği biçimde düşünen bir çalı biçicisi.

Bn. Yeobright oğluyla gelinini bu yaşayıştan kurtarmak için türlü tasarılar kurarak, sendeleye sendeleye, öndeki karaltıyı izlemeye koyuldu. Clym'in, evine varıp, kapıdan içeri girdiğini gördü.

Clym'in evinin bir yanında küçük bir tepe vardı. Üzerinde bir küme yüksek çam ağacı göze çarpıyordu. Bn. Yeobright oraya varınca birden bir bitkinlik çöktü üzerine. Heyecanlıydı, yorgundu. Tepeye güç-belâ tırmandı. Biraz dinlenmek için ağaçların gölgesine oturdu. Eustacia'yı öfkelenlendirmeden onunla nasıl barışabileceğini düşünmeye başladı. Çünkü dış görünüşündeki uyuşukluğa karşın, Eustacia'nın da en az kendisi kadar öfkeli olduğunu artık biliyordu.

Altında oturmakta olduğu ağaçlara bakınca, hepsinin yaralı-bereli, dalları kırık olduğunu gördü, şaşırdı. Kimisi üzerine yıldırım düşmüş gibi boylu boyunca yere devrilmiş, ortasından ikiye bölünmüştü; oralarında-buralarında kara-kara yanık izleri vardı. Yerler yıllardır fırtınaların koparıp getirdiği ölü çam iğneleriyle, kozalaklarla doluydu.

Burası Şeytan Köprüğü adıyla anılırdı. Buraya neden bu adın yakıştırıldığını anlamak için bir kasım, ya da mart gecesi gelmek gerekirdi. Bu sıcak öğleden sonra, görünüşte hiç rüzgâr esmezken, ağaçların sürekli ulumasına yol açanın hava olabileceğini düşünmek

bile güçtü.

Bn. Yeobright yirmi dakika kadar orada oturdu. Birtürlü kalkıp da eve gidemiyordu. Bedensel güçsüzlüğü cesaretini de sıfıra indirmişti. Kendisi daha yaşlı olduğuna göre, onun kalkıp Eustacia'nın ayağına gitmesi gerçekte yakışık almazdı. Ancak bir ana yüreği bu alçalmayı göze alabilirdi. Ama, Bn. Yeobright bütün bunları buraya gelmeden önce uzun uzun düşünmüş, ayağına gelişini Eustacia'ya sümsüklük gibi göstermemek için gereken önlemleri almıştı.

Tepenin üzerinde oturduğu için bulunduğu yerden evin damını, bahçesini rahatça görebiliyordu. Tam kalkıyordu ki, birden ikinci bir adamın evin bahçe kapısına yaklaştığını görünce duraladı.

Adamın davranışları bir tuhaftı. Duraksıyor, bocalıyordu. İş için gelen birine benzemediği gibi, beklenen bir konuk da olamazdı. Adam ilgiyle eve baktı, sonra evin çevresini dolaştı, bahçenin dış sınırını gözden geçirdi. Onu gören, Shakespeare'in doğduğu evi, ya da Mary Stuart'ın atıldığı zindanı seyrediyor sanırdı.

Adam, bir kez daha kapının önünden geçtikten sonra, içeri girdi. Bn. Yeobright'in buna canı sıkıldı. Oğluyla gelinini yalnız bulacağını sanıyordu. Sonra, biraz düşününce, tanıdık birinin orada bulunmasının yararlı olabileceği kanısına vardı. Böylece eve ilk girişi daha kolay olur, genel konulardan söz edilirken o da çevresine alışırdı. Bu düşünceyle, tepeden aşağıya inip, bahçe kapısına doğru seğırtti, o sıcak bahçeye göz attı.

Kedi bahçe yolunun üzerine kıvrılmış, uyuyordu. Bu sıcakta yatakları, halıları, battaniyeleri gözünün bile görmek istemediği belliydi. Gülhatmilerin yaprakları yarı kapalı şemsiyeler gibi sarkmıştı. Bitki saplarının içindeki özsu ner'deyse kaynama derecesine gelmişti. Yaprakların pürüzsüz yüzeyleri maden aynalar gibi parlıyordu. Bahçe kapısının hemen yanında küçük bir elma ağacı vardı.

Yere düşmüş elmaların arasında elma suyu içmekten sarhoş yaban arıları dolaşıyordu. Sokak kapısının yanında Clym'in orağıyla son kestiği böğürtlen çalıları duruyordu. Eve girerken bunları oraya fırlatıp attığı belliydi.

VI

BİR BUNALIM, YAYA YOLCU ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

DAHA önce de değindiğimiz gibi, Damon Wildeve ne olursa olsun Eustacia'yı görmeye kararlıydı. Kızıl boyacı akşam gezintilerini berbat ettiği için de, gidip onu gündüzün, bir akraba gibi görecekti. Ay aydınlığındaki eğlente Eustacia onu öyle büyülemişti ki, Wildeve gibi inançsız bir adamın bu büyüden kurtulması olanaksız gibiydi.

Wildeve sıradan bir akraba gibi gidip onları görmeyi, oturup biraz çene çaldıktan sonra gene çıkıp gitmeyi tasarlıyordu. Dış görünüşte herşey geleneklere uygun biçimde olacaktı. Ama, bir büyük gerçek vardı ki Wildeve'i hoşnut etmeye yetiyordu: Eustacia'yı görecekti. Clym'in evde olmamasını dilemek bile aklından geçmiyordu. Çünkü Eustacia kadınlık gururuna kapılıp Wildeve'in söyleyeceklerine alınabilirdi de. Kadınlar çoğu kez böyleydi.

Wildeve düşündüğü gibi yaptı. Raslantı bu ya, Bn. Yeobright ağaçlık tepede dinlenirken, o da Eustacia'nın kapısına vardı. Bn. Yeobright onun evi kolağan ettiğini, sonra gidip kapıyı çaldığını gördü.

Birkaç dakika geçti. Sonra içeriden anahtarın döndüğü duyuldu. Kapı açıldı. Wildeve Eustacia'yı karşısında buldu.

Bir hafta önceki o coşkun eğlente Wildeve'le birlikte oyuna kalkan kadın o değildi sanki. Öylesine soğukkanlıydı. Ancak bu durgun yüzeyli suyun derinliklerine inebilenler onun içinde kopan fırtınaları anlayabilirlerdi.

Wildeve: "Umarım o gece eve rahatça döndün?" diye sordu.

Eustacia, baştan savma bir tavırla: "A, evet." diye karşılık verdi.

— "Ya ertesi gün? Çok yorgun değildin ya? Yorulacaksın diye bayağı korktum."

— "Oldukça yorgundum. Alçak sesle konuşmana gerek yok..."

Kimse duyamaz .Benim küçük hizmetçi kız bir iş için köye gitti."

— "Demek Clym evde değil?"

— "A! evde elbet."

— "Ya? Yalnız olduğun, serserilerden korktuğun için kapıyı kilitledin sanmıştım ben de."

— "Hayır... İşte kocam."

Evin girişinde ayakta duruyorlardı. Eustacia ön kapıyı kapatıp kilitledi, bitişik odanın kapısını ardına kadar açıp Wildeve'i içeri buyur etti.

Wildeve odaya girdi. İçerisi boş görünüyordu. Ama, birkaç adım ilerleyince, birden irkildi. Ocağın önündeki halıda Clym yatmış, uyuyordu. Hemen yanı-başında tozlukları, deri eldivenleri, yeleşli duruyordu.

Wildeve'in ardından Eustacia da odaya girdi.

— "İçeri girebilirsin." dedi. "Clym rahatsız olmaz, merak etme. Kapıyı kilitlememin nedeni de bu. Ben bahçede, ya da yukarıdayken biri gelip içeri girer, onu uyandırır diye kilitliyorum kapıyı."

Wildeve, alçak sesle: "Neden burada uyuyor peki?" diye sordu.

— "Çok yorgun da ondan. Bu sabah saat dört buçukta evden çıktı, şimdiye kadar da çalıştı. Çalı biçiyor, çünkü hasta gözlerini yormadan yapabileceği tek iş bu."

Uyuyan adamla Wildeve'in görünüşü arasındaki zıtlık şimdi Eustacia'nın iyice gözüne batmaya başlamıştı. Wildeve pek şık giyinmişti; sırtında yeni bir yazlık takım, başında ince bir şapka vardı.

Eustacia, biraz duraladıktan sonra: "Ah! onu ilk tanıdığım zaman ne kadar başka türlü biriydi, düşünemezsin bile!" dedi. "Oysa, aradan pek az zaman geçti. O zamanlar elleri benimkiler kadar apak, yumuşaktı. Bir de şimdiki hallerine bak: Kaba-saba, kapkara eller! Yüzü yaradılıştan beyazdır. Güneşten yana yana böyle esmerleşti, deri giysilerinin rengini aldı."

Wildeve: "Neden gidip dışarıda çalışıyor?" diye fısıldadı.

— "Çünkü tembellikten hiç hoşlanmıyor. Oysa, bu işten

kazandığı servetimize pek bir şey eklemiyor. "İnsanlar ellerindeki anaparayı yemek zorunda kaldılar mı, hiç değilse evin günlük giderlerini karşılayabilmek için, nerede ekmek parası bulurlarsa kazanmaya bakmalılar." diyor."

— "Kader perileri sana haksızlık etmişler, Eustacia Yeobright!"

— "Doğru. Onlara minnet beslemem için hiçbir neden yok."

— "Kocan da öyle... Yalnız, ona öyle büyük bir nimet bağışlamışlar ki..."

Eustacia: "Neymiş o?" diye sordu.

Wildevonun gözlerinin içine baktı.

Eustacia ilk kez olarak kızardı.

Sonra, sakın bir sesle: "Eh, biraz kuşkulu bir nimet sayılıyım ben." dedi. "Ben de, ona hoşnutluk bağışlamışlar, demek istedin sanmıştım... Çünkü o hayatından hoşnut; bense, değilim."

— "Onun böyle bir durumda hoşnut olmasını anlayabilirim... Yalnız, dışarının onu böylesine çekmesini anlayamıyorum, doğrusu."

— "Onu tanımadığın için anlamıyorsun. Ülkülerine bağlı bir adamdır o; dışarıda olup bitenlere aldırmaz. Çoğu kez bana Ermiş Paulus'u hatırlatıyor."

— "Yaradılış bakımından bu denli yüce oluşuna sevindim."

— "Evet, öyledir. Ama, işin kötü yanı şu ki, Paulus her ne kadar İncil'de kusursuz bir adamsa da, gerçekte pek başarılı olamazdı."

İlkin Clym'i uyandırmaktan çekinmedikleri halde, farkında olmadan seslerini alçaltmışlardı.

Wildevon: "Bununla evliliğinin mutsuz bir evlilik olduğunu söylemek istiyorsan... kabahatin kimde olduğunu biliyorsun." dedi.

Eustacia, biraz hırçınca bir sesle: "Evliliğim mutsuz bir evlilik değil gerçekte." diye karşılık verdi. "Mutsuzluğumun, nedeni Clym'in hastalığının yol açtığı sıkıntı. Umduğumu bulamadım, bu doğru. Ama, zamanla ne olur, onu ancak Tanrı bilir."

— "Kimi vakit bunu hak ettiğini düşünüyorum, Eustacia. Sen benimdin, bunu kendin de biliyorsun. Seni kaybetmek istemiyordum."

Eustacia: "Yo, olanlarda benim kabahatim yok!" dedi. "İki kadına birden sahip olamazdın. Sonra şunu da unutma ki, benim haberim bile yokken, benden yüz çevirip bir başkasına yanaştın. Zalimce bir döneklikti bu yaptığın. Sen bunu yapmadan önce böyle bir oyun oynamak aklımın köşesinden bile geçmedi benim."

Damon Wildeve: "Belli bir amaç güderek yapmadım bunu." diye karşılık verdi. "Lâf olsun diye yaptım. Erkekler sürekli bir aşkın yanı sıra böyle gelip geçici heveslere kapılırlar. Hevesleri geçince de, eski sevgilerine büsbütün bağlanırlar. Senin bana öyle başkaldırman üzerine, düşündüğümden ileri gittim. Sen beni hayal kırıklığına uğrattınca da, daha da ileri giderek onunla evlendim."

Damon Wildeve burada yana döndü, Clym'in dünyadan habersiz varlığına baktı. Sonra ona seslenir gibi fısıldadı:

— "Korkarım sana bağışlanan nimetin değerini bilmiyorsun, Clym..."

Sonra gene Eustacia'ya döndü:

— "Hiç değilse bir konuda o benden daha mutlu sayılır. Dara düşmenin, hastalığı dolayısıyla büyük bir felâkete uğramanın ne demek olduğunu belki biliyor ama, sevdiği kadını kaybetmenin ne demek olduğunu bilmiyor hiç olmazsa."

Eustacia: "O kadını kazandığı için Tanrı'ya şükretmesini de biliyor." diye fısıldadı. "Bu açıdan iyi bir adamdır. Onun gibi bir koca bulmak için çok kadın can atar. Ama, acaba ben yaşamak... müzik, şiir, heyecan, savaş isterken, dünyanın geniş damarlarında atan nabızı, coşkuyu, canlılığı isterken, çok şey mi istemiş oluyorum? Genç kızlığımın düşüydü bu. Yazık ki bu düş gerçekleşemedi! Oysa, Clym'le evlenmekle bunlara kavuşabilirim sanıyordum."

Damon Wildeve: "Onunla sırf bunun için mi evlendin yani?" diye sordu.

Eutacia: "Yanlış anladın." dedi. "Onunla evlendim, çünkü onu seviyordum. Ama, ondan çok şey umuyordum, bak bu doğru. Onun sayesinde düşüm gerçekleşecek sanıyordum; biraz da bunun

için evlendim."

— "Üzgünsün. Gene o eski perdeden çalmaya başladın."

Eustacia, hırçın hırçın: "Ama, umudumu kaybetmeyeceğim!" diye haykırdı. "Umutsuzluğa düşmemek için yeni yollar aradım. Buldum da. O eğlentiye gitmekle tasarımı uygulamaya başladım. Sürdüreceğim de. Clym neşe içinde türkü çağırabiliyorsa ben neden aynı şeyi yapmayayım?"

Wildev ve düşünceli düşünceli ona baktı.

— "Türkü çağıracağım demek bunu yapabilmekten daha dolaydır. Gene de, elimde olsaydı, bu yeni girişimde seni desteklemeye bakardım. Gelgelelim, hayat bana artık hiçbir şey demiyor. Çünkü değer verdiğim tek şeyi yitirdim; bir daha elde etmem de olanaksız. Onun için, kusuruma bakma, bu yolda seni destekleyemem."

Eustacia o derin, gölgeli gözlerini genç adama doğru kaldırdı.

— "Damon, ne oldu sana böyle?" diye sordu. "Eskiden böyle konuşmazdın."

Damon Wildev: "Öyle bir şey oldu ki, hiçbir zaman tam açıklayamam." dedi. "Sana bunu bilmecelemlerle anlatmaya çalışsam, bu kez de sen çözme zahmetine katlanmazsın belki."

Eustacia bir süre konuşmadı.

Sonra: "Tuhaf bir ilişkimiz var bugün." dedi. "Görülmemiş bir incelikle olayları dolambaçlı biçimde anlatmaya bakıyorsun. Beni hâlâ sevdiğini söylemek istiyorsun anlaşılan, Damon. Eh, bu beni ancak üzer. Böyle bir açıklamadan sonra, seni hemen buradan kapı-dışarı etmem gerekir ama, bunu yapamıyorum. Çünkü bunu yapabilecek kadar mutlu olamadım evliliğimde... 'Neyse, yeteri kadar konuştuk sanırım bu konuda. Kocam uyanana kadar bekleyecek misin?'"

— "Onunla konuşmak istiyordum ama, sanırım, bu gereksiz artık, Eustacia. Seni unutamadığım için bana kızmakta belki haklısın ama, beni kapı-dışarı etmekten söz etme bir daha."

Eustacia buna karşılık vermedi. Orada öylece durmuş, düşünceli

bakışlarla, gözlerini mışıl mışıl uyuyan Clym'e dikmişlerdi.

Damon Wildeve: "Ah! böyle tatlı tatlı uyuyabildiği için nasıl imreniyorum ona!" dedi. "Çocukluğumdan beri, yıllardır böyle uyuyamadım ben."

**

Onlar Clym'i seyrede-dursunlar, sokak kapısında bir tıkırtı duyuldu, ardından da kapı çalındı.

Eustacia pencereye koşup dışarıya baktı.

Bakmasıyla birlikte, yüzü de birden değişiverdi. Önce kıpkırmızı oldu, sonra yüzünün bütün rengi çekildi. Dudakları bile bembeyaz oldu.

Wildeve, ayağa kalkarak: "Ben gideyim istersen?" dedi.

— "Ne diyeceğimi bilemiyorum."

— "Kim geldi?"

— "Bayan Yeobright. Ah, o gün bana söylediklerinden sonra... kalkıp buraya gelmesini anlayamıyorum. Ne istiyor acaba? Üstelik, seninle benim aramda bir ilişki olduğundan da kuşkulaniyor."

— "Sen nasıl istersen öyle yapmaya hazırım. Kaynananın beni burada görmesini doğru bulmuyorsan, yandaki odaya geçebilirim."

— "Şey... evet... oraya geç."

Damon Wildeve hemen yandaki odaya doğru seğırtti.

Odaya daha yeni girmişti ki Eustacia da onun ardından geldi.

— "Hayır!" dedi. "Böyle yollara başvurmayalım. Kaynanam içeri gelecekse, seni de görmeli... İkimiz için istediğini düşünsün-varsın! Yalnız, ona kapıyı nasıl açacağım, beni asıl düşündüren bu... Beni sevmediğini biliyorum. Buraya beni değil, oğlunu görmeye geldiğini de biliyorum. Hayır, açmayacağım işte kapıyı!"

Bn. Yeobright kapıyı yeniden, bu kez daha hızlı vurdu.

Eustacia: "Belki de kapının sesi Clym'i uyandırır." diyordu. "Kalkıp o açar kapıyı kendi eliyle anasına. A! bak, dinle!"

Bitişik odada Clym'in kıpırdandığı duyuldu. Besbelli, kapıyı

duymuş, uyanmıştı.

Sonra onun: "Anne?" dediğini duydular.

Eustacia, rahat bir soluk alarak: "Evet... uyandı." dedi. "Gidip kapıyı açar artık. Bu yana gel. Kaynanamın benim üzerimdeki karnısı pek kötü, seni burada görmemeli. Görüyorsun ya, hiçbir kötü niyetim olmadığı halde, sırf öyle sanmasınlar diye, böyle gizli-kapaklı işler çevirmek zorunda kalıyorum."

Damon Wildeve'i açık duran arka kapıya götürdü. Buradan bahçeye giden bir keçi yolu vardı. Damon ileri doğru bir adım attı.

Eustacia: "Şimdi iyi dinle beni, Damon." dedi. "Evimize ilk gelişin bu. Aynı zamanda son gelişin olmalı. Bir zamanlar birbirimize çılgınlar gibi tutkunduk, tamam. Ama, geçti artık bunlar. Hadi, gülegüle."

Damon Wildeve: "Hoşçakal!" dedi. "Buraya gelirken elde etmek istediğim herşeyi elde ettim. Onun için, rahatım."

— "Neymiş elde etmek istediğin?"

— "Seni bir kez olsun görebilmek. Şerefim üzerine yemin ederim, buraya gelmekteki bütün amacım buydu."

Damon Wildeve eliyle karşısındaki güzel kadına bir öpücük yolladı. Bahçeye çıkıp keçi yolu boyunca ilerledi, çitin üzerinden atladı, dışarıdaki sık eğreltiotlarının arasında gözden kayboldu.

Eustacia o gidene dek bekledi, sonra ağır ağır geri döndü, evin içine kulak verdi.

Belki de Clym'le annesi, bu ilk karşılaşmalarında, onun yanlarında bulunmasını istemezlerdi; ya da Eustacia'nın varlığını gereksiz sayabilirlerdi. Herne olursa olsun, kesin olan bir şey varsa, o da şuydu ki Eustacia kaynanasıyla karşılaşmaya hiç de can atmıyordu. Clym gelip kendisini çağırana dek beklemeye karar verdi.

Bu niyetle, gerisin geri bahçeye süzüldü. Orada birkaç dakika oyalandıktan sonra, baktı kimsenin kendisini aradığını, sorduğu yok, ön bahçeye yöneldi. Oturma odasından gelen seslere kulak verdiğine de, baktı ses, seda yok, kapıyı açıp içeri daldı.

Clym, bıraktıkları gibi, yerde yatıyordu. Hiç uyanmamış

olduğu belliydi. Uykusunun içinde kapının vurulduğunu duymuş, sayıklamıştı ama, uyanmamıştı besbelli.

Eustacia telâşla kapıya koştu, kendisine bunca acı laf eden kadını içeri buyur etmekteki isteksizliğini yenerek, anahtarı çevirip kapıyı açtı, dışarı baktı. Kimse yoktu. Clym'in orağıyla son kestiği bir demet çalı kapının yanında bıraktığı gibi duruyordu. Önündeki keçiyolu bomboş uzanıyordu. Bahçe kapısı hafif aralıktı, daha ötede geniş, mor fundalıklar güneşin altında kavrulmaktaydı. Bn. Yeobright gitmişti.

Clym'in annesi, o sırada, aradaki tepecik dolayısıyla Eustacia'nın göremediği bir keçiyolundan yürüyordu. Buraya varıncaya kadar hızlı hızlı, kararlı adımlarla yürümüşü. Eve girmeye nasıl can attıysa, şimdi de oradan uzaklaşmak için can atıyordu.

Gözleri yere dikilmişti. İki sahne gözlerinin önünden hiç gitmiyordu: Clym'in kapının önünde duran orağıyla kesilmiş çalıları; penceredeki kadın yüzü. Şaşılacak kadar incelmış dudakları titreyerek kendi kendine mırıldanıyordu:

— "Bukadarı olmaz artık! Clym nasıl yapar bunu? Evde olduğu belli. Öyleyken, karısının kapıyı yüzüme kapamasına göz yumuyor!"

Oğlunun evinden çabucak uzaklaşıp oradan görülemeyeceği bir yere varma telâşıyla, kendi evine giden düzgün yoldan yapmıştı. Yolu bulmak için çevresine bakınırken, bir çukurda çayüzümü toplayan küçük bir oğlan gördü. Johnny Nunsuch, Eustacia'nın şenlik ateşini besleyen oğlandı bu.

Çocuk, kendisinden büyük birinin yanında bulunmak eğilimiyle Bn. Yeobright'ın çevresinde dolanmaya başladı. Sonra, ne yaptığını kendi de bilmeden, onun yanı sıra yürümeye koyuldu.

Bn. Yeobright, büyüyle uyutulmuş biri gibi, çocukla dalgın dalgın konuşmaya başladı:

— "Önümüzde pek uzun bir yol var, oğlum. Akşamdan önce

eve varamayız."

Çocuk: "Ben varırım." diye karşılık verdi. "Akşam yemeğinden önce oyun oynayacağım. Akşam yemeğini saat altıda yiyoruz biz. Çünkü babam o saatte eve dönüyor. Sizin babanız da altıda mı gelir eve?"

— "Hayır, hiç gelmez. Oğlum da gelmiyor... Hiç kimse gelmiyor."

— "Neden böyle bitkinsiniz? Korkunç bir şey falan mı gördünüz yoksa?"

— "Daha kötüsünü gördüm... Pencereden bana bakan bir kadın yüzü gördüm."

— "Kötü bir şey midir bu?"

— "Evet. Kapısına gelen yorgun bir yolcuya pencereden bakıp onu içeri almayan bir kadın görmek uğursuzluk getirir."

— "Bir keresinde ben de Thoope'taki Büyük Göl'e semender tutmaya gitmiştim... Birden suyun yüzünde kendimi gördüm, ödüm patladı!"

— "... Benim gösterdiğim çabanın yarısını olsun gösteterselerdi, herşey ne iyi olurdu! Ama, yapılacak hiçbir şey kalmadı artık. Beni içeri almadılar! Clym'i bana karşı döndürmüş, kuşkusuz. Bağırlarında yürek taşımayan kadınlar da olabilirmiş demek! Böyle ateş gibi sıcak bir günde onun bana yaptığını ben komşumun kedisine bile yapamam!"

— "Nedir bu dediğiniz?"

— "Bir daha mı? Tövbeler tövbesi! Beni kendileri çağtırsalar bile bir daha adımımı atmam o eve!"

— "Böyle konuştuğunuza göre, çok tuhaf bir kadınsınız siz."

' Bn. Yeobright çocuğu unutmuş gibiydi. Birden hatırlayarak ona doğru döndü.

— "Yo, hayır, hiç de tuhaf değilimdir." diye karşılık verdi. "Büyüyüp çoluk-çocuk sahibi olan insanların çoğu benim gibi konuşur. Sen büyüyünce, annen de benim gibi konuşacak."

— "İnşallah konuşmaz. Çünkü saçma-sapan konuşmak çok

kötü bir şey."

— "Evet, yavrum, haklısın; saçma bunlar. Sıcaktan bunalmadın mı?"

— "Bunaldım ama, sizin kadar değil."

— "Ne biliyorsun benim çok bunaldığımı?"

— "Çünkü yüzünüz solgun, terli de, üstelik. Başınız da aşağıya devriliyor."

— "A! yüreğimden geçenler tüketti beni!"

Çocuk: "Neden her adım atışta şöyle yapıyorsunuz?" diye sordu, bir yandan da hasta, sakat biri gibi yürümeye başladı.

— "Çünkü taşıyamayacağım kadar ağır bir yük var sırtımda."

Çocuk sesini çıkarmadı, düşünceye daldı.

Onbeş dakika kadar böyle konuşmadan, yan yana yürüdüler. Bn. Yeobright şimdi daha da bitkinleşmişti. Sonunda, çocuktan yana döndü:

— "Şuraya oturup dinleneceğim ben." dedi.

Kadıncağız yere çökünce, çocuk gelip uzun uzun onun yüzüne baktı.

— "Amma da tuhaf soluk alıyorsunuz!.." dedi. "Çatlayıncaya dek koşan kuzular gibi. Hep böyle mi soluk alırsınız siz?"

— "Her zaman değil."

Bn. Yeobright'ın sesi şimdi okadar yavaş çıkıyordu ki, fısıltıdan farksızdı.

— "Burada uyuyacaksınız sanırım, değil mi? Gözlerinizi yumdunuz bile."

— "Hayır. Çok uyuyacağımı sanmam... ta ki, o gün gelene kadar. İşte o zaman uzun, çok uzun bir uykuya dalacağım... çok uzun. Dinle şimdi beni: Rismoor Gölü bu yaz kurudu mu, söyleyebilir misin bana?"

— "Rismoor kurudu ama, Oker Gölü kurumadı. Çünkü derin bir göldür, hiç kurumaz... İşte, hemen şuracıktadır.

— "Suyu temiz mi?"

— "Evet, temiz sayılır... Yalnız, fundalık midillileri suya

girerler kimi vakit."

— "Öyleyse, şunu al, koşa koşa oraya git... Bulabileceğin en temiz sudan bana birazıcık al getir. Çok bitkinim."

Kadıncağız elindeki söğüt dalından yapılmış küçük sepetten eski biçim, kulpsuz bir çay fincanı çıkardı. Sepetin içinde bunun aynısı beş fincan daha vardı. Ta çocukluğundan kalma bu fincanları bugün oğluyla gelinine armağan etmek için yanında getirmişti.

Çocuk koşa koşa su getirmeye gitti. Çok geçmeden de suyla birlikte döndü geldi.

Bn. Yeobright içmeye çabaladıysa da, su öyle sıcaktı ki içini bulandırdı. Suyu yere döktü. Gözleri kapalı, orada öylece oturdu kaldı.

Çocuk bekliyordu. Bu arada, kadının yanında oynuyor, kelebek yakalıyordu. En sonunda sabrı tükendi.

— "Burada böyle otura otura sıkıldım ben." dedi. "Yürümek daha çok hoşuma gidiyor. Yolunuza gidecek misiniz?"

— "Bilmiyorum."

— "Öyleyse, bıraksanız da, ben yalnız gitsem."

Çocuk kendisine yeni bir tatsız görev yükletilmesinden ürkerek söylemişti bunları.

— "Beni artık istemiyorsunuz, değil mi? İstemeyin, n'olur!"

Bn. Yeobright karşılık vermedi.

Çocuk: "Anneme ne diyeyim peki?" diye sordu.

— "Yüreği kırık bir kadın gördüm, dersin... Oğlunun istemediği bir ana."

Çocuk ayrılmadan önce bir kez daha düşünceli düşünceli yaşlı kadının yüzüne baktı. Sanki onu böyle yapayalnız bırakıp gitmesinin doğru olup olmadığını düşünüyordu. Kadının yüzüne merakla bakıyordu. Çözülmesi olanaksız bir eski yazıyı sökmeye uğraşır gibiydi. Kadının sevgiye ihtiyacı olduğunu anlamayacak kadar küçük değildi. Öte yandan, yetişkinlerin acı çektiğini görmekten doğan o çocuklara özgü korkuyu alt edebilecek kadar büyük de değildi.

Yaşlı kadın bu sıkıntıya kendisi mi yol açmıştı, yoksa

başkalarının yol açtığı bir sıkıntının mı acısını çekmekteydi? Kadına da, başına gelen felâkete de acımalı mıydı; yoksa, her ikisinden de korkmalı mıydı?

Bütün bunlar çocuğun karar veremeyeceği şeylerdi. Gözlerini yere indirdi, başka bir şey söylemeden oradan uzaklaştı. Daha bir kilometre bile yol almadan da, kadını da, başına gelenleri de unuttu gitti. Hatırladığı tek şey, dinlenmek için bir kadının orada oturduğuydu.

*
**

Bn. Yeobright'ın gerek bedensel, gerek duygusal çabaları, onu gerçekten tüketmişti. Bununla birlikte, gene de kendini zorlayarak ağır ağır yoluna gitmeye çalıştı. Sık sık durup uzun uzun dinleniyordu. Güneş şimdi güneybatıya kaymış, acımasız bir kundakçı gibi, dosdoğru kadının yüzüne vuruyordu. Elinde dağlama demiri, sanki onu iyicene yakacağı dakikayı bekliyordu.

Çocuk yanından uzaklaşınca, kadıncağız için çevre birden cansızlaşmıştı. Oysa, erkek çekirgelerin susmak bilmez kuru sesleri her yandan duyuluyordu. Sanki daha büyük hayvanların yanı sıra, gözle görünmez bir böcekler dünyasının var olduğunu kanıtlar gibiydiler.

İki saat kadar sonra Bn. Yeobright yolun dörtte-üçünü aşmış, evine enikonu yaklaşmıştı. Keçi yolunun o bölümünde küçük bir öbek halinde kekikler bitmişti. Kekiklerin meydana getirdiği hoş kokulu halının üzerine oturdu. Tam karşısında, bir karınca topluluğu yolun öbür yakasına geçmek için bir geçit açmaya uğraşıyordu. Bitmez-tükenmez, ağır bir yığın oluşturmışlardı orada.

Karıncaları seyretmek, bir kulenin tepesinden aşağıdaki kent sokaklarını seyretmeye benziyordu. Bn. Yeobright karıncaların yıllardır aynı yerde böyle çalışıp didindiklerini düşündü. Daha iyi dinlenebilmek için, sırt-üstü yere uzandı. Kekiklerden yastık başını nasıl dinlendirdiyse, o göğün doğu kesimi de öylesine gözlerini

dinlendirdi.

O, öyle, gökyüzünü seyrederken, bir balıkçıl havalandı; yüzü güneşe dönük, uçtu gitti. Koyaklardaki göllerden birinden yeni çıkmıştı. Üzerinden sular damlıyordu. Uçarken kanatları, kuyruğu, göğsü gümüşe batırılıp çıkarılmış gibi parıldıyordu güneşti.

Kuş yükseldi, yükseldi, başucu noktasında —bu özgür, bu mutlu yerde— gözden kayboldu; dünya denen yuvarlakla bütün ilişkisi kesilmişti.

Bn. Yeobright yattığı yerde kuşa imrendi. Bulunduğu yerle bütün bağlantısını kesip onun gibi özgürce uçabilmek istedi...

Ne var ki, bir anne olduğu için, çok geçmeden kendi durumunu unutup oğlunu düşünmesi kaçınılmaz bir şeydi. Bundan sonra aklına gelen düşüncenin yolu bir akanyıldızın yolu gibi gökyüzüne çizilebilseydi, bu yolun yukarıya, balıkçılın uzaklaştığı yöne değil, aşağıya, Clym'in evinin damına doğru indiği görülebilirdi.

VII

İKİ ESKİ DOSTUN ACIKLI BULUŞMASI

BUNLAR olup biterken, Clym de derin uykusundan uyandı, oturup çevresine baktı. Eustacia biraz ötede, koltukta oturmuş, sözde kitap okuyordu ama, bir süredir kitaba baktığı bile yoktu.

Clym, elleriyle gözlerini ovuşturarak: "Vay canına!" dedi. "Amma derin uyumuşum! Öyle de tuhaf bir düş gördüm ki... hiçbir zaman unutamayacağım."

Eustacia: "Düş gördüğünü anlamıştım." dedi.

— "Evet, gördüm ya. Annemle ilgiliydi. Güya barışalım diye ben seni annemin evine götürmüşüm. Oraya varınca, birtürlü içeri giremiyoruz. İçeriden annem de boyuna haykırıyor, yardım istiyor.

Neyse... öte yanı, bir düş işte. Saat kaç, Eustacia?"

— "İki buçuk."

— "Okadar geç oldu demek? Bu saate kadar uyumak niyetinde değildim oysa. Bir şeyler yemeye kalkarsam, saat üçü bulur."

— "Ann daha köyden dönmedi. O gelene kadar seni bıraktım, rahat rahat uyuyasın diye."

Clym pencerenin önüne gidip dışarıya baktı.

Sonra, düşünceli bir tavırla: "Haftalar geçip gidiyor, Annem gelmiyor." dedi. "Çoktan gelmeliydi. Hiç değilse bir haber almış olmalıydık kendisinden."

Eustacia'nın o kapkara gözlerinde kuşku, pişmanlık, korku, kararlılık gibi duygular art arda belirip kayboldu. Korkunç bir güçlükle karşı karşıya kalmıştı. Bu güçlükten şimdilik olsun kurtulmanın tek yolu vardı: Olayı ertelemek.

Clym: "Ne olursa olsun, bugünlerde muhakkak Blooms-End'e gitmeliyim." diyordu. "Hem, yalnız gitsem daha iyi olur sanırım." Tozlu kollarıyla eldivenlerini aldı, sonra onları gene yerlerine fırlattı. "Değil mi ki bugün akşam yemeğini geç yiyeyeceğiz, şimdi, fundalığa gideceğime, bahçede çalışayım, daha iyi. Akşama kadar bahçede çalışır, hava biraz serinleyince de kalkar Blooms-End'e anneye giderim. Ben biraz çaba gösterirsem, eminim, annem bütün olup bitenleri unuttur. Eve geç dönebilirim, bir buçuk saatten önce oraya varamayacağıma göre. Ama, bir akşamlık kusuruma bakmazsın, değil mi, sevgilim?.. Neden bu kadar dalgınsın? Ne düşünüyorsun öyle?"

Eustacia, ağır ağır: "Söyleyemem sana." dedi. "Keşke burada oturmasaydık, Clym. Burada herşey ters görünüyor nedense gözüme."

— "Eh... bu tersliği önce kendimizde aramalıyız sanırım. Acaba Thomasın son günlerde anneme uğradı mı? İnşallah uğramıştır. Ama, bu ay bebek beklediğine göre, korkarım gidememiştir annemi görmeye. Keşke bunu daha önce düşünseydim. Zavallı anaçığım, kimbilir ne kadar yalnızlık çekiyordur!"

— "Bu akşam gitmeni istemiyorum."

— "Neden, bu akşam?"

— "Annen beni çok kıracak bir şey söyleyebilir sana."

Clym hafifçe kızardı.

— "Annem kinci değildir." dedi.

Eustacia, alçak sesle gene: "Gitmeni istemiyorum." dedi. "Bu akşam oraya gitmemeye razı olursan, sana söz veriyorum, yarın ben gidip annenle barışmak için elimden geleni yaparım. Seni de orada beklerim, gelir beni alırsın."

— "Senden kaç kez gidip annemi görmeni rica ettimse, her seferinde de bu ricamı geri çevirdin. Şimdi neden gitmeye razı oluyorsun?"

Eustacia, sinirli sinirli başını salladı.

— "Daha başka bir şey açıklayamam sana!" dedi. "Yalnız, şukadarını bil, yeter: Senden önce ben gidip annenle yalnız görüşmek istiyorum."

— "Tam ben anneme gideceğim bir sırada, senin çoktandır yapmanı istediğim bir şeyi yapmaya razı oluvermen çok tuhaf, doğrusu! Yarın senin oraya gitmeni beklersem, bir gün daha kaybederim. Oysa, annemi görmek için bir gece daha bekleyecek halim kalmadı. İçim rahat değil. Herşey artık yoluna girsin istiyorum. Bunun için de elimden geleni yapacağım. Sen daha sonra gider görürsün annemi... Bir şey değişmez ki."

— "Şimdi seninle de gelebilirim besbelli?"

— "Oraya kadar gidip dönmek seni çok yorar. Hayır, Eustacia, bu akşam olmaz."

— "Nasıl istersen öyle olsun."

Eustacia sakın bir sesle söylemişti bunları. Biraz çaba gösterip kötü sonuçları savuşturmaya istekliydi istekli olmasına ama, bir yandan da ne olaksa tez elden olsun bitsin istiyordu.

Clym biraz dolaşmak üzere bahçeye çıktı. Eustacia'nın üzerine bütün öğleden sonra düşünceli bir yorgunluk çöktü. Kocasını bunu havanın bunaltıcı sıcaklığına yordu.

*
**

Akşamüstü Clym Blooms-End'e doğru yola çıktı. Yaz sıcaklığı daha hayli yoğundu ama, günler epeyce kısalmıştı.

Clym daha ancak bir, bir buçuk kilometre kadar yol almıştı ki, fundalığın bütün morları, kahverengileri, yeşilleri silik, bir-örnek bir giysiye büründüler. Yalnız tavşan inlerinin bulunduğu yerlerde ak kum tümsekleri görülmüyordu. Orada-burada öbür bitkilerden ayrı duran bodur diken tümeleri göze çarpıyordu. Hemen hepsinin içinde birer çobanaldatan vardı. Kuşçağız soluğunu tutabildiği sürece vızıldıyor, sonra durup kanatlarını çırpıyor, çalının çevresinde bir dolanıyor, yere konuyor, kısa bir sessizlikten sonra yeniden vızıldamaya başlıyordu. Clym ayaklarını her çalıya sürtüşünde sayısız pervane havalanıyordu. Batıdan gelen tatlı ışık bunların tozlu kanatları üzerinde parıldıyordu.

Clym yakında herşeyin düzeleceğini umarak, bu sakin görünümün içinde ilerliyordu. Dört-beş kilometre kadar yol almıştı ki, yumuşak, tatlı bir koku dalga dalga burnuna çarptı. Bu bildik kokuyu içine çekebilmek için durdu.

Dört saat kadar önce annesinin yığılıp kaldığı yaban kekikle-riyle dolu köşeydi burası. Birden solumayla inilti arası garip bir ses çarptı kulağına.

Hemen sesin geldiği yere baktı. Bir kitle halinde gökyüzüne doğru yükselen bir tepeden başka hiçbir şey göremedi. O yana doğru birkaç adım ilerledi...

İşte o zaman, ayaklarının az ötesinde boylu boyunca yere uzanmış karaltıyı gördü.

Bu karaltının ailesinden biri olabileceği ilkin aklına bile gelmedi. Yılın bu mevsiminde çalı biçicilerin kimi vakit fundalıkta yattıkları bilinen bir şeydi. Evlerine giden uzun yolu aşıp geri dönmeyi göze alamadılar mı, fundalıkta yatarlardı.

Bununla birlikte, Clym az önce duyduğu iniltiyi hatırlayarak,

gidip daha yakından bakmaya karar verdi. O zaman karaltının bir kadın olduğunu gördü. Buz gibi bir üzgünlük çöktü ansızın üzerine. Daha da yaklaşıp, kadının solgun yüzünü, kapalı gözlerini görene dek, onun öz anası olduğunu gene de anlayamadı.

Annesini tanıyınca soluğu kesildi. Acısından haykırmak istediye de, çılgılığı dudaklarında dondu kaldı. Bir ara, zaman, yer kavramını büsbütün yitirdi. Çocukluğuna dönmüş gibiydi. Annesiyle birlikte fundalıkta geçirdiği o eski günleri yeniden yaşıyordu.

Neden sonra, ayıldı, vakit geçirmeden bir şeyler yapması gerektiğini akıl edecek hale geldi. Annesinin üzerine eğilerek soluğunu dinledi. Evet, soluk alıyordu. Solunumu zayıftı ama, düzgündü. Yalnız, arada-bir tıkanır gibi oluyordu.

Clym, dudaklarını annesinin yüzüne yapıştırarak: "Ah, anne, ne oldu sana böyle?" diye haykırdı. "Çok mu hastasın?.. Ölüyor musun yoksa, anneciğim? Benim, ben... senin Clym'in. Ne işin var burada? Buraya nereden geldin? Nedir bütün bunların anlamı?"

Eustacia yüzünden annesiyle arasının açık olduğunu unutmuştu. Ayrılımlarından önceki o tatlı beraberliklerinden başka hiçbir şey hatırlamıyordu.

Bn. Yeobright'ın dudakları aralandı. Oğlunu tanımış gibiydi ama, konuşamıyordu.

O zaman, Clym onu oradan nasıl kaldırıp götürebileceğini düşünmeye başladı. Çiy düşüp yerler ıslanmadan onu oradan götürmesi gerekirdi. Clym güçlü-kuvvetliydi; annesi ise ince yapılydı. Annesini kollarına alıp birazıcık kaldırdı.

— "Canın acımıyor ya?" diye sordu.

Bn. Yeobright başını salladı. Bunun üzerine, Clym onu kucağına aldı, ağır ağır yürümeye başladı. Hava şimdi enikonu serinlemişti ama, bitkilerin yetişmediği kumlu yerlerden geçerken gene de yakıcı bir hava vuruyordu yüzüne.

Clym ilk başta Blooms-End'e kadar daha önlerinde hayli yol olduğunu düşünememişti. O gün öğleden sonra iyi uyumuş olduğu halde, çok geçmeden yorulmaya, yükünün ağırlığını duymaya

başladı. Babasını taşıyan Aeneas gibi zahmetle yol alıyordu. Yaralar başının çevresinde halkalar çiziyor, çobanaldatanlar yüzünün az ötesinde kanatlarını çırpıyorlardı. Görünürlerde bir tek insan bile yoktu. Eve varmalarına daha bir buçuk kilometre kadar bir yol vardı.

Birden, kadıncağız tedirginlik belirtileri göstermeye başladı. Sanki oğlunun kolları arasında olmaktan rahatsız olmuş gibiydi. Clym onu dizlerine yatırıp çevresine baktı. Vardıkları yer yola uzaktı ama, Fairway'in, Sam'in, Humprey'in, Cantle'ların Blooms-End'deki kulübelerine hayli yakın sayılırdı. Ayrıca, beşyüz metre kadar ileride küçük bir kulübe vardı.

Bu ot damlı, kerpiç kulübe şimdi kullanılmıyordu. İssiz sundurmanın yalın çizgileri kaba-taslak görünüyordu. Clym oraya gitmeye karar verdi.

Sundurmaya varır varmaz, annesini dikkatle yere yatırdı. Sonra koşup, çakısıyla, bulabildiği en kuru eğreltiotlarından bir kucak dolusu kesti. Bunları sundurmanın döşemesine yaydı. Sundurmanın bir yanı açıktı. Annesini eğreltiotlarının üzerine yatırdı. Sonra olanca gücüyle Fairway'in evine doğru yollandı.

Aradan onbeş dakika kadar bir zaman geçti. Bu süre içinde hasta kadının zorlu solumasından başka tek ses duyulmadı.

Derken, fundalıkla gök arasındaki çizgide kıpırdanan karaltılar belirdi, ortalık birden canlandı.

Birkaç dakika sonra Clym, yanında Fairway, Humphrey, Susan Nunsuch, çıkageldi. O sırada Fairway'lerde olan Olly Dowden, Christian, Cantle Dede de palas-pandiras arkadan geldiler. Bir lâmba, kibrit, su, bir yastık, o telaş arasında akıllarına geliveren daha birkaç öteberi getirmişlerdi yanlarında.

Derken, Sam konyak getirmesi için gerisin geri gönderildi. Bir çocuk da koşup Fairway'in midillisini getirdi. Onu acele en

yakın hekimin evine yolladılar. Yolu üzerinde Wildeve'in hanına da uğrayıp Thomasin'i bulmasını, teyzesinin ağır hasta olduğunu haber vermesini tembih ettiler.

Çok geçmeden, Sam konyakla birlikte döndü geldi. Lambanın ışığında Bn. Yeobright'a yavaş yavaş biraz konyak içirdiler.

Kadıncağz kendine gelir gibi oldu. İşaretle, ayağına bir şey olduğunu anlatmaya çalıştı. En sonunda Olly Dowden onun ne demek istediğini anlayabildi, gelip gösterilen ayağı inceledi.

Ayak davul gibi şişmişti, kıpkırmızıydı. Kızarmış yerin tam ortasında bezelye tanesinden ufak koyu kırmızı bir benek vardı. Burası kanamıştı.

Sam: "Anladım bunun ne olduğunu!" diye haykırdı. "Yılan sokmuş Bayan Yeobright'ı!"

Clym: "Evet, evet." diye atıldı. "Hatırlıyorum, çocukken de tıpkı buna benzer bir ısırık görmüştüm. Ah, zavallı anacığım!"

Sam: "Yılanın soktuğu adam benim babamdı." dedi. "Bunu iyileştirmenin tek yolu vardır: Sokulan yeri aynı cinsten başka yılanların yağıyla ovmalı. Bu yağ elde etmenin tek yolu da yılanları kızartmaktır. Babamı böyle kurtarmışlardı."

Clym, güvensiz bir sesle: "Eski bir yöntem bu." dedi. "İşe yarayıp yaramayacağından kuşkuluyum. Ama, doktor gelene kadar başka bir şey yapamayacağımıza göre, bir deneyelim."

Olly Dowden, sözlerinin üstüne başa basa: "Yılan sokmasına karşı bu en kesin çaredir." dedi. "Hastabakıcılık ettiğim sıralarda çok yararlandım ben bundan."

Clym, umutsuzca: "Evet ama, yılanları yakalayabilmek için gün ışığını beklemek zorundayız." dedi.

Sam: "Dur bakalım, elimden geleni yapmaya çalışacağım." dedi..

Baston gibi kullandığı yeşil fındık dalını aldı, ucunu yardı. Yarığın içine küçük bir çakıtaşı yerleştirdi. Sonra, elinde fener, fundalığa daldı.

Bu arada, Clym küçük bir ateş yakmış, Susan Nunsuch'ı da

ufak bir tava getirmesi için göndermişti. Susan daha dönmeden, Sam üç yılanla döndü geldi. Yılanlardan biri sopanın ucundaki yarıktaki kıvranıp duruyordu; öbür ikisi ise, ölmüş, sallanıyordular.

Sam: "Yalnız bir tanesini canlı yakalayabildim." dedi. "Öbür iki yılanı bugün çalışırken görmüş, öldürmüştüm. Ama, bu tür yılanlar güneş batana dek ölmezler. Onun için, bu ikisi de pek bayat sayılmaz."

Canlı yılan, çevresindeki kalabalığa o ufacık kapkara gözleriyle kötü kötü bakıyordu. Sırtındaki güzelim kahverengili-karalı menevişler sanki hayvan öfkelenidikçe daha da yoğunlaşıyordu.

Bn. Yeobright yılanı baktı. Yılan da ona bakıyordu. Hasta kadın tepeden tırnağa titredi, gözlerini başka yana çevirdi.

Christian Cante: "Şuna bakın hele!" diye mırıldandı. "Komşular, belki de Tanrı'nın bahçesinde yaşayan o yaşlı yılan—hani elmayı çıplak Havva'ya veren bir yılan var ya, o işte— öbür yılanlarla birlikte bugün de yaşıyordur, kimbilir... Gözüne bakın hele şunun! Hayın mı, hayın!.. Kara kuşüzümlerine benziyor. İnşallah kötü şeyler dilemiyordur bizim için! Fundalıkta yılanların böyle bakıp nazar değdirdiği biralay insan var şimdiden! Ömrümün sonuna dek yılan öldürmeyeceğim bir daha!"

Cante Dede: "İnsanların alt edemedikleri şeylerden korkmaları yerinde bir şeydir." dedi. "Vaktiyle buna dikkat etmiş olsaydım, birçok tehlikeden yakamı sıyrabilirdim."

Christian: "Sundurmanın dışında bir ses duyar gibi oldum." diye atıldı. "Dilerim başımıza ne gelecekse gündüz vakti gelsin! Çünkü gündüzün insan yüreklilik gösterebilir... Karşısına çıkacak süpürge sopalı bir kocakarıdan da aman dilenmez... yürekliyse elbet; bir de, kadından kaçacak kadar gücü varsa!"

Sam: "Benim gibi bir bilgisiz kişi bile bundan iyisini yapar." dedi.

— "En ummadığımız yerde türlü belâlar bekler bizi. Bayan Yeobright ölecek olursa, onu öldürmekle suçlayıp bizi yakalarlar mı dersiniz, komşular?"

Sam: "Yok, öyle bir şey yapamazlar." diye karşılık verdi. "Ancak, vaktiyle yasak yerde avlandığımızı falan kanıtlarlarsa, o zaman deliğe tıkabilirler. Ama, Bayan Yeobright iyileşecek."

Çantle Dede: "A! on yılan birden soksaydı beni, gene de bir gün bile işimi-gücümü bırakmazdım." dedi. "Öyle bağılıyım işime! Ama, belki savaşmak üzere yetiştirilmiş bir adam için doğal sayılır bu. Ya, neler geldi, geçti başımdan! Ama, orduya katıldıktan kelli bir daha kazaya-belâya uğramadım çok şükür." Başını sallayıp gülümsedi. Kendi üniformalı hayaline gülümser gibiydi. "Gençliğimde en şık, en gösterişli askerlerin başında gelirdim hep!"

Fairway: "Askerde en büyük çılgını en başa koyarlar, besbelli ondan!" diye karşılık verdi. Ateşin başına çömelmiş, odunları tutuşturmak için boyuna üflüyordu.

Cantle Dede'nin yüzü birden ciddileşti, üzgün bir anlama büründü. Yaşlı adam Fairway'e doğru ilerledi.

— "Bir adam yıllarca iyi, sağlam bir arkadaş olduğuna inanır da sonradan öyle olmadığını düşünebilir mi sanıyorsun, Timothy?" dedi.

— "Boş ver sen şimdi bunlara, Dede! Hele birazcık yerinden kımıl da, birkaç parça daha çalı-çırpı topla. Burada bir ölüm-kalım savaşı yapılırken, senin gibi yaşlı bir adamın böyle zevzeklik etmesi hiç de yakışık almıyor."

Cantle Dede, üzgün bir inançla: "Evet, evet, haklısın." dedi. "Eh, doğrusu ya, bu gece vaktiyle gençliklerinde iyi şeyler yapmış olanlar için kötü bir gece, gerçekten."

Derken, Susan da elinde tavayla çıkageldi. Canlı yılan öldürüldü. Üç yılanın da başı kesilip atıldı. Geri kalan yerleri küçük küçük doğranıp tavaya kondu. Sonra tavayı ateşe sürdüler.

Çok geçmeden, çıtırtılar duyuldu. Biraz sonra da, kızaran yılan etleri duru bir yağ salıverdi.

Clym mendilinin ucunu bu yağa banıp annesinin ayağına sürmeye koyuldu.

VIII

TALİH BİRİNE GÜLERKEN ÖBÜRÜNDEN YÜZ ÇEVİRİYOR

U arada, Alderworth'teki küçük evinde yalnız kalan Eustacia, olayların gidişinden dolayı derin bir üzünlük içindeydi. Clym annesinin kapıdan geri döndüğünü öğrenirse ne olacaktı? Belki de tatsızlığa yol açacaktı bu iş. Eustacia bundan korktuğu kadar aklına getirmek de istemiyordu.

Akşamları yalnız kalmayı oldum-olası sevmezdi. Hele bu akşam, gündüzün olanlardan sonra, büsbütün sinirleniyordu yalnız kalışına. Evine gelen iki konuk da onu tedirgin etmişti.

Onu tedirgin eden Clym'le annesi arasındaki çatışmada pay almış olması değildi. Olanlara sinirlenmişti, hepsi okadar. Bu yüzden her zamanki uyuşukluğu bile geçmiş, davranışlarına bir hızlilik gelmişti. Öyle ki, kapıyı açmadığına şimdi pişmandı. Gerçekten, o sırada Clym uyandı sanmıştı. Kendini savunmak için bu özürü ileri sürse yalancı çıkmazdı. Ama, kaynanası kapıyı ilk vuruşta koşup açmamıştı, bu da bir gerçektir..

Yılın bu mevsiminde geceleri dolaşmak gündüzün dolaşmaktan daha hoştur. Clym gideli aşağı-yukarı bir saat olmuştu ki, Eustacia birden çıkıp Blooms-End'e doğru yürümeye karar verdi. Belki kocası eve dönerken ona rastlardı.

Bahçe kapısına geldiği sırada, yaklaşan bir arabanın sesini duyunca duraladı. Dikkatle baktı; dedesinin, arabasıyla, oraya gelmekte olduğunu gördü.

— "Hoşgeldin, dede!" diyerek onu karşıladı. "İçeri buyursan-a."

Yaşlı adam: "Sağ olasin, kızım, kalamam." diye karşılık verdi. "Doğu Egdon'a gidiyorum. Geçerken, dayanamadım, uğrayıp sana haberi vereyim dedim. Belki de duymuşsundur... Bay Wildeve'in konuştuğu servetten söz ettiler mi sana?"

Eustacia: "Hayır." dedi.

— "Eh, dinle öyleyse: Tam onbir bin liralık koca bir servete

konu... Kanada'daki amcası ölmüş. Adamcağız bütün ailesini memlekete göndermişmiş... Topunun birden bir kazada öldüğünü duyunca, kendisi de sizlere ömür... Sonuç olarak, herşey Wildeve'e kalmış; hiç beklemediği bir sırada büyük bir servete konmuş."

Eustacia kıpırdamadan duruyordu. Neden sonra: "Bay Wildeve ne zaman öğrenmiş bunu?" diye sordu.

— "Bu sabah erkenden öğrenmiş sanırım. Çünkü ben haberi saat onda aldım, Charley dönüp geldiğinde söyledi. Eh, talihli adam diye buna derler işte! Ne büyük aptallık ettin, Eustacia!"

Eustacia, büyük bir soğukkanlılıkla gözlerini dedesine doğru kaldırdı.

— "Ne gibi?" diye sordu.

— "Wildeve avucunun içindeyken onu bırakmakla aptallık ettin, ne gibi olacak!"

— "Avucumun içindeydi, demek!"

— "Onunla senin aranda bir şeyler olduğunu yakın zamana kadar bilmiyordum. Bilseydim de, Tanrı biliyor ya, öfkemden küplere biner, seni ondan ayırmak için elimden geleni yapardım. Ama, değil mi ki öyle koklaşıyordunuz, neden ona asılmadın sanki?"

Eustacia karşılık vermedi.

Kaptan Vye: "E, yarı kör kocan nasıl?" diye sordu. "Doğruyu konuşmak gerekirse, o da kötü bir adamcağız sayılmaz."

— "İyi sayılır."

— "Kocanın şu akraba kızı için —neydi adı, yahu, unuttum— iyi oldu hani yani. Sen olacaktın şimdi onun yerinde, kızcağızım! Hadi, ben gideyim artık. Yardıma ihtiyacın var mı? Neyim varsa, hepsi senindir, bilirsin."

Eustacia, soğuk soğuk: "Eksik olma, dede." diye karşılık verdi. "Şimdilik bir şeye ihtiyacımız yok. Clym çalı biçiyor. Ama, bunu, daha çok, vaktini boş geçirmemek için yapıyor, Çünkü şimdilik elinden başka bir iş gelmiyor."

— "Ama, yaptığı işin karşılığında para alıyor, değil mi? Yüz çalı başına onbeş kuruş alıyormuş duyduğuma göre."

Eustacia, kızarak: "Clym'in parası var." dedi. "Ama, az da olsa bir yandan para kazanmak da istiyor."

— "Eh, hadi bakalım, eyvallah!"

Kaptan arabasını sürdü.

Dedesı gözden kaybolunca, Eustacia farkında olmadan gene yoluna yürüdü. Ne var ki düşündüğü artık ne Clym'di, ne de Clym'in anası. Alinyazısından yakınan Wildeve'i Kader bir kez daha tuttuğu gibi güneşli bir yere oturtmuştu. Onbir bin lira! Egdon'da, onu hangi ölçüye vurursanız vurun, çok zengin bir adamdı artık.

Eustacia'ya göre. de bu büyük bir servetti. Eustacia böyle bir parayla istediği her şeyi yapabiliirdi. Clym'in boş bulduğu, şatafatlı diye yerdiği bütün isteklerini yerine getirebiliirdi. Para canlısı değildi ama, paranın sağladığı şeyleri severdi.

Wildeve'in yeni durumu, şimdi onu gözünde daha ilgiçekici bir adam haline getirmişti. Birden o sabah Wildeve'in nekadark gösterişten uzak ama, şık giyinmiş olduğunu hatırladı... Besbelli en yeni elbisesini giyip gelmişti onu görmeye. Elbisesinin dikenlerden, çalılardan berbat olabileceğini düşünmemişti bile. Sonra, genç adamın kendisine karşı takındığı yeni tavrı düşündü.

— "Ah! anlıyorum, anlıyorum..." diye mırıldandı. "Beni bıraktığına bin pişman şimdi! Beni öyle istiyor ki dilediğim herşeyi hiç düşünmeden bana verebilir!"

Wildeve'in tavırlarını, sözlerini ayrıntılarıyla düşündü. Oysa, o sabah umursamamıştı bile bunları. O zaman genç adamın nekadark yeni durumuna uygun biçimde davranmış olduğunu anladı.

— "Kötü niyetli biri olsaydı, böbürlenerek bana servetinden söz ederdi." diye düşündü. "Oysa, benim uğradığım talihsizlikleri düşünerek, paranın lafını bile etmedi. Yalnız beni gene de sevdiğini, kendisinden üstün gördüğünü çıtlattı, okadar."

Wildeve'in, konduğu büyük servete rağmen, susması gerçekte hesaplıydı. Böyle bir suskunluğun Eustacia gibi bir kadını nasıl etkileyeceğini çok iyi biliyordu. Kadınları çoğu kez bu tür inceliklerle elde etmişti.

Damon Wildeve tuhaf bir adamdı: Bir kadına karşı kimi vakit öfkeli, kaba, hoyrat davranabilirdi. Derken, aynı kadına karşı öyle eşsiz bir incelik gösterirdi ki az önceki kabalığı unutuluverirdi. Eustacia onun hayranlığına önem vermemiş, iyi dileklerini dinlemek zahmetine bile katlanmamış, evinin arka kapısından dışarı salıvermişti. İşte bu adam, bugün, onbir bin lira gibi büyük bir servetin sahibiydi! İyi bir işi vardı; üstelik, mühendislik eğitimi görmüş, aydın bir kişiydi.

Eustacia kendini Wildeve'in servetine öylesine bir kaptırmıştı ki, Clym'in karısı olduğunu bile unutmuştu. Kocasını karşılamak üzere yoluna gideceğine, bir taşın üzerine çöktü.

Orada oturmuş derin düşüncelere dalmıştı ki, ardında bir ses duyarak başını çevirdi. Eski sevgilisi, büyük bir servetin yeni sahibi olan talihli adam karşısındaydı.

Eustacia yerinden kalkmadı. Bununla birlikte, onu Wildeve kadar tanıyan herkes o sırada kafasından ne geçtiğini anlayabilirdi. Genç kadın Damon Wildeve'i düşünüyor, bunu bakışlarıyla belli ediyordu.

Duru bir sesle: "Ne işin var senin burada?" diye sordu. "Eve gittin sanıyordum ben seni."

Damon Wildeve: "Senden ayrıldıktan sonra köye gittim, sonra gene buraya döndüm, hepsi bu." dedi. "Ne yana gidiyorsun, sorabilir miyim?"

Eustacia eliyle Blooms-End'i gösterdi.

— "Kocamı karşılayacağım." dedi. "Korkarım bugün sen bizdeyken, başım hayli belâya girdi."

— "Nasıl olur!"

— "Kaynanamı içeri almadığım için."

— "Umarım seni görmeye gelmekle başını sıkıntıya sokmadım?"

— "Hayır, sokmadın. Senin kabahatin yok."

Eustacia bunları sakın bir sesle söyledikten sonra ayağa kalktı. Farkında olmadan, birlikte yürümeye koyuldular. Bir süre hiç konuşmadılar. Sessizliği ilk bozan Eustacia oldu.

— "Seni kutlamalıyım."

— "Ne için? Ha, evet, şu onbir bin liradan dolayı. Eh, başka bir şey elde edemediğime göre, hiç değilse buna sevinmeliyim."

— "Paraya aldırıyor gibi konuşuyorsun. Neden bugün bana geldiğinde bundan hiç söz etmedin?" Eustacia darılmış gibi konuşuyordu. "Bir rastlantı sonucu öğrendim olanları."

Wildev: "Sana söylemek niyetindeydim." diye karşılık verdi. "Ama, ben... şey... Açık konuşacağım... Senin pek iyi durumda olmadığını görünce, servetimden söz etmekten vazgeçtim, Eustacia. Kocan çalışmaktan bitkin düşmüş, orada öyle yatarken, servetimle böbürlenmek yakışık almazdı sanırım. Gene de, sen orada, onun yanında dururken, birçok bakımlardan onun benden daha zengin bir adam olduğunu düşünmekten kendimi alamadım."

Eustacia, şeytan şeytan: "Ne?" dedi. "Yani servetinle beni değiş-tokuş eder miydin Clym'le?"

Wildev: "Elbet ederdim." diye karşılık verdi.

— "Hem saçma, hem olmayacak şeylerden söz ediyoruz... Konuyu değiştirelim bari."

— "Peki, öyle olsun. Gelecekteki tasarılarımı anlatayım sana... dinlemek istersen elbet. Bana kalan paranın dokuzbin lirasını sürekli bir işe yatıracağım. Bin lirasını hazır para olarak el altında bulunduracağım. Kalan bin lirayla geziye çıkacağım; dünyayı gezip göreceğim. Sanırım bir yıl kadar sürecek yolculuğum."

— "Yolculuk ha? Ne parlak bir buluş! Nereye gideceksin?"

— "Önce ver elini Paris. Kış, ilkyazı orada geçireceğim. Sonra sıcaklar bastırmadan İtalya'ya, Filistin'e gitmek istiyorum. Yazın Amerika'ya geçeceğim. Sonra, daha pek kesin değil ama, Avustralya'ya, oradan da Hindistan'a gitmek niyetindeyim. Sanırım, bu kadar gezdikten sonra, yolculuktan biraz usanç getirmiş olurum. O zaman belki gene Paris'e dönerim. Param suyunu çekene kadar da orada kalırım."

Eustacia, iç çekmesinden farksız bir sesle: "Demek gene Paris'e..." diye mırıldandı.

Clym'in anlattıklarının yüreğinde canlandırdığı Paris düşlerinden Wildeve'e bir kez olsun söz etmemiştir. Öyleyken, Wildeve farkında bile olmadan bu düşlerden dem vurmaktaydı.

Eustacia: "Paris'i çok düşünüyorsun sanırım?" diye sordu.

— "Evet. Dünyanın en güzel kentidir bence."

— "Bence de öyle! Thomasin de gelecek mi seninle?"

— "Evet, gelmek isterse. Ama, belki burada kalmak ister."

— "Demek gidip gizeceksin?.. Bense, burada kalacağım!"

— "Öyle olacağı benzer. Ama, bütün bunlar kimin kabahati, biliyoruz."

Eustacia: "Seni suçladığım yok." diye atıldı.

— "A! ben de, suçluyorsun sanmıştım. Ne zaman beni suçlama eğilimini duyarsan Mezartepe'de bana söz verip de gelmediğin akşamı hatırla. O gün bir de pusula gönderdin bana. Okurken yüreğim öyle sızlamıştı ki!.. Umarım sen hiçbir zaman o denli üzülmezsin herhangi bir şeye. Ayrılmanızın başlıca nedenlerinden biridir o pusula. İşte o zaman, aceleyle, geri dönülmez bir şey yaptım... Ama, karım iyi bir kadın; onun için daha uzun konuşmayacağım bu konuda."

Eustacia: "O olayda kabahatli bendim, haklısın." diye karşılık verdi. "Ama, şunu kabul et ki kabahatin bende olmadığı zamanlar da oldu. Gene de kabul ediyorum: Duygularım ansızın ayaklanıverir benim. Bir bakıma büyük talihsizlik bu benim için. Ah, Damon, sitem etme artık bana, n'olur!.. Dayanamıyorum."

Uzun süre konuşmadan yürüdüler.

Derken, Eustacia, damdan düşer gibi: "Yolunuzdan sapmadınız mı, Bay Wildeve?" diye sordu.

— "Bu akşam yolum nereye düşerse ben de oradayım. Blooms-End'i görebileceğimiz bir tepeye varana dek seninle geleceğim. Vakit hayli genç oldu, yalnız dolaşman doğru değil."

— "Aldırma. Bu saatte çıkmaya kimse zorlamadı ki beni. Artık benimle gelmesen daha iyi olur. Bir gören olsa, kimbilir ne düşünür! ikimiz için de."

Damon: "Peki, değil mi ki öyle istiyorsun, gidiyorum." dedi.

Uzanıp birden Eustacia'nın elini yakaladı, öptü. Genç kadın evlendiğinden beri ilk kez yapıyordu bunu.

Sonra, yaptığını ört-bas etmek ister gibi: "Tepenin üzerindeki şu ışık da ne?" diye sordu.

Eustacia o yana baktı. Az ilerideki derme-çatma kulübenin önünde ateş yakılmıştı. Bugüne dek hep boş olan kulübede şimdi birileri vardı.

Eustacia: "Zahmet edip buraya kadar geldiğine göre, şu kulübenin önünden de geçiriver beni." dedi. "Buralarda bir yerde Clym'e raslarım sanıyordum ama, yanılmışım. Kimse yok görünürde. Acele edeyim de Clym oradan ayrılmadan Blooms-End'e yetişmeye çalışayım bari."

Kerpiç duvarlı kulübeye doğru ilerlediler. İyice yaklaşıncı, ateşin, ayrıca içeride yanan lambanın ışığında, eğreltiotlarından bir yatağın üzerine uzanmış bir kadın gördüler. Çevresinde kadınlı-erkekli bir kalabalık toplanmıştı. Hepsi fundalık insanlarıydı.

Eustacia uzanmış yatan kadını ilkin tanıyamadı. Kadının başında bekleyenlerden birinin Clym olduğunu da anlayamadı. Kulübeye biraz daha yaklaştı. İşte o zaman Damon Wildeve'in koluna yapıştı. İşaretle ona gölgeye kaçmasını anlattı.

— "Kocamla annesi bunlar!" diye telâşla fısıldadı. "Ne demek oluyor bu? Gidip bir kolaçan eder, sonra gelip olanları bana da anlatır mısın?"

Wildeve ondan ayrılıp kulübenin arkasına doğru seğirtti. Az sonra yeniden meydana çıktı, Eustacia'ya yanına gelmesini işaret etti. Genç kadın onun yanına vardı.

Wildeve: "Durum kötü." dedi.

Bulundukları yerden içeride konuşulanları duyabiliyorlardı.

Clym birine: "Anlamıyorum, nereye gidiyordu acaba annem?" diyordu. "Uzun bir yol yürüdüğü belli. Konuşacak hale geldiyse de gene nereye gittiğini söylemek istemedi bana. Durumu nasıl? İyi-leşecek mi?"

Ağırbaşlı bir ses: "Durumu ağır." diye karşılık verdi.

Eustacia bu sesi hemen tanıdı: Çevredeki tek doktorun sesiydi bu.

Doktor: "Yılanın sokması onu elbette ki sarsmış." diyordu. "Ama, annenizi bu denli güçsüz düşüren yorgunluktur bence. Bana öyle geliyor ki çok uzun bir yol yürümüş, bu yüzden tükenmiş."

Clym, büyük bir üzüntüyle: "Böyle sıcak havalarda aşırı yürümemesini hep söyledim ona." dedi. "Yaraya yılan yağı sürmekle iyi ettik mi dersiniz?"

Doktor: "Şey... bu pek eski bir çaredir." diye karşılık verdi. "Eskiden zehirli yılan avcıları bu çareye başvururlarmış. Hoffman, Mead, bir de sanırım Rahip Fontana yılan sokmasına karşı şaşmaz bir merhem olarak salık verirler bunu. Belki başka bir yağla ovulsa da sonuç aynı olurdu ama, hiç kuşku yok, yapabileceğiniz en iyi şeyi yapmışsınız."

Tam o sırada kaygılı bir kadın sesinin: "Buraya gelin! Çabuk, buraya gelin!" diye haykırdığı duyuldu.

Clym'le doktor telâşla Bn. Yeobright'ın başına koştular.

Eustacia: "Ah! ne oldu acaba?" diye fısıldadı.

Wildev: "Seslenen Thomasin'di." diye karşılık verdi. "Demek gidip çağırdılar onu. İçeri girsem daha mı iyi olur diye düşünüyorum... Bir yandan da işi büsbütün berbat etmekten korkuyorum."

Uzun süre içeriden çıt çıkmadı.

Neden sonra Clym, acı bir sesle: "Ah, Doktor, ne demektir bu?" diye inledi.

Doktor bu soruya hemen karşılık vermedi.

En sonunda: "Hızla güçten kesiliyor." dedi. "Kalbi önceden de zayıfmış. Üstüne bir de aşırı bedensel yorgunluk eklenince, olan olmuş."

Derken, ağlayan kadın sesleri duyuldu. Sonra sesler kesiliverdi. Herkes bekler gibiydi. Ardından tuhaf bir soluk sesi duyuldu. Sonra herşey acı bir sessizliğe gömüldü.

Doktor: "Bitti." dedi. "Sizlere ömür."

Kulübenin arkalarından birtakım sesler: "Bayan Yeobright öldü..." diye fısıldaştılar.

Tam o sıradaydı, Wildeve'le Eustacia küçük bir oğlanın kulübe-ye daldığını gördüler. Susan Nunsuch'ın oğlu Johnny'ydi bu. Susan ileri çıkıp sessizce oğlana geri dönmesini işaret etti.

Çocuk, ince, keskin bir sesle: "Sana bir şey söyleyeceğim. anne!" diye haykırdı. "Şurada uyuyan kadın var ya, bugün benimle birlikte epey yürüdü. Kendisini gördüğünü sana söylememi istedi. "Oğlunun kapıdan çevirdiği kalbi kırık bir anne olduğumu söyle." dedi. Sonra ben onu bırakıp eve döndüm."

İçeride bir erkeğin hıçkırdığı duyuldu.

Eustacia'nın soluğu kesilir gibi oldu.

— "Clym bu!" diye inledi. "Onun yanına gitmeliyim... Ama, hangi cesaretle! Yok, gidemeyeceğim... Gel, gidelim hemen buradan!"

Kulübeden epeyce uzaklaştılar.

Eustacia, boğuk bir sesle: "Bütün bunlar benim yüzümden oldu." dedi. "Yapımda kötülük var benim."

Wildeve: "Evinize almadınız mı onu gerçekten?" diye sordu.

— "Hayır. Herşey bu yüzden oldu ya. Ah! n'apacağım ben şimdi! Onların arasına girmek istemiyorum... Doğru, eve döneceğim. Hoşçakal, Damon! Başka bir şey konuşacak halde değilim şimdi seninle."

Ayrıldılar.

Eustacia önündeki ilk tepenin üzerine çıkınca, dönüp arkasına baktı. Kulübeden Blooms-End'e doğru acıklı bir cenaze alayı ilerlemekteydi ağır ağır. Lambanın ışığında alaya katılanlar az-çok seçilebiliyordu. Damon Wildeve aralarında yoktu.

HERŞEY ORTAYA ÇIKIYOR

I

İŞİĞA KAVUŞMAK İÇİN
ÖNCE KARANLIĞI TANIMAK GEREK

BN. Yeobright'ın cenazesi kalkalı aşağı-yukarı üç hafta olmuştı. Bir akşam ayın gümüş ışınları Clym'in Alderworth'teki evine vurduğu sırada, evden bir kadın çıktı. Hava almak istiyormuş gibi gidip bahçe kapısına yaslandı. Acuzelerden bile güzel kadınlar yaratan ayın solgun dokunuşu zaten güzel olan bu yüzü sanki tanrı-sallaştırmıştı.

Kadın bahçeye çıkalı daha çok olmamıştı ki, yoldan doğru bir adam çıkageldi. Doğruca kadının yanına vardı.

Duraksayaraktan: "Acaba durumu nasıl bu akşam, onu soracaktım, hanımım?" dedi.

Eustacia: "Daha iyice, Humphrey." diye karşılık verdi. "Ama, gene de çok hasta elbette."

— "Kafası hâlâ bozuk mu?"

— "Hayır. Aklı başında."

Humphrey: "Gene bağırıp çağırıyor, annesini sayıklıyor mu zavallılık?" diye sordu.

Eustacia, sesini alçaltarak: "Eskisi kadar çılgınca olmasa bile, gene sayıklıyor." dedi.

— "O Johnny olacak oğlanın ona kadıncağızın son sözlerini aktarması pek kötü oldu, hanımım. Hangi erkek böyle bir şey duyarsa, yıkılır."

Eustacia karşılık vermedi. Yalnız, soluğunu tuttu. Sanki konuşmak istiyordu da konuşamıyordu. Humphrey'i içeri buyur ettiyse de, o girmeyeceğini söyleyerek yoluna gitti.

Eustacia dönüp eve girdi. Ön bahçeye bakan yatak odasına çıktı. Siperlikli bir lambadan süzülen solgun ışık içeriye yarı aydınlatıyordu.

Clym yatakta yatıyordu. Yüzü solgundu, son derece bitkin görünüyordu. Uyumuyordu. Yatağın içinde kendini oradan oraya atıyordu. Gözleri ateş gibi parlıyordu.

Eustacia bir koltuğa oturdu.

Clym: "Sen misin, Eustacia?" diye sordu.

— "Benim, Clym. Bahçe kapısına kadar gittim. Dışarı pek güzel. Yaprak kımıldamıyor. Ay parıl parıl."

— "Parıl parıl, öyle mi? Benim gibi bir adam için ay nedir ki? Parlasın dursun! Ne olacaksa olsun bitsin! Öyle ki, bir daha gözümü gün ışığına açamayayım! Ne düşüneceğimi şaşırdım, Eustacia. Düşüncelerim kılıç gibi delip geçiyor beni. Ah! alçağın, kötülüğün resmini yapıp kendini ölümsüzleştirmek isteyen bir ressam varsa, beri gelsin! Beni çizsin!"

— "Neden böyle konuşuyorsun, Clym?"

— "Onu öldürmek için elimden gelini yaptım ben."

— "Hayır, Clym."

— "Evet, yaptım! Bana özür bulmaya çalışma boşuna! Anneme karşı tutumum çok çirkindi, iğrençti... Onunla barışmak için en küçük bir çaba bile harcamadım. O da, bağışlayamadı beni elbette. İş işten geçti artık, öldü o. Onunla barışmaya istekli olduğumu belli edebilseydim, eskisi gibi dost olabilseydik bile annemin ölümü gene de dayanılmayacak kadar ağır gelirdi bana. Oysa ben bir kez bile evine gitmedim, elbet o da bize gelmedi. Onu nasıl sevinçle karşılayıp ağırlayacağımızı bilemeden, göremeden öldü zavallı. İşte en çok içime dokunan bu. O akşam kendisine gelmek üzere olduğumu bilmeden öldü. Baygındı çünkü, söylediklerimi anlayamıyordu. Ah, n'olurdu, Tanrı'm, bir kerecik olsun kalkıp gelseydi evimize! Gelmesini nasıl bekledim! Kismet değilmiş işte."

Eustacia göğüs geçirdi, ürperdi. Gerçeği kocasına birtürlü açıklayamamıştı.

Clym kendi pişmanlıklarına öylesine dalmıştı ki, genç karısının sarsıldığını fark etmedi bile. Hastalığı boyunca sürekli konuşmuş, sayıklamıştı. Annesinin son sözlerini —bir yanlış anlama sırasında söylediği acı sözleri— duyan çocuğun yaptığı açıklama Clym'in yaradılıştan üzünlüğüne yeni bir üzünlük daha katmıştı. İşte o zaman yıkılmıştı. Kızgın güneş altında tarlada çalışan bir rençper gölgeye nasıl özlem çekerse, o da ölümü öylesine özler olmuştu. Üzünlüğün odak noktasında duran bir adamın acıklı görünüşüne bürünmüştü. Annesinin evine gitmek üzere yaptığı gecikmiş yolculuk hiç dilinden düşmüyordu. Çünkü yaptığının hiçbir zaman düzeltilemeyecek bir kusur olduğuna inanıyordu. Değil mi ki annesi gelmemişti, öyleyse onun kalkıp annesine gitmesi gerekirdi.

Durup dinlenmeksizin bunu söylüyor, şeytanın kendisini yolundan saptırdığını ileri sürüyordu. Kendi kendini kınayıp yererken, Eustacia'nın da ona katılmasını istiyordu.

Eustacia, açıklamaya birtürlü cesaret edemediği korkunç bir sırrın pençesinde, için için kıvranıyor, kocasına bu konudaki kanısını söyleyemeyeceğini belirtiyordu.

O zaman Clym: "Elbet bir şey söyleyemezsin. Çünkü annemi yeterince tanıımıyorsun. Huyunu bilmiyorsun." diyordu. "Annem her zaman bağışlamaya hazır bir kadındı; yeter ki karşısındaki bağışlanmayı istesin. Kendisine karşı dikkatli ediyorum sandı; onun için, bu kadar direndi. Buna direnmek de denmez ya. Benlik sahibi, içine kapalı bir kadındı, hepsi bu. Evet, bu kadar uzun zaman benden ayrı durmaya neden dayandığını anlayabiliyorum. Beni bekliyordu. Üzgünken belki yüz kere: "Onun için yaptığım bunca fedakârlığa karşılık, oğumun yaptığına bak!" demiştir kendi kendine eminim. Bir kerecik bile aramadım onu! Aramaya karar verdiğimde de iş işten geçmişti. Düşünmeye bile dayanamıyorum bunu!"

Kimi vakit korkunç bir vicdan azabının pençesinde kıvranıyordu. Bir damla gözyaşı dökse belki biraz ferahlayacaktı. Bunu yapamıyor, ağlayamıyordu. Yatağında çırpınıyor, ateşler içinde

yanıyordu. Bedensel bir hastalıktan çok, beynini kemiren düşüncelerdi ateşlenmesinin nedeni.

Bir gün gene bu haldeyken: "Annemin kendisine kızgın olmadığıma i nanarak öldüğünü gösterir bir tek kanıt olsa elimde!" dedi. "Dünyalar benim olurdu o zaman. Ne yazık ki yok böyle bir şey!"

Eustacia: "Kendini aşırı üzgünlüğe kaptırıyorsun." diye karşılık verdi. "Annesi ölen tek erkek sen değilsin ki."

— "Başkalarının üzüntüsü benim kaybımı hafifletmez. Üstelik, onu yitirmekten çok, yitirdiğim sıradaki koşullar üzüyor beni. Anama karşı günah işledim. Bu yüzden ömrümün sonuna kadar karanlıkta yaşayacağım. Hiçbir umut ışığım yok artık."

"Asıl o sana karşı günah işledi bence."

— "Hayır, hiç de değil. Suçu işleyen benim. Cezasını çekmek de bana düşmeli. Tanrı'm, ver bana lâıyk gördüğün cezayı!"

Eustacia: "Bunu söylemeden önce daha iyi düşünsen yerinde olur." diye karşılık verdi. "Bekâr erkeklerin canları istediği kadar kendilerine ilenmeye hakları vardır belki. Ama, evliler kendilerine lânet okurken, bir başkasını da aynı kötü kadere sürüklemekte olduklarını unutmamalılar."

Clym: "Senin sözünü ettiğin incelikleri gösteremeyecek kadar perişanım ben." dedi. "Gece-gündüz, "Anneni sen öldürdün!" diye haykır bana. Ama, kendime lânet yağdırırken, belki sana gerçekten haksızlık ediyorum, benim zavallı, çilekeş karıcığım. Bağışla beni, Eustacia. Ne yaptığımın, ne dediğimin farkında değilim."

Eustacia kocasını bu halde görmeye dayanamıyordu. Korkunç bir şeydi bu. Yahuda Hz. İsa'nın çarmıha gerilişini nasıl dehşetle seyretmişse, o da Clym'in bu halini aynı duygularla seyrediyordu. Gözlerinin önüne yaşlı, yorgun bir kadın geliyordu; açılmayan bir kapıyı çalan bir kadın. Eustacia bunu hatırladıkça titriyordu.

Bununla birlikte, Clym'in böyle yüksek sesle konuşup içindeki acı pişmanlığı dışarı dökmesi kendisi bakımından daha iyiydi. Çünkü suskunluğa gömüldüğü zaman sınırsız ölçüde üzülüyor, daha çok acı çekiyordu. Kimi vakit okadar uzun süre gergin, düşünceli

bir ruh durumunda kalıyor kendi düşünceleriyle kendini öylesine yiyip bitiriyordu ki, bunu yüksek sesle konuşmaya zorlamak şart oluyordu. Böylelikle üzünlüğünü bir dereceye kadar dışarı atabiliyordu hiç değilse.

*
**

Eustacia ay aydınlığını seyretmek için bahçeye çıkıp döneli daha çok olmamıştı ki, eve doğru yaklaşan yumuşak ayak sesleri duyuldu. Çok geçmeden de hizmetçi, alt kattan, Thomasin'in geldiğini haber verdi.

Thomasin içeri girince, Clym: "Ah, Thomasin! Bu akşam ne iyi ettin de geldin, sağol!" dedi. "İşte gördüğün gibiyim. Öyle iğrenç bir görünüşüm var ki herkesten utanıyor, çekiniyorum. Bir tek dostum bile gelip beni bu halimde görsün istemiyorum... Şenden bile utanıyorum."

Thomasin, içtenlikle: "Benden utanmana, gerek yok, Clym." diye karşılık verdi. Acı çeken birine ilâç gibi gelen o tatlı sesiyle söylemişti bunları. "Seninle ilgili hiçbir şey beni şaşırtmadığı gibi, kaçırılmaz da. Daha önce de geldim buraya ama, sen hatırlamıyorsun."

— "Yo, hatırlıyorum. Deli değilim ben, Thomasin. Hiçbir zaman da deli olmadım. Çıldırıldığımı söylerlerse sana, inanma sakın. Yalnız, yaptıklarımın dolayısı yıkılmış bir haldeyim. Buna bir de bedensel yorgunluk eklenince, herkes beni delirdim sandı. Yo, aklım başımda. Aklımı yitirmiş olsaydım, annemin ölümüyle ilgili ayrıntıları bu kadar iyi hatırlayabilir miydim, söyle? Keşke hatırlamasaydım! Ne yazık ki Tanrı bana unutmak gibi büyük bir talihlilik bağışlamadı. İki buçuk ay, Thomasin, ömrümün son iki buçuk ayı zavallı anacığım yapayalnız yaşadı. Benim yüzümden ne üzüntüler çekti! Öyleyken, gidip onu aramadım, bir kez olsun hatırlarını sormadım. Topu topu on kilometre ötede oturuyordum. Tam iki buçuk ay —yetmişbeş gün— güneş anacığımın üzerinde doğdu,

battı. Bütün bu süre içinde bir köpeğe bile lâayık olmayan tam bir yalnızlık içinde yaşadı! Onunla uzaktan, yakından hiçbir ilişkisi olmayan çevredeki yoksul kişiler nekadur yalnız, nekadur hasta olduğunu bilselerdi, gider onu arar, sorarlardı. Ben ise —ben ki onun herşeyiydim— bir alçak gibi ondan uzak durdum. Tanrı'nın adaleti diye bir şey varsa, hemen şimdi ölmeliyim ben! Tanrı gözlerimi yarı kör etti ama, bu yetmez. Bana daha ağır bir ceza, daha çok acı vermeli ki sonsuza dek inanabileyim ona!"

Thomasin'in gözlerinden korku gözyaşları boşandı.

— "Sus! Sus!" diye hıçkırdı. "Yalvarırım, Clym, böyle konuşma!"

Bu arada odanın öbür ucunda oturan Eustacia'nın solgun yüzünde bir değişiklik olmadıysa da, genç kadın koltuğunda kıvranıyordu. Clym, Thomasin'in yalvarışına kulak asmadan, sözlerini sürdürdü:

— "Ama, Tanrı'nın lânetinin bile daha başka bir kanıtı bağışlanmayacaktır bana. Çünkü ben buna bile lâayık değilim. Ne dersin, Thomasin, annem beni tanıdı mı acaba? Onu bağışlamadığımı sanarak ölmedi değil mi? Böyle korkunç bir yanlışlık olmadı, değil mi, söyle? Annem, böyle, olmayacak bir kanıya nasıl varmış olabilir? Ah! böyle bir şey olmadığına bir inandırabilsen beni! Sen ne dersin, Eustacia? Ne düşündüğünü söyle bana, n'olur!"

Thomasin: "Bence annem son dakikalarında senin kendisine dargın olmadığını anlamıştır, eminim bundan." dedi.

Eustacia sesini çıkarmadı. Benzi iyice sararmıştı.

Clym gene söyleniyordu:

— "Neden evime hiç gelmedi? Onu içeri alır, herşeye rağmen kedisini nekadur çok sevdiğimi ona gösterirdim, gelseydi. Ama, kapımı bile çalmadı. Ben de ona gitmedim işte. Sonra da kapı-dışarı atılmış bir hayvan gibi, kimsesiz, yapayalnız fundalıkta öldü. Ancak iş isten geçtikten sonra yardımına koşabildik. Onu benim gördüğüm gibi görmüş olsaydın, Thomasin... can çekişen zavallı bir kadın, karanlıkta çıplak toprağın üzerine kıvrılıp kalmış... İnlüyordu,

kimsecikler yoktu yanında, herkesin onu yüz-üstü bıraktığına inanıyordu.

"Evet, onu o halde görseydin, acıdan deli olurdun. Yalnız sen değil, kim görse acırdı. O zavallı kadın annemdi benim, üstelik! Çocuğa: "Kalbi kırık bir kadın gördüğünü söylersin." dediğine şaşmamalı. Bunu söyleyebilmek için kimbilir neler çekmiştir zavallıcık! Bu kötülüğü ona benden başka kim edebilirdi! Bunu düşünmek bile korkunç. Dilerim şimdikinden daha da ağır bir ceza versin Tanrı bana. Kendimi bilineden nekadardan yatmışım?"

Thomasin: "Bir hafta kadar, sanırım." dedi.

— "Sonra, yatıştım, değil mi?"

— "Evet, dört gün sakın yattın."

— "Şimdi ise gene çırpınmaya başladım."

— "Sakin olmaya çalışmalısın... Yalvarırım, birazcık çaba göster. Yakında eski gücünü kazanacaksın. Şu düşünceleri kafandan bir uzaklaştırabilsen..."

Clym, sabırsızlıkla: "Evet, evet..." diye onun sözünü kesti. "Ama, iyileşmek, güçlenmek falan istemiyorum ki ben. İyileşmem neye yarayacak ki? Ölmem en iyisi... Eustacia için de böylesi daha iyi olur, buna hiç kuşku yok. Eustacia orada mı?"

— "Buradayım."

— "Ölsem senin için daha iyi olmaz mı, Eustacia, söyle?"

— "Böyle sorular sorma, Clym'ciğim."

— "Eh, bir bakıma doğru, gerçekleşip gerçekleşmeyeceği belirsiz bir dilekten başka bir şey değil bu. Evet, ne yazık ki yaşayacağım! Her gün biraz daha iyileştiğimi anlıyorum. Thomasin, hancada daha nekadardan kalmayı düşünüyorsun? Kocan şimdi zengin olduğuna göre."

— "Sanırım biriki ay kadar daha kalacağım. Daha doğrusu, hastalığım geçene kadar. Daha önce yola çıkabileceğimizi sanmıyorum."

— "Evet, evet. Elbette. Ah! Tamsie, sen sıkıntıdan kurtulacaksın... Bir aycık yeter iyileşmene. Bir ay sonra herşeyi atlatmış,

kendini avutacak yeni bir şey bulmuş olacaksın. Ben ise bu azaptan hiçbir zaman kurtulamayacağım. Hi çbir şey avutamayacak beni!"

— "Clym, kendine karşı haksızlık ediyorsun. İnan bana, teyzem seni iyilikle düşünüyordu. Yaşasaydı, şimdi çoktan barışmış olacaktınız, eminim buna."

— "Öyle diyorsun ama, beni görmeye gelmedi işte. Ben ise, daha evlenmeden önce, gelip bizi görmesini rica etmiştim. Gelseydi, ya da ben onu görmeye gitseydim, ölürken: "Oğlunun kapıdan çevirdiği kalbi kırık bir kadının ben." demezdi. Kapım anneme her zaman açıktı... Gelseydi, başımızın üstünde yeri vardı. Ama, gelmedi işte beni görmeye."

Eustacia, odanın öbür ucundaki yerinden: "Artık konuşmasan, Clym." diye mırıldandı.

Çünkü durum dayanılmaz hale gelmeye başlamıştı.

Thomasin, yatıştırıcı bir sesle: "İstersen, burada kalacağım kısa süre icinde, senin yerine ben konuşayım?" dedi. "Biraz düşün, Clym. Olanlara ne kadar tek yanlı bir gözle baktığını görmeye çalış. Annen o sözleri çocuğa söylediği vakit sen daha yanında değildin, onu kollarının arasına almamıştın. Büyük bir acı içindeyken söylemiş o sözleri, besbelli. Teyzem aceleyle böyle şeyler söylerdi hep, bilirsin. Kimi vakit benimle de böyle konuştuğu olmuştur. Belki evine gelmedi ama, şuna kesinlikle inanıyorum ki gelmeyi düşünüyordu. Bir anne iki üç ay oğlundan ayrı kalır da, onu bağışlama eğilimini duymaz mı sanıyorsun? Bak, beni bağışladı. Seni niye bağışlamasın?"

— "Sen onun gönlünü etmek için çaba harcadın. Bense hiçbir şey yapmadım. Ben ki, insanlara mutluluğun çok daha yüce sırlarını öğretecektim... kara cahiller bile benden daha akıllı, benim düşüğüm duruma düşmemeyi akıl edebildiklerine göre."

Eustacia: "Bu akşam buraya nasıl geldin, Thomasin?" diye sordu.

— "Damon beni arabayla bahçe kapısına bıraktı. Kendisi iş için Doğu Egdon'a gitti. Dönüşte gelip beni alacak."

Gerçekten de az sonra araba tekerleklerinin sesini duydular. Damon Wildeve karısını almaya gelmişti, dışarıda bekliyordu.

Thomasin: "Zahmet olmazsa hizmetçiyi aşağıya gönderiver." dedi. "İki dakika sonra geleceğimi Damon'a söylesin."

Eustacia: "Ben kendim gider haber veririm." dedi.

**

Eustacia aşağı inip sokak kapısını açtığı anda, Damon Wildeve arabadan atlamış, atların yanında duruyordu. Geleni Thomasin sandığı için, ilkin dönüp bakmadı.

Derken, döndü, Eustacia'yı görünce birazıcık şaşırıldı. Yalnız bir sözcük çıktı ağzından: "E?"

Eustacia, fısıldar gibi bir sesle: "Daha ona söylemedim." dedi.

— "Öyleyse, iyileşene kadar bekle... Şimdi söylersen, acısından ölebilir. Sen kendin de hasta gibisin."

Eustacia, birden hıçkırıklara boğuldu:

— "Bitkinim... Ah, Damon! Anlatamam sana ne denli mutsuz olduğumu! Dayanamıyorum artık. Derdimi kimselere açamıyorum... Olanları senden başka bilen yok."

Damon Wildeve: "Vah, zavallı kızcağızım!" dedi.

Duygulandığı, Eustacia'nın haline üzüldüğü belliydi. Uzanıp elini tuttu.

— "Sen bunlara lâıyk değilsin." diyordu. "Kötü bir şey yapmadığın halde, bu korkunç duruma düşmen yazık! Sen bu içler acısı sahneleri yaşamak için yaradılmadın. En büyük kabahat bende, gerçekten. Seni bütün bu üzüntülerden bir kurtarabilsem!"

— "Bu lafları bırak da, söyle bana, Damon: Ne yapmalıyım ben şimdi? Saatler saati onun başında oturup kendi kendine ilenmesini diliyorum. Annesinin ölümüne kendisinin yol açtığını sanıyor. Kendini yerden yere vuruyor, annesinin ölümünde onun hiçbir suçu olmadığını, asıl suçlunun ben olduğumu bile bile bunları dinlemek beni buz gibi bir umutsuzluğa düşürüyor. Ne yapacağımı bilemiyorum.

Ona söylemeli miyim; yoksa, söylememeli miyim? Kendi kendime boyuna bunu soruyorum. Ah! Ona söylemeyi nasıl istiyorum, bil-sen! Ama, korkuyorum. Olanları öğrenirse, öldürür beni. Çünkü şu sıradaki duyguları hiçbir şeye benzemiyor. Ona bakarken: "Yavaş atın tekmesi pek olurmuş." diye düşünmekten alamıyorum kendimi şu son günlerde."

Damon: "Clym biraz daha iyileşene kadar bekle, bence." dedi. "İşi biraz da oluruna bırak. Ayrıca, ona herşeyi söylemen de doğru olmaz... Clym'in kendi iyiliği için, demek istiyorum."

Eustacia: "Neyi söylemem doğru olmaz?" diye sordu.

Damon Wildeve duraksadı.

Sonra, alçak sesle: "O sırada benim sizin evde olduğumu." diye karşılık verdi.

— "Evet, haklısın. Sağda, solda çoktan birtakım fısıltılar dolaş-ıyor. Saklamam daha yerinde olur. Acele davranışlar o davranışları bağışlatmak için dökülen dillerden nekadara daha kolaydır!"

Damon Wildeve: "Ah! Clym bir ölseydi..." diye mırıldandı.

Eustacia: "Bunu düşünmeni bile istemem!" diye atıldı. "Ondan tiksinsen bile, bu denli korkakça bir dilek karşılığında kurtulmayı ummak istemem. Ben yukarı, Clym'in yanına çıkıyorum gene. Thomasin biriki dakika sonra geleceğini söyledi. Hoşçakal!"

Eustacia içeri girdi. Biraz sonra da Thomasin çıkageldi. Arabaya binip kocasının yanına oturdu. Araba yola koyulmak üzereydi ki, Damon Wildeve başını kaldırıp yatak odasının pencerelerine göz attı. Pencerelerden birinde solgun, acıklı bir yüz gördü. Eustacia'nın yüzüydü bu.

II

KARANLIKLAR İÇİNDE DONUK BİR IŞIK

CLYM'İN taşkın üzünlüğü zamanla yatıştı, eski gücü yerine geldi. Thomasin'in onu görmeye gelmesinden bir ay kadar sonra

bahçeye çıkıp dolaşmaya başladı. Acıya katlanma gücüyle umutsuzluk, huzurla üzünlük, sağlıklı renklerle ölüm solgunluğu garip bir biçimde birbirine karışmıştı yüzünde.

Annesiyle ilgili tüm geçmişşi unutmuş gibiydi şimdi; bu konuda tek kelime söylemiyordu. Eustacia onun gerçekte hâlâ annesini düşündüğünü çok iyi biliyorsa da, konunun açılmamasından hoşnuttu. Clym'in aklı zayıfladığı günlerde yalnız yüreği konuşmuştu. Şimdi ise aklı başına geldiğinden beri, gene suskunluğa gömülmüştü.

Bir akşamüstü Clym gene bahçeye çıkmış, elindeki sopayla çiçeklerden birinin altını eşeliyordu ki, kemik torbası gibi bir karaltı evin köşesini dönüp yanına yaklaştı.

Clym: "Christian, sen misin?" diye sordu. "Gelip beni bulduğuna sevindim. Blooms-End'e gitmeni isteyecektim senden. Eve bir çeki-düzen vermek istiyorum da. Sen de bana yardım edersin. Ev bıraktığım gibi duruyor, değil mi? Yani her yanı kapalı?"

— "Evet, Bay Clym."

— "Patateslerle öbür köklü bitkileri topladın mı?"

— "Evet, topladım. Tanrı'ya şükür, bir damla yağmur yüzü görmeden hepsini topladım. Yalnız, ben buraya başka bir şey için geldim. Son günlerde ailenizin başına gelenlerden hayli değişik bir haber getirdim size. Sessiz Avrat Hanı'ndaki o zengin bey beni size gönderdi. Bir kızı olduğunu muştulamamı söyledi. Öğleyin tam saat birde dünyaya gelmiş. Diyorlar ki, okadar paraya kondukları halde bunca zamandır burada oyalanmalarının nedeni de buymuş."

— "Bayan Wildeve'in sağlığı iyi mi?"

— "Evet, efendim. Yalnız, Bay Wildeve birazıcık bozuk çalışıyor çocuk oğlan olmadı diye... daha doğrusu, mutfaktakiler öyle diyorlar. Ama, bunu ağzımdan kaçırmamak gerekirdi..."

— "Christian, dinle şimdi beni."

— "A, elbet dinlerim, Bay Yeobright."

— "Ölmeden bir gün önce annemi gördün müydü sen?"

— "Yok, görmedim."

Clym'in yüzünde hayal kırıklığı belirdi.

— "Ama, öldüğü günün sabahı gördüm onu."

Clym'in yüzü birden aydınlanır gibi oldu.

— "Öyleyse daha iyi."

— "Evet, öldüğü günün sabahı gördüğümü iyice hatırlıyorum. Çünkü anneniz o sabah bana: "Bugün onu görmeye gideceğim, Christian. Onun için akşam yemeğine sebze getirme." dediydi bana."

— "Kiki görmeye gidecekmiş?"

— "Sizi, elbette. Sizin eve gidiyordu, anlayacağınız."

Clym büyük bir şaşkınlıkla Christian'ın yüzüne baktı.

— "Neden daha önce söylemedin bunu?" dedi. "Annemin sözünü ettiği evin benim evim olduğuna emin misin?"

— "A! elbette. Şimdiye kadar size birşey söylemedim, çünkü sizi hiç görmedim, anneniz de gitmek istediği yere varamadığına göre, söylenecek bir şey kalmamıştı ki."

— "O bunaltıcı sıcak gün annemin fundalıkta ne işi olduğunu ben de birtürlü anlayamamıştım! Peki, neden bize geldiğini söyledi miydi sana? Öğrenmeyi çok istediğim bir şey bu, Christian."

— "Anlıyorum, Bay Clym. Anneniz bana bir şey söylemedi ama, birilerine söylemiştir elbette."

— "Kime söylemiş olabilir? Bildiğin biri varsa, söyle."

— "Bildiğim biri var, efendim ama, yalvarırım, benim adıma ona vermeyin! Çünkü onu acayip düşlerde, tuhaf tuhaf yerlerde gördüm hep. Geçen yaz bir gece Azrail kılığında karşıma çıktı. Öyle korktum, öyle korktum ki, günlece başımdaki şu üç tel saç bile tarayamadım. Mistover'e giden keçi yolunun ortasında öyle duruyordu, Bay Yeobright. Tam o sırada anneniz yüzü pek solgun geldi."

— "Ne zaman oldu bu?"

— "Geçen yaz, düşümde."

— "Pöh! Kimmiş bu adam?"

— "Kim olacak! Diggory Venn, kızıl boyacı. Anneniz size gelmek üzere yola çıkmadan bir gece önceydi, Diggory onu görmeye

geldi. Oturup konuştular. Diggory bahçe kapısına geldiğinde ben daha annenizin bahçesinde çalışıyordum, eve dönmemiştim."

— "Onu mutlaka görmeliyim... Keşke daha önce haberim olsaydı bundan. Acaba neden Diggory kendi gelip söylemedi bana anemle konuştuğunu?"

— "Hemen ertesi gün Egdon Fundalığı'ndan çekildi gitti. Besbelli sizin kendisini aradığınızdan haberi bile yoktur."

Clym: "Christian," dedi, "ne yap et, Diggory Venn'i bul bana. Ben evden ayrılamıyorum daha; yoksa, kendim gider bulurdum onu. Di ggory Venn'i hemen bul, benim kendisiyle konuşmak istediğimi söyle."

Christian, gitgide kararan çevreye kuşkulu gözlerle baktı.

— "Gündüzün olsa, hadi neyse." dedi. "Kimi isterseniz elimle koymuş gibi bulurum aydınlıkta. Karanlık çöktü mü, işim bitiktir, Bay Yeobright. Hava karardıktan sonra hayır beklemeyin benden."

— "Öyleyse yarın git ara onu. Bulabilirsen hemen bana getir."

Christian yola düzüldü.

Ertesi gün oldu ama, Diggory Venn görünmedi. Akşamüstü Christian çıkageldi. Çok yorgun görünüyordu. Bütün gün kızıl boyaçıyı aradığını, izine bile rastlayamadığını söyledi.

Clym: "Yarın da ara." dedi. "Sor, soruştur, bir şeyler öğrenmeye çalış. Yalnız, işini de yüz-üstü bırakma elbette. Onu bulana kadar bana gelme."

*
**

Ertesi gün Clym annesinin evine doğru yola düzüldü. Ev de, bahçesi de şimdi onundu. Ağır hastalığı yüzünden şimdiye kadar oraya taşınmamışlardı. Şimdi, annesinin ufak mülkünün yönetcisi sıfatıyla, oraya gidip ne var, ne yok bir bakması gerekiyordu. İşte bu amaçla yola koyulmuştu. Niyeti o geceyi orada geçirmektir.

Ağır, kararsız adımlarla ilerliyordu. Uzun bir uykudan yeni uyanmış, uyku sersemliğini daha üstünden atamamış gibiydi.

Koyağa ulaştığında ikinci olmuştu. Herşey öyle eski günleri hatırlatıyordu ki, Clym artık orada olmayan anası kapıdan çıkıp kendisini karşılayacak sandı.

Bahçe kapısı kilitliydi, kepenkler de sımsıkı kapalıydı. Buraları cenaze kalktıktan bir gün sonra kendi eliyle kapayıp kilitlemişti. Herşey bıraktığı gibi duruyordu.

Anahtarıyla bahçe kapısını açtı. O zaman, bir örümceğin —besbelli kapının bir daha açılmayacağını sanarak— kapıyla üst eşik arasına kocaman bir ağ örmüş olduğunu gördü.

Evden içeri girip kepenkleri ardına kadar açtı. Dolapları, çekmeceleri açıp elden geçirmeye başladı. Gereksiz kâğıtları toplayıp yaktı. Sonra, Eustacia gelip yerleşmeden önce, evde ne gibi değişiklikler yapması gerektiğini düşünmeye koyuldu.

Odaları gözden geçirirken, annesiyle babasından, dedelerinden, ninelerinden kalma eski biçim eşyayı Eustacia'nın yeni görüşlerine uyacak biçimde değiştirmeye birtürlü gönlü elvermedi. Kapağının üzerine İncil'den sahnelerin resmi yapılmış, mahfazası meşe ağacından eski duvar saati; ninesinin camekânlı köşe dolabı; içindeki benekli porselen takım; tekerlekli sofraya masası; tahta çay tepsileri; pirinç musluklu çeşme... bütün bu kutsal şeyler atılacak mıydı?

Pencerenin önündeki çiçeklerin susuzluktan kurumuş olduğunu gördü. Saksıları bahçeye çıkarıp duvarın üzerine koydu. Belki orada yeniden canlanırdı çiçekler.

Bu işlerle uğraşırken, dışarıdan doğru yaklaşan ayak sesleri duydu. Hemen ardından da biri kapıyı çaldı.

Clym gidip kapıyı açtı. Diggory Venn karşısındaydı.

Venn: "Günaydın!" dedi. "Bayan Yeobright evde nı acaba?"

Clym gözlerini yere indirdi.

— "Öyleyse, Christian'a, ya da Egdon'lulardan birine rastlamamış olmalısın?"

— "Rastlamadım. Uzun zamandır buralardan uzuktaydım. Daha şimdi geldim. Gitmeden bir gün önce annenize gelmiştim."

— "Hiçbir şey de duymadın mı?"

— "Hayır."

— "Annem... öldü."

Diggory Venn: "Öldü mü!" diye mırıldandı.

— "Benim de gitmeye can attığım bir yerde oturuyor şimdi."

Diggory Venn delikanlıya kısaca bir baktı.

— "Yüzünüzü görmemiş olsam, bu söylediklerinizin tek kelimesine inanmazdım." dedi. "Siz de, hasta mıydınız yoksa?"

— "Evet, bir hastalık geçirdim."

— "Ne tuhaf! Hayat nasıl bir günde değişiveriyor! Bir ay önce annenizden ayrıldığımda herşey nekadarkı başkaydı!.. Herşey annenizin yepyeni bir hayata başlamak üzere olduğunu gösteriyordu."

— "Öyle de oldu."

— "Söylediğiniz doğru, buna kuşku yok. Geçirdiğiniz sıkıntılar size benden daha derin bir konuşma yeteneği vermiş, bakıyorum. Yalnız, ben "Anneniz yepyeni bir hayata başlamak üzereydi." derken, bu dünyadaki hayattan söz etmek istemiştım, öbür dünyadakinden değil. Yazık, çok erken öldü!"

— "Belki de ben gereğinden çok yaşadığım için öldü. Şu son ay bu yüzden çok acı günler geçirdim, Diggory. Buyursan-a içeri... Ben de seni görmek istiyordum."

Diggory Venn'i yılbaşını kutladıkları geniş salona aldı. Ocağın başına çöktüler.

Clym: "Şu soğuk ocağı görüyorsun ya," dedi, "şu yarı yanmış odunla kömür artıkları yanarken o sağdı! Pek az şey değişti o günden beri burada. Hiçbir şey yapamıyor, hiçbir işe yaramıyorum."

Diggory Venn: "Neden öldü?" diye sordu.

Clym ona annesinin hastalanışını, ölümünü ayrıntılarıyla anlattı.

— "Bu benim için öyle bir acı oldu ki bundan sonra herşey bana daha hafif gelecek." diyordu. "Demin seni görüp bir şey sormak istediğimi söylemişim ama, sarhoşlar gibi konudan konuya atlayıp duruyorum. Annem son görüşmenizde sana neler söyledi, onu öğrenmek istiyorum. Uzun süre konuşmuşsun sanırım onunla, öyle mi?"

— "Yarım saatten çok, sanırım."

— "Benimle ilgili şeyler mi konuştunuz?"

— "Evet. Konuştuklarımızın sonucu olarak ertesi gün fundalığa gitmiş olmalı. Sizi görmeye geliyordu, bundan en küçük kuşku yok."

— "İyi ama, bana okadar kırgınsa, neden beni görmeye gelsin? Anlaşılır gibi değil."

— "Öyle de olsa, sizi bağışlamıştı, bunu kesinlikle biliyorum."

— "Evet ama, Diggory... oğlunu bağışlayan bir ana onun evine giderken yolda hastalanınca oğlu yüzünden kalbinin kırık olduğunu söyler mi hiç? Olacak şey değil bu!"

— "Valla', bildiğim bir şey varsa, o da anneniz sizi suçlamıyordu. Olanlarda kendini kabahatli buluyordu; evet, yalnız kendini. Bunu doğrudan doğruya onun ağzından duydum."

— "Annemin bana dargın olmadığını onun ağzından duyuyorsun; öte yandan bir başkası da gene onun ağzından bana kırgın olduğunu duyuyor... Annem aklıbaşında kadındı; ortada elle tutulur bir neden yokken, olur-olmaz şeyler için saatte-bir düşünce değiş-tirmezdi. Nasıl olur, Venn, bu kadar kısa bir süre içinde annem nasıl bu kadar birbirinden ayrı şeyler söyler?"

— "Bilemiyorum. Gerçekten tuhaf. Tam sizi de, karınızı da bağışladığı, sizinle barışmak için evinize gitmeye niyetlendiği bir sırada neden birdenbiren tam tersini söylesin?"

— "Bu anlaşılmaz durum çıldırtacak beni!.. Diggory, bizim —yani sağ kalanların— bir kez olsun, yalnız bir dakikacık ölmüşlerle konuşmamıza olanak verilseydi, kimbilir neler öğrenirdik! Şimdi burunları havada, gülümseyerek dolaşanların kimbilir kaç utançtan başlarını saklayacak delik ararlardı! Ah, annemin ölümündeki gerçeği anlamak için neler verirdim! Ne yazık ki toprak onu sonsuzluğa dek örttü, annemle birlikte ölümünün sırrı da mezara gömüldü. Ne yapmalı, kimden öğrenmeli gerçeği?"

*
**

Clym bütün öğleden sonra hep aynı konudan söz etti durdu. Komşulardan biri, geceyi orada geçirebilmesi için, yatak hazırlamıştı.

Clym ıssız evde yatağına çekilince gene uyuyamadı, aynı düşünceler kafasını kemirdi durdu. Bu ölüm bulmacasının çözümü-nü bulmak ona hayatın en zorlu sorunlarıyla uğraşmaktan çok daha önemli görünüyordu.

Annesi ölüm döşeginde yatarken içeri giren küçük oğlanın yüzü bütün canlılığıyla aklındaydı. O yuvarlak gözler, o sabırsız bakış, ona can evinden vuran sözleri söyleyen o tiz, kulak tırmıalayıcı ses hançer gibi beynine işlemişti.

Sonunda, gidip oğlanı görmeye karar verdi. Belki olayın bilmediği ayrıntılarını öğrenebilirdi ondan. Belki de hiçbir işe yaramazdı oraya gidişi. Aradan altı hafta geçtikten sonra küçük bir çocuğun belleğini zorlamak, çocuğun kavrayamadığı gerçekleri onun ağzından almaya çalışmak pek olumlu bir iş sayılmazdı. Ne var ki, başka her yol tıkalı olunca, insanoğlu küçük, belirsiz yollara sapmaktan başka çare bulamaz. Yapılabilecek başka bir şey kalmamıştı. Clym bu son yolu da denedikten sonra, bulmacayı çözül-enemez şeylerin uçurumuna atacaktı.

*
**

Clym bu karara vardığında gün ışımak üzereydi.

Hemen yataktan kalktı. Evi kapayıp kilitledikten sonra, ileride fundalığa karışan yeşil alan boyunca yürümeye koyuldu.

Ak bahçe çitinin ilerisinde yol üçe ayrılıyordu. En sağdaki yol Sessiz Avrat Hanı ile çevresine gidiyordu. Soldaki ise Mistover'in başka bir kesimine, çocuğun oturduğu yere uzanıyordu.

Clym bu yola saptı. Birden bir ürperti sardı içini. Besbelli güneşsiz sabah havasının yol açtığı bir ürpertiydi bu. Ama, Clym daha

sonraki günlerde bunu başka anlamlara yoracaktı.

Susan Nunsuch'ın —çocuğun annesinin— evine varınca, içeridekilerin daha uyanmamış olduğunu gördü. Yalnız, yayla köylerinde uykudan uyanıklığa geçiş, şaşılacak kadar kolaydır. Oralarda esnemeyle süslenme arasında geçen zaman pek kısa olduğu için, geceki insanla gündüzkü insan birbirinden kolayca ayırdedilemez.

Clym üst kat pencerelerinden birini sopasıyla tıkırdattı, aradan üç-dört dakika geçmeden kadın aşağıya inmişti bile.

Clym ancak o zaman onun kilisede Eustacia'ya iğne batıran kadın olduğunu hatırladı. Kadının onu pek hoş karşılamamasının nedeni de bu olsa gerekti. Üstelik, oğlan da gene hastaydı. Susan Nunsuch oğlunun o gece Eustacia'nın şenlik ateşiyle uğraştığını biliyor, çocuğun hastalığını Eustacia'nın büyülerine yoruyordu.

Clym kadına beslediği tiksintiyi sonunda yenmeyi başardı. Çünkü Susan hiç değilse onun annesine karşı iyi davranmıştı. Nazik bir tavırla çocuğu sordu. Kadının tutumunda gene bir değişiklik olmadı.

Clym, duraksayarak: "Çocuğu görmek istiyorum." diye üstelendi. "Annemle birlikte yolda yürüdüğü gün üzerine açıkladığından başka bir şey hatırlıyor mu, onu soracağım."

Kadın tuhaf, eleştirici gözlerle ona baktı. Clym yarı kör olmasaydı bu bakışın ne anlama geldiğini hemen anlardı. Kadın, bakışıyla, "Bukadar yıkıldıktan sonra bir tokat daha mı yemek istiyorsun?" demek ister gibiydi.

Susan oğlanı aşağıya çağırırdı. Clym'e de bir iskemle göstererek oturmasını söyledi.

Çocuk gelince: "Dinle, Johnny," dedi, "Bay Yeobright'a hatılayabildiğin herşeyi anlat."

Clym: "O sıcak gün hasta hanımla yolda nasıl yürüdüğünü unutmadın, değil mi?" diye sordu.

Çocuk: "Unutmadım." dedi.

— "Sana söylediklerini de hatırlıyor musun?"

Çocuk Clym'in annesinin öldüğü kulübeye girerken söylediği

sözleri kelimesi kelimesine tekrarladı.

Clym dirseklerini masaya dayadı, yüzünü ellerinin içine gömdü. Susan şaşmış görünüyordu. Bir adamın kendisini bu denli derinden yaralayan bir şeyi deşip kurcalamasını anlayamadığı belliydi.

Clym çocuğa: "Ona ilk rastladığında hanım Alderworth'e gidiyordu, değil mi?" diye sordu.

Johnny: "Hayır. Oradan geliyordu." dedi.

— "Olamaz!"

— "Evet, doğru söylüyorum. Hanım benimle birlikte yolda bir süre yürüdü. Ben de eve dönüyordum."

— "Öyleyse ilk nerede gördün onu?"

— "Sizin evde."

Clym, sert sert: "Buraya bak, doğru konuş!" diye çıktı.

— "Evet, efendim, doğru konuşuyorum. Onu ilkin sizin evinizde gördüm."

Clym irkildi.

Johnny'nin annesi bunu bekliyormuş gibi gülümsedi. Yüzünü güzelleştirmekten uzak bir gülümsemeydi bu. "Hazırlıklı ol! Uğursuz bir şeyler geliyor arkadan!" der gibiydi.

— "Annem ne yaptı peki bizim evde?"

— "Gidip Şeytan Körüğü'ndeki ağaçların altında oturdu."

— "Aman yarabbi! İlk kez duyuyorum bütün bunları!"

Susan Nunsuch, oğluna dönerek: "Bunu niye bana söylemedin daha önce?" diye sordu.

— "Evet, söylemedim, anne; çünkü okadar uzağa gittiğimi bilesin istemiyordum. Yemiş topluyordum, düşündüğümden daha uzağa gitmişim."

Clym: "Peki, sonra ne yaptı annem?" diye sordu.

— "Yoldaki bir adama bakıyordu. Adam sizin eve girdi."

— "Bendim besbelli... Elinde böğürtlen dalları, bir çalı biçicisiydi, değil mi gördüğün?"

— "Hayır, siz değildiniz. Başka bir beydi. Siz daha önce içeri girmiştiniz."

— "Kimdi peki?"

— "Bilmiyorum."

— "Anlat, ne oldu sonra?"

— "O zavallı hanım gidip sizin kapıyı çaldı. Kara saçlı bayan yan pencereden eğilip baktı."

Susan Nunsuch, Clym'e dönerek: "Beklemediğiniz bir şey miydi yoksa bu?" diye sordu.

Clym artık kadının dediklerine aldırış bile etmiyordu. Taş kesilmiş gibiydi. Çocuğa dönerek, boğuk bir sesle: "Evet, anlat, sonra?" dedi.

— "Yaşlı hanım genç hanımın pencereden baktığını görünce, kapıyı yeniden çaldı. Kimse gelip kapıyı açmayınca, bahçede duran orağı alıp baktı, sonra gene eski yerine koydu. Sonra kesilmiş çalı demetine baktı. Gerisin geri döndü, bana doğru yürümeye başladı. Zorlukla soluk alıyordu... işte böyle. Birlikte yürümeye başladık. Onunla konuştum, o da bana bir şeyler söyledi. Ama, pek az konuşabildi, çünkü soluk alamıyordu."

Clym: "Ya!" diye mırıldandı. Başını önüne eğdi. "Evet, anlat daha."

— "Konuşamıyordu, yürüyemiyordu da. Sonra yüzü... öyle tuhaftı ki!"

— "Nasıldı yani?"

— "Şimdi sizinki nasılsa, tıpkı öyleydi işte."

Çocuğun annesi Clym'e baktı. Karşısında bütün rengi uçmuş, ter içinde bir yüz gördü.

— "Sizce hiçbir anlamı yok mu yani bunun?" diye sinsi sinsi sordu. "Karıınız için ne düşünüyorsunuz acaba şimdi, ha?"

Clym kadına, öfkeyle: "Susun!" dedi.

Oğlana döndü.

— "Sonra onu bıraktın, yapayalnız ölsün diye, öyle mi?" diye sordu.

Kadın, öfkeyle: "Hayır!" diye atıldı. "Oğlum bırakmamış onu! Kendisi oğlanı başından savmış. Oğlumun onu yalnız bıraktığını

kim söylemişse yalan söylemiş!"

Clym: "Önemi yok, bunun üzerinde durmayın." dedi. Dudakları titriyordu. "Çocuğun yaptığı gördüğünün yanında hiç kalır. Kapı açılmadı, öyle mi dedin? Açılmadı, ha? O da, pencereden bakıyordu? Ulu Tanrı'm, ne demek olabilir bu?"

Çocuk bu çok soru soran konunun yanından sıvışıp gitmişti.

Onun yerine annesi karşılık verdi:

— "Oğlum öyle diyor. Tanrı'dan korkan bir çocuktur o, hiç yalan söylemez."

— "Anacığım oğlu kapıyı yüzüne kapattı sanmış! Hayır, canım anacığım, hiç de öyle değil! Ama, sen oğlunun... oğlununun... Ah, dilerim tüm kadın katilleri lââyık oldukları cezayı bulsunlar!"

Clym sözlerini bitirir bitirmez kulübeden dışarı fırladı. Boşluğa dikilmiş gözbebeklerinde buz gibi bir parlaklık belirmişti. Gözlerinin önüne Eustacia'nın solgun yüzüyle bilinmeyen bir erkeğin yüzü geleceğine, yalnız fundalığın soğuk yüzü geliyordu. O fundalık ki, yüzyılların tufanlı saldırılarına meydan okumuştı. Bu yıpranmış, kırış kırış olmuş yüzün çizgileri şimdi Clym'in yüzünde toplanmış gibiydi.

III

KAPKARA BİR GÜNÜN SABAHINDA EUSTACIA EVDEN AYRILIYOR

CLYM Yeobright çılgın gibi Alderworth'e doğru yol alırken, şaşılacak bir vurdum-duymazlık kapladı benliğini. Ondan önce de bir kez daha buna benzer bir duyguya kapılmış, yüreğindeki tüm ateşin yerini garip bir cansızlık alıvermişti. Yalnız, o kez şimdikinden çok daha tatlı bir heyecan yol açmıştı bu tuhaf gevşekliğe. Bir zamanlar tepelerin ardındaki ıslak, sakın yaylalarda Eustacia'dan

ayrılırken olmuştu bu.

Clym silkinip bu garip duygusuzluğu üzerinden attı, evine doğru yürümeye koyuldu.

Eustacia'nın yatak odasının perdeleri hâlâ sımsıkı kapalıydı. Çünkü o hiçbir zaman erken kalkmazdı. Görünürdeki tek canlı yaratık ardıçkuşuydu. Kuşçağız kapının önündeki taşta küçük bir salyangozun kavrısını kırmaya uğraşıyor, besbelli kahvaltı hazırlığı yapıyordu. Ortalık öyle sessizdi ki, kuşun gagalaması büyük bir gürültü gibi geliyordu insana.

Clym kapıya doğru seğirtti. Kapı kilitli değildi. Ev işlerinde Eustacia'ya yardım eden kız ek binada yatıyordu. Clym eve girdi, dosdoğru karısının yatak odasına çıktı.

Clym'in gelişi genç kadını uyandırmış olsa gerekti. Çünkü Clym, kapıyı açtığı anda, Eustacia'yı geceliğiyle aynanın önünde dururken buldu. Gür saçlarının ucunu bir eline dolamış, topuz yapmaya hazırlanıyordu.

Biriyle karşılaşınca ilk sözü söylemek Eustacia'nın hiç huyu değildi. İşte şimdi de başını çevirip bakmadan Clym'in odayı aşip yanına gelmesini bekledi.

Clym gelip tam onun arkasında durdu. Eustacia şimdi aynadan kocasının yüzünü görebiliyordu. Kül gibi renksiz, bitkin, korkunç bir yüzdü bu.

Eustacia, o korkunç sırrı içine gömmeden önceki günlerde olduğu gibi, üzgün bir şaşkınlıkla ona doğru döneceğine, kaskatı kesilip olduğu yerde kaldı; gözlerini aynadan kocasına dikti.

O böyle bakarken, sıcağın, derin uykunun yüzüne, yanaklarına verdiği o tatlı pembelik kayboldu; kocasının yüzündeki ölü solgunluğu ona da geçti.

Clym bunu görebilecek kadar onun yakınındaydı. Eustacia'nın bu birden soluğu onu büsbütün kıskırttı, acı bir dille konuşmaya yöneltti.

— "Ne olduğunu biliyorsun." dedi, hoyratça. "Yüzünden anlıyorum bildiğini."

Eustacia'nın eli saçından aşağıya kayıp yana düştü. Tutamaksız kalan gür kara saçlar ak geceliğin örttüğü omuzlarına yayıldı. Genç kadın karşılık vermedi.

Clym, öfkeyle: "Konuş!" diye haykırdı.

Eustacia'nın yüzündeki sararış daha tamamlanmamıştı. Clym'in bu sözleri üzerine dudakları da yüzü gibi bembeyaz kesildi. Genç kadın ağır ağır kocasına doğru döndü.

— "Peki, Clym, konuşayım." dedi. "Neden bu kadar erken döndün? Benden istediğin bir şey var mı? Sana yardım edebilir miyim?"

— "Evet, behi dinleyebilirsin. Görünüşe bakılırsa, karıcığımın pek keyfi yerinde değil bugün?"

— "Neden değilmiş?"

— "Yüzün, yavrum, yüzün! Ama, belki de solgun sabah havasıdır seni böyle renksiz gösteren, ha, ne dersin? Şimdi sana bir sır vereceğim. Ha-ha!"

— "Ay! ne korkunç şey bu!"

— "Neymiş o korkunç olan?"

— "Gülüştün."

— "Korkunç olması için çok neden var. Eustacia, mutluluğumu avucunun içinde tuttun, sonra bir ifrit gibi eziverdin onu!"

Eustacia irkildi, birkaç adım geriledi. Sonra kocasının gözlerinin içine bakarak kısa bir kahkaha attı.

— "A! beni korkuttuğunu sanıyorsun galiba!" dedi. "Değer mi uğraşmana? Savunmasızım, yalnızım da üstelik."

— "Aman, ne şaşılacak şey!"

— "Ne demek istiyorsun?"

— "Daha bol bol vaktimiz var nasıl olsa, onun için söyleyeyim... Hoş, sen zaten biliyorsun ya. Demek istediğim şu ki, ben yokken yalnız olman şaşılacak şey. Söyle bakalım şimdi; 31 ağustos günü, öğleden sonra yanında olan herif nerede? Yatağın altında mı? Yoksa, bacanın içi nde mi, ha?"

Eustacia ürperdi. Geceliğinin ince kumaşı dalgalandı.

— "Ben günleri tarihlerine göre pek hatırlamam." dedi.

"Yanımda senden başka birinin olduğunu da hatırlamıyorum."

Clym'in sesi perde perde yükseldi, hırçınlaştı:

— "Annemin yüzüne kapıyı kapayıp onun ölümüne yol açtığın günden söz ediyorum! Ah! dayanılmaz bir şey bu... çok kötü!"

Sırtını Eustacia'ya dönüp karyolanın ayaklığına dayandı, bir süre öyle kaldı. Sonra yeniden doğruldu.

— "Söyle, söyle bana! Söyle diyorum... İşitiyor musun?" diye haykırarak Eustacia'nın üzerine yürüdü, geceliğinin bol kolundan yakalayıp onu hızla sarstı.

Kocasının bu davranışı yüreği-pek, küstah Eustacia'nın dış görünüşündeki çekingenliğini aştı, içerideki ateşli kadına ulaştı. Az önce ölü yüzü gibi solgun olan yüzü birden kıpkırmızı kesildi.

Böbürlenir gibi bir gülümseyişle kocasına bakarak: "Ne yapacaksın yani?" dedi. "Böyle koluma yapışmakla beni korkutamazsın; yalnız, güzel geceliğim yırtılırsa yazık olur."

Clym onu bırakacağına, daha sıkı yakaladı.

— "Anlat bana..." diye soluk soluğa fısıldadı. "Annemin ölümünün ayrıntılarını anlat! Yoksa, seni... seni..."

Eustacia, ağır ağır: "Clym" dedi, "katlanamayacağım bir şey yapabileceğini mi sanıyorsun bana? Ama, beni öldürmeden önce, dinle. Beni öldüresiye dövsen bile, ağzımdan bir şey alamazsın. Belki istediğin de konuşmak değil... belki yalnız öldürmek istiyor-sun beni?"

— "Seni öldürmek mi istiyorum? Böyle bir şey bekliyor muydun?"

— "Evet."

— "Niçin?"

— "Annen için öyle üzüntü çektin ki, ancak beni öldürerek öfkeni alabilirsin de ondan."

Clym, sanki birden niyeti değişivermiş gibi, onu küçümseyerek: "pöh!.. öldürmeyeceğim seni!" dedi. "Bunu düşünmedim değil... ama... gene de öldürmeyeceğim. Bu seni bir din kurbanlığına yükseltir, annemin olduğu yere —cennete— gitmeni sağlar çünkü.

Elimde olsa, kıyamete dek seni ondan uzak tutardım!"

Eustacia, buruk, acı bir sesle: "Keşke öldürsen!" dedi. "Şu dünyadaki son günlerimi hiç de seve seve yaşamadım, buna emin olabilirsin. Sen benim için bulunmaz bir nimet olmaktan uzaksın, kocacığım!"

— "Kapıyı kapatıyorsun... pencereden uzanıp ona bakıyorsun... Yanında bir erkek var... Sonra annemi ölüme gönderiyorsun. Bu ne acımasızlık! Bu ne büyük alçaklık! Elimi sürmeyeceğim bir daha sana... Uzak dur benden... Açıkla, her şeyi kelimesi kelimesine anlat hadi!"

— "Anlatmayacağım işte! Beni suçladığın şeylerin yarısından olsun kendimi temize çıkaracağımı bilsem bile konuşmayacağım! İçlerine karışmaktan zerre kadar ürkmmediğim ölümler gibi dilsiz olacağım! Evet, ağzımı bile açmayacağım! Bana karşı böyle bir dil kullandıktan sonra senin gibi bir çılgının beynindeki örümcek ağlarını temizlemek zahmetine hangi onurlu insan katlanır? Hayır! Ne istersen yap, bu yolda sür-git, o dar düşüncelerinin içinde boğul! Seninle uğraşacak vaktim yok benim, daha başka işlerim var."

— "Çok ileri gidiyorsun... Ama, gene de kendimi tutmalı, canını bağışlamalıyım!"

— "Aman, ne yüceruhluluk!"

— "Zehir gibi dilin var, Eustacia! Ama, beni yıldırıamazsın! Acı konuşmakta senden baskın çıkarım. Evet, söyle bakalım, hanımefendi, sevgilinin adı ne?"

— "Söyleyemem. Söylememeye kararlıyım."

— "Sana sık sık mektup yazıyor mu? Mektuplarını nereye koyuyor?.. Ne zamanlar buluşuyorsunuz? Ah, mektuplar! Söyleyecek misin adını?"

— "Söylemeyeceğim."

— "Öyleyse, kendim öğrenirim."

Clym'in gözü az ötede duran küçük yazı masasına ilişti. Eustacia mektuplarını genellikle bu masada yazardı. Clym masaya doğru seğırtti. Masanın gözleri kilitliydi.

— "Aç şunu!"

— "Buna hakkın yok. O masa benim."

Clym başka bir şey söylemeden, masayı kaldırdığı gibi yere çaldı. Menteşeler açılıverdi, yere bir deste mektup yayıldı.

Eustacia şimdiye dek gösterdiğinden daha büyük bir coşkuyla koşup Clym'in karşısına dikildi.

— "Çekil oradan!" diye haykırdı.

— "Hadi, hadi! Asıl sen çekil! Görmeliyim o mektupları!"

Eustacia yerde saçılmış duran mektuplara baktı. Kendini toparlamaya çalıştı. Sonra, ilgisiz bir tavırla, yana çekildi.

Clym mektupları toplayıp incelemeye koyuldu.

Mektupların hepsi zararsız şeylerdi. Kuşkuyu çeken tek şey, Eustacia'nın adına yazılmış boş bir zarftı. Zarfın üstündeki yazı Wildeve'in yazısıydı. Clym zarfı uzatıp gösterdi. Eustacia susuyordu.

— "Üzerindeki yazıyı okuyabiliyor musun, hanımefendi? Şu zarfa bir bak hele. Hiç kuşku yok, daha böyle bir sürü zarf bulacağız, içlerindeki mektupları da okuyacağız. Karımın böyle işlerde ne kadar usta olduğunu, ne çiçeği burnunda bir yosma olduğunu öğrenince koltuklarım kabarmak!"

Eustacia: "Bana mı söylüyorsun bunları... bana mı?" diye soludu.

Clym aramasını sürdürdü ama, başka bir şey bulamadı.

— "Ne vardı bu zarfın içinde?" diye sordu.

— "Yazana sor. Ben senin köpeğin miyim ki benimle böyle konuşuyorsun?"

— "Bir de bana kafa mı tutuyorsun? Bir de bana karşı mı geliyorsun, küçükhanım? Sorduğuma karşılık ver. Öyle bakma bana! Beni yeniden büyüleyeceğini sanıyorsan, aldanıyorsun! Ölürüm de senin büyüne kapılmam bir daha. Bir şey söylemeyecek misin?"

— "Gökteki en tatlı bebek kadar suçsuz olsam bile, bundan sonra birşey söylemem sana."

— "Ki öyle değilsin."

Eustacia: "Elbette değilim." diye karşılık verdi. "Senin

sandığın şeyleri yapmadım ama, kimseye zarar vermemekse suçsuzluk dediğin, bağışlanamayacak kadar suçluyum. Senin vicdanından yardım istediğim falan da yok."

— "Hâlâ direnebiliyorsun ha! Pişmanlık duysaydın, yaptığın kötülükleri açıklasaydın, şimdiki gibi senden tiksineceğime, sana acıyabilir, senin için üzülebilirdim. Seni bağışlamaksa hiçbir zaman yapamayacağım bir şey. Sevgilinden söz etmiyorum... Bu konuda sana ayrıcalık tanıyorum. Çünkü öyle biri varmış, yokmuş, bu ancak beni ilgilendirir; başkasına zararı dokunmaz. Öbür konuya gelince... beni öldürseydin, şu bozuk gözlerimi bile bile kör etseydin, seni bağışlayabilirdim. Gelgelelim, yaptığın öyle bir şey ki bağışlanır gibi değil!"

— "Yeter, şus artık! Senin acımana ihtiyacım yok! Ama, ileride söylediğine pişman olacağın sözleri söylemekten alakoyabilirdim seni."

— "Ben gidiyorum, Eustacia. Seni bırakıyorum."

— "Senin gitmene gerek yok, çünkü ben gidiyorum. Burada kalmakla da benden aynı derecede uzak olabilirsin."

— "Annemi gözlerinin önüne getir... Onu düşün... Ne iyi bir insandı! Yüzünün her çizgisinden yüreğinin iyiliğini okuyabilirdin! Pek çok kadın tanırım ki, azıcık öfkelenildiği zaman bile, şeytanca bir anlam belirir yüzünde. Anacığımın en öfkeli zamanında bile yüzünde en küçük bir kötülük izi belirmemiştir. Çabuk kızardı ama, çabuk da bağışlardı. Benlik duygusunun altında bir çocuk uysallığı saklıydı. Neye yaradı sanki? Umurunda mıydı senin! O seni sevmesini öğrenirken, sen ona diş biledin! Ah, göremedin mi senin için neyin daha iyi, daha doğru olduğunu? O korkunç işi yapmakla beni yıkacağını, anamı acı içinde öldüreceğini düşünmedin mi?"

"Kimdi yanındaki adam? Adı neydi? Wildeve miydi, söyle? Zavallı Thomasin'in kocası mıydı, ha? Ah! bu ne alçaklık! Di lini mi yuttun? Konuşsan-a! Yaptığın soylu işler, çevirdiği dolaplar meydana çıkınca dilinin tutulmasına şaşmamalı..."

"Eustacia, anneme karşı öyle davranırken kendi anan da mı

aklına gelmedi? Annem kapımızdan dönüp giderken, o taş yüreğin hiç mi sızlamadı? Hiç mi acımadın ona? Fırsat ayağına gelmişti; bağışlanabilir, dürüst bir hayata başlayabilirdin. Onu geri çevirmekle böyle bir fırsatı kaçırdığının farkında değil misin? Neden o adamı dışarı atıp annemi içeri almadın? Neden, "Bundan sonra dürüst bir eş, soylu bir kadın olacağım" demedin? Sana: "Git, son mutluluk umudumuzu da yık!" deseydim, bundan daha kötüsünü yapamazdın. Anacığım uyuyor şimdi. Yüz tane sevgilin de olsa, ne sen, ne de onlar bir daha rahatsız edemezsiniz onu!"

Eustacia zayıf, bitkin bir sesle: "Korkunç abartıyorsun!" diye mırıldandı. "Ama, kendimi savunmaya girişmiyorum... değmez çünkü. Bundan sonra sen benim için hiçsin. Olayın geçmişte kalan yanı ise açıklanmadan kalsa da olur. Senin yüzünden herşeyimi yitirdim ama, gene de halimden yakınmadım. Başına gelen talihsizlikler de, düşüncesizce davranışların da belki senin için bir üzüntü kaynağı oldu. Ama, bunların bana karşı haksızlık olduğunu düşünmek aklına bile gelmedi, değil mi? Evlilik uçurumuna düştüm düşeli, tüm kibar insanlar benden kaçır oldu, Senin beni sevmen, el üstünde tutman bu mu? Genç bir kadını bu sefil kulübeye tıkıp bir rençper karısı gibi yaşatmak mı? Asıl sen beni aldattın... Evet, sözlerinle değil, gösterişinle aldattın beni. Ama, burası da bana yeterdi... mezara gidecek olduktan sonra, böyle bir kulübe insana yeter de artar bile."

Sözleri boğazında tıkanıp kaldı, başı önüne devrildi.

Clym: "Ne demek istediğini, doğrusu, anlayamadım." dedi. "İşlediğin günahın nedeni ben miyim yani? Bunu mu demek istiyorsun?"

Eustacia titreyerek ona doğru birkaç adım atacak oldu.

Clym: "Ne? Gözyaşları dökerek bana elini uzatabiliyorsun hâlâ, öyle mi?" diye haykırdı. "Utanmıyor musun, bütün bu olanlardan sonra nasıl yaparsın bunu? Yok, kandıramazsın artık beni. Uzattığın eli tutmak gibi bir yanlışlık yapmayacağım bir daha."

Eustacia'nın uzanmış eli gevşekçe yana düştü. Gözlerinden

hâlâ sel gibi yaş akıyordu.

Clym: "Evet, ancak bir tek şey için tutabilirim elini." dedi.
 "Başımın tacı yaptığım kadının ne biçim biri olduğunu bilmeden önce o ele kondurduğum boşa giden çılgın öpücüklerin hatırı için! Herkesin kötü şeyler söylediği bir kadın nasıl iyi olabilirdi ki!"

Eustacia artık kendini tutamadı, birden boşandı.

— "Ah, ah, ah!" diye inleyerek dizleri üstüne yığıldı. Hıçkırıklardan boğulurcasına: "Ah, yaptın bana yapacağını!" diye haykırdı. "Ah, yumuşamak bilmez misin sen hiç? Acımak nedir bilmez misin sen?.. Acımasızlığın da bir sınırı vardır! Uzun süre dayandım... Ezip geçtin beni. Senden merhamet dileniyorum... Artık dayanamayacağım... Böyle konuşman canavarlık... Böylesine korkunç bir cezayı hak edecek bir şey yapmadım ben. Ah! Tanrı'm! acı bu zavallı kulunâ! Bu oyunda sana yenik düştüm... Yalvarıyorum, acı bana! Açıkça söyleyeyim: Ben... annen kapıyı ilk çaldığında, bile bile, gidip kapıyı açmadım... Ama... elbet ikinci çalışında gidip açmam gerekirdi... Senin kalkıp kapıyı açtığını sanmasam, gidip ben açacaktım. Senin uyanıp kapıya bakmadığını ancak neden sonra anladım. O zaman hemen koşup kapıyı açtım ama, annen gitmişti. İşte, günahım bu kadar... annene karşı günahım. En iyiler bile kimi vakit bağışlanmaz yanlışlıklar yaparlar, değil mi ya?.. Yaparlar, sanırım. Artık gidiyorum... Sonsuzluğa dek senden ayrılıyorum!"

— "Herşeyi anlat. Ancak o zaman sana acıyabilirim. Yanındaki adam Wildeve miydi?"

Eustacia, umutsuzca hıçkırdı:

— "Söyleyemem. Boşuna direnme... Söyleyemem. Bu evden gidiyorum. İkimiz birden burada kalamayız artık."

— "Senin gitmen gereksiz... Ben gideyim. Sen burada kalabilirsin."

— "Olmaz. Giyineyim, hemen gideceğim."

— "Nereye gidiyorsun peki?"

— "Nereden geldimse oraya, ya da başka bir yere."

Eustacia çarçabuk giyinmeye koyuldu.

O hazırlanana kadar Clym sinirli sinirli odada bir aşağı, bir yukarı dolaştı durdu.

En sonunda Eustacia giyinmişti. Başlığını bağlamaya koyuldu. Küçük elleri öylesine titriyordu ki başlığını birtürlü bağlayamadı. Sonunda, uğraşmaktan vazgeçti.

Clym bunu görünce, ona yaklaştı.

— "Bırak, ben bağlayayım." dedi.

Eustacia sesini çıkarmadan uysal uysal durdu. Çenesini yukarı kaldırdı. Hayatında belki de ilk kez olarak davranışlarının çekiciliğinden habersizdi.

Clym bu çekiciliğin farkındaydı. Buna kapılıp yumuşamamak için, hemen gözlerini başka yana çevirdi.

Başlığı bağlanınca Eustacia kocasına arkasını döndü.

Clym, bir kez daha: "Hâlâ kendin gitmeyi benim gitmeme yeğ tutuyor musun?" diye sordu.

— "Evet."

— "Peki, öyle olsun. Adamın kim olduğunu açıklarsan, bak gene söylüyorum, seni bağışlayabilirim."

Eustacia atkısına sarınıp aşağıya indi. Clym tek başına odanın ortasında kaldı.

*
**

Eustacia gideli daha çok olmamıştı ki, yatak odasının kapısını biri tıkırdattı.

Clym: "Evet?" dedi.

Gelen hizmetçiydi.

— "Bayan Wildeve'in evinden biri geldi." dedi. "Hanımla bebek çok iyilermiş. Bebeğin adını Eustacia Clementine koymuşlar, bunu haber vermeye gelmiş."

Hizmetçi kız sözlerini bitirince çekildi.

Clym: "Hayatın acı cilvesine bak!" diye mırıldandı. "Şu mutsuz evliliğim o çocuğun adında sürecektir!"

IV

YARI UNUTULMUŞ BİRİNİN YARDIMLARI

EUSTACIA'NIN yolculuğu ilkin belli bir amaç gütmüyordu. Genç kadın yele kapılmış bir diken pamuğu gibiydi. Ne yapacağını kendisi de bilmiyordu.

— "Keşke, sabah olacağına, akşam olsaydı!" diye düşündü. "Kimse bu halimi görmezdi hiç değilse."

Ölmeye yüz tutmuş katırtırnaklarıyla ak örümcek ağlarının içinde kilometrelerce yürüdükten sonra, dedesinin evine doğru yöneldi.

Ön kapı kapalı, üstelik kilitliydi. Düşünmeden ahıra doğru seğırtti. Ahır kapısından içeri bakınca, Charley'i gördü.

— "Kaptan evde yok mu?" diye sordu.

Delikanlı, onu birden karşısında görünce telâşlanmıştı.

"Yok, hanımım." diye karşılık verdi. "Weatherbury'ye gitti, akşama kadar da dönmeyecek. Hizmetçi de tatil yapmak için evine gitti. Onun için, ev kapalı."

Charley kapının eşiğinde duran Eustacia'nın yüzünü göremiyordu. Çünkü genç kadının arkası gökyüzüne dönüktü; ahır ise, hayli karanlıktı. Öyleyken, Eustacia'nın davranışlarındaki tedirginlik delikanlının hemen gözüne çarptı.

Genç kadın yüz geri döndü, bahçe kapısına doğru yürüdü, bayırın arkasında gözden kayboldu.

O gözden kaybolur olmaz, Charley, yüzünde kuşkulu bir anlamla, usul usul ahırdan çıktı, bayırın başka bir kesimine gidip gözleriyle Eustacia'yı aradı.

Eustacia yere kapanmış elleriyle yüzünü örtmüştü. Başı bayırın dış yüzünü kaplayan ıslak süpürgeotlarına yaslanmıştı. Bu soğuk, katı yastığın başlığını, saçlarını, üstünü-başını ıslatıp berbat ettiği-nin farkında bile değildi. Charley onu öyle görünce, kötü bir şey olduğunu hemen anladı.

Eustacia Clym'i ilk tanıdığında ona ne gözle baktıysa, Charley de oldum-olası Eustacia'ya aynı gözle bakmıştı. Onu şiir dolu, duygulu, tatlı bir görünüm saymış, sanki soyutlaştırmıştı. Eustacia'nın ağırbaşlı görünüşü, kurumlu konuşması ona bütün kapıları öylesine kapatmıştı ki, Charley onu hiçbir zaman kanatsız, etten-kemikten, ev işleri gören bir kadın olarak düşünememişti. Yalnız, bir kez, elini tuttuğu zaman onu bir kadın gibi görebilmişti. Eustacia'nın hayatının daha derin ayrıntılarını ise varsaymakla yetinmişti. Eustacia onun için bakmaya doyum olmaz bir harikaydı; öyle bir yörüngede dönmekteydi ki, Charley bu yörüngede ancak minicik bir noktaydı.

İşte onun için şimdi Eustacia'yı ıslak bayıra kapanmış, çaresiz, umutsuz bir yaratık olarak görünce hem şaşmış, hem ürkmüştü. Olduğu yerde kalamadı. Bayırdan atlayıp genç kadının yanına ulaştı, parmağıyla ona dokunarak, şefkatle mırıldandı:

— "Üzgünsünüz, hanımım. Sizin için ne yapabilirim?"

Eustacia irkildi.

— "Ah! Charley, benim arkamdan geldin demek?" diye fısıldadı. "Yazın evden ayrılırken, buraya böyle döneceğim aklına gelmezdi, değil mi?"

— "Gelmezdi, hanımcığım. Şimdi size yardım edebilir miyim?"

— "Korkarın edemezsin. Keşke eve girebilseydim! Biraz başım dönüyor, başka birşeyim yok."

— "Koluma yaslanın, hanımım, sundurmaya kadar gidelim. Kapıyı açmaya uğraşacağım."

Genç kadının koluna girip sundurmaya götürdü. Onu bir yere oturtuktan sonra, koşa koşa arka bahçeye yollandı. Tahta bir merdiven bulup pencereye tırmandı, içeri atladı.

Sonra koşup kapıyı açtı. Eustacia'nın koluna girip içeri getirdi. Odada at kılından geniş eski bir kanepe vardı. Eustacia bu kanepeye uzandı. Charley koridorda bulunduğu bir pelerini getirdi üzerine örttü.

— "Size yiyecek, içecek bir şeyler hazırlayayım mı?" diye sordu.

— "Zahmet olmazsa, Charley. Ama, ocak yanmıyor sanırım?"

— "Zarar yok, hanımım. Şimdi yakarım."

Charley ortadan kayboldu. Eustacia onun odun yardığını, sonra da ateşi körüklediğini duydu. Derken, Charley döndü geldi.

— "Mutfaktaki ocağı yaktım." dedi. "Şimdi de buradakini yakacağım."

O ateşi tutuştururken, Eustacia yattığı yerden onu seyrediyordu. Ateş çıtır-çıtır yanmaya başladı.

Charley: "Hava soğuk, hanımım." dedi. "İsterseniz, kanepeyi ocağı biraz daha yaklaştırayım?"

— "Evet, zahmet olmazsa."

— "Gidip yiyecekleri getireyim mi şimdi?"

Eustacia, gevşekçe: "Peki, getir." dedi.

Charley gene dışarı fırladı. Mutfakta çıkardığı gürültü donuk bir biçimde Eustacia'ya kadar ulaşıyordu.

Eustacia bir ara öyle daldı ki, nerede olduğunu bile unuttu. Ancak kendini zorlayarak bu seslerin ne sesi olduğunu hatırlayabildi. Aradan birhayli zaman geçtiyse de, akli başka yerdeydi, bunu fark etmedi.

Derken, Charley elinde tepsiyle çıkageldi. Dumanı tüten bir fincan çayla kızarmış ekmek getirmişti.

Eustacia: "Masanın üzerine koyuver." dedi. "Birazdan yerim."

Charley onun dediğini yaptı, kapıya doğru geriledi, beklemeye koyuldu. Baktı, Eustacia yerinden kıpırdamıyor, birkaç adım ilerledi.

— "Kalkmak istemiyorsanız, bırakın ben tutayım tepsiyi size." dedi. Tepsiyi alıp kanepenin yanına getirdi, kendi de çömeldi.

— "Siz yemenize bakın, ben tepsiyi tutarım."

Eustacia doğrulup oturdu. Çayını yudumlamaya başladı.

— "Bana karşı çok iyi davranıyorsun, Charley." diye mırıldandı.

Charley, utana, sıkıla: "Eh, öyle olmam gerekir." diye karşılık verdi. "Si z de bana karşı iyi davranmıştınız."

Eustacia tam karşısında olduğu halde delikanlı ondan gözlerini kaçırıyor, o yana bakınamaya çalışıyordu.

Eustacia: "Nasıl yani?" diye sordu.

— "Evlenmeden önce elinizi tutmama bırakmıştınız"

— "A! öyle ya! Neden bırakmıştım acaba? Kafam karmakarışık... A, evet, hatırladım... Maskeli oyuncularla ilgili bir şeydi, değil mi?"

— "Evet. Benim yerime geçmek istemiştiniz."

Eustacia birden gene çököverdi.

Charley onun başka bir şey yemeyeceğini anlayınca tepsiyi kaldırdı. Kendi de dışarı çıktı.

Sık sık gelip ateşin yanıp yanmadığına bakıyor, Eustacia'ya bir şey isteyip istemediğini soruyordu.

Derken, gelip rüzgârın yön değiştirdiğini, güneyden değil, batıdan esmeye başladığını haber verdi. Gitti, sonra gene geldi.

— "Size böğürtlen toplayayım ister misiniz?" diye sordu.

Eustacia bütün bu sorulara ilgisiz bir tavırla karşılıklar verdi, "Hayır, istemem." dedi.

Bir süre daha yattıktan sonra kalkıp yukarı kata çıktı.

Eski yatak odası bıraktığı gibi duruyordu. Odasını görünce, değişmiş, kötülemiş olan durumunu bir kez daha hatırladı, yüzü bozuldu. Dedesinin oda kapısını aralayıp içeri baktı. Pencereden taze güz havası içeriye doluyordu. Birden, gözleri duvardaki bir şeye takıldı. Bu görmeye alışık olduğu şey şimdi onun için yeni bir önem kazanmış gibiydi.

Dedesinin yatağının baş-ucunda asılı duran bir çift eski tabancaydı baktığı. Dedesi bu tabancaları dolu olarak hep orada bulundururdu. Ev pek ıssız bir yerdeydi, herhangi bir saldırıya uğrayabilirlerdi.

Eustacia uzun uzun tabancalara baktı. Sanki yepyeni, garip şeyler okuduğu bir kitap sayfasıydı tabancalar. Sonra çabucak,

kendi kendisinden korkar gibi, aşağıya indi. Derin düşüncele daldı.

— "Ah, bir yapabilsem!" diye mınıldandı. "Hem kendime iyilik etmiş olurum, hem de benimle ilgili herkese. Üstelik, bir kişiye bile de zararı dokunmaz."

Bu düşünce gitgide güçlendi zihninde. Belki on dakika böyle donmuş gibi kaldı. Sonra gözlerindeki o kararsız, boş bakış kayboldu; bakışlarına bir kesinlik geldi.

Döndü, ikinci bir kez yukarı çıktı. Bu kez yumuşak, sinsi adımlarla yürüyordu. Dedesinin odasına girdi, gözleri hemen yatağın baş-ucundaki tabancaları aradı. Tabancalar yerinde yoktu.

İstedikini yapamamak onu öyle sarstı ki, bayılacak gibi oldu. Kim yapmıştı bunu? Kendisinden başka yalnız bir kişi vardı evde.

Eustacia isteksizce açık pencereye doğru seğirtti, bahçeye baktı. Charley bayırın tepesine tırmanmış, odayı gözetliyordu. Kaygılı gözleri dosdoğru Eustacia'ya dikilmişti.

Eustacia aşağı indi, kapının önüne çıkıp onu yanına çağırdı.

— "Tabancaları sen mi aldın?"

— "Evet, hanımım."

— "Neden yaptın bunu?"

— "Onlara çok uzun uzun baktığınızı gördüm."

— "Benim onlara bakmamla bunun ne ilgisi var?"

— "Sabahtan beri perişansınız. Yaşamak istemiyor gibi bir haliniz var."

— "E?"

— "Tabancaları gözünüzün önünde bırakmaya gönlüm elvermedi. Laf olsun diye bakmıyordunuz onlara, bakışlarınız anlamlıydı."

— "Tabancalar nerede şimdi?"

— "Kilitledim."

— "Nereye kilitledin?"

— "Ahıra."

— "Ver onları bana."

— "Olmaz, hanımım."

— "İsteğimi geri mi çeviriyorsun?"

— "Evet. Onları size elimle veremeyecek kadar seviyorum sizi."

Eustacia öbür yana döndü. Sabahtan beri yüzünü kaplamış olan taş gibi katılık ilk kez yumuşadı. Dudakları o eski, harikulâde görünümü yeniden kazandı. Üzgünlük ânlarında bu görünüm yok olurdu. Derken, gene döndü, gözlerini Charley'e dikti.

Titrek bir sesle: "Canım ölmek istiyorsa, neden ölmeyecekmişim?" dedi. "Hayatla kötü bir anlaşma yaptım. Şimdi de, bıktım yaşamaktan... Bıktım, usandım! Sen, tutmuş, benim kaçışımı engelliyorsun. Ah! neden engel oldun bana, Charley? Ölümü acılaştıran şey yakınlarının üzünlüğünden başka nedir ki?.. Bu ise söz konusu değil benim için. Çünkü ölürsem bir kişi bile içini çekmeyecektir arımdan!"

— "Ah! anlıyorum, sıkıntılar sizi bu hale getirdi! Dilerim, Tanrı'm, asıl size bunu yapan gebersin, çürüsün!"

— "Yeter, Charley! Bundan söz etmeyelim artık. Bu gördüklerinden sonra, ne yapmayı düşünüyorsun?"

— "Bir daha böyle bir şeyi aklınızdan geçirmeyeceğiniz söz verirsiniz, kimseye bir şey söylemem."

— "Korkmana gerek yok. Bunalımı atlattım. Söz veriyorum."

Eustacia dönüp eve girdi, yatağına uzandı.

Akşamüstü Kaptan Vye eve döndü. Torununu sorguya çekmeye hazırlanıyordu ki, onun yüzünü görünce bundan vazgeçti.

Eustacia dedesinin bakışlarını fark etmişti.

— "Evet, durum üzerinde konuşulamayacak kadar kötü." diye bu bakışlara karşılık verdi. "Bu akşam eski odamı hazırlatabilir misin benim için acaba, dede? Gene orada kalacağım."

Dedesi bütün bunların ne demek olduğunu, koçasını neden bırakıp buraya döndüğünü ona sormadı. Yatak odasının hazırlanmasını emretmekle yetindi.

V

ESKİ BİR DAVRANIŞ GELİŞİGÜZEL TEKRARLANIYOR

CHARLEY'İN eski hanımına gösterdiği özen sınırsızdı. Ancak onun üzgünlüğünü hafifletebildiği zaman avunabiliyordu. Aklı boyuna ondaydı; her ihtiyacını düşünüyor, yerine getiriyordu. Onun orada bulunuşunu kendisi için büyük nimet sayıyor, bir yandan bu güzel genç kadının mutsuzluğuna yol açana lânetler okurken, bir yandan da olayın böyle sonuçlanmasına seviniyordu.

Belki Eustacia artıp hep orada kalırdı; o zaman Charley gene eskisi gibi mutlu olabilirdi. Bütün korkusu Eustacia'nın kocasının evine, Alderworth'e dönmesiydi. Eustacia ona bakmadığı zamanlar bu korkuyla gözlerini genç kadına dikeyor, sevgiyle, merakla onun kafasından neler geçtiğini anlamaya uğraşıyordu. Uçmayı yeni öğrenen bir kumruyu gözetler gibiydi. Bir kez ona gerçekten yardım edebildiği, büyük olasılıkla kendini öldürmesine engel olabildiği için, kendisini genç kadını korumakla görevli sayıyor, farkında olmadan bir koruyucu sorumluluğu yükleniyordu.

Bu düşünceyle, genç kadının aklını sıkıntılarından uzaklaştırıp dikkatini daha hoş şeylere çekebilmek için elinden geleni yapıyordu. Fundalıkta bulduğu acayip nesneleri eve taşıyordu; boru biçimi yosunlar, al başlı likenler, Egdon'da yaşamış eski uruklardan kalma taştan yontulmuş ok başları, saydam çakmaktaşları gibi. Getirdiklerini ek binaların, bahçenin öyle yerlerine bırakıyordu ki, Eustacia geçerken görebilsin.

Eustacia tam bir hafta evden çıkmadı. Derken, dedesinin çitle çevrili topraklarında yavaş yavaş dolaşmaya başladı. Genç kızlığında yaptığı gibi, gene dedesinin eski gemici dürbününü yanına alıyordu.

Bir gün, gene böyle dürbünüyle çevreyi kolaçan ederken, tıka-tıka-basa yüklenmiş bir arabanın anayoldan geçtiğini gördü. Arabanın içi ev eşyası doluydu. Eustacia daha dikkatli bakınca, bunların

kendi eşyaları olduğunu gördü.

Akşama dedesi Clym'in o gün Alderworth'ten Blooms-End'deki eski evine taşındığı haberini getirdi.

Bir başka gün, gene dürbünüyle çevreyi gözlerden, koyakta yürüyen iki kadın çarptı gözüne. Hava açık, güneşliydi. Kadınlar pek uzakta olmadıkları için, Eustacia dürbünüyle onları açık-seçik görebiliyordu. Önde yürüyen kadının kucağında ak bir çıkın vardı. Çıkının ucundan uzun bir kumaş parçası sarkıyordu. Derken, iki kadın döndüler. Güneş şimdi tam karşıdan geldiği için, Eustacia o küçük yığının bir bebek olduğunu gördü.

Charley'i yanına çağırarak: "Kim bunlar?" diye sordu. Kim olduklarını kendisi de az-çok kestirmişti ya.

Charley: "Bayan Thomasin Wildeve'le bebeğin dadısı." diye karşılık verdi.

Eustacia: "Bebegi kucakında tutan dadı mı?" diye sordu.

— "Hayır, çocuğu Bayan Wildeve kendisi taşıyor. Dadı arkalarından geliyor; elinde bir şey yok."

Charley'in o gün keyfi yerindeydi. Çünkü gene kasımın beşi gelmişti. Bu vesileyle Eustacia'yı düşüncelerinden ayırmak için yeni bir düzen tasarlıyordu. Geçen iki yıl içinde hanımının neyi sevip sevmediğini öğrenmişti. Bu arada onun koyağa bakan bayırın üzerinde şenlik ateşi yakmaktan pek hoşlandığını da görmüştü. Ne var ki, bu yıl Eustacia Beş Kasım'ı büsbütün unutmuş görünüyordu.

Charley de ona şenliği hatırlatmaya özellikle dikkat etti. Şenlik ateşini kendisi yakıp Eustacia'yı şaşırtacak, sevindirecekti. Bu amaçla gizli gizli hazırlıklarını yapmaya koyuldu. Geçen yıl orada olamayıp hanımına yardım edemediği için şimdi daha da canla-başla uğraşıyordu. Bir dakika boş kalsa, koşup çalı-çırpı, diken kökü, odun topluyordu. Kimsenin görmemesi için bunları, dikkatle, göze batmayan yerlere saklıyordu.

Derken, Beş Kasım akşamı oldu. Eustacia şenliğin yıldönümü olduğunun hâlâ farkında değildi. Dürbünle çevreyi kolaçan ettikten sonra, eve dönüp odasına kapanmıştı. Hava adamakıllı kararır

karamaz, Charley şenlik ateşini hazırlamaya girişti. Geçen yıllar Eustacia'nın ateşi yaktığı yeri seçmeye de özellikle dikkat etti.

O dolaylardaki tüm şenlik ateşleri yanmaya başlayınca, Charley kendi ateşini de tutuşturdu. Odunları öyle ayarlamıştı ki bir süre bakmaya gerek kalmadan ateş kendi kendine yanabilsin. Sonra eve döndü, pencerelerin, kapıların önünde dolanmaya koyuldu. Eustacia'nın ateşi fark edip seyretmek için dışarı çıkmasını bekliyordu. Gelgelelim, kepenkler de, sokak kapısı da kapalıydı. Görünüşe bakılacak olursa, kimse şenlik ateşini fark etmemişti.

Charley, Eustacia'yı çağırmak istemediği için, ateşin başına döndü, çalı-çırpı atarak ateşi beslemeye koyuldu. Aradan yarım saat kadar bir vakit geçti. Yakacak yığını azalmaya yüz tutana kadar Charley işin ardını bırakmadı.

Sonunda, baktı gelen giden yok, evin arka kapısına varıp, hizmetçiye: "Bayan Yeobright'a söyle, kepenkleri açıp dışarıdaki görünüme baksın." dedi.

O sırada Eustacia, keyifsiz keyifsiz, oturma odasında oturmaktaydı. Hizmetçinin söylediklerini duyunca ayağa fırladı, kepenkleri ardına kadar açıp dışarıya baktı. Bayırın üzerinde yanmakta olan ateşin kızıl parıltısı odaya doldu, mumların ışığını bastırdı.

Ocağın başında oturan Kaptan Vye: "Aferin, Charley!" diye haykırdı. "Ama, umarım, benim odunlar değildir böyle kıyasıya yaktığı. Ah! geçen yıl tam bu zamandı, yolumun üzerinde Venn'e rastladıydım... Thomasin'i eve getiriyordu. Öyle ya, tam bugündü! E, kim derdi ki kızcağızın sıkıntıları böylesine iyi bir biçimde sona erecek? Nasıl da aptallık ettin sen o konuda, Eustacia! Kocandan mektup aldın mı?"

Eustacia, pencereden ateşe bakarak: "Hayır." diye karşılık verdi.

O sırada aklı öylesine şenlik ateşindeydi ki, dedesinin sakınmadan söylediği sözlere öfkelenmedi bile. Pencereden Charley'i görebiliyordu. Delikanlı ateşi besliyor, karıştırıyordu. Birden Eustacia'nın aklına şenlik ateşinin oraya çekebileceği bir başkası

geldi.

Odadan dışarı fırladı, peleriniyle şapkasını giydiği gibi, bahçeye koştu. Bayıra ulaşınca, kuşkuyla, merakla ateşe bakmaya başladı.

Charley, kendinden hoşnut bir tavırla: "Bu ateşi mahsustan, salt sizin için yaktım, hanımım." dedi.

Eustacia: "Eksik olma." diye karşılık verdi. "Ama, şimdi o ateşi söndürmeni istiyorum."

Charley hayal kırıklığına uğramış gibiydi.

— "Nasıl olsa az sonra kendiliğinden sönecek." dedi. "Böyle güzel bir ateşi zorla söndürmek yazık değil mi?"

Eustacia, düşünceli bir tavırla: "Bilmem." dedi.

Sessizlik içinde duruyorlardı. Duyulan tek ses, çatırdayan odunların sesiydi. Charley baktı Eustacia kendisiyle konuşmaya hevesli değil, isteksizce oradan uzaklaştı.

Eustacia bayırda kaldı. Gözlerini ateşten ayıramıyordu. Hem eve dönmeyi istiyor, hem de oralarda oyalanıp duruyordu. Tanrıların da, insanların da verebileceği şeylere karşı bu denli ilgisiz olmasaydı, hiç kuşkusuz, dönüp eve giderdi. Ama, öylesine umutsuzdu ki, durumuyla oynayabilir, eğlenebilirdi.

Kazanabileceğini düşünmek kaybetmekten daha tedirgin edicidir. İşte Eustacia da şimdi, bu durumda kalan başka insanlar gibi, kendi kendinin dışına çıkabilir, ilgisiz bir seyirci gibi kendisini seyredebilir, şu Eustacia denen kadının Tanrı'nın elinde nasıl oyuncak olduğunu düşünebilirdi.

Birden, bir ses duyarak irkildi. Göle bir taş atılmıştı.

Eustacia o taşı tam bağrının ortasına yeseydi, yüreği bundan hızlı çarpamazdı. Charley'in bilmeden verdiği işarete karşılık böyle bir şey bekliyordu da. Yalnız, Damon Wildeve'in bu denli acele edeceğini düşünmemişti. Nasıl da koşa koşa gelmişti Damon! Öte yandan, aralarındaki eski ilişkiyi yenilemeye Eustacia'nın bu kadar hevesli olduğunu nereden çıkarmıştı acaba?

Eustacia'nın yüreğinde kaçıp gitme dürtüsüyle orada kalma

isteği çarpışıyordu şimdi. Sonunda, kalma isteği üstün geldi. Eustacia taş gibi orada durdu. Gözlerini yere dikmişti, yüzünde tek kas oynamıyordu. Çünkü kıpırdar kıpırdamaz ateşin kızılılığı yüzüne vuracak, Damon onu görecekti.

Göle bir taş daha atıldı.

Şu Damon Wildeve de neden ilerleyip çevreye göz gezdirmezdi sanki?

Sonunda Eustacia merakına yenildi. Bayırdaki toprak basamaklara tırmanıp çevreyi kolağan etti.

Damon Wildeve tam karşısındaydı. Göle son taşı attıktan sonra ileri doğru yürümüştü. Şimdi, biri ateşin bir yanında, öbürü öbür yanında, karşılıklı duruyorlardı. Göğüs hizasına kadar yükselen alevlerin aydınlığında birbirlerini açık-seçik görebiliyorlardı.

Eustacia, telâşla: "O ateşi ben yakmadım!" diye atıldı. "Haberim olmadan yakmışlar. Gelme... gelme sakın yanıma!"

Damon: "Günlerdir burada olduğun halde, neden bana haber vermedin?" diye sordu. "Evini bırakmışsın. Korkarım, bu işte benim de parmağım oldu?"

Eustacia: "Annesini eve almadım; herşey bundan çıktı!" diye kısaca anlattı.

— "Bu olanlara lâıyk değilsin sen, Eustacia. Büyük sıkıntı içindesin; bunu gözlerinden, ağzından, tüm varlığından okuyorum. Vah zavallı kızcağızım benim!"

Damon bayırın üzerinden atladı, geldi.

— "Her şeyden önemlisi, korkunç mutsuzsun!"

— "Hayır, hayır! Tam öyle sayılmaz..."

— "Aşırı zorlanmışsın... Bu seni öldürüyor... Evet, böyle olduğuna inanıyorum!"

Damon Wildeve'in bu sözleri üzerine, Eustacia'nın genellikle ağır olan solunumu gitgide hızlandı.

— "Ben... ben..." diye başlayacak oldu.

Sonra birden hıçkırıklara boğuldu. Hiç beklemediği bir sırada birinin kendisine acıdığını duymak onu ta yüreğinden sarsmıştı.

Acımak... çoktandır unuttuğu bir duyguydu bu.

Bu birden boşanış Eustacia'nın kendisinin de öylesine hiç beklemediği bir şeydi ki, şaşkınlıktan, birtürlü dönüp gidemedi. Damon Wildeve'den utanarak öbür yana döndü. Ama, dönmekle ondan bir şeyi gizleyememişti. Umutsuzluk içinde ağlamaya koyuldu.

Bir süre sonra acı gözyaşları diner gibi oldu, genç kadın yatıştı. Damon Wildeve ona sarılmak için duyduğu büyük isteği yenerek, sesini çıkarmadan yanı-başında duruyordu.

Eustacia gözlerini sildi. Güçlkle duyulur bir sesle: "Benim halimden utanmadın mı?" diye sordu. "Ben ki, zırlamaya alışıık bir hayvan değilimdir. Neden çekilip gitmedin buradan? Keşke bunları hiç görmeseydin!.."

Damon Wildeve, sevgi, saygı dolu bir sesle: "Evet, keşke görmeseydim." diye karşılık verdi. "Bunu istemekte haklısın. Çünkü seni böyle görmek en az senin kadar beni de üzüyor."

— "Seni ben çağırmadım... bunu sakın unutma, Damon. Acı içindeyim ama, seni çağırmadım! Hiç değilse bir eş olarak kocama dürüst kaldım."

— "Aldırma... geldim işte. Ah, Eustacia, şu son iki yıldır sana verdiğim zarar için bağışla beni, n'olur! Mahvolmana yol açan ben oldum, düşündükçe bunu daha iyi anlıyorum."

— "Hayır, sen değilsin. Yaşadığım bu yer asıl beni mahveden."

— "A! gönlüyüceliğinden söylüyorsun elbette bunu. Evet, gerçek suçlu benim. Ya daha öte bir şeyler yapmalıydım, ya da hiçbir şey yapmamalıydım."

— "Nasıl?"

— "Seni elde etmeye çalışmamalı, ardında koşmamalıydım. Ya da, elde ettikten sonra direnıp seni elimde tutmalıydım. Şimdi bunları konuşmaya bile hakkım yok elbette. Sana yalnız şunu sormak istiyorum: Senin için yapabileceğim bir şey var mı? Seni şimdikiinden biraz olsun daha mutlu edebilmek için şu dünyada bir adamın yapabileceği bir şey var mı? Varsa, seve seve yapmaya hazırım.

Bana istediğini buyurabilirsin, Eustacia. Elimde olan herşeyi yaparım senin için. Hem, unutma, şimdi eskisinden daha zenginim. Seni bu durumdan kurtarmak için yapılacak bir şeyler vardır elbette! Böylesine yabanıl bir yerde, böyle az-bulunur bir çiçek görmek üzüyor beni. Sana almamı istediğin bir şey var mı? Bir yere gitmek ister misin? Buradan büsbütün kaçıp kurtulmak mı istersin, yoksa? Sen söyle, yeter. Şu gözyaşlarını —hiçbir zaman benim için dökülmemiş olan şu gözyaşlarını— dindirmek için yapmayacağım şey yok, inan."

Eustacia, zayıf bir sesle: "İkimiz de başkalarıyla evliyiz." dedi, "Senden yardım kabul etmem hoş karşılanmaz... hele şeyden... şeyden sonra..."

— "E, iftiracılarдан kaçınılmaz; her zaman yapacaklarını yaparlar. Ama, korkma. Duygularım ne olursa olsun, sana şerefim üzerine söz veriyorum ki sen istemedikçe bu konuda tek söz etmeyeceğim, ya da herhangi bir davranışta bulunmayacağım. Thomas'e karşı görevlerimi bildiğim gibi, haksızlığa uğramış bir kadın olan sana karşı görevlerimi de biliyorum. Söyle, ne konuda yardım istersin benden?"

— "Buradan kaçmama yardım et."

— "Nereye gitmek istiyorsun?"

— "Kafama koyduğum bir yer var. Sen Budmouth'a kadar gitmeme yardım edebilirsen, ger i yanını ben kendim düzene koyarım. Oradan Manş Denizi'ni aşan vapurlar kalkıyor. Böylece, Paris'e varabilirim ki istediğim de oraya gitmek. Evet, dedemin, kocamın haberi olmadan Budmouth'a gitmeme yardım et, gerisi kolay."

Eustacia bunları yalvarırcasına söylemişti.

Damon: "Seni orada yalnız bırakmam tehlikeli olmaz mı?" diye sordu.

— "Hayır, hayır, olmaz. Budmouth'u avucumun içi gibi bilirim ben."

— "Ben de geleyim mi? Artık zenginim."

Eustacia sesini çıkarmadı.

— "Evet de, hadi, tatlım!"

Eustacia gene ses etmedi.

— "Peki, ne zaman gitmek istediğini bana haber ver. Aralığa kadar şimdi oturduğumuz evde kalacağız. Sonra Casterbridge'e taşınacağız. O zamana dek ne emredersen yapmaya hazırım."

Eustacia, acele acele: "Bunun üzerinde düşüneneğim." dedi.

"Bir dost olarak senden yararlanabilir miyim; yoksa, sevenim olarak seninle artık herşeyi bitirmeli miyim?.. İşte bunu sormalıyım kendi kendime. Gitmek istersem, dostluğunu kabul edersem, herhangi bir akşam, saat tam sekizde sana işaret vereceğim. Bu işareti aldığın gece saat onikide atlı bir arabayla beni Budmouth'a götürmeye hazır olmalısın ki sabah vapuruna yetişebileyim."

— "Her akşam sekizde gözümü dört açacağım. Hiçbir işaret gözümünden kaçamaz."

— "Şimdi rica ederim git artık. Kaçmaya karar verirsem, bundan sonra seni ancak bir kez daha görebilirim... sensiz gidemeyeceğimi düşünmezsem demek istiyorum. Git... dayanamıyorum artık. Git... git!"

Damon Wildeve basamaklardan yukarı ağır ağır çıktı, bayırın öbür yanında karanlıkların içinde gözden kayboldu. Bayır genç kadınla arasına duvar gibi dikilip onu görmesine engel olana dek, dönüp dönüp arkasına baktı.

VI

THOMASİN TEYZE-OĞLUYLA KONUŞUYOR, CLYM KARISINA MEKTUP YAZIYOR

BU sırada Clym, Blooms-End'de, Eustacia'nın kendisine döneceğini umutla beklemekteydi. Bir haftadır orada kaldığı halde, Alderworth'teki eşyaları daha o gün getirtmişti. Bu bir haftalık

süreyi ek yapılarda çalışarak, bahçe yollarındaki kuru yaprakları süpürüp temizleyerek, çiçek yataklarındaki ölü sapsarı kesip ayıklayarak, güz rüzgârlarının yerinden oynattığı tırmanıcı bitkileri çivilerle yerlerine tutturarak geçirmişti.

Bu işleri yapmaktan özel bir zevk aldığından değil, salt kendisiyle umutsuzluğu arasına bir perde çekme çabasıyla çalışıp oyalanmaya bakıyordu. Ayrıca, annesinden kalan herşeyi iyi korumayı da kendisine bir din edinmişti sanki.

Clym bütün bu işleri yaparken, aralıksız, Eustacia'yı düşünüyor, onun geri dönmesini bekliyordu. Eustacia onu nerede bulabileceğini kesin olarak bilsin diye, Alderworth'teki evin bahçe kapısına bir ilân tahtası bile astırmıştı. Tahtanın üzerine, beyaz harflerle, taşındığı yeri yazmıştı. Ağaçtan bir yaprak düştü mü, bunu Eustacia'nın ayak sesi sanarak başını çevirip bakıyordu. Çiçek yataklarının içinde solucan arayan bir kuş ona Eustacia'nın bahçe kapısına dokunan elini hatırlatıyordu. Alacakaranlık basınca topraktaki deliklerden, ağaç kovuklarından, kıvrılıp kalmış kuru yaprakların içinden, esintilerin, kurtçukların, böceklerin yuvası olan yarıklardan doğru yükselen o yumuşak, garip sesleri duydukça, Eustacia barışmaya geldi sanıyordu.

Öyleyken, o güne dek karısını geri çağırmaya gene de yanaşmamıştı. Öte yandan, Eustacia'ya gösterdiği sertlik annesinin ölümünden duymakta olduğu acı pişmanlığı hafifletmiş, yatıştırmıştı. Annesinin ayağını kaydırıp yerine geçen kadına karşı beslediği o eski tutku yeniden alevlenmiş gibiydi.

Acımasız duygular insanı acımasız davranışlara yöneltir. Bu davranışlar çoğu kez tersine teperek, kendilerini doğurmuş olan duyguları öldürürler.

Clym düşündükçe daha yumuşuyordu. Ne var ki, karısına acı çeken bir suçsuz gözüyle bakması da olanaksızdı. Bununla birlikte, o korkunç sabah onun üzerine birden yürümekle yanlış davrandığının, ona hiç vakit bırakmadığının farkındaydı.

Öfkesinin ilk parlayışı söneli beri, Eustacia ile Damon Wildeve

arasında dostluktan öte bir ilişkinin var olduğunu düşünemiyordu. Çünkü Eustacia'nın davranışlarında şerefsizlik sayılabilecek hiçbir şey görmemişti. Bu yargıya varalı beri de, annesine karşı Eustacia'nın davranışını eskisi kadar kötü bir biçimde yorumlamaz olmuştu.

Beş Kasım gününün akşamı Clym'in karısına karşı duyguları enikonu yoğunlaşmıştı. Sabahtan akşama dek birbirlerine sevgi dolu sözler söyledikleri o eski günlerin yankıları, kilometrelerce geride kalmış bir deniz kıyısının yaygın mırıltısı gibi, bütün gün kulaklarında çınladı durdu.

— "İstese beni daha önce de bulabilirdi elbette." diye düşündü, "Evet, beni bulabilir, Damon Wildeve'in kendisi için ne anlam taşıdığını açıklayabilirdi."

O akşam evde kalmayı canı istemedi. Gidip Thomasin'le kocasını görecekti. Fırsat bulursa, Eustacia ile neden ayrıldıklarını çıtlatacaktı ama, annesi kapıdan döndüğü sırada evde üçüncü birinin daha bulunduğundan onlara hiç söz etmeyecekti. Damon Wildeve suçsuzsa, hiç kuşkusuz, o sırada orada olduğunu kendisi belirtecekti. Yok, suçluysa, çabuk heyecanlanan bir adam olduğu için, büyük olasılıkla, ağzından bir şeyler kaçıracaktı.

*
**

Clym hana vardığında, Thomasin'i yalnız buldu. Damon Wildeve yoktu; Charley'in ne yaptığını bilmeden yaktığı şenlik ateşini görünce Mistover'e yollanmıştı.

Thomasin, her zamanki gibi, Clym'i görünce sevindi. Tezeoğlunu alıp uyuyan bebeğin yanına götürdü. Bebek uyanmasın diye eliyle mum alevine siper yaparak onu Clym'e gösterdi.

Sonra gene oturma odasına döndüler.

Clym: "Eustacia benden ayrıldı, duydun mu, Tamsin?" diye sordu.

Thomasin, irkilerek: "Hayır." dedi.

— "Benim Alderworth'ten taşındığımı da duymadın mı?"

— "Hayır. Alderworth'ten ancak senin getirdiğin haberleri alıyorum. Ne oldu?"

Clym, tedirgin bir sesle, gidip Susan Nunsuch'ın oğluyla konuştuğunu, oğlanın yaptığı açıklamayı, sonradan Eustacia ile arasında geçenleri anlattı. Olay sırasında Damon Wildevé'in orada olduğundan kuşkulandığına ise hiç değinmedi.

Thomasin, korku içinde: "Neler olmuş da haberim yok!" diye mırıldandı. "Korkunç! Neden böyle davranmış olabilir acaba?.. Ah, Eustacia! Elbet sen durumu anlayınca, sinir içinde soluğu onun yanında aldın? Çok mu acımasız davrandın ona karşı?.. Yoksa, gerçekten, görüldüğü kadar kötü bir kadın mı?"

— "Bir erkek anasının düşmanına çok acımasız davranabilir mi sence?"

— "Sanırım."

— "Peki, öyleyse... kabul ediyorum acımasız davrandığımı. Ama, şimdi ne yapmalı, asıl önemlisi bu."

— "Git karınla barış... bu denli yıkıcı bir kavga barışmakla halolabilirse. Hani ner'deyse, keşke bana söylemeseydin, diyeceğim geliyor. Gene de, barışmak için elinden geleni yapmalısın bence. İkiniz de barışmayı istedikten sonra, bir yol bulunur nasıl olsa."

Clym: "İkimiz de barışmak istiyor muyuz bakalım?" dedi. "Ben istiyorum ama, onun isteyip istemediğini bilmiyorum. İstemiş olsaydı, şimdiye dek sana bir haber göndermez miydi?"

— "Sen de barışmayı istiyorsun ama, ona haber göndermemişsin."

— "Haklısın. Ama, böylesine sinirlendikten sonra, onu aramalı mıyım, aramamalı mıyım, bilemiyorum. Şimdi sen beni yatışmış halimle görüyorsun, Thomasin. O gün ne halde olduğumu düşünemezsin bile. Şu son birkaç gün içinde neler geçirdiğimi bilemezsin! Ah, annemi kapıdan çevirmesi öyle utanç verici bir şey ki! Bunu nasıl bağışlayabilirim? Onunla bir daha yüz yüze gelmeyi kabul etsem bile öyle zor ki!"

— "Eustacia bunun ne denli ağır olaylara yol açabileceğini

düşünmemiş olabilir. Hem, ayrıca, belki teyzemi dışarıda bırakmayı aklına bile getirmemiştir."

— "Kendi dediğine göre, öyle olmuş. Ama, sonuç olarak annemi içeri almamış, bu da gerçek."

— "Pişman olduğuna inan, onunla barışmaya bak."

— "Peki ama, ya dönüp gelmezse?"

— "Bu da, onun suçlu olduğunu gösterir. Çünkü böylece kötü niyet beslediği ortaya çıkar. Ama, ben bir ân bile bunu düşünmem."

— "Dediğini yapacağım. Biriki gün daha bekleyeceğim... İki günü aşmam, elbette. Eustacia bu süre içinde bana bir haber göndermezse, mektup yazarım. Bu akşam Damon Wildeve'i burada bulacağımı umuyordum. Evde yok sanırım?"

Thomasin hafifçe kızardı.

— "Yok." dedi. "Biraz yürümek için dışarı çıktı, okadar."

— "Neden seni de yanına almıyor? Hava pek güzel. Onun kadar senin de açık havaya ihtiyacın var."

— "A! ben gitmesem de olur. Hem sonra, bebek de var."

— "Evet, evet. Bu konuda kocana da bir akıl danışsam mı diye düşünüyordum da."

Thomasin, acele acele: "Danışmasan daha iyi, bence." dedi. "Hem, bir işe de yaramaz ki."

Clym onun gözlerinin içine baktı. Annesinin öldüğü o acıklı gün olanlarda kocasının da parmağı olabileceği belli ki Thomasin'in aklından bile geçmiyordu. Öte yandan, Eustacia ile Damon Wildeve arasında vaktiyle bir ilişki bulunduğundan kuşkulandığı da yüzünden okunuyordu.

Sonunda, Clym, bir şey söylemeden, gitmek üzere kalktı. Şimdi geldiğinden de daha kuşkuluydu.

Thomasin, içtenlikle: "Biriki gün içinde karına mektup yazacaksın, değil mi?" diye sordu. "İnşallah bu saçma ayrılık yakında sona erer!"

Clym: "Yazacağım, söz!" dedi. "Bugünkü durumumdan ben de hoşnut değilim."

Sonra, Thomasin'den ayrılarak, Blooms-End'e giden tepeye doğru yola düzüldü. O gece, yatmadan önce, oturup Eustacia'ya şu mektubu yazdı:

Eustacia'cığım,

Aklımın dediğini değil, yüreğimin dediğini yapmak zorunluluğunu duyuyorum. Bana dönmek ister misin? N'olur, dön! Geçmiş hiç anmayacağıma söz veriyorum. Sana karşı aşırı sert davrandım. Ama, öyle kıskırttın ki beni, Eustacia! Sana söylemek zorunda kaldığım o öfkeli sözlerin bana neye mal olduğunu bilmiyorsun, hiçbir zaman da bilemeyeceksin. Onurlu bir adamın sana söz verebileceği herşeyi yapmaya söz veriyorum. O konuda sana bir daha acı çektirmeyeceğim. Karşılıklı vermiş olduğumuz bunca sözden sonra, hayatımızın bundan sonrasını o sözleri tutmaya çalışmakla geçirmemiz yerinde olur, Eustacia.

Bana kırgınsan bile, gel. Senden ayrıldığım sabah çektiğin acıları düşündüm. Bu acıların gerçek olduğunu biliyor, yeterince acı çektiğine inanıyorum. Aşkımız sürmeli. Bizimki gibi yürekler birbirimizi sevmemiz için verildi bize. İlk günler senden eve dönmeni isteyemedim, Eustacia. Çünkü yanındaki erkeğin sevgilin olmadığına birtürlü inandıramıyordum kendimi. Ama, gelir de aklımın takıldığı durumu açıklarsan, dürüstlüğünden kuşkuym kalmaz.

Neden şimdiye dek gelmedin? Seni dinlemeyeceğimi mi sanıyordun? Dinlerim elbette. Yazın ay aydınlığında birbirimize ettiğimiz yeminleri, öpüşmelerimizi unutmadıkça dinlerim. Dön öyleyse bana, seni bütün sıcaklığımla karşılayacağıma inan. Seni haklı çıkarmak için can atıyorum. Her zaman senin olan kocan

Clym.

Mektubu bitirince, yazı masasına abandı.

— "İşte oldu!" dedi. "İyi bir iş yaptım. Yarın akşama kadar Eustacia kendisi gelmezse, mektubu gönderirim."

*
**

Bu arada, Thomasin, evinde, içini çekerek, tedirgin bir halde oturmaktaydı. Kocasına bağlılığı yüzünden, bu konudaki kuşku-larını Clym'den gizlemek zorunda kalmıştı. Kocasıyla Eustacia ara-sındaki ilişkinin, her ikisi de başkalarıyla evlenmiş olmalarına rağ-men, gene de sona ermediğinden kuşkulanıyordu. Ne var ki bu konuda olumlu, elle tutulur bir şey bilmiyordu. Ayrıca, Clym'i çok sevmesine karşın, şimdi ona Clym'den de yakın biri vardı.

Biraz sonra Damon Wildeve Mistover'deki gezintisinden döndü.

Thomasin: "Neredeydin, Damon?" diye sordu. "Bayağı meraklanmaya başlamıştım. Irmağa mı düştün diye korktum. Evde yalnız kalmak hoşuma gitmiyor."

Damon Wildeve, evcil bir hayvanı okşar gibi, karısının çenesine dokundu.

— "Korktun mu?" dedi. "Şaşıtm, doğrusu! Seni bir şey kor-kutamaz sanırdım. Artık zengin olduğumuz için burnun büyüdü sa-nırım. Burada yaşamak hoşuna gitmediği için yalnızlıktan yakını-yorsun. Eh, doğrusunu istersen, hayli yorucu bir iş bu... yeni bir ev alma işi. Onbin yerine yüzbin liramız olsaydı, mesele yoktu el-bette. O zaman bu denli tedbirli davranmamıza gerek kalmazdı. İstedığımız evi düşünmeden alabilirdik."

Thomasin: "Yok... beklemeye aldırdığım yok benim." dedi. "Hem, şimdi bebek de var. Herhangi bir tehlikeye atılmaktansa, burada oniki ay daha kalırız daha iyi. Benim hoşuma gitmeyen, senin her akşam böyle kaybolup kaybolup gitmen. Kafanda bir şey var; evet, var, biliyorum. Damon. Öyle üzgün bir halin var ki! Uzun uzun fundalığa bakıyorsun. Sanki, dolaşılacak hoş bir yere bakar gibi değil de, bir zındana bakar gibisin."

Damon Wildeve karısına acır gibi baktı.

— "Ne!" dedi. "Egdon Fundalığı'ni seviyor musun, yoksa?"

— "Elbette seviyorum. Buraya yakın bir yerde doğdum. Ayrıca, fundalığın o çetin, yıpranmış görünüşü de hoşuma gidiyor."

— "Aman, şekerim, sen de! Ne seveceğini hiç bilmiyorsun sanırım."

— "Elbette biliyorum. Egdon'da sevmediğim yalnız bir tek şey var."

— "Neymiş o?"

— "Oraya giderken beni hiç yanına almıyorsun. Fundalığı sevmiyorsan, neden boyuna çıkıp oralarda dolaşıyorsun?"

Bu soru hernekadar yalın bir soruysa da, hayli şaşırtıcıydı. Wildeve karşılık vermeden önce bir koltuğa oturdu.

— "Beni sık sık orada gördüğünü hiç de sanmam." dedi. "Bir örnek ver bana."

Thomasin, zafer kazanmış gibi: "Veririm elbette!" dedi. "Bu akşam, sen dışarı çıkınca, baktım bebek de uyuyor, böyle gizli gizli nereye gittiğini öğrenmek istedim. Ardından ben de dışarı fırladım, seni izledim. Yolun çatallaştığı yerde durdun, şenlik ateşlerine baktın, kendi kendine: 'Lânet olsun! Gideceğim işte!' dedin. Sonra hızlı hızlı soldaki yola yöneldin. Ben orada durup seni seyrettim."

Wildeve kaşlarını çatı. Sonra zoraki bir kahkaha attı.

— "E, ne gibi harikulâde bir keşifte bulundun bakalım?" dedi.

— "İşte, gene kızdın. Artık bundan söz etmesek daha iyi olur."

Thomasin kocasının karşısına geçip küçük bir iskemleye oturdu, gözlerini ona dikti.

Daimon Wildeve: "Saçma!" dedi. "Sen hep böyle yaparsın, bir şey anlatırken birden cayıverirsin. Değil mi ki başladık, sonuna kadar sürdüreceğiz konuşmayı. Sonra ne gördün? Bunu özellikle bilmek istiyorum."

Thomasin: "Böyle konuşma, Damon!" diye mırıldandı. "Bir şey görmedim. Seni gözden kaybettim. Biraz şenlik ateşlerini seyrettikten sonra da eve döndüm."

— "Belki de bu ilk değildir... Belki daha önce de adım adım

izlemişsindir beni. Benimle ilgili kötü bir şeyler öğrenmek mi istiyorsun, yoksa?"

— "Hiç ilgisi yok! Daha önce de böyle bir şey yapmış değilim. Kulağıma birtakım söylentiler çalınmasaydı, şimdi de yapmazdım ya."

Damon Wildeve, sinirlenerek: "Ne demek istiyorsun?" diye sordu.

— "Di yorlar ki... akşamları Alderworth'e gidiyormuşsun, öyle diyorlar. Bu da aklıma daha önce duyduğum bir şeyi..."

Wildeve öfkeyle döndü, Thomasin'in tam karşısına dikildi. Eliyle havada gösterişli bir hareket yaptı.

— "Hadi bakalım, çıkar baklayı ağzından, hanımefendi!" dedi. "Neler duyduğunu öğrenmek istiyorum."

— "Şey... duyduğuma göre, vaktiyle Eustacia'yı çok sevmişsin... Bundan öte bir şey duymadım; bunu da, bölük-pörçük, oradan-buradan duydum. Kızma!"

Wildeve karısının gözlerinin yaşardığını fark etti.

— "Eh, bu yeni bir şey değil." dedi. "Elbet sana kabalık etmek niyetinde de değilim. Onun için, ağlama. Hadi, bırakalım artık bunu. Bir daha da bundan söz etmeyelim."

O akşam başka birşey konuşmadılar. Thomasin bundan hoşnuttu. Çünkü bu sayede Clym'in kendisini görmeye geldiğini, Eustacia'dan ayrıldığını kocasına anlatmak zorunda da kalmamıştı.

VII

ALTI KASIM GECESİ

EUSTACIA kaçmayı kafasına iyicene koymuştu artık. Zaman zaman kaygılanıyor, kaçışını bir şeyin engelleyeceğinden korkuyordu. Durumu değiştirebilecek, onu kaçırmaktan alakoyabilecek

tek kişi Clym olabilirdi. Clym, Eustacia için, seviştikleri günlerdeki parlaklığını çoktan yitirmişti ama, gene de, onun o yalın, iyi yapıldığını hatırladıkça, yüreği birden umutla çarpıyor, kocasının gelip kendisini almasını istiyordu. Soğukkanlılıkla düşünebildiği zamanlar ise, kocasıyla arasında açılmış olan uçurumun bir daha kapanamayacağı kanısına varıyordu. Bundan sonraki hayatını acı içinde geçirmek, herkesten ayrı yaşamak zorunda kalacaktı. Yapa-yalnız olacak, hiçbir yere kendini uyduramayacaktı. Bugüne kadar yalnız fundalığı sıkıcı bulmuş, yaşanmayacak bir yer saymıştı. Şimdi ise tüm dünya ona sıkıcı, tatsız geliyordu.

Kasımın altısıydı. Akşama doğru Eustacia'nın yüreğindeki kaçıp gitme isteği yeniden alevlendi. Saat dört sularında, Alderworth' ten gelirken yanında getirdiği birkaç öteberisini toparlamaya koyuldu. Dedesinin evinde kalmış ufak-tefek eşyasını da bunlara ekledi. Hepsini toplayıp kolunda taşıyabileceği büyüklükte bir çıkın yaptı.

Dışarısı gitgide kararıyordu. Çamur rengi, şişkin bulutlar enikonu alçalmıştı. Gece iyice bastırınca, buna bir de rüzgâr eklendi. Besbelli fırtına kopacaktı. Yalnız yağmür daha başlamamıştı.

Eustacia, yapacak başka bir işi kalmadığı için, evde duramadı. Biraz sonra ayrılacağı evin az ötesindeki bir tepede bir aşağı, bir yukarı dolaşmaya koyuldu. Böyle rasgele dolaşırken, dedesinin evinden biraz daha aşağıda bulunan Susan Nunsuch'ın kulübesinin önünden geçti. Kulübenin kapısı aralıktı, içerideki parlak ateşin aydınlığı dışarıya vuruyordu. Eustacia ateşin aydınlattığı yerden bir hayalet gibi geçti; öylesine canlı olmaktan ırak bir görünüşü vardı: Karanlıkla kuşatılmış ışıktan bir şey. Sonra gene karanlığa karışıp gözden kayboldu.

Bu kısa süre içinde, kulübedeki bir kadın onu görmüş, tanımıştı. Susan Nunsuch'tı bu. O sırada oğulcuğu için şaraplı, baharatlı sıcak süt hazırlıyordu. Sık sık rahatsızlanan çocuk şimdi iyiden iyiye hasta düşmüştü. Susan, Eustacia'yı tanıyınca, kaşığı elinden düşürdü, karanlıklara karışan genç kadına doğru yumruğunu

salladı. Sonra, düşünceli bir tavırla, yeniden işine koyuldu.

Saat tam sekizde —Wi ldeve'e işaret vermek için seçtiği saatte— Eustacia ek yapılara göz gezdirdi, çevrede kimse var mı diye baktı. Sonra çalı-çırpı yığımına doğru seğırtti. Uzun bir dal seçip ayırdı. Bunu alıp bayırın kıyısına vardı. Evin kepenklerinin kapalı olup olmadığını anlamak için dönüp arkasına baktı. Kapalı olduğunu görünce bir kibrit çakıp getirdiği dalın ucunu tutuşturdu. Alev iyice canlanınca, dalı sapından tutup havaya kaldırdı, sönünceye kadar salladı.

Aradan biriki dakika geçmemişti ki, Wildeve'in hanı dolaylarında benzeri bir ışık görerek sevindi. Wildeve her akşam bu saatte Mistover'i gözleyeceğine söz vermişti. İşareti görür görmez Eustacia'nın ona ihtiyacı olduğunu anlayacak, hemen gerekeni yapacaktı. Bu denli çabuk karşılık vermesi, sözünde nekadard titizlikle durduğunu gösteriyordu. Daha önce tasarladıkları gibi, dört saat sonra —tam geceyarısı— Eustacia'yı Budmouth'a götürmek üzere kararlaştırılan yerde arabasıyla bekleyecekti.

Eustacia eve döndü. Akşam yemeğinden sonra hemen odasına çekildi. Oturup vaktin geçmesini beklemeye koyuldu.

Dedesi böyle uzun güz akşamları genellikle ya birazıcık dedi-kodu yapmak için komşu kulübelerden birine gider, ya da hana yollanıp kafayı çekerdı. Bu akşam hava pek karanlık, ürkütücü olduğu için dışarı çıkmamıştı. Şimdi aşağıda tek başına oturmuş, i-ç-kisini yudumluyordu.

Saat on sularında, sokak kapısı çalındı. Hizmetçi gidip kapıyı açtı. Gelen Fairway'di.

— "Bu akşam Aşağı Mistover'e gitmem gerekiyordu." dedi. "Bay Clym Yeobright geçerken bunu size bırakmamı istedi. Tuttum mektubu şapkamın içine koydum, sonra da büsbütün unuttum evime yollandım. Tam yatacaktım ki, birden aklıma geldi.

Mektubu alıp koşa koşa buraya geldim."

Mektubu verip gitti. Hizmetçi kız mektubu doğruca kaptana götürdü. Kaptan Vye mektubun Eustacia'ya yazılmış olduğunu görünce, zarfı elinde evirdi, çevirdi, yazının kimin olduğunu anlamaya çalıştı. Sonunda mektubun Eustacia'nın kocasından geldiğine karar verdi. Torununa vermek için hemen yukarıya çıktı. Eustacia'nın kapısına varınca, durup anahtar deliğinden içeriye göz attı. Oda karanlıktı. Eustacia soyunmadan yatağına uzanmış, yola çıkmadan önce birazıcık güç toplamak için dinleniyordu. Dedesi, içeride ışık yanmadığını görünce, onu uyuyor sanarak, rahatsız etmekten çekildi, dönüp aşağıya indi, mektubu ocak rafının üzerine koydu. Niyeti sabahleyin vermektir.

Saat onbirde kaptan da yatak odasına çekildi. Bir süre piposunu tüttürdü. Onbir buçukta ışığını söndürdü. Yatağına girmeden önce, her zaman yaptığı gibi, gidip perdeleri açtı. Sabah gözlerini açar açmaz rüzgârın ne yönden estiğine bakmak vazgeçilmez bir alışkanlık olmuştu onun için. Odasının penceresi de gönderle rüzgâr fırıldığına bakıyordu.

Yatağına daha yeni yatmıştı ki, karanlığın içinde ak bayrak direğinin birden fosforlanmış gibi parıldadığını gördü, şaşırdı. Bu ancak bir şekilde açıklanabilirdi: Evde biri lambasını yakmış, oradan vuran ışık bayrak direğini aydınlatmıştı. Bu saatte herkes yatmış olduğu için, yaşlı adam yatağından kalkıp ortalığı kolağan etmeyi daha doğru buldu.

Kalkıp yavaşça pencereyi açtı, soğaa, sola baktı. Eustacia'nın yatak odasında ışık yanıyordu. Bayrak direğine vuran ışık buydu. Yaşlı adam torununun gecenin bu saatinde neden ayakta olduğunu merak etti. Kararsız bir tavırla, düşünmeye koyuldu. Tam mektubu götürüp Eustacia'nın kapısının altından içeri atmaya düşünüyordu ki, koridorda hafif bir kumaş hışırtısı duyarak duraladı.

"Besbelli Eustacia'yı uyku tutmadı da kitap almak için aşağı iniyor." diye düşündü.

Genç kadın odasının önünden geçerken bir hıçkırık sesi

duymasaydı, olayı önemsemeyip yatacaktı.

Yaşlı adam: "Gene o kocası olacak adamı düşünüyor, anlaşılan!" diye söylendi. "Ah, sersem tavuk! Onunla hiç evlenmemeliydi. Acaba gelen mektup gerçekten kocasından mı?"

Kaptan gemici pelerinini sırtına attı, kapıyı açıp seslendi:

— "Eustacia?"

Karşılık yok. Daha yüksek sesle bir daha bağırdı:

— "Eustacia! Sana mektup var. Ocak rafının üzerinde duruyor."

Bu sözlere de rüzgârdan başka karşılık veren olmadı. Rüzgâr evin köşelerini kemiriyordu sanki. Yağmur da çiselemeye başlamıştı.

Yaşlı adam merdiven sahanlığına çıktı, belki beş dakika orada dikilip bekledi. Eustacia görünmedi. Kaptan Vye bir fener almak üzere içeri girdi, torununun arkasından gitmeye hazırlandı. Yalnız, önce gidip onun yatak odasına bir göz attı. Yatak hiç açılmamıştı. Demek Eustacia hiç yatmamıştı. Daha da anlamlısı, aşağıya inerken mumu yanına almamıştı.

Yaşlı adam şimdi adamakıllı ürkmüştü. Çarçabuk giyinip aşağı indi. Yatmadan önce eliyle sürgüleyip kilitlediği sokak kapısı açıldı. Eustacia'nın gecenin bu saatinde evden çıkıp gittiğine artık hiç kuşku kalmamıştı. Nereye gitmiş olabilirdi? Bu karanlıkta onu arayıp bulmak olanaksızdı. Yaşlı adam ne yapacağını şaşırmıştı. Gidip oturma odasına baktı. Mektubun hâlâ bıraktığı yerde durduğunu görünce daha da canı sakıldı.

Saat onbir buçukta; evin sessizliğe gömüldüğünü görünce, Eustacia uzandığı yerden kalkıp mumu yakmıştı. Üzerine kalın giysilerini giymiş, çıkımını eline almış, ışığı söndürüp merdivenden aşağı ihmiş. Dışarı çıkınca, yağmur yağdığını gördü. Sokak kapısının önünde durup beklediyse de yağmur, azalacağına, daha da arttı. Belli ki az sonra fırtına kopacaktı. Ama, kararını verdikten

sonra, havanın kötülüğünü bahane ederek geri dönmek olmazdı. Clym'in mektubu bile artık durduramazdı onu. Ölüm gibi karanlık, iç karartıcı bir geceydi. Bütün doğa kara tüllere bürünmüştü sanki. Evin arkasındaki çam ağaçlarının sivri tepeleri bir manastırın kuleleri gibi göğe doğru yükseliyordu. Çevrende bir tek ışıktan başka birşey görünmüyordu. Susan Nunsuch'ın kulübesinin ışığıydı bu.

Eustacia şemsiyesini açtı, bayırdaki basamaklardan inip, çitle çevrili alandan dışarı çıktı. Artık onu kimse göremezdi. Küçük gölü geçtikten sonra, Mezartepe'ye giden keçi yoluna saptı. İkide-bir ayağı katırtırnağı köklerine, ot öbeklerine, sazlara, etli, yumuşak mantar kümelerine takılıyor, tökezleniyordu. Bu mevsimde bütün fundalığa yayılmış olan bu nesneler son derece iri bir hayvanın çürümüş ciğerlerini andırıyordu. Bulutlarla yağmur ayla yıldızları öylesine örtmüştü ki gökte tek parıltı gözükmez olmuştu. İnsana gelmiş-geçmiş korkunç felâketleri, faciaları düşündüren bir geceydi.

Eustacia sonunda tepeye ulaştı. Biraz düşünmek için orada dimdik durdu. Varlığının dışındaki kargaşayla beyninin içindeki kargaşa hiçbir zaman bu denli uyumlu olmamıştı, kuşkusuz.

Bir den, bir şey hatırlayarak dondu kaldı: Bu uzun yolculuğu yapabilecek kadar parası yoktu. Bütün gün kararsız duygular içinde bocalamıştı. Bu konuda hiç de işlek olmayan aklı yanında bol para bulundurması gereğini ona hatırlatmamıştı. Parasız olduğu ancak şimdi aklına gelmişti.

Eustacia acı acı içini çekti. Az önceki dimdik duruşu bozuldu. Şemsiyenin altında gitgide çöktü. Ömrü boyunca bir tutsak olarak mı kalacaktı? Para... Paranın değerini hiçbir zaman şimdiki kadar iyi anlamamıştı. Şu fundalıktan kurtulmak için bile para gerekliydi. Wildeve'den para yardımı isteyebilirdi elbette ama, hem ondan para almak, hem de onun kendisiyle birlikte gelmesini istememek azıcık olsun benliği kalmış bir kadının yapacağı iş değildi. Wildeve'in sevgilisi olarak buradan kaçmak —ki Wildeve'in kendisini gerçekten sevdiğini biliyordu— tam anlamıyla burnunu yere sürtmek olurdu.

Eustacia'yı o haliyle kim görse içi parçalanırdı. Acıklı olan, böyle bir havada, tüm insanlıktan ırak, yapayalnız oluşu değildi. Duygularının acılığını, perişanlığını belirten o hafif hafif sallanıştı. Anlatılmaz bir umutsuzluğun altında eziliyor gibiydi. Yağmur damlaları şemsiyesinden atkısına, atkisından süpürgeotlarına, süpürgeotlarından toprağa süzülürken, dudaklarından da bu damlama sesini çok andıran sesler dökülüyordu. Gözü yaşlı dış görünümün tıpkısı onun yüzünde de yansıyor. Çevresini saran acımasız karanlık ruhunun kanatlarını kırmıştı sanki. Varlığı çevresinde olup bitenler öylesine kötü, öylesine amansızdı ki, Budmouth'a rahatça ulaşacağını, oradan vapura atlayıp istediği yere gideceğini düşünse bile, sevinemiyor, umutlanamıyordu. Kendi kendine durmadan yüksek sesle konuşuyordu. Bir kadın ki, ne yaşlı, ne sakat, ne deli... Öyleyken, dağ başına çıkıp ağlar, kendi kendine bağırarak konuşursa, gerçekten umutsuzluk içindedir.

— "Nasıl gidebilirim... ah! nasıl gidebilirim?" diye inliyordu. "Kendimi verebileceğim, adayabileceğim kadar yüce biri değil ki o!.. Yetinemem onunla... Tutkularımı doyuramaz. Bir Saul, bir Bonaparte olsaydı, başka... Ah! Wildeve gibi biri için evlilik yemini bozamaz! Pek acınacak bir aşırı gitme olur bu!.. Yalnız gitmek içinse, param yok! Olsaydı bile, neye yarardı sanki? Bu yıl yaşamaya nasıl zorla katlandım, bundan sonraki yıllar da hep öyle olacak! Parlak, görkemli bir kadın olabilmek için elimden gelen herşeyi yaptım. Kötü alınyazım her seferinde karşıma dikip bütün uğraşlarımı baltaladı!.. Başıma gelenlere lâyık değilim ben!" Acı bir başkaldırı coşkunu içinde ıssız fundalığa karşı çılgınca haykırıyordu: "Ah, beni bu kötü niyetli, anlayışsız dünyaya getirmek ne büyük acımasızlık! Yetenekliydim, çok şey yapabilirdim. Elimde olmayan olaylar yıktı, mahvetti beni! Ah, Tanrı'nın bana böyle korkunç işkenceler hazırlaması ne büyük zalimlik!.. Ben ki hiçbir zaman karşılığ almamışım O'na..."

*
**

Eustacia'nın az önce gördüğü o ırak ışık, düşündüğü gibi, Susan Nunsuch'ın kulübesinin penceresinden gelmekteydi. Bunu bilmişti ama, bilemeyeceği bir şey varsa, o da, kadının o sırada neyle uğraştığıydı.

Susan Nunsuch, akşamın daha erken bir saatinde, Eustacia'yı kapısının önünden geçerken görmüştü. Aradan beş dakika geçmeden de, hasta oğlu: "Anne, çok kötüyüm!" diye inlemişti. İşte çocuğun bu sözleri, annenin çocuğun hastalığıyla Eustacia'nın evin yakınlarında dolaşması arasında uğursuz bir bağ kurmasına yetmişti. Şimdi oğlunun hastalığına Eustacia'nın yol açtığına kesinlikle inanıyordu.

O akşam Susan, işini bitirince, her zamanki gibi gidip yatmadı. Zavallı Eustacia'nın yaptığına inandığı kötü büyüyü bozmak için, kollarını sıvayıp işe girişti. Yöneltildiği her insana güçsüzlük, gevşeklik, ölüm getirdiğine inanılan iğrenç bir boşinanç ürününü uygulamaya koyuldu. O çağda Egdon'da herkesçe bilinen bir büyüydü bu. Bugün de aynı yola başvuranlar yok değildir.

Susan, mumu kaptığı gibi, evin iç bölmesine yollandı. Burada biralay kap-kacaktan başka, iki tane de büyük, kahverengi lenger vardı. Bunlar ağızlarına kadar sıvı balla doluydu. Arıların geçen yazki ürünü olan bu ballar belki yüz kilo çekerdi. Lengerlerin üzerindeki bir rafta ise yumuşak, sarı, yarım toparlak biçiminde bir topak duruyordu. Aynı balın süzülmesinden elde edilen balmumuydu bu.

Susan balmumu topağını aldı aşağı indirdi, bıçağıyla ince ince dilimler kesti. Bunları demir bir tavanın içine doldurduktan sonra, gene oturma odasına döndü. Tavayı ocaktaki kızgın küllerin üzerine sürdü. Balmumu eriyip, yumuşayıp hamur kıvamına gelince, eline alıp yoğurmaya koyuldu. Şimdi yüzünde daha dikkatli bir anlam belirmişti. Balmumuna biçim vermeye başladı. Balmumunu önceden düşündüğü bir biçime sokmaya çalıştığı ellerinin oynayışından

belli oluyordu. Bir kadın biçimiydi bu.

Balmumunu ısıtıp yoğurarak, kesip katlayarak, koparıp yapıştırarak uğraşını sürdürdü. Onbeş dakika kadar sonra, bir karış yükseklikte bir kadın heykelciği çıkmıştı ortaya. Susan soğuyup katılaşması için heykeli masanın üzerine bıraktı. Bu arada, kendisi de mumu alıp yukarıya, oğlunun yattığı odaya yollandı.

— "Bayan Eustacia'nın üzerinde koyu renk elbisesinden başka ne vardı bu akşam, dikkat ettin mi, şekerim?" diye sordu.

Çocuk: "Evet." dedi. "Boynuna al bir kurdele bağlamıştı."

— "Başka?"

— "Başka bir şey yoktu sanırım... Ha, ayağında da, sandal vardı."

Susan: "Al kurdeleyle sandal..." diye mırıldandı.

Gerisin geri dönüp kurdele aramaya girişti. Bulabildiği en dar al kurdeleyi seçti. Aşağıya inip bunu balmumu heykelin boynuna bağladı. Sonra, pencerenin önündeki derme-çatma yazı masasından mürekkeple bir tüy kalem aldı. Bununla heykelin ayaklarını karaya boyadı; sandala benzesin diye her ayağın üzerine çapraz çizgiler çekti. Son olarak da heykelin başının tepesine çepeçevre kara bir iplik doladı. Eustacia'nın gür saçlarını toplu tutabilmek için taktığı ağdı bu, sözde.

Susan balmumu heykeli eline alıp gözlerinden bir kol boyu uzaklıkta tuttu. Hiç gülümsemeden ama, hoşnut bir tavırla ona baktı. Kim görse bunun Eustacia Yeobright olduğunu söylerdi.

Kadın bundan sonra pencerenin önünde duran dikiş sepetine doğru seğırtti. Kâğıda takılı biralay topluiğne alıp döndü geldi. İlk kullanışta tepesi düşen uzun, sarı topluiğnelerdendi bunlar. Susan iğneleri teker teker balmumu heykelciğe saplamaya başladı. Ona işkence edercesine, zevkle yapıyordu bu işi. Aşağı-yukarı elli iğne sapladıktan sonra durdu. Balmumu heykelciğin her yanı iğnelerle kaplanmıştı şimdi.

Susan ocağın yanına döndü. Ocaкта yanan ateş yerkömürü ateşiydi. Bu ateş için için yanan kocaman bir kül yığını andırır.

Bu yığının dış yanı koyu renkli, sönmüş görünümüdür. Biraz karıştırınca, içinde yanan kızıl köz meydana çıkar.

Susan ocağı karıştırdı, baca köşesinden birkaç parça yerkömürü daha getirip korların üzerine koydu. Ateş hemen canlandı. Kadın Eustacia'nın heykelini maşayla alıp ateşin üzerine tuttu. Balmumunun ağır ağır eriyişini zevkle seyre koyuldu. Bir yandan da garip sözler mırıldanıyordu.

Tuhaf, anlaşılmas sözlerdi bunlar: İncil'deki sözleri tersinden okuyarak söylüyordu. Bir düşmana karşı büyü yapılırken, hep bu yola başvurulur, kutsal sözler tersinden okunurdu. Susan bu anlamsız, sevimsiz sözcükleri üç kez ağır ağır mırıldandı. O sözlerini bitirdiği sırada balmumu heykel de hemen büsbütün erimişti. Kalan balmumu ateşin içinde düşünce, düştüğü yerden uzun bir alev fışkırdı. Bu alevden dil, heykelden arta kalanın çevresinde dolanarak, onu dibine kadar yeyip yuttu. Balmumunun içinden son bir iğne düştü; sönmek üzere olan ateş onu kızıl kora çevirdi.

VIII

KARANLIK, YAĞMURLU GECEDE DOLAŞAN KAYGILI İNSANLAR

MUMDAN heykeli eriyip yok olurken, Eustacia kendisi de bu denli genç yaşta pek az kişinin duyabileceği ruhsal bir yalnızlık içinde Mezartepe'nin doruğunda dururken, Clym Yeobright Blooms-End'deki evinde, tek başına oturuyordu. Thomasin'e verdiği sözü tutmuş, Fairway'le karısına mektup göndermişti. Şimdi de, gittikçe artan bir sabırsızlıkla, mektubuna karşılık bekliyordu. Eustacia hâlâ Mistover'deyse, Clym'in en azından beklediği, onun hemen bu akşam aynı ulakla kendisine mektup göndermesi idi. Bununla birlikte, herşeyi onun isteğine bırakma kararında olduğundan,

Fairway'e sıkı sıkı tembih etmiş, Eustacia'yı hemen karşılık yazmaya zorlamamasını söylemişti. Eustacia kendisi ister de hemen karşılık yazarsa, Fairway bunu alıp o akşam Clym'e ulaştıracaktı. Yok, bundan kaçınırsa, Fairway o akşam bir daha Blooms-End'e uğramadan doğruca kendi evine gidecekti.

Öte yandan, Clym gizliden gizliye daha tatlı bir umut içinde beklemekteydi. Eustacia mektup yazmak istemeyebilir, kendisi Blooms-End'e gelerek Clym'i şaşırtabilirdi. Böyle sessiz-sedasız işler yapmak onun eski huyuydu. O sırada Eustacia'nın bunun tam tersini yapmak üzere olduğunu ise Clym bilmiyordu elbette.

Havanın gitgide bozduğunu görünce, Clym'in iyice canı sıkıldı. Yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyor, rüzgâr evin köşelerini kazıyıp kemiriyor, saçaklardan damlayan suları bezelye tanecekleri gibi pencerelere savuruyordu.

Clym, tedirgin tedirgin, ıssız odalarda dolaşıyor, pencerelerden, kapılardan gelen garip sesleri susturmak için yarıklara, çatlaklara ufak tahta parçacıkları tıkıyor, baklava biçimi pencere camlarının kurşun çerçevelerinden gevşemiş olduğu yerleri sıkıştırıyordu.

Eski kiliselerin duvarlarındaki çatlakların büyüdüğü, yıpranmış malikânelerin tavanlarında yer etmiş el büyüklüğündeki eski lekelelerin koca bir alanı kaplayacak kadar genişlediği gecelerden biriydi. Evin önündeki ufak bahçe kapısı boyuna açılıp kapanıyordu. Clym kapının çarptığını duydukça oraya bakıyordu ama, kimsecikleri göremiyordu. Ölmüşlerin görünmez ruhları dolaşıyordu sanki ortalıkta.

Clym onbire kadar bekledi. Baktı gelen giden yok, sonunda yatak odasına çekildi. Türlü kaygılarına karşın, başını yastığa koyar koymaz uyudu. Yalnız, pek derin bir uyku değildi bu. Belki biri gelir umuduyla, uykusunda bile tetikteydi.

Nitekim, yarın saat kadar sonra kapı çalınınca hemen uyandı, koşup pencereden dışarı baktı. Yağmur sicim gibi yağıyor, bu sağanağın altında kalan fundalıktan garip bir tıslama yükseliyordu. Dışarısı bir şey görülemeyecek kadar karanlıktı.

Clym: "Kim o?" diye seslendi.

Sundurmadan doğru hafif ayak sesleri geldi. Hemen ardından da ağlamaklı bir kadın sesi duyuldu:

— "Ah, Clym, çabuk aşağı gel, beni içeri al!"

Clym'in yüzü heyecandan kıpkırmızı oldu.

— "Eustacia döndü!" diye mırıldandı.

Çabucak mumu yakıp giyindi, koş a koş a aşağı indi. Kapıyı açınca, sımsıkı örtünmüş bir kadın buldu karşısında. Kadın hemen içeri daldı.

Clym, büyük bir hayal kırıklığıyla: "Thomasin!" diye haykırdı. "Thomasin, sen ha! Hem de böyle bir gecede! Ah! Peki Eustacia ner'de?"

Thomasin sırlıskılamdı, ürkmüştü, soluk soluğaydı.

— "Eustacia mı?" dedi. "Ben ne bileyim ner'de! Yalnız, öyle sanıyorum ki, Clym..." Sustu. Çok heyecanlıydı. "Bırak da içeri girip birazıcık dinleneyim. Sonra hepsini anlatırım sana. Korkunç bir felâket patlak vermek üzere... Kocamla Eustacia!"

— "Ne dedin? Ne dedin?"

— "Sanırım, kocam beni bırakacak, ya da korkunç bir şey yapacak... Ne olduğunu bilmiyorum... Clym, yalvarırım sana, gidip bakar mısın ne oluyor?.. Senden başka kimsem yok, ancak sen yar-dım edebilirsin bana! Eustacia daha eve dönmedi mi?"

— "Hayır."

Thomasin soluk soluğa konuşuyordu.

— "Öyleyse, birlikte kaçmayı tasarlıyorlar! Damon bu akşam sekiz sularında eve geldi, baştan-savma bir tavırla: "Tamsie, birden aklıma' geldi, küçük bir yolculuğa çıkmam gerekecek." dedi. "Ne zaman?" diye sordum. "Bu gece." dedi. "Nereye gideceksin peki?" diye sordum. "Şimdilik söyleyemem. Yarın döneceğim." dedi. Sonra yol hazırlıklarına koyuldu. Ben orada mıyım, değil miyim, umurunda bile değildi. Hemen gidecek sandımsa da, öyle olmadı. Saat onda, "Sen gidip yatsan iyi olur." dedi. Ne yapacağımı bilemediğim için onu dinledim, gittim yattım. Aradan yarım saat geçti.

Beni uyudu sanmış olacak ki, yukarı çıktı. Paraları sakladığımız meşe sandığı açıp içinden bir şey aldı. Sanırım bir deste kâğıt paraydı aldığı. Bunları orada sakladığını bilmiyordum o zamana dek. Anlaşılan, geçen gün gittiğinde bankadan almış. Bir günlük yola gidiyorsa, bu kadar parayı ne yapacak?

"O aşağıya inince, aklıma Eusitacia geldi, Damon'un geçen gün onunla nasıl buluştuğunu düşündüm... Buluştuklarını biliyorum, Clym. Çünkü o gün kocamı izlemiştim. Ama, bize geldiğin gün bunu sana söylemek istemedim. Çünkü kocam için kötü şeyler düşünesin istemiyordum. Ayrıca, bu buluşmayı pek ciddiye de almıyordum. Neyse. Damon aşağıya inince, artık yatakta duramaz oldum. Kalkıp çarçabuk giyindim. Baktım Damon ahırda bir şeylerle uğraşüyor, hemen gelip olanları sana anlatayım diye düşündüm. Gürültü etmeden aşağı inip usulca evden çıktım."

— "Demek sen çıktığında, Damon daha evdeydi?"

— "Evet. Gidip onunla konuşur musun, Clym'ciğim? Onu gitmemesi gerektiğine inandırmaya çalışır mısın? Benim dediklerime kulak asmıyor. Küçük bir yolculuğa çıkacağını, yarın döneceğini söyleyip duruyor. Sana da aynı şeyi uydurursa, sakın inanma. Öyle sanıyorum ki, onu etkileyebilir, gitmesini önleyebilirsin."

Clym: "Olur, giderim." dedi. "Sonra: "Ah, Eustacia!" diye iç geçirdi.

Thomasin'in kucığında kocaman , bohça gibi bir şey vardı. Bir koltuğa oturup bu bohçayı açmaya başladı. Kat kat kumaşların içinden ıslanmamış, sıcacık bir bebekcik çıktı. Yavrucuğun ne yaptığı çetin yolculuktan haberi vardı, ne de dışarıdaki fırtınadan. Thomasin onu havaya kaldırıp öptü. İşte ancak o zaman ağlayacak vakit buldu.

— "Bebeği de getirdim." diyordu. "Çünkü ona bir şey olmasından korktum. Korkarım, bu yüzden yavrumun ölümüne yol açacağım ama, ne olursa olsun, onu Rachel'e bırakıp gelmeye gönlüm razı olmadı."

Clym bebeği görünce telâşa kapıldı. Koşup ocağa odun attı,

ateşi tutuşturdu.

— "Sen üstünü-başını kurut." dedi. "Ben gidip daha odun getireyim."

— "Hayır, hayır, olmaz... Salt bunun için burada kalıp vakit kaybetme. Ateşe ben bakarın. Sen hemen git... Durma, git, n'olur!"

Clym yukarı koşup giyinmesini tamamladı.

O yukarıdayken, gene kapı çalındı. Bu kez gelenin Eustacia olmadığı kesindi. Çünkü dışarıdan doğru duyulan ayak sesleri ağırdı, yavaştı. Clym geleni Fairway sandı. Belki Eustacia'dan haber getimiştir umuduyla, aşağıya inip kapıyı açtı.

Şaşkın şaşkın: "Kaptan Vye, siz ha?" dedi.

Yaşlı adamın her yerinden sular damlıyordu.

— "Torunum burada mı?" diye sordu.

— "Hayır."

— "Öyleyse ner'de?"

— "Bilmiyorum."

— "Bilmen gerekir... kocasıysın sen!"

Clym, gitgide artan bir heyecanla: "Yalnız adım öyle." diye karşılık verdi. "Sanıyorum, Eustacia bu gece Damon Wildeve'le kaçıp gitmeyi kuruyor. Ben de tam gidip onları aramak üzereydim."

— "Eh, kız evden çıkıp gitmiş. Aşağı-yukarı yarım saat kadar oluyor. Orada oturan da kim?"

— "Thomasin, teyzemin kızı."

Kaptan dalgın dalgın genç kadını selâmladı.

— "İnşallah daha kötü bir şey olmaz!" dedi. "Birlikte kaçmalarından daha kötüsü olmasın demek istiyorum."

Clym: "Daha kötüsü mü?" dedi. "Bir kadının kocasını bırakıp başkasıyla kaçmasından daha kötü ne olabilir ki?"

— "Şey... tuhaf bir olay anlattılar bana. Eustacia'yı aramaya çıkmadan önce Charley'i —şu benim atlara bakan çocuğu— çağırdım. Geçen gün tabancalarım ortadan kaybolmuştu..."

— "Tabancalarınız mı?"

— "O zaman sorduğumda, Charley tabancaları temizlemek için

aldığını söylemişti. Bugün sıkıştınca, tabancaları başka bir nedenle ortadan kaldırmış olduğunu açıkladı. Eustacia'yı uzun uzun tabancalara bakarken görmüş. Torunum da, sonradan, ona kendini öldürmek istediğini açıkça söylemiş. Charley'den kimseye bir şey söylemeyeceğine söz aldıktan sonra, kendisi de bir daha böyle bir şeyi aklından geçirmeyeceğine yemin etmiş. Eustacia'nın o tabancalardan birini kendine karşı kullanacak kadar kabadayı olduğunu sanmıyorum ama, gene de, kafasında neler dolaştığını göstermeye yetiyor bu. Böyle şeyleri bir kez aklından geçiren insanlar gene dönüp dolaşıp aynı düşünceye saplanırlar."

Clym: "Tabancalar nerede şimdi?" diye sordu.

Kaptan: "Güvenlikli bir yere kilitledim." dedi. "Yo, hayır, Eustacia bir daha elini bile süremez onlara. Yalnız, insan kendini öldürmeye karar vermeye-görsün, tabanca kurşunuyla ölmekten başka daha nice yollar bulur. Neden kavga ettin onunla? Onu bu hale getirmek için kimbilir ne acı sözler söylemişsindir? Belli ki ona karşı çok kötü davranmışsın. Bu evliliğe ben oldum-olası karşıydım ya... Haksız değilmişim."

Clym, yaşlı kaptanın son sözlerine aldırış etmeden: "Benimle geliyor musunuz, gelmiyor musunuz?" diye sordu. "Geliyorsanız, neden kavga ettiğimizi yolda anlatırım size."

Kaptan: "Nereye gideceğiz?" diye sordu.

Clym: "Damon Wildeve'in evine." dedi. "Eustacia ona gidiyordu, inanın bana."

Thomasin ağlayarak söze karıştı:

— "Damon kısa bir yolculuğa çıkacağını söyledi bana. Öyleyse, neden yanına okadar çok para aldı? Ah, Clym, ne olacak, söyle?"
Sonra çocuğuna baktı: "Korkarım ki sen, minik yavrum, yakında babasız kalacaksın!"

Clym sundurmaya doğru ilerleyerek: "Ben gidiyorum!" dedi.

Yaşlı adam, kuşkulu bir tavırla: "Seninle gelmek isterdim ama." diye mırıldandı, "korkarım böyle bir gecede bacaklarım beni oraya dek taşıyamaz. Eskisi gibi genç değilim artık. Eustacia

kaçarken yakalanırsa, eni nde-sonunda nasıl olsa bana dönecektir. O döndüğünde evde olayım, daha iyi. Hoş, Sessiz Avrat Hanı'na kadar yürüyemem ya. Evet, ben doğruca eve döneyim."

Clym: "Belki böylesi daha iyi olur." dedi. "Thomasin, sen üstünü-başını kurut, elinden geldiğince rahatına bak."

Kapıyı çekip kapadı. Kaptan Vye'la birlikte evden çıktı. Bahçe kapısının önünde iki adam ayrıldılar. Kaptan Mistover'e giden yola saptı, Clym sağdaki, hana giden yola."

Thomasin, yalnız kalınca, üzerindeki ıslak giysileri çıkardı. Bebeği yukarıya, Clym'in yatak odasına götürdü, sonra gene oturma odasına döndü. Ateşi güçlendirdikten sonra ıslak giysilerini kurutmaya girişti. İyice canlanan ateş çok geçmeden odaya tatlı, rahat bir hava verdi. Dışarıda sürüp giden fırtınanın kulak tırmalayıcı patırtısıyla çelişki meydana getiren bu rahatlık insanın gözüne iki kat yoğun görünüyordu. Çılgınca esen rüzgâr pencereleri tokatlıyor, bacanın içine garip fısıltılar üflüyordu.

Gelgelelim, Thomasin'in akli evde değil, dışarıdaydı. Kızını yukarıdaki sıcak odaya yatırdığından beri, zihniyle Clym'i izlemekteydi. Bir süre hayalindeki bu yolculuğu sürdürdükten sonra, zamanın ağır akışı karşısında enikonu etkilenmeye başladı. Gene de oturduğu yerden kalkmadı. Derken, öyle bir ân geldi ki artık yerinde duramaz oldu. Clym'in daha hana bile varamamış olduğunu düşündükçe çıldıracak gibi oluyor, Tanrı'nın sabrıyla oynadığı sanısına kapılıyordu. En sonunda kalkıp bebeğin yanına gitti. Çocuk mışıl-mışıl uyuyordu.

Thomasin evinde olabilececek korkunç olayları birtürlü aklından çıkaramıyordu. Gözünün önündeki yavrusundan çok, gözden ırak olan kocasındaydı akli. Sonunda, dayanılmaz bir heyecanla yüreği çarpmaya başladı. Aşağıya inip sokak kapısını açtı. Yağmur hâlâ yağıyordu. Dışarıya çıkmanın içine biraz hava karıştılmış suya

girmekten farkı yoktu. Böyle bir havada hana dönmesinin nekadardır zor olduğunu biliyordu. Öyleyken, bu onu oraya dönmeye büsbütün kıskırtır gibiydi... Her şey kuşku içinde beklemekten daha iyiydi. "Değil mi ki buraya kadar gelebildim," diye düşündü, "neden geri dönemeyecekmişim sanki? Böyle bir zamanda benim orada bulunmamam doğru değil."

Yukarı koşup bebeği kucakladı, sıkı sıkı sarıp sarmaladı. Kendisi de geldiği zamanki gibi iyice örtündü. Ocaktaki ateşin üzerini külle örttüğten sonra, dışarıya fırladı. Anahtarı eski yerine —kepengin arkasına— koymak üzere durdu, beyaz tahtaperdenin ardındaki göksel karanlığa baktı, sonra karanlığın içine daldı. Kafası öylesine başka yerdeydi ki, karanlıktan da, havanın kötülüğünden de korkmak aklına bile gelmiyordu. Karanlıkla fırtına onun varmak istediği yere tez varmasını zorlaştıran engellerden başka bir şey değildi.

Blooms-End yamacına tırmanmaya koyuldu. Sırtın eteğindeki engebeleri aştı. Rüzgâr fundalığın üzerinde uluyor, sanki keyfinden ıslık çalıyordu.

Thomasin'in yolu kimi vakit çepeçevre uzun eğreltiotlarıyla kuşatılmış çukurlardan geçiyordu. O zaman küçük bir göle girmiş gibi oluyordu. Otlar çok yüksekse, çocuğu korumak için, başının üzerine kaldırıyordu. Rüzgârın, yağmurun büsbütün kudurduğu daha yüksekçe yerlerde ise, kendini savunması olanaksızdı. Tek tek düşen yağmur damlaları, Ermiş Sebastian'ı delip geçen oklar gibi, bedenine saplanıyordu. Açıktaki küçük su birikintilerinden kaçınabiliyordu. Çünkü bunları bulutumsu solgunluklarıyla fundalığın genel karanlığından ayırdedebiliyordu.

Bütün bu zorluklara karşın, yola çıktığına pişman değildi. Eustacia gibi, o da korkusuzdu. Ne havada şeytanların dolaştığına inanıyordu, ne de her dalın, her çalının ardında bir kötülük gizlendiğine. Yüzünü kamçılayan damlalar akrep değil, kimsenin olmayan ıssız, açık bir alandı. Buralardan duyduğu korkuların hepsi akla-yakındı. Şu sırada fundalık onun gözünde rüzgârlı, ıslak bir yerdi; insanın zorlukla ilerleyebildiği, gözünü açmazsa yolunu

kaybedebileceği, büyük olasılıkla da üşütüp soğuk alabileceği bir yer.

Yol iyi bilinirse, böyle zamanlarda fundalıkta yol almak sanıldığı kadar zor değildi. Çünkü alışık ayaklar kendiliğinden yolu bulurdu. Gelgelelim, bir de yolunuzu kaybettiniz mi, bir daha kolay kolay bulamazdınız.

Thomasin zaman zaman görüşünü engelleyen, aklını çelen be-bekten ötürü, sonunda yolunu kaybetti. Hana giden yolun üçte ikisini aşip açık bir bayıra ulaştığı sırada geldi bu talihsizlik başına. Yolu bulmak için umutsuzca oraya buraya koşacağına, çevre üzerindeki genel bilgisine güvenerek, dümdüz ilerledi. Çünkü fundalığı avucunun içi gibi bilirdi.

Yürüye yürüye sonunda çukurluk bir alana ulaştı. Yağmurun arasından hafif bir aydınlık seçer gibi oldu. Gördüğü şey dikdörtgen biçimi açık bir kapıya benziyordu. Thomasin oralarda hiç ev olmadığını biliyordu. Çok geçmeden, kapının yerden yüksekliğine bakarak, bunun neyin nesi olduğunu anladı.

— "A! Diggory Venn'in arabası bu, elbet!" diye mırıldandı.

Venn bu dolaylarda gecelediği zaman Mezartepe'ye yakın, iyi korunmuş bir kuytulukta konaklardı çoğu kez. Thomasin bunu bilirdi. İlkın bocalar gibi oldu. Acaba Venn'i bulup kendisini eve kadar götürmesini istese miydi ondan? Çabucak eve varmayı öylesine istiyordu ki, sonunda böyle yapmaya karar verdi. Bu saatte, böyle bir havada, burada bulunuşunu ona nasıl açıklayacağını düşünmedi bile.

Az sonra arabaya ulaşmıştı. Kapıdan bakınca, içeride kimse olmadığını gördü. Ama, hiç kuşku yok, kızıl boyacının arabasıydı bu. Sobada ateş yanıyordu. Boyacının lambası da duvardaki çivide asılı duruyordu. Kapının önü yağmurdan ancak hafifçe ıslanmıştı. Bu da kapının daha yeni açılmış olduğunu gösteriyordu.

Thomasin, böyle kararsızca durmuş, arabanın içini incelerken, arkasından doğru ayak sesleri duyunca döndü baktı. Lambadan süzölen ışık yaklaşan karaltıyı aydınlatıyordu. Thomasin bu tepeden tırnağa kızıla boyanmış adamı hemen tanıdı.

Diggory Venn onu tanımamıştı.

— "Bayırdan aşağı indiniz sandımdı ben sizi." dedi. "Nasıl oluyor da, gene buradasınız, anlayamadım?"

Thomasin: "Diggory!" diye fısıldadı.

Diggory Venn onu hâlâ tanıyamamıştı.

— "Kimsin sen?" diye sordu. "Hem neden öyle acı acı ağlıyordun?"

Thomasin: "A, Diggory, tanımadın mı beni?" dedi. "Evet, tanıyamazsın elbette, böyle sarınmış sarmalanmış halimle. Ne dedin? Ağlamıyordum ki ben. Buraya da daha şimdi geliyorum."

Bu sözler üzerine Diggory Venn ona biraz daha yaklaştı, o zaman tanıdı, irkildi.

— "Bayan Wildeve!" diye haykırdı. "Tam karşılaşacak zamanı buduk! A! bebek de buradaymış! Böyle korkunç bir gecede buralarda dolaşmanıza yol açan ne?"

Thomasin bu soruya hemen karşılık veremedi. Venn, ona sormadan, arabaya atladı, onun da kolundan tutup içeriye girmesine yardım etti.

— "Ne var? Ne oldu?" diye sordu.

Thomasin: "Blooms-End'den geliyorum, yolumu kaybettim." dedi. "Hemen hana dönmem gerek. N'olur, yolu göster bana! Egdon gibi bir yerde kaybolmam ne aptallık! Nasıl oldu da yolumu kaybettim, kendim de anlayamıyorum. Hadi, Diggory bana hemen yolu göster!"

— "Hayhay, Bayan Wildeve, size yolu göstereceğim elbette. Ama, biraz önce de buraya gelmediniz mi siz?"

— "Hayır, şimdi geldim."

— "Bu tuhaf işte. Beş dakika kadar önce, şurada yatmış uyuyordum; havadan korunmak için kapıyı kapamıştım. Birden bir kadın etekliğinin çalılara sürünmesinden çıkan hışırtıya benzer bir ses duydum, uyandım. Uykum pek hafiftir de. Gene o sırada bir kadının hıçkıra hıçkıra ağladığını duydum. Kapıyı açıp lambayı dışarı doğru tuttum. Az ileride bir kadın karaltısı gördüm. Işık

üzerine vurunca başını çevirdi, sonra telâşla bayırdan aşağı inmeye başladı. Lambayı yerine astım. Eni-konu meraklanmışım. Çarçabuk giyinip kadının ardından dışarı fırladım. Kimsecikleri göremedim. Siz geldiğinizde işte onu arıyordum. Sizi görünce de, o sandım."

— "Belki fundalıkta oturanlardan biriydi... Evine dönüyordu?"

"Hayır, olamaz. Birincisi, vakit çok geç. Sonra, elbisesinin hıştırtısından da kumaşın ipekli olduğu belliydi. Ancak ipek öyle ses çıkarır."

— "Neyse, ben değildim gördüğün. Elbisem ipekli değil, görüyorsun ya... Mistover'le Sessiz Avrat Hanı arasında bir yerde mi bulunuyoruz?"

— "Evet, öyle sayılır."

— "A! öyleyse Eustacia olabilir... O muydu acaba? Diggory, ben hemen hana gitmeliyim!"

Diggory Venn bir şey yapmaya vakit bulamadan, Thomasin arabadan aşağıya atladı. Venn lambayı asılı olduğu yerden aldı, onun ardından yetiştirdi.

— "Bebeği ben alayım, hanımefendi." dedi. "Çocuğun ağırlığı sizi iyice yormuş olmalı."

Thomasin ilkin birazıcık duraksadıysa da, sonunda çocuğu Diggory Venn'in kucağına aktardı.

— "Sakın sıkıştırma, Diggory!" diye de tembih etti. "Minik kolunu da inciteyim deme. Sonra, pelerini de şöyle tut ki yağmur gelmesin yüzüne."

Diggory Venn, içtenlikle: "Olur, dikkat ederim." dedi. "Sizin olan bir şeyi istesem de incitemem ki!"

Thomasin: "İstemeyerek, demek istemiştım." diye mırıldandı.

Kızıl boyacı arabasının kapısını kapatıp asma kilidi vurmak üzereydi ki, genç kadının az önce durduğu yerin ıpslak olduğunu fark etti.

— "Bebek hiç ıslanmamış ama, siz sıırıslıklamsınız." dedi.

O önde, Thomasin arkada, yola koyuldular. Genç adam sık sık

durup, Mezartepe'yi görebilmek için arkasına bakıyordu. Çünkü ancak böylelikle doğru yolda olup olmadığını anlayabiliyordu.

— "Eminsin, değil mi, bebek yağmurdan ıslanmıyor?"

— "Eminim. Oğlunuz kaç yaşında, sorabilir miyim, hanımefendi?"

Thomasin, darılmış gibi: "Oğlum mu!" dedi. "Senden başka kim olsa kız olduğunu anlardı. İki aylık.Hana ne kadar uzaklıkta-yız şimdi?"

— "Beşyüz metre var-yok."

— "Biraz daha hızlı yürüyebilir misin?"

— "Elbette! Siz bana ayak uyduramazsınız diye yavaş yürüyordum."

— "Tez elden oraya varmak istiyorum. A! pencerede ışık var!"

— "Pencereden gelmiyor o ışık. Bir araba fenerinin ışığına benziyor."

Thomasin, büyük bir üzümlükle: "Ya!" dedi. "Keşke daha önce orada olabilseydim!.. Ver bebeği bana, Diggory... İstiyorsan geri dönebilirsin sen artık."

Diggory Venn: "Sonuna kadar sizinle geleceğim." diye karşılık verdi. "O ışıkla bizim aramızda bir bataklık var. Sizi elimle bataklığın kıyısından öbür yana ulaştırmazsam, boğazınıza kadar suya gömülmeniz işten bile değildir."

— "Yo, o ışık handan geliyor... Önünde de bataklık-mataklık yok."

— "Yanıyorsunuz. Işık hanın üç-dört yüz metre aşağısında bir yerde."

Thomasin, telâşla: "Neyse, bırakalım şimdi bunu." dedi. "Hana gitme, o ışığa doğru git."

Diggory Venn: "Olur!" diyerek Thomasin'in istediği yöne sap-tı. Biraz duraladıktan sonra: "Sizi üzen şeyin ne olduğunu bana söyleyesiniz isterdim." dedi. "Sanırım, güvenilir biri olduğumu yeterince gösterdim size."

Thomasin: "Öyle şeyler vardır ki... kimseye anlatılamaz." diye başlayacak olursa da, arkasını getiremedi. Boğazına bir şey

tıkanmıştı sanki.

IX.

GÖRÜNTÜLERLE SESLER HERKESİ BİR YERE TOPLUYOR

DAMON Wildeve akşam saat sekizde Eustacia'nın tepeden verdiği işareti görünce, hemen kaçma hazırlıklarına girişmişti. Amacı Eustacia'nın kaçışına yardım etmek, umudu ise onunla birlikte kaçmaktı. Kafası karmakarışık. Thomasin'e kısa bir yolculuğa çıkacağını söylerken takındığı tavır bile başlı başına kuşkuyu çekmeye yeterdi.

Thomasin yatmak üzere odasına çekilince, Wildeve kendisine gerekli olabilecek birkaç eşyayı topladı. Sonra meşe sandıktan para almak üzere yukarı çıktı, ceplerini kâğıt paralarla doldurdu.

Sonra aşağıya inip ahıra, arabalığa yollandı. Atın, küçük arabanın, koşum takımlarının uzun bir yolculuğa çıkabilecek durumda olup olmadıklarına baktı. Yarım saat kadar orada oyalandı. Eve döndüğünde, Thomasin'in yataktan başka bir yerde olabileceği aklına bile gelmedi. Ahırlara bakan delikanlıya yatmasını, kendisini beklememesini söylemişti. Delikanlının üzerinde sabaha karşı üçte, dörtte yola çıkacağı izlenimini uyandırmaya özellikle dikkat etmişti. Çünkü o saatte yola çıkmak da pek doğal sayılmasa bile, tam geceyarısı yola çıkmaktan daha olağan sayılırdı.

Eustacia'yla daha önce kararlaştırdığı üzere, ancak geceni onikisinde yola çıkarlarsa Budmouth'tan kalkan vapura yetişebileceklerdi. Çünkü vapur öğleyin onikiyle bir arası kalkıyordu.

En sonunda, her yer sessizliğe gömüldü. Wildeve'in artık beklemekten başka işi kalmamıştı. Eustacia'yı son gördüğünden beri içi sıkılıyor, bu sıkıntıyı birtürlü üzerinden atamıyordu. Yalnız, artık zengindi, parası sayesinde durumu düzeltebileceğini umuyordu. İyi-yürekli, nazik karısına haksızlık etmek istemiyordu. Yaptığı

haksızlığı malının-mülkünün yarısını ona bırakarak onarabileceğine kendisini inandırmaya çalışıyordu. Öte yandan, bir başka kadına —Thomasin'den daha yüce saydığı bir başka kadına— da, kaderini onunla paylaşarak eliaçıklığını göstereceğini sanıyordu. Eustacia'nın isteklerini tıpa-tıp yerine getirmeye, onu istediği yere bırakıp geri dönmeye hazırdı; buna söz vermişti. Gelgelelim, Eustacia'nın büyümlü etkisi günden güne öylesine yoğunlaşmıştı ki, gerçekte tek dileği onunla birlikte gitmek, hayatını onunla paylaşmaktı.

Onikiye yirmi kala Wildeve usul usul ahıra yollandı. Atı arabaya koştu, fenerleri yaktı. Sonra atı geminden tutarak arabayla birlikte avludan çıkardı, hanın beşyüz metre kadar aşağısında, yol kıyısında bir yere götürdü.

Burada durup beklemeye başladı. Tepesindeki yüksek bayır onu sicim gibi yağın yağmurdan pek az koruyabiliyordu. Fenerin ışığı yolun üzerine vuruyordu. Rüzgâr estikçe yerdeki küçük taşlar birbirine çarpıp tıkırdıyor, ileri doğru savruluyordu. Rüzgâr, bunları öbek öbek yığıldıktan sonra, fundalığa dalıyor, çalıların içinde top gibi patlayarak karanlığa karışıyordu. Yalnız bir ses havanın gü-rültüsünü bastırıyordu: Fundalığın güney sınırını çizen ırmağın gümbürtüsü.

Wildeve sessizce orada dolaşıyordu. Derken, saat oniki olduğunu düşündü. Birden, korkunç bir kuşku beynini kemirmeye başladı; Eustacia havanın kötülüğüne aldırmadan tepeden aşağıya inmeye kalkışırca diye korkuyordu. Akli-başında birinin yapacağı iş değildi bu ama, Eustacia'nın yaradılışını bildiği için, korkuyordu.

— "Zavallıcık!" diye düşündü. "Havanın böyle olması bile onun ne kadar talihsiz olduğunu gösteriyor!"

Bir süre sonra fenerin yanına dönüp saatine baktı. Onikiyi çeyrek geçtiğini görünce şaşırdı.

— "Keşke burada buluşmasaydık!" diye düşündü. "Gidip onu arabayla Mistover'den alsaydım..."

Mistover'e giden araba yolu pek dolambaçlı olduğu için

burada buluşmaya karar vermişlerdi. Yayaların kullandığı keçiyolu hem dolambaçsız, hem daha kısaydı. Eustacia'nın oradan kolayca gelebileceğini düşünmüşlerdi. Böylece, uzun yola çıkacak olan at da pek yorulmamış olacaktı.

Damon Wildeve bunları düşünüyordu ki bir ayak sesi duyunca kulak kesildi. Ancak, fenerlerin ışığı oraya kadar ulaşamadığı için, gelenin kim olduğunu hemen göremedi. Ayak sesleri önce bir durdu, sonra yeniden yaklaşmaya başladı.

Wildeve: "Eustacia?" diye seslendi.

Karaltı arabaya iyice yaklaştı. Hemen ardından da fenerin ışığı Clym'in yağmurdan sırsıklam olmuş yüzüne vurdu.

Wildeve onu hemen tanıdı ama, kendisi fenerin tam arkasında durduğu için, Clym onu önce tanıyamadı.

Kuşkulu bir tavırla orada durdu. Bu bekleyen arabayla karısının kaçıışı arasında bir bağlantı olup olmadığını düşünür gibiydi.

Clym'in ortaya çıkışı Wildeve'in yüreğindeki ılımlı duyguların tümünü birden yok etmeye yetti. Onu bir kez daha can düşmanı gibi gördü. Ne yapıp etmeli, Eustacia'yı korumalıydı. Bu amaçla, hiç konuşmamayı kafasına koydu. Belki Clym bir şey sormadan geçer giderdi.

*
**

İki adam böyle kararsızlık içinde bocalarken, fırtınanın, rüzgârın sesini bastıran boğuk bir gürültü duyuldu. Bu sesin nereden geldiğini anlamamak olanaksızdı: Hiç kuşkusuz, az ileride ırmağa biri düşmüştü.

İki adam da yerlerinden sıçradılar.

Eustacia: "Eyvah! Sakın Eustacia olmasın!" diye haykırdı.

Wildeve, kendini saklamaya uğraştığını unutarak: "Neden olsun, canım?" diye karşılık verd.

Clym: "A! sendin demek, alçak!" diye bağırdı. "Neden mi olsun? Çünkü geçen hafta, elinden gelseydi, kendini öldürecekti.

Kollamalıydık onu... yalnız bırakmamalıydık! Lambalardan birini al da gel benimle."

Yakınındaki feneri kaptı, koşmaya başladı. Wildeve vakit kaybetmemek için öbür feneri almadan, onun ardından fırladı. Birlikte ırmağa doğru koştular.

İrmağın bu kesiminde büyük bir bent vardı. Tırsi—Suyu Bendi adıyla anılan bu bendin dibinde onbeş metre çapında geniş, yuvarlak bir göl uzanıyordu. On bent kapağından akan sular bu göle boşalıyordu. Suyun kıyıya taşmaması için, gölün kıyıları taş bir duvarla çevrilmişti. Ne var ki kışın ırmak öyle coşardı ki, çoğu kez bu duvarı aşıp dışarıya taşardı.

Clym bent kapaklarına ulaştı. Akıntının hızından, insan eliyle yapılmış bütün engellerin suyla örtülmüş olduğunu anladı. Aşağıdaki gölde dalgalardan başka hiçbir şey görünmüyordu.

Clym su oluşunun üzerindeki tahta köprüye çıktı. Rüzgârda suya savrulmamak için, parmaklıklara tutuna tutuna ırmağın öbür yakasına geçti. Oraya varınca, duvarın üzerine abanıp lambayı aşağıya doğru tuttu. Bütün görebildiği geri dönen akıntının kıvrımında medana gelen burgaç oldu.

Bu arada, Wildeve de ırmağın öbür yakasına varmıştı. Clym'in lambası bent gölünün üzeri ne benek benek, sallantılı bir ışık salıyordu. Wildeve bu ışık sayesinde, yukarıdaki bent kapaklarında boşalan suyun çağlayarak izlediği yolu görebiliyordu. Birden, bu derin, buruşuk aynada akıntıya kapılmış kara bir cismin ağır ağır sürüklendiğini gördü.

Büyük bir acıyla: "Ah, sevgilim benim!" diye haykırdı.

Sonra, sırtındaki kalın paltoyu çıkarmayı bile akıl etmeden, kendini fokurdayan kazanın içine attı.

Suyun üzerinde yüzen vücudu şimdi Clym de belli belirsiz görmüştü. Wildeve'in kendini suya attığını görünce de, kurtarılması gereken bir can olduğunu düşünmüştü. Wildeve'inkinden daha akıllıca bir tasar kurarak, lambayı yüksekçe bir direğin üzerine astı soyunup suya atladı.

Gölün daha derin kesimine doğru gidiyordu. Oraya varınca ayakları yerden kesildi, yüzmeye başladı. Akıntı onu gölün ortasına doğru sürükledi. Clym az ilerisinde Wildeve'i n çabaladığını gördü.

*
**

Bunlar olup biterken, Diggory Venn'le Thomasin fundalığın alt kesiminden ışığı gördükleri yere doğru güçlkle ilerlemekteydiler. İki adamın suya atladığını duyamayacak kadar ırmaktan uzaktaydılar. Yalnız, arabanın fenerini birinin alıp ırmağa doğru götürdüğünü görebilmişlerdi. Atla arabanın bulunduğu yere vardıkları zaman, Venn yeni bir felâket olduğunu anladı, oynayan ışığın ardından koşmaya başladı. Thomasin'den önce bende vardı.

Clym'in sopasının ucuna astığı lamba hâlâ yanıyor, karanlık suları aydınlatıyordu. Venn kımıltısız bir şeyin suda yüzdüğünü bu sayede fark etti. Kuşağında çocuk olduğu için, bir şey yapamadan, koşa koşa Thomasin'in yanına döndü.

— "Çabuk, bebeği alın, Bayan Wildeve!" dedi. "Sonra koşa koşa eve gidin, ahırlara bakan delikanlıyı bulun. Komşuları dolaşıp ne kadar erkek varsa toplayıp buraya getirmesini söyleyin. Biri göle düşmüş!"

Thomasin çocuğu alıp koşmaya başladı. K apalı arabanın yanına varınca, atın hiç kıpırdamadan durduğunu gördü. Hayvancık sanki ailenin başında dönen uğursuzluğun farkındaydı. Thomasin ancak o zaman atla arabanın kimin olduğunu anladı. Bayılacak gibi oldu, ner' deyse oraya yığılıp kalacaktı. Kızını koruması gerektiğini düşününce, şaşılacak bir çaba harcayarak kendini toparladı. İşte bu gerginlik içinde hana girdi, bebeği emin bir yere yatırdı, hizmetçileri, uşakları uyandırdı; sonra yardım istemeye en yakın kulübeye koştu.

*
**

Bu arada Diggory Venn gene gölün kıyısına varmıştı. Üstteki

küçük bent kapaklarının kapanmış olduğunu o zaman fark etti. Bunlardan birini otların üzerinde buldu. Kapağı koltuğunun altına sıkıştırdı; elinde lamba, az önce Clym'in yapmış olduğu gibi, gölün içine girdi. Su derinleşmeye başlayınca, kendini bent kapağının üzerine attı. Bu sayede, suya batmaktan kurtuldu. Boş kalan elinde lambayı tutuyordu. Ayaklarıyla kendini ileri doğru iterek, gölün içinde salla dolaşmaya başladı. Her seferinde arkadan gelen bir akıntı onu yukarı kaldırıyor, sonra ana akıntının tam ortasına indirip bırakıyordu.

İlkin hiçbir şey göremedi. Derken, parıldayan burgaçlarını, ak köpük yığınlarının ortasında, başı-boş bir kadın başlığının yüzdüğünü fark etti. Bunun üzerine, soldaki duvarın altını araştırmaya koyuldu. Birden, hemen yanı-başında bir cismin suyun yüzüne vurduğunu gördü. Sandığı gibi bir kadın değil, bir erkekti bu. Lambanın tutağını dişleri arasına sıkıştırdı, yüzen adamı yakasından yakaladı. Öbür koluyla bent kapağına yapışarak, en güçlü akıntıya doğru ilerlemeye çabaladı.

Çok geçmeden, akıntıya kapıldılar. Venn, yakaladığı bilinçsiz adam, bent kapağı hep birlikte ırmağa doğru sürüklendiler. Az sonra, ırmağın daha sığ bir kesimine vardılar. Venn, ayakları yerdeki çakıllara basar basmaz, kıyıya doğru yürümeye başladı. Şimdi su söğüs hizasına kadar geliyordu. Venn bent kapağını fırlatıp attı, baygın adamı kıyıya doğru çekmeye çalıştı.

Hayli zor bir işti bu. Neden sonra, talihsiz yabancıнын ayaklarına bir başka adamın sımsıkı yapışmış olduğunu fark etti. Venn farkında olmadan iki adamı birden kıyıya çekmeye çalışmıştı. Öbür adam şimdiye dek hep suyun altında kalmıştı.

Tam o sırada, o yana doğru koşan ayak sesleri duydu, baktı: Thomasin'in uyandırdığı iki adam koş a koş a ırmak kıyısına vardılar. Venn'i görünce o yana seğırttiler, onun iki adamı kıyıya çıkarmasına yardım ettiler.

Görünüşe bakılırsa, adamların ikisi de boğulmuştu. Onları birbirinden ayırıp çimenlerin üzerine yatırdılar. Venn lambayı

adamların yüzlerine tuttu. İlk görüp kurtarmaya çalıştığı adam Clym Yeobright'tı, onun ayaklarına sarılmış olan ise Damon Wildeve.

Venn: "Şimdi gölü yeni baştan aramalıyız." dedi. "Bir de kadın olacak. Koşun, bir sırk getirin!"

Adamlardan biri köprüye koştu, parmaklıklardan birini çekip kopardı. Bunun üzerine Venn'le öbür iki adam az önceki gibi hep birlikte suya girdiler, gölü taramaya başladılar. Venn yanılmamıştı; boğulan birinin gölün bu kesimine sürüklendiği doğruduydu. Ni tekim, az sonra ayaklarına bir şeyin takıldığını duydular.

Venn: "Geri çekin!" diye haykırdı.

Adamlar, sırtın yardımıyla, dipteki nesneyi kendilerine doğru çektiler.

Venn suya daldı, kucağında ıslak bir kumaş yığınıyla yeniden suyun yüzeyine çıktı. Zavallı Eustacia'dan bütün geri kalan işte bu kumaş yığınıyla içindeki cansız gövdeydi.

Kıyıya vardıklarında Thomasin'i gördüler. Büyük bir acı içinde, çimenlerin üzerine yatırılmış iki adamın üzerine eğilmişti. Atla arabasının en yakın yerine getirildi, sudan çıkarılanlar arabanın içine yatırıldı. Venn atı yola sürdü, Thomasin'i kolundan tutup yürütmesine yardım etti. Öbür iki adam arabanın arkasından geliyorlardı. Böylece, hana vardılar.

*
**

Az önce Thomasin'in sarsalayarak uyandırdığı hizmetçi kadın çarçabuk giyinip ocağı yakmıştı. Öbür hizmetçiyi ise uyandıran olmamıştı, evin arka bölümündeki odasında hâlâ horuldayıp du-ruyordu.

Eustacia'yı, Clym'i, Wildeve'i halının üzerine yatırdılar. Ayaklarını ateşe doğru uzattılar. Ahırlara bakan uşak doktora gönderildi ama, ne yazık ki yerde yatanların üçünde de en ufak bir canlılık belirtisi görünmüyordu.

Thomasin çılgın gibi oraya-buraya koşmaktan üzünlüğün verdiği uyuşukluğu üzerinden atmıştı, yerde serili yatanlara nişadır ruhu koklatmaya çalışıyordu. Şişeyi önce Wildeve'le Eustacia'nın burnuna tuttuysa da bir şeye yaramadı. Derken, sıra Clym'e geldi. Nişadır ruğunu koklayınca Clym hafifçe içini çekti.

Thomasin, deli gibi, "Clym sağ!" diye haykırdı.

Gerçekten, Clym, çok geçmeden, düzgün düzgün soluk alıp vermeye başladı. Thomasin kocasını da aynı yoldan canlandırmaya uğraştıysa da, bütün çabaları boşa gitti. Wildeve'le Eustacia uyarıcı kokuların erişemeyeceği bir yerdeydiler artık. Gene de doktor gelene kadar onları canlandırmak için ellerinden geleni yaptılar. Doktor gelince, üçünü de birer birer yukarı taşıdılar, sıcak yataklara yatırdılar.

Çok geçmeden, Venn artık orada kalmasının gereksiz olduğunu düşünerek kapıya doğru seğirtti. Büyükbir ilgi duyduğu bu aile felâketini daha tam kavrayamamıştı. Bu beklenmedik korkunç faciâ hiç kuşkusuz Thomasin'i yıkacaktı. Bu soylu genç kadını destek leyecek bir Bayan Yeobright da yoktu artık.

Soğukkanlı bir seyirci, Wildeve gibi bir kocanın kaybı karşısında ne düşünür, bilemeyiz elbette ama, kesin olan bir şey varsa, o da Thomasin'in, o sırada, uğradığı sarsıntıdan çılgına döndüğüydü. Genç kadın korku içindeydi, aklı başından gitmişti. Venn'e gelince, gidip onu avutma yetkisi yoktu ki. Bu yüzden de, bir yabancından başka bir şey olmadığı bu evde daha çok kalmayı gereksiz buldu.

Kızıl boyacı fundalığı aşır arabasına ulaştı. Soba hâlâ yanıyor-
du. Herşey bıraktığı gibi duruyordu. Sudan kurşun gibi ağırlaşmış
olan giysilerini üzerinden çıkarıp sobanın önüne astı. Yatıp uyu-
maya çalıştıysa da birtürlü uyku tutmadı. Az önce ayrıldığı evde-
ki korkunç kargaşalık gözünün önünden gitmiyordu. Onları

bırakıp arabasına döndüğü için kendine kızarak, yataktan fırladı. Üzerine kuru bir elbise geçirdi. Arabanın kapısını kilitleyip gene hana yollandı.

Mutfığa vardığında yağmur gene bardaktan boşanırcasına yağıyordu. Ocakla parlak bir ateş yanmaktaydı. İki kadın harıl-harıl bir şeyler yapıyorlardı. Dunlardan biri Olly Dowden'di.

Venn: "Ne haber? Nasıllar?" diye fısıldadı.

— "Clym Yeobright daha iyi. Bayan Eustacia Yeobright daha iyi. Bayan Eustacia Yeobright'la Bay Damon Wildeve sizlere ömür. Doktor daha sudan çıkarılmadan önce öldüklerini söylüyor. İkisi de buz gibi."

— "Ya! Onları sudan çıkarırken ben de aynı şeyi düşünmüştüm. Peki, Bayan Thomasin Wildeve? O nasıl?"

— "Olabileceği kadar iyi. Doktor onu yatırdı, üzerine battaniyeler örttremizi söyledi. Çünkü ırmağa düşenler kadar ıslanmıştı o da. Zavallı kadın! Sen de pek kuru sayılmazsın, boyacı."

— "A! Önemli değil. Az önce gidip üstümü değiştirdim. Buraya gelirken yağmurda biraz ıslandım, hepsi bu."

— "Ateşe yakın dur bari. Hanım ne istersen vermemizi tembih etti. Senin çekip gittiğini öğrenince de pek üzüldü."

Diggory Venn ocağa yaklaştı, boş gözlerle alevlere baktı. Tozluklarından çıkan buharlar, dumanla birlikte, bacadan yukarı yükseliyordu. Venn yukarıdakileri düşünüyordu. İkisi ölmüştü, biri ölümün pençesinden kıl payı kurtulmuştu; bir başkası hastaydı, dul kalmıştı. Venn aynı ocağın başında son durduğu günü düşündü. Eşya piyangosunun çekildiği gündü bu. Wildeve sağdı, sağlıklıydı; Thomasin, canlı, neşeli, bitişik odada gülümsüyordu; Clym'le Eustacia yeni evlenmişlerdi; Bayan Yeobright ise Blooms-End'deki evinde oturuyordu. O zamanlar herşey en azından yirmi yıl daha böyle sürüp gidecek gibi gelmişti ona. Oysa, bunca insanın içinde durumu değişmeyen bir kendisi kalmıştı.

O böyle derin düşüncelere dalmış, otururken, merdivenden inen birinin ayak sesleri duyuldu. Dadıydı gelen. Elinde bir tomar

buruşuk kâğıt vardı. Gidip bir dolaptan sicim aldı, bunu ocağın önüne gergin duracak biçimde bağladı. Sonra getirdiği ıslak kâğıtları açıp birer birer ipe iğnelemeye koyuldu. Sanki çamaşır asıyordu. Kadın işine öylesine dalmıştı ki, Venn'i görmüyordu bile.

Venn, merakla: "Nedir bunlar?" diye sordu.

Kadın: "Zavallı beyefendinin paraları." diye karşılık verdi. "Onu sayarlarken, cebinde bulmuşlar."

Venn: "Öyleyse, bir süre geri dönmek niyetindeydi?" dedi.

Kadın: "Bunu hiçbir zaman öğrenemeyeceğiz." diye karşılık verdi.

Diggory Venn birtürlü oradan ayrılp gitmek istemiyordu. Çünkü ilgilendiği herşey bu damın altındaydı. Sonsuz bir uykuya yatmış olan iki kişiden başka o gece evde kimse uyumadığına göre, onun da orada kalmaması için bir neden yoktu. Bu düşünceyle, eskiden yaptığı gibi, gene ocak başına çekilip oturdu. Çift sıra halinde asılmış kâğıt paralardan yükselen buğuları seyretti durdu. Paralar, bacanın çekişine ayak uydurarak, bir öne, bir arkaya sallanıyordu. Derken, hamur gibi yumuşak görünüşleri değişmeye başladı; kuru bir gevrekliğe dönüştü. Sonra kadın gelip iğneleri çıkardı, paraları toplayıp katladı; avuç dolusu parayla yukarı çıktı.

Derken, doktor aşağı indi. Yüzünde başka bir şey yapamayacağını bilenlere özgü bir anlam vardı. Eldivenlerini giyip evden çıktı. Atının nal sesleri gitgide uzaklaştı, sonunda duyulmaz oldu.

*
**

Saat dörtte sokak kapısı hafifçe çalındı. Charley'di gelen. Eustacia'dan bir haber çıkıp çıkmadığını öğrenmesi için onu Kaptan Vye hana göndermişti. Kapıyı açan kız Charley'in yüzüne duraksayarak baktı. Ne diyeceğini bilemez gibiydi. Sonunda onu içeriye, Venn'in oturmakta olduğu odaya buyur etti.

Venn'e dönerek: "Siz söyler misiniz ona, n'olur!" dedi.

Venn olanları delikanlıya anlattı. Charley'in ağzından ne idiği

belirsiz garip bir sestten başka laf çıkmadı. Katılmış, taş gibi duruyordu. Derken, birden sarsıla sarsıla ağlamaya başladı.

— "Onu bir kerecik daha göreceğim, değil mi?"

Venn, ağırbaşlılıkla: "Görebilirsin sanırım." dedi. "Ama, önce koşup Kaptan Vye'a haber vermen daha doğru olmaz mı?"

— "Evet, evet. Yalnız, tek istediğim onu bir kez daha görmek..."

Arkadan doğru boğuk bir ses: "Göreceksin." dedi.

İrkilerek dönüp baktılar. Lambanın sönük ışığında zayıf, solgun, hayalet gibi bir adam gördüler. Mezardan çıkmışa benziyordu. Bir battaniyeye sarınmıştı.

Clym Yeobright'tı bu. Ne Venn bir şey söyleyebildi, ne de Charley.

Clym gene: "Onu göreceksin, Charley." dedi. "Gün ışıdıktan sonra haberi verirsin Kaptan'a. Daha önünde bol bol vakit var. Sen de onu görmek isterdin... değil mi, Diggory? Öyle güzel ki şimdi!"

Diggory Venn istediğini belirtmek için ayağa kalktı. Charley'le birlikte Clym'in ardına düştüler. Merdivenin dibine varınca, Venn ayakkaplarını çıkardı; Charley de öyle yaptı. Clym önde, onlar arkada, yukarıdaki merdiven başına çıktılar. Burada bir mum yanıyordu. Clym mumu aldı, bitişik odaya girdi. Yatağın yanına varıp çarşafı açtı.

Konuşmadan orada durup Eustacia'ya baktılar. Kısa yaşantısının tüm evrelerini bitirmiş, sönmüş bir yıldız gibi, kımıldamadan yatıyordu orada. Ölüm sarılığı yüzünün güzelliğini solduramamıştı. Beyazdan öte bir renkteydi yüzü; ışıktandı sanki. Biçimli dudaklarında tatlı bir anlam vardı. Sanki konuşurken, soylu bir duyguya kapılarak, birden susuvermişti. Ölüm katılığı, yaşama istemiyle kendini koyuverme arasındaki o bir ânlık geçiş evresinde bu dudakları yakalamış, donduruvermişti sanki. Kapkara saçları o güne dek hiçbirinin görmediği kadar dağınıktı, bir orman gibi alnını çevreliyordu. Kırsal bir yörede mimlenecek kadar göze batan bu görkemli varlık, en sonunda, sonsuzluğa dek dinlenebileceği mutlu, güzel bir yer bulmuştu kendine.

Kimse ağzını açmadı. Derken, Clym çarşafı gene Eustacia'nın yüzüne örttü, ötekilere döndü.

— "Şimdi buraya gelin." dedi.

Hep birlikte odanın başka bir bölümüne geçtiler. Burada, daha küçük bir yatakta, bir başka ölü yatıyordu. Damon Wildeve'di bu. Onun yüzü Eustacia'nınki kadar huzurlu değildi ama, aynı aydınlık, genç anlam bu yüzde de ışığıyordu. En acımasız gözlemci bile onu görünce içini çekerti. Çünkü daha iyi bir yaşayış sürmek için dünyaya geldiği hiçbir zaman şimdiki kadar yansımamıştı bu yüzde. Yaşamak için amansız bir savaş verdiği belli bile değildi. Yalnız, parmak uçlarında bu ölüm-kalım savaşının izleri kalmıştı. Besbelli ölmek için çırpınırken bendin duvarlarına tutunmaya çabalamış, o sırada parmakları örselenmişti.

Clym, ortaya çıktığından beri, öyle sakın, öyle de az konuşmuştu ki Venn onun kaderin karşısında boyun eğmiş olduğunu düşünmekten kendini alamadı. Ancak, odadan çıkıp sahanlıkta durdukları zaman Clym'in gerçek ruh durumu dışarı vurdu. Yüzünde çılgın bir gülümseme belirdi. Başıyla, Eustacia'nın yatmakta olduğu odayı gösterdi.

— "Bu yıl öldürdüğüm ikinci kadın." dedi. "Annemin ölümünün en büyük nedeni bendim. Eustacia'nın ölümünün ise tek nedeni benim."

Venn: "Nasıl?" diye sordu.

— "Acı sözler söyledim ona. Evden çıkıp gitti. İş işten geçene dek, onu geri çağırmayı akıl etmedim. Kendini ırmağa atıp boğulması gereken asıl benim! İrmak beni içine gömüp onu yaşatsaydı, bütün sağ kalanlar için çok daha iyi olurdu. Ama, ölemedim işte. Yaşamaması gerekenler ölmüş yatıyor, bense, yaşıyorum!"

Venn: "Yo, kendinizi böyle suçlamaya hakkınız yok!" diye karşııktı. "O vakit çocuklarının işlediği her cinayeti de ana-babalar yüklenmeli... çünkü anası-babası olmasaydı çocuk hiç dünyaya gelmezdi."

— "Evet, Venn, dediğin çok doğru. Ama, bütün olanları

bilmiyorsun sen. Tanrı benim canımı alsaydı, herkes için çok daha iyi olurdu, inan. Ama, var oluşumun korkunçluğuna alışmaya başladım bile. Derler ki insan uzun süre sefaletle öğür olursa, sonunda öyle bir gün gelirmiş ki her sıkıntıya güler geçermiş. Besbelli o gün gelmek üzere benim için!"

Venn: "Siz her zaman iyiniyetliydiniz." dedi. "Neden böyle korkunç şeyler söylüyorsunuz?"

Clym: "Hayır, korkunç değil söylediklerim." dedi. "Umut-suzluktan böyle konuşuyorum. En çok üzüldüğüm de şu: Bu yaptıklarımın dolayısı ne insanlar, ne de yasalar suçlayacaktır beni!"

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ

I

İLERİYE DOĞRU KAÇINILMAZ GİDİŞ

EUSTACIA ile Wildeve'in ölümlerinin öyküsü yalnız Egdon'da değil, daha ırak yerlerde de haftalarca, aylarca anlatıldı. Aşklarının bilinen olayları alabildiğine büyütüldü, süslendi, değiştirildi; ta ki gerçek olayın dilden dile dolaşan düzmece öyküyle pek az bir benzerliği kalana dek.

Bununla birlikte, genel olarak, beklenmedik ölümleriyle saygınlıklarından ne biri bir şey kaybetti, ne de öbürü. Felâket onlara pek zarif bir biçimde gelmiş, öldürücü bir yumrukla, kararsız aşklarını yarıda kesmişti. Yaşasalardı, çoğu insanlar gibi, onlar da zamanla birbirlerinden soğuyacak, aradan geçecek yılların getireceği buruşuklar, ihmaller, yaşlılık onları birbirine ilgisiz iki yaratık haline sokacaktı.

Felâketin en yakınlar arasındaki etkileri ise daha değişikti. Bunun gibi birçok olaylar işitmiş olan yabancılar için Eustacia ile Wildeve'in başına gelenler olaylar dizisine eklenen yeni bir olaydan öte bir şey değildi. Ama, ateş düştüğü yeri yakar. Böyle bir şeye hazırlıklı olmayan Thomasin'le Clym de bu olaydan çok sarsıldılar. Kocasını birden kaybetmek Thomasin'in duygularını köreltmmişti sanki. Kaybettiği adamın iyi bir koca olmadığını biliyorsa da, onun ardından tuttuğu yası bu zerrece azaltmıyordu. Tam tersine, bu gerçek Thomasin'in genç kocasını gözünde büsbütün büyütmesine yol açmış, gökte alkımı oluşturmak için gerekli bulut yerine geçmişti.

Ne var ki bilinmeyenin yılgıları geçmişti artık. Bırakılmış bir eş olarak geleceğiyle ilgili kuşkuları sona ermişti. Daha önce onu korkuyla titreten sanılardan kurtulmuş, herşeyi mantık açısından

görmeye başlamış, felâketinin sınırlarını çizmişti. Küçük Eustacia gene annesinin en büyük ilgi kaynağıydı. Thomasin'in üzgünlüğünde bir boyun eğiş vardı; tavırlarında meydan okumadan eser yoktu. Durum böyle olunca da, sarsılmış bir ruh eninde-sonunda durulur, yatıştır.

İlkyaz gelince, Thomasin eski soğukkanlılığına kavuştu; yaz onu daha da yatıştırdı; güzün artık kendini avutacak hale gelmişti. Çünkü kızı sağlıklı, gürbüz, mutluydu; her gün gerek bedence, gerek kafaca büyüyor, geliyordu.

Dış olaylar da Thomasin'i hoşnut edecek türdendi. Wildeve vasiyetname bırakmadan ölmüştü. Thomasin'le kızı tek kalıtmıcılardı. Gereken işlemler yapılp bütün borçlar ödendikten sonra, Wildeve'e amcasından kalan mülk Thomasin'le çocuğa aktarıldı. Bunlar satılınca, genç kadının eline onbin liraya yakın bir para geçti.

Bir sorun daha vardı: Thomasin nerede oturacaktı? En uygun yer elbette ki BLooms-End'di. Evet, bina eskiydi, odaların tavanları gemi kamarası gibi basıktı. Bu yüzden Thomasin handan getirdiği büyük duvar saatini içeriye güç-belâ yerleştirebildi; boyunu kısaltmak için de saatin üzerindeki güzelim pirinç topuzları çıkarmak zorunda kaldı. Odalar basıktı ama, sayıca boldu. Ayrıca, Thomasin eskiden orada pek tatlı günler geçirmiş olduğu için bu evi seviyordu.

Clym de Thomasin'in Blooms-End'de oturma kararını büyük bir sevinçle karşıladı. Genç kadının üstelemesi üzerine, evi ona kiralamaya razı oldu. Kendisi ise, tavanarasındaki iki küçük odaya çekildi. Orada sessizce, Thomasin'le çocuktan da, yanlarında getirdikleri üç hizmetçiden de uzak, kendi bildiği gibi yaşamaya başladı.

Üzüntüler Clym'in dış görünüşünü değiştirmişti ama, asıl

değişiklik içinde olmuştu. Denilebilir ki beyni kırıkmıştı üzüntüden. Hiç düşmanı yoktu; kimse ona sitem etmiyor, kızmıyordu. Kendi kendisine bu denli kızmasının nedeni de, büyük olasılıkla buydu.

Kimi vakit talihin kendisine kötü bir oyun ettiğini düşünmekten kendini alamıyordu. Bunu öylesine ileri götürüyordu ki dünyaya gelmiş olmayı içinden çıkılmaz bir durum sayıyordu. Ona göre, insan ilerlemeye, başarı kazanmaya çalışacağına, utançsız olarak yaşamaktan nasıl çekilebileceğini düşünmeliydi. Kaderin kendisini de, yakınlarını da alay edercesine, acımasızca elinde oyuncak ettiğini, yaraladığını ise düşündüğü yoktu. Ama, çoğu kez bu böyledir: Olayların asıl nedenini alçaltmayan bir varsayım kurmak için canla-başla çabalayan insanlar, kendi ahlâk düzeylerinden daha aşağı düzeyde bir gücün egemen olduğuna inanmakta zorluk çekerler. Babil ırmaklarının kıyılarında oturup acı gözyaşları dökseler bile, onları ağlatan gerçek zalimi gizlemek için türlü özürler bulurlar.

İşte Clym de, kendisini avutmak için söylenen sözlere kulak asmasa bile, yalnız kalınca kendine göre bir avuntu bulabiliyordu.

Onun gibi yalın alışkıları olan bir adam için, annesinden kalan evle yılda yüzyirmi liralık bir gelir yeter de artardı bile. Parasal olanaklar paranın miktarıyla değil, harcamalarla orantılıdır.

Clym sık sık çıkıp fundalıkta dolaşıyordu. Böyle zamanlarda, geçmiş, gölgeli eliyle, onu yakalıyor, sımsıkı tutup ona öyküsünü dinletiyordu. O zaman Clym'in hayal gücü alabildiğine çalışmaya başlıyor, bütün fundalığı eski yaratıklarıyla dolmuş görüyordu. Unutulmuş Kelt urukları çevresinde dolaşıyordu. Clym de, sanri onlarla birlikte yaşıyor, yüzlerine bakıyor, çevredeki mezarlık tepelerde dolaştıklarını görüyordu.

Kimse el sürmediği için, bu eski mezarlar yapıldıkları günkü kadar iyi korunmuş durumdaydı. Ekilebilir alanları seçen gerçek barbarlar, burada iz bırakmış olan öbür uruklarla ölçüştürülünce, kâğıt üzerine yazıt bırakmış yazarların yanında tirşe üzerine yazmış yazarlar gibi kalıyordu. Bunların bırakmış olduğu saban izleri

çoktan şilinip kaybolmuştu; öbürlerinin izleri ise, duruyordu. Öyleyken, hepsi de, geride bıraktıkları değişik kalıntıların ne olduğunu bilmeden, yaşayıp ölmüşlerdi. Bu ise Clym'e ölümsüzlüğün evriminde umulmadık öğelerin payı olduğunu hatırlatıyordu.

Derken, gene kış geldi çattı; rüzgârları, sisleri, evcil ardıçkuşları, parlak yıldızlı geceleriyle. Bıldır Thomasın mevsimlerin ilerleşiyini fark etmemişti bile. Bu yıl ise yüreğini bütün dış etkilere açmış gibiydi. Bu tatlı teyze-kızının yaşayışı, bebek, hizmetçiler... bunların hepsi koca koca kitapların başında oturan Clym için tahta bölmenin ardından gelen donuk seslerdi ancak. Ne var ki kulağı zamanla bu donuk seslere öyle alıştı ki hangi sesin ne anlama geldiğini hemen anlayacak hale geldi.

Seslere kulak vererek, tahta bölmenin ardında olanları sanki görüyordu artık. Yarım saniyede-bir yinelenen hafif bir tıkırtı Thomasın'ın beşiği salladığını; titrek bir mırıltı bebeğe ninni söylediğini; kumun değirmen taşları arasında öğütülmesini andıran çatırtılar Humphrey'in, Fairway'in, ya da Sam'in ağır ayakkaplarıyla mutfakın taş döşemesinde yürüdüklerini; okul çocuklarına özgü hafif, çevik, uçarı ayak sesleriyle tiz perdeden oynak bir türkü Cantle Dede'nin geldiğini gösteriyordu. Türkü ansızın kesiliverdi mi de, dedenin birasından bir yudum aldığı anlaşılıyordu. Evde telâş kapıların çarpa çarpa açılıp kapanması ise o gün pazara gidileceği anlamına geliyordu. Çünkü Thomasın, kendisine kalmış olan yüklüce paraya karşın, şimdi pek tutumlu bir yaşayış sürmeye özellikle özen gösteriyor, elinde kalan her kuruşu kızının geleceği için saklıyordu.

Bir yaz günü Clym bahçede, oturma odasının tam altında duruyordu. Odanın penceresi çoğu kez açık bırakılırdı. Genç adam pencerenin önündeki saksı çiçeklerini seyrediyordu. Thomasın bu çiçekleri onarıp canlandırmış, teyzesinin sağlığındaki durumlarına

kavuşturmuydu. Clym orada dalmış dururken, birden oturma odasında bulunan Thomasin'in küçük bir çığlık attığını duydu, kulak kesildi.

Thomasin, içeri giren birine: "Ah, nasıl da korkuttun beni!" diyordu. "Ödüm koptu valla! Hortladın sandım!"

Clym eni-konu meraklandı. Pencereden içeriye göz atmak için biraz ilerledi. Diggory Venn'in içerde olduğunu görünce pek şaşıtı.

Venn artık bir kızıl boyacı değildi. Bütün kızıl renklerden sıyrılmış, sıradan bir adamın doğal rengine bürünmüştü. Sırtına beyaz bir gömlek, belli-belirsiz çiçekli bir yelek, koyu yeşil bir ceket giymiş, boynuna mavi benekli bir mendil bağlamıştı. Kıyafetinde göze batacak hiçbir şey yoktu gerçekte ama, eski görünüşüyle şimdiki arasında öyle büyük değişiklik vardı ki insan şaşmamazlık edemiyordu. Giysilerinde kırmızıdan da, kırmızıya çalan her renkten de dikkatle kaçınmıştı.

Clym sokak kapısına doğru ilerleyip içeri girdi.

Thomasin, bir ona, bir Venn'e bakıp gülümsedi.

— "Öyle korktum ki!" dedi. "Onun böyle aklaşabileceğini düşünemezdim bile! Mucize bu!"

Venn: "Bu yılbaşında boyacılığı bıraktım." diye anlattı. "Kazançlı bir işti, doğrusu, ama, babamın sağlığındaki elli ineklik mandırayı biriktirdiğim parayla çekip çevirebileceğimi anlayınca, o işi bıraktım. Öteden beri oraya dönmek isterdim hep. İşte karşınızdayım."

Thomasin: "Her yerine sinmiş olan al renkten nasıl kurtulabildin, Diggory?" diye sordu. "Nasıl ağarabildin?"

— "Yavaş yavaş oldu bu iş, hanımefendi."

— "Böylesi çok daha iyi olmuş. Her zamankinden iyi görünüyorsun."

Diggory Venn'in kafası birden karışmış gibiydi. Thomasin, kendisine karşı belki hâlâ birtakım ince duygular beslemekte olan bu adamla böyle düşüncesizle konuştuğu için kendine kızdı, hafifçe kızardı.

Clym bunu fark etmemişti bile. Şakacı bir tavırla: "Eyvah, Thomasin'in kızını neyle korkutacağız şimdi, Diggory?" diye takıldı. "Sen de yeniden insan kılığına girdiğine göre..."

Thomasin: "Otur, Diggory." dedi. "Çaya da kalırsın."

Diggory Venn mutfağa gidecek oldu. Thomasin bir yandan di-kişini dikerken, tatlı bir şımarıklıkla: "A! elbette burada, bizimle içmelisin çayını." dedi. "Bu elli ineklik mandıranız nerede acaba, Bay Venn?"

— "Stickleford'da... Alderworth'ün aşağı-yukarı üç kilometre ötesinde, otlakların başladığı yerde. Düşündüm ki, Bay Clym Yeobright beni görmeye gelmek isterse.. dilediği zaman uğrayabilir demek istiyorum. Bu akşam çaya kalmayayım, sağolun. Bir iş için gelmişim buraya. Yarın Bahar Bayramı. Tırsi-Suyu ahalisiyle bizim komşular birleşmişler, Bahar Bayramı'nı sizin evin önündeki açıklıkta kutlamak istiyorlar." Eliyle evin önündeki yeşil alanı gösterdi. "Az önce Fairway'le bunu konuşuyordum. Şenlik için süslenecek direği oraya dikmeden önce, gidip Bayan Thomasin Wildevé'den istemeliyiz." dedim ona."

Thomasin: "Bence bir sakıncası yok." diye karşılık verdi. "O yeşil alan bizim değil ki. Evimizin toprakları şu ak tahtaperdenin bir parmak ötesine geçmiyor."

— "Evet ama, burnunuzun dibinde, bir direğin çevresinde çıl-gınca tepinen birileri ni görmek istemezsiniz belki?"

— "Dedim ya, hiçbir sakıncası yok, bence."

Diggory Venn biraz sonra oradan ayrıldı.

Clym o akşam Fairway'in kulübesine kadar gitti.. Mayıs havası pekgüzeldi. Güneş batmak üzereydi. Batı Egdon kırsal alanının sınırındaki huş ağaçları amber gibi yarı saydam taze yaprakçıklarla donanmıştı.

Fairway'in kulübesinin yanında açıklık bir alan vardı. Çevrenin

bütün gençleri şimdi burada toplanmıştı. Şenlik direğinin bir ucu bir masaya dayanmıştı. Kadınlar harıl-harıl direği tepeden tırnağa kır çiçekleriyle süslemekle uğraşıyorlardı. Eski İngiliz gelenekleri burada hâlâ tıpa-tıp yerine getirilirdi. Gelenegın, göreneğın yılın her mevsimine eklediğı simgesel törenler Egdon'da hâlâ birer gerçektir.

Clym şenlik hazırlıklarına katılmadan eve döndü.

Ertesi sabah, Thomasin yatak odasının perdelerini açınca, yeşil alanın ortasına dikilmiş şenlik direğini gördü karşısında. Jack'in tılsımlı fasulyesi gibi, geceleyin, ya da sabaha karşı dikilmiş olsa gerekti direğı oraya.

Thomasin, direğı süsleyen çelenkleri, çiçek demetlerini daha iyi görebilmek için, pencerenin kanadını ardına kadar açtı. Çiçeklerin tatlı kokusu şimdiden tüm çevreye yayılmıştı. Direğın en tepesine çapraz çemberler takılmış, üzerleri minik çiçeklerle bezenmişti. Bunların altında süt-beyaz bahar çiçekleriyle kaplı bir alan vardı. Sonra sırasıyla çançiçeklerinden, leylaklardan, nergislerden, daha başka türkü çiçeklerden oluşmuş alanlar aşağıya kadar uzanıyordu. Thomasin bütün bunları zevkle seyrediyor, Bahar Bayramı'nın böylesine yakın bir yerde kutlanmasına seviniyordu.

Akşamüstü, türlü yerlerden gelenler yeşil alanda toplanmaya başladılar. Clym de ilgilenmişti; odasının penceresinden şenliğı seyrediyordu. Az sonra Thomasin bahçeye çıktı, gözlerini teyze-oğluna doğru kaldırdı. Damon öleli bir buçuk yıl olmuştu. Genç kadın o günden beri ilk kez böylesine canlı renkler giyyordu. Onda bu değışiklik Clym'in gözünden kaçmadı.

— "Bugün pek güzelsin, Thomasin!" dedi. "Bahar Bayramı'ndan mı, nedir?"

— "Yalnız ondan değil."

Thomasin bunu söyler söylemez kıpkırmızı oldu, gözlerini yere indirdi.

Clym bunu fark etmedi. Thomasin'in neden olarak kendisini gösterdiğini sanarak da şaşırdı. Genç kadının halindeki acayiplik de

Clym'in gözünden kaçmamıştı. Yoksa, salt onu hoşnut etmek için mi yazlık elbiselerini giymişti?

Son haftalarda bahçede birlikte çalışmışlardı; tıpkı çocukluklarında olduğu gibi. Clym bu süre içinde Thomasin'in kendisine karşı takındığı tutumu düşündü. Sakın ona karşı akrabalıktan öte duygular besliyor olmasındı? Genç kızlığında ona eğilim duyduğu bir gerçektir.

Böyle bir olasılık Clym'in canını sıktı. Bunu düşünmek bile istemiyordu. Aşkla ilgili her türlü duyguyu Eustacia ile birlikte mezara gömmüştü. Eustacia'ya tutkusu onda başka birini sevecek gücü bırakmamıştı. Zamanla başka bir kadını sevecek gücü kendinde bulsa bile, bu aşk ancak yavaş serpilen, büyük zahmetlerle büyüyen bir çiçek gibi gelişebilirdi.

Clym bu yeni soruna öyle dalmıştı ki saat beş sularında bando gelip yeşil alanda çalmaya başlayana dek zamanın nasıl geçtiğini anlamadı. Çalgıcılar evi havaya uçuracak bir ateşle çalışıyorlardı. Clym arka kapıdan dışarı çıktı, bahçeye indi. Çitteki kapıdan dışarı fırlayıp kalabalıktan kaçtı. Burnunun dibinde eğlenenleri görmeye katlanacak halde değildi bugün. Gündüzün kendini buna hazırlamış, orada kalmak için çok çaba harcamıştı ama, boşuna.

Tam dört saat ortalıkta gözükmedi. Aynı yoldan eve döndüğünde, alacakaranlık bastırmak üzereydi. Bütün yeşilliklerin üzeri çiy damlacıklarıyla kaplanmıştı. Bandonun gürültüsü susmuştu. Clym gene arka bahçeden eve girdi. Bundan ötürü de bayramı kutlayan kalabalığın dağılıp dağılmadığını anlayamadı. Thomasin'in oturduğu bölümün önünden geçerken, tek başına sundurmada durmakta olduğunu gördü.

Thomasin ona sitemli sitemli bakarak: "Şenlik başlar başlamaz, sırra kadem bastın, Clym!" dedi.

— "Evet, öyle oldu. Eğlenceye katılamayacağımı anladım. Sen şenliğe katıldın elbette, değil mi?"

— "Hayır, katıladım."

— "E, bunun için giyinmiştin hani?"

— "Evet ama, yalnız gidemezdin ki. Biralay insan vardı. Birisi de hâlâ burada."

Clym tahtaperdenin ardındaki koyu yeşil alanda kim var, kim yok görebilmek için gözlerini zorladı. Şenlik direğinin yanında koyu bir karaltının bir aşağı, bir yukarı dolaştığını o zaman fark etti.

— "Kim bu?" diye sordu.

Thomasin: "Bay Venn." diye karşılık verdi.

— "Onu içeri çağırırsan iyi olurdu sanırım, Tamsie. Baştan sona kadar sana karşı okadar iyi davrandı ki."

Thomasin: "Şimdi çağırırım." diyerek dışarı fırladı. Küçük bahçe kapısından çıkıp şenlik direğinin altında duran Venn'e yaklaştı."

— "Bay Venn sizsiniz, değil mi?" diye sordu.

Venn onu görmemiş gibi irkildi; kurnaz adamdı, doğrusu.

— "Evet, benim." dedi.

— "İçeri buyurmaz mısınız?"

— "Korkarım ki ben..."

— "Bu akşam sizi oyun oynarken gördüm. Hem de kızların en güzellerini seçip onlarla oynadınız. Burada durup o eğlenceli saatleri daha iyi düşünmek için mi içeri gelmek istemiyorsunuz yoksa?"

Diggory Venn, gösterişli bir duygusallıkla: "Eh, biraz da öyle sayılır." diye karşılık verdi. "Ama, burada durmamın asıl nedeni başka: Ayın iyice yükselmesini bekliyorum."

— "Ay aydınlığında şenlik direğinin ne güzel durduğunu seyretmek için mi?"

— "Hayır. Kızlardan birinin düşürdüğü eldiveni aramak için."

Thomasin şaşkınlıktan ner'deyse küçük dilini yuttu. Evine gitmek için en azından altı-yedi kilometre yol yürümesi gereken bir adam böyle sudan bir neden için burada beklesin dursun, olacak şey değildi! Eldivenin sahibine derin bir ilgi duyuyor olmalıydı ki bunu yapsın.

Thomasin: "Birlikte oynadığınız kızlardan biri mi eldiveni düşüren?" diye sordu.

Şimdi Venn'e daha büyük bir ilgi duyduğu sesinden belliydi.

Venn, içini çekerek: "Hayır." dedi.

— "İçeri buyurmayacaksınız demek?"

— "Sağolun, hanımefendi. Bu akşam gelemem."

— "Genç hanımın eldivenini görebilmeniz için bize bir lamba göndereyim mi, Bay Venn?"

— "Yo, hayır. İstemez, Bayan Wildeve, sağolun. Birkaç dakika sonra ay doğacak nasıl olsa."

Thomasin gerisin geri sundurmaya döndü.

Clym onu az önce bıraktığı yerde bekliyordu.

— "Geliyor mu Venn?" diye sordu.

Thomasin: "Bu akşam gelememiş." dedi.

Clym'in yanından geçip eve girdi. Az sonra Clym de odasına çekildi.

*
**

Clym gidince, Thomasin mumu yakmadan karanlıkta yukarı kata çıktı. Çocuğun uyuyup uyumadığına baktıktan sonra, pence-
renin önüne doğru seğırtti. Beyaz perdenin ucunu usulca kaldırıp
dışarı baktı. Venn hâlâ oradaydı.

Thomasin doğudaki tepenin ardında beliren hafif aydınlığa
gözlerini dikti. Derken, ay göründü, hızla göğşe yükselerek ortalığı
solgun ışıklarına boğdu. Thomasin şimdi Venn'i açık-seçik görebiliyordu: Kamburunu çıkarmış, yeşil alanda dolaşıyordu. Pek değer
verdiği kayıp eldiveni aradığı belliydi. Çimenlerin üzerinde sağlı,
sollu zigzaglar çiziyor, aramadık yer bırakmıyordu.

Thomasin, alaylı olmasına çalıştığı bir sesle: "Ne gülünç!" diye
mırıldandı. "Bir kızın eldivenini bulmak uğrunda adam böyle sarsak
sarsak dolaşır mı ay aydınlığında! Saygıdeğer bir mandıra sahi-
bi olacak, sözde! Üstelik, para düşkününü de olmuş şimdi. Ne yazık!"

Görünüşe bakılacak olursa, Venn sonunda eldiveni bulmuştu. Doğrulup eldiveni dudaklarına götürdü. Sonra onu ceketinin üst cebine yerleştirdi; çünkü bu cep kalbine daha yakındı. Koyağa dalıp ta uzaktaki, otlaklar yöresindeki evine doğru yürümeye koyuldu.

II

TOMASIN ROMALILAR'DAN KALMA YOLUN KIYISINDA BİR YEŞİLLİKTE YÜRÜYÖR

BU olaydan sonra Clym Thomasin'i günlerce pek az görebildi. Karşılaştıkları zaman da Thomasin her zamankinden daha az konuşuyordu. En sonunda, Clym dayanamadı:

— "Böyle derin derin ne düşünüyorsun?" diye sordu.

Thomasin, içtenlikle: "Kafam iyice karıştı." diye karşılık verdi. "Diggory Venn'in böylesine tutulduğu kız kim, onu merak ediyorum. Birtürlü bulamıyorum kim olduğunu. Bahar Bayramı'na katılan kızların hiçbiri ona uygun değildi... Gene de, onlardan birine olsa gerek."

Clym de Venn'in kime tutulmuş olabileceğini düşündü. Ne var ki az sonra sıkıldı, bu konuya duyduğu ilgiyi yitirerek gene bahçeyle uğraşmaya koyuldu.

Bu sorun daha bir süre giz olarak kaldı. Derken, bir gün öğleden sonra, Thomasin dışarıya çıkmak üzere hazırlanıyordu ki birden merdiven sahanlığına çıkarak: "Rachel!" diye seslendi.

Rachel onüç yaşlarında bir kızcağızdı. Yürüyüşe çıktıkları zaman Thomasin'in bebeği taşımasına yardım ediyordu. Rachel hanımının sesini duyunca yukarı fırladı.

Thomasin: "Yeni aldığım eldivenlerden birini ortalıkta gördün mü, Rachel?" diye sordu. "İşte, bunun eşini."

Rachel karşılık vermedi.

Thomasin: "Neden karşılık vermiyorsun?" diye üsteledi.

— "Sanırım kayboldu, hanımım."

— "Kayıp mı oldu? İyi ama, daha bir kez bile giymedim ki onları."

Rachel pek sıkıntılı görünüyordu. Sonunda da ağlamaya başladı.

— "Bağışlayın, n'olur, hanımefendi... Bahar Bayramı'nın kutlandığı gün giyecek eldivenim yoktu. Masanın üzerinde sizinkini gördüm, eğreti alayım dedim. Eldivenlerinize bir zarar vermek aklımdan bile geçmezdi elbette ama, talihsizlik bu ya, tekini kaybettin. Biri bana para verdi; size yeni bir çift eldiven alayım diye. Gidip almaya vakit bulamadım birtürlü."

— "Biri dediğin kim?"

— "Bay Venn."

— "O eldivenlerin benim olduğunu biliyor muydu?"

— "Evet. Ben söylemiştim."

Thomasin bu açıklama karşısında öyle şaşırdı ki kızı azarlamayı bile unuttu. Rachel de, sessizce, dışarıya sıvıştı. Thomasin, gözleri Bahar Bayramı'nın kutlandığı alanda, olduğu yerde kalakaldı. Derin düşüncelere dalmıştı. Sonra, o gün bir daha dışarıya çıkmamaya karar verdi. Oturup kızının yeni elbisesini dikecekti. Gelgelelim, ne kadar uğraşıysa da, kendini birtürlü işine veremedi. İki saat sonra baktı, hemen hiçbir şey yapamamış olduğunu gördü. Çünkü aklı işinde değil, başka yerdeydi.

Ertesi gün, her zaman yaptığı şeyleri yapmaya koyuldu. Küçük Eustacia'yı yanına alıp fundalıkta yürüyüşe çıktı. Küçük kız şimdi bir yaşına basmıştı. Bu yaştaki bebeklerin elleri üzerinde mi, ayakları üzerinde mi yürüyeceği belli olmaz. Hem ellerini, hem ayaklarını kullanmaya kalkışarak kendilerini pek acıklı durumlara düşürdükleri de olur. Thomasin ıssız bir yere varıncaya dek kızını kucağında taşıdı, sonra ona biraz özgürlük vermek için, yeşil çimenlerle yaban kekiklerinin üzerine bıraktı. Çocuk dengesini kaybedip düşse bile, bu yumuşak doğal halıda bir yerine bir şey olmazdı.

Yolculuğun bir parmak yükseklikte aşılmaz bir engel yüzünden vakitsiz sona ermemesi için, Thomasin çocuğun yolu üzerindeki ufak dalları, eğreltiotu saplarını, taşları toplamaya girişti. Böyle uğraşırken, bir atının hemen yakınında durduğunu görünce irkildi. Bütün fundalığı kaplayan yumuşak, doğal halı atın nal seslerini boğmuş, bir şey duymasına engel olmuştu.

Atın sırtındaki adam Venn'den başkası değildi. Genç adam şapkasını başından çıkarıp havada salladıktan sonra nazik bir tavırla Thomasin'i selâmladı.

Thomasin: "Diggory, eldivenimi ver!" diye atıldı.

Diggory Venn atından indi, elini ceketinin üst cebine daldırıp eldiveni çıkardı, genç kadına verdi.

— "Sağol, Diggory. Eldivenime göz-kulak olmakla büyük incelik gösterdin."

— "Asıl bunu söylemekle siz bana karşı büyük incelik gösteriyorsunuz."

— "A! yok, canım! Eldivenin sende olduğunu öğrenince bayağı sevindim, doğrusunu istersen. Herkes öyle ilgisiz ki, senin beni düşündüğünü duyunca eni-konu şaşırdım."

— "Bir zamanlar nasıl biri olduğumu hatırlasaydınız, buna hiç şaşmazdınız."

Thomasin, çabuk çabuk: "Yo, hayır!" dedi. "Senin yaradılışındaki erkeklerin çoğu bağımsızlıklarına pek düşkün kimselerdir."

Venn: "Nasıl, peki, benim yaradılışım?" diye sordu.

Thomasin, yalın bir tavırla: "Tam olarak bilmiyorum." dedi. "Yalnız, bildiğim bir şey varsa, o da şu ki duygularını işbilir tavırların altında saklarsın... Ancak yalnızken dışarı vurursun."

Venn, umutla: "A! nereden biliyorsunuz bunu?" diye atıldı.

Thomasin tepesi-üstü yuvarlanmış olan kızını tutup düzeltti.

— "Çünkü..." dedi. "Çünkü biliyorum da ondan."

Venn: "İnsanları yargılamak, genelleme yapmamalısınız." dedi.

"Hoş, bugünlerde geçerli duygular hangileri, onu bile bildiğim yok ya. Boyuna işle uğraşmaktan, bir o işe, bir bu işe atılmaktan,

yüreğimdeki tatlı duyguların tümü buhar olup uçtu. Evet, canla-başla para kazanmaya bakıyorum artık. Tek emelim var: Zengin olmak!"

Thomasin, çıkışır gibi bir sesle: "A! Diggory, hiç yakıştıramadım sana!" diye atıldı.

Sonra, dikkatle genç adamın yüzüne baktı. Sözlerinin şaka mı ciddi mi olduğunu kestirmeye çalışıyor gibiydi.

Venn: "Evet, tuhaf bir yol seçtim kendime, gerçekten." dedi.

— "Sen, ha! Sen ki okadar naziktin!"

— "Eh, doğrusunu isterseniz, bu oldukça hoşuma giden bir tartışma. Çünkü bir adam bir vakitler neyse gene öyle olabilir." Thomasin kızardı. Venn sözlerini tamamladı: "Ne var ki, şimdi herşey daha da güçleşti."

Thomasin: "Neden?" diye sordu.

— "Çünkü o zamankinden daha zenginsin şimdi."

— "Yö, hayır... Pek öyle zengin sayılmam. Kalan paranın hemen hepsini kızımın adına yatırdım. Boynumun borcuydu bu. Yalnız geçinebilecek kadar bir para ayırdım kendime."

Venn, yumuşak bir sesle: "Buna sevindim işte." dedi. Sonra gözünün ucuyla genç kadına baktı. "Çünkü bu, aramızdaki dostluğu kolaylaştırır."

Thomasin gene kızardı. Birkaç tatlı laf daha ettikten sonra, Diggory Venn atına atlayıp oradan uzaklaştı.

Bu konuşma Romalılar'dan kalma eski yolun yakınında bir yerde olmuştu. Thomasin'in sık sık geldiği bir yerdı burası. Daha sonraki günlerde de, orada Venn'e rastlamış olması onu yolundan alakoymadı. Venn'e gelince, Thomasin'e rastlamış olduğu bu yere bir daha gitti mi, gitmedi mi, şimdilik bilmiyoruz. Bunu bize iki ay sonraki gelişmeler gösterecek.

III

CLYM THOMASIN'LE AĞIRBAŞLI BİR KONUŞMA YAPIYOR

BÜTÜN bu süre içinde Clym teyze-kızı Thomasin'e karşı ödevlerini düşünüp durmuştu. Böyle tatlı bir kadının bu genç yaşta yapayalnız kalması yazıktı. Yalnız, Clym bunu bir iktisatçı gibi düşünüyordu, bir seven erkek gibi değil. Eustacia'ya karşı beslediği tutku ömrünün sonuna dek sürecek kadar güçlüydü, canlıydı hâlâ. Bundan sonra hiçbir kadına böyle bir sevgiyle bağlanamayacağını çok iyi biliyordu. Bu yüzden de Thomasin'e evlenme önerip önermemekte bocalıyordu.

Hepsi bu kadar da değildi. Yıllarca önce annesinin en büyük emeli oğlunu Thomasin'le evlendirmektir. Bu emel hiçbir zaman açık bir istek haline gelmediyse de, kadıncağız hep bunu düşlemiştir. Oğluyla yeğenini evlenmiş görmek —elbet ikisi de bundan mutlu olacaklarsa— kadıncağızın en büyük umudu olmuştu. Durum böyleyken, annesinin anısına büyük saygı duyan bir adamın yapabileceği tek şey kalıyordu.

Ne tuhaftır ki, ana-babalar sağken bütün ömürleri içinde ancak yarım saatin içine sığdırılabilecek bir konuşma sırasında söyledikleri, ölümlelerinden sonra vicdanlı çocuklar için en yüce bir emir hali ne gelir. Bu ise iyi evlatları öyle sonuçlara sürükler ki, ana-babalar yaşıyorlarsa, buna ilk karşıçıkacak olan hiç kuşkusuz onlar olurdu.

Söz konusu olan yalnız Clym'in kendi geleceği olsaydı, Thomasin'e düşünmeden evlenme önerirdi. Ölmüş bir ananın en büyük umudunu gerçekleştirmekle kaybedeceği hiçbir şey yoktu çünkü. Ne var ki Thomasin'i başka bir kadına tutkun, içi ölmüş bir adamın karısı olarak düşünmek bile onu ürkütmeye yetiyordu.

Clym'in yaptığı yalnız üç iş kalmıştı: Hemen her gün annesinin gömülü olduğu mezarlığa gitmek; hemen her gece Eustacia'nın mezarını ziyaret etmek; bir de kendisini yeni mesleğine —bundan sonra yapabileceği tek işe— hazırlamak. Evet, Hz. İsa'nın Onbirinci

buyruğu üzerine öğüt veren gezginci bir vaiz olacaktı. Thomasin'in böyle eğilimleri olan bir kocayla mutlu olabileceğine inanmaksa elbette olanaksızdı.

Bununla birlikte, Clym gene de onunla konuşmaya karar verdi. Görevini yaptığına inanarak, Thomasin'i görmek üzere aşağı indi.

*
**

Thomasin odasında değildi. Clym onu ön bahçede buldu.

— "Çoktandır bu fırsatı bekliyordum, Thomasin." dedi. "Herikimizin de geleceğini ilgilendiren bir şey konuşmak istiyorum seninle."

Thomasin onunla göz göze gelince kızardı.

— "Şimdi mi konuşacaksın?" diye çabuk çabuk sordu. "Bir dakika dur, Clym, bırak önce ben söyleyeceğimi söyleyeyim. Çünkü tuhaftır ama, ben de sana bir şey söylemek istiyordum."

— "Söyle elbette, Tamsie."

Thomasin, gözleriyle çevreyi araştırarak, sesini alçalttı.

— "Sanırım kimse duymaz konuştuğumuzu?" dedi. "Şey... önce söz ver bana... söyleyeceğim şeye razı olmazsan bana kızmayacaksın, beni azarlamayacaksın, değil mi?"

Clym söz verdi.

Thomasin: "Bana öğüt vermeni istiyorum..." dedi. "Çünkü akrabamsın... bir bakıma koruyucumsun benim... Öyle değil mi, Clym?"

— "Şey... evet, sanırım öyle. Bir bakıma koruyucunum ben senin. Elbette öyle, canım!"

Thomasin, tatlılıkla, baklayı ağzından çıkardı:

— "Evlenmeyi düşünüyorum. Ama, sen onaylamadıkça, evlenmeyeceğim... Neden bir şey söylemiyorsun?"

— "Doğrusunu istersen, biraz şaşırdım. Neyse, sen bana bakma, böyle bir haber duyduğuma sevindim, aslında. Hem, neden onaylamayayım, Tamsie'ciğim? Elbette onaylarım. Kim bu talihli

adam, peki? Kimse gelmiyor aklıma, işin tuhafı. Yok, canım, olmaz... Buldum, yaşlı doktor!.. Yaşlı demek istememiştim... Aslında, pek yaşlı da sayılmaz. Ah!.. son kez sana nasıl baktığımı gördüm!"

Thomasin, telâşla: "Hayır, hayır, o değil!" diye atıldı. "Digory Venn'le evlenmek istiyorum."

Clym'in yüzü birden kasıldı.

Thomasin: "İşte, korktuğum başıma geldi! Onu sevmediğin belli. Keşke bu konuyu hiç açmasaydım!" dedi. Alıngan, sinirli bir sesle söylemişti bunları. "Buna izin vermemeliydim, öyle ya. Ama, beni bir dakika rahat bırakmıyor, boyuna evlenmemizi istiyor. Ne yapacağımı şaşırdım."

Clym gözlerini fundalığa dikti.

— "Venn'i ben de severim." dedi. "Son derece dürüst, aynı zamanda kurnaz bir adamdır. Akıllı da. Kendini sana beyendirmekle bunu göstermiş de oldu şimdi. Yalnız, doğrusunu istersen, Thomasin, pek şey..."

— "Benim kocam olabilecek kadar beyefendiden biri değil, değil mi? Ben de aynı şeyi düşünüyorum. Sana sorduğuma pişmanım şimdi. Bundan sonra da onu aklımdan çıkaracağım, bir daha hiç düşünmeyeceğim. Yalnız, şunu da söylemeden edemeyeceğim: Evlenmeye kalkışırsam, varabileceğim tek adam o, bunu bilmiş ol!"

Clym kendi yarıda kalmış önerisini dikkatle Thomasin'den saklamaya çalışıyordu şimdi. Genç kadın da bir şey anlamamış görünüyordu.

Clym: "Bunu saçma bulurum!" diye karşılık verdi. "İş-güç sahibi biriyle evlenebilirsin... Bir kente yerleşip yeni dostluklar kurabilirsin."

— "Ben kent yaşayışına ayak uyduramam, Clym... Oldum-olası kırsal yerleri severim ben bilmez misin? Köylü sayılırım artık."

— "Şey... Paris'ten buraya döndüğüm sırada bunu biraz fark etmiştim ama, kır yaşayışını böylesine sevdiğini bilmiyordum, doğrusu."

— "Çünkü sen kendin de köylüleşmişsin. Onun için, fark etmemiş olacaksın. A! kalabalık bir sokakta dünyayı verseler oturamam! Egdon eski, gülünç bir yer, kuşkusuz. Ama, alıştım buraya, dünyanın hiçbir yerinde de buradaki kadar mutlu olamam."

Clym: "Ben de öyle." dedi.

— "Öyleyse kentli biriyle evlenmemin daha doğru olacağını nasıl söyleyebiliyorsun? Sen ne dersen de, evleneceksem, Diggory ile evlenmeliyim. O bana karşı herkesten daha iyi davrandı, türlü yollardan bana yardım etmeye çalıştı; başardı da!"

Thomasin şimdi bütün içindekileri dışarı vuruyordu.

Clym, kuru bir sesle: "Evet, sana çok yardımı dokundu, doğrusu." diye karşılık verdi. "Bütün gönlümle sana: "Onunla evlen." diyebilmeyi isterdim. Ama, annemin bu konuda ne düşündüğünü unutamıyorum. Onun isteklerine karşı gelmek ise bana ters geliyor. Anneme hiç değilse şimdi saygı göstermemiz için pek çok neden var."

Thomasin içini çekti.

— "Öyle olsun." dedi. "Bu konuda tek söz söylemeyeceğim artık."

— "Yo, benim isteklerimi tıpa-tıp yerine getirmek zorunda değilsin. Düşündüklerimi söyledim, hepsi bu."

Thomasin, üzgün bir sesle: "Yo, hayır!" dedi. "Sana başkaldırmak istemem. Onu aklımdan çıkarmalıyım... Yalnız, ailemi düşünmeliydim. Ne kötü, ne korkunç dürtülerim var!"

Dudakları titredi, ağladığını Clym görmesin diye öbür yana döndü.

Clym onun seçe seçe Diggory'yı seçmesine şaşmış, canı sıkılmıştı. Öte yandan, rahatlamıştı da. Çünkü böylece Thomasin'le evlenmek zorunda kalmayacaktı.

*
**

Daha sonraki günler Clym onu ancak pencereden görebildi.

Genç kadın avunmaz bir ruh durumu içinde bahçede dolaşıyordu. Clym ona, Venn'i seçtiği için, biraz kızgındı. Derken, Venn'in mutluluğuna engel olduğu için üzölmeye, aralarına girmeye hakkı olmadığını düşünmeye başladı. Venn Egdon'daki delikanlıların belki en dürüstüydü. Üstelik, boyacılığı bırakıp yeni bir yaşayışa da atılmıştı. Kısacası, Clym ne yapacağını, ne diyeceğini bilemiyordu bu konuda.

Yeniden karşılaştıklarında, Thomasin, damdan düşer gibi: "Es-kisinden çok daha saygıdeğer bir adam oldu o artık!" dedi.

— "Kim? Ha, evet... Diggory Venn."

— "Teyzem sırf kızıl boyacılık ettiğı için onunla evlenmeme karşı çıkmıştı."

— "Şey... Thomasin... Belki annemin isteklerini bütün ayrıntılarıyla bilmiyorum. Onun için, bu konuda kendin karar versen daha iyi olur sanırım."

— "Annenin anısına saygısızlık ettiğimi düşünürsün diye korkuyorum."

— "Hayır, düşünmem. Annem de Diggory'yi şimdiki haliyle görse, sana uygun bir koca olduğunu söylerdi besbelli. Senin buna inanman yeter. İşte, gerçek duyğum bu. Artık bana bir şey sorma, kendi bildiğini yap, Thomasin."

Clym'in bu sözleri Thomasin'i yaptığıının doğru bir şey olduğuna inandırmaya yetmişti.

Bu konuşmadan birkaç gün sonra, Clym fundalığın çoktandır uğramadığı bir kesiminde dolaşıyordu, Humphrey'e rastladı.

Humphrey: "Bayan Thomasin Wildeve'le Diggory Venn'in barışmalarına sevindim." dedi.

Clym, dalgın dalgın: "Ya, barıştılar demek?" diye sordu.

— "Barıştılar ya. Bayan Thomasin güneşli günlerde çocukla birlikte ne zaman dolaşmaya çıksa delikanlı ardına düşüyordu. Yalnız, Bay Clym söylemeden edemeyeceğim: Keşke siz evlenseydiniz onunla. Tek bir ocakbaşı gereken bir yerde, iki ocak kurmak yazık, doğrusu. Ama artık isterseniz de küçükhanımı ondan koparamazsınız."

— "İki kadını birden ölüme sürükledikten sonra, ben nasıl yeniden evlenmeye kalkışabilirim! Bunu aklından çıkar, Humphrey. Başıma gelenlerden sonra kiliseye gidip papazın önünde bir daha eğilmekten utanırım."

— "Yok, Bay Clym, böyle düşünmemelisiniz. Annenizle karınızı siz öldürmediniz ki. Böyle şeyler söylemeyin."

Clym: "Neyse, bırakalım şimdi bunu." dedi. "Yalnız, Tanrı beni öyle bir damgayla damgaladı ki, bir sevişme sahnesinde böyle si pek hoş kaçmaz. Kafamda iki düşünce var, başka da hiçbir şey yok. Bir gece okulu açmak istiyorum. Bir de, vaiz olmak istiyorum. Buna diyeceğin var mı, Humphrey?"

— "Vereceğiniz öğütleri gelip seve seve dinlerim."

— "Sağol! Benim de bütün istediğim bu ya."

Clym yamaçtan aşağı inerken, Thomasin de öbür keçiyolundan o yana doğru ilerlemekteydi. Yarı yolda karşılaştılar.

Thomasin yan gözle teyze-oğluna bakarak: "Bil bakalım, sana ne söyleyeceğim?" dedi.

Clym: "Anlıyorum." diye karşılık verdi.

Thomasin dikkatle onun yüzüne baktı.

— "Evet, doğru bildin." dedi. "Ona evet dedim. Gelecek ayın yirmibeşinde evleniyoruz... sence bir sakıncası yoksa elbet."

— "İstediyini yap, şekerim. Mutluluk yolunu yeniden bulabilmen beni ancak sevindirir."

IV

BLOOMS-END YENİDEN ŞENLENİYOR, CLYM YOLUNU BULUYOR

DÜĞÜN günü Yeobright'ların Blooms-End'deki evi sessizdi ama, en yakın komşuları olan Timothy Fairway'in evinde bir hay-huy, bir patırtıdır gidiyordu. Biralay adam ağır ayakkaplarıyla

yerdeki kumları ezerekten dolaşıyordu evin içinde.

İçerideki sahne pek alışılmış türden değildi. Egdon'un belli-başlı kimseleri orada toplanmıştı. Fairway, Cantle Dede, Humphrey, Christian, daha birkaç çalı biçici hep oradaydılar. Sıcak bir gündü, adamlar gömlekle dolaşıyorlardı. Yalnız, evinden başka yerde soyunmaktan ödü kopan Christian sıkı sıkı giyimliydi.

Odanın ortasındaki bodur masanın üzerinde yollu bir kumaş yığını göze çarpıyordu. Kumaşın bir ucunu Cantle Dede, öbür ucunu Humphrey tutuyordu. Bu arada, Fairway de kumaşın yüzünü elindeki sarı topakla ovalayıp duruyordu. Yüzünden terler akıyordu.

O sırada Sam içeri girdi.

— "Kolay gelsin, komşular!" dedi. "Şilteyi balmumuyla mı ovuyorsunuz?"

Cantle Dede, konuşmaya vakti yokmuş gibi: "Evet." diye kestirip attı. Sonra Timothy'ye dönerek: "Şu köşeyi biraz daha gereyim mi, Timothy?" diye sordu.

Timothy Fairway ona karşılık verdi. Sonra mumlama işini gene harıl-harıl sürdürmeye koyuldular.

Bir süre kimse konuşmadı.

Derken, Sam: "Görünüşünden belli, pek güzel bir şilte olacak." dedi. "Kimin için oluyor bu?"

Çaresizce orada durmakta olan Christian: "Yeni evliler için." diye karşılık verdi. "Onlara bir armağan hazırlıyoruz da."

— "A! öyle ya. Değerli bir armağan olacağı benziyor."

Christian: "Kaz beslemeyenler için kuştüyü yataklar değerlidir, öyle değil mi, Bay Fairway?" diye atıldı.

Timothy Fairway: "Evet, öyledir." dedi.

Alnındaki terleri elinin tersiyle sildikten sonra balmumunu Humphrey'e aktardı. Bu kez mumlama işini Humphrey sürdürmeye başladı.

Timothy Fairway: "Doğrusu ya, bu yeni evli çiftin benim şilteme pek ihtiyaçları yok." diye yeniden aldı. "Ama, geçmişte öyle tatsız şeyler yaşadılar ki, bu küçük armağanla onları sevindireyim

dedim. Kızlarımın ikisini de evlendirdim nasıl olsa. Artan kuştüyleri de bir işe yarasan bari. Evet, komşular, sanırım yeteri kadar mumladık kumaşı. Cantle Dede, sen şiltenin ağzını yukarı doğru tut, biz de kuştüylerini içine boca etmeye başlayalım artık."

Herşey hazır olunca, Fairway ile Christian kesekâğıtlarının içindeki kuştüylerini getirmeye başladılar. Kesekâğıtları ağzına dek doluydu ama, balon gibi de hafifti. Kuştüylerini şiltenin içine boşaltmaya koyuldular. Odanın içinde tüyler uçuyordu şimdi. Derken, Christian kesekâğıtlarından birini şiltenin içine boca edecek yerde, havaya boşaltıverdi. Bütün oda kuştüyü içinde kaldı. Sanki dev kar taneciklerinden oluşmuş bir tipi yağıyordu.

Cantle Dede, sert sert: "Senin kadar sakar birini daha görmedim, Christian!" diye oğlunu haşladı. "Öyle akılsızsın ki seni gören ömrü boyunca Blooms-End'den başka bir yer görmemiş birinin oğlu sanır. Babanın aklından da, yürekliliğinden de hiçbir şey almadım, maşallah!"

—."Beni paylama, baba. Kendimi öyle küçülmüş buluyorum ki sen böyle söyledikçe! Korkarım kötü bir iş yaptım kuştüylerini yere düşürmekle."

Timothy Fairway: "Hadi, hadi, okadar da yerin dibine batırma kendini, Christian!" dedi. "Biraz daha dikkatli olmalısın, işte bu."

Cantle Dede, üstüne basa basa: "Evet, biraz daha dikkatli olmalısın." dedi. "Benim bildiğim, her erkek ya evlenmeli, ya askere gitmelidir. Ne onu, ne ötekini yapmayanlar ulusun yüz karası olur çıkarlar. Tanrı'ya şükürler olsun, ben ikisini de yaptım! Ama, sen, Christian, ne askere gittin, ne de evlendin... İşe yaramaz adamın birisin."

Christian: "Ateşe karşı durmaktan oldum olası ödüm kopar." diye karşılık verdi. "Evlenmeye gelince...birsürü kadına evlenme teklif ettim ama, olmadı işte. Elbette bir yerde erkeksiz bir ev vardır, bana da varacak bir kadın çıkar. Yalnız, böyle bir kadın bulsam bile evlenmem yerinde olur mu bilmem. Çünkü, babamı görüyorsunuz ya, komşular, ben olmazsam kim onu yaşına yaraşır bir

biçimde davranmaya zorlayacak, sorarım size?"

Cantle Dede, kurnaz kurnaz: "Demek bunun için kendi işine bakmıyorsun, oğul?" diye atıldı. "Keşke ahlâkımı bozmaktan bu kadar korkmasaydım! Bundan korkmasam, hemen yarın sabah dünyayı dolaşmaya çıkardım, inan olsun! Ama, yaş yetmişbir, elde-avuçta da birşey yok... Bu koşullar altında serserilik etmek biraz zor... Ya, geçen yortuda yetmişbiri tamamladım. Keşke bu kadar yaşım olacağına, bu kadar altınım olsaydı!"

Yaşlı adam içini çekti.

Timothy Fairway: "Bırak şimdi bunları düşünüp üzülmeyi, Cantle Dede!" dedi. "Şiltenin içine biraz daha kuştüyü boşalt, yüreğini de ferah tut. Yaşlısın ama, hâlâ turp gibisin. İçin genç, maşallah! Dur bakalım, daha çok vaktin var!"

Cantle Dede yüreklenmiş benziyordu.

— "İnan olsun, gideceğim oraya..." dedi, neşeyle gülerek. "Yeni evlilerin evine. Gidip onlara şöyle güzel bir düğün türküsü çağırayım da görün! Ne türküler bilirim ben! Aşk Tanrısı'nın Bahçesinde'yi mi söylesem, yoksa şunu mu?

"Kız seslendi pencereden:

"Gel, sevgilim, soğuk dışarısı.

Üstelik sisli..."

"Böyle bir günde hoşlarına gider bu türkü besbelli ha? Sessiz Avrat Hanı'nda son toplandığımızdan beri şöyle oturup da doğrudürüst bir türkü çağırmadık."

Fairway: "Evet, evet, haklısın, Dede!" dedi. "Şimdi şu şilteyi ucundan tutun da, sallayın. Sanırım bu kadar kuştüyü yeter. Christian, yemekler dolapta; indiriver aşağıya da karnımızı doyuralım."

Hemen oracıkta oturup yemek yemeye koyuldular. Her yanda kuştüyları uçuşuyordu. Bunların daha önceki sahipleri olan kuşlar, açık kapıdan, eski giysilerine bakıp kıskanç kıskanç gıdaklıyorlardı.

Fairway, ağzından bir kuştüyü çıkararak: "Tüh! Az kaldı boğuluyordum!" diye söylendi.

Köşede oturan Sam, uysal uysal: "Boş ver, ben biralay yuttum bile!" diye karşılık verdi. "Hele biri koca bir telekti!"

Cantle Dede birden ayağa fırlayıp kapıya koştu:

— "Hoppala!.. Bu da ne?.. Bir araba sesi duyuyorum!" dedi. "Sakin dönmüş olmasınlar?.. Daha beklemiyordum, doğrusu, onları. İnsan kafaya koymaya-görsün, nikâh-mikâh çabucak kıyılı-veriyor, inan olsun! "

Fairway onun sözlerini doğruladı:

— "A, evet, çabucak kıyılıyor, gerçekten!"

Ayağa kalkıp Cantle Dede'nin ardına takıldı. Sonra hepsi birden kapıya koştular.

Gerçekten de geçen araba yeni evlilerin arabasıydı. Arabanın içinde Venn'le karısı, Clym, bir de Venn'in Budmouth'tan gelmiş bir akrabası oturuyordu. Payton, aradaki uzaklık da, kaç mal olacağı da düşünülmezsizin, en yakın kasabadan kiralınmıştı. Çünkü Venn'e göre Thomasin gibi eşsiz bir kadın için ne yapılsa azdı. Ayrıca kilise de, bir düğün alayının yürüyerek gidemeyeceği kadar uzaktaydı.

Payton önlerinden geçerken, kuştüyülerinin arasından dışarı fırlamış olan topluluk: "Yaşa!" diye haykırdı. 'Yeni evlilere ellerini salladılar. Saçları, kolları, giysilerinin kıvrımları kuştüyü içindeydi. Cantle Dede oynak oynak dolaşırken, belinden sarkan mühürler güneşte ışıldıyordu.

Paytonun sürücüsü beyenmez gözlerle onları süzdü. Yeni evlileri bile küçük gördüğü belliydi. Çünkü ona göre ancak putataparlar Egdon gibi bir yerde otururlardı; o da, cezaya çarptırılıp burada oturmaya zorlandıkları için.

Thomasin evin kapısındaki kalabalığa üstünlük taslamadı, onlara elini salladı. Sonra, gözleri yaşlı, kocasına döndü:

Arabadan inip bu iyi yürekli komşularımızla konuşmamız doğru olmaz mı?" diye sordu.

Venn: "Nasıl olsa bu akşam hepsi bize gelecekler. Onun için şimdi inip konuşmamız gereksiz." dedi.

Bu coşkulu sahneden sonra, yeni evlileri karşılayan kalabalık gene Fairway'in evine, işlerinin başına döndüler. Çok geçmeden kuştüyleri tıktırılmış, şiltenin ağzı dikilmişti. Herşey tamam olunca, Fairway kocaman armağanı sarıp sarmaladı, atını koştu, arabasına yükleyip Diggory Venn'in Stickleford'daki evine yollandı.

*
**

Clym nikâhta tanıklık etmişti. Doğal olarak da bu görev ona düşüyordu. Nikâhtan sonra yeni evlilerle birlikte eve döndüyse de, akşam yapılacak çalgılı, oyunlu toplantıya katılmak istemediğini bildirdi. Thomasin buna çok üzüldü.

Clym: "Sizin keyfinizi kaçırmadan toplantıya katılmayı ben de isterdim, inan." dedi. "Ama, korkarım şölen sofrasına konmuş bir kurukafa gibi sırtırım orada."

— "Hayır, hayır!"

— "Neyse, şekerim, bunu bir yana bıraksak bile, sen gene benim kusuruma bakma. Bırak toplantıya katılmayayım. Biliyorum, tatsızlık bu benim yaptığım ama, kalabalığın içinde mutlu olamıyorum, Thomasin'ciğim... İşte gerçek bu. Yeni evinde seni sık sık görmeye geleceğim, biliyorsun. Onun için, bu akşam toplantıda bulunmayışımı bağışla."

— "Peki, evime sık sık gelmen şartıyla, dediğini kabul ediyorum. Nasıl rahat ediyorsan, öyle yap."

Clym, içi rahatlamış bir halde, evin arka bölümündeki odasına çekildi. Bütün o öğleden sonrayı bir vaazın başlıklarını yazmakla geçirdi. Uzun süredir bu vaaz üzerinde çalışmaktaydı. Kâğıda geçirdiği inançlarını defalarca denetlemiş, bunları değiştirmek için hiçbir neden görmemişti.

Gözleri şimdi hayli düzelmişti ama, ne yazık ki ilk tasarısını gerçekleştirebilecek kadar sağlam değillerdi. Gene de Clym

halinden yakınmıyordu. Çünkü bu hırssız adam bütün saatlerini doldurabilecek, bütün gücünü verebilecek bir iş bulmuştu kendine.

*
**

Akşam oluyordu. Evin alt kesiminden duyulan canlı sesler gittikçe daha da yükseliyordu. Tahtaperdenin kapısı boyuna açılıp kapanıyordu. Toplantı erken yapılacaktı. Daha hava iyice kararmadan bütün konuklar gelmişti bile.

Clym arka merdivenden inip fundalığa daldı. Toplantı dağılana kadar açık havada yürümekti amacı. Sonra eve dönüp Thomas'ın kocasını uğurlayacaktı. Adımları onu kendiliklerinden Mistorver'e —korkunç gerçeği Susan'ın oğlunun ağzından dinlediği sabah izlediği keçi yoluna— sürükledi.

Clym bu kez Susan Nunsuch'ın kulübesine giden yola sapmadı. Karşısındaki tepeye doğru gitti. Bir zamanlar Eustacia'nın oturduğu evi görebiliyordu buradan.

O, tepede durmuş, gittikçe kararan görünümü seyrederken, biri yanına yaklaştı. Clym birinin geldiğini belli-belirsiz gördüyse de, birşey söylemeden adamın geçip gitmesini bekledi. Yeni gelen onu tanıdı. Charley'den başkası değildi bu.

Clym: "Merhaba, Charley." dedi. "Çoktandır görünmüyorsun. Sık sık yürür müsün buralara?"

Charley: "Hayır." diye karşılık verdi. "Bayırın dışına çıkmıyorum pek."

— "Bahar Bayramı'nda yoktun."

Charley, gene o keyifsiz tavrıyla: "Evet, yoktum." dedi. "Bu tür şeyler artık eğlendirmiyor beni."

Clym, nazik bir sesle: "Bayan Eustacia'yı severdin, değil mi?" diye sordu.

Eustacia ona Charley'in şairane aşkından söz etmişti vaktiyle.

— "Evet, çok severdim. Ah, isterdim ki..."

— "Evet?"

— "Bir zamanlar onun olan bir şeyi bana veresiniz, çok isterdim, Bay Yeobright... sizce bir sakıncası yoksa elbette."

— "Seve seve veririm, Charley. Dur bakayım, senin hoşuna gidebilecek nesi var bende... Hadi, eve gel benimle de, bakalım ne bulabileceğiz."

Birlikte Blooms End e doğru yürüdüler. Ön bahçeye vardıklarında, evin karanlık olduğunu gördüler. Kepenkler kapatılmıştı; içerisi görünmüyordu.

Clym: "Bu yandan gel." dedi, "Şimdilik evin arka bölümünde oturuyorum."

Bahçeyi dolanıp derme-çatma merdivenden yukarıya çıktılar. Arkadaki küçük oturma odasına varınca, Clym mumu yaktı. Charley nazik bir tavırla onun ardından içeriye girdi. Clym yazı masasının gözlerini araştırmaya koyuldu. Sonunda ince ipek kâğıdına sarılı bir şey bulup çıkardı. Kâğıdı açar açmaz içinden kara bir ipek yığını döküldü.

Eustacia'nın başından kesilmiş birkaç tutam saçtı bunlar. Clym tutamlardan birini seçip kâğıda sardı, deli kanlıya verdi.

Charley, gözlerinden yaşlar boşanarak aldı, öptükten sonra cebine yerleştirdi. Son derece dokunaklı bir sesle: "Ah, Bay Clym, ne büyük iyilik ettiniz bana, bilseniz!" diye mırıldandı.

Clym: "Seninle birlikte ben de biraz geleceğim." dedi.

Aşağıdan gelen neşeli seslerin arasında merdivenden inip dışarıya çıktılar. Ön bahçe kapısına doğru ilerlerken, küçük bir pencerenin önünden geçtiler. Buradan içerisi olduğu gibi görülebiliyordu.

Clym: "İçeridekiler ne yapıyorlar, Charley?" diye sordu. "Gözlerim bu akşam gene pek yorgun, iyi göremiyorum. Üstelik, bu pencerenin camı da sisli gibi.

Charley ağlamaktan kızarmış olan gözlerini ovdu, pencereye iyice sokulup içeriye baktı.

— "Diggory Venn Christian Cantle'den türkü çağırmasını istiyor." dedi. "Christian koltuğunda kıvranıp duruyor, pek korkmuş bir hali var. Onun yerine babası ortaya fırladı şimdi."

Clym: "Evet, yaşlı adamın sesini ben de duyabiliyorum." dedi. "Demek oynamıyorlar? Peki, ya Thomasin? İçeride mi o da? Mumların ışığında ilerleyen bir karaltı görüyorum, tıpkı ona benziyor."

— "Evet, o. Çok mutlu görünüyor. Yüzi alal olmuş. Fairway'in söylediği bir şeye gülüyor. Amanın!"

Clym: "Bu gürültü de neydi?" diye sordu.

— "Venn okadar uzun boylu ki, zıplayayım derken başını tavandaki kirişe çarptı. Hanımı çok korktu, hemen onun yanına koştu. Şimdi de, neresinin şıştığını anlamak için eliyle onun başını yokluyor. Şimdi ise hiçbir şey olmamış gibi gene herkese gülümsüyor."

Clym: "Benim orada olmadığının farkında olan var mı?" diye sordu.

— "Yok, hayır. Kimse farkında bile değil. Şimdi hepsi kadehlerini havaya kaldırdılar, birinin sağlığına içiyorlar."

— "Benim sağlığıma mı dersin?"

— "Hayır, gelinle güveyin sağlığına. Çünkü Diggory Venn ayağa kalktı, "Sağolun!" der gibi bir şeyler söyledi... Şimdi de hanımı kalktı... Sanırım giyinmeye gidiyor."

— "Eh, demek beni düşünen yok. Haklılar da düşünmemekte. Herşey olması gerektiği gibi oldu. Hiç değilse Thomasin mutlu. Artık burada durmasak daha iyi olur. Çünkü birazdan evlerine gitmek üzere dışarı çıkacaklar."

Clym, fundalıkta delikanlıyla bir süre daha yürüdükten sonra, ondan ayrılıp eve döndü.

Venn'le Thomasin gitmek üzereydiler. Öbür konukların hepsi gitmişti. Yeni evliler Stickleford'dan kiralanan paytona kuruldular. Küçük Eustacia ile dadısı arka koltuğa yerleştirildi.

Thomasin, eğilip Clym'e iyiakşamlar diledikten sonra: "İşte seni kendi evinde rahat bırakıyoruz sonunda." dedi. "Bunca gürültüden sonra birden çok yalnız kalacaksın, Clym."

Clym, üzgün bir gülümsemeyle: "A! bunun önemi yok." diye karşılık verdi.

Payton yola koyulup karanlığın içinde gözden kaybolunca, Clym içeri girdi. Onu karşılayan tek ses saatin tıkırtısı oldu. Çünkü evde kimse kalmamıştı. Clym'in aşçılığını, bahçıvanlığını, uşaklığını yapan Christian geceleri babasının evinde yatıyordu.

Clym bomboş odada bir koltuğa çöküp kaldı. Uzun süre düşüncelerine daldı. Annesinin eski koltuğu karşıda duruyordu. Kimbilir kaç kişi bu koltuğun vaktiyle onun olduğunu düşünmeden bu akşam oraya oturmuştu! Ama, Clym için annesi hep oradaydı; hep de orada kalacaktı. Başkaları onun ardından ne düşünürlerse düşünsünler, annesi onun için yüce bir varlık, bir ermişti. Öyle bir ermiş ki Clym'in Eustacia'ya duyduğu büyük aşk bile onun nurlu ışıltısını karartamamıştı.

Ne var ki yüreği ezikti. Çünkü annesi en mutlu gününde gelip onu görmemiş, onurlandırmamıştı. Ne yazık ki olaylar annesini haklı çıkarmış, oğlunun ona karşı duyduğu derin bağlılığı kanıtlamıştı. Clym şimdi annesini dinlemediğine çok pişmandı. Kendisi için değil, Eustacia'nın iyiliği için annesini dinlemiş olsaydı, belki bütün bunlar olmayacaktı.

— "Hepsi benim kabahatim." diye mırıldandı. "Ah, anne, anneciğim! Dilerim Tanrı'dan, senin benim için çektiıklarını benim de senin için çekmeme yetecek kadar ömür versin bana!"

*
**

Düğünden hemen sonra pazar günü Mezartepe'de olağanüstü bir görünüm vardı.

Mezarların bulunduğu tepenin doruğunda yalnız bir karaltı kıpırdamadan duruyordu; tıpkı iki buçuk yıl kadar önce Eustacia'nın da orada durduğu gibi. Yalnız, şimdi hava açık, güzeldi. Hafif bir yaz yelinden başka esinti yoktu. Vakit de, alacakaranlık değil, öğleden sonraydı.

Tepeye biraz daha yaklaşıncı karaltının gerçekte yalnız olmadığı görülebilirdi. Adam, orada durmuş, konuşuyor, çevresindeki

kadınlı-erkekli kalabalık onu dinliyordu. Adam vaaz veriyordu. Bu ilk vaazıydı. Havalar iyi gittiği sürece her pazar orada vaaz verecekti.

Başı-açıktı. Yelin her esintisinde yaşına göre seyrek olan saçları dalgalanıyordu. Gözlerini korumak için bir gölgelik takmıştı. Yüzü düşünceli, kırışık. Bedensel özellikleri açısından yaşlı gibi durmakla birlikte, sesi gençti, canlıydı, çekiciydi. Bugünkü vaazında şöyle diyordu:

— "Kral onu karşılamak üzere ayağa kalktı, onu selâmladıktan sonra tahtına oturdu. Annesi için bir taht hazırlanmasını emretti. Annesini sağına oturttu. Sonra annesi: "Senden bir ricam var." dedi. "Bana hiç "hayır" deme." Kral: "Emredersin, anne." dedi. "Sana hiç "hayır" demeyeceğim."

*
**

Clym Yeobright sonunda yolunu bulmuştu. O günden sonra açıkavada vaazlar veren gezginci bir vaiz oldu. Yalnız Mezartepe' de yalın bir dille çevre köylerin ahalisine vaazlar vermekle kalmadı; büyük kent binalarının önündeki direklerin altında, merdiven başlarında, pazar yerlerinde, alanlarda, rıhtımlarda, köprübaşlarında, sundurmalarında... kısacası, Wessex kasabalarının, köylerinin uygun bulunduğu her yerinde vaazlar verdi. Dinsel inançlardan, derin felsefe görüşlerinden söz etmekten kaçınmıyor, iyi insanların nasıl yaşadıklarından, inançlarından örnekler vermekle yetiniyordu. Kimi ona inanıyordu, kimi inanmıyordu. Kimi sözlerini sıradan buluyor, kimi dinsel öğretilerden yoksunluğundan yakınıyordu. Bu arada, başkaları da vaaz vermekten başka bir şey yapamayacak kadar gözleri bozuk bir adam için bu kadarını yeterli buluyordu. Ama, ne olursa olsun, her yerde onu iyi karşıladılar. Çünkü başından geçenleri duymayan kalmamıştı.

ALTIN KALEM

KLASİK ROMANLAR

ALTIN KALEM Klasik Romanlar serisi dünya edebiyatının gerçekten *altın kalemle yazılmış birer kitabe* diyebileceğimiz en üstün eserlerini bir araya toplamak üzere hazırlanmıştır. Bu seride büyük yazarların nesillerden beri daima okunan, dünya edebiyatının temel taşları olan en değerli romanlarını en seçkin mütercimlerimizin, eserlerin asıllarından yaptıkları çevirilerden, günümüzün Türkçesiyle, zevkle okuyacaksınız.

Bu klasik romanlar, böylece, kütüphanenizin en değerli bir ziyneti, sizden sonra da çocuklarınıza bırakabileceğiniz en zengin bir hazine olacaktır. Ayrıca, kitapların başında bulacağınız önsözler, eserlerin yazarları üzerinde fikir edinmek, incelemeler yapmak isteyenler için bir bilgi kaynağı, her zaman el altında bulunan bir doküman teşkil edecektir.

HALK EL SANATLARI VE NEŞRİYAT A.Ş.

ALTIN KALEM

OKURLARINA AÇIK MEKTUP

Birçok okurlarımız bize gönderdikleri mektuplarda çeşitli klasik romanların adlarını vererek bunların ALTIN KALEM dizisinde çıkıp çıkmayacağını soruyorlar, bu değerli eserleri serimizin temiz baskılı, sağlam, zarif ciltli kitapları arasında görmek, asıllarından yapılan en doğru, tam çevirilerinden okumak istediklerini belirtiyorlar.

Sayın okurlarımızın bize karşı gösterdikleri bu sevgi ve ilgiye teşekkür ederek şunu belirtmek isteriz ki dünya edebiyatının temel taşları olan, okunmaya, bir aile kitaplığında saklanmaya değer bütün romanlar ALTIN KALEM-KLASİK ROMANLAR dizisinde muhakkak çıkacaktır. İleride yayımlanacak kitaplarımızın listesini, bir takım teknik sebeplerden dolayı, şimdiden veremediğimiz için sizlerden özür dilerken şunu kesin olarak belirtelim ki büyük yazarların en ünlü eserlerini, aradığınız, okumak istediğiniz bütün klasik değerde romanları ALTIN KALEM dizisinde bulacağınıza emin olabilirsiniz.

Bu arada, kitaplığınız bu gibi eserlerin aslına uygun Türkçe çevirilerini kazanmış olmakla kalmayacak, aynı zamanda dilimize şimdiye kadar çevrilmemiş daha birçok romanlarla da zenginleşmiş olacaktır.

Saygılarımızla
ALTIN KALEM
KLASİK ROMANLAR